ANUL VIII.—. No 334

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 1 Mai 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888–1897
CONST. MILLE 1897–1920

FONDAT în 1893

Misterul artei

Un mare exploatator de cafea şi trestie de zahăr varsă fără să clipească trei milioane de florini olandezi pentru un Rembrandt; iar un fabricant de **corned beef** din Filadelfia se dezolează dacă a sosit prea târziu ca să-l supraliciteze cu dolari şi să transporte odorul pictural peste ocean.

Pungi mult mai modeste se sacrifică, adeseori cu îngrijorare şi oftat năbuşit, în vederea unui pelerinaj muzical la Bayreuth sau la Salzburg, sau pentru a plăti o gravură de Rops sau o pânză a unuia dintre maiştrii noştri naţionali în viaţă.

De ce specie şi grad sunt plăcerile care se cumpără cu aşa bani grei?

Lăsăm la o parte achiziţia bunurilor de artă cu scop de a le revinde, cum o practică mulţi colecţionari: pentru dânşii valoarea este dată, şi operează negustoreşte cu dânsa ca şi cu oricare alta. Intrebăm numai: cum ajunge marfa artistică la valori comerciale exorbitante?

Bogătaşul consultă, pentru cumpărăturile lui, pe artişti, pe negustorii de artă, notele din cataloagele anticvarilor, spre a se asigura mai întâi că opera e autentică, dar şi pentru a se informa asupra valorii artistice. Cumpărătorul de artă trebuie să afle dela alţii această valoare, de care depinde valoarea comercială a obiectului. Nu-i rar cazul când omul având de risipit aur în schimbul unei pânze colorate o cumpără fără s'o vadă, prin mijlocirea unui cunoscător în care se încrede.

S'ar putea observa îndată că bogătaşul neiniţiat se duce să mănânce fără plăcere la un restaurant **en vogue** cu reputaţie uzurpată. Dar aici omul poate în scurtă vreme învăţa să deosebească bun de prost, şi în consecinţă, îşi corectează situaţia falsă. Nu tot atât de uşor poate învăţa a deosebi stilurile de artă în toată complexitatea lor. Şi nu-i de crezut că o pânză veche, acoperită cu pete măslinii grupate curios în jurul unei deschideri luminoase în care se distinge abia o faţă de om, un dos de cal sau o femeie goală cu cărnuri umflate şi gâtuite, să poată da unui cultivator de cafea şi zahăr, bine închis în această specialitate a sa, o plăcere reală plătibilă cu trei milioane de florini.

Multă literatură frumoasă s'a distilat, patetică sau subtilă, asupra misterelor inefabile ale artei. Dintre toate îmi pare cu deosebire iritant acest fel de mister al artei care se poate suggera prin formula: Rembrandt — trei milioane de florini — cultivator de cafea din Iava sau fabricant de carne congelată din Vestul depărtat.

Dacă oameni — oameni americani în special — se omoară (cu moarte adevărată, nu retorică) strivindu-se ca să privească la un match de box, sau îşi comandă trenuri speciale pentru a fi de faţă la îngroparea lui Rudi Valentino: atunci constatăm numai că ne găsim în faţa unor fenomene bine proporţionate între dânsele; raporturile lor ne apar inteligibile prin imediată intuiţie. Dar preţul plătit de aceiaşi oameni pentru un tablou vechiu, mic şi atât de întunecat, încât cu greu distingi ce vrea să arate — constituie un mister iritant la culme.

Lucrul se petrece aşa.

Preţul operei de artă atârnă de felul cum se vorbeşte de dânsa. E aşa numita „lansare". Unii artişti se lansează singuri; fiindcă sunt capabili să-şi închipuiască ce va plăcea cumpărătorilor. Această cunoaştere prealabilă a gustului celor ce cumpără este posibilă sau pentrucă acei artişti au în mod natural acelaş gust caşi cumpărătorii; sau pentrucă au bun spirit de observaţie care-i pune în stare să-şi construiască o psihologie a publicului, foarte adevărată.

Artiştii care lucrează fără să se gândească la gustul cumpărătorilor, trebuie să fie lansaţi de alţii. De aceia trebuie să aibă răbdare, înainte de toate. De exemplu, Rembrandt a trebuit să aştepte până la 1920, pentru ca tablourile lui să reprezinte milioane de florini. In viaţă a fost de vreo două ori declarat falit. Adevărat: era om cheltuitor, fiindcă-i plăcea să cumpere lucruri frumoase. Pe de altă parte, negustorimea olandeză săracea, relativ, tocmai pe vremea lui; dar mai cu seamă ea nu se potrivea nicidecum la gust cu Rembrandt. Despre astfel de cazuri în istoria artelor se declamă banal pe tema nepriceperii şi nepăsării publicului faţă cu artiştii CEI MARI. Să nu credem că acei cari repetă bucuros această frază simt adevărat MĂRIMEA acelor artişti, nici că-şi dau seamă competent de dânsa. Desigur ei **au aflat** că Rembrandt e mare, s'au trezit cu reputaţia lui gata făcută. Oameni foarte pricepuţi îi găsesc, de altfel, diverse cusururi; iar unul, deosebit de priceput, pictorul Fromentin, îi vede numai cusururi, aproape. De altfel preţuirea extraordinară a lui Rembrandt e destul de recentă; şi cred că nimeni n'ar avea curajul să spună sigur câtă vreme se va susţine această preţuire la înălţimea vertiginoasă de astăzi. Dacă acei care scriu despre artă se vor face tot mai nerespectuoşi faţă de clasici, cum au şi apucat să fie — cine mai poate prooroci serios preţuirea mărfii artistice în viitor?

Valoarea artistică a unei opere de artă care n'a fost dinadins făcută pentru gustul simplului cumpărător, o află lumea profană dela artişti, nu atât direct cât prin acei care scriu despre artă. Aceasta se exprimă obişnuit zicându-se că artiştii sunt acei care fac educaţia publicului. Pentru acest scop e de neapărată nevoie ca artiştii să se înţeleagă asupra valorii unei opere. Această înţelegere se obţine rareori simplu şi repede. Câtă vreme e contestaţie puternică între artişti, sau câtă vreme artiştii nu dau atenţie unei opere, cumpărătorul nu se poate hotărî să preţuiască; opera rămâne obscură, relativ necomerciabilă.

Obişnuit, cumpărătorul de artă nu poate cunoaşte clar formarea aprecierilor artistice, ci se trezeşte cu un nou maistru consacrat gata. Şi la această consacrare subscrie fără rezistenţă, cu sacrificiul gustului său intim.

Creditul pe care simplul cumpărător îl face gustului artiştilor este taina cea mai mare a artei. Plăcerea de a poseda un lucru rar, chiar unic poate, nu ne dă deslegarea enigmei; fiindcă şi produsele unui artist pe veci obscur sunt, concret luate, lucruri rari, respectiv unice. Fapt misterios cu totul este că un om plăteşte, foarte scump şi fără gând de plasament comercial, lucruri care plac altcuiva, adică artiştilor.

Multe fapte excesive poate săvârşi omul de frică. Supunerea către puterea executivă, de exemplu, este un fenomen cu desăvârşire clar psihologiceşte. Dar închinarea negustorului de carne congelată în faţa sentinţei cu totul necoercitive a artiştilor, până în gradul de a înveli cu grămezi de aur, numai în scop de păstrare în familie, o bucată de pânză pe care un zugrav olandez din veacul XVII a transpus nişte foarte stranii experimentări optice, este evident un mister de nepătruns până astăzi.

Nu originea artei, „geneza" operei, natura inspiraţiei artistului, şi celelalte, sunt problemele grele în ştiinţa artei, ci aceasta: cum se face că un desen sau o pictură, lipsite de orice pompă vizuală şi deci cu o valoare aproape nulă ca podoabă în casa omului, ajunge la preţ egal cu un automobil făcut pe comandă, cu o cocotă superbă, cu un voiaj de lux în jurul lumii — dacă nu cumva le şi întrece?

PAUL ZARIFOPOL

Anatole France

Grădina lui Epicur

E o mare greşeală să ne închipuim că adevărurile ştiinţifice se deosebesc prea mult de adevărurile vulgare. Ele nu se deosebesc între dânsele decât prin întindere şi prin preciziune. Din punct de vedere practic, desigur e o diferenţă fundamentală. Insă nu trebuie să uităm că observaţiunile savantului se opresc la aparenţe şi la fenomen, fără să poată vreodată pătrunde substanţa, fără să poată cunoaşte adevărata natură a lucrurilor.

Un ochiu înarmat cu un microscop rămâne la urma urmei tot un ochiu omenesc. Poate să vadă mai mult decât văd ceilalţi ochi, dar nu vede altfel.

Savantul înmulţeşte raporturile omului cu natura, însă nu-i stă în putinţă să modifice în nici-un chip caracterul esenţial al acestor raporturi. Vede cum se produc anumite fenomene cari nouă ne scapă, dar nici lui nu-i e îngăduit să afle de ce se produc.

Cerându-i ştiinţei o morală, însemnează să ne expunem la cele mai crude dezamăgiri.

Acum vre-o trei sute de ani se credea că planeta noastră se află în centrul Universului. Ştim astăzi cu toţii că pământul nu e decât o picătură ţâşnită din soare. Ştim ce gaze ard la suprafaţa celor mai îndepărtaţi aştri. Ştim că Universul, în mijlocul căruia noi nu suntem decât o biată pulbere călătoare, dă viaţă şi spulberă vieţi în fiecare clipă; ştim că, în frământarea lui perpetuă, naşte mereu lumi nouă şi nimiceşte aştri.

Dar întrucât morala noastră s'a schimbat prin descoperirile acestea uimitoare? Mamele-şi iubesc, din pricina aceasta, mai mult sau mai puţin copiii? Simţim şi apreciem mai mult frumuseţea femeii? Inima bate altfel în pieptul eroilor? Nu! Nu! ce-i pasă omului dacă pământul e mai mare sau mai mic? E destul de mare de vreme ce poate să sufere şi să iubească de-asupră-i. Suferinţa şi iubirea, acestea sunt cele două isvoare ale nesecatei sale frumuseţi.

Suferinţei sfinte şi oropsite îi datorăm tot ceeace e bun în noi, tot ceeace ne face să preţuim viaţa; ei îi datorăm mila, curajul şi toate virtuţile noastre.

Pământul nu e decât un grăunte de nisip în pustiul nesfârşit al lumilor.

Dar, dacă numai pe pământ e suferinţă, atunci planeta noastră e mai mare decât tot restul universului.

Ce spun? — e totul, iar restul nu-i nimic. Căci de-i aşa, aiurea nu există nici geniu nici virtute.

Ce-i geniul de nu arta de-a alina durerea?

Fireşte, numai pe sentiment se razimă morala.

Spiritele cele mai profunde au nutrit, ştim prea bine, alte nădejdi. Renan se lăsa bucuros să fie furat de visul unei morale ştiinţifice, fiindcă avea o încredere neţărmurită în ştiinţă. Işi închipuia că ştiinţa va schimba faţa lumii, pentrucă e în stare să găurească munţii.

Nouă nu ne vine să credem că ar putea vreodată să ne divinizeze. La drept vorbind nici nu prea dorim lucrul acesta. Nu simţim deloc în noi stofa unor dumnezei, oricât de mici. Slăbiciunea noastră ne e dragă şi ţinem la imperfecţiunea firii noastre, după cum ţinem la raţiunea noastră de a fi.

„ZOOLOGICE"

IEPURII

Stelele par ochi vioi, privind
Printre colorate jaluzele;
Licuricii, galben, licărind,
Strâng fosforescentul praf din stele.

Iepurii stând perpendicular
Şi ciulind urechile lor ninse,
Se 'ncălzesc cu labele întinse
La lumina razelor. Iar luna
Calmă, cu mâni plastice de var
Işi asvârle sideral cununa,

Zarea tipărind nocturna-i carte,
Ţese linişti pline de mister;
Moara singuratică, departe,
Işi întinde braţele spre cer...

...Şi-astfel cum sunt iepurii vrăjiţi
De aspectul cerului titanic,
Stând în două labe 'ncremeniţi
Rod cu dinţi de ferăstrău, mecanic...

ALEXANDRU BILCIURESCU

Th. Pallady — Toamnă

Dela Jafa, la Jerusalim*)

de GALA GALACTION

Iubita mea amică, în această zi de 22 Aprilie am îndeplinit visul meu suprem să ajung să îmbrăţişez, cu ochii, şi cu inima, Sfânta Cetate. Aseară, eram încă nesigur la ce oră voiu porni spre Ierusalim, şi oscilam între primul tren care pleacă la 6 dimineaţa şi altul de mai târziu... In orele tulburi, de veghe şi de pază ale nopţei, mă hotărăsc: — voiu pleca în zorii zilei şi voiu lua şi pe acest tovarăş de chilie şi de penitenţă care ceva mai tare de piele de cât mine, încropeşte câteva ceasuri de somn...

Deştept pe fratele Nicolae, tovarăşul cucernic pe care Domnul mi l-a dat în grijă, până la Ierusalim, şi-l zoresc să fie gata. Plecăm fără să mai dăm ochii cu amphitrionii noştri, paznicii metocului. Prin intermediar le lăsăm smerite închinăciuni şi câţiva piaştri obligatorii... Avem norocul să găsim, pe treptele sinistrului palat, un hamal sirian, care ştie câteva cuvinte franţuzeşti, împărţim cu el bagajele noastre şi alergăm spre piaţa cu orologiu... Găsim şi un birjar care ştie să numere până la zece, în limba lui Voltaire, şi pornim spre gară.

Un şir lung de vagoane de clasa III-a aşteaptă în faţa gării. Poate că printre ele este şi vre-unul de a întâia sau de a doua, dar nu-l observ. Toată lumea călătoreşte cu clasa III-a şi biletul până la Ierusalim costă şapte spre zece piaştri şi jumătate. Mai toţi călătorii sunt arabi. Vagonul este confortabil şi bine întreţinut.

Lumea de pe peron este în majoritate orientală: hamali, mici negustori ambulanţi şi funcţionari inferiori. Uşile se închid, vagonul se mişcă — pornim, în tren, spre Ierusalim!... Acest paradoxal amestec de categorii, de noţiuni şi de posibilităţi, pe cari până acum le ţineam depărtate unele de altele, dă urzeala tuturor impresiilor noastre, de alaltăeri încoace...

Ziua e fără văluri, deabia albăstră-cenuşie la această oră a dimineţii, dar progresiv clară sub bolţi de zmalţ albastru. Facem o primă haltă la Tell-Aviv. Peste lumea arăbească plecată din Jafa se revarsă lumea europeană din Tell-Aviv... Suntem în permanenţă, ca în estuarul unui fluviu, unde apele lui dulci întâlnesc şi se amestecă cu apele sărate ale mării!

Aş vrea să nu-mi scape nimic din detaliile acestui drum şi mă străduesc să ţiu o dublă socoteală atât de priveliştele pe cari mi le desfăşoară trenul cât şi de explicaţiile cărţilor introductive. Dar e o muncă de care mă las curând, ca fiind rău inspirată... Inchid cărţile şi privesc şi la deapta şi la stânga, variatul, dramaticul şi atât de bogatul în culori peisagiu al Judeei. A zis cineva despre Atica: Nu există pe pământ o suprafaţă atât de îngustă, dar pe care să se fi petrecut atâtea fapte nemuritoare. Cu o dreptate superioară vom spune despre ţara aceasta acelaş lucru. Dela colină la colină, din vale în vale... numele istorice, datele şi evenimentele cresc, înaintea cercetătorului, numeroase ca pietrele dintr'un cimitir.

In conture generale, drumul Iafa-Ierusalim, fie cu trenul, fie pe şosea, este jumătate drum de câmp şi jumătate de munte. Gările Safirie, Luda, Ramle şi Naane sunt în câmpie, şi anume printre ogoarele, livezile, holdele, grădinile, şi arboretele cele mai capricios amestecate şi mai prospere. Gările Sorek, Artuf, Bittir sunt în contorsiunile munţilor Judeei.

Lângă gara Safirie văd lanuri de ovăz, petece de grâu şi grădini potagere, printre livezi de măslini şi de migdali. Gara Ludd este nodul căilor ferate palestinene. Găsim în gară expresul care vine din Egipt... „Grande Compagnie internationale des Express Européens!..." Sleeping-car... Dining-car... Europa s'a revărsat peste Asia şi peste Africa! Gara nu e monumentală, dar are două peroane şi o arhitectură care o scoate din banalitate.

Aceste şine, aceste vagoane englezeşti, aceşti turişti americani din Dining-car... trec prin locul unor venerabile amintiri... Ludd este Lydda unde Sf. Petre vindecă pe paraliticul Eneia (**Faptele Apostolilor** 9, 33—34); este în acelaş timp oraşul Diospolis, din epoca greco-romană şi scaunul unui episcopat. Aici se adună în anul 415, un sinod particular care se ocupă cu învăţătura eretică a lui Pelaghie...

Vedem, din mersul trenului, între Ludd şi Ramle, măslini cu roadă tânără, pâlcuri de portocali, ricini şi smochini... Apoi mii de maci printre poteci şi cactuşi viguroşi împletiţi pe liniile de hotar...

Pe stânga, în depărtare, încep să se schiţeze, într'o gamă întreagă de albastru şi de vioriu, câteva rânduri de dealuri şi de munţi — deocamdată vaporoşi şi plutind pare-că deasupra acestui paradis al Şaronului.

Ajungem la Ramle, burgadă cu profil arab, — minarete şi cupole, printre palmieri înalţi cât şi minaretele — şi colţ încântător încins cu tot felul de arbori fructiferi. Poate Ramle este Arimatheia Noului Testament, locul natal al lui Iosif, membru al Sanhedrinului şi ucenic al Domnului. Oricum, tradiţiunea socoteşte că actuala mânăstire a Franciscanilor se ridică acolo unde era casa lui Iosif Arimateanul... In această mânăstire fu găzduit Generalul Napoleon Bonaparte, în anul 1799. La trecerea noastră prin

*) Din volumul în pregătire: „In pământul făgăduinţei".

Continuare în pagina II-a

Ramle, vedem un cimitir arab, tocmai [illegible] unei procesiuni şi al unui serviciu de pomenire... Dar alături de acest locaş de odihnă, iată o staţiune aeronautică şi hangarele avioanelor engleze!... In văzduhul ţării sacre trei aeroplane zboară paralel!

Linia şesului începe să onduleze şi să se frângă. In faţa noastră se rotunzesc câteva spinări de dealuri şi pornesc albiile văilor. O amintire din pământul Moldovei se adequează întocmai acestui plai, sprijinit în fund pe munţii lui Samson: Pare-că ne-am găsi, în judeţul Neamţu, între dealul Boita şi băile Bălţăteşti, pe şoseaua Tg.-Neamţu-Piatra-Neamţu. Pe pământul aproape roşu ca ţigla văd petece de orz secerat, văd parcele de vie tânără, şi pâlcuri de plante decorative, pe cari în Europa nu le întâlnim de cât în sere. Sate arăbeşti, case stinghere, siluete depărtate, de colonii, **triangulează** pe dealuri şi pe văi.

Intre Ramle şi Naane, încrucişăm şoseaua Iafa-Ierusalim. Aproape de gara Naane este străvechea vatră a oraşului Ghezer pe care, însă, în bogăţia de detalii a peisagiului, nu pot s'o identific. Ghezerul este pomenit în inscripţia de la Tell-Amarna. Societatea arheologică „Palestine Exploration Fund" a făcut aici săpături şi descoperiri excepţionale. Din cercetările acestei tovărăşii de arheologi a ieşit la iveală că în mormanul de ruine de la Ghezer stau cinci vârste preistorice şi istorice, culcate una peste alta. In straturile mai de la fund s'au găsit nişte urcioare mari, cu schelete de copii (sacrificaţi probabil în vârsta canaanită).

De la Naane înainte, intrăm în labirintul munţilor. Variaţia, capriciile, anfractuozităţile, pustietatea tragică, pleşuvia sură, dar şi gingăşia cuiburilor verzi, egloga sânurilor înflorite ale acestor munţi, — fac pe călător să se agite, pe bancheta lui, ca o salcie purtată când de vânt când de zefir... Pătrundem în jghiabul Waodi-es-Sarar. E o cale săpată de torentele primăverei, pe care însă omul a consolidat-o, prin terase şi prin plantaţii, şi a făcut-o (azi ca şi odinioară) podgorie vestită.

Waadi-es-Sarar este biblica vale Sorek unde Samson întâlni pe Dalila şi căzu atât de greu în robia farmecelor şi a vicleniei ei. Valea se strâmtează şi se adânceşte. Roce calcaroase, sure şi abrupte, rup învălişul depozitelor roditoare, găuresc arăturile, spintecă perdelele de măslini. Trenul nostru se răsuceşte ca un şarpe când la dreapta, când la stânga şi în calea lui munţii se adună, din ce în ce mai pustii şi mai prăpăstioşi. Uneori ni se pare că facem calea înnapoi, nevoiţi cum suntem să ocolim, printre crăpături, fără soare, câte-un masiv năpraznic, de pe spinarea căruia spiona Samson văile Filistenilor. Dar în această măreaţă împărăţie a coloşilor suri, nu lipsesc notele fragede; o grădină de cacao, o livadie de eucalipţi, câteva terase cu grâu şi cu orz ce dau în spic!

Oprim în gara Artuf. Arabii din această staţiune, au un port deosebit care aduce aminte de călugării noştri. Nişte colonişti germani, cari au pornit cu noi din Jafa, ne arată dincolo de gara Artuf, grota lui Samson. Aşa dar suntem la Etam (**Judecători 15, 11**) unde cei trei mii din Juda veniră ca să lege pe Samson şi tot pe aici trebue să fi fost Ramath-lechi şi Aim-Hakore...

Labirintul în care înaintăm îşi sporeşte puterile şi splendorile. Stâncile ne privesc aproape în creştet, soarele aci ne găseşte, aci ne pierde, iar în faţa acestor blocuri, cu câte-un colţ rezimat de cer, măslinii şi roşcovii de pe poale, pare că sunt pămătufuri de ferigă.

De la un loc, zbuciumatul defileu se deschide şi se ramifică. La gara Bittir — ultima nainte de Ierusalim — suntem într'un fund larg şi fertil. Un isvor din apropiere, udă şi transfigurează toată valea. Apar grădini, locuinţe, terase cu viţă groasă, care se târăşte pe pământ ca şerpii. Aici, la Bittir, ne întâlnim cu trenul care a plecat din Ierusalim şi merge spre Iafa.

In aceste gâtlejuri muntoase era odinioară un oraş, populat şi vestit, oraşul Beter, despre care tradiţia judaică spune cu oarecare exageraţie că avea cincisute de şcoli şi cea mai mică dintre şcoli avea trei sute de elevi. In acest oraş, ultimul erou evreu Bar Kochba fu înconjurat de armatele romane şi căzu după o crâncenă rezistenţă.

Legendele spun că numărul celor ucişi fu atât de mare încât sângele vărsat se adună în şuvoaie şi în torente, cari zmulgeau pietrele din loc!

Dar clipa de faţă are icoane mai placide... Iată femei arabe cari duc în spinare nişte crosne fantastice de mărăcini. In valea noastră încep să răspundă alte văi (alţi „waadi") unele pline de viţă şi de smochini, altele sterpe şi calcinate... Lucru nemai întâlnit: o şuviţă de apă curge printre parcelele grădinilor, iar sus pe un deal pare a fi un rezervoriu. Ne apropiem de Ierusalim!... Vecinii mei de bancă îmi arată nişte buchete de pini şi printre ele calea către Bethlehem. Primele case ale Cetăţii Sfinte, se văd pe un vârf de deal...

Din strâmtorile munţilor am ieşit la larg, din peşteri la lumină, din aşteptarea înfrigurată, la realitatea întrupată în Cetatea Marelui Rege! Trecem pe lângă colonia greacă, pe lângă noi aşezări evreeşti, pe cari le voi identifica mai târziu şi mai trecem pe lângă colonia Templierilor Germani — o insulă de verdeaţă şi de vile, alături de atelierele şi de magaziile gării Ierusalim.

Inainte de despărţire, vecinii mei, oameni practici şi plini de sănătos egoism naţional, îmi dau sfatul acesta: — „Dacă nu vei găsi în Ierusalim găzduirea aşteptată, coboară în această colonie şi întreabă de „Deutsches Ospicium" sau „Deutsches Katholisches Haus"...

Nu uit sfatul lor, dar nici nu-i dau multă luare aminte... In inima mea e sărbătoare şi aştept, lângă tovarăşul meu, să se risipească negura călătorilor şi să ne răsară faţa Sfintei Cetăţi!... Dar trebue să coborâm, să păzim cu schimbul bagajele, căutăm un birjar care înţelege franţuzeşte...

In sfârşit iată-ne într'o trăsură cu doi cai cari pornesc din faţa gării, pe o şosea albă ca varul... Bucuria noastră înfloreşte în zmerită şi nevrednică evlavisire! Dumnezeu ni-a fost milostiv şi ne-a ajutat să ajungem cu sănătate până la sfântul său Sion! „Căci Domnul a ales Sionul şi a poftit să-i fie locuinţă" — „Iubesc Sionul cu gelozie şi-l zulesc cu patimă vijelioasă!..."

GALA GALACTION

Gânduri

Să ne căutăm şi să ne iubim pe noi în ceeace e în afară de noi şi să căutăm şi să iubim ce e afară de noi în noi, — iată temelia şi ţinta oricărei cunoştinţi şi-a oricărei înălţări omeneşti.

Luigi Puccio

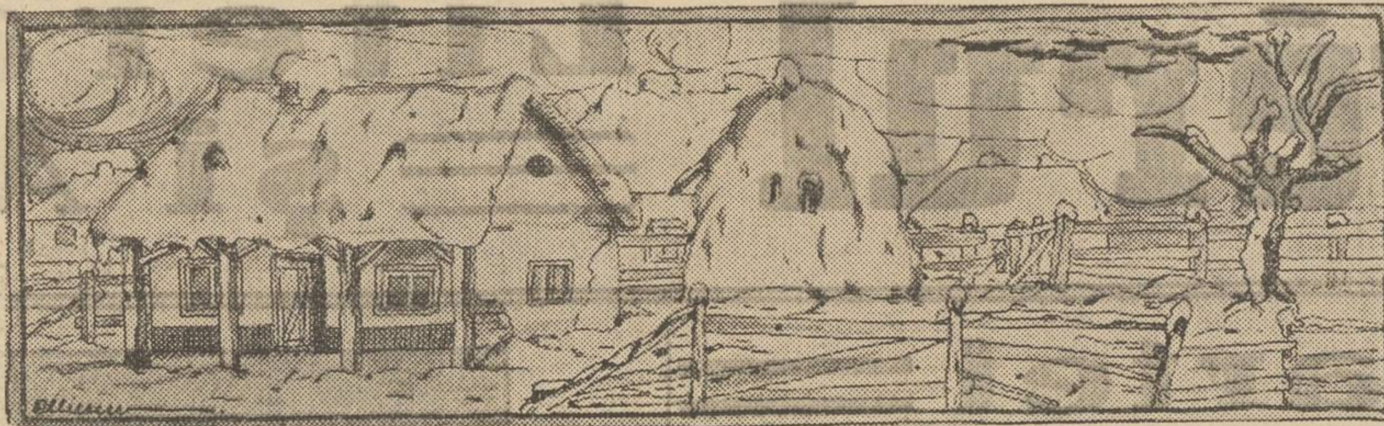
Prin durere vom dobândi curaj, şi durerea prin curaj va cânta partea ei în imnul glorios al vieţii.

Gabriel Séailles

A apărut în Vinerea Paştilor :

CUVINTE POTRIVITE, versuri de Tudor Arghezi, un volum de 270 pagini cuprinzând 100 de poezii.

Preţul volumului 250 lei. Cererile de exemplare izolate şi comenzile se fac la Fundaţia Principele Carol, strada Latină No. 10, Bucureşti.

PANTELEIMON ROMANOV

In limba ta

(1917)

Pe peronul lung al gării se vedea o mare de capete, mântăli soldăţeşti, lădiţe şi traiste la spinare.

Câte un soldat, purtând chipiul pe-o ureche îşi făcea drum cu desagii prin mulţime, spre peron; şi pe unde trecea, răsunau strigăte şi înjurături — de par'că ar fi strivit picioarele tuturor deodată.

In depărtare flueră o locomotivă şi capetele tuturor se întoarseră către trenul care se apropia.

— Ei!... chiar că nici nu mai poţi să călătoreşti acuma, zise o femeie îmbrăcată într'o scurteică de drum şi îmbrobodită cu un testemel călduţ; în toate părţile nişte înjurături, că nu mai e chip.

— Ai să te deprinzi — făcu de lângă dânsa, uitându-se nemulţumit, un soldat cu o traistă de care era legat un ceainic.

Locomotiva învălui oamenii în aburi reci care acoperiră un moment peronul, şi trecu înainte.

Mulţimea începu să vuiască sgomotos şi, grămădindu-se ca o pâlnie la intrările peronului, dădu năvală, fără a mai aştepta să se oprească trenul.

— Dai de-a dreptul !... Doamne blagosloveşte-ne !

— Unde te bagi peste om, te-oi blagoslovi eu... mamă.

Vreo cinci minute se făcu numai un vuet, din care se distingeau când şi când strigăte scurte şi răguşite:

— Ah!... mamă, un'te bagi... mă-tii.

Cel dintâi, sări în vagon soldatul cu traista şi cu ceainicul, după dânsul femeia cu testemelul. Apoi, un soldat mititel cu faţa blajină, îşi ridică zâmbitor bucceaua deasupra capetelor şi strigă :

— Mai domol, mai domol fraţilor... îmi rupeţi nădragii...

Câtăva vreme stătură toţi în tăcere la înghesuială.

— Ehei! s'au cam deslegat limbile — spuse mititelul cel blajin, examinând poliţa de bagaje şi căutând un loc unde să-şi aşeze bucceaua.

— Da, s'au cam pomenit toţi părinţii.

— Nici nu se poate fără asta.

— Dar de ce să sudui — adăugă femeia desnodându-şi testemelul căzut pe ochi. — Ce ? te-a tras cineva de limbă ?

— Dar unde poţi răzbate acuma fără înjurătură — răspunse nemulţumit soldatul cu ceainicul, uitându-se chiorîş la dânsa şi, ca după o muncă grea, îşi şterse sudoarea de pe faţă cu mâneca mantalei, — acu nici nu poţi străbate decât după ce ţi-ai julit gâtiţa.

— Mai bine spuneai o rugăciune,— zise bătrânica de pe laviţă.

— Ba că chiar... rugăciune!.. te-o isbi, să zicem, cu o hlubă în coaste, sau ca acuşi te-o mânji peste rît cu o lădiţă şi tu să stai pe rugăciuni... — zise soldatul cel posomorît dela fereastră.

— Ba, i-ai dat drumul cu a mă-tii, cum se cade, şi s'a făcut treaba.

— Aşa şi trebue.

— Şi tot cu vorbe urâte — observă bătrânica, fără să ia în seamă cuvintele soldatului posomorât. In loc să-şi facă cruce înainte de-a pleca la drum, el sudue de mamă.

— Sudalma la noi e în loc de blagosloveşte-ne Doamne! — spuse soldatul cu ceainicul.

— Taman aşa.

— Şi, frate, e bună la toate, — ori că îndemni caii, ori că răsbeşti în vagon — şi oriunde eşti înţeles.

— Nici că se poate mai bine.

— Cum de nu! Câte odată te rogi cinstit: Mă rog Dumneavoastră, lăsaţi-mă să trec — de loc, parcă le-ar fi urechile astupate cu plumb. Apoi când îi zici una, pe loc li se desfundă.

— La iuţeală.

— Parcă se poate fără sudalmă? — zise soldatul cel posomorît. Or vrea ei unii să întoarcă firea cu josul în sus....

— Am făcut serviciu şi prin Caucaz. Ei! prin părţile acelea nu se sudue de fel, zise mititelul cel blajin.

O bucată de vreme tăcură toţi.

— Dar ce? Aceia nu sunt oameni? întrebă cel posomorît, privind pe sub sprîncene dela fereastra lui. Nici nu-i pricepi ce spun în limba lor şi de aceia ţi se pare că n'ar sudui. Poate, când vorbeşte cu tine, te spurcă de părinţi de pârâe.

— Ba, e drept, străinii nu prea's tari în treaba asta.

— Ori nu li-o fi limba potrivită?

— D'apoi şi ce limbă au: „hâr, mâr" bolboroseşte şi nici că să înţelegi: sudue, ori că nu ştii limba.

— Dar la noi! Cum îi zici una, — spuse soldatul cu ceainicu — şi un mort... şi acela se deşteaptă.

— Fireşte... vorbă limpede.

— Oh, de când cu războiul ista, s'a făcut lumea şi mai dibace, —zise soldatul cel blajin, clătinând din cap, — cică nimeni nu sudue mai bine decât noi... i-am rămas pe toţi.

— Da, la de istea suntem tari.

— I-am învăţat şi pe Nemţi ca la noi. Ei! tare se mai minunau. Noi, spuneau, nici pe departe nu v'ajungem.

— D'apoi când s'o mai facă, dacă-şi tot turnau tunuri.

— Şi apoi, măi frate, prin câte locuri n'am umblat eu în viaţa mea.. unde te-ai duce, îndată afli cine-i de-ai noştri.

— Uneori vezi pe câte unul, să crezi că-i străin: cu manşete de celea, şi mai ştiu eu ce — tot ce le trebue. Dar când ţi-a vorbi din inimă, sau de-i calci papucul cu ciubota — odată vezi că-i de-ai noştri.

— D'apoi cum, ce-i din fire nu se schimbă cu haina.

— Aşa e. Odată a venit unul de-ai noştri din America (tot cu manşete de celea. Ei, într'un cuvânt cu tot ce trebuia), şi cum a auzit la graniţă cea dintâi sudalmă, i-a şi mers la inimă. Şi cruce şi-a făcut.

— Ehei, ori ce-ai spune, frate... e ţara ta.

— Uite, tu spui că vorbele în toate părţile sunt la fel, — se adresă soldatul cel blajin către cel cu ceainicul,— vorbele or fi ele la fel, dar graiul nu. Cei din Saratov, de pildă, i-o zic tot cu ciudă. Să te ia aşa mai cu voe bună vreodată, ferească Sfântul!... Tot ca un câine scăpat din lanţ. Pe când cei din Oreol nu scapă nici o sudalmă fără să te mângâe cu un bădiţă, sau alt cum.

— Or fi oamenii inimoşi.

— Straşnic... Sub sară se adună pe prispă şi nu-i mai auzi decât cum se blagoslovesc de mamă. De nu i-i ştii, gândeşti că se înjură, dar ei... numai aşa, de mulţumire. Când se adună la sfat, prieteneşte, nici nu ştiu alte vorbe, dar aşa... mângâioase şi blajine.

— Pe Volga zdravăn se sudue — zise soldatul cu ceainicul. Ehei! zdravăn.

— Pe acolo altmintrelea nici nu se poate: munca-i grea, — zise soldatul cel blajin. Şi eu am umblat prin multe locuri şi dintr'odată pot înţelege pe fiecare de pe unde-i.

— Rea treabă, — făcu bătrânica de pe laviţă.

— Ce să-i faci ? de s'ar putea altfel, nimeni nici n'ar mai avea de zis nimic.

— Drept, aşa-i. De n'ar fi de trebuinţă, nici vorbă n'ar fi.

Trenul se opri. Prin uşa care se deschise în capătul coridorului, năvăliră strigăte, sgomot, larmă...

— Ce-o pui în drum, slugoi botos... Na!... acuşi te boţesc.

— Las'că-i răzbi, că nu eşti cuconaş, se auzi un glas supărat de femeie.

— Te-oi răzbi eu acuşi... mâneta!

— I-auzi, îs de pe Volga — observă soldatul cel cu ceainicul, după ce ascultă.

Mititelul cel blajin îşi lungi gâtul să asculte, cum asculţi limba maternă în ţară străină.

— Iată-i şi din Tver — zise el zâmbind mulţămit şi ridicându-se în vârful picioarelor ca să vadă peste capetele celorlalţi, strigă cât putu de tare:

— Ehe-hei! măi de pe la noi, să vă....!

— Ei ! chiar că nu mai e chip să rabzi— zise femeia cu scurteica, mişcând nervos din umere.

— Dar simţitoare te-ai mai făcut—spuse cu răutate soldatul cel posomorât. — Ii fi poate străină de ţi-i greu de limba ta. Jandarmii nu mai sunt acuma, ai să rabzi că n'ai ce face.

— Măicuţă, nu te supăra, pentru Dumnezeu — se scuză soldatul cel blajin. Parcă eu am spus-o cu răutate? Eu doară aşa, din inimă.. Am lucrat doi ani în Tver... ei sunt de-ai noştri; când îi aud, inima îmi bate în piept.

— Pas să te înţeleagă asta, — murmură soldatul cel posomorît.

— Uite că eşti sur: ar fi vremea să te dezveţi.

— Ei, mătuşică, d'apoi chiar aşa să... Doamne! — zise mititelul cel blajin, încrucişându-şi mâinile pe piept. Eu, aşi putea spune, sunt un om liniştit, potolit, n'am obijduit cât am trăit nici măcar un pui de găină; iar la războiu când am fost rănit, m'am jurat că nu mai scap nici o vorbă mai aşa. Socoteam, mai bine să gândesc la cei sfinţi, de-o fi ceva; cum spunea adineauri mătuşa

Toţi se întoarseră spre dânsul.

— Ei! ai noştri chiar de-a doua zi au băgat de seamă: — Ce-i, bre? te-ai tâmpit ? Dau să spun o vorbă şi mă şi încurc. Au crezut că am amuţit. Cinstit nu mai pot spune nimic, nu găsesc vorbele, dar ştii — de loc.

— Ai vrut s'o întorci cu mintea ta, ca de prin alte locuri, observă soldatul cel posomorît.

— Şi aşa m'am ţinut, măi frate, o lună întreagă.

— Şi-a fost greu?

— Ii-i! Doamne Sfinte! Curat ca şi cum n'aş avea mâni.

— N'avea de lucru, omul, şi şi-a găsit.

— Câteodată, sărbătoarea, se aduna lumea, sfătuia; iar eu... stam ca mutul. Şi m'a apucat o jale ..

— Ei şi apoi? întrebă nerăbdător soldatul cel cu ceainicul.

— Apoi? Ia într'o zi mi-a opărit femeia mâna cu o fiertură... şi când i-am zis una... Ei, şi de atunci a mers înainte.

— Ţi s'a limpezit mintea, spuse soldatul cel posomorât.

— Parcă mi s'a luat măi frate, un munte de pe piept, iar m'am făcut vesel şi vorbăreţ, să-i....!

— O! Doamne! Doamne! exclamă femeia cu scurteica, — să nu trec în alt vagon?

Trenul se opri iarăşi într'o staţie şi îndată se auzi:

— Mă! frumosule, dar treci odată!

— Urcă-te, frăţioare, urcă-te mai iute... mă-tii!

— Ei! moşule... strigoi chelbos! dar caţără-te odată, să-ţi...!

Soldatul cel blajin înturnă capul spre uşă şi ascultă câtăva vreme, cu un zâmbet pe buze.

Apoi, fără a scoate o vorbă, se avântă înainte peste capetele oamenilor şi răcni cât putu de tare, chiar la urechea femeii

— Ehe-hei!... Nu-ţi fi din Oreol? să vă...! şi iarăşi să..!

— Ba chiar ei, sireacii, răsună dintr'acolo.

— I-am cunoscut numai decât pe vorbă..., patru ani am lucrat pe acolo.

(In româneşte de G. C. S.)

Intersantă

Distractivă **Instructivă**

Biblioteca „DIMINEAŢA"

AU APĂRUT PÂNA AZI APROAPE 100 VOLUME

— Cea mai răspândită biliotecă de popularizare —

Lucrări originale şi traduceri din operile cele mai de seamă

LEI 60. — ZECE VOLUME

ADICA LEI 6.— în loc de LEI 8.—, 10.—şi 12 VOLUMUL

No. 1. — **Războiul balcanic** de M. Sadoveanu.
No. 2. — **Diavolul** de I. Agârbiceanu.
No. 3. — **Spitalul** de P. I. Jouve (trad. de Victor Ion Popa).
No. 4. — **Mâna Vrăjită**, de Gerard de Nerval (trad. de Eug. Boureanu).
No. 5. — **Crima Lordului Arthur Savile** de Oscar Wilde (trad. de Ion Popa).
No. 6. — **Şeful gării** de A. de Herz.
No. 7. — **Lăcustele** de Gleb Uspenski (trad. de M. Sevastos).
No. 8. — **Toamne de odinioară** de Gala Galaction.
No. 9. — **Fantezii humoristice** de Edgar Poe.
No. 10. — **Secretul lui Don Juan** de Rémy de Gourmont.
No. 11. — **Nuvele** de Gh. Brăescu.
No. 12. — **Viaţa lui Eminescu** de Gala Galaction.
No. 13. — **Adio** de H. de Balzac (trad. de Alice Gabrielescu).
No. 14. — **Xanthis sau vitrina sentimentală** de Albert Samain (trad. de M. Carp).
No. 15. — **La Montmorency** de H. Sanielevici.
No. 16. — **Imprumutul răposatei** de Blasco Ibanez.
No. 17. — **Domnişoara Roxana** de Anatole France (trad. de N. Davidescu).
No. 18. — **Viaţa în armată** de Anton Bacalbaşa.
No. 19. — **Poeme** de Ştefan Petică.
No. 20. — **Zîna apelor** de Bojena Niemţova.
No. 21. — **Surpriză** de J. Dongorozi.
No. 22. — **Poveştile lui Hinu Ion** de Sandu Teleajen.
No. 23. — **Omul cu obrazu 'ncrustat** de Jak London.
No. 24. — **Flămânzii** de I. Ciocârlan.
No. 25. — **Lupii** de Eug. Boureanu.
No. 26. — **O sărutare** de J. H. Rosny (trad. de M. Carp).
No. 27. — **Homunculus** de Al. Ciura.
No. 28. — **Viaţa mea, povestirea unei ţărănci din Rusia** de Leon Tolstoi (în rom. de V. I. Popa).
No. 29. — **Prima Turcoaică** de N. Batzaria.
No. 30. — **Patru cuvântări** de Jean Jaurès (trad. de D. I. Suchianu).
No. 31. — **Păianjenul** de Hans Heinz Evers.
No. 32. — **Faust, tragedie**, de Goethe (trad. de Iosif Nădejde).
No. 33. — **Amintirile unui băiat de familie** de I. Petrovici.
No. 34. — **Tristan** de Thomas Mann.
No. 35. — **Amazoana**, culegere de eseuri scrise cu o artă specific feminină de Natalia Negru.
No. 36. — **Laguna** de Joseph Conrad.
No. 37. — **Descântecul** de I. Vinea.
No. 38. — **Crainquebille** de Anatole France (trad. de M. Carp).
No. 39. — **Povestiri din Danemarca** de Drachmann (trad. din nemţeşte de I. Botez).
No. 40. — **In tren** de H. Sanielevici.
No. 41. — **Secretul contesei** de Regnier.
No. 42. — **Singurătate** de I. Agârbiceanu.
No. 43. — **Balzac şi Stendhal** de Brandès.
No. 44. — **Crima din str. Nopţii** de N. Davidescu.
No. 45. — **Livada de măslini** de Maupassant.
No. 46. — **Sărutul cel mai dulce** de Septimiu Popa.
No. 47. — **Din minunile instinctului la insecte** de J. H. Fabre.
No. 48. — **O mireasă la loterie** de W. A. Hoffman.
No. 49. — **Radeş** de D. N. Teodorescu.
No. 50. — **Werther** de Lazăr C. Lazarevici.
No. 51. — **Domnul Şef** de Adrian Pascu.
No. 52—53. — **Profesiunea D-nei Warren** de Georg Bernard Shaw.
No. 54—55. — **Cum am ucis pe Rasputin** de V. Purişkevici.
No. 56. — **Nebuna** de Octav Mirbeau.
No. 57 — **Plăpumarul chior şi Taurul alb**, de Voltaire.
No. 58. — **Gazda cu ochii umezi** de George Mihail Zamfirescu.
No. 59. — **Către timpuri mai bune** de Anatole France.
No. 60. — **Nevinovata** de Heinrich Mann.
No. 61. — **Clacă şi Robie** de I. Neagu Negulescu.
No. 62. — **Odaia Ceasornicului**, de Georges Duhamel.
No. 63 — **O împuşcătură în ceaţă** de Jens-Peter Jacobsen.
No. 64. — **Un şaizeci şi şasă,...** de Şalom Alechem.
No. 65. — **Livretul roşu**, de Luigi Pirandello.
No. 66. — **Familia Lewton**, de H. Sanielevici.
No. 67—68. — **Viaţa părintelui Vasile Fiveischi**, de Leonid Andreev.
No. 69. — **Văzute şi trăite**, de I. Petrovici.
No. 70. — **Drumeţul din Praga**, de Guillaume Apollinaire.
No. 71. — **Floarea roşie**, de Voevolod Garşin.
No. 72. — **In tinereţe sau la bătrâneţe**, de. N. Batzaria.
No. 73. — **O lună de miere**, de Israel Zangwil.
No. 74. — **Patima iubirii**, de Rabindranath Tagore.
No. 75—76. — **R. U. R.**, de Carl Ciapek.
No. 77. — **Crocodilul**, de Th. Dostoewski.
No. 78. — **Micile ironii ale vieţii**, de Thomas Hardy.
No. 79. — **Antigona**, de Walter Hasenclever.
No. 80. — **Un om sensibil**, de Octave Mirbeau.

A apărut :

EVREICA şi alte povestiri de ANDERSEN

Traducere de N. BATZARIA

Volumul cuprinde cele mai alese povestiri ale celebrului scriitor danez, are o splendidă copertă în culori şi numeroase ilustraţiuni în text.

Preţul lei 30

Om de Stat şi om fiscal

După cele mai sigure clasificări oamenii se împart în două mari categorii cu totul distincte: oamenii de stat şi oamenii fiscali. Prima categorie merită numele de mare prin valoarea individualităţilor care o compun, cu toate că infinit de restrânsă, un om de stat fiind aproximativ egal, în ceeace priveşte inteligenţa, competinţa şi meşteşugul aprecierilor cu 100.000 de oameni fiscali, clasa celor din urmă fiind sinonimă cu popor şi vulg.

Ca să-ţi faci o idee despre deosebirea celor două clase aparent antagoniste şi de fapt perfect armonizate, să luăm o pildă: ceramica şi lutul. Ai observat, desigur, disproporţia curioasă dintre vasele de pământ şi cantitatea de pământ brut din natură. Deşi intenţiile naturii, aşezând planeta noastră în dreptul incandescenţei cu miliarde de calorii ale soarelui, au fost să coacă globul şi să-l transforme în amforă sonoră de teracotă, experienţa nu a reuşit. Mai trebuia ceva, un foc suplimentar de jurîmprejur. Zmalţurile fuseseră pregătite şi Pământul înota încă dela început în baia de glazură albastră şi litarge, pregătită viitoarelor lui luciri şi reflexe, în atelierele vastelor infinite orizonturi — unde proiectul a fost abandonat la jumătate, în momentul când ghiuleaua noastră natală fusese pusă şi învârtită la strung, unde a şi rămas, continuând să se învârtească.

Ei bine, toate colecţiile, dela Etruşci până la Saxa şi Sèvres, conservate în vitrine şi muzee, ce reprezintă ele faţă de aglomeraţia uriaşă de pământ prost, distribuită între mări şi dedesubtul mărilor — şi între poli? Pilda noastră, Domnule Reporter, nu este chiar cu totul în afară de subiect. Neputându-se fabrica numai şi numai oale, pământul a fost împărţit în State, pentru ca natura să izbutească să creeze cel puţin oameni de stat. Ar fi într'adevăr, foarte greu de conceput viaţa fără oamenii de stat şi pământul fără Miniştri şi fără subsecretari de stat: ar fi o imposibilitate.

Ştiinţele naturale sunt încă în stadiul primitiv, neputând încă înfăţişa studiului şi lecturii decât pe om, pur şi simplu, adică pe omul lipsit de orice importanţă. Omul de Stat se găseşte faţă de omul om, la distanţa analogă la care se află omul faţă de maimuţă. Nu este absolut probat că omul de Stat se trage din omul brut, fără acea participare mistică a necunoscutului, care separă oamenii prin conţinut şi nevăzut, deşi ei par să se asemene după chip. Se poate însă admite, ca un principiu convenţional, pentru înţelegerea problemei, la soluţionarea căreia matematică se poate proceda prin metoda ipotezei.

Ba între omul de Stat şi celălalt, sunt şi deosebiri fizice, de anatomie şi structură. Pe când omul brut poate merge mult pe jos şi uneori toată viaţa, omul de Stat nu ştie să meargă decât în automobil şi în vagon special, iar când stă el stă numai în fotoliu, într'un fotoliu cu cimpoaie dedesubt, în căptuşală, care se desumflă câte puţin şi se umflă câte puţin din nou, ca să producă o sensaţie de moliciune treptată şi să legene, ca o şedere pe nori, superioritatea mădulărilor capitonate ale omului de Stat. Iarăş, când umblă, adică atunci când se mişcă, primind să-şi puie talpa direct pe univers şi să schimbe tălpile succesiv deasupra acestui element, omul de Stat nu săvârşeşte această acţiune populară şi fiscală, decât în interiorul unui cabinet şi în iarba de lână şi de mătase a unui covor profund.

Omul de Stat se uită în jurul lui peste veacuri, cu o privire goală, depărtată şi gânditoare de Sfinx sau cel puţin de elefant. El vorbeşte şi se uită la inel sau în scuipătoare sau vorbeşte şi citeşte în acelaş timp, căci în creerul lui funcţionează în acelaş timp mai multe facultăţi deosebite, care la omul brut nu există nici în stare elementară: ascultă, cugetă şi se grăbeşte, fiind tot odată în locul unde respiră însă şi pretutindeni, în Parlament, la Liga Naţiunilor, acasă şi la cinematograf. Ai observat că dacă îl saluţi, complexele lui preocupări îl stânjenesc atât de mult în cât nu ştie să-ţi răspundă decât mai târziu, atunci când are nevoie de d-ta — şi atunci el te salută cu un ceremonial destinat să compenseze toate distracţiile şi absenţele din timpurile repetate când d-ta aveai nevoie de el — şi te numeşte şi: dragă sau scumpul meu amic.

Dacă te-a întâlnit pe scară, te potriveşte să te vadă cu umărul sau cu şoldul stâng, sucit din şira spinării. Cu ochelari sau cu ochii liberi, omul de Stat suferă aproape de presbitie şi departe este miop. Nici mâna lui nu se mai mişcă de tot, redusă la gesticularea trândavă a unui deget din zece şi călcătura lui de convalescent te face numaidecât să-l remarci, chiar necunoscându-l că este om de Stat sau viitor om de Stat, sau măcar aspirant de o posibilitate paralelă. Omul de Stat impresionează puternic şi pune influenţa lui covârşitoare ca o ştampilă pe tot ce-l înconjoară. Din ziua când un portofoliu îl consacră public om de stat, servitoarea îl salută pe Conaşu cu numele de domnule Ministru iar şofeurul, valetul, nepotul bucătăresei, student în litere, devin conştienţi că ling porcelanurile unei somităţi şi iubesc să poarte în cravată o picătură de sos vizibilă din bucătăria lui. In treburile lor, ei se comportă exact ca omul de Stat, pe care îl escortează, gânditori, depărtaţi, cu pauze, discreţi şi foarte puţin informatori.

Cât priveşte pe soţia omului de Stat, d-sa trece numaidecât din zoologia socială în categoria restrânsă şi işi adresează pălăriile cu titulatura doamna Ministru. Intimităţi imediate se produc: Ieri, când am mâncat cu Regina, Regina mi-a spus...

Iată pentru ce cuvântul om nici nu intră în vocabularul unui om de stat, noţiunea de om evocând pe aceea de rumân, adică de argat. Omul de Stat nu admite, evident, existenţa sălbatecă a omului-maimuţă, de pildă cu căciulă sau funcţionar. Aceştia sunt pavajul asfaltat al Statului, pentru înlesnirea bunei rulări a cableului confort şi a pneului ballon.

De aceea s'a simţit necesitatea înfiinţării unei clase intermediare, care fără să oblige pe omul de stat să o frecventeze, să poată să fie citată în dreptul noţiunii de om cu un vocablu decent, aparţinând întru câtva omului brut, dar asociat mai repede cu periferia morală a omului de Stat: clasa persoanelor. Persoana nu e poporul dar nu e nici omul de stat, fiind ceva cam între umbrelă şi baston, între pantof şi papuc, între clondir şi flacon, un creion care să scrie a cerneală însă rămânând uscat, un aparat între mătură şi peria pentru frac. Persoana este cineva şi cineva este întotdeauna altcineva, adică unul care este dar care ar putea să nici nu fie. Persoanele se bucură de oarecare stimă fără să presupuie o responsabilitate sau obligaţiune. Ele sunt de ordinul binoclului, al aparatului fotografic şi al aspirinii, care nu trebuiesc niciodată dar pot folosi din când în când şi este bine să le conservi, cu foarfecile de unghii şi cu vata de strănutat, într'un dulap suplimentar.

De rândul viitor, Domnule Reporter, vom vorbi mai amănunţit despre omul fiscal.

T. ARGHEZI

Michelangelo — Pietà

PLASTICA

Marina şi nudul (nudul întreg, cu mâini şi picioare neacoperite) sunt cele două genuri mai oropsite în plastica noastră.

Dela o vreme, artiştii se feresc să mai picteze marea, fiindcă genul a fost compromis, şi nu arare-ori de nume cu greutate.

Dintre puţinii cari au ştiut să prindă ondulaţiunile plastice ale valului şi albastrul variat şi caracteristic al cerului marin, pictorul N. Dărăscu este acela care a izbutit mai mult să-şi diferenţieze paleta, să îmbrace stânca, zidurile, catartele corăbiilor şi 'ntinsul nesfârşit de valuri, în soare de culori.

Sub variaţiunile atmosterei, în lumina atât de caracteristică şi de abondentă a Veneţiei, Dărăscu s'a reînoit şi s'a regăsit pe sine.

Colorist mai presus de toate se vădeşte el în expoziţia de astăzi. Veneţii luminoase, cu pasta transparentă, cu nimic din banalul şi descriptivul sterp al obicinuitelor Veneţii, — tablourile sale aduc tot seninul şi toată poezia lipsită de dulcegărie a unei sensibilităţi profunde.

Dărăscu neglijează poza şi emoţionalul pseudo-clasic, — îşi iniţiază ochiul în misterul înfăptuirii impresioniste, în acel impresionism luminos prin care marele înaintaş Claude Monet, a izbutit să dea lumii o Veneţie nouă, salvată de intensiva şi continua banalizare a psihologilor, a poeţilor, a fotografilor, a publiciştilor, a zugravilor şi-a tinerilor căsătoriţi.

Tâmpenia scriitorilor şi-a pictorilor a smuls Veneţia din natură, spune Octave Mirbeau; Claude Monet a restituit-o naturii.

Un efort către descătuşarea de coloristica vulgară însemnează şi la noi pictura actuală a lui Nicolae Dărăscu. Cei mai buni dintre pictorii noştri s'au interesat prea puţin de straniile frumuseţi ale cetăţii dogilor; iar canalurile veneţiene s'au transformat la cei mai mulţi în cărţi postale colorate.

Fără prea multă fantezie, menţinându-şi compoziţia în cadrul motivului real, Dărăscu nu-şi complică execuţia şi factura prin alunecări stilistice, prin zdruncinarea închegării formale sau prin răstălmăcirea sensului adevărat al materiei. Interpretarea lui păstrează linia plasticităţii nealterată de artificii tehnice. El redă adesea aspecte sumare, dar viziunea lui găseşte întotdeauna o tonalitate expresivă, o frază sonoră într'un întreg arpegiu de culori. Ritmica lucrărilor sale îmbrăţişează particularul peisagiului şi distinge într'însul clipa emotivă.

Deşi nu desfăşură un vocabular cromatic prea variat, Dărăscu ştie să juxtapună amănuntele în sinteza compoziţiei, transformând subiectul în temă estetică printr'o ideală gradaţie a valorilor, printr'o tratare limpede, sinceră şi susţinută.

Aspectele pe cari le redă în accente de-o atât de intensă expresivitate au forţa şi pasiunea inspiraţiei lăuntrice. Forma şi volumul se rezolvă aci organic, se construiesc pe planuri precise şi se echilibrează în armonia sonorităţii picturale.

Accentuarea nuanţelor, repetarea şi apăsarea voită a unora din tonurile dominante, nu folosesc prea mult impresiei.

Valoarea subtilă a gamelor cenuşii, alternarea lor pe suprafeţe diluate înlătură însă orice stridenţă, aduc vibraţia surdinizată a materiei şi calmul decorativului.

O expoziţie bună a avut Zamphiropol-Dall la Mozart; şi tot acolo expune Gh. Lazăr, — un talent făgăduitor pe care-l aşteptăm într'o manifestare definitivă, — expoziţia actuală însemnând un regres faţă de cea din anul trecut.

H. BLAZIAN

D. Paciurea — Sfinxul

In străinătăţi

(Spre târla din Paşcani)

de SPIRIDON POPESCU

Câtă bucurie pe capul meu, într'o dimineaţă de August — mă făcusem mai mărişor — când am văzut că se opreşte la poarta noastră fratele mamei, Moş Vasile, cu carul cu boi! Vezi că acum nu era vorba să mă trag în car până la snopi, ori până la fân, de unde mă întorceam în vârful carului încărcat, plin de cea mai neţărmurită fericire. Din vorba lui Moş Vasile cu tata, care ştia că acest drum trebue făcut negreşit, am înţeles că mergem, eu şi cu Moş Vasile, tocmai la târla de pe moşia Păşcanilor.

— Ehei, băeţele! — gândeam eu, când mă cuibăream în fânul proaspăt din coşul carului — să te duci tocmai pe moşia Păşcanilor, unde-or fi Păşcănii!... cărui băet din Rogojeni, de sama mea, i-i dat să umble şi să vadă asemenea locuri, la atâta depărtare! La toţi băeţii, tovarăşi de joacă, pe care i-am întâlnit până să ieşim din sat, le strigam: ne ducem, băeţele, tocmai la târla de pe moşia Păşcanilor! Sic-sic!... că tu nu te duci!... le strigam eu, bătând din pumni, în semn de dispreţ şi de izbândă neaşteptată.

Moş Vasile, fire de om vesel, dăruit de Dumnezeu cu viers de cântare, ştia, după credinţa mea de atunci, toate cântecele de pe lume. La muncă, la petreceri, la drum, unde se găsea, flămând ori sătul, cânta toată ziulica, ca să-şi ţină de urât, dacă n'avea cu cine să schimbe o vorbă

Cum am intrat în pădurea Chetroasei, până la Poiană, mi se părea că văile şi codrii de primprejur clocotesc de viersul doinei lui. Şi fericire şi admiraţie şi frică, toate mi s'au amestecat în suflet, acum întâiaşi dată, când am băgat de samă farmecul ecoului, repeţit de toate văile şi de toţi codrii îndepărtaţi, din dreapta noastră. In pădure doine; în poiană cântece săltăreţe şi repezi; iar când obosea, Moş Vasile se lega de mine.

— Tu eşti ţigan, măi Spirule? — mă întreba el, sorbindu-mă din ochi.

— Nu-s ţigan, moş Vasile! — răspundeam eu, cu adâncă mâhnire, că mă loveşte tocmai unde mă doare.

— Cum nu eşti ţigan, bre?... dacă eram de faţă când te-a cumpărat măta dela o lae de ţigani căldărari, pe un ciur de tărâţe!

— Nu-i adevărat! m'amăgeşti! am întrebat pe tata şi mi-a spus că nu-i adevărat!

Este drept că mare durere am purtat eu în inima mea, cât am fost mititel, că eram destul de arămiu; iar vara, cu scăldatul în Prut şi cu prăjitul la soare pe nisipul ferbinte de pe mal, mă făceam chiar ca fundul ciaunului! Se mai nimerise că ziua mea, Sf. Spiridon, o mai serba numai un ţigan *Spridon*, vătăjel la primărie, apoi ca'nadins, pe mama lui *Spridon ţiganul* o chema tot Safta, ca şi pe mama mea, dela care am împrumutat culoarea feţei.

Toate aceste potriviri, spre marea mea mâhnire, mă făceau să sar în sus, când, de câte ori mă jucam cu băeţii, îmi spunea cineva ţigan. Mi se părea că-mi vâră cuţitul în mine! Se vede că pusesem buza şi mi se cătrănise rău inima, dacă moş Vasile, care mă fura numai cu coada ochiului, s'a întors cu totul spre mine, m'a mângâiat pe cap şi mi-a spus drept, adică tocmai aşa cum doream eu să-l aud:

— Nu-i adevărat, Spiricuţă!... face el — nu te-a cumpărat măta dela ţigani!

— Ei vezi? zic eu înviorându-mă.

— Uite iepurile, Spiricuţă! strigă el, arătându-mi un iepure, care sărise de sub nasul lui Boţolan, când îmbuca un smoc de iarbă din mers.

Intâmplarea asta cu totul neaşteptată pentru mine, îmi alungă dintr'odată negura din suflet. Sar drept în picioare să văd iepurele mai bine. Merge pe drum în salturi rare, negrăbite. Moş Vasile îi trage un chiot; iar eu, închipuind puşca tatei, pun degetul la ochiu şi strig şi eu „poaaac!" Cum aude strigătul lui moş Vasile, iepurile o şi ţâşneşte în burienele din stânga. De unde la început mergea cu urechile ţuţurmac, acum şi le lipeşte pe spate şi pare că sboară prin miriştea amestecată cu burueni.

— Bine că n'a trecut drumul de-acurmezişul! Zice moş Vasile, mai mult pentru dânsul, ştergându-şi sudoarea de pe faţă cu mâneca dela cămaşă — altfel nu ne-ar fi mers bine în drumul nostru!

— Bine că nu ne-a tăiat drumul — fac şi eu, deplin încredinţat de adevărul spus de dânsul.

— Tiii! începu el, cam râzând pe sub mustaţă, urmând cu privirea fuga iepurelui — ce păcat!

A trecut hotarul nostru! Te uiţi în zarea dealului? adăogă el arătându-mi-l cu degetul.

A trecut pe moşia Oancei! A rămas moşia noastră păgubaşe de un iepure! — mai spune el, cătând spre mine...

Epurele ca epurele... că şi-a văzut de drumul lui... dar pe mine au început să mă frământe gânduri mari. Va să zică trec, întâiaşdată, hotarul moşiei Rogojenilor! Când am plecat de-acasă, mă bucurasem eu... aşa cum te bucuri când auzi începutul unei poveşti nouă, a cărei frumuseţe o aştepţi. Acuma însă chiar trăiesc o poveste nouă.

Mai întâi simt că-mi bate inima mai iute. Iarba, miriştea, popuşoii, oamenii împrăştiaţi la muncă... tocmai ca pe la noi. Doar dealurile şi văile au altă înfăţişare şi alte aşezări.

Ii mai bine la Rogojeni, gândesc eu: la noi în sat, ori pe câmp, cunoşti pe oricine — bărbat, femee, copil, unchiaş, babă, fie ce-o fi şi ori unde ai fi. Oamenii din Oancea, care din întâmplare îşi au munca aproape de drum, se opresc din lucru şi se uită lung la noi. De ce? Cu ce gând?

Un băeţel de potriva mea, leagănă un copil în iarba de lângă drum. Aşteaptă până trecem, se scoală în picioare, mă strâmbă din gură şi-mi arată pumnul.

— Lasă-lasă! — zic eu în gând, ca răsbunare — las' că-i veni tu la Rogojeni, la noi... ţi-oi arăta eu atunci!...

Şi tot nu m'am lăsat nici eu chiar dator cu totul; măcar o mică arvună tot i-am dat: m'am sculat şi eu în picioare, l'am strâmbat şi eu şi i-am arătat pumnul...

Moş Vasile dădea bună ziua la oamenii din apropierea drumului.

— Ii cunoşti moş Vasile, pe oamenii cărora le dai bună ziua? — întreb eu îngândurat că nu cunosc pe nimeni.

— Pe unii îi cunosc; pe cei mai mulţi nu-i cunosc nici eu, că's din Oancea; iar Oancea îi de trei ori mai mare decât Rogojenii!

— Ei? ce te faci tu între străini? — mă tânguesc eu în sinea mea: să te pomeneşti tu în Oancea şi să nu cunoşti pe nimeni! Tare-i rău în străinătate!... La Rogojeni cunoşti pe toată lumea, toate vitele, toţi câinii, toţi pomii... La Oancea pe nimeni şi nimic. Cine să te scape la o încăerare cu băeţii?

— Apoi, moş Vasile — întreb eu tare — Oncenii îs streini?

— Oncenii nu-s streini în satul şi pe moşia lor — face el, îndemnând pe Boţolan şi Ghilan, mai mult ca să capete vreme de gândire. Noi suntem streini pentru dânşii, de când mergem pe-a Oancei.

Când aud una ca aceia, că noi suntem streini, o cam sfeclesc. Imi mut numaidecât culcuşul din mijlocul carului şi, pentru toată întâmplarea, mă cuibăresc şi mă lipesc de spatele lui moş Vasile. Se vede că el înţelegea teama mea; Nu-mi spune nici un cuvânt, dar începe să cânte „Dura" — cel mai săltăreţ şi mai vesel cântec de joc de pe vremea aceia. Cântarea lui îmi alungă teama: de-ar fi fost primejdie, n'ar fi cântat fără grijă moş Vasile.

Cât ţine saferul cântării lui, pe mine mă sfredeleşte o întrebare: cum o fi Oancea, de trei ori mai mare decât Rogojenii? De ce n'ar fi să fie mai bine Rogojenii de trei ori cât Oancea?... Imi aduc aminte de vorbele mătuşii Ileana lui moş Aftene — fratele tatei — care era din Oancea şi care de multe ori povestea mamei câte ceva din viaţa dela Oancea. Din vorbele ei înţelesesem că la Oancea ar fi oameni,

Continuare în pagina IV-a

nici mai mult nici mai puţin decât boieri sadea. Amintirea aceasta, alăturată cu aceia ce-mi vedeau ochii, m'au încurcat cu totul.

— Apoi ce fel de boieri sunt la Oancea, moş Vasile, dacă văd atâta lume de-a lor pe dealuri. Văd că şi ei prăşesc, seceră, cosesc, cară snopi... ca şi la noi. Auzisem...

— Adevărat — face el râzând — muncesc ei la câmp ca şi noi, dar vezi că ei muncesc pe moşia lor, că's răzăşi, iar nu ca noi, pe boereasca. Unde-s răzăşi, nu's boeri cu moşii. Oamenii au pământul lor de arătură cât le trebue, nu muncesc în dijmă; au iemaş pentru păscutul vitelor şi n'au nevoie să muncească moşia boierului pentru asta; au balta lor cu peşte şi cu stuf; au pădurea lor...

Tot a fost să aibă dreptate mătuşa Ileana, că la Oancea-i picior de raiu! gândeam eu, cât îmi înşiră moş Vasile lucrurile pe care Oancea le avea, iar Rogojenii nu. Dac'ar fi şi la Rogojeni răzeşie, am avea şi noi vaca noastră cu viţel înaintea uşii. Tiii!... să pue colo mama un ciaun cu lapte la fiert, cum pune bunica şi eu să stau să-l păzesc să nu dea în foc, cu lingura gata!... Doamne-Doamne, dă Doamne să se facă şi la noi răzăşie!...

Ajungem la o încrucişare de drumuri şi facem ceală. Moş Vasile îmi spune că până acum, dela Poiană încoace, am călcat numai un colţ din moşia Oancei, iar dela răspântia drumurilor, am lăsat hotarul Oncenilor şi am intrat pe moşia Roşcanilor.

Cum ajungem în vârful dealului, ni se arată Roşcanii în toată întinderea şi aşezarea lor. Şi iacă, nu-mi plac Roşcanii nici de frică. Pe atunci nici nu visam că ar fi fost cândva un domnitor al Moldovei, care s'ar fi răsboit cu Turcii şi-ar fi ţinut piept păgânilor în aceste locuri înconjurate de codri. Ar fi să cobori în Roşcani drept în jos şi ţi-ai rupe gâtul negreşit, dacă n'ar şerpui drumul de coborâre printre case şi îngrădituri, până te vezi în vale, pe loc aşezat. Adăpăm boii la cişmeaua din partea curţii boiereşti, dejugăm mai la o parte. Eu rămân cu paza carului, iar moş Vasile se duce la crâşmă să bea un pahar de rachiu.

Rămas singur, am răgaz să cântăresc satul în bună voe, după ce dau fân la boi. In locul unde am poposit noi, pe aşezătura văii, nici un fir de iarbă şi nici o casă. Năsipul aşternut cât vezi valea cu ochii, îţi frige picioarele. Soarele, acum în miezul zilei, te dogoreşte drept în creştet. Nu se clatină nici o frunză. O cioară, pe un gard de stuf, sub un salcâm de dincolo de cişmea, cu aripile lăsate ca să-i intre răceala umbrei sub pene, îşi tremură guşa de sub gura ei roşie, deschisă larg. Cişmeaua îmi face cu ochiul: îmi răcoresc capul, mâinile şi picioarele cu apă rece.

Oamenii şi casele din Roşcani, tocmai ca la noi. Păcat numai că nu cunoşti pe nimeni şi eşti strein. Aşezarea caselor nu samănă deloc cu ceiace avem noi. Un fel de sat rupt în două; o parte a satului cu casele aruncate pe partea de răsărit a văii, altă parte asvârlită pe cealaltă coastă. Să poftească ei la noi să ne vadă satul aşezat pe tăpşan, drept ca'n palmă, fără pic de adâncătură; iar nu ca aici cu râpi, care se cască în fel şi chipuri de-acurmezişul amândoror coastelor. Pădurea, care înfundă capătul de miază-noapte şi partea de apus a satului, are şi ea cusurul ei: nu-i departe de sat ca pădurea noastră; aici, cum iesă lupul din pădure, intră deadreptul în sat, nu mai are loc deschis ca să-l vadă câinii dedeparte şi să-l primească în alaiul ciobănesc.

O femeie din Roşcani, până să-şi umple cofele cu apă la cişmea, intră în vorbă cu mine.

— De unde eşti, nicuşoară? mă întreabă ea cu blândeţă în voce.

— Dela Rogojeni — răspund eu, fără s'o privesc în faţă.

— Da' a cui eşti din Rogojeni?

— A lui Constantin a Popei.

— Care ţine pe Safta lui Neculaiu Tofan?

— Aşa! — răspund eu, cu inima încălzită şi ridicând privirea până la ochii ei.

— Doamne! ce minune! face ea apropiindu-se de mine şi sărutându-mi amândoi obrajii de credeam că mi-i rupe. Ia te uită colea ce băeţel frumuşel are Safta! Ochii şi faţa măsei, nasul şi hierul lui tată-so... Şi cum te chiamă pe tine, nicuşoară?

— Pe mine mă chiamă Spiru, nu *Spridon*.

— Apoi, uite ce, Spirică: să-i spui Saftei că te-ai întâlnit cu mine aici în Roşcani. Eu am fetit împreună cu dânsa şi-i eram ca o soră. Pe mine mă chiamă Zoiţa. Să-i spui că am şi eu o fetică tot aşa de mare ca tine, dar fata mea-i bălae şi-i cu ochii albaştri.

— Am să-i spun — fac eu în gând, dând numai din cap, în semn c'am înţeles.

— Da' tu cu cine eşti aici?

— Cu moş Vasile.

— Cu drăcosul cela?

— Cu dânsul!

— Dacă-i aşa, o şterg: cu dânsul, nu scap cu una cu două!

Multă sănătate Saftei şi lui tată-to!

După plecarea ei, încep să mi se lămurească o mulţime de lucruri, pe care nu le cunoşteam.

Purtarea ei şi cele spuse de dânsa, mi-au pus în suflet, în locul fricei de streini, credinţa că streinul nu-i negreşit duşman. Mai văzusem eu mulţi streini în casa noastră, dar vezi că eram în casă la noi şi nu la dânşii. Apoi m'a făcut să pricep că fetele şi flăcăii străini, pe care-i tot vedeam pe la horile şi nunţile din satul nostru, nu veneau numai aşa, de florile mărului, ci legau prietenie cu ai noştri; se vede că şi-ai noştri s'or fi ducând prin alte sate şi vor fi făcând la fel. Inţeleg însfârşit că satele au legături unele cu altele. Gândul aceasta, dacă mi-a potolit teama de străini, nu mi-a micşurat, ci mai de grabă m'a făcut să preţuesc şi mai mult Rogojenii şi mi-a înteţit dorul de cei deacasă şi de toate ale satului nostru. In aşteptarea lui moş Vasile, mai mult de urât decât de foame, căci mă făcusem tobă de apă dela cişmea şi nu simţeam foamea, dezleg traista şi mă pun să ospătez, şi ca să nu mănânc chiar singur, mai iau un braţ de fân şi-l pun sub nasul boilor.

—Ei, Boţolane! — fac eu aşa 'ntr'o doară — cum îţi pare ţie satul Roşcanilor? Cum sui tu cu carul încărcat cu snopi ori cu ştiuleţi de popuşoi, tocmai la casa ceia de pe marginea dealului? Aşa-i că-i mai bine la noi?

Boţolan mi-a ascultat toate întrebările şi mi-a arătat din cap că am toată dreptatea.

Moş Vasile se întoarce însfârşit, mai roş la faţă şi mai vesel de cum plecase.

— Mergem, flăcăule — face el înjugând boii şi lăudându-mă că m'am priceput să le dau fân. M'am întâlnit cu un prieten care bea aldămaş pentru cumpăratul unei perechi de boi şi am cam zăbovit.

— Moş Vasile! încep eu, îndată ce plecăm — Roşcanii n'au Prut?

— Apoi n'au! spune el, râzând din toată inima.

— Şi unde se scaldă ei?

— La cişmea!...

— Na,! la cişmea... apoi cum fac?

— Cum să facă! nevoia îi învaţă. Vin sara, după ce înnoptează, se desbracă şi-şi toarnă unul altuia apă din cofă.

— Şi nu-i beşică ţânţarii?

— Aici nu's ţânţari.

Vorba asta mă dă gata! Auzi! sat fără ţânţari, în miezul verei! să dormi afară fără polog şi să simţi răcoarea nopţii de vară, fără zăbuşeala de subt el! Am o adevărată durere să recunosc Roşcanilor un lucru mai bun decât la noi. Mai auzisem eu vorba că nici la Oarba nici pe Horincea n'ar fi ţânţari şi că lumea ar fi dormind pe prispa caselor şi chiar pe iarba verde din bătătură fără poloage; dar mi se păreau poveşti asemenea vorbe. Aici însă, chiar văd cu ochii că nici o casă n'are polog la prispă, cum stă atârnat în timpul zilei de vară la orice casă dela noi.

— Da' moş Vasile, roşcănenii unde învaţă să'noate, dacă n'au Prut?

— Nicăiri, ei nu ştiu să înoate.

— Ei nici nu ştiu să prindă raci? întreb eu mai departe.

— Nu.

— Nici peşte?

— Nici.

— Sâc-sâc! fac eu în gând —tot la noi îi mai bine!... Să te vedem eu, băeţele din Roşcani, cum ai să caşti tu gura când ne-i vedea pe noi cum înotăm, cum sărim dela dâmb drept în holbura cea mare şi cum ne afundăm ca raţele şi scoatem prundiş drept din mijlocul Prutului!

Moş Vasile îşi aduce aminte că nu mâncase. Imi cere traista şi-mi dă mie varga să mân boii, până ospătează el. Şi iacă aşa ştia să mă potrivească el cu bucurii mari ca aceasta pe care mi-o făcură chiar acuma, că mi-a dat o însărcinare de om mare... să mân boii!

Intreb pe moş Vasile de ce au făcut oamenii din Roşcani casele pe coastele văii şi nu le-au pus pe locul aşezat de pe fundul ei. Intrebarea aceasta am făcut-o cu gând ascuns. Răspunsul lui însă mi-a coborît nasul. Dacă ar fi făcut casele pe fundul văii, ar fi fost curăţite de pe faţa pământului de puhoaele ploilor mari şi de topirea zăpezei din timpul primăverei.

Şi mi-a potolit mândria cu care mă îngâmfasem la început; până acuma, crezusem că cei din Roşcani numai din nepricepere puseseră casele unde erau, iar ai noştri, numai din prisos de isteţime întinsese satul pe loc aşa de potrivit.

Şi mergem, şi mergem, şi mergem tot pe valea Părului, mânând boii mereu, până ce dăm de un drum care apucă în stânga.

— Ţine hăisa! — strigă moş Vasile. De aici intrăm pe moşia Roşcanilor.

Urcăm coasta cu drum şerpuit şi plin de trântiturile scursorilor de apă. Dela o vreme, moş Vasile îmi curmă fericirea cu mânatul boilor: se temea că la un povârniş al drumului să nu dăm cinstea pe ruşine şi să ne pomenim cu roatele carului deasupra noastră...

— Ehei băeţele! ziceam în gândul meu. Unde-s Rogojenii şi unde eşti tu! Să treci tu peste trei hotare de moşii? Să te duci tu tocmai dincolo de hotarul Roşcanilor... tocmai pe moşia Păşcanilor! Mare-i pământul, Doamne!... şi multe dealuri mai are!

Cum ajungem pe spinarea în chip de podiş a dealului, ni se închide dintr'odată vederii noastre valea Părului şi ni se deschide întinderea fără margini, la toate cele patru vânturi, pe deasupra tuturor dealurilor dela apus până unde sfinţeşte soarele, peste cele dela răsărit — până dincolo de Cahul — peste cele dela miază-noapte — până dincolo de Rogojeni — unde-or fi ei! — şi dela miază-zi până...

— Moş Vasile! — întreb eu, ca să mă descurc. De ţineam noi tot drumul de pe valea Părului şi mergeam tot aşa înainte, unde ajungeam?

— Mergeam o bucată pe-a Păşcanilor...

— Pe urmă? — întrerup eu iute.

— Pe-a Chiraftăilor...

— Pe urmă?

—Pe-a Măstăcanilor...

— Pe urmă?

— Pe Folteasca. Acolo, Cealmăul, desjugătoarea cea veche... se sfârşeşte valea Părului şi dă în valea Prutului...

— Pe urmă?

— Ei, pe urmă!... pe urmă se ţin moşiile, cu satele lor, până la Galaţi...

— Pe urmă?

— Dai de Dunărea.

— Pe urmă?

— Te îneci în Dunărea! — face el, ca să-mi curme întrebările.

— Nu!... Eu întreb ce-i peste Dunărea?

— Ţara Turcului, care-ţi tae gâtul şi te mănâncă.

Vorba asta îmi curmă pofta de întrebări şi-mi înghiaţă limba în gură. La urmă de tot, după ce scap de viziunea unui om lungit, legat de mâini şi de picioare, cu gâtul întins pe tăetor, cum stă gâtul puiului când îl tai... apoi cum s'o fi sbătând trupul omului, după ce-i tae capul, dacă un pui de găină sare în sus şi se sbate până ce-i curge tot sângele... apoi cum o fi sfărâind trupul omului în frigare, deasupra unui foc de-a căpcăunilor din poveşti... încep iar să-mi dea ghes nişte întrebări, care trebuiau să ocolească ţara Turcului...

— Ii mare pământul, moş Vasile? — întreb eu din nou.

— Mare de tot.

— Are margini?

— Are!

— Şi ce-i acolo la marginea pământului?

— Ca o piftie... moale!

— Te ţine piftia aceia deasupra?

— Nu! Te duci la fund.

— Şi ce-i la fund?

— Iadul.

— Da' pământul pe ce stă?

— Pe apă.

— Şi nu se afundă în apă?

— Nu! Pământul pluteşte pe apă, că-i ţinut în spate de doi peşti mari, care-l ţin deacurmezişul, ca două grinzi.

— Da' peştii ceia nu se mişcă?

— Cum să nu se mişte! Se mişcă şi ei ca să nu înţepenească. Şi de aceia se cutremură pământul câte odată.

— Da' sub apa pe care stă pământul, ce-i moş Vasile?

— Ce să fie! Iadul. Că doar el se întinde pe sub tot pământul.

— Şi pe unde ies deacolo Scaraoschi, Aghiuţă şi toţi ai lor?

— Pe unde ies? Treaba lor! Că de ce sunt ei diavoli?... să treacă prin ori şi ce!... Ei, dar acum altă ceva — adăogă el. Vezi tu fumul cela, care se ridică de pe botul dealului? Iacă acolo-i târla noastră...

Uit numaidecât pe alde Scaraoschi, Michiduţă, Aghiuţă şi tot neamul lor,când văd fumul dela târla adăpostită după dânb. Un alaiu întreg de câini ne iese înainte, cu gând duşmănos, şi ne arată colţii lor albi şi ascuţiţi. De sub coastă se iveşte capul unui om al târlei. Credea că suntem pe jos şi pornise înaintea noastră să ne apere. Cum a văzut că suntem cu carul, s'a oprit în loc şi ne-a aşteptat, fără grija câinilor de care ne descurcam noi singuri; apoi moş Vasile se dă jos şi dejugă.

SPIRIDON POPESCU

ANTON CEHOV

Judecătorul de instrucţie

Un medic de plasă şi un judecător de instrucţie se duceau într'o zi frumoasă de primăvară la o autopsie. Judecătorul, un bărbat de vreo 35 ani, se uită gânditor la cai şi zise:

— In natură sunt multe lucruri tainice şi întunecoase, dar şi în viaţa de toate zilele adesea poţi întâlni, doctore, nişte fenomene cu totul inexplicabile. Aşa, eu cunosc mai multe morţi misterioase şi stranii, a căror cauză vor căuta s'o explice numai spiritiştii şi misticii, pe când omul cu mintea limpede va da din umeri uimit şi atâta tot. Aşa, de pildă, ţin minte o doamnă foarte cultă care şi-a prezis moartea şi a murit fără nici-o cauză vizibilă, exact în ziua fixată de dânsa...

— Nu există acţiune fără cauză, — spuse doctorul. Moartea trebuie să aibă şi ea o cauză. Iar în ceiace priveşte prezicerea, nu e nimic miraculos. Toate cuconiţele şi toate babele noastre posedă darul proorocirii şi al presimţirii.

— O fi aşa, dar cu doamna de care-ţi vorbesc, e cu totul altceva, doctore. In prezicerea şi moartea ei nu era nimic băbesc. Era o femeie tânără, sănătoasă, inteligentă, fără nici un fel de prejudecată; avea nişte ochi foarte inteligenţi, luminoşi şi cinstiţi, o figură senină, cuminte, cu un zâmbet uşor, specific rusesc, în privire şi pe buze. Singurul lucru prea feminin într'însa era frumuseţea. Sveltă, graţioasă ca mesteacănul acesta, cu părul minunat. Ca să nu rămână nimic de neînţeles pentru d-ta, voi mai adăuga că era o fiinţă plină de cea mai molipsitoare veselie, care se găseşte numai la oamenii deschişi, care cugetă. Poate să fie oare aici vorba de misticism, de spiritism, de presimţire sau aşa ceva? Ea râdea de toate astea.

Brişca doctorului se oprise lângă o fântână. Judecătorul şi doctorul băură apă, îşi îndreptară statura şi mai aşteptară până când vizitiul a sfârşit cu adăpatul cailor.

— Ei, şi dece a murit doamna aceia? — întrebă doctorul când brişca porni iarăşi la drum.

— A murit într'un chip foarte ciudat. Intr'o bună zi intră la dânsa bărbatu-său şi-i spuse că n'ar fi rău să vândă la primăvară echipajul vechi şi în locul lui să cumpere unul mai nou şi mai uşor şi că n'ar strica să se schimbe calul din stânga, iar pe Bobcinsky (aşa se numia unul din cai) să-l puie la mijloc.

Soţia îl ascultă până la sfârşit şi zise:

— Fă cum vrei; mi-e indiferent acuma. Până la vară voi fi la cimitir.

Bărbatul desigur dădu din umeri şi zâmbi.

— Nu glumesc de loc, — zise ea. — Iţi declar serios că voi muri în curând.

— Cum asta?

— Indată după facere voi muri.

Acestor cuvinte bărbatul nu le-a dat nici o însemnătate. El nu credea în nici-un-fel de presimţire şi de altfel ştia că femeilor gravide le place să fie capricioase şi în general să se dedea la gânduri sumbre. Trecu o zi şi soţia îi spuse iarăşi că va muri îndată după facere, şi pe urmă, în fiecare zi, tot acelaş şi acelaş lucru... El râdea şi o numia babă, ghicitoare, femeie obsedată. Moartea apropiată deveni însă ideea fixă a soţiei. Când bărbatul nu o asculta, ea se ducea la bucătărie şi vorbia acolo despre moartea ei cu dădaca şi cu bucătăreasa.

— Mi-a mai rămas puţin de trăit, dragele mele. Indată ce am să nasc am să mor. N'aşi vrea să mor aşa devreme, dar ce să fac? Pasă-mi-te aşa mi-a fost scris!

Dădaca şi bucătăreasa începeau desigur să plângă. Se întâmpla să vină la dânsa preoteasa sau nevasta moşierului şi ea le ducea într'un ungher şi începea să-şi uşureze sufletul — şi tot despre acelaş lucru le vorbia: despre moartea apropiată. Vorbia serios, cu un zâmbet straniu, cu figura încruntată, nepermiţând obiecţiuni. Ea ţinea la modă, era elegantă, dar acum, în vederea morţii apropiate părăsi totul începu să umble neglijentă; nu mai citia, nu mai râdea, nu mai vorbia de visurile sale... Afară de asta se duse cu mătuşa-sa la cimitir şi îşi alese acolo un loc pentru mormânt, iar cu vre-o cinci zile înainte de-a naşte îşi făcu testamentul. Şi bagă de seamă că toate acestea se făceau în plină sănătate, fără nici-o aluzie la boală sau la vre-un pericol. Facerea e un lucru greu, câteodată mortal, dar la femeea, despre care îţi povestesc, totul era normal şi nu era absolut nimica de temut. Soţul la urma-urmei se plictisi cu toată această istorie. Odată la masă, el se supără şi o întrebă:

— Ascultă, Nataşa, când ai de gând s'o sfârşeşti cu prostiile astea?

— Astea nu-s prosti! Vorbesc serios.

— Absurd! Te-aş sfătui să încetezi a vorbi prostii ca să nu-ţi fie ruşine ţie însuţi pe urmă.

Dar iată că veni şi ziua facerii.

Soţul aduse din oraş pe cea mai bună moaşă. Ii năştea nevasta pentru întâia oară, dar naşterea se sfârşi cum nu se poate mai bine. Când totul se isprăvi, lăuza vru să vadă copilul.

Se uită şi spuse:

— Bine, acum pot să mor.

Işi luă rămas bun, închise ochii, şi peste o jumătate de ceas trecu în lumea drepţilor. Până în cel din urmă moment nu şi-a pierdut cunoştinţa. Aşa de pildă, când în loc de apă i s'a dat lapte, ea şopti încet:

— De ce-mi daţi lapte în loc de apă?

Şi uite-aşa s'a întâmplat. Cum a prezis ea, aşa a murit.

Judecătorul tăcu, oftă şi spuse:

— Ia explică-mi acum, de ce crezi c'a murit? Iţi dau cuvântul meu de onoare că asta nu e o scornitură, ci un fapt adevărat.

Doctorul gândindu-se se uită spre cer.

— Ar trebui să-i facă autopsie, — zise el.

— Pentru ce?

— Ca să se afle cauza morţii. N'a murit doar din cauza prezicerii! S'a otrăvit, după toate probabilităţile.

Judecătorul se întoarse brusc spre doctor şi închizând puţin ochii, spuse:

— Dar de unde tragi concluzia că s'a otrăvit?

— Eu nu trag nici-o concluzie, fac o prezumpţie. Trăia bine cu bărbatul?

— Hm... nu prea! Neînţelegerile au început curând după nuntă. Intr'o zi defuncta l-a găsit pe bărbatu-său cu o femeie... Dar l-a iertat curând.

— Ce a fost mai înainte: înşelăciunea bărbatului sau apariţia ideii de moarte?

Judecătorul se uită fix la doctor, parcă vrând să vadă de ce-i pune această întrebare.

— Imi dai voie, — răspunse el ceva mai târziu. — Lasă-mă să-mi aduc aminte.

Judecătorul îşi scoase pălăria şi îşi frecă fruntea.

— Da, da... a început să vorbească despre moarte într'adevăr curând după această întâmplare.

— Ei vezi? Poate chiar atunci a hotărît să se otrăvească, dar deoarece, probabil, n'a vrut să-şi omoare şi copilul, a amânat sinuciderea până la facere.

— Nu cred, nu cred! E cu neputinţă! L-a iertat chiar atunci.

— L-a iertat repede; asta înseamnă că se gândia la ceva rău. Nevestele tinere nu iartă prea repede.

Judecătorul zâmbi în silă şi ca să-şi ascundă emoţia vădită îşi aprinse o ţigară.

— Nu cred, nu cred... — continuă el. — Nici nu mă puteam gândi la o astfel de probabilitate... Dar la urma-urmei... el nu e atât de vinovat pe cât se pare... A înşelat-o într'o împrejurare ciudată, fără să vrea cu tot dinadinsul s'o facă. A venit într'o noapte acasă, cam cherchelit, a vrut să desmierde pe cineva, iar nevasta lui era însărcinată, şi atunci a întâlnit pe coridor o femeie, — s'o ia dracu', — care venise la ei pentru vre-o trei zile, — o femeiuşcă proastă, simplă, urâtă. Asta nici nu se poate considera ca o înşelăciune. Chiar şi nevasta lui era de aceeaş părere şi curând... l-a iertat; pe urmă n'a mai fost niciodată vorba despre asta...

— Oamenii nu mor fără cauză, — zise doctorul.

— Sigur că da, dar cu toate astea... nu pot să cred că s'a otrăvit. Dar e ciudat că până acuma nici nu m'am gândit la posibilitatea unei astfel de ipoteze! Şi nimeni nu se gândia la asta! Toată lumea era mirată că prezicerea ei s'a îndeplinit; şi ideea posibilităţii unei astfel de morţi nu-i trecea nimănui prin cap. Nici nu se poate să se fi otrăvit! Nu!

Judecătorul rămase pe gânduri. Gândul la femeia, care se otrăvise într'un chip atât de ciudat, nu-l părăsea nici în timpul autopsiei. Notând ceeace îi dicta doctorul, mişca posomorât din sprâncene şi-şi freca fruntea.

— Dar există oare astfel de toxice, care ucid într'un sfert de oră, încetul cu încetul, şi fără nici-o durere? — întrebă el când doctorul diseca craniul.

— Da, există. Morfina, de pildă.

— Hm... Ciudat... Mi-aduc aminte, avea într'adevăr la dânsa aşa ceva. Dar nu cred!

La întoarcere, pe drum, judecătorul părea obosit, îşi muşca nervos mustăţile şi vorbia fără chef.

— Hai să mergem puţin pe jos, — se rugă el de doctor. Mi s'a urât şezând.

După vre-o sută de paşi, judecătorul se moleşi de tot parcă urca un deal înalt. Se opri şi, uitându-se la doctor cu ochi ciudaţi, împaianjeniţi, îi zise:

— Doamne, dacă presupunerea d-tale e adevărată, atunci asta... asta e crud, e neomenos. S'a otrăvit ea ca să-l pedepsiască pe altul! Dar oare păcatul e atât de mare? Ah, Doamne! Şi cum de ţi-a venit, doctore, ideea aceasta blestemată?

Judecătorul îşi apucă disperat capul în mâini şi urmă:

— Ţi-am povestit despre nevasta mea, despre mine. O, Doamne! Să spunem că sunt vinovat: am ofensat-o; dar e mai uşor oare să mori decât să ierţi? Intr'adevăr, aceasta e logica femeiască, o logică crudă şi nemiloasă. O, ea şi atunci, în viaţă, a fost crudă! Acum mi-aduc aminte! Acum am înţeles totul!

Judecătorul vorbia, dădea din umeri, se apuca de tâmple, se urcă în trăsură, o luă pe jos... Ideea nouă ce i-o împărtăşise doctorul, se părea că-l buimăcise, îi otrăvise sufletul. El îşi simţi mintea şi trupul slăbite şi când se întoarseră în oraş, îşi luă rămas bun dela doctor, refuzând masa, deşi încă din ajun dase doctorului cuvântul că vor mânca împreună.

Trad. din ruseşte de IGORI MIASNIKOFF şi ST. G. G.

Colţul librariei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din strada Eugen Carada, 7 (fost Karageorgevici) îndeamnă pe cititorii acestei rubrici să profite de scăderea preţului cărţilor germane (cari se calculează la 39—40 lei marca) şi franceze (7—8 lei francul) spre a se pune în curent cu interesantele cărţi apărute în ultima vreme.

IN LIMBA GERMANA

Thomas Mann: „Unordnung und frühes Leid" este titlul ultimului volum al marelui romancier german. După recenziile din Germania, este cea mai frumoasă nuvelă a lui Mann. Amintim: Der Zauberberg, Buddenbrooks, Tot in Venedig, Herr und Hund, Der Kleine Herr Friedemann, Tonio Kröger, Betrachtungen eines Unpolitischen, Fiorenza, etc., etc.

Jacob Wasserman: După frumosul roman: „Laudin und die Seinen" în care discută căsătoria, academicianul german a scos: „Aufruhr um den Junker Ernst", Amintim: Die Juden von Zirndorf (romanul misteriosului Sabbetai-Zwi), Das Gänsemännchen, Christian Wahnschaffe, Oberlins drei Stufen, Caspar Hauser, Der Moloch, Der Mann von vierzig Jahren, Faber.

Ştefan Zweig: Erstes Erlebnis, Amok, Verwirrung der Gefühle, sunt cele trei volume de nuvele ale celui mai talentat povestitor german. Din studiile lui critice recomandăm: Drei Meister (Balzac, Dickens, Dostoievski). Der Kampf um den Dämon (Nietzsche, Hölderlin, Kleist), Romain Rolland (Leben u. Werk).

Franz Werfel: „Der Tod des Kleinbuergers" — ultimu-i roman — ,Paulus unter den Juden, Verdi, Nicht der Mörder — der Ermordete ist schuldig, etc., etc.

Arnold Zweig: Die Novellen um Claudia (celebra suită de povestiri).

Heinrich Mann: După cunoscuta trilogie de romane: Die Armen, Der Untertan şi Der Kopf, a apărut zilele acestea un nou şi interesant roman întitulat: Mutter Marie (es ist ein Werk gross entfalteter Reife, ohne Vorbild in der deutschen Literatur, in einer Sprache, die den Gipfel der Kunst erkommen hat"....).

Arthur Schnitzler: După interesantele romane: Fräulein Else şi Traumnovelle (psychanaliza în roman) apare o nouă lucrare a lui Schnitzler: „Spiel im Morgengrauen". In depozit avem şi toate celelalte opere ale lui Schnitzler.

CARŢI FRANCEZE

Thibaudet, marele critic francez a scos mult aşteptatul volum: La poésie de Stéphane Mallarmé. Amintim volumele de critică Le Bergsonnisme, Barrès, Maurras, Images de Grèce Intérieurs.

G. Lenôtre: Vieilles maisons-vieux papiers, 5 volume; Balet, l'empoisoneuse. Captivité et mort de Marie Antoinette. Robes pierre et la mère de Dieu. Le roi Louis XVII et l'énigme du Temple. Les massacres de Septembre, Noyades de Nantes, precum şi celelalte lucrări ale interesantului povestitor istoric francez.

Din Ossendowski — autorul renumitului volum: Bêtes hommes et Dieux, recomandăm în afară de: L'homme et le mystère en Asie şi De la présidence à la prison şi ultimele lucrări: L'ombre du sombre Orient (Les Russes et la Russie d'aujourd'hui et de toujours) şi: „Derrière la muraille chinoise".

ULTIMELE ROMANE FRANCEZE INTERESANTE

Panait Istrati et Josué Jéhouda: La famille Perlmutter.

Romain Rolland: L'âme enchantée cuprinzând 4 volume: Annette et Sylvie, L'été, Mère et fils I şi Mère et fils II. Volumele se vând şi separat.

François Mauriac: Thérèse Desqueyroux;*Gilbert de Voisins;* Les miens; *Jean Louis Vandoyer* (autorul lui „Beautés de la Provence): Premières amours; *Han Ryner:* La vie éternelle: *Jacques Bainville:* Jaco et Lori; *André Billy et Moise Twersky:* L'épopée de Ménaché Foigel (roman d'un de ceux qui, pour patrie, ont toute la terre; *Shérwood Andersen* (dintre cei mai talentaţi romancieri englezi: Un payen de l'Ohio (roman).

In provincie expediem numai contra remiterii anticipate a unui acont, restul ramburs.

F. Sifariella — Iisus și Magdalena

Casa visurilor

(Din singurătăți sentimentale)

O întâmplare autentică care se va aștерne în rândurile ce urmează, ne-a fost povestită de un student basarabean — să-l numim Mișu Lozoveanu.

Mișu și-a schimbat într'o zi direcția drumului, pentru a treia oară în cursul acestui an de școală. La început pornea de acasă spre strada Batiștei, pe care o urma până la Universitate. De aci lua tramvaiul numărul paisprezece spre Facultate.

Dar după ce înghețul și zăpada schimbară aspectul acestui drum, Mișu se plictisi de el. Intr'o zi de iarnă simți capricios nevoia unei alte obicinuinți zilnice și-și alese un alt „traseu": prin strada Armenească, tot atât de bine asfaltată ca și Batiștea, care îl aducea acum, drept și iute, în curentul cel mare al Bulevardului. De aci avea să se hotărască, chibzuind în fiecare zi dela capăt: pe unde să apuce de data aceasta.

In anul al cincilea de Medicină trebuia câte odată să fie în aceiași oră la laborator, la institutul de fiziologie și la o clinică oarecare dela un spital sau altul. Mergea atunci nedecis prin strada Armenească, și numai Bulevardul îl înviora și-i grăbea hotărîrea: doar nu e nici frumos și nici logic să stea oprit de îndoială la halta dela Biserica Armenească, când toată lumea cunoaște atât de bine încotro și pe unde vrea să ajungă!

Primele zile din Aprilie erau cele dintâi zile mai calde ale Primăverei. Se apropia Paștele. Seara, târziu, la reîntoarcerea lui acasă, se cufunda nemulțumit în aerul rece al cartierelor împrăștiate în dezordine, afumat și aburit de pe urma ploilor. Adieri ușoare veneau dela mugurii abia desfăcuți de prin grădinuțele caselor, învelite în valuri fumurii în care era încă atât de greu să respiri; aceste valuri i se părea lui Mișu că sunt trimise înadins tuturor copiilor bolnavi, ca să-i zugrume.

Apoi nici cele dintâi flori de cais apărute ziua la lumina soarelui nu aduceau încă cu ele aerul curat și proaspăt al primăverii.

Mișu își alesese de mult specialitatea către care se simțea chemat: boli de copii și interne, visând să-și mai continue studiile undeva în străinătate. Acum, preocupat mereu de ideia acestei specialități, era nerăbdător să vadă zile însorite, calde cu adevărat și cât mai lungi. I se părea că și copiii bolnavi dela spitalele unde se ducea ca asistent, se zbat în aceiași supărare și nerăbdare. Lucrările de laborator și dela institutul de fiziologie începură să-și piardă oarecum din interes pentru Mișu către sfârșitul acestui an de școală. Spitalul de copii îl atrăgea din ce în ce mai puternic, — și iată cum ajunse el să-și schimbe pentru a treia oară direcția drumului zilnic...

Luând un abonament de tramvai pentru o linie care îl ducea la spitalul de copii, Mișu cunoscu un nou șir de cartiere strâmbe, care deveneau acum cu fiecare zi tot mai însorite. Aci domnea liniștea — aproape ca la țară. Lui Mișu i se părea foarte des, înainte, de când se vârîse în această parte a orașului, bogat și sărac, că localnicii sadea se nasc somnambuli îndrăgostiți de toate fundăturile lui și de toate cotiturile desfundate care poartă niște nume atât de ciudate și de fantastice.

Casele și grădinile, erau par'că închise ermetic și lăsate în puterea farmecelor. Iar deasupra lor pluteau ziua și seara urletele metalice, prelungi și insinuante, scăpate din gâtlejul unei bestii apocaliptice care se îneacă: erau vuete când tocite, când sfredelitoare, dela șinele tramvaiului strivite de roțile vagoanelor de pe nenumăratele cotituri.

Ele înghițeau necontenit liniștea locului începând cu primele seri mai reci din Octombrie și până la cele dintâi seri mai calde din Aprilie. Numai soarele descătușa copiii și cartierele somnambule de subt vraja urletelor frigului.

Mișu mergea acum zilnic pe un drum nou, pe lângă sute de case albe bătute de soare, pe lângă sute de grădinuțe, din ce în ce mai pline de adierea miilor de pomi în floare. Și mergea astfel spre ceeace trebuia să-i umple datoria vieții: copiii bolnavi.

Mișu Lozoveanu era, cum spunea el, „tare singur". In Basarabia își lichidase mica-i avere ca și ultimele legături cu puținele rude ce-i mai rămăseseră. Visa acum numai doctoratul și străinătatea. Când se întreba dacă e legat de ceva, dacă iubește ceva — își răspundea că da: deocamdată numai pe copiii bolnavi...

Dar dela o vreme încoace, mai credea uneori că dintre toate casele câte încap într'un oraș mare sau mic pe unde îl aruncase soarta, trebuia să fie măcar una ale cărei ziduri ascund iar ferestrele vor da într'o zi la iveală un lucru bănuit de inima amintirilor și dorurilor sale, sau o ființă presimțită și scumpă. Și cum nu dădea încă de o asemena casă, din sute și mii, din șiruri nesfârșite, pe lângă care trecea zilnic? Atunci, o visa uneori în revărsarea unui snop de lumină puternică, care lovea în tencuiala casei de var crăpat și în boelile șterse ale zugrăvelii.

Liniile zidurilor se adunau, se ghemuiau, și dintr'o clipă în alta se desfăceau cu freamăt. Apăreau grăbite, par'că la întrecere — ușile, scara, treptele, cerdacul, ferestrele și terasele — uitate, dar scumpe și intime în această scurtă înviere a celor apuse de mult. Fețele și imaginele pe care dorea să le mai vadă odată, nu se iveau în rama casei, încurcată și sclipitoare, decât foarte rar și nedeslușit. Și atunci, în loc de ușurare, ziua lui Mișu purta câteo greutate mai mult, de dor vechi și de regret nou...

Intr'o dimineață — era Sâmbăta Mare — îndărătul lui Mișu era noaptea dătătoare de aceste doruri vechi și de regrete nouă, iar înaintea-i — spitalul de copii. Fiecare casă din drumul lui, părea a fi mai închisă ca oricând, deși vraja cartierelor somnambule — urletul metalic al bestiei apocaliptice înghesuit în piftia aerului afumat și umed — a și dispărut par'că pentru totdeauna, în fața luminii și a căldurii.

Casele nu erau închise, nici porțile gardurilor și nici ferestrele, — dimpotrivă: pretutindeni domnea grija și deșertăciunea celei din urmă zile dinaintea Invierii; și furnicarele mici de oameni, copii, câini, pisici și păsări, din fiecare curte, erau ajutate din stradă de căruțe și automobile care le aduceau darurile halelor.

Pe ferestre și pe balcoane erau îngrămădite plapome și perne, iar lângă garduri, covoarele bătute cu vergi trimeteau abureala prăfuită peste trecători. Cele mai liniștite străzi răsunau de zarva vieții, în care intrau, înainte de toate, scârțâitul căruțelor de lăptari și strigătele Oltenilor sau ale franzelarilor...

Mișu Lozoveanu trecea pe aci aproape indiferent. Totuș, ajuns la linia tramvaiului, i se păru că de astădată e mai bine să meargă pe jos. Știa că tramvaiul face cotituri, așa că distanța până la spitalul de copii se mărește de trei ori cât e în linie dreaptă. Cu mici ocoliri prin preajma străzilor Română, Polonă, Dorobanților și Gr. Alexandrescu, drumul spre spital îl va duce astfel printr'alte cartiere încă necunoscute, însorite și înviorate de zarva sărbătorilor; și astfel îi vor amuți, poate, dorurile și regretele...

Aproape de parcul Ioanid, o stradă se îngustează între două case mici și vechi, care n'au fost încă expropriate de Primărie. Alinierea orașului n'a ajuns până aici, unde amândouă trotuarele dispar cu totul și unde pietroaele dela marginea pavajului se proptesc par'că de zidurile strâmbe ale acestor locuințe decrepite...

Mișu văzu pe căsuța dela dreapta lui, joasă și dărăpănată, o firmă de croitor, — fără nume. Ajuns la fereastra ei cea mare, care trebuia să servească de galantar, își aruncă întâmplător privirea dincolo de geam și fu mirat deodată, văzând un băețel cu un copil mic în brațe, stând la geam în prăvălia croitorului.

Erau două figuri de copii de o gingășie și de o frumusețe cu totul neobicinuite, albi la față, și cu niște ochi minunați. O femee aplecată mătura pragul ușei care dădea în stradă.

In aceiași clipă, reflexul soarelui sclipind spălăcit, îi ascunse lui Mișu viziunea acestor copii, iar praful ridicat de mătură îl făcu să treacă mai repede mai la stânga, pe pavaj. După câtiva pași își întoarse capul și privi spre fereastra în care se vedeau două capete de copii, distincte și pline de acea frumusețã, care ni se poate ivi numai la oarecare distanță.

Copiii se uitau nemișcați în geam, și chipurile lor păreau că întrec tot ceeace Mișu văzuse vreodată pe copiile tablourilor celebre, pe portretele dinastiilor domnitoare, pe icoane sau pe filmele cinematografelor.

Fiecare pas nou îl îndepărta pe Mișu dela croitorie. Femeea dindărătul lui isprăvi cu măturatul și trânti ușa prăvăliei, închizând-o. Mișu își întoarse încă odată capul și distinse mai real figurile copiilor rămași la geam; apoi, trecând pe trotuarul din stânga, nu-i mai văzu în reflexul mat al ferestrei care se îngusta cu totul...

Un val de duioșie îl cuprinse pe Mișu: va putea oare avea vreodată copii la fel cu aceștia — așa, lângă dânsul, copii de-ai-lui, scumpi și dătători de viață?... Și de unde atâta frumusețã, mai mare decât a tuturor îngerilor pictați — într'o croitorie sărăcăcioasă, la un meseriaș ca toți meseriașii mici și fără noroc?... Copilul cel mic pare a fi bolnav... Par'că-i fetiță? Dar băiatul... trebue să aibă vreo paisprezece ani... e cam palid și el...

Mișu se opri brusc la colțul stradelei de unde se vedea intrarea în parcul Ioanid: — Unde i-a văzut fața?... Demult? De curând?... N'a trecut încă nici odată pe aici... Nu! N'a văzut-o în București ci... Dar unde? Când? Pe un tablou? Portretul fiului lui Napoleon, „Pui de vultur"?... Nu, undeva cu mult mai departe și mai de mult...

Fără să bage de seamă ce face, Mișu coti sper parc, urmându-și răscolirea chinuitoare a memoriei. Ajunse la o bancă în umbră, se așeză și se lăsă în puterea dorului, a regretului și a duioșiei, ce-l copleșeau, pe când soarele ardea de sus peste pomi... — Să-și urmeze drumul până la spital, fără să fi ajuns la deslegarea ghicitoarei?... Soarele răzbind printre crengile verzi, îi lumină capul gol, în care se aprinse deodată o amintire dorită...

E mult timp de atunci, vreo cincisprezece ani. Mișu își aduce bine aminte de cele câteva seri petrecute de părinții lui, împreună cu toți copiii, în teatrul „Clubului Nobilimii" unde se juca pentru prima oară o minunată operetă românească. Și tot Chișinăul era încântat de Florica Florescu, de Micioara, de Leonard și de Maximilian. Iar verișoara lui Mișu, Sofița, o orfană rămasă familiei Lozoveanu dela unchiul Grigore, nu vedea în toată trupa decât pe un singur artist — figurant — Dumitrescu, tinerel, de vreo nouăsprezece ani.

Era frumoasă, verișoara Sofița — toți spuneau așa atuncea: și rude și străini. N'avea nici ea decât șaisprezece ani împliniți și părea mereu necăjită din pricina mamei și a celor două surori mai mari ale lui Mișu. Și surorilor le plăcuse Dumitrescu: era numai ajutorul garderobierului trupei, juca însă și el pe scenă. Ce anume juca — Mișu nu-și aducea acum aminte. Dar era mai frumos chiar decât Leonard în „O mie și una de nopți", unde acesta din urmă juca două roluri: de pescar și de sultan.

Da, băețelul dela geamul croitorului seamănă leit cu chipul lui Dumitrescu dela opereta de atunci... Garderobierul de odinioară s'a făcut oare croitor? Sofița dispăruse atuncea odată cu plecarea trupei românești spre Iași... Indată după aceia tatăl lui Mișu căutase să afle la București cam unde se găsește acel Dumitrescu cu Sofița. Și n'a aflat, fiind că Dumitrescu părăsise trupa și nu i s'a mai putut da de urmă...

— Am dat oare acuma peste ei? îi trecu prin gând lui Mișu.—Sofița... să fi fost femeia aceia care mătura la ușa prăvăliei? Se poate?... Nici pe firmă n'a văzut numele de Dumitrescu... Din garderobier teatral — croitor? — Și de ce nu?... Și ce copii, ce copii au, frumoși ca și ei! Il vor recunoaște? Vor fi oare bucuroși să-l vadă? Să poată strânge acești copii minunați la pieptul lui! Și dacă nu e Dumitrescu, croitorul? Dacă nu e Sofița?...

Mișu sări din loc și în câteva secunde se apropie din nou de croitorie. La geam — nimeni. Numai trecând în dreptul ferestrei, la vreo doi pași, și privind țintă înăuntru, văzu pe cei doi copii și pe femee în fundul prăvăliei. Inima svâcnea de emoție, tâmplele se sbăteau sub ciocănașele nerăbdării. Abia trecuse pe lângă căsuța croitorului — și se întoarse ca să privească încă odată: în fund, dincolo de geam văzu din nou femeia cu copiii... Dar nu se hotărî să intre și să întrebe. Ajunse năpădit de sbucium până la colțul stradelei și coti din nou spre parc. Apoi reveni în colț.

Căsuța croitorului stătea în umbră, în dreapta stradelei, și numai acoperișu-i peticit era sub jocul soarelui. Pieptul lui Mișu începu să-l doară, respirația i se făcu grea, scurtă și deasă. Privia căsuța aceia și i se părea că zidurile ei vor da însfârșit, îndată, la iveală — lucruri și ființe scumpe. bănuite de amintirile și de dorurile lui, așa cum văzuse de atâtea ori în vis... Se hotărî... Insă își schimbă pașii și-i îndreptă spre o băcănie, care se vedea în colțul unei străzi vecine — băcănia cea mai apropiată de căsuța croitorului.

Băcanul era singur, și Mișu, făcând o sforțare supraomenească pentru a-și ascunde emoția, îl întrebă:

— Fii atât de bun... Croitorul Dumitrescu... unde are atelier pe aici?

— Dumitrescu? Adică văduva croitorului? Da, aci, peste șase-șapte case.

— A murit?

— Iarna, de tuberculoză. Mai are o fetiță de un an. Moare și asta acuma, sigur. O ține mereu băiatul ăl mai mare, în brațe. Că numai în brațele lui tace și... să nu moară de Paști, dea Dumnezeu! Ori poate ar fi mai bine să moară tocmai în ziua Invierii?...

— Dar din ce trăesc acuma? Cine câștigă? Mai primește comenzi?

— Are un lucrător și doi ucenici, rămași după moartea lui Dumitrescu. Aceștia mai lucrează, cât i-o mai tolera corporația... Că dânsa n'are drept să aibă croitorie decât un an după moartea bărbatului... Casa e a lor, ipotecată. Locul e mic de tot. Primăria tot era să le răscumpere casa pentru aliniere, dar...

— Mulțumesc foarte mult, — îi zise Mișu băcanului și eși repede în stradă.

— „Banii lui — toți pentru dânșii! Va plăti ipoteca, va răscumpăra păcatul mamei și al surorilor.

— Mai salvează poate și pe fetiță... Dar băiatul! — Puiul meu! Puiul meu!"...

Intră impetuos și reținut în prăvălie și dădu numai peste băiatul cu fetița în brațe. O singură privire aruncată pe fața copilei îi spuse tot adevărul crud: Ochii erau larg deschiși, severi și căutători dincolo de obiectele la care se uitau.

Heruvimii cei cu ochi mulți și Serafimii cei cu câte șase aripi — îi trecu lui Mișu prin gând, versul din ceaslov.

Fetița stătea în brațele fratelui ei cu privire adâncită ca de pe icoanele epocii bizantine, reînviate pe unele picturi de la Curtea de Argeș sau pe toate frescurile uriașe ale lui Vasnețov din catedrala Sfântului Vladimir din Kiev, vizitat de Mișu într'o excursiune, când fusese încă elev de liceu, în Chișinăul cel de sub ruși...

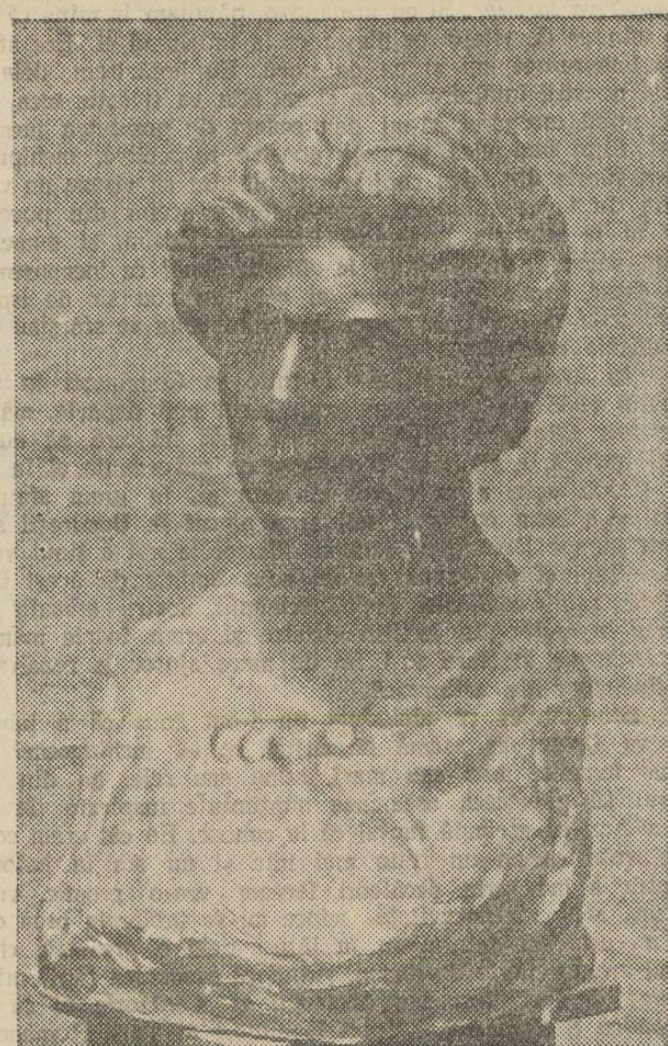
Băiatul se uită întrebător la Mișu, cu aceiași ochi de o frumusețã divină, însă opriți asupra omului intrat în prăvălie, și nu mutați dincolo de viață. Femeea apăru în ușa care ducea în interiorul casei. Mișu o recunoscu dintr'o privire și... cea dintâi casă a visurilor lui curate fu astfel găsită în clipa aceea.

ALEXIS NOUR

Cronica cinematografică

Corespondentul lui „Daily Mail" a asistat la prima demonstrare a filmului „Circul", isprăvit sub regisoratul și după scenariul lui Charlie Chaplin. Demonstrarea a avut loc pentru puținii invitați ai celebrului „Charlot", la New-York. Chaplin a declarat că „Circul" e ultimul film făcut de dânsul la Hollywood, unde nu se va mai întoarce niciodată. El pleacă în Anglia și Franța; apoi va hotărî dacă viitorul său film „Clubul sinucigașilor" se va lucra la New-York, la Londra sau în Franța. Pentru montarea „Clubului" Chaplin e decis să cheltuiască toți banii rezultați din vânzarea „Circului".

D. Petrovici, care a jucat rolul pictorului Bergnard în filmul „Femeea goală", va juca rolul principal și în noul film înscenat de Georges Cardonelle — „Sirena Morgana.".

D. Paciurea — Portret

AMINTIRI

Vecini și prieteni

— Inedită —

In anul 1873 sau 1874, Comăneștii au fost împărțiți în chipul următor între cei cinci moștenitori ai lui Nicu Ghyka. Moșia s'a împărțit întâi în două părți comparte una mergând dela porțile Târgului Ocnei până la un punct la deal de Comănești și cealaltă dela acel punct la granița Austro-Ungară. Apoi aceste două părți au fost împărțite în câte cinci părți și fiecare moștenitor a tras sorți pentru o parte din jumătatea dela vale a moșiei și alta în jumătatea dela deal; sorți au dat Comăneștii propriu ziși, lui Dumitrie, fratelui celui mai mare, împlinind astfel visul lui cel mai scump.

Relațiunile intime dintre Catinca Ghyka, mama și tata au urmat până la sfârșit, părinții mei o iubeau mult și aveau pentru dânsa o stimă deosebită. Dacă cultura nu-i era mare lucru, și de loc nu se putea privi ca intelectuală, era foarte bună la inimă și plină de bun simț, o femeie practică, o mamă devotată și o prietenă credincioasă, avea oroare de intrigi și n'am auzit-o niciodată vorbind pe cineva de rău. Și-a păstrat frumusețа până la bătrânețe.

Deși era văduva vărului nostru primar, noi, copiii, îi ziceam mătușă. Imi era dragă mătușa Catinca fiindcă era bună, frumoasă și indulgentă, m'a scos dela numeroase *penitansuri*, dar îmi era dragă mai ales fiindcă era mama Mariei și Maria a fost pasiunea copilăriei și a adolescenței mele. Această pasiune a început când ea era de nouă ani și eu de șapte, în grădina dela Căiuți. mi-aduc și astăzi aminte de chipul în care am făcut cunoștință. Era într'o dimineață de vară, veniseră mai mulți copii streini și eu fusesem însărcinat de alde mama să le arăt grădina noastră ca un feliu de cicerone.

Pe brațul pârâului Căiuțul care aducea apa în grădină și forma la vale două iazuri, cu ostroave legate prin poduri se afla o mică cascadă sub o boltă de verdeață și, cu câtiva pași mai la vale un pod peste acel crac de pârău. Ajuns pe pod, am arătat vizitatorilor cascada de care eram foarte mândru și obișnuit s'o vadă admirată de toți vizitatorii. Spre marea mea mirare aud un glas zicând pe un ton de dispreț:

— Dar asta, dragă, nu-i nimică, să vii la noi să vezi cum trece un braț al Trotușului prin grădină și cade în iaz printr'o cascadă de o sută de ori mai mare!

Faptul era perfect adevărat, precum m'am putut convinge după puțină vreme, cascada noastră, deși drăguță, era o nimica toată, un adevărat joc de copil pe lângă aceea dela Comănești, dar observația m'a jignit și am aruncat ochii asupra acelei din gura căreia ieșise și care făcuse un pas înaintea celorlalți copii. Era, par'c'o văd și astăzi, o copilă blondă, îmbrăcată într'o rochiță albă, cu pălărie albă de paie pe un cap de Keepsotri și cu o umbreluță tot albă în mână. Ea sosise cu mama ei noaptea târziu, pe când eu eram culcat, nu ieșise decât în momentul când mama mă însărcinase să arăt mosafirilor grădina și n'o băgasem în seamă. Mi-a părut așa de frumoasă încât jignirea ce o simțeam mi-a trecut cu desăvârșire și am rămas ca un prost, cu gura căscată, ceiace a făcut-o să izbucnească în râs și acest râs m'a durut neasemănat mai tare decât disprețul ce-l arătase pentru cascada mea. Insă, ea, înțelegând îndată că m'a jignit, s'a apropiat de tot de mine și, apucându-mă de gât, m'a sărutat pe amândoi obrajii zicându-mi:

— Dar grădina ta este într'adevăr foarte frumoasă, asta și grădina noastră dela Comănești sânt cele mai frumoase care le-am văzut.

Și din clipa aceia inima mi-a rămas robită de dânsa până după căsătoria ei, iar după acea căsătorie, ea a rămas idealul femeesc în fața căruia m'am închinat. N'am văzut copilă mai cuminte, mai bună, cu instincte mai nobile, mai generoase și, pe măsură ce i se desvolta mintea, se desvoltau și aplecările firești către tot ce este frumos, bun, adevărat și nobil, aversiunea pentru minciună, falsitate, nedreptate sau mișelie. Moștenise toate însușirile frumoase ale părintelui său care fusese una din cele mai nobile ființi ale Moldovei din întâia jumătate a veacului trecut. Și ce bună patriotă era! Imi aduc amite cum, la Comănești, pe la 1862, jucam șarade, bine înțeles pe franțuzește; cuvântul uneia din ele era: *courage*. După ce reprezentasem *cou* și *rage*, pentru reprezentarea cuvântului întreg, ea, cu un steag românesc, alcătuit dintr'o nuia de care erau legate cele trei culori, intra repede pe ușă, urmată de mine și de o soră a mea ținând săbii de lemn în mână și se avânta asupra unei canapele strigând: *Moldoveni și Munteni înainte*

(Continuare în pagina a 6-a)

împotriva turcilor. Şi eu urmând-o, gândiam în mine că n'ar fi minune de vitejie ce n'aş face la îndemnul ei. Era atunci de unsprezece ani şi eu de nouă. Eu hotărîsem, dela întâia noastră întâlnire că ea şi nu alta va fi soţia mea. Mai pe urmă începând să-mi dau seama de greutatea lucrului, dat fiind mai ales vârstele noastre respective, închipuirea mea căreia din mica copilărie îi plăcuse să viseze un viitor plin de fapte minunate, asemănătoare acelor din poveştile ce ni le istorisia la Pralea Părintele Zosim, şi numeroasele romane de aventuri în diferite limbi ce începusem să le citesc, urzia pe fiecare zi câte un nou şir de isprăvi strălucite săvârşite de mine, care totdeauna se sfârşiau prin căsătoria noastră.

In urma turburărilor izbucnite la Comăneşti în vara anului 1863 şi despre care voiu vorbi mai departe, mătuşa Catinca Ghyka temându-se ca această mişcare să nu se mai întindă, a venit cu fiică-sa şi cu guvernanta ei la noi, la Căiuţi spre a se sfătui cu tata şi, în urma sfatului său, şi-a lăsat copila la noi şi a plecat la Bucureşti spre a se plânge Domnului; şederea Mariei la noi a ţinut vre-o două luni şi totdeauna mi-am adus aminte de acest timp ca de raiul copilăriei mele; scumpul nostru musafir lua parte la multe din lecţiile noastre şi eram foarte mândru văzându-mă în stare să-i fiu de mare ajutor la rezolvarea problemelor de artimetică.

Bine-înţeles că niciodată nu i-am spus că o iubesc, îşi va fi dat ea seamă de cultul ce i-l închinasem? Nu ştiu: femeile, mici sau mari, bune sau rele, au din fire darul să ghicească asemenea simţiminte inspirate de ele, ca şi acel să ascundă faptul că le cunosc. Ea cât eram copii mă trata ca pe un frate mai mic şi nu sta la îndoială pentru a mă certa decâteori făceam vre-o prostie, vre-o poznă, sau vr'o necuviinţă, ceiace mi-se întâmpla prea des, şi nu arareori datu-m'am în lături dela o greşeală, chiar când eram departe de dânsa, ştiind că asemenea faptă mi-ar atrage desaprobarea sau dispreţul ei. Căsătoria ei cu Alexandru Ştirbey fiul fostului Domnitor al Ţării Româneşti, îmi pricinui se înţelege o durere din cele mai vii; o săptămână întreagă capul meu n'a făcut alta decât să urzască planuri de ucidere a logodnicului, dar la vârsta de şeaisprezece ani, asemenea dureri trec; a trecut deci şi a mea, dar ea a rămas pentru mine idealul femeii. Şi de câte ori mai pe urmă veneam la Bucureşti şi o revedeam, eram mândru de dragostea mea de copil, mândru de strălucita ei frumuseţe şi mândru de nobilimea şi de generozitatea sufletului ei, de bunătatea ei, de chipul în care alina durerile şi suferinţele, de renumele ei neprihănit ca soţie, ca mamă neadormită şi iubitoare. Şi către acel care altă dată vroiam să-l ucid, învăţând să-i apreciez marele însuşiri nu mai simţiam decât o sinceră afecţiune şi prietenie. Apoi ce Moldovancă bună rămăsese! Cum îşi păstrase nestricat graiul, ce bine ştia să pue la locul lor afacerile de superioritate ce încercau câteodată să le iee unii din fraţii Munteni, cu ce plăcere se întorcea, în fiecare vară, în Moldova noastră, pe malurile Trotuşului ei iubit.

S'a stins la vârsta de treizeci şi patru de ani, plânsă de toţi acei cari o cunoşteau.

RADU ROSETTI

(Continuare în numărul viitor).

NOTA. Vezi „Adeverul Literar”, No. 333.

Cronica muzicală

„Nunta tragică” de Alexis Catargi

Umanitatea este compusă mai mult din morţi decât din vii, spunea un filosof. Critica noastră este chemată să se pronunţe asupra operei unui dispărut atât de timpuriu, Alexis Catargi, autorul „Nunţei Tragice”. Această operă a fost consacrată pentru a doua oară prin manifestările entuziaste ale unui public de cunoscători şi Opera română a făcut o experienţă reuşită, deşi cam tardivă, aducând pe scena acestui teatru o operă românească demnă de toată lauda.

„Nunta tragică” face parte din lucrările care nu au nevoe de indulgenţa criticei, de oarece este o lucrare care a suportat critica Apusului şi a fost primită să fie reprezentată pe scena Operei din Monte-Carlo. Este prima operă românească care a avut succes în Franţa, lăsând la oparte bineînţeles opera „Cobzarul”, reprezentată la Opera din Paris, în care numai versiunea era românească şi aparţine d-rei Elena Văcărescu.

„Nunta tragică” a arătat că se poate crea o operă românească care să prezinte interesul unui Boris Godunov, cu toate că Alexis Catargi a studiat muzica în ţările Apusului, el nu s'a servit de tehnica orchestrală decât pentru a îngrădi motive româneşti, care apar rafinate suportând toate combinaţiile contra-punctului.

Alexis Catargi a arătat că poţi să arunci frumoase covoare româneşti într'un salon mobilat cu piese de stil, fără ca ele să-şi piardă efectul. In arta noastră populară se găseşte o comoară de bogate ritmuri şi melodii. Ele nu sunt decât foarte puţin exploatate. Dela prima frază din operă, Alexis Catargi a făcut să răsară câteva note din melancolica doină, expresiunea cea mai exactă a nostalgiei. Libretul, inspirat de compozitor însuşi, este foarte abil alcătuit.

Bătrânul Voevod Dragoş-Vodă avea o soţie tânără şi frumoasă. Intors dela războí, victorios, Dragoş-Vodă descoperă trădarea soţiei sale. In scurtă vreme amantul, prinţul Vlaicu, câştigă inima domniţei şi se hotărăşte să omoare pe domnitor. In actul întâiu Vlaicu încearcă să înjunghie pe Dragoş; la un ţipăt al Floricăi, Vlaicu îşi opreşte gestul criminal. Dragoş-Vodă se hotărăşte să-i condamne la moarte — însă uniţi prin căsătorie.

In actul al doilea în faţa domnitorului, a clerului şi a boerilor, se oficiază de către Mitropolitul ţării nunta. Când Dragoş ordonă să se aducă cupa nupţială, în care era pusă otravă, pentru căsătoriţi — un gest de gelozie îl face să o bea el, pentru a-i condamna şi mai greu, să trăiască sub blestemul regesc! Scena este foarte puternică şi moartea aminteşte foarte mult ultimul act din Boris.

Toată muzica subliniază perfect acţiunea dramatică. Autorul uzează cu multă pricepere de coruri, care în actul al doilea, intonând rugi fierbinţi către atot puternicul, pun în evidenţă şi mai mult cadrul ortodox şi naţional, pe care autorul a ştiut să-l imprime operei sale.

Epoca noastră de desvoltare culturală şi artistică de după războiu este foarte împovărată pentru toţi acei ce lucrează mai mult pentru un ideal, decât pentru interesul lor personal.

Alexis Catargi a fost un mare idealist şi unul dintre cei mai devotaţi servitori ai literaturii muzicale româneşti.

L-am văzut cu câte-va zile înainte de moarte, zdrobit fiziceşte, însă având acea judecată vie, pe care o au numai oamenii de rasă.

Nu avea decât un regret: de a nu fi putut servi aşa cum ar fi dorit neamul din care făcea parte.

Reprezentaţia dela 16 Aprilie 1927 i-a dat o desminţire: Alexis Catargi a făcut mai mult decât a crezut.

I. FLORESTAN

NOTE FEMININE

ARTĂ şi TEORIE

Nimic nu-i mai plictisitor decât să vizitezi o expoziţie de pictură în tovărăşia unui pretins „cunoscător de artă”.

Dar să vorbim mai întâi de expoziţiile de pictură. Parcă niciodată nu sunt mai multe şi mai cercetate ca în lunile de primăvară. Iarna, când ceţurile ascund cerul şi îngrămădesc casele una într'alta, ai o plăcere să te închizi şi mai mult între cei patru pereţi ai odăilor înguste. Şi tocmai primăvara, când orizontul s'a luminat şi ai toate străzile deschise pentru plimbare, începi să simţi că nu-i deajuns.

Ai văzut o floare proaspăt răsărită, vrei un câmp întreg de flori, un câmp înverzit îţi dă nostalgia pădurii şi o bucată de cer albastru zărit printre casele înalte, te face să oftezi după o imensitate de cer albastru, deasupra unei imensităţi de apă sau de pământ fără obstacole.

Atunci... urci un etaj, chiar numai câteva scări... Sala Ileana, sala Mozart, sălile Ateneului şi zece altele încă, sunt deschise la orice oră. In ele s'au strâns toate priveliştele, toate cerurile, toate câmpurile de flori după care râvneşti.

Cine expune, e lucru secundar. Totul este dacă-ţi plac pânzele expuse. Dacă nu-ţi plac, eşti liber să pleci numaidecât, ca şi cum ai greşit uşa.

Să zicem că ai nimerit bine, de pildă la o expoziţie de peisaje marine. Te aşezi şi priveşti. Inchizi ochii pe jumătate, ca să capeţi viziunea reliefului. Cerul se depărtează, valurile mării se apropie, sclipesc sub soare, încep să se agite, îşi lărgesc spaţiul, cu toată rama de lemn care le închide... Trebue bineînţeles oarecare bună-dispoziţie, oarecare oboseală, dar se face ceva pe lumea asta fără dispoziţie şi fără osteneală?

Dincoace, orizontul se întunecă, o furtună se pregăteşte pe mare, se dezlănţue apoi, ridicând apa cât omul şi izbind-o de coaste... Parcă auzi mugind valurile... Dar furtunile nu-s frumoase decât ca intermezzo, tot vederile liniştite atrag mai mult. Iată un răsărit de soare, o jumătate de circomferinţă roşie care ese din apă înconjurată de suliţi. Nu-i spectacol mai frumos ca un răsărit de soare la mare!

Din obişnuinţă, deschizi catalogul pe care-l ai la îndemână. No. 15: Apus de soare. Ei! Acuma-i o greutate întreagă ca să-ţi aduci în minte atmosfera prăfuită a sfârşitului de zi, în locul ceţei alburii a zorilor. Dar ce nevoe era să cauţi în catalog? Doar n'ai venit să controlezi pe artist, ci numai ca să-ţi încânţi ochii.

Insă, după cum spuneam la început, se întâmplă să întâlneşti în expoziţie un grav „cunoscător de artă” şi acesta-i mai periculos decât un catalog.

El nu admiră şi nu te lasă să admiri decât după criterii

— Care tablouri îţi plac mai mult? mă întreabă, cu aerul cu care te pregăteşti să prinzi în cursă pe cineva.

Suntem la o expoziţie colectivă, de loc omogenă, şi dela început m'au atras portretele artistului care expune pe peretele din fund. Le arăt. Tovarăşul meu aruncă o privire în catalog şi alta mai scurtă pe pânze:

— Pictor mediocru. N'are ştiinţa coloristică. Technică primară.

Se poate. Dar ochii tuturor portretelor lui au o putere de viaţă surprinzătoare. Copiii mai ales... Te aştepţi să-i vezi desprinzându-se din cadre şi venind să se plimbe, serioşi şi cuminţi, printre lumea din sală.

Tovarăşul meu îmi îndreaptă atenţia spre peretele din stânga, cu un gest de prezentare plăcută:

— Arta nouă!

Ceeace mă izbeşte mai întâi este o culoare vânătă-violacee, într'adevăr nouă, întinsă peste tot, chiar şi pe feţele oamenilor pictaţi, ca şi cum pe toţi îi ameninţă un acces de congestie cerebrală. Este şi un nud. Mă mir că nu s'a jenat femeia aceea să pozeze goală când, pe lângă că pare suferindă, mai e şi atât de rău făcută: cu umerii strâmbi, pieptul căzut, coapsele umflate, în disproporţie cu braţele pe care le are mai mult subţiri şi osoase. Dar, printre explicaţiile ce mi le dă cunoscătorul de artă, disting:

— Artistul nu pictează după cum vede, ci aşa cum simte.

Atunci, degeaba mai dau vina pe „model”.

Sunt şi peisagii pe peretele acesta. O învălmăşeală de pete galbene, roşii şi vinete, e scrisă în catalog, nu ştiu pentru ce: **La Bazargic.** Tabloul de-alături e notat mai simplu: Peisaj. Eu nu disting pe el decât o pată neagră în mijloc, ca o gură de tun... iar împrejur, culori vărsate în pătrăţele, la întâmplare. Tovarăşul meu vede totuş în tabloul acesta un munte, o vale, şi chiar un câmp înverzit. Şi eu care nu văd decât o gură de tun...

Incep să mă frec la ochi, îngrijorată. Poate am fost atinsă subit de o deformare a simţului vederii. Dar nu. Pe peretele din fund, tablourile pictorului fără ştiinţă coloristică, au păstrat înfăţişarea normală de adineauri. Nu-mi rămâne dar decât să mă amuz de aceste „rebusuri” pictate.

Alt perete, alt pictor. Un panou mare ocupă aproape tot locul. Reprezintă o livadă în care se află două femei în pielea goală. Aici, ele sunt sănătoase şi nu lasă nimic de dorit: au carnaţia înfloritoare, figurile vesele, şi nu-i vorba nici de vre-un rebus artistic: totul e vizibil din primul moment.

Dintr'un măr cu crengile potrivit de joase, cele două femei aleg fructele coapte şi le adună în coşuri.

— Nu înţeleg de ce sunt dezbrăcate, hazardez eu. Oricât ar fi de cald, şi oricât de înalte ar fi gardurile, nimeni nu iese aşa ca să culeagă mere.

Tovarăşul meu râde de asemenea naivitate. Artistul are doar libertăţile lui....

— Poate reprezintă ceva, urmez eu. O singură femee a umblat goală prin grădini. Dar aici nu-i Paradisul biblic. Acolo n'au fost niciodată două femei, sau atunci nu s'ar mai fi numit Paradis. Nu sunt nici nimfe, care nu se îndeletnicesc cu treburi gospodăreşti. Chiar şi în catalog, uite, scrie: **In livadă,** simplu, ca şi cum aşa-i ţinuta obişnuită.

Tovarăşul meu se pregăteşte să-mi explice, dar mai întâi râde de observaţiile mele atât de lipsite de „avânt artistic”, iar mie îmi vine să râd de gravitatea cu care ghicesc că o să le discute numaidecât. Eşim, fiindcă unul dintre pictorii expozanţi ne priveşte de departe, crunt.

Nu s'a isprăvit, bineînţeles. Pe scările localului, şi pe urmă jos, în stradă, tovarăşul meu devine cu atât mai prolix cu cât e mai binevoitor de a-mi forma măcar un început de educaţie artistică:

— Iată ce este arta!

Explicaţiile lui îmi par însă un cântec auzit. Intr'adevăr, se slujeşte de citaţii. Imi numeşte şi autorii, nu din scrupul, ci fiindcă numele acelea străine, pronunţate tare cu accentul lor corect, răsună elegant chiar în zgomotul străzii. Şi fraza „ce este arta” revine ca o obsesie.

Mă gândesc la un volumaş apărut de curând cu titlul acesta şi pe care editorul său îl recomandă astfel:

„Arta dobândeşte la noi tot mai multă însemnătate. Ex- „poziţiile, muzeele, monumentele se înmulţesc mereu. Este „nevoe să aflăm toţi ce este arta, dintr'un izvor sigur, dela o „competenţă... In cartea aceasta se desluşeşte „ce este Arta”... „Autorii (sunt doi) merită slava tuturora...”

A! dacă tovarăşul meu s'ar fi mărginit la volumaşul bibliotecii de popularizare! Dar el a consultat, sunt sigură, zeci de manuale amănunţite, a sondat — deşi nu-l ştiu artist-pictor — toate tainele creaţiei artistice. S'a plimbat, ca simplu turist, prin tot labirintul încurcat al problemelor de artă şi s'a întors de-acolo cu un maldăr de sentinţe, metode şi controverse artistice pe care le trece la rându-i asupra mea, una după alta, ca o grindină educativă...

S'a sfârşit. Ne despărţim. Cunoscutul meu apucă la dreapta grăbit, eu la stânga, încet, gândindu-mă că din expoziţia aceasta atât de „explicată” eu nu m'am ales cu nici o bucurie. Numai cu teorii de artă...

Mă întorc şi urc din nou scările. Când trec pragul, ochii fosforescenţi ai portretelor din fund mă primesc cu un zâmbet complice.

ALICE GABRIELESCU

Cronica Teatrală

„Masca şi faţa“

Grotesc în 3 acte de Luigi Chiarelli

Iată o piesă perfect amuzantă deşi conţine elemente „penale”, o femee înecată şi o înmormântare.

Chiarelii e precursorul lui Pirandello. El e mereu preocupat de controversa permanentă dintre aparenţă şi realitate. Fabulele lui caşi desfăşurarea „istoriilor” sale dramatice — sunt şi neverosimile şi perfect posibile, în acelaş timp. „Masca şi faţa” se joacă într'una la „Theatre de l'Avenue” din Paris.

O seară de vară pe malul lacului Como. Pavel şi Sabina Grazzia petrec cu mosafirii. Pavilionul salonaşului e deschis spre lacul violet. Pe celălalt mal sclipesc puncte luminoase, ca un furnicar de focuri. Lacul are un rol important în piesă şi e „servit” de tehnica decorativă a teatrului **de l'Avenue** cu un realism impresionant.

Conversaţia micii societăţi trece asupra femeilor: sunt credincioase, sunt trădătoare? Pavel Grazzia declară că şi-ar ucide nevasta dacă ar prinde-o cu un altul, — pentru a-şi şterge pata ridicolului. Dar soarta parcă-l pândeşte cu perfidie. Nevasta lui, iubita lui Sabina se înţelege în acest moment cu Pucci, amicul lui Pavel, — unde şi când să se întâlnească cu dânsul. Bărbatul prinde ultimele cuvinte, dar Sabina reuşeşte să-i scape din mână, iar amantul ei Pucci fuge nerecunoscut de Pavel. Scandalul, fireşte, împrăştie mosafirii.

Pavel Grazzia rămâne între patru ochi cu Sabina. Ce să facă? S'o ucidă, când accesul de mânie îi şi trecuse — nu e în stare! După o lungă şi penibilă explicaţie, el îi propune să dispară, să plece în taină şi numai decât peste graniţă, şi să rămână undeva ascunsă, sub un nume fals, până la sfârşitul vieţii. Sabina primeşte această soluţie. Nevăzută de nimeni, fără să-şi ia lucrurile, pleacă, noaptea; iar Pavel Grazzia declară tuturor că... şi-a înnecat nevasta în lac!

E dat în judecată pentru omor. E judecat. Apărătorul său e Pucci pe care nu-l suspectează. Acest avocat îşi construeşte pledoaria pe un procedeu senzaţional: o caracterizează pe Sabina ca pe o femee nedemnă, falşă, murdară. Ca rezultat — juraţii îl achită pe Pavel Grazzia, care devine astfel un erou. Reîntoarcerea lui acasă se transformă într'un mare triumf caşi cum el ar fi adus fericirea patriei întregi. Iată-l acasă, în acelaşi salon, şi cu aceiaşi vedere spre lac. Dar Como e rece, iarna; cerul deasupra lui e plumburiu-deschis. Pavel găseşte în coşul cu corespondenţă sute de scrisori: femeile se oferă, după proces, frumosului asasin. Primarul, în fruntea unei delegaţiuni din partea consiliului municipal, vine să-i aducă felicitări şi omagii în numele bărbaţilor oraşului, care îi apreciază atât de mult eroismul. Se adună şi aceiaşi mosafiri, din acea neuitată seară de scandal şi de răzbunare a cinstei unui bărbat înşelat. Apare şi avocatul Pucci cu ziarul în care i s'a publicat pledoaria...

Deodată, o nouă senzaţie: în lac s'a pescuit un cadavru de femee. Se adună toţi locuitorii din vecinătate. Nu se îndoeşte nimeni: e cadavrul ei, al Sabinei. Dar această complicaţie îngreuiază foarte mult situaţia şi purtarea lui Pavel Grazzia. El caută să evite, cu orice preţ, aducerea cadavrului în casă. Totuşi, femeea descompusă e introdusă în dormitorul Sabinei. Prietenii casei au grija înmormântării. Doamnele îmbracă haine de doliu. Dar aci complicaţia se înteţeşte şi mai tare. Sabinei i s'a urât cu singurătatea forţată. Vine pe furiş în casa bărbatului, părăsindu-şi ascunzătoarea din Elveţia, care nu se află decât la trei ore distanţă cu trenul. Eforturile Sabinei de a-şi îndupleca bărbatul, au la urma urmei succes. Dar, întâmplător, o văd doi amici de-ai lui Pavel: Pucci şi un judecător dela tribunal. Avocatul e atât de speriat de apariţia Sabinei încât rămâne aproape leşinat. Atunci Sabina îi dă o lecţie exemplară citindu-i pasagii din discursul său de apărare; apoi îi aruncă în obraz ziarul mototolit.

I-a fost însă mult mai greu să-l calmeze pe magistrat. Acesta a luat toată întorsătura lucrurilor drept o ofensă teribilă adusă justiţiei. Aşa dar, Pavel Grazzia a înşelat şi a ofensat legea? Va trebui să răspundă după articolele 206 şi 211 din codul penal: pentru inducerea în eroare a autorităţilor judiciare, pentru înscenarea întregului proces, pentru mărturie mincinoasă, etc... El e în pericol să fie condamnat la închisoare pe treizeci de luni!...

Aci, Pavel Grazzia nu mai poate să-şi ascundă indignarea şi nedumerirea. Cum adică: când a ucis — tribunalul l-a achitat, iar lumea l-a ridicat pe piedestalul de erou; când însă acuma e clar că n'a ucis, magistratul vrea să-l aresteze şi să-l trântească 'n închisoare!?...

Dar, în această clipă clopotele sună. Orchestra cântă marşul funebru. Toţi se grăbesc la înmormântarea nefericitei Sabina Grazzia. Ea însăşi poate privi acuma din fereastră, din propria ei casă, propria-i înmormântare...

CONSTANTIN KIRIŢESCU
ISTORIA RĂZBOIULUI
(1916— PENTRU —1919)
INTREGIREA ROMÂNIEI
Preţul 150 Lei ED. „CASA ŞCOALELOR“

Cronica Şahului

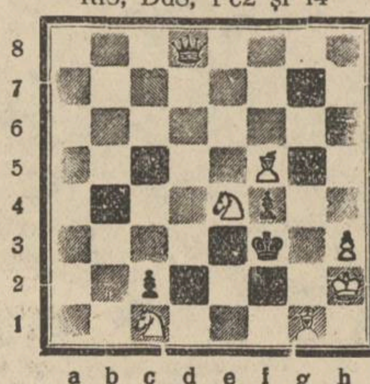
PROBLEMA No. 13

de Dr. A. Rotzoll, Berlin

(Wiener Schachzeitung 1927)

Negru (4 figuri)

Rf3, Dd8, Pc2 şi f4

Alb (6 figuri)

Rh2, Cc1 şi é4, Nf5 şi g1, Ph3

Alb joacă şi face mat în 4 mutări

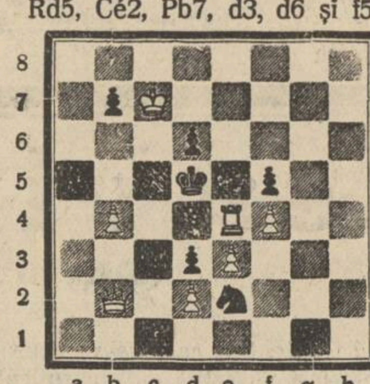
PROBLEMA No. 14

de I. Glückman, Iaşi

(inedită)

Negru (6 figuri)

Rd5, Cé2, Pb7, d3, d6 şi f5

Alb (7 figuri)

Rc7, Db2, Té4, Pb4, d2, é3 şi f4

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 8

O partidă strict anonimă

Jucată la concursul naţional al Franţei în anul 1924.

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. Cb1—d2, é7—é5; 3. d4×é5, Cf6—g4; 4. h2—h3??, Cg4—e3!!; albul cedează căci pierde D sau e mat.

(După *„Revista de Şah”*).

Către deslegătorii de probleme

La trimiterea soluţiunilor e deajuns a indica pentru problemele în două mişcări, numai prima mutare, iar pentru celelalte numai variantele principale.

Soluţia problemei No. 6 (Herland)

Alb (10 figuri): Rg8, Dg6, Té4, Nf5 şi g1, Pa3, a6, c2, é2 şi h5. *Negru (12 figuri);* Rd5, Th2, Cb6, Nb8, Pa4, a7, c4, d7, é5, g2, g3 şi g7.

Mat în 3 mutări.

1. Nf5—h3!!, Cb6—c8; 2. Dg6—f7+, R×T sau ~; 3. Df3 sau D×d7+ mat. 1...., N (P)—d6; 2. T×é5+ R×é5 sau N×é5; 3. Df5 sau é2—é4+ mat. 1...., ~ ; 2. T×c4! ~ ... Tc5, é2—é4, Dd3 sau Df7+ mat.

La 1. Nf5—g4?, Th2×h5 şi nu mai e mat în a treia mutare.

Soluţia problemei No. 7 (Ianovcic)

Alb (6 figuri): Rb3, Dd4, Td8, Cb7, Nf3, Pé5. *Negru (7 figuri):* Rc7, Df8, Tf7, Na5, Pb4, é6 si f6.

Mat în 2 mutări.

1. Dd4—a7.

Am primit soluţiuni corecte la ambele probleme dela d-nii: Gabriel Brottmann & Sady Barber, Jacques Rosenzwitt, Samuel Thau, *Bucureşti;* Sandu Reiter, *Câmpina;* Victor Simu, *Caransebeş;* M. Rabinovici, L. Rabinsohn, Calman Scharff, *Dorohoi;* Gh. Axinte, O. Costăchel, Paul Leibovici, *Iaşi;* Victor Pirozynski, *Paşcani;* H. Ianovici, Avram Rabinovici, *Piatra-Neamţ,* Isidore Fain, *Ştefăneşti;* I. Schlarko, Timişoara.

Am primit soluţiuni corecte la problema No. 6, dela d-nii: Lazăr Rusulescu, *Caransebeş;* Nicolai Varganici, *Paşcani.*

Am primit soluţiuni corecte la problema No. 7 dela d-nii: Carol Goldştein, I. L. Lewin, Jean Schapira, Nicu Tănăsescu Topsy, *Bucureşti;* Iuliu Waisman, *Câmpina,* Traian Adam, *Constanţa;* G. Max, *Galaţi;* D. & M. Davidsohn, Carol Marcovici, Vasile Leonescu, *Iaşi;* Emil Schechter, *Tg.-Neamţ.*

Am mai primit la timp soluţiuni corecte la problema 4 şi 5 dela d.: Iuliu Weisman, *Câmpina.*

Am mai primit la timp o soluţiune corectă la problema No. 5 dela d. Carol Goldştein, *Bucureşti.*

ŞTIRI

La 10 Aprilie 1927 s'a terminat la Viena un concurs de şah, la care au luat parte numai maeştri din Austria. Rezultatul acestui concurs, care e dat în amintirea decedatului maestru Leopold Trebitsch, este: Premiul I Ernst Gruenfeld cu 9 puncte, al II-lea, Albert Becker cu 8 jum., al III-lea Hans Mueller cu 7, al IV-lea şi V-lea s'au împărţit între Dr. Th. Gruber, I. Lokvenc, L. Steiner, A. Takacs şi S. R. Wolf cu câte 6. Urmează apoi: Bentum şi Hoenlinger cu câte 3 jum., Lewitt cu 2 jum., şi Duenmann cu 2.

BIBLIOGRAFIE

A apărut la Iaşi, în editura „Cercului de Şah” de acolo, un volum de probleme, redactat de d-l *Aurel Lernovici,* primul secretar al Federaţiei Române de Şah”.

Cartea, apărută în condiţiuni technice excelente, cuprinde sub titlul *„101 probleme de şah în două mutări”* aproape toate problemele din această categorie, premiate la concursurile naţionale şi internaţionale dintre anii 1923—1926.

In afară de o prefaţă a maestrului *W. Pauly,* volumul e precedat de o introducere necesară oricărui deslegător sau compozitor, care vrea să se iniţieze în technica problemei în două mutări.

In general o lucrare de valoare, care umple un mare gol în mişcarea noastră şahistă, şi pe care, cu multă convingere o recomandăm tuturor cititorilor noştri.

Cartea se poate obţine dela d-l A. Lernovici „Cercul de Şah” Iaşi, str. Arcu No. 3, pentru 40 lei plus 5 lei pentru porto.

CORESPONDENŢĂ

Craiova — A. P. şi N. A. P. — Problemele trimise sunt nepublicabile.

Caransebeş — *Gh. G.* — Idem.

Loco — *L. P. şi S. U.* — Idem. *I. C.* — Vă recomandăm manualul de probleme (în 3 volume) de *Dr. H. Bauerreiss,* editura *„C. Brügel & Sohn” Ansbach* (Germania) şi cartea d-lui *A. Lernovici* despre care vorbim mai sus. — *N. T.* — Puteţi trimete partida.

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

CĂRȚI ȘI REVISTE

AL. CUPRIN: Nuvele și schițe

Se anunță o traducere în franceză a noului volum de nuvele publicat de Cuprin la Paris, în rusește. Sub condeiul scrutător al marelui maestru, anii de pribegie dispar și locurile pribegiei apar într'o lumină cu totul nouă. Țara acestei pribegii, pentru literatura tradițională rusească, e astăzi Franța. Cuprin a reușit s'o cunoască și să-i descopere trăsăturile cu totul neexploatate încă de literați. Nuvela „Cocoșul de Aur" e de fapt un poem în proză scurt ca un refren melodic. Cocoșii Franței întâmpină răsăritul soarelui — iată-i tot cuprinsul! Dar ce accente (și câte!) a găsit Cuprin ca să ne redea „Simfonia cocoșească", să ne convingă că ea e simbolul afirmării și acceptării unei vieți vii și frumoase, care poate să domine sub oricare dintre ceruri. Orășeanului, profesionistului intelectual mai ales, îi sugerează Cuprin aci o idee: cât de frumos, de încântător e să trăești clipele de aur ale răsăritului pe acest pământ care e Franța, — dar care poate fi și orice altă țară când ții la dânsa...

In „Sudul binecuvântat" se simte bucuria omului în haină de surtucar, care-și deschide larg ochii la culorile îndepărtate, la libertatea darnică și la emotivul aerian — ale Rivierei. In aceste scrieri ale unui rus nimica nu amintește de lamentațiile literaturii rusești refugiate prin Europa, care se adresează aproape în tot ceiace scrie — mesteacănului, pinului și urzicei de pe meleagurile natale părăsite. Optimismul unui om viguros, în stare să prețuiască și să iubească pământul ospitalier care l'a primit și i-a dat refugiul în zile de restriște — acest optimism ar trebui să călăuzească pe orice pribeag din orice țară ospitalieră sau adoptivă.

SÀNDOR KÉMERI: Promenades d'Anatole France.

In 1910, după ce moare doamna Arman de Caillavet — muza, protectoarea, Mecena și prietena lui France — autorul lui „Crainquebille" simte o profundă suferință și-un desgust de viață, ce ar fi putut avea o înrâurire fatală asupra întregei sale literaturi.

Stătea zile întregi fără să mănânce, fără să doarmă. Adeseori discuta cu doctorul P. L. Couchoud despre utilitatea filosofică a sinuciderii.

La timp însă, a venit doamna Bölöni, scriitoare bine cunoscută în Ungaria sub pseudominul de Sàndor Kémeri.

Ea se devotă cu totul, îngrijind pe France și servindu-i de secretar. Ieșeau des împreună. In primăvară plecară în Italia.

Doamna Bölöni povestește în această carte convalescența unui suflet bolnav și scânteierea feerică a unei minți geniale.

Autoarea ne prezintă un Anatole France în vârsta de 66 ani și la apogeul gloriei sale. Un Goethe latin pe rând ironic, liric, sceptic, optimist și romantic.

Epoca descrisă aci de Sàndor Kémeri corespunde datei când France a scris „Les Dieut ont soif" și „La Revolte des Anges."

AL. B.

PIERRE DE LANUX: Viața lui Henri IV

Editorul, călcând pe urmele lui Plutarc și ale lui Brantôme, a pus bazele unei colecții a „vieții oamenilor iluștri."

După Liszt, Talleyrand, Hoche, Rivarol, etc., i-a sosit rândul lui Henri IV, regele Navarrei, sau „le vert galant", cum îl numește istoria anecdotică.

E foarte greu să scrii viața unui personagiu istoric. Trebue sau să schițezi superficial o epocă atât de bogată în întâmplări de tot soiul (un studiu voluminos e indigest pentru cititorii ce nu-s de specialitate) ori să intri în domeniul cronicei anecdotice.

Pierre de Lanux a știut însă, abil, să împace aceste două „clișee". A insistat ce-i drept asupra escapadelor lui Henri IV, dar ne-a dat și-un rege pitoresc și istoric.

Politica „regelui Navarrei" începe să se cristalizeze deabia în 1592, după pacea din Vervins. Franța a scăpat acum de toți dușmanii ei. Ca să lupte împotriva ambiției prinților din Casa de Austria, ce voiau să întocmească o monarhie universală, Henri IV concepu planul unei alianțe, federații sau republice — cuvintele acestea n'aveau pe-atunci o valoare juridică precisă — cu scopul de-a menține pacea între popoare.

Aceste jaloane diplomatice fură puse între anii 1598 și 1610. Rezultatul a fost că, după zece ani, entanta europeană pacifică era compusă din: Anglia, Țările de jos, Scandinavia, prinții protestanți din Germania, Boemia și Ungaria, împotriva imperialilor; Papa, Veneția, Toscana, Elveția și Savoia, contra Spaniolilor.

Niciodată Franța nu avusese atâția aliați. Forțele acestor state erau compuse din 240.000 de soldați — forță considerabilă — ce ar fi putut să împiedice cu succes orice războiu.

Henri IV pusese bazele realiste ale Societății Națiunilor. Dacă moartea lui prematură n'ar fi împiedicat punerea în practică a acestor principii pacifice, cine știe, dacă secolele XVII, XVIII, XIX și XX n'ar fi cunoscut mai puține războae sângeroase.

Ultimul aspect al democrației

In numărul din Martie al „Vieții Românești", d. Mihai D. Ralea, publică o judicioasă și adânc documentată cronică a ideilor, analizând ultimele aspecte ale democrației.

D-sa afirmă că burghezii actuali, nepoții romanticilor libertari și egalitari de acum 70—80 de ani, nu mai corespund idealurilor părinților lor.

Faza eroismului genezos a trecut de mult. Democrația actuală nu mai e democrația burgheză.

Pe de altă parte nici proletariatul, nici partidele socialiste sau cele comuniste nu susțin politica democratică, fiindcă o consideră mediocră, un simplu paliativ și mai ales fiindcă ei se pun dintr'un punct de vedere strict de clasă, își propun anume ca atunci când vor veni la putere să instaureze dictatura proletariatului. Boicotată de proletariat, boicotată de burghezie, pe ce se susține atunci democrația actuală, pe care faptele ne-o indică totuș trainică?

In primul rând, fără îndoială pe micii burghezi, pe oamenii care nu fac parte nici din una, nici din cealaltă, din clasele extremiste. Dar aceasta n'ar fi de ajuns. Motivul pentru care se menține democrația modernă, care are cu totul altă fizionomie și natură, ca democrația veche, e altul. Ea formează cel mai excelent teren de neutralitate pentru clase prea antipodice și pentru lupta lor, ea înseamnă echilibrarea a două interese, care fiindcă nu se pot satisface exclusiv, preferă un anumit armistițiu. Armistițiul modern între imperialism și comunism, compromisul acesta diplomatic, constitue esența democrației actuale. Dictatura patronală e imposibilă fiindcă proletariatul e destul de puternic ca s'o împiedice, dar și dictatura proletariatului nu se poate realiza fiindcă capitalismul e încă viguros. Democrația contimporană are un caracter tranzacțional. Presupune concesii reciproce ale celor două tabere adverse. Fiecare din ele preferă starea actuală de neutralizare reciprocă, destul de comodă în fond, față de victoria complectă a inamicului. Pentru fiecare din cele două clase, democrația e inconvenientul cel mai mic. Și astfel și una și cealaltă, deși condamnă principial, teoretic democrația, sunt silite să o susție. Altădată democrația reprezinta idealul politic al unei singure clase, revendicarea ei exclusivă.

Astăzi regimul democratic nu mai e susținut anume de o clasă, dar e sprijinit de toată lumea, din comodidate, ca o zonă diplomatică, pentru a evita turburări ori ciocniri prea violente, după cum în unele țări se apelează la un monarh străin, ca să se isprăvească competițiunile interne pentru putere. Toată lumea voește astăzi democrație, fiindcă e cel mai bun mijloc de a evita realizări extremiste.

Echilibrul se menține de o bucată de vreme. Din când în când el e rupt, când în favoarea patronilor ca în Italia ori Spania, când în aceia a lucrătorilor ca în Rusia. Tendința de restabilire a echilibrului se desinează, prin mișcările opoziționiste mereu constantă. Ceeace înseamnă că forțele sunt încă aproape egale și că democrația, în această situație, e încă regimul cel mai firesc. Toate acestea până când echilibrul va fi rupt definitiv, poate în favoarea stângii, prin victoria decisivă a acestei tabere.

ROMA

Intrând în al șeaptelea an de existență, revista Institutului de Cultură ialiană apare într'un format nou, cu articole sintetice și cu înfățișare mai simpatică.

D. L. Diculescu semnează câteva judicioase considerațiuni asupra teatrului italian modern:

Teatrul verist, cu intriga incidentală, cu acțiunea mărginită, era foarte ușor de urmărit și de înțeles. Se reprezentau pe scenă personagii alese, nu plăsmuite din imaginație, — o realitate de toate zilele, — caractere șterse, cu tendințe moralizatoare; de cele estetice nici nu se pomenea. Giovani Verga a fost singurul care a izbutit să ridice prestigiul acestui teatru, până la reînoirea procedeelor artistice, manifestată în opera, — minunat mozaic de gânduri — a lui D'Annunzio. In teatrul lui se întrezărește esența sufletului modern, într'o atmosferă care prin fantasticul cuceritor al motivelor idealizate vrea să înlocuiască drama, crearea personagiilor purtătoare de stări sufletești, în conflict și proces de desvoltare.

Prin teatrul acesta se luptă dibuind spre dorinți nouă, se pregătește o nouă concepție în dramă, — se precizează o neînțelegere între forța internă a spiritului și cea externă a construcțiilor sociale care impune o convenție falsă în sine, dar necesară existenței. Se schițează astfel teatrul grotesc, care prin transformări și frământări duce da Pirandello. Aspirația lui d'Annunzio spre bucuria absolută, culminează aci într'o nouă înfățișare: o desamăgire a spiritului ce vrând să definească rațional aspectele lumii, nu poate decât să constate că formele sociale, convenționalul tiranic, știrbesc din intimitatea firii, tinzând spre uniformizare și spre mecanizare.

Prin atitudinea unui întreg grup de scriitori, în fața realității, prin credința că tot ce se desfășoară înaintea privirilor noastre e proecția eului fiecăruia, însă transformată în relații cu alte proecte, cu alte aspecte ale formelor de cunoaștere din restul societății, — s'a ajuns la neobosita discuție dintre eul intim, care sincer își cere libertatea, și eul cu totul extern al convențiilor sociale: s'a ajuns la discutatul dualism din teatrul lui Pirandello.

Ne mai crezându-se în ceva definit și permanent în afara concepției noastre despre lume, cunoașterea fiind un vast câmp de aparențe temporal construite și mereu în perspectiva unei deveniri universale, se deduce că o stabilitate ce ar dura peste fluxul întâmplărilor, spre a identifica un caracter reprezentativ unei categorii de indivizi, e încă destul de departe.

Mai semnează în acelaș număr al revistei „Roma", articole, versuri, traduceri: Ramiro Ortiz, Anita Belciugățeanu, Alex. Marcu, N. Crețu, etc.

Artă poetică

In revista „Gândirea", d. Ion Pillat publică această frumoasă poezie, care vrea să pecetluiască după cum și titlul ei ne-o spune, himera unui principiu de artă poetică cu năzuinți ce depășesc structura intimă a sufletului omenesc:

„Fetiței mele Pia"

Mi-am urzit din sunet și culoare
Din cuvinte rare, zi cu zi,
Țesătura versului în care
Imi adorm durerea de-a trăi.

Zi cu zi și lună după lună
Izvoräsc din mine ca din mări
Insule de gânduri, ce adună
Cânturi fremătând peste uitări.

Ceas cu ceas și clipă după clipă
Vierme de mătase m'am făcut,
Fluturul simțindu-l, ce'n aripă
O să-mi schimbe brațele de lut...

Dar cum stau cu lampa lângă mine
Și cum scriu: un singur țipăt greu
Din odaia-ți de bolnavă vine,
Și ce mic, ce gol e visul meu!

BIBLIOGRAFIE

Const. Kirițescu: „Societatea Națiunilor și Școala", edit. „Cartea Românească", București, prețul 8 lei.

N. Gh. Niculescu: „Senin și Furtună", tip. „Trecerea munților Carpați", Iași, prețul 40 lei.

Gh. Brăescu: „Moș Belea", editura Ancora, București, Lei 60.

Savin Constant: „Viața și opera poetei Alexandrina Mihăescu, tip. Române-Unite, București, Lei 30.

Alexandrina Mihăescu: „Flori de Zăpadă", tip. Române-Unite, București, Lei 60.

M. Mihăileanu: „Feminism", Instit. de Arte grafice „Artistica", P. Mitu, Pitești, Lei 20..

Eugen Relgis: „Poezii", edit. Cultura Universală, București.

E. Lovinescu: „Horațiu — Ode și epode", edit. Ancora, București, Lei 60.

Ioan Ciorănescu: „Prichindel", edit. Ancora, București, Lei 50.

C. G. Costa-Foru: Abuzurile și crimele Siguranței generale a Statului, tip. Triumful, București.

George Magheru: „Tudor Ardeleanu", dramă în 4 acte, Cultura Națională, București.

Emile Coué: „Stăpânirea de sine", introd. de D. V. Barnoschi, edit. Cultura Românească, București, lei 30.

Lia Hârsu: „Scene banale", edit. Ancora, lei 18.

Anuarul școalei normale de băeți din Deva, pe anii 1924—1926.

Petre Pogonat: „Organizarea oficiului I.O.V.", Imprimeria Statului.

Gh. N. Munteanu-Bârlad: „Galații", edit autorului, lei 70.

S. Semilian: „Istoricul presei brăilene", tip Moderna, Brăila.

G. Nichita: „Poezii", tip. Cultura Poporului, București.

N. Ghiulea: „Asociațiile țărănești", edit. Cartea Românească, București, Lei 58.

Mihail Sadoveanu: „Comoara Dorobanțului", edit Casei Școalelor, București, lei 5.

Virgil Moscovici: „Fântânile lumii", edit. Cultura Națională, București, lei 35.

Octave Mirbeau: „Un om sensibil", trad. de Julieta H. Blazian, Biblioteca Dimineții, lei 6.

Pompeiu Hossu Longin: „Valea Jiului din Ardeal", edit. Cartea Rom. (Bibl. cunoșt. folos.), lei 5.

Artur Gorovei: „Societatea Națiunilor", edit Cartea Rom. (Bibl. cunoșt. folos.), lei 5.

Est-West, anul I, No. 1; Reforma, anul I, No. 1—6; Cultura proletară, anul II, No. 1—3; Voința școalei, anul V, No. 2—3; Cosinzeana, anul XI, No. 3; Clopotul, anul I, No. 6—7; Revista spiritistă, anul I, No. 7; Cronica Argeșului, anul I, No. 7; Răsăritul, anul IX, No. 7; Brazda, anul I, No. 1; Someșul anul V, No. 14; Cuvântul poporului, anul IX, No. 14; Ideea Europeană, anul VIII, No. 199; Complex, anul I, No. 1; Catedra, anul I, No. 1; Ramuri, anul XX, No. 11—12; Societatea de mâine, anul IV, No. 13—14; Revista literară a liceului Sf. Sava, anul I, No. 2; Ritmul vremii, anul III, No. 3; Grâul Românesc, anul I, No. 3; Foaia Tinerimii, anul XI, No. 7—8; Arhiva, anul XXXIV, No. 2; Arhivele Olteniei, anul VI, No. 29—30; Roma, anul VII, No. 1; Junimea Moldovei, anul I, No. 2; Universul literar, anul XLIII, No. 16.

„Arhiva pentru Știința și Reforma Socială" cu următorul cuprins:

L'Organisation de la paix de J. T. Shotwell; La Société des Nations et l'assainissement financier de l'Autriche de C. Zimmermann; Capitalismul în răsăritul Europei de V. N. Madgearu; Agricultura și capitalismul de Gh. Ionescu-Șișești; Evoluția claselor sociale în trecutul principatelor Române de Ion C. Filitti; Fundațiile Rockefeller și Carnegie din Statele-Unite ale Americei de Aureliu Ion Popescu; Organizarea monografiilor industriale de Ion Setlacec; Invățământul științific și cultura generală de M. Sanielevici; Reforma învățământului în Germania de Tudor Vianu; Oligarhia română de Lotar Rădăceanu.

„Viața Românească" No. 3

Em. Ciomac: In jurul centenarului lui Beethoven; G. Zane: Burghezia română și marxismul; Anton Cehov: Agrișele; T. A. Bădărău: Problema cancerului; D. I. Suchianu: Cuvântul „capitalism"; Ioan D. Gherea: Atmosfera istorică (Henri de Regnier și Francis Jammes); Demostene Botez: Intr'o vacanță; dr. Grigore I. Odobescu: Necesitatea extensiunii profilaxiei tulburărilor mintale; Eugen Herovanu: Viața dela capăt; Petre Marcu-Balș: Scrisoare din Leipzig; Const. I. Vișoianu: Cronica externă; Mihail Ralea: Cronica ideilor; M. Sevastos: Cronica Teatrală (Programul teatrului Național — Marioara Ventura); P. Nicanor et Co.: Miscellanea, etc.].

A apărut în Editura „CUGETAREA"
UN ASASINAT PATRIOTIC
DE VICTOR EFTIMIU
Un elegant volum de peste 300 pag.— Lei 60

H.-L. Follin: La metapolitique supranationale,
Editura André Delpeuch Paris, 1927

Fondatorul „Republicei supranaționale", definește astfel acest cuvânt nou: *Metapolitica*. „E ceeace depășește domeniul politicei și o transformă; e cercetarea și servirea interesului public în afară, deasupra și dincolo de arta și știința politică. Metapolitica supranațională e filosofia interesului public care se ridică deasupra națiunilor și a caracterelor naționale, și care depășește politica". Această definiție a lui H. L. Follin poate părea totuși neclară acelora cari nu s'au deprins să cugete și simtă în mod internațional.

Concepția metapolitică și-a găsit o expresie activă în „Republica supranațională" din Paris, susținută de fruntași ai pacifismului liber, unii chiar din oficialitate. „Republica supranațională" este „o uniune mondială de indivizi potrivnici tiraniilor născute din ficțiunea politică a intereselor naționale, și, eventual, internaționale (în sens imperialist). Fiind „pur morală și spirituală", această uniune se rânduește „în afară de națiuni, și prin urmare, în afară de legislații naționale și internaționale" Republica supranațională este apolitică, de oarece nu urmărește „cucerirea vreunei puteri politice sau a vreunui prestigiu material, înlăturând până și în funcționarea ei interioară orice tendință de silnicie și de suveranitate absolută, chiar a unei majorități". R. S. este antipolitică în sensul că 1) combate spiritul de dominare silnică și de suveranitate absolută... al instituțiilor politice a căror legitimitate sau necesitate nu e indicată s'o cerceteze sau s'o discute(?); 2) pentru a apăra siguranța și libertățile esențiale ale membrilor săi în special și ale oricăror indivizi-umani în genere, Uniunea R. S. tinde să înlocuiască puterile politice materiale cu o autoritate morală și spirituală. R. S. este deci metapolitică, deoarece ea depășește toate concepțiile și organizațiile politice; în sfera ei de acțiune, Uniunea trebue să domine aceste concepții și organizații politice, „punându-le în vederea umanității și, cu aprobarea ei, sub propriul ei control moral"...

H.-L. Follin nu e isolat în crezul tău. „Utopia" lui câștigă mereu aderenți. — *E. R.*

LOYS DELTEIL: MERYON
cu 40 planșe în heliogravură, colecția „Les Maîtres de l'Art Moderne", Paris, 1927

Al șaisprezecelea volum al colecției „Les maîtres de l'art moderne", pe care o conduce cu competință T. H. Klingsor, este consacrat lui *Meryon*, unul dintre maeștrii în aqua-forte. Textul critic și biografic scris de *Loys Delteil*, scoate în evidență munca îndârjită a artistului și marea valoare a contribuției sale în domeniul acesta dificil al artei.

Viața lui Meryon merită să fie relevată prin ciudățenia ei. Născut la Paris, în 1821, Meryon era fiul natural al unei dansatoare și al unui medic englez, protestant. La început, Meryon a fost ofițer de marină. Stabilindu-se la Paris, se consacră gravurii, cercetând cu stăruință aspectele arhitecturale ale vechiului Paris. A dat sculpturilor din evul-mediu o semnificație simbolică, înoind mijloacele de expresie ale gravurii. Ceeace deosebește gravura lui Meryon de arta fotografică, pe atunci abia născută, nu e atât deformarea personală, arbitrară, ci un fel de „acțiune a spiritului". Meryon unia mai multe perspective, mai multe puncte de vedere ale aceluiaș obiect, într'o sinteză expresivă, complectă, într'o amintire vie a imaginilor vechi.

Efortul tenace al lui Meryon, îl duce în pragul nebuniei. Talentul său ciudat, minunează și pe Baudelaire. Gravurile sale sunt stranii și întunecate poeme, profeții halucinante, visiuni de mântuire a lumii. După o scurtă internare Meryon pare vindecat. Reia lucrul, dar nefiind înțeles, el își ruinează sănătatea și își turbură spiritul prin torturi voluntare. Internat a doua oară, Meryon moare, nevoind să mănânce, „pentru ca să nu lipsească, prin hrana lui, pe acei desmoșteniți".

I. BRUCĂR: Asupra „elementelor evreești" în filozofia lui Spinoza

E o prețioasă contribuție la studiul lui Spinoza, cu prilejul comemorării, și ne surprinde că numeroasele articole scrise prin ziare și reviste în cinstea gânditorului dela Amsterdam n'au folosit câtuși de puțin cercetarea d-lui Brucăr apărută întâi în Revista de Filosofie și acum, separat în broșură.

Cercetătorul nostru arată că Spinoza nu era străin de vechea cultură judaică, ale cărui urme se pot găsi în lucrările sale filosofice. Monoteismul, unitatea divină, a rămas temelia gândirii lui. Mai mult: însăși transcendența, antiidolatria, care constitue caracteristica fanatică a judaismului sunt păstrate de Spinoza în sistemul său metafizic. Temperamentul lui Spinoza apoi este profund judaic: întransigența sa morală și morala ca cheie de boltă a cugetării — „amor dei intelectualis" — îl pun în acelaș rând cu regii, judecătorii, profeții (Isus inclusiv) și reformatorii morali care au mișunat în istoria poporului evreu, i-au supt vlaga și l'au pulverizat pe toată suprafața pământului.

Cu toate acestea Spinoza s'a despărțit în structura intimă a cugetării sale de vechiul patrimoniu judaic. El a negat concepția biblică fundamentală după care Dumnezeu este o forță voluntară, arbitrară, care poate schimba ordinea lucrurilor și care recompensează pe cei umili, pioși și ascultători. „Spinoza cere dimpotrivă căutarea continuă, înțelegerea lui Dumnezeu, *chiar dacă în cele din urmă nu l'am găsi*". Și d. Brucăr redă astfel deosebirea *stării de spirit* dintre judaism și spinozism: „Deoparte (spinozism) necesitatea absolută, rigidă, eternă; de altă parte (judaism) contingența. Deoparte: determinism absolut; de altă parte scopuri finale. Deoparte, cunoașterea supremă a adevărului ultim; de altă parte bucurarea noastră de bunurile vieței. (Chiar ideia mesianică evreiască nu este o ideie transcendentă ci un scop ce urmează să fie realizat în viața noastră pe pământ)".

Era firesc ca Spinoza să fie exclus din comunitatea evreiască din Amsterdam. Excluderea sa n'a avut însă caracterul grav și scandalos mulțumită tocmai unora din elementele evreești din opera lui Spinoza, și pe care d. Brucăr le scoate atât de luminos în evidență.

ERNESTO BUONAIUTI: Le modernisme catholique,
traducere din italiană de René Monnot, No. 21 din colecția „Christianisme" ,Paris, 1927

Autor a numeroase studii de exegeză și istorie religioasă, dintre cari cităm: Creștinismul medieval, Escursiuni spirituale, Originile ascetismului creștin, studii despre Pascal, Tertulian, Paul și Isus Christos, Buonaiuti e profesor de istorie a creștinismului la Universitatea din Roma. Ultima lui carte, este o istorie și un manifest al modernismului catolic.

Covârșit de trecutul său milenar, de imperialismul papal, de evoluția lui adesea sângeroasă și totdeauna intolerantă, catolicismul a avut destui adepți cari au încercat să-l „modernizeze", pentru a fi în concordanță cu spiritul științific. Mișcarea modernistă a fost comprimată de condamnarea papală din 1907. După o perioadă de stagnare și de reculegere, această mișcare își reia avântul. Nu e cu putință ca spiritualismul catolic, reprezentat și de Buonaiuti, să rămână departe de progresul criticii și de aspirațiile conștiinței moderne. Altfel, s'ar ofili și ar fi paralizat de dogme. Buonaiuti a reluat programul ideologic schițat de Alfred Loisy în 1904. El nădăjduește să mai salveze catolicismul printr'o „revoluție interioară".

In cartea sa, autorul expune modul cum a funcționat Inchiziția romană; descrie apoi manifestările pregătitoare ale modernismului catolic, condamnarea lui de către Sft. Scaun și reacțiunea lui din urmă. Câte un capitol bine documentat e consacrat modernismului catolic în Franța, Anglia, Germania, Italia. Sub cenușă, focul stăruie și flacările se pot înălța la primul impuls prielnic. Buonaiuti crede în viitorul strălucit al catolicismului, întemeiat și pe trecutul său glorios.

INSEMNĂRI

Câştigarea nemuririi

In vremurile noastre, spune Rabindranath Tagore, banul şi-a câştigat tronul prin greutatea massei lui. Şi noi ne plecăm capul când din vârful grămezilor de comori, el ne batjocoreşte instinctele superioare şi alungă din preajma lui frumuseţea şi simţimintele cele mai nobile. Căci în nimicnicia noastră ne-am lăsat corupţi de el, iar fantazia noastră covârşită de urieşa lui putere, se târăşte mereu în noroi.

Dar tocmai forţa aceasta uriaşă şi nesfârşitele ei complicaţii, sunt semnele sigure ale negaţiei şi ale slăbiciunii sale interioare. Un înotător exercitat nu-şi arată niciodată muşchii prin mişcări puternice; forţa lui e invizibilă şi se exprimă prin linişte şi prin graţia desăvârşită. Ceeace îl deosebeşte pe om de animal, e forţa şi valoarea lui lăuntrică, care amândouă nu sunt vizibile din afară.

Structura negoţului de azi însă, nu numai că nu are nevoie de prea mult timp şi spaţiu, dar ucide şi timpul şi spaţiul. Mişcările lui sunt puternice, glasul strident şi dezarmonic. El îşi poartă însă blestemul în sine, căci a călcat în picioare omenirea pe care e aşezat şi a transformat-o într'o massă informă, silindu-se neobosit să transforme fericirea în bani.

In mitologia hindusă există o tradiţie, că acela ce-şi impune canoane ca să câştige nemurirea, are de rezistat la ispite ce-i sunt trimise de Indra, stăpânul nemuririi. Dacă se lasă amăgit de ele, e pierdut.

Apusul a năzuit de secole nemurirea. Indra i-a trimis ispita ca să-l încerce. Şi ispita aceasta uriaşă se chiamă bogăţia. Apusul n'a rezistat, şi cultura lui omenească s'a rătăcit în pustiul maşinismului.

Ispita, care e fatală şi celor tari, e şi mai primejdioasă celor slabi. Deaceea, spune mai departe Tagore, nu o putem numi binevenită la noi în India, chiar dacă ne-ar fi trimisă de însăşi stăpânul nemuririi. Lăsaţi viaţa noastră să fie aşa cum e, simplă prin înfăţişarea exterioară şi bogată prin câştigul lăuntric. Lăsaţi cultura noastră să se întemeieze pe baza puternică a colaborării sociale, iar nu pe lupta şi exploatarea economică. A găsi temelia aceasta astăzi când suntem în dinţii angrenajului economic ce ne suge sângele vieţii, e sarcina gânditorilor tuturor popoarelor răsăritene care cred în sufletul omenesc.

E un semn de neputinţă şi de lene să primim condiţiile de viaţă pe care ni le impun alţii, cu alte idealuri. Şi ar trebui să ne strângem şi să ne punem toate forţele ca să ne îndreptăm istoria noastră către adevăratul ei ţel, care e desăvârşirea.

Nu sunt un economist. Recunosc că există o lege a cererii şi a ofertei şi că dorinţa omului e întotdeauna să aibă mai mult chiar decât îi trebuie. Ţin însă totuş cu tărie la credinţa mea, că există şi această armonie a omenescului în sine. Cine o are e bogat chiar în sărăcie, e învingător chiar dac'ar fi învins, şi moartea îl va duce la nemurirea unde dreptatea veşnică îi va schimba înjosirea în aureolă de triumf...

Metoda lui Coué

Rugat de cineva să facă un rezumat al celebrei sale metode de vindecare prin sugestie şi autosugestie, Coué sintetizează în următoarele cuvinte sistemul său:

„Spre deosebire de ceeace se spune, nu voinţa ne acţionează, ci imaginaţia (aspect al inconştientului).

„Dacă se întâmplă câteodată să facem ceeace **voim**, este numai pentrucă în acelaş timp **gândim că putem.**

„In cazul contrar, lucrăm exact invers de cum am voi.

„Trebuie dar să căutăm să ne conducem **imaginaţia, deoarece ea ne conduce**; în chipul acesta ajungem să fim cu uşurinţă stăpâni atât pe fizicul cât şi pe moralul nostru.

„Cum se atinge acest rezultat? — Practicând **autosugestia conştientă.**

„Autosugestia conştientă se întemeiază pe acest principiu: Orice idee avem în spirit devine pentru noi adevărată şi are tendinţa să se înfăptuiască.

„Prinurmare, dacă **doreşti** ceva — bine-înţeles rezonabil — îl vei obţine după un timp mai mult sau mai puţin lung, repetindu-ţi mereu că acel ceva se pregăteşte, vine, se înfăptueşte. Astfel câştigi calitatea sau pierzi meteahna fizică sau morală, întocmai cum ai dorit.

„Şi totul se cuprinde în formula generală:

„Din toate punctele de vedere, sunt tot mai bine!..."

Dar această interesantă metodă avem s'o discutăm cu prilejul recenzării volumului „Stăpânirea de sine", de curând tradus în româneşte, şi căruia d. D. V. Barnoschi i-a scris o elocventă introducere.

Friedrich Nietzsche despre antisemitism

In numărul său jubiliar, revista „Der Hammer" nu poate rezista unui acces de sinceritate şi publică o scrisoare nu tocmai măgulitoare pe care a adresat-o celebrul filosof Friedrich Nietzsche acelei reviste în anul 1887. Iată scrisoarea care arată lămurit părerea unuia din cei mai mari gânditori ai omenirii asupra antisemitismului:

Mult stimate domn,

Vă trimit înapoi cele trei numere ale revistei d-voastră ce mi-aţi trimis, mulţumindu-vă pentru încrederea cu care mi-aţi îngăduit să arunc o privire asupra confuziei de principii (Prinzipienwirrwarr) ce se găseşte la temelia acestei mişcări ciudate. Vă rog, însă, să nu-mi mai trimiteţi revista, mă tem că răbdarea mea nu va fi destul de mare. Credeţi-mă: această pretenţie abominablă a unor diletanţi naivi de a-şi spune şi ei cuvântul asupra valorii unor oameni şi rasse, această supunere sub „autorităţi" care sunt respinse de orice spirit mai chibzuitor cu dispreţ rece (de exemplu E. Dühring, R. Wagner, Ebard, Wahrmund, P. de Lagarde — care dintre aceştia e cel mai puţin legitimat să vorbească despre chestiuni de istorie şi morală?), aceste continue şi absurde falşificări şi contrafaceri ale noţiunilor vagi „germanic", „semitic", „aric", „creştin", „nemţesc" — toate acestea ar putea în cele din urmă să mă înfurie serios şi să mă scoată din bunăvoinţa ironică cu care am privit până acum veleităţile şi fariseismele virtuoase ale germanilor contimporani.

Şi, în sfârşit, ce credeţi că simt eu când numele Zarathustra răsună de pe buzele antisemiţilor?...

Al d-v. foarte devotat.

Dr. FR. NIETZSCHE

Criza picturii franceze

Pe catalogul unei expoziţii colective din Paris, pictorul Jean Puy a tipărit următoarea scrisoare-prefaţă:

Există într'adevăr o criză a picturii franceze, care îşi aşteaptă şi azi un David puternic, cinstit şi inaccesibil minţilor scurte.

Artistul care va veni va trebui să părăsească hotărât mijloacele pseudo-ştiinţifice de care se uzează şi se abuzează astăzi: valorile, opoziţiile, contrastele de linii, complimentarele şi întregul arsenal de trucuri factice.

Ca exerciţiu, pentru a se debarasa de această marchitănie, va studia realităţile, va face portrete, stăruind a picta mai mult cu inima decât cu simţurile şi cu creerul. Şi va ocoli cu dispreţ a patra dimensiune, romboedrii, cuburile, conurile, nebuniile şi escrocheriile pe care laşitatea noastră le-a lăsat să se impună printr'o reclamă deşănţată.

Pictorul pe care-l aşteptăm cu toţii, nu va avea poate însuşiri prea strălucite, nu va avea poate nici imaginaţie, nici geniu; dar va călăuzi pictura franceză pe făgaşul ei tradiţional: onestitatea, claritatea şi bunul simţ.

Ne-au obosit strâmbăturile, contorsiunile, rânjetele şi bucuria isterică. Puţină tristeţe, tăcere şi seriozitate, oarecare modestie exterioară, sunt lucrurile după cari râvnim de-atâta vreme.

Şi, suntem încredinţaţi că şi publicul nostru obosit îi va face o primire strălucită Noului-David.

Sunt foarte puţini amatori pentru halucinaţiile interplanetare, super-astrale şi mistifico-filosofice. Dar toată lumea iubeşte realitatea şi ştie să-şi făurească un ideal înlăuntrul acestei realităţi. Un surâs cochet şi un picior frumos, iată isvorul tuturor emoţiilor artistice şi problema a rămas aceeaş ca şi pe vremea lui Fidias, ca şi 'n timpul lui Tizian şi al lui Leonardo Da Vinci.

Să nu vînăm cu orice preţ geniul; să căutăm să fim pictori buni şi cinstiţi. Cu atât mai bine pentru noi dacă într'o zi vom realiza capodopere. Până atunci, să ne străduim să zămislim o operă pe care s'o putem privi ori când, fără să roşim....

Trenul lui Durov

Guvernul sovietic a permis celebrului clown şi dresor Vladimir Durov să facă un turneu prin Finlanda, Estonia, Letonia şi Lituania. Familia lui Durov rămâne la Moscova. Totuşi se crede că Durov va putea să facă un turneu şi prin Europa. Visul lui e să viziteze America...

E greu să redăm prin cuvinte rezultatele şi succesele obţinute de acest dresor de animale. El a creiat de-acum patruzeci de ani o metodă de dresare „fără durere". Această metodă nu pricinueşte animalului nici cea mai neînsemnată suferinţă, fiindcă e bazată pe utilizarea mişcărilor tipice ale fiecărui animal în parte.

De vreo douăzeci de ani Durov înfăţişează sensaţionalul lui „tren de persoane". Pe arenă se află terasamentul de cale ferată, şinele şi un macaz, la care stă neclintită o maimuţă. E mică, se numeşte Macarie şi-i place vodca. Are o sticluţă din care bea din când în când, uitându-se în toate părţile ca nu cumva s'o vadă controlorul — un ţap care aleargă spre şeful gării — un buldog. Maimuţele sunt curioase, îşi învârt mereu capul, în orice situaţie s'ar găsi: tocmai această însuşire e utilizată aci de Durov, care a mai ştiut să-l înveţe pe Macarie să schimbe discurile de semnalizare şi să aprindă lanternele electrice.

Pe traversele liniei vine ţăranul — un urs care a luat-o înaintea trenului întârziat. Ursul merge greu ducând sacul cu grăunţe în spinare. In gară apare un agent de siguranţă care dresează un proces verbal de întârzierea trenului: e un mare ariciu din Asia care e deprins să scormonească iarba şi crengile uscate. Durov l-a învăţat să răsfoiască nervos cartea cu cotor a proceselor verbale, din care rupe o foaie, o îndoaie şi se aşează pe ea.

O altă maimuţă trage un clopot: vine trenul. Din uzinele vagoanelor se uită conductorii — maimuţe de specia „macaque". Mecanicul e tot o maimuţă „Gixy"; şi conduce o mică locomotivă veritabilă. Pe tenderul locomotivei unde e aşezat mecanicul se află un buton electric; „Gixy" ştie că apăsând butonul, trenul se pune în mişcare, iar tenderul se încălzeşte. Maimuţei îi place căldura, dar ea aşteaptă un semn din partea lui Durov şi numai atunci apasă butonul. La un alt semn „Gixy" opreşte trenul, apucând cu mâna o pârghie, şi o face bucuros, de oarece căldura rămâne în tender şi după oprirea trenului.

Trenul se opreşte. Câţi-va hamali — dihori — se vâră prin vagoane şi scot bagajele, sacii, etc. Dihorul e deprins să poarte până la vizuina lui, păsările sau epuraşii omorâţi de dânsul. Durov profită deci de un vechiu obicei al dihorului: să-şi ducă în dinţi victima, uneori la distanţe mari... Din vagon iese „doamna Duncan descălţată" — o găină — şi începe a ciupi cu lăbuţele-i uscate strunele unei citere: Durov afirmă că i-a trebuit numai o lună ca să înveţe să cânte din citeră, când el, decenii întregi, n'a putut să priceapă cum anume se poate profita de viteza cu care o găină lucrează în gunoaie cu picioarele şi cu ascuţişurile unghiilor.

Din vagonul de clasa a treia ies pasagerii — purceluşi de mare; din a doua — căţeluşii şi din întâia — purcei în uniformă de „ceferişti". Trenul aduce şi un circ de „lei de mare" — un soi de focă mică, neagră, lucitoare şi vecinic udă. Aceste animale, neavând decât două „pene" mari şi o coadă, cu ajutorul cărora înoată, s'au făcut, la şcoala lui Durov, jongleri de forţă.

Se dau „roată'n coate" pe beţe, jonglează cu bile şi cunosc o seamă de alte trucuri uimitoare, având ca organ principal pentru aceste scamatorii — nasul mare şi puternic. Arta lor se întemeiază pe instinct: leii de mare au craniul foarte sensibil şi când văd cum cade peste ei o bilă, o minge, un băţ (foarte uşoare, la Durov) se tem de o lovitură dureroasă, pe care o cunosc din copilăria lor petrecută în libertate şi în lupta pentru existenţă din Oceanul Ingheţat de Nord. Ferindu-se de lovituri, ei caută să întâmpine obiectul în cădere — cu nasul; apoi, treptat, încep să se joace cu aceste beţişoare şi mingi amuzante, până când devin adevăraţi jongleri. E un spectacol uimitor să vezi doi lei de mare jucând cu trei bile deodată, din care nici una nu cade jos!

Acum, Durov a început să-şi ipnotizeze pensionarii şi să le sugestioneze imaginile şi acţiunea. Rezultatele întrec toate aşteptările savanţilor, care de un timp încoace admit o comunitate de relaţii psiho-fizice între oameni şi animale. Academicianul psihonevrolog Behterev, din Moscova, confirmă faptul că Durov a găsit cel dintâi în sufletul uman (atât de uman la dânsul!) cheia, care deschide enigma psihologiei animalelor. Acestea din urmă manifestă întotdeauna atâta dragoste şi încredere în Durov încât spectatorii stau uneori la reprezentaţie cu ochii plini de lacrimi

Henry Ford şi „Fordismul"

42 uzine, 165.000 lucrători, producţie zilnică: 7.000 automobile a 465 dolari fiecare; 13.000.000 maşini vândute în 10 ani — iată pe Henry Ford. Dar ce e „Fordismul?" — E o împărţire a „conveyer"-ului, adică a mijloacelor tehnice de transport. „Conveyer"-ul e o astfel de organizare a producţiei, încât totul e prevăzut, calculat, fixat şi pregătit de la început.

El dispune de cele mai perfecţionate mecanisme din lume, care lucrează aproape fără supraveghere. El aduce materiile prime uzinelor lui Ford: 50 trenuri a 40 vagoane fiecare pe zi! Aceste trenuri precum şi minele sau pădurile deservite — aparţin tot lui Ford. „Conveyer"-ul turnătoriilor duce mii de tipare în faţa şirurilor de lucrători: unul umple tiparul cu metalul topit, altul scoate capacul tiparului, al treilea scoate din tipar blocul răcit, care zboară mai departe cu acest „conveyer", trece prin faţa sutelor de lucrători şi a sutelor de maşini, supunându-se treptat unor schimbări uimitoare. Câte patru şiruri de blocuri de motor trec printr'o „panglică infinită" a strungurilor; aci, roţile „frezante" le taie din două părţi, apoi „conveyer"-ul le trimite la altă serie de lucrători, care le scufundă în aparatele destinate şlefuirii cu prundiş şi nisip. Din mâna ultimului lucrător piesa va eşi strălucitoare, şi tot astfel mii de piese perfect identice.

Reţelele mici de „conveyer"-uri sunt răzleţe; acestea se împreună apoi într'un mare drum pe care „şassiul" maşinei se tot complectează cu piese noui, îşi capătă din ce în ce mai mult aspectul de automobil, până când un nou exemplar de „păduche al drumurilor", e lăsat gata echipat pentru vânzare, în curtea depozitului central de expediţie şi distribuire. In fiecare douăsprezece secunde, zi şi noapte, apare din gura „conveyer"-ului final câte o nouă maşină. „Fordismul" înseamnă crearea a 20 automobile pe an de cap de lucrător întrebuinţat în uzină; pe când cel mai bun atelier mecanic nu poate produce decât trei automobile pe an de fiecare lucrător întrebuinţat! De aceea, averea lui Ford se cifrează astăzi la 2.000.000.000 dolari. Pe când se lucra la primu-i automobil-tip, capitalul său era de 28.000 dolari, iar „atelierul" era o magazie de piatră: de 10 metri lungime, 5 lăţime şi 6 înălţime!

Demian Bednâi despre Lunacearschi

Poetul proletar Demian Bednâi („bednâi" înseamnă sărac) scrie în „Isvestia" o lungă epigramă asupra piesei lui Anatolie Vasilievici Lunacearschi, „Zdrenţe şi Catifea", jucată la Teatrul Mic din Moscova:

Pe scenă—dragă Doamne!—nu e nici piesă şi nici joc!
Se strâmbă „prinţul", se 'nneacă „pictorul" în urlete,
Se 'nneacă „fata" 'n apă... Ce moft, ce halima!
Nici „catifea" nu e, nici „zdrenţe" nu apar,
Ci pleava pur burgheză, de simplă contrabandă!

Totuşi, Lunacearschi a obţinut succes la partizanii şi la clienţii lui, deşi, după cum afirmă Demian Bednâi:

Parterul încruntat păstra tăcerea,
Iar autorul se închina la stânga şi la dreapta,
Şi căuta să ne ofere explicaţii...
Şi toate astea au fost atâta de banale....
Nu! Nu! Cum să-l înjur şi eu pe autor,
Când am nevoe de prietenia lui?
Nu! Nu-l voi înjura cu vorba, nici cu scrisul:
El trebue iubit aşa cum e— fie frumos, fie urât!
Dar... Anatol Vasilici, dragă, fă-ţi o idee,
Cât sunt de triste toate astea, aşa, în general vorbind!...

Premiile Salonului Oficial

Juriul Salonului Oficial, compus din d-nii I. Minulescu, I. Teodorescu-Sion, G. Petraşcu, I. Steriade, Marius Bunescu, C. Mihăilescu, I. Jalea, C. Medrea şi Fr. Storck, a decernat următoarele premii:

Câte 25.000 lei, artiştilor: Lucreţia-Daria Mihail, Tache Papatriandafil, Sabin Pop, Ionescu-Sin, Stoica.

Câte 15.000 lei artiştilor: Laura Cocea, Aurel Kessler, Catul Bogdan-Duică, Gh. Tudor.

Câte 10.000 lei artiştilor: Elena Serova-Medrea, Paul Miracovici, Romeo Storck şi N. Stoica.

Premiul Elena Simu, de lei 5.000, a fost decernat d-lui Boris Conţevici.

Premiul Anastase Simu, de lei 5.000, d-lui D. Başcu.

Bursa de călătorie, de lei 50.000, d-lui Constantin Baraschi.

Comisia pentru decernarea premiului Naţional de 100.000 lei, compusă din domnii Mirea, Petraşcu şi Pallady, premiaţii anilor precedenţi, s'a întrunit sub preşedinţia d-lui ministru Goldiş şi a acordat acest premiu sculptorului Paciurea.

Comisia ministerului a cumpărat pentru Pinacoteca Statului lucrări în valoare de 400.000 lei.

A apărut
„Lectura" No. 116
— Floarea literaturilor străine —
IZRAEL ZANGWILL
Cei ce merg în intuneric!
trad. de E. MARGHITA
Lei 5.— Scrierea complectă
La chioşcari şi librari

Curiozităţi

Cu repetiţie

Analele medicale menţionează destul de numeroase cazuri de copii gemeni născuţi la oarecare răstimp unul de altul, dar nici odată încă nu s'a mai înregistrat un caz atât de ciudat ca cel al fraţilor Mayhugh din Toledo (Ohio), care deţine pare-se recordul extraordinarului.

La 25 August, anul trecut, anunţa „Le Journal", doamna Mayhugh născu un copil de sex masculin. Naşterea a fost perfect normală şi, după 12 zile de odihnă, lehuza începu să-şi vadă iarăş de treburile gospodăriei.

Or, în ziua de 10 Septembrie — adică după 17 zile dela naştere — ea se simţi din nou cuprinsă de durerile facerii şi născu un al doilea copil.

Câteva zile trecură, şi în noaptea de 18 Septembrie ea fu din nou cuprinsă de dureri şi născu un al treilea băiat. Acesta din urmă era foarte slab şi nu cântărea decât două kilograme şi trei sute de grame.

Curse de iepuri... electrici

In ziua de Duminecă 17 Aprilie au avut loc la Manchester nişte „curse" cu totul nouă şi originale: 18 iepuri electrici au alergat pe un „ipodrom" special amenajat în acest scop. Aceste jucării electrice sunt nişte aparate cu înfăţişare de iepuri, conduse cu ajutorul curenţilor permanenţi transmişi dintr'un turnuleţ din apropierea câmpului de curse Mulţimi imense s'au adunat să se amuze la această inovaţie sportivă. Peste 100 de „bookmaker"-i au făcut afaceri strălucite. Pariurile încheiate printre spectatori au fost foarte mari.

Recordul spiritismului

Cercurile spiritiste din Berlin sunt extrem de agitate. O doamnă din aristocraţia austriacă, invitată la Berlin pentru câteva şedinţe spiritiste, a dovedit unele aptitudini mediumiste cu totul senzaţionale. Doamna e mereu mascată şi-şi păstrează cel mai strict incognito. Se afirmă că e o principesă din dinastia Habsburgilor. Ea e în stare să dea cele mai detailate informaţiuni asupra persoanelor necunoscute, ale căror fotografii îi sunt prezentate în plicuri închise, pe cari nici nu le desface — ci numai le pipăie...

Sclave albe

Comisiunea Ligii Naţiunilor însărcinată cu anchetarea „comerţului de carne vie" a ajuns la un şir de concluzii foarte instructive. Din 28 de ţări anchetate de comisiune în Europa şi America, Argentina şi Brazilia sunt cele care „consumă" mai mult această „marfă", care le vine mai ales din Cairo, Paris, Anvers, Varşovia şi... Bucureşti. Răpirea fetelor se practică mai uşor în Europa Orientală, unde autorităţile inferioare sunt mai venale. Dar şi în Franţa, acest comerţ este foarte desvoltat: aci se falşifică certificatele de naştere sau actele de căsătorie, cu scopul de a exporta fete minore. Numai în Anglia şi Statele-Unite fetele sunt mai ferite de asemenea seducători. In Anglia nici nu se aduce „marfa" din alte ţări, — pe când Statele-Unite „consumă": se importă mai ales chinezoaice — prin California.

Civilizaţia şi sănătatea

Profesorul Arnold Sack din Heidelberg a studiat peste 30.000 de mumii egiptene din toate epocile existenţei anticului Egipt. In baza acestor studii, Sack afirmă că mumiile cele mai vechi nu poartă nici un semn de vre-o suferinţă fizică, au numai urme de răniri căpătate în lupte corp la corp. Apoi cu progresul civilizaţiei au apărut şi semne de boale atât pe trupurile faraonilor cât şi pe ale demnitarilor îmbălsămaţi. Nefrita rinichilor se vede la mumiile din epoca anilor 3200 înainte de Hristos. Tuberculoza a lăsat urme pe mumiile rămase din timpurile dinastiei a cincea. Dinţii celor dintâi faraoni erau excelenţi, şi au început să se strice cu mult mai târziu, din cauza mâncărurilor nouă şi alese aduse din alte ţări. Poporul de jos din Egipt n'a cunoscut însă durerea de dinţi aproape până la anul 1000 înainte de Hristos. Bolile venerice şi lepra n'au fost cunoscute de Egipteni. Profesorul Sack mai afirmă că lepra descrisă de Biblie n'a fost nici ea atât de periculoasă cât e lepra modernă, ivită în evul mediu: ea se reducea în antichitate la nişte epuraţii superficiale ale pielei. O singură boală — guta era foarte răspândită la Egipteni, după cum bântuie şi prin omenirea vremurilor noastre.

Dancing pe un... dirijabil

A zecea aniversare a morţii contelui Zeppelin s'a sărbătorit cu un mare fast în uzinele dela Friedrichshafen, unde se construesc uriaşele dirijiabile destinate comunicaţiei aeriene dintre continente. Recordul a fost bătut de un dirijabil, care va deservi linia directă Sevilla (Spania) — Buenos-Aires (Argentina). Această distanţă între Europa şi America de Sud va fi trecută regulat odată pe săptămână — dus şi întors. Dirijabilul se amenajază după modelul vapoarelor mari transoceanice: în total va avea 40 cabine-dormitoare, un restaurant şi un salon-dancing. Seriozitatea omenirii moderne e atât de... surprinzătoare încât îţi vine să crezi că viitoarea omenire cultă, civilizată şi ajunsă la idealul organizaţiei sociale (comunismul?) — înainte de toate are nevoe de localuri de dans până şi în timpul zborului la 3—4.000 metri deasupra pământului! Curios lucru, foarte curios, curios de tot! Oricum, primul dirijabil cu „dancing" va costa 2.600.000 mărci aur; volumul său va fi de 105.000 metri cubi; lungimea — 235 şi diametrul — 30 metri.

In trei zile distanţa Sevilla—Buenos-Aires va fi acoperită. Compania technică care-l lansează va avea câte 5.000 pesetas subvenţie pentru fiecare cursă executată deasupra oceanului Atlantic. Subvenţionarea va înceta numai atunci când compania va începe să aibă beneficii din vânzarea biletelor Un loc de pasageri va costa 6.000 pesetas, adică atât cât costă o cabină de mare lux pe vapoarele uriaşe transoceanice. Motoarele dirijabilului au 2.400 cai putere şi vor funcţiona cu un nou gaz, inventat de curând tocmai pentru aero-navigaţie. La înălţimea de 3.700 metri, dirijabilul va înainta cu 140 km. pe oră.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. SARINDAR No. 7—11

ANUL VIII.— No 335

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 8 Mai 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT in 1893

Sfârşitul emulaţiei

S'a hotărît, în Prusia, să se desfiinţeze în toate şcolile, orice clasificare a elevilor, fie lunară fie anuală. Câteva şcoli autonome au făcut această reformă acum câţiva ani, şi mulţi părinţi s'au alarmat, mulţi şcolari s'au indignat. Ce ne facem fără livrete de note, fără clasificare şi menţiuni onorabile? — Alarma şi supărarea au trecut caşi cum n'ar fi fost. La sfârşitul anului profesorii chibzuesc promovările, fără să dea ranguri. In scurtă vreme părinţii şi copiii s'au deprins cu starea de lucruri care-i scandalizase, şi s'au potolit. Acum autoritatea şcolară superioară va extinde inovaţia peste toată ţara.

Adevărat, această lovitură pedagogică este considerabilă. Suprimarea oficială a întrecerii consacră o răsturnare puţin banală în economia sufletească a fiinţei sociale. Egotismul zelos şi vanitatea naivă au fost efectele primitive cele mai viguroase ale disciplinei sociale în sufletul individual. Negreşit spiritul de emulaţie a trebuit să ajungă hipertrofic în comunităţile mici, în cetăţile antice, de ex., unde aceleaşi câteva sute de indivizi se frecau de dimineaţă până'n seară în aceiaş piaţă, pentru aceleaşi câteva slujbe sau petreceri publice. Cununi şi premii, trâmbiţe şi urale, panglicuţe şi medalii petrec, de atunci şi până azi, pe cetăţean, din copilăria fragedă până la cea mai sclerozată senilitate; mai drept: îi prelungesc copilăria peste toată viaţa.

La o parte însă de aceste perpetuări, pompos costumate, a spiritului primitiv în viaţa civilizată, filozofii şi sfinţii pregăteau speciei noastre, în gând şi prin faptă, un suflet nou, în contrazicere miraculoasă cu acel primitiv: îi pregăteau obiectivitatea morală. Obrăznicia elementară a fiarei puse în luptă cu încătuşerile sociale trebuia zdrobită, pentruca fiara să se prefacă în fiinţă complet socială. In cetăţile greceşti, veşnic înfierbântate de emulaţii puerile şi crunte, preoţii şi înţelepţii au înţeles că obrăznicia *(hybris)* oamenilor irită pe zei: trăsnetele cerului ţintesc totdeauna culmile, pe cele omeneşti caşi pe ale pământului. Zeii sunt invidioşi, zicea gândirea greacă veche şi copilăroasă. Această copilăroasă interpretare a înlocuit-o înţelepciunea filozofică mai târziu, cu ideia supunerii omului înaintea comunităţii sau înaintea *idealului*, adică a unei norme pe care o înţelege şi o trăieşte în plină şi intimă libertate a sufletului. Problema era doar: să se dămolească fiara astfel, încât să dea comunităţii, calitativ şi cantitativ, tot ce se găsea natural în capacităţile ei social valabile. Fiara trebuia învăţată să se îngenunche şi zdrobească cu voinţă proprie. Dezbrăcarea de personalismul primitiv este fondul umanizării.

Anonimatul literar aşa cum l-au practicat Spinoza sau unele ordine călugăreşti este o formă, întrucâtva naivă dar respectabilă şi cu adânc înţeles, a închinării către obiectivitate. Panteistă sau umil creştină, în închinarea până la jertfire a individului în vederea unei creaţii care să aibă curs dincolo şi mai presus de o existenţă ce, oricât ar fi de pompoasă, rămâne tot acea a unei maimuţe meschine, — în această închinare şi jertfire, stă înţelesul ultim al fiinţei noastre. Fireşte, acest înţeles a trebuit să fie lungă vreme puţin accesibil capetelor celor mai multe.

Lupta vieţii era prea aspră şi lăsa puţin loc uitării de sine. Şi se înţelege că individul este cu atât mai prins în subiectivism primitiv, cu cât e mai sărac înzestrat dela natură. Ambiţia şi emulaţia sunt cu atât mai tiranice, cu cât mai slăbănoagă şi nesigură e capacitatea naturală de creare a individului. Uitarea de sine, care implică nepăsare de sine, stă în raport drept cu bogăţia interioară a omului, cu sentimentul voios al puterii de a se cheltui fără grije. Mulţimea oamenilor este săracă, oricum am considera-o.

Dar iată că viaţa istorică a venit, pe alte căi decât ale filozofilor şi ale sfinţilor, în ajutorul acestei dezvoltări care duce pe om dela personalism primitiv la obiectivitate creatoare. Economia şi tehnica leagă astăzi pe oameni într'o cooperare din ce în ce mai strânsă, care-i absoarbe şi tinde să neutralizeze silinţele de pură vanitate şi parvenire personală. Insăşi mulţimea indivizilor chemaţi astăzi la colaborare impusă oricărui fel de producţie, aduce cu sine modestie esenţială. Şi se poate zice că astăzi abia se realizează condiţiile care pot face posibilă această virtute, până acum, probabil, cea mai neautentică dintre toate virtuţile visate de moraliştii de pe vremuri, şi care în trecut nu a răsărit adevărat decât doar în umbra disciplinii monahale.

Emulaţia şi setea de gloriolă sunt fenomene esenţiale de târguşor, de mahala, de sat, de mică trupă nomadă. Mecanismul imens de oameni, în care se petrece economia universală, macină şi anihilează ambiţiile primitive, —supravieţuiri anahronistice destinate să piară pe măsură ce se golesc de orice rost creator. Este simptomatic amănuntul că ideologia morală din trecut a simţit nevoia să inventeze formula: *emulaţie nobilă*. Această împerechere, popularizată de când lumea prin literatura moralistic pedagogică, trădează evident scrupule critice în privinţa aacestei calităţi pe care demult încă moraliştii se feresc să o afirme ca pură şi proprie *virtute*. In adâncul conştiinţei generale emulaţia era deci, de pe vremuri, suspectată, şi se dovedesc trecătoare modele ideologice care în zilele noastre au vrut să dea lustru nou obrăzniciei primitive.

Astăzi şcoala însăşi dă afară emulaţia *nobilă*. De mic, omul modern se va învăţa a înţelege că ceeace i se cere neapărat e să creeze atât cât poate mai bine, iar nu să *treacă înainte*... Şi înaintea cui să treacă, când orizontul social e întins cât lumea toată, când creaţia e atât de vastă, atât de intensă, atât de complexă ? Emulaţia va înceta cel puţin şi mai întâi a fi un postulat al indivizilor virili, maturi, în plină vigoare creatoare. Femeile, pe care societatea le sileşte încă să păstreze un suflet primitiv, rentierii şi pensionarii diletanţi pe care scoaterea din viaţa productivă îi dă înapoi spre stări de spirit trecute — aceste sunt categoriile umane unde străvechia invidie *nobilă* îşi va găsi adăpost pentru zilele ei din urmă.

PAUL ZARIFOPOL.

E. Delacroix — Hamlet, Horaţiu şi Groparul

2. Omul fiscal

— Evident că tot ce nu este om de stat este om fiscal. Specie comună, omul fiscal e numeros, e unanim — şi desgustător: plăteşte. Ca un cobay, ca un iepure de casă, el se supune tuturor experienţelor, cu sentimentul că serveşte binele omenirii, sacrificat finanţelor ca semenii lui cu patru picioare mici seroterapiei. Indiferent cine şi cum îi introduce seringa, omul fiscal întinde pântecul sau îşi înmoaie şoldul la orice pipăit. Noi procedăm faţă de el prin ordonanţe şi legi.

In ziua de 1 Ianuarie îi ordonăm să iasă fără baston: omul fiscal iese fără baston. La 2 Ianuarie îl obligăm să ne aducă bastonul la Primărie: omul fiscal îşi aduce toate bastoanele la Primărie şi în zelul lui încarcă o trăsură cu toate obiectele asemănătoare la domiciliul lui cu bastonul. Ii poruncim să nu strănute: omul fiscal nu mai strănută. Ii ordonăm dimpotrivă să strănute: omul fiscal, dimpotrivă, strănută.

Omului fiscal îi place să se simtă în contact cu autoritatea şi mânat de ea. Cu cât contactul este mai aspru şi mai zdrobitor cu atât îi place contactul mai mult, ca fanaticilor idolatriei, culcaţi benevol şi entuziast în drumul templelor, ca să fie striviţi de copitele şi roţile care vehiculează preoţii spre altar. Omul fiscal doreşte să atingă şi să pupe ciucurii mantalelor noastre, mai bucuros dacă mâna lui cu pulsaţii de temperatură întâlneşte şi duce la buze sfârcul biciului decât lâna mătasei.

Omul de stat îi satisface din belşug psicologia, enervându-l, hărţuindu-l de 30 de ori pe lună, cu preciziune. Pentrucă o singură orânduire nu ar fi de ajuns ca să aţâţe devotamentul omului fiscal, noi am înfiinţat pentru el o serie de staţiuni pentru emiterea mesagiilor noastre. Am împărţit Statul în 15 Ministere, de unde purced directivele mari, cardinale, de la fiecare câte o ordonanţă. Fiecare Minister a fost la rândul lui subîmpărţit pentru ca şi aceste subîmpărţiri să poată emite ordonanţe. Prin despărţiri succesive am creat o Primărie, împărţită la rândul ei în mai multe Primării şi în mai multe circumscripţii şi percepţii, care de aşijderi emit ordonanţe şi porunci pe hârtii de diverse culori, pentru fiecare om fiscal în parte. Contactul cu omul fiscal fiind insuficient am dat la lumină în afară de percepţiile comunale, alte percepţii, percepţiile fiscale propriu zise, de unde şi-a şi tras omul fiscal numele categoriei lui.

Apoi, am înfiinţat vama şi tariful vamal pentru import şi export, Banca Naţională, Ofiţerul stării civile pentru naşteri, căsătorii şi — în sfârşit! — pentru morţi. Paralel, am creiat Poliţia, cu sute de comisariate, Siguranţa Generală cu mii de ramificaţii, Jandarmeria, Cercul de recrutare, etc., etc. Toate aceste autorităţi emit mesagii.

Un om fiscal, capătă prin urmare, posibilitatea de a sta în contact permanent cu Autoritatea: ţelul vieţii lui este satisfăcut. Ca să-ţi fac vizibilă până la extrem această necurmată legătură, care pironeşte pe omul fiscal de sistemul administrativ, ca un robinet în reţeaua imensă a conductelor de apă, să cercetăm împreună activitatea unei brute fiscale timp de 24 de ore.

La orele 9 dimineaţa, primeşte o citaţie de martor într'un proces, citaţie laconică şi lapidară, în care autoritatea nu se coboară până la indicarea pricinii iscate. Odată cu citaţia, înmânată de un comisar, omul fiscal mai primeşte cu poşta: un aviz că i se protestează o poliţă peste patru zile, o scrisoare dela proprietar, cu ameninţarea de a fi evacuat, o invitaţie de căsătorie, înştiinţarea unui negustor că se ieftinesc pianele, şi două ziare pline de informaţii oficiale, relative la viaţa publică şi particulară a omului fiscal, a căror lectură înspăimântătoare se termină la $10^1/_2$. Dacă omul fiscal se întâmplă să fie „minoritar", el trebuie să găsească cel puţin într'un ziar, o declaraţie de principii, menită să-l ruşineze de naţionalitatea lui şi să-l îndemne la autosugestia de a-şi strangula nevasta şi copiii.

La $10^1/_2$ un bilet roşu îl somează să plătească în puţinele ore ce-l mai despart de data fatală, o restanţă faţă de Stat şi Comună din anul trecut şi două, trei rate pe anul viitor. Tonul răstit al biletului îi pune în vedere să plătească şi o dobândă, făgăduindu-i pedeapsa vânzării cu toba. E inexplicabil cum din toate instrumentele muzicale Statul, care subvenţionează şi Opera, şi-a putut alege în toate operaţiile lui serioase, tocmai unealta cântătoare care cere competinţa cea mai redusă. Şi este surprinzător că o vânzare a Statului trebuie însoţită şi de câte puţină muzică.

Ce face la orele 11 omul fiscal? La orele 11 omul fiscal aleargă după un certificat de bună purtare, pe care în lipsa tatălui său decedat, îl eliberează o autoritate părintească. Ar avea de gând să-şi instaleze un post de radiofonie, ca să asculte concertele europene: în acest punct Statul, care adineaori era un fervent adept al instinctului muzical, profesează opinii desavantagioase. Autoritatea părintească trebuie să certifice că fiscalul petiţionar nu se va zgâria la ochi cu aparatul şi că nu obicinueşte să mănânce ebonit, care îngreuind funcţiile digestive contribuie la degenerarea rassei.

La orele 12 omul fiscal ar trebui să prânzească, însă nu are timp căci la 12 şi un sfert trebuie să se găsească la tribunal, implicat într'o gâlceavă, în aşteptarea magistraţilor care sosesc la 3. Până la orele 7 seara, el este ocupat cu problemele juridice, hârtii timbrate şi amenzi. Ajungând la orele 8 acasă, omul găseşte teancul de hârtii sosite în absenţa lui: cinci loterii, şase opere de binefacere, două convocări profesionale, o chitanţă de abonament la ziarul partidului, o chitanţă dela uzinele comunale de electricitate şi gaz şi o înjurătură ceremonioasă dela Direcţia Poştelor, anunţând închiderea telefonului.

In decursul acestei activităţi timbrele s'au scumpit de 8 ori, chiriile de 20 de ori, ştofele de cinci ori, încălţămintea de 65 de ori şi mărcile poştale de 100 de ori.

Dacă ar fi şi un om cultural, omul fiscal şi-ar broşa şi cartona anual ordonanţele, mesagiile, recepisele, etc. şi obţinând 12 volume pe an, în zece ani el şi-ar întocmi o bibliotecă gratuită de cea mai mare însemnătate. Dar îţi repet, omul fiscal e un dobitoc.

Idealul nostru este ca, treptat, să facem din omul fiscal un individ consacrat autorităţilor integral, insul de anticameră perpetuă, degajat de cele pământeşti, renunţând de bunăvoie la o îndeletnicire personală, pentru a fi complectamente absorbit de datoriile lui faţă de autorităţi. Intr'un Stat bine organizat, jumătate din populaţie se ceartă cu cealaltă jumătate, la un ghişeu.

Deocamdată, nu am atins decât un nivel psicologic: fiecare om este un vinovat şi ca şi un criminal, şi i-am inculcat şi lui sentimentul de a se simţi de o sută de ori pe zi copleşit de o culpă imprecisă, haotică, enormă, de culpa de a fi cetăţean al Statului din care face parte şi fiu răsfăţat al naţiei lui. Şi acest sentiment salvator îl determină să vieţuiască zi şi noapte terorizat de o fantomă morală binefăcătoare pentru Stat şi în panică eternă.

Intr'o convorbire viitoare, îţi voi desvolta, domnule Reporter, ideea că omul de stat nu este obligat să dea dovezi de o inteligenţă ridiculă şi naivă şi de ceeace un vulg fiscal numeşte originalitate şi prevedere.

T. ARGHEZI

POŞTA AUTORULUI. — **Numeroasele persoane care mai deţin şi acum carnetele de subscriere la volumele d-lui T. Arghezi sunt rugate pentru ultima oară să binevoiască să trimită autorului de urgenţă, dacă nu chiar situaţia carnetelor încredinţate, cel puţin numele şi adresele subscriitorilor plătiţi, pentru a li se putea expedia primul volum apărut:** Cuvinte Potrivite.

Orice comunicări se vor trimite la adresa: T. Arghezi, 42 Bulevardul Elisabeta, Bucureşti.

Preţul volumului pentru cumpărătorii nesubscrişi este de 250 lei exemplarul. Cererile persoanelor care vor să-l aibă cât şi cererile librarilor şi revânzătorilor se vor adresa la Fundaţia Culturală Principele Carol, Strada Latină, 10. Bucureşti.

Librarilor din provincie li se trimite volumul numai contra cost, plătit la comandă prin mandat poştal, cu un rabat de 50 lei la exemplar.

De acest rabat se bucură toate comenzile colective începând cu 5 exemplare.

De vorbă cu Georg Kaiser

Georg Kaiser are un cap destul de neobicinuit pentru un scriitor: are capul celui mai viclean şi mai cinic bancher din Germania. Toată opera lui dovedeşte că e duşmanul jurat al sentimentalismului, care e o caracteristică a literaturii germane. Ca un adevărat om de afaceri Kaiser reneagă violent orice sentiment prea vizibil — ceeace nu'nseamnă că e lipsit de sentimente. Căci omul de afaceri modern, cu înfăţişare brutală şi rece, poate fi cel mai bun tată de familie, amantul cel mai pudic.

Un ziarist l-a numit pe Georg Kaiser — şi i-a făcut plăcere — *Hugo Stines* al dramaturgiei contemporane. Comparaţia e foarte bună: se potriveşte şi fondului şi formei operei sale. Piesele lui Kaiser sunt nenumărate şi alcătuesc între ele un trust vertical. Pornesc dela acea materie primă care e sângele spre a ajunge la ultimul produs al civilizaţiei care e umanitatea, o umanitate puternică, experimentată, sigură de ştiinţa şi viitorul ei, stăpână pe sentimentele sale interioare ca şi pe cuceririle-i technice. Opera lui Kaiser e cel mai trepidant, cel mai nervos teatru din câte există: e teatrul epocei noastre.

Georg Kaiser a făcut de curând următoarele mărturisiri poetului Ivan Goll:

„Aş vrea să lichidez întreprinderea asta dramatică... Am vreo treizeci de piese care trăesc prin vreo sută de personagii. Mi-ajunge. N'am creat aceste personagii pentru alţii, ci pentru mine. A scrie o piesă de teatru înseamnă: *a duce o idee până la soluţia ei definitivă.*

„O piesă de teatru e o problemă geometrică. Scriu piesa de teatru numai spre a-mi dovedi mie-însumi că ştiu să cuget, că ştiu să extrag încheierea şi rezultatele vieţei omeneşti. După ce am scris piesa, nu mă mai interesează.

Ceeace este adevărat. Georg Kaiser nu se duce niciodată la teatru. Nu ia parte niciodată la repetiţiile sau premierele pieselor sale. Nu citeşte cronicile dramatice ale ziarelor. Nu-şi cunoaşte actorii. In ziua în care i se reprezenta una din piesele lui senzaţionale, Georg Kaiser îşi cumpăra bilet de tren pentru Veneţia. Georg Kaiser continuă:

„Ca să lucrez?... Nu. Ca să dorm. Nimic mai plăcut în Italia decât să dormi pe ţărmul mării. Am nevoe de odihnă.

„Teatrul altora nu mă interesează. Nu mă ocup nici de soarta pieselor mele. Am profunda convingere că nimeni nu ar putea avea o mai exactă viziune a personagiilor mele, ca mine. Deci, la ce bun? Fireşte, îmi place succesul, pentrucă-mi produce bani, adică-mi dă mijlocul satisfacerii pasiunilor.

Pasiunile mele? Natura, singurătatea desăvârşită, viteza. Viu la Berlin numai pentru afaceri şi nu mă duc să văd nici o personalitate literară. Fac o singură vizită; editorului şi mă războesc cu el în chip crunt. Imi place în deosebi să stau de vorbă cu oameni de afaceri, în plină activitate, asupra unor chestiuni obiective şi în chip desinteresat.

„Nu, nu citesc niciodată. Din când în când îmi citeşte câte ceva, soţia. Am învăţat şi eu carte în tinereţe, evident. Totuşi la 20 de ani eram în America de Sud comerciant şi serveam „Allgemeine Elektrizitaets-Gesellschaft". La 24 de ani eram om bogat şi am început să trăesc. Am risipit tot ce aveam. Şi numai *după* această ispravă m'am pus din nou pe lucru şi am început să scriu piese...

„Am început în felul în care a sfârşit Rimbaud? Cine ştie dacă nu voi sfârşi tot ca el..."

Strigoiul lui

Și-i noapte iar,.. și iar m'am rătăcit...
De un copac în dreapta m'am lovit, —
Nimic nu văd și nu aud nimic,
In noaptea asta neagră ca un dric.

In stânga mă lovesc iar de-un copac, —
Și stau copacii înlemniți și tac.
Din ce în ce mai mult mă rătăcesc, —
Dar de odată 'n noapte înlemnesc...

'Am înlemnit căci l-am văzut pe el,
Stând nemișcat, privindu-mă la fel...
Il strig, ne-apropiem tăcuți și-apoi
Imbrățișez în noapte un strigoi.

D. N. TEODORESCU

Conferințe

Târguri și orașe din România

In continuarea ciclului de conferințe organizat de Institutul Social Român, d. prof. N. Iorga, a vorbit despre „Târguri și orașe din România”.

S'a vorbit mult de modernizarea orașelor noastre, în stil apusean; dar aceasta ar echivala cu americanizarea, adică mecanizarea și banalizarea lor. Orașele apusene sunt organizări cu caracterele lor vii, rezultatul unei desvoltări normale; noi avem interesul să avem orașe firești, originale, cu caractere proprii, îndoite de fondul lor natural și specific.

Suntem cu toții săteni. Temelia țării noastre e satul. Felul de simțire, de cugetare și de trai e sătesc, indiferent de haina ce-o purtăm. Satul e așezarea noastră ancestrală, iar denumirea lui e romană (fossatum), iar nu illiro-tracică. Orașul ne-a venit peste satul cel vechiu, într'un mediu sătesc nefiresc, și de aceea n'a prins. El era cu totul deosebit de condițiunile ambianței.

In viața poporului român, întemeierea târgurilor și orașelor se datorește curentelor străine și formațiunii pământene. Denumirea acestor așezări e 1) de origină romană: cetate, 2) de origină slavă: târg și 3) de origină maghiară: oraș.

După ce arată evoluția orașului românesc, d. N. Iorga spune că deosebirea cea mare între orașele noastre și cele romano-bizantine și de colonizare e aceea că ale noastre nu se sprijină pe texte legale. Avem un trecut liber. Ideia Statului care face totul e importație străină: bizantină, fanariotă și pariziană. Domnii și boerii se credeau îndreptățiți să creeze târguri, după cum renovatorii vor să creieze, „așezări moderne”. Acestea sunt însă pure închipuiri, fiindcă realitatea noastră e satul.

In general orașul se compune din: o stradă de negustori, o uliță boerească și mahalaua grosului cu biserica ei.

Trebuie să se dea putința desvoltării acestor trei componente. Prin colaborarea lor să înflorească centrele negustorești, să învie cartierele boierești și să se desvolte mahalalele lângă bisericele lor, cu elementele naturale și specific românești.

Numai în chipul acesta se vor putea româniza orașele noastre.

EDITURA „VIAȚA ROMÎNEASCĂ”
A apărut:
G. IBRĂILEANU
Scriitori Romîni și Străini
I. L. Caragiale -- M. Eminescu -- I. Creangă
Mihail Sadoveanu -- Jean Bart -- G. Coșbuc
Mihail Codreanu -- Ionel Teodoreanu
I. I. Mironescu -- Iacob Negruzzi -- Demostene Botez -- Duiliu Zamfirescu -- A. Macedonski -- H. Streitman.
Anatole France -- William James
Marcel Proust -- Ladislas Reymont
Max Nordau -- Thomas Hardy
Prețul 100 Lei

JACK LONDON

Povestirea legionarului din vremea patimelor lui Hristos*)

— FRAGMENT —

Oamenii aveau de ce să mă privească. Erau mărunței toți acești jidovi slăbănogi și nu mai văzuseră bărbați blonzi ca mine.

Dealungul ulicioarelor strâmte, se dădeau la o parte din cale-mi, apoi se opreau, cu ochii sgâiți, spre această sălbătăciune venită din Nord și Dumnezeu mai știe de unde.

Aproape toți soldații de care dispunea Pilat erau auxiliari. Se afla numai un pumn de Romani pedeștri cari păzeau palatul Proconsulului, și douăzeci de călăreți al căror căpitan eram eu. Auxiliarii nu erau soldați răi, dar nu te puteai încrede cu totul întrânșii. In genere, socoteam că ei și Romanii erau luptători mai ordonați decât noi ceștialalți, oameni din Nord, cari eram bravi când ne-o spunea inima, dar a căror bravură cădea lesne, după capriciu.

O femeie dela curtea lui Irod era legată în strânsă prietenie cu nevasta lui Pilat. Am văzut-o la acesta, chiar în seara sosirii mele. Ii vom zice Miriam, căci sub acest nume am iubit-o. Avea acest farmec deosebit, indescriptibil, special fiecărei femei, și care-i altceva decât frumusețea. Imi plăcea mai mult ca orice și deveneam astfel colaboratorul farmecului său. Indată ce-am văzut-o, toată ființa mea s'a avântat spre dânsa, cu brațele larg deschise.

Era într'însa ceva sublim. Nu exagerez, ci intenționat întrebuințez acest cuvânt. Corpul ei superb depășea cu mult în talie mijlocia femeii evreice. Totul într'însa era aristocratic, casta căreia aparținea, cât și gesturile și ținuta. Frumosul ei chip oval avea o paloare pronunțată, părul bogat era negru cu reflexe albăstrii, și ochii semănau cu două fântâni întunecate. Era peste putință să găsești în creațiune un bărbat blond și o femee brună, cu tip atât de pronunțat, cum eram noi doi. Și în piept i se zbătea o inimă pătimașă.

Dela prima întâlnire, vibrarăm la unison. N'a fost în noi luptă internă, nici ezitări sau așteptare. Ea știu îndată că eram al ei, cum înțelesei și eu că era a mea.

Inaintai spre dânsa. Miriam se ridică pe jumătate, pe divanul unde stătea întinsă, ca și cum un magnet ar fi atras-o spre mine. Ochii noștri se încrucișară, luciu albastru în luciu negru, și nu se mai părăsiră până în clipa când nevasta lui Pilat — o femee uscată, țeapănă și ofilită — ne despărți cu un râs nervos.

* * *

Aflai, de la nevasta lui Pilat, că Miriam era de veche viță regală. Sora ei era nevasta lui Irod-Filip, tetrarhul Bitiniei, Trahonitei și Gaulonitei, și el însuși fratele lui Irod-Antipa, tetrarhul Galileei. Ambii erau fiii lui Irod cel Mare care dăduse morții pe nevastă-sa și alți trei fii ai săi, și care înainte de muri reclădise Templul din Ierusalim. De aici, popularitatea de care se bucura numele lui printre evrei.

Mă întâlniam deseori cu Miriam, care nu se măritase fiindcă nu găsise un bărbat vrednic de dânsa.

* * *

In timp ce Isus era transportat, una din servitoarele Miriamei veni să mă caute și să mă conducă la dânsa.

Când mă văzu, dete ordin să fim lăsați singuri. Apoi mă atrase spre dânsa și căzându-mi în brațe:

— Știu, zise, că Pilat s'a lăsat înduplecat de preoți și popor. A dat ordin să fie răstignit. Dar e încă vreme să fie scăpat. Oamenii dumitale, Lodborg, îți sunt devotați, și numai auxiliarii trebue să-l conducă la cruce. Inspăimântătorul cortegiu nu trebue să ajungă la Golgota. Așteaptă pân'or trece incinta orașului, apoi eliberează pe Fiul lui Dumnezeu. Ia un cal mai mult, pentru El, și du-l cu dumneata, în Idumeia, în Siria, indiferent unde, numai să fie scăpat!

Ea îmi cuprinse gâtul cu frumoasele-i brațe, ridică ochii profunzi spre ai mei, și fața ei îmi atinse obrajii. Toată seducțiunea puternică ce emana dintr'însa părea că zice:

— Fă cum îți cer, și sunt a ta!

Rămăsei copleșit. Femeia aceasta admirabilă îmi promitea dragostea ei... dacă aș trăda Roma! Era mai femee de cât îmi închipuiam.

Tăcui, incapabil să pot răspunde. Miriam luă tăcerea mea ca o aprobare. Se desfăcu ușor din brațele mele, păru că gândește îndelung, apoi adaose:

— Vei lua, Lodborg, un cal în plus. Va fi pentru mine. Voi pleca cu dumneata... Și te voi urma în largul lumii, pretutindeni unde-ți va plăcea să te duci....

Imi făcea un dar regesc, un dar în schimbul căruia îmi cerea un act rușinos. Tot nu răspundeam nimic. Eram trist, nesfârșit de trist. Nu c'aș fi ezitat asupra datoriei mele. Dar înțelegeam că pierd pentru totdeauna pe aceea care se afla în fața mea.

Ea reluă, cu stăruință:

— Nu se află astăzi la Ierusalim decât un singur om capabil să-l mântue. Și acest om ești dumneata Lodborg!

Și cum stăteam nemișcat și tăcut, ea mă prinse cu mânile nervoase și mă scutură atât de tare că îmi zângăniră armele.

— Vorbește, Lodborg! Vorbește! Ești un bărbat puternic și curajos. Știu că nu te temi de vermina care-ar vrea să-l distrugă. Spune „da” și este salvat. Iar eu te voi iubi veșnic, pentru ceeace vei face.

Răspunsei, foarte agale, căci însemna renunțarea la orice nădejde asupra acestei femei:

— Sunt Roman....

Ea fu prinsă de furie:

— Ești un sclav al lui Tiberiu, un câine al Romei... Nu ești Roman! Ești o sălbăteciune uriașă din Nord!

Clătinai din cap:

— M'am dat în mod cinstit. Port armura și mănânc pânea Romei. Nu voi fi nerecunoscător. Dacă nu-s Roman, însă Romanii sunt frații mei... Și apoi, la ce atâta vorbă pentru viața sau moartea unui om? Cu toții suntem muritori. Puțin mai de vreme sau puțin mai târziu, ce interesează!?

Stătea tremurând în brațele mele, cutremurată de patima de a-l salva.

— Nu înțelegi, Lodborg! îmi strigă. Acesta nu-i un om ca ceilalți. E dincolo de ceilalți. E un Dumnezeu viu, printre oameni!

Eu strângeam îmbrățișarea:

— Uită-l! o rugam. Ești femee și sunt bărbat. Să ne trăim viața, fără să ne pese de altceva! Să lăsăm lumea cealaltă. Să lăsăm pe nebuni să-și urmeze visurile. Visurile sunt pentru ei mai mult decât carnea și vinul, mai mult decât cântările vesele și beția luptelor, mai mult chiar decât dragostea femeii. Prin umbrele mormântului, ei își urmează visurile în eternitate. Să-i lăsăm să treacă! Iar noi să rămânem în duioșia reciprocă pe care-am descoperit-o unul în altul. Noaptea mormântului va veni destul de devreme! Și atunci vom pleca, fiecare de partea noastră. Tu spre Paradisul tău de soare și flori! Eu, spre masa tumultuoasă din Walhalla!

Ea se desfăcu, cu o sforțare.

— Nu înțelegi! Nu înțelegi! spuse cu ciudă. Nu înțelegi că omul acesta e Dumnezeu, și că moartea infamantă care-l așteaptă e aceia a sclavilor și a hoților! El nu-i nici una, nici alta. El e nemuritor! E Dumnezeu!

— Ei bine! reluai, dacă-i nemuritor, ce-i pasă că moare? In măsura timpului, nemurirea lui nu va fi micșorată nici cât grosimea unui fir de păr. Spui că-i Dumnezeu? După câte am învățat, un Dumnezeu nu poate muri.

Ea se exalta din ce în ce.

— Oh, nu vrei să mă înțelegi. Nu ești decât o cogeamite grămadă de carne.

Incercai să mai lupt, și reamintindu-mi lecțiile subtile ale jidovilor, întrebai:

— Nu mi-ai spus dumneata că acest eveniment era prezis în vechile profetizări?

— Da, da, în profețiile cele mai vechi, care ne anunțau venirea unui Messia.

— Lasă deci, exclamai triumfător, să se îndeplinească prezicerile! Ce sunt eu, ca să îndrăznesc a mă pune împotriva lor? Ceeace trebue să se împlinească, se va împlini. Eu nu pot zădărnici voia lui Dumnezeu.

Ea repeta:

— Nu înțelegi... Nu înțelegi...

Apoi sări îndărăt, scăpând din brațele-mi pofticioase, și rămaserăm îndepărtați unul de altul, tăcuți, ascultând tumultul străzii și strigătele furioase ce însoțeau pe Isus, care în chiar clipa aceasta era dus la supliciu.

Glasul ei se făcu infinit de mângâetor. Ochii ei își înfipseră în ai mei marile fântâni negre. Ea se oferea, într'o promisiune imensă, atât de vastă și profundă, cum nici o vorbă n'ar putea s'o spue.

— Mă iubești? mă întrebă.

— Da, te iubesc, îi răspunsei. Te iubesc, mai presus chiar decât pot înțelege! Dar Roma e mama mea ocrotitoare. Dacă ași trăda-o, ași deveni, chiar prin aceasta, nedemn de dragostea ta.

Afară, țipetele care însoțeau pe Isus, se depărtaseră. Totul amuțise în Ierusalim ca și în palat. Miriam îmi întoarse spatele, fără un cuvânt de adio, și se îndreptă spre ușă ca să plece.

O năvală de pofte nebune se porni în mine. Alergai după dânsa și brațele-mi strânseră cleștele lor puternic, peste carnea ei care se zbătea. Ii strigam că-am s'o iau cu mine pe cal și am s'o duc departe de acest oraș blestemat, de acest oraș al nebuniei. O striveam la pieptul meu.

Ea mă lovea peste față. Dar nu-i dădeam drumul, căci loviturile ei îmi erau dulci. Atunci încetă să lupte. Deveni rece și nemișcată. Și înțelesei că aceia pe care-o strângeam la piept nu mă mai iubea. Aveam în brațe numai corpul ei inert.

Incet, desfăcui strânsoarea. Incetișor ea se trase îndărăt, se depărtă cu pași lini și, ridicând tapetul ușii, dispăru.

Acestea sunt faptele la care eu, Ragnar Lodborg, afirm cu bună credință și dreptate, că am fost martor. Așa cum le-am povestit, le voi raporta lui Sulpicius Quirinus, legat al Romei în Siria, la care am fost trimis de Pilat ca să-l pun în cunoștință cu întâmplările care s'au desfășurat la Ierusalim.

(Trad. C. R. G.)

*) Din „Vagabondul stelelor”.

Tatiana Șcepchina-Cupernic

Un dar prețios

Curând după ce Marele Mahadeva creiase Femeea, aceasta veni la dânsul și se opri ridicându-și mâinile.

— Ce vrei dela mine, tu, creațiunea iubirii mele? — o întrebă Atotputernicul.

— Ce vreau? M'ai nedreptățit, Măria Ta. I-ai dat tovarășului meu — bărbat — atât de multe daruri: ochiul scrutător care urmărește zborul vulturului și-mi admiră frumusețea; mâna puternică care aruncă săgeți și-mi apără slăbiciunea; picioarele repezi, cu care își urmărește prada și se grăbește spre mine — la odihnă.

— Mie însă nu mi-ai dat nimic dintr'acestea. Vreau și eu să am dela Tine un dar care numai al meu să fie.

— Numai al tău să fie? Cam ce fel de dar vrei, spune-mi? — îi zise Marele Mahadova.

Femeea zâmbi gânditoare și, privind pe lângă căutătura Atotputernicului, începu astfel:

— Aș vrea ca acest dar să fie întotdeauna cu mine, însă să nu am nevoe să-l port sau să-l ascund.... Ca el să nu coste nimic și să fie mai scump decât toate tezaurele din lume.... Ca nimeni să nu-l poată răpi dela mine, iar eu să-l pot da neîncetat altora.... Ca prin el să fie recompensată dragostea și din pricina lui să se aprindă ura.

....Ca, însfârșit, el să fie semn al tuturor sentimentelor mele, al tuturor simțurilor mele, și să mai fie consolare a scârbirilor, cadou al prieteniei, sfințenie a maternității și fericire a amorului însuși.

Atunci Mahadova îi zise Femeii:

— Acuma știu ce-ți trebue,

Și a creiat.... sărutul.

Sărutul a rămas de atunci, proprietatea Femeii, tezaurul ei cel mai frumos, știința ei cea mai dulce. Ea se dă — în sărutare; își ia ce vrea — prin sărutare.

Omenirea a învățat sărutarea — dela Femee. Insă, astăzi, dragostea sărută pe buze, protecțiunea — pe frunte, respectul — pe mână, prietenia — pe obraji, duioșia — pe ochi.

Iar sărutările mele — toate — îți aparțin ție...

Colțul librăriei „Hasefer”

Librăria de artă „Hasefer” din strada Eugen Carada 7 (Karageorgevici) recomandă următoarele cărți interesante:

IN LIMBA FRANCEZĂ

Charles Richet, cunoscutul savant francez a scos sub titlul: L'homme impuissant” o serie de studii extrem de interesante. Citâm unele capitole: Impuissance Cosmique, impuissance individuelle, l'impuissance et le bonheur, l'impuissance intellectuelle, l'impuissance sociale, l'impuissance physiologique, l'impuissance morale, Encore l'impuissance et le bonheur.

In seria **„Cahiers contemporains”** în care au apărut: „L'homme après la mort”, „Ce que je sais de Dieu” și „Au dela de l'amour” a apărut un nou volum: **„La femme émancipée”** (cu studii de doamnele Kameneva, Gina Lombroso, Principesa Cantacuzino, Suzanne Grimberg, Jeanne Golzy etc.).

Henri Massis: Défense de l'Occident; **Julien Green** (tânărul autor, ajuns celebru prin romanul: Mont-Cinère) a scos un nou și foarte interesant roman intitulat: Adrienne Mesurat; **Maritain:** Frontières de la poésie; **Pierre Bost:** A la porte...

Din **Stefan Zweig,** care prin volumul de nuvele: „Amok” a ajuns celebru și în Franța, a apărut: „Balzac et Dickens” — studii critice (în limba franceză).

CÂTEVA ROMANE FRUMOASE

Albéric Calmet: Les amants du lac (Lamartine et son Elvire); **Claude Anet:** „La rive d'Asie”, precum și precedentele-i romane: Ariane Jeune fille russe, Quand la terre trembla, La fin d'un monde.

Clément Vautel: L'amour à la Parisienne, precum și Madame ne veut pas d'enfant” și celebrele: „Mon curé chez les riches”, Mon curé chez les pauvres”, Les folies bourgeoises”, Mlle Sans-Gêne” etc.

Nu putem stărui îndeajuns în recomandarea frumosului roman al lui **Edmond Fleg:** „L'enfant prophète”, și a celor două volume ale lui **Romain Rolland:** „Mère et fils”.

IN LIMBA GERMANĂ

Primim zilnic noutăți. Recomandăm din **ultimele** lucrări: **Arthur Schnitzler:** Spiel im Morgengrauen; Fritz von Unruh: **Bonaparte; Thomas Mann:** Unordung und frühes Leid; **Ossendovski:** Gluthanch.

OPERELE LUI EMIL LUDVIG

au ajuns celebre atât în Germania cât și în Anglia (unde au fost de curând traduse). Ele alcătuiesc lectura cea mai captivantă și în acelaș timp extrem de interesantă și instructivă. Amintim: „Napoleon”; „Bismarck”; Wilhelm II” precum și „Genie und Charakter”, Goethe” și descrierea frumoasei călătorii „Am Mittelmeer”.

Prețurile noastre: 7—7.50 lei francul; 39—40 lei marca.

Etatism și politeță

In țările cu tradiție de politeță, — toată lumea este egală în fața pronumelui personal. In Franța, în Anglia, oamenii își zic între ei „vous” sau „you” cu o perfectă reciprocitate, — indiferent de ce are fiecare în pungă sau de ce loc ocupă fiecare în ierarhia socială.

La noi, — reciprocitatea în asemenea chestiuni e o rară excepțiune. Când Primus zice „Dumneavoastră”, e aproape sigur că Secundus răspunde „tu”. Doar între frați și colegi de liceu întâlnim bilateralitate în întrebuințarea lui „tu”. Cât despre „Dumneavoastră” — se poate spune că nu-i mai niciodată reciproc. Insfârșit, — mai avem, în limbă, și o formă intermediară: „Dumneata”, care însă e, deobiceiu însoțită de un sentiment de jenă, de timiditate; căci ea înseamnă o încercare îndrăzneață și o pretenție nelegitimă de egalitate în raporturile sociale. Și este caracteristic cum adeseori cuvântul Dumneata se întâlnește în fraze ca aceasta: „Dumneata știi prea bine că... etc.” „Dumneata” e un provizorat; e o „lovitură” care va reuși sau nu; e o manifestare a arivismului celui mai mic care dorește egalitate cu cel mai mare. De altfel, nu-i desigur o întâmplare că limbi mai bogate ca a noastră nu au nevoie de un asemenea pronume personal intermediar între intimitate și respect. Și de asemeni nu e un hazard că la noi respectul nu e aproape niciodată reciproc, ci numai unilateral și însoțit de o puternică doză de servilitate.

Este posibil ca una din cauzele acestei situații să fie legată de caracterul etatist și funcționăresc al păturei noastre stăpânitoare. In țările cu nobilime puternică, cu aristocrații de castă, cu burghezii orășenești plămădite prin veacuri întregi de muncă încordată, — s'a putut desvolta un sentiment esențial: sentimentul „pairiei”. Burghezii erau, între dânșii, pairi, egali socialmente și moralmente și se tratau ca atare. Firește și un burghez francez râvnea să se înobileze odată. Dar în afară de această perspectivă, simpla situație de burghez era privită ca o demnitate în ea însăși, ca o situație de o suficientă onorabilitate. Nevoia de a ajunge mai sus era excepția; regula era sentimentul de a rămânea ceiace ești. Sombart arată bine cum acest sentiment moral de conservatism a constituit osatura vechei civilizații burgheze.

In asemenea condițiuni, era firesc să se desvolte și sentimentul de respect reciproc între oamenii de condiție modestă, și era fatal ca instinctul politeței și al relațiilor respectuoase să se coboare în cele mai de jos dintre păturile sociale. De aci, acea decență în ținuta exterioară cu care un simplu lucrător francez abordează pe un alt simplu lucrător francez.

Burgehzia României moderne are însă altă origină ca cele apusene. Ea n'a început prin a fi clasă oropsită, ridicată încetul cu încetul, prin sforțări seculare, la situația de clasă conducătoare. Burghezia română s'a născut cu puterea politică în mână; s'a născut dela început stăpână pe aparatul Statului. Primii noștrii burghezi au fost funcționari, — după cum o atestă mărturiile unanime ale celor ce s'au ocupat cu Istoria noastră socială.

Or, funcționarismul presupune ierarhie, și ierarhie nu simplă — ca aceea dintre clase — ci minuțioasă, individualizând fie-care om de altul, așa fel încât deosebirea numai de un grad să permită celui aflat imediat mai sus să trateze în subaltern absolut pe cel numai cu o treaptă mai jos.

Dacă acum lăsăm relațiile funcționarilor între ei și trecem la relațiile dintre funcționari și publicul de afară, observația noastră capătă un complement de verificare. Intr'adevăr, cetățeanul petiționar este mai întotdeauna terorizat de reprezentantul autorității căreia i se adresează. Și cum această teroare este egală și dacă cererea sa e dreaptă sau nu, — se naște obiceiul de se recurge în tot cazul la autoritatea publică.

Apoi lucrurile se complică și cu alte considerațiuni. Statul român obicinuește a interveni în afacerile economiei private avantajând prin cadouri și subvenții pe cetățeni. Sistemul cadoului dat de Stat este o instituție dintre cele mai răspândite. Omul crede că dacă se adresează cutărei autorități va obține de pildă lemne, sau valută, sau cine știe ce alt soiu de subsidiu. Și omul are perfectă dreptate să creadă. Căci speranța lui se realizează relativ ușor, numai să satisfacă anumite condițiuni.

Dar aceste condițiuni nu-s de ordin juridic. Firește, trebue, atunci când se solicită un cadou dela Stat, să se invoace un pretext cât de cât plauzibil, un merit de o oarecare verosimilitate. Dar esențialul e **să se insiste.** Să se vină o dată, apoi a doua zi, apoi peste alte două zile, și așa, o săptămână, o lună în șir. Rezultatul acestei perseverențe e curios. Reprezentantul autorității, căruia i se cere un anumit serviciu, este într'atâta de hărțuit, de solicitator încât a-i acorda ce i-se cere devine la un moment dat un serviciu pentru el personal, căci în chipul acesta scapă de plictiseala unei intervenții care nu se mai isprăvea... Rolurile sunt aproape inversate.

Decât — în cursul acestei evoluții a relațiilor dintre cetățean și funcționar, se pot observa anumite fenomene interesante.

Prima oară când se prezintă autorității, petiționarul este timid și modest. La rându-i, funcționarul e relativ cuviincios cu reclamantul. Insă după o săptămână de vizite neîntrerupte, de insistențe și rugăminți din ce în ce mai umile, funcționarul începe să se agaseze, iar cetățeanul să devină mereu mai plecat și mai lingușitor. Apoi, funcționarul începe să „repeadă” pe cetățean. Cetățeanul atunci își vede deodată și demnitatea jignită și cauza periclitată. Pentru a îndrepta ambele rele, are o cale sigură: familiaritatea. Incearcă să se considere deja puțin intim cu funcționarul. Ii spune „coane”, îi spune „nene”, îi cuprinde mijlocul în semn de respectuoasă prietenie, etc. Căci intimitatea spală rușinea de a fi încasat o vorbă mai tare și pe dealtă parte face mai elocventă noua rugăminte.

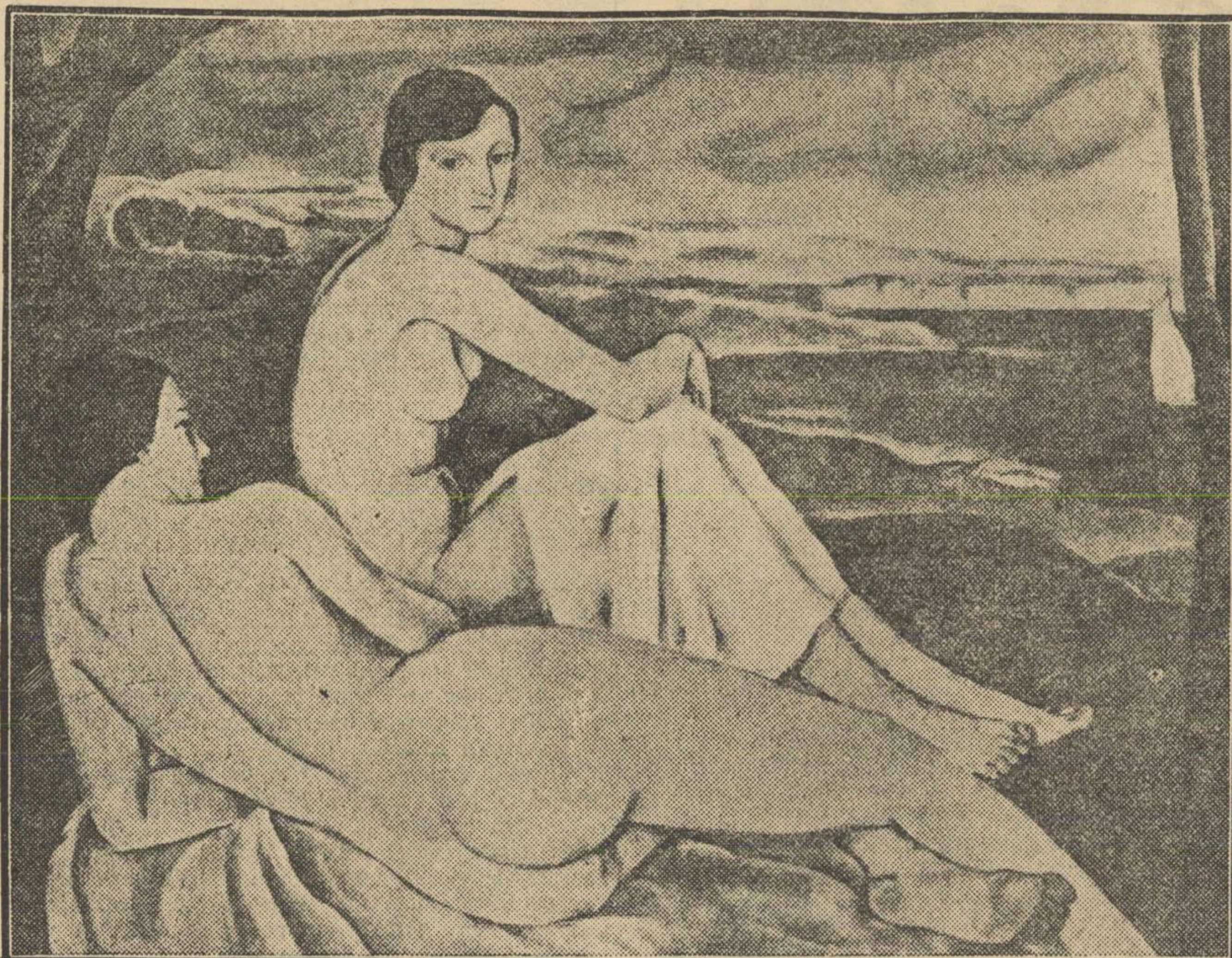
Și așa, încetul cu încetul, raportul de politeță reciprocă dela început se transformă, la funcționar în enervare mojică, iar la cetățean în lingușire plată. In ambele cazuri, familiaritatea ia loc decenței. O intimitate vulgară înlocuește ținuta demnă. Politeța e alungată definitiv în beneficiul unor raporturi de inegalitate și de trivialitate.

Și astfel, structura socială a Statului român, bazat pe principiul cadourilor și al pomenii, are curiosul efect de a întreține o atmosferă de generală mitocănie în legăturile dela om la om.

Desigur, mitocănia mai are și alte surse. Dar cea semnalată mai sus este și ea una din ele. Și se poate verifica aceasta prin metoda „diferenței”. In Moldova — provincie mai periferică, mai depărtată de autoritatea centrală a Statului — oamenii sunt mai politicoși între dânșii, urbanitatea între cetățeni este superioară. Să nu uităm că Moldova e patria pronumelui „matale” care tinde să le înlocuiască pe toate celelalte... Insfârșit, un supliment de probă: nicăeri ca în Capitală — unde sunt adunate toate administrațiile centrale — vulgaritatea tonului, abundența injurăturilor, neglijența în conversații — nu sunt mai accentuate.

Este — fără nici-o îndoială — un nexus cauzal între politeța noastră națională și regimul social-politic al Statului român...

D. I. SUCHIANU

Gh. Ionescu-Sin — Nuduri

Salonul oficial

Atitudinile dubioase ale unora din exponenții autorizați ai artei românești au îndreptățit în vremea din urmă nedumeriri și dezorientări.

Teama de disprețul celor ce împart aprecierile estetice, entuziasmul publicului nepregătit, pentru o extravaganță stilistică neîntemeiată, au înlesnit, pe de altă parte, desfășurarea pe suprafețe tot mai mari cu ramificații și consecințe tot mai întinse, a unor elucubrații abstracte și anoste cari astăzi tind să aducă haosul și anarhia în întreg domeniul artelor frumoase.

Tache Papatriandafil — Portret

Ingăduința pe care am arătat-o întotdeauna față de o anumită manifestre artistică dela noi am socotit-o utilă atunci când cei ce militau pentru o nouă formulă de artă aveau și sensibilitate și talent, și când prin excluderea anecdotei ei nu excludeau din operele lor arta.

Și ceeace este mai ciudat și mai inexplicabil e că tocmai cei îndreptățiți să fie reprezentați într'o colectivitate ce vrea să ilustreze o mărturie „oficială" a artei românești, — tocmai aceștia sunt înlăturați, iar în locul lor sunt așezate, fără cel mai elementar gust estetic, maimuțărelile colorate ale unor meșteșugari neîndemânateci ce se numesc după împrejurări Corneliu Mihăilescu, Eugenia Andreescu, Dem. Demetrescu, etc

Pornind dela aceste considerații de ordin general, cronica noastră țintește însă să precizeze o constatare cu mult mai semnificativă pentru simptomatica înfățișare a actualei stilistice românești.

Dacă lepădarea de academismul rigid am găsit-o întotdeauna justificată în arta vremei noastre, nu ne putem împăca însă de loc cu deslegarea de tradiție.

De bună seamă, noi n'am avut un Rubens, un Michelangelo ,un Botticelli, un Van der Meer, un Watteau, un Delacroix ; dar am avut tradiția onestității și-a bunului simț.

Niciodată sinceritatea artistului adevărat nu trebuia pusă la îndoială; niciodată claritatea nu era despărțită de sufletul creației și niciodată deformarea nesprijinită pe un sentiment care s'o comande, n'a fost generatoare de frumos.

Drumul pe care pornește tineretul nostru artistic ne spulberă orice nădejde în maturitatea sa viitoare.

Pompierismul și fantasmagoriile unora și-ar putea găsi o bună aplicație în arta broderiei sau în decorațiunea murală.

Tendința către decorativ e însă și ultimul argument al celor lipsiți de simțul formei și de sensibilitatea retinei. Dar în chipul acesta școalele și academiile de Belle-Arte nu mai au nici un rost, pentrucă decorativul nu cere decât imaginație și îndemânare, — și nu ne-ar mai rămânea decât să ne întoarcem la arta popoarelor barbare și a copiilor.

Primitivismul și puerilitatea realizărilor noui pot fi interesante la unii artiști cu însușiri deosebite pentru decorativ. Dar ce ne-ar putea îndreptăți să îndrumăm întreaga creație pe un făgaș atât de primejdios pentru sensul adevărat al artei?

Ce va mai rămânea din acest clasicism expresiv, cu târzii ecouri la noi, dacă artiștii noștri pretind că-l vor face să răsară dintr'o retortă caricaturală?

In salonul actual, artiștii cei mai buni sunt slab sau insuficient reprezentați; mediocritatea îi face o demnă concurență modernismului celui mai stupid; iar lucrări cu adevărat cinstit, artistic și unitar înjghebate nu aduc decât prea puțini, și în deosebi sculptorii.

Talente de seamă din plastica noastră își reiau astăzi o libertate a cărei sacrificare nu le-a fost cerută de nimeni. — și vor să identifice formule de import.

Prin grafica unei lumi subconștiente, de coșmar, mistificări și irealitate, se distruge vigoarea formelor și plenitudinea liniei. Trucuri ieftine maschează slăbiciunile de tehnică în crudități inutile de pastă, în compoziții neconstruite și neorganizate.

Străinătatea, al cărei reflex tributar suntem încă, ne trimite astfel prin revistele ei formule de spirit, dar îndeobște ne strică talentele cele mai autentice și-i consacră pe toți cabotinii recunoscuți.

Oficialitatea noastră în loc să încurajeze respectul materiei și-al bunului simț, etalează o condamnabilă indulgență pentru tot ceeace contrazice regulele artei superioare.

Juriul Salonului oficial viitor va trebui selecționat după criterii mai sănătoase, iar cei ce premiază lucrările și le rețin pentru o pinacotecă a statului, să se gândească la răspunderea mare pe care le-o incumbă misiunea lor.

H. BLAZIAN

Aurel Băeșu — Copilul nimănui

O călătorie pe Coasta de Azur

Stațiuni de cură și sanatorii maritime

Etapele din călătoria pe litoral îmi vin în minte ca acte cari se succed într'un film gigantic al unui cinematograf de mare artă. Dela un capăt la celalt al călătoriei, piesajele apar încadrate între munți și mare, munții iau toate tonurile dela roșul de purpură al Esterelului până la albul imaculat al zăpezii pe vârfurile dela Nizza și Menton. Marea e aceeași peste tot : un luciu întins de azur căruia soarele îi trimite săgeți de aur când se scufundă în apusuri înghițit de valuri. Tabloul e magic. Vraja e ca în povești. Nu poate fi loc mai potrivit pentru legende și minuni.

Legendele sunt însă aici istorice și istorie trăită. Orașe nasc și cresc vertiginos din pornirea, la care nu puteau să reziste, a celor cari venind pe țărmul acesta, unde natura s'a arătat așa de darnică, nu s'au mai îndurat să plece și au pus baza stațiunilor și plajelor de astăzi. Cannes, un mic sat de pescari, la mijlocul veacului trecut, e astăzi una din cele mai strălucite localități de pe litoral, pentru că lordul Brougham l-a descoperit, și-a dat seama de admirabila sa situație și a știut să determine un curent destul de puternic ca să hotărască pe cât mai mulți să împărtășească credința pe care o avea în posibilitățile lui de desvoltare în viitor. Ceiace s'a întâmplat pentru Cannes s'a repetat și se repetă încă și acum pentru alte stațiuni și plaje care se formează pe marginea mării și a căror soartă este poate tot atât de mare. Minunile se îndeplineau sub ochii noștri. Am asistat aproape la înfăptuirea lor când priveam în sanatorii maritime copiii alergând sprinteni și voioși și știam că aceiași copii cu câteva luni înainte își târau infirmități și boale în locuințe întunecoase din orașele mari sau pe paturi de spital. Sanatoriile sunt presărate dealungul litoralului. Le-am vizitat pe rând și am putut înțelege ce admirabilă operă de umanitate întreprind cei cari și-au luat sarcina înființării și întreținerii lor.

HYÈRES ȘI IMPREJURIMILE LUI

Excursia a început la Hyères. Am avut din prima zi viziunea splendorii litoralului și a incomparabilei sale clime. Era un paradox al calendarului pentru mulți dintre noi cari soseam din țări reci pe cari le lăsasem acoperite de omături. ca în plină lună a lui Decembrie să dăm de soare, de lumină, de căldură, așa încât să putem renunța la blănurile noastre de urși nordici și să circulăm în haine ușoare de vară. Aleea de palmieri gigantici, una din cele mai splendide de pe litoral, din preajma gării, ne transporta în peisaje de tropice. Nu veneam însă la Hyères pentru extaze lirice, oricât priveliștea care ni se oferea ne-ar fi dat dispoziții sufletești ca să cădem în visări, dar pentru a ne conforma unui program de excursii întocmit în vederea cercetării de instituții și sanatorii pe care medicii cari ne-au condus au știut să-l facă și plăcut și instructiv.

Luăm drumul spre mare — orașul Hyères e la o depărtare de 4 kilometri de ea — trecem pe lângă șanțuri mari în cari se extrage sarea din apa mării prin evaporare, admirăm pădurile de pini, adevărate citadele contra vânturilor și sosim la sanatoriul particular al d-rului Jaubert în peninsula Giens. Jaubert e un specialist reputat în helioterapie — ultima lui lucrare apărută anul acesta e o excelentă punere la punct a chestiunii — și era cel mai indicat să ne arate rezultatele curei de soare. Le constatăm la copiii tratați sub conducerea lui. Ei erau renovați. Fețele lor rumene, privirea vioaie, agilitatea de mișcări impuneau convingerea. La spitalul Renée Sabran pe care-l vizităm în urmă 200 copii pot să fie ospitalizați. Orașul Lyon pentru a-i sustrage mediului lor — părinții sunt și ei deseori tuberculoși și locuința e mizerabilă — îi trimite în acest spital, a cărui organizare corespunde tuturor nevoilor și indicațiunilor de tratament.

Se făcuse aproape seară. Urcăm pe o mică înălțime ca să avem priveliștea mării în depărtări. Tranziția de temperatură — soarele apunea și marea era incendiată de ultimele lui raze — abia o simțeam. Era cald ca și ziua. Tăcerea era augustă și nimic nu turbura măreția și splendoarea peisajului. Vântul nici nu adia. Totul părea fixat, încremenit în frumusețe ca în basmele cari au încântat copilăria noastră. Era prima noastră zi pe litoral și ca punere în scenă, marele regisor care e natura când utilizează decoruri ca cele pe cari le aveam în fața ochilor, e neîntrecut. Dincolo de țărm „insulele de aur" — Porquerolles, Port-Cros — își desinau siluetele. Pasaje din romanul lui Vogüé, Jean d'Agrève îmi veneau în minte. Acolo la Port-Cros se desfășoară drama acestui modern Tristan și a Isoldei lui, pe care peisajul complice al insulei — natura e o mare ispititoare când are atâta farmec pentru a stabili acorduri între îndrăgostiți — îi făcuse și mai mult robi unul altuia și cari atunci când au fost despărțiți — patima care îi stăpânea dusă până la frenezie devenea ucigătoare — n'au putut decât să moară. Adânc mișcați de ceiace vedeam, nu ne mai înduram să plecăm. Trăiam clipe unice ca intensitate de senzații. Ne smulgem cu mare regret acestui spectacol. Sirena autocarelor e exigentă. Luăm un drum care prelungește viziunea noastră. Trecem pe lângă vile superbe, adevărate palate cu parcuri imense. Pe o înălțime la Costebelle zărim casa în care Paul Bourget își trece cea mai mare parte din an. El e una din ilustrațiile localității, alături de atâtea altele ale căror nume ni sunt date de conducătorii noștri. In raze de lună — se înoptase — apare palatul feodal al doamnei Paquin, conducătoarea celebrei case din Paris. Modele sunt o excelentă îndeletnicire care produce admirabil când e practicată în stil mare. Castelul acesta face însă și dovada gustului și simțului de artă al proprietăresei lui. Ajungem la San-Salvadour și d-rul Fohanno ne conduce prin sanatoriul care e sub direcția lui. Sunt două secțiuni, una pentru copiii trimiși de Asistența publică din Paris, cealaltă pentru lucrătoarele marilor magazine din Paris, „midinetele" de grațios aspect, păpuși delicate și fragile, adevărate figurine de Sèvres pe care marele oraș le anemiază și le pregătește pentru tuberculosă. In sanatoriul de aici ele găsesc un excelent locaș ca să-și refacă sănătatea compromisă. Midinetele nu pot decât să prospere când li se oferă un confort și o instalație pe cari le-ar invidia cele mai mari hoteluri. Sanatoriul acesta avusese o altă destinație. Sora Candide proiectase să facă din el o anexă a unui mare hotel, hotelul (l-am văzut poleit în raze de lună, cu turlele lui gotice, nelocuit acum, măreț dar ferecat) trebuind să aducă venituri considerabile cari să ajungă și pentru întreținerea sanatoriului organizat și el în stil mare. Cum planurile acestea prea grandioase au dat greș — d-rul Petit care conducea întreprinderea alături de sora Candide a sfârșit prin a se sinucide, așa încât o dramă ale cărei taine nu sunt încă bine pătrunse, se leagă de această instituție — sanatoriul a fost cumpărat de Asistența publică din Paris. Ea s'a arătat foarte generoasă pentru midinete a căror putere de simpatie e mare și știe să câștige toate inimile. După un trai așa de bun, când își reiau ocupațiile de cele mai multe ori obositoare și reintră în vechile lor locuințe așa de neîncăpătoare și de neigienice, midinetele trebue să aibă regrete și melancolii. Ele își pot însă spune că în timp de câteva luni au fost cu adevărat mici prințese răsfățate.

LA SAINT-RAPHAEL. PRIN CORNICHE

Revenim la Hyères. La Casino avem o recepție cordială. Primarul ne adresează cuvinte de bună venire și pune în evidență calitățile stațiunii. Hyères n'are poate strălucirea altor localități ca fast și serbări, dar e cu atât mai potrivită pentru cei cari caută liniștea și evită tentații la cari cu greu se poate rezista în preajma casinourilor prea mari și a ruletei și unde muzele sunt destul de numeroase, nu numai ca să inspire, dar uneori ca să și provoace, ispititoare și ademenitoare. Am plecat a doua zi destul de dimineață. Un tren special fusese pus la dispoziția noastră de compania drumurilor de fer din Provence. Parcursul a fost un defileu între munți — les Maures — și mare. Eucalipți, măslini, stejari cu trunchiuri denudate din cari se face pluta, mimoze cu florile lor cari luceau ca aurul, fac strajă dealungul lui. Trecem pe lângă plaje mici; Cavalaire, Sainte-Maxime. Descindem pentru a le vizita în treacăt. Li se sorocise un mare viitor. Ele își așteaptă încă succesul definitiv. Situate pe un drum lateral, afluența de vizitatori întârzie. Concurența stațiunilor de pe linia marilor expresse e prea mare. Liniștea — stațiunile acestea o au în plin — care e un evident avantaj, nu e totdeauna apreciată destul. Cei cari vin să se odihnească sau să-și facă o cură socotesc că diversiunea petrecerilor când nu e dusă prea departe nu e dăunătoare.

Sosim la Saint-Raphaël. Suntem întâmpinați de un grup numeros de medici. Amabili, primitori, cu exuberanța și jovialitatea care fac pe meridionali să fie atât de simpatici, ei ar fi ținut ca stațiunea lor să se prezinte în toată strălucirea. Mistralul care începe să sufle, dar puțin, foarte puțin, atât cât trebuia ca să avem senzația lui fără să-i simțim inconvenientele, le strică puțin dispoziția; dar nu o strică pe a noastră cari țineam să cunoaștem și Mistralul, fără de care o excursie pe coastă n'ar fi fost completă. Dejunul de „la Réserve" care e excelent, ne mărește buna dispoziție și ne pune la adăpost de Mistral. Din pavilionul restaurantului privirea pe mare este foarte largă și puteam urmări pe cer cum norii erau goniți de vânt. Soarele totdeauna victorios pe coastă sfârșește prin a-și asigura triumful și cerul își recapătă strălucirea. Toasturile aveau o notă de tristeță, nu din cauza Mistralului care șuera discret și nu putea cu refrenul lui să ne altereze veselia, dar pentru că în ziua aceia se aducea corpul fiului unuia din cei mai cunoscuți medici din localitate, Vadon. Distins intern al spitalelor din Paris, el sucombase după lungi suferințe, în urma unei afecțiuni dobândită îngrijind un bolnav din spitalul unde își făcea serviciul. O adresă a fost făcută din partea grupului de excursioniști ca să exprimăm d-rului Vadon partea mare pe care o luam la durerea care-l lovea.

După amiază plecăm pentru a vizita Valescure și facem o haltă la Grand-Hotel. De pe terasa hotelului vederea e măreață : Fréjus în depărtare, cu vapoare ancorate în port, Saint-Tropez pe ultimul plan și insulele de la Hyères. Ne dăm seama că aici e un loc de odihnă ideal și înțelegem pentru ce e așa de căutat. Lloyd George era printre vizitatori. Grădina are peluze unde pasionații jocului de golf își practică sportul favorit printre flori și palmieri pitici. Mai jos, pini sombri scoboară spre marginea mării. Luăm drumul pe Corniche. Munții își schimbă aspectul. In locul pietrelor negre de până atunci, Esterelul cu stâncile lui de porfir când roșiatice, când violete ca amethystul, după jocul tonurilor de lumină. Trecem pe lângă Agay, le Trayas, le Chateau de Théoule ca să ajungem în golful dela Napoule. Se înserase și spectacolul care ni se desfășoară întrece în măreție tot ceiace văzusem până atunci. Turner în faimoasele lui „peisaje de aur" din pânzele celebre dela Tate Gallery în Londra ne dă câteodată imaginea strălucirii acesteia de lumini. Dar cu cât e superioară natura, celor mai mari dintre maeștri când soarele în apusuri trimite razele lui de aur pe stâncile munților care ard în văpae de foc și pe luciul mării ale cărei valuri sunt de topaz și de peruzea.

LA CANNES ȘI GRASSE

Sosim la Cannes. Primirea e grandioasă. Stațiunea voește să fie la înălțimea reputației pe care a dobândit-o. Situația ei, organizarea așa de îngrijită a vilelor și hotelurilor sale, atrage o afluență enormă de vizitatori. Cannes ține să fie cea mai selectă dintre stațiuni. Europa și America elegantă, marile vedete ale artei, politicei, cei pe cari faima i-a consacrat într'un fel sau altul își dau întâlnire pe Croisette, plimbarea magnifică de pe marginea mării.

Ni se face o primire oficială. Primarul, Capron — cu barba lui albă de patriarch reamintește pe Moise al lui Michel Angelo — ne-a vorbit frumos, cu multă inimă și căldură cu autoritatea și prestigiul pe cari i-l dau trecutul lui de mare activitate. El conduce de zeci de ani municipalitatea orașului, și Cannes îi datorește mult din strălucirea ei. Bufnoir, președintele societății medicilor din Cannes, expune într'o conferință metereologia litoralului. Seara, la Casino se dă Rigolletto ca program special pentru excursioniști, executat de stele de operă de prima mărime. Ca intermezzo, între acte dansatorii excentrici execută un black-bottom clownesc. Pe terasă joc de artificii. In interior — casinoul a fost considerabil mărit în ultimul an — jazzul răsună sgomotos. Plecăm spre hoteluri. E o noapte transparentă atât e de luminoasă. Pe Croisette, luna face din fiecare val al mării care saltă lin o dungă sclipitoare. Palmierii gigantici stau îmbrăcați în zale de aur de razele ei.

A treia zi a excursiei urcăm dimineața spre sanatorii. La Mire-Juan, Bufnoir ne conduce ca să vizităm clinica lui particulară cu 40 de paturi și ne demonstrează aparate meteorologice ca o complectare a conferinței din ajun. Trecem apoi la sanatoriul Santa-Maria, prima stație de helioterapie în Franța datând din 1903, și Pascal ne aduce dovada că avantajele climei dela Cannes, așa cum le înregistrează meteorologii și medicii nu rămân numai teoretice dar pot să fie perfect utilizate. Cura de soare și de mare se practică aici cu un succes desăvârșit. Copiii sburdau pe plajă și înotau voios în mare. Pascal ne face profesia lui de credință: nici un aparat ortopedic, nici puncții, nici imobilizări. Soarele e marele tămăduitor ajutat de mediul înconjurător al unei naturi așa de prodigă cu darurile ei. Rezultatele obținute sunt excelente: adenitele se topesc, fistulele se usucă, deformațiile dispar. Când vedem totuși la un copil o ankyloză a genuchiului, Pascal ne spune malițios: nu e vina mea, a fost imobilizat la Paris. Cura heliomarină cere însă timp îndelungat, luni și ani întregi. Pascal pleda cu multă convingere punctul lui de vedere și cu toată autoritatea pe care i-o dă o practică de 20 de ani. Fără a contesta însă soarelui și plajei marile lor calități, nu e

Continuare în pagina IV-a

mai puțin adevărat că pe ici pe colo acțiunea lor poate fi ajutată și complectată. La clinica de alături „Le Méridien" pe care o vizităm, Jouffray ne explică că nu se poate dispensa totdeauna de aparate și că pentru anumite cazuri și când bolnavii nu sunt docili ele rămân necesare.

Mergem în aceiași dimineață la un pavilion de pe marginea mării, „les Flots-Bleus", nume sonor ca și muzica valurilor cari vin molatec să se spargă de el. Copiii desbrăcați aproape complect, făceau exerciții fizice sub conducerea profesorului Villepon. Luăm autocarele și urcăm la Cannet. Mantoux, ftiziologul așa de cunoscut — intradermoreacția cu tuberculină e datorită lui — ne expune indicațiile acestei părți a stațiunii, mai depărtată de mare și bine adăpostită de muntele din spate în cura tuberculoselor pulmonare. Formele cu tendință fibroasă, fără fenomene evolutive pronunțate pot fi foarte bine căutate aici. Luăm apoi drumul Alpilor pentru a merge la Grasse. Aici un dejun copios ne reconfortează. Primarul, care e și medic, Perrimond, ne adresează cuvinte de bună venire. Toasturile sunt afectuoase și colegiale. După amiază, de pe o colină deasupra orașului, Bertier, ftiziologul așa de reputat prin numeroasele lui publicații, care practică la Grasse, ne expune rezultatele pe care le-a constatat în cura tuberculoselor pulmonare. Bolnavii cu leziuni ajunse la stabilizare mai cu deosebire cei la cari pneumothoraxul artificial a putut fi realizat sunt tratați — ei sunt la Grasse destul de numeroși — cu rezultate pe cari statisticile lui Bertier le arată ca foarte bune.

Aici, pe aceiași colină unde ne aflam, Paolina Borghese, tuberculoasă și ea, venea pe o bancă — ea există încă — nu atât ca să-și facă cura cât ca să privească marea, unde când cerul e limpede, Corsica se vede în zări. Ca și Napoleon, avea nostalgia insulei și dacă adierile vântului nu-i aduceau „l'odeur du maquis", miresmele care vin din tufișuri și sunt așa de pătrunzătoare, — Napoleon spunea că le simțea ori unde când naviga în Mediterana — priveliștea ei când o zărea, — și cu imaginație o putea zări aproape totdeauna — o ducea cu gândul spre copilăria și tinerețea ei și o făcea să-și reamintească de „timpuri fericite în mizerie" după expresia melancolică a lui Dante. N'am avut de pe colină miresmele Corsicei, dar scoborând am avut pe cele ale parfumurilor în fabrica pe care ne-am dus s'o vizităm. Câmpiile dela Grasse sunt covoare bogat colorate. Violete, trandafiri, iasomii și alte flori sunt cultivate pentru parfumuri. In fabrică ni s'au dat explicații technice și am aflat că parfumurile cu mirosuri așa de suave, celebre în lumea întreagă, se obțin întinzând petalele florilor pe grăsime de porc. Oleurile zise esențiale ale florilor se imbibă în grăsime și prin distilație se obțin parfumurile. Grăsimea simpaticului animal, scump sfântului Antoniu, dobândește astfel și această subtilă și nobilă întrebuințare, pe care până atunci o ignoram.

DR. S. IRIMESCU

Iubitele lui Berlioz

Istoria judecă din diferite puncte de vedere. Cel mai de seamă e fără îndoială stabilirea creației omului de geniu. Ceva mai puțin important e cum a creat; în locul elementului esențial dăm peste elementul interesant. Și curiozitatea istorică dobândește o valoare cu atât mai mare cu cât intrăm mai adânc în viața particulară a unui erou. Biografie? Nu e vorba de biografie propriu zisă. De când avem o psihoanaliză, ne interesăm de lucrurile cele mai intime din viața oamenilor mari. Pe cine a iubit, cum a iubit, de câte ori a iubit? Și de când pare mai puțin necuviincos să ne interesăm de astfel de chestiuni, au apărut cărți de specialitate, asemenea unor monografii științifice.

In editura Madaus et Co. din Dresda apare azi o colecție „Viața amoroasă a geniilor". Emil Lenk se ocupă de viața intimă a lui Berlioz, mărturisind că acolo unde o operă de artă începe să devie misterioasă, ea se lămurește printr'o informație erotică. E cazul operei lui Hector Berlioz, a cărui muzică fantastică poate fi explicată numai prin iubirea lui. Informațiile aduse de Lenk dobândesc astfel o valoare specială.

La vârsta de doisprezece ani Berlioz se îndrăgostește de Estelle Fornier, care avea optsprezece ani. A cunoscut'o foarte puțin și niciodată nu s'a putut apropia prea mult de ea. Dar influența fetei asupra copilului a fost atât de mare că această iubire dintâi nu l'a părăsit niciodată și cugeta totdeauna chiar mult mai târziu, după ce cunoscuse viața, să se apropie de Estelle. La șaizeci și unu de ani îi trimise prima scrisoare de dragoste — ea avea deci șaizeci și șapte de ani — și rezultatul a fost un răspuns rece. „...Abea te cunosc, de patruzeci și nouă de ani, te-am văzut abea de câteva ori, astfel că nu cunosc nici caracterul dumitale nici însușirile dumitale"...

La douăzeci și patru de ani, după ce a părăsit medicina și s'a dedat cu totul muzicei, s'a îndrăgostit din nou. Venise la Paris cu o trupă englezească o actriță numită Harriet Smithson. Tânărul muzicant se îndrăgosti nebun de ea. „Sufletul meu e un codru care a luat foc dintr'un fulger", scrie Berlioz despre sine. Duce o viață de nebun. Rătăcește în jurul Parisului, doarme într'un pod cu fân, altă dată pe o piatră de mormânt, destul de puțin confortabilă, din cimitirul Montmartre. Acestei actrițe i-a închinat Berlioz *Simfonia fantastică*, ale cărei ciudățenii se înțeleg astfel prin felul de viață al autorului, în acea vreme.

Abea se potolise această patimă, că o a treia femee aprinse inima lui Berlioz, tânăra pianistă Camille Mooke. Se logodi cu ea și pe când aștepta zadarnic la Roma o scrisoare din partea ei, trimise o scrisoare disperată unui amic. In sfârșit scrisoarea mult dorită sosi. Cuprindea ruptura logodnei. Intre timp Camille se măritase. Berlioz, cuprins de o furie nespusă, jură să se răzbune. Voia să stârpească de pe suprafața pământului toată familia fostei sale logodnice. Plănuia să intre în locuința ei travestit în femee, dar ajungând la Genua, unde trebuia să aibă loc crima, băgă de seamă că perduse costumul femeesc. Cuprins de disperare se aruncă în mare, de unde e salvat cu mare greutate și astfel se închee și această pasiune.

La Roma se îndrăgostește de o anume Luiza Fernes. Regăsim în această iubire amintirea Estellei; această iubire e un prolog la al cincilea epizod de dragoste al lui Berlioz care devine soțul Harrietei Smithson, inspiratoarea de odinioară a *simfoniei fantastice*. Dar această căsătorie nu e fericită. Berlioz se îndrăgostește de altă femee, de cântăreața Martin-Recio, care nu pricepea o iotă din graiul muzical al maestrului. Harriet Smithson moare de paralizie, iar Berlioz se căsătorește cu doamna Recio. După opt ani se desparte și de a doua soție.

Urmează un al șaptelea episod, destul de repede, apoi nostalgia după Estelle și acea tragică întâmplare care puse capăt vieței lui Berlioz.

AMINTIRI

Vecini și prieteni

— INEDITĂ —

Nicu Ghyca a lăsat patru fii. Cel mai mare, Dimitrie, și-a făcut studiile în parte acasă, cu un profesor neamț și în parte la Berlin unde a dobândit diploma de doctor în drept. Intors în țară, la 1862, n'a vrut să iee vr'un serviciu sub Cuza și a ajutat pe maică-sa și pe Kemminger în administrația Comăneștilor. Această administrație înfățișa atunci greutăți deosebite. Țăranii din unele din satele ce cumpărase, au contestat acele vânzări cași hotarele daniei lui Alexandru Moruzi, pretinzând că hotarnica făcută din porunca acelui Domn, îndată după danie, cuprindea loc ce nu era domnesc, ci răzășesc. Un lung și costisitor proces care s'a terminat deabia în a noua decadă a veacului trecut a dovedit cu prisosință cât de puțin întemeiate erau pretențiile lor. Acte incontestabile dovedesc întrealtele că Nicu Ghyka a cumpărat dela răzășii, mi se pare din Văsiești, părțile lor spre a-i mântui de exploatarea unui cămătar grec numit Condopol, către care ei contractase un împrumut cu ipotecă. Pe urmă răzășii căindu-se și venind să-l roage să le restitue moșia, iar ei să-i restitue în mai mulți ani banii care urmau să rămâe ipotecați asupra pământului vândut, Nicu Ghyka consimți și le restitui acele pământuri.

Dar ei convingându-se în curând că nu sunt în stare să plătească datoria, au venit din nou la Nicu Ghyka și l'au rugat să ia din nou moșia asupra lui. Dar la Moinești se stabilise Zaharia Moldovanu, un bărbat fără scrupule, care luase și el parte la mișcarea dela 1848 și la lupta pentru Unire și exercita profesia de advocat. El ațâță țăranii și-i împinse să intenteze proces casei lui Nicu Ghyka și nu numai pe răzășii din Văsiești ci și pe sătenii din alte sate, stârnind o agitație grozavă în întreaga parte de sus a complexului. Fără îndoială că sătenii fuseseră păgubiți chiar prin simplul fapt al daniei lui Moruzi, căci ei până atunci se folosise de locurile de hrană și de pădurile moșiei domnești în schimbul prea ușoarei slujbe de plăeși, pe când acum erau siliți să urmeze legea comună, lucrând boieresc și dând dijmă pentru cherestea ce o făceau. Totuși dania fusese un act perfect legal și conform obiceiurilor țării, Moruzi nu făcuse altceva decât un lucru perfect legiuit ce-l săvârșise toți Domnii dela întemeierea principatului încoace.

Se mai așezase la Moinești încă un avocat numit Popovici, care se întovărăși cu Zaharia Moldovanu pentru a împinge pe țăranii de pe Comănești la sfadă cu Ghykuleștii. Ațâțările lor, ajutate de prefectul, Dumitrache Cracti, care ura pe proprietarii Comăneștilor, izbutiră să aducă pe țăranii din satul Asău la săvârșirea unei violențe de fapt asupra persoanei lui Dimitrie Ghyka. Ei îi ațînură calea și, pe când trecea într'o după amiază prin satul lor în trăsură, o opriră, îl scoaseră dintr'însa și-l loviră cu ciomegele până ce leșină. Feciorul și vezeteul care erau cu dânsul împărtășiră aceeaș soartă. In urma acestui incident sora lui Mitică Ghyka, Maria, a petrecut aproape două luni la noi, la Căiuți, maică-sa având să meargă la București și să zăbăvească acolo pentru a obține dela Cuza dreptate și nu voia să lese pe fiică-sa la Comănești, dată fiind agitația țăranilor.

Mitică Ghyka a fost deputat în Constituanta dela 1866, în Camera dela 1870—71, când s'a pronunțat pentru restrângerea libertăților acordate de acea constituție, aprobând fără rezervă tendințele manifestate de Domnitor în această privință la sfârșitul anului 1870 precum și în Camera conservatoare din toamna anului 1888. In privința manifestațiilor sale din Camera dela 1870—71 trebuie să observ că dacă el era departe de a fi singurul care aproba aceste tendințe, a fost singurul care a avut curajul să le manifesteze pe față.

Mitică Ghyka a mai fost un excelent președinte de tribunal la Bacău în anii 1867—68, apoi un bun membru al Curții de Apel dela București și, timp de mai bine de trei ani, un bun prefect la Bacău. Dela 1876 încoace nu a mai ocupat nici o funcțiune publică, marea lui grijă fiind să transmită fiului său o parte cât mai mare a fostului complex Comănești.

In anul 1895, împreună cu fiul său Neculai a făcut o expediție vânătorească în țara Somaliilor, în cursul căreia, au împușcat mai mulți lei și alte animale de acolo, nu fără a-și risca de repețite ori viața. La întoarcere Dimitrie Ghyka a publicat o relație destul de amănunțită și de interesantă a acelei călătorii. După cât știu, ei sânt până acuma singurii Români care s'au riscat într'o asemenea întreprindere.

Dimitrie Ghyka era un vânător pătimaș și un excelent trăgător cu pușca, era înzestrat cu cele două calități care fac mai ales podoabă bunului vânător: avea multă răbdare și un sânge rece minunat. Numai la mine, la Căiuți, a împușcat trei urși la vânătoarele ce le făceam împreună.

Sub niște aparențe reci și indiferente ascundea multă bunătate de inimă, era un bărbat fără umbră de fățărnicie, un prieten credincios și sincer. Dacă a avut marea satisfacere să poată preda fiului, asupra căruia își concentrase toată afecțiunea, o mare parte din domeniul Comănești, care îl posedase întreg tată-său, a avut durerea să supraviețuiască tragicului sfârșit al acestui fiu. A murit în al optzeci și doilea an al vieții.

RADU ROSETTI

(Sfârșitul în No. viitor).

Din viața lui Knut Hamsun

Knut Hamsun, născut dintr'o familie de croitori săraci, a avut o copilărie foarte tristă.

Fiind încă mic, părinții lui au părăsit orășelul în care locuiseră până atunci și în speranța de a-și putea creia o situație mai bună se strămutară la țară. Dar și aici veniturile fâmiliei erau foarte slabe și insuficiente spre a hrăni cele patru guri din care era compusă.

La vârsta de cinci ani, Knut Hamsun fu nevoit să-și înceapă activitatea productivă. El intră văcar al satului. Aceasta a fost prima treaptă în erarhia socială pe care a pășit Knut Hamsum, când și-a început lupta pentru viață.

Zile și nopți întregi stând în munți, cu vacile în mijlocul naturii, în contact direct și nemijlocit cu frumusețile ei, astfel și-a trăit el copilăria.

Amintirile din vremea de pe când era văcar le-a scris, Knut Hamsun, 30 de ani mai târziu.

* * *

Iată ce povestește Knut Hamsun despre o întâmplare hazlie din tinerețea lui. Era la Paris pe timpul unor manifestații studențești contra unui prefect de poliție, care nu mai știu cu ce se făcuse vinovat. In curând aceste manifestații luară un caracter agresiv; se ridicară baricade, studenții se înarmară pentru a putea respinge o eventuală intervenție a poliției. In multe străzi, asfaltul fu stricat, pentru a putea fi ridicate baricade. Printre cei cari își dădură osteneala ca desfundarea străzilor să fie cât mai complectă era și... Knut Hamsun. Credeți însă că el era un adversar al prefectului și un amic al manifestanților? De loc! Cum chestiunile politice nu-l interesau niciodată, desigur că el nici nu avea o idee precisă despre vina prefectului și scopul manifestațiilor. Dar să-l lăsăm să istorisească singur:

„Scoboram foarte liniștit strada, când văd o mulțime de oameni lucrând la ceva. Apropiindu-mă mai mult, sunt strigat. Mi s'a dat un târnăcop și am fost pus la lucru. Pentru mine nu mai exista în momentul acela nici o eșire. Am fost nevoit să încep și eu să stric asfaltul, căci nu eram singurul care făceam treaba asta. Mai multe târnăcoape erau în plină activitate. Poporul prin prejur, stătea, striga, lua hotărâri grave, în privința poliștilor postați ceva mai departe: „O-ho! n'o să le meargă cu una cu două; nu mulți dintre ei o să scape cu viață".

Deodată auzirăm că se comandă: „Puneți baioneta înainte!" Atunci am aruncat cu toți târnăcoapele și fugi! Doamne sfinte, ce mai fugeam. Am lăsat asfaltul în stăpânirea dușmanului, căci noi nici timp de uitat înapoi nu mai aveam. Mie îmi venea mai la îndemână, căci aveam picioare mai lungi și știam să le întrebuințez ca un epure. Trebue să mărturisesc că nici odată în viața mea n'am văzut un om fugind mai strașnic cum m'am văzut pe mine atunci".

* * *

In existența lui agitată, Knut Hamsun a fost nevoit să îmbrățișeze foarte variate ocupații. Astfel după ce părăsi Norvegia, pentru a căuta în America un mijloc de trai, îl găsim în *Minneopolis* ca pedagog într'o casă particulară. Viața care o ducea aci însă, i se păru foarte monotonă și de aceia o schimbă. El se angajă ca muncitor de pământ cu ziua în *Dakota*. Dar nici aici n'a putut sta mult. El pleacă spre Cicago, unde ajunge fără nici un ban în pungă. E silit să intre încasator la tramvai. Deși funcționar conștiincios, în curând reclamațiile împotriva lui începură să fie din ce în ce mai dese. Ce făcuse Knut Hamsun? Nu-și îndeplinise cum trebue datoria? Fusese grobian cu publicul sau cu superiorii? Nu, nimic din toate acestea.

In amurg când violetul cerului îi aducea aminte de serile norvegiene, uită că e un biet conductor de tramvai. Fantezia lui lucra, și atunci boteza străzile și stațiile de tramvai cu nume din povești, cu nume închipuite, deși toată ziua le strigase pe adevăratul lor nume....

Și apoi, nu o singură dată, luându-se la vorbă cu vre-un pasager, discuta probleme de filozofie în contradictoriu, se înflăcăra, căuta să convingă, în loc să încaseze taxa...

* * *

Odată Knut Hamsun a jucat o festă nostimă americanilor. Din nou întors în Minneapolis, el luă cu chirie pentru o vară una dintre cele mai mari săli din localitate, sală în care puteau încăpea câte-va mii de oameni. In acelaș timp comandă niște afișe mari, care, lipite pe zidurile orașului, anunțau pentru o seară hotărîtă „cea mai mare senzație a timpului". La data anunțată, publicul umplu sala până la ultimul loc. Cele mai curioase versiuni circulau Unii spuneau că vorbitorul este un profesor celebru (pe atunci numele lui Hamsun era complect necunoscut) care va vorbi despre o descoperire a sa, menită a face epocă; alții spuneau că e vorba de un nou cosmetic de păr; alții în fine erau siguri că e vorba de un comediant.

La ora anunțată Knut Hamsun își făcu apariția. Intr'o englezească perfectă el își bătu joc și ironiză timp de două ore, gusturile și obiceiurile americane. Ii acuză de materialism și de lipsa ori cărui simț pentru artă și pentru frumos. Două ore de insulte la adresa auditorului!

Mirarea care cuprinse pe ascultători era așa de mare, în cât nimeni nu făcu nici o mișcare. Toți așteptau curioși sfârșitul, când trebuia să apară cea mai mare senzație a timpului. După două ore de vorbă — și încă ce vorbă — Knut Hamsun își luă pălăria și printr'o ușă laterală dispăru. Americanii rămaseră să aștepte „senzaționalul fenomen".

P. D. TOULE

La fit!...

Eu și prietenii mei aveam unsprezece ani. Și ni se părea că de unsprezece ani nu se mai isprăvea să tot fim școlari buni. După-amiază, ducându-ne la școală, Gilardin rupse tăcerea:

— Ce-ar fi să tragem la fit?...

Nu știu în care parte a urechii căzură aceste cuvinte, că-mi merseră drept la inimă. Prost ce am fost că nu-mi dăduse'n gând mai înainte! O povară care-mi copleșea viața părea că mi se ridică de-odată. Nu știu de ce durere sufeream mai înainte, dar mi se părea că mă lecuisem pe loc.

O șterserăm atât de grabnic și cu atâta entusiasm că mult mai târziu băgarăm de seamă că n'ar fi stricat să fi cumpărat și ceva țigări.

Și ne duserăm drept acolo unde părinții nu ne lăsau niciodată să ne ducem: la pârâu. De altfel nu era niciun pericol. Iarna pârâul nu era nici mare, nici adânc, iar vara mai rămânea din el un pârâiaș.

Făcurăm lucrurile în stil mare. Pe când ne descălțam ca să ne spălăm pe picioare, ne dete'n gând că ar fi mult mai bine să ne socotim în fața unui râu mare și spumos și ne desbrăcarăm de tot. Apa ajungea doar până la glesne, dar pentrucă eram goi ne scăldarăm de-abinelea. Nu ne-ar fi părut rău să se fi făcut atunci o revărsare de ape. Nimic nu clintea încrederea noastră: eram siguri că am fi știut să înotăm cu toții.

Aceste erau părerile noastre despre noi, când auzim zgomot de pași pe drum. Gilardin zise:

— Ei sunt!

N'am înțeles pe dată de cine anume vorbea, dar ghicii apoi că de ei era vorba, de războinicii unui trib sălbatic, dușman tribului nostru și veneau să ne atace. Pornirăm vitejește împotriva lor. Și ne pomenirăm în fața unei babe, mătușa Vincent, care se ducea la târg, cu coșul la braț, dar nu voirăm să recunoaștem că era mătușa Vincent. Gilardin zise:

— E un spion!

Năvălirăm asupra ei, îi dădurăm ocol dănțuind, făcând gesturi și strâmbături crunte, strigând așa cum socoteam că făceau antropofagii:

— Tabù! Tabù! Tabù!..

Mătușa Vincent care altfel știa cine eram, nu ne recunoscu, deoarece nu mai avusese prilejul să ne vadă despuiați. Se opri locului, blestemând:

— Ghiavolilor!.. O să vă spun eu profesorului vostru!..

O rupse de fugă. Gilardin zise:

— Inamicul s'a speriat!

După aceia sătui de acest joc, ne îmbrăcarăm. Era o după-amiază minunată. Nu băturăm nici drumurile, nici cărările; o luarăm de-adreptul pe șes. Uneori, plictisiți de a merge la pas, o rupeam de fugă. Fugeam în deplină libertate, fericiți că aveam mâini și picioare de care ne slujeam cum voiam. Invățam pricina pentru care fuseserăm creați. Și ne opream locului numai spre a ne dovedi nouă-înșine că am fi putut — dacă am fi voit — să stăm țepeni de tot.

* * *

Descoperirăm atâtea lucruri, merserăm atât de mult că ne oprirăm deodată fără a ține socoteală unde, în mijlocul câmpului, la întâmplare, lângă un gard de răchită. Cerul tot era de-asupra capetelor noastre, pământul pe care ne întindeam era mama tuturor vietăților iar în piepturile noastre de tinere vietăți, inimile băteau fără întrerupere. Dar ce se petrecu atunci? Ar fi trebuit să fim fericiți în acea după-amiază liberă, în care n'aveam niciun stăpân. Ar fi trebuit să ne bucurăm cel puțin de plăcerea de a fi vii în sânul naturei în sânul acestei „bune mame".

De fapt nu ne era frică; nu teama pedepsei ne schimbă deodată simțimintele. Alergaserăm mai bine de un ceas și acum ne odihneam, pentrucă aci găsiserăm loc bun de odihnă. Și făcurăm atunci o mare descoperire. Nu eram chiar atât de voioși precât ar fi trebuit să fim; lichidul viu care curgea în arterele noastre, ducea spre inimă ceva greu, ceva dureros. Fiecare din noi trăise ca o vietate tânără; și băgarăm de seamă că vietatea tânără era tristă.

Bătuse ceasul două. Mai era destulă vreme până la patru, când ne-am fi putut întoarce acasă ca niște copii silitori de la școală. Incepurăm să ne plictisim. Ni se părea că istovisem toată fericirea pe care o putea cuprinde trupul nostru. Gândul temeinic care ne umplea viața ne ajunse din urmă și ne prinse. Gilardin mă întrebă:

— Ce lecție avem azi?

Aveam geografia. Imi veni pe dată gustul să spun lecția lui Gilardin. După ce spuserăm lecția, mai spuserăm și alte lecții. Trecurăm de la geografie la istorie. Atunci aflai, din gura lui Gilardin, când a început și când a luat sfârșit războiul de o sută de ani. N'am uitat, de-atunci, niciodată, acele cifre.

Acelaș simțimânt ne făcu pe toți să ne ridicăm depe locul nostru.

— Ce ar fi să mergem la școală?

Și pornirăm într'acolo.

N'am avut curajul să intrăm, dar spatele școalei da inspre o grădină și ferestrele erau deschise. Ne pitirăm la poalele zidului, sub ferestre, ca să auzim ce se vorbește în clasă.

Și am stat astfel, ascunși ca niște molipsiți cărora le este oprită intrarea în cetate, dar nu pierdurăm un sgomot din cele ce se petreceau în clasă, în care sufletele noastre erau totuși prezente. Recunoscurăm vocile dragi, vocile prietenilor de care o groaznică nenorocire ne despărțea.

— l'auziți cum îl întreabă pe Bonnet!..

Ce n'am fi dat să fim în locul lui! Și n'am pierdut nimic din tot ce s'a rostit în clasă. Profesorul a făcut o lecție asupra domniei lui Ludovic al 14-lea. Intre altele a vorbit și de marii scriitori ai timpului și noi am prins următoarele:

— Ca să nu uitați numele lor, amintiți-vă fraza aceasta: **Racine de la bruyère boit l'eau de la fontaine Molière.** Știți că fântâna Molière, e una din fântânile Parisului.

Ce noroc pe noi că am fost de față și am aflat toate acestea!

La patru, când camarazii noștri eșiră din clasă, noi ascunși după zid i-am văzut cum plecau. Ce zi frumoasă au petrecut ei! Și chipurile tuturor erau iluminate de o lumină deosebită, care mi se părea lumina științei. Poate că în după-amiaza aceia ei au învățat lucruri pe care noi nu le vom ști niciodată. Ei vor fi înaintea noastră, și nu-i vom putea ajunge de-apururea!...

Pentru tot ce privește „Adevěrul Literar": manuscrise, reviste, cărți, informații, etc., a se adresa la redacție numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5 - 6.

Grandoarea şi decadenţa Europei

— Reflexiile lui Paul Valéry —

Titlul acestui articol — ne grăbim s'o spunem — nu este al nostru, ci al autorului care ne-a furnizat subiectul şi care este d. **Paul Valéry.** Cititorii din ţară, în curent cu literatura şi cu mişcarea de idei din Franţa, ştiu ce preţ se pune în lumea întreagă pe tot ce publică d. Paul Valéry. Vom lăsa deci la o parte personalitatea acestuia pentru a nu ne ocupa decât de reflexiile ce a făcut să apară în numărul pe Martie al nouii reviste franceze **„La Revue des Vivants", sub titlul „Note asupra grandoarei şi decadenţii Europei".**

Hectarele vecinului

D. Valéry începe prin constatarea că, „în timpurile moderne ,nici o Putere, nici un Imperiu" n'a putut, în Europa, „să'şi păstreze cuceririle mai mult de cincizeci de ani". Cei mai mari oameni n'au putut face ca opera lor să fie durabilă.„ Chiar cei mai fericiţi şi-au condus popoarele la ruină. Carol-Quintul, Louis al 14-lea, Napoleon, Metternich, Bismarck — durata mijlocie : patruzeci de ani. Nici o excepţiune".

Şubrezenia aceasta arată că Europa este pe o cale greşită.

Europa — spune d. Valéry, — ar fi putut să-şi supue restul lumii. „Ea dispunea de mijloace invincibile şi de oamenii cari au creat aceste mijloace". Dar aceia cari s'au servit şi se servesc de ele sunt mai prejos de orice şi de aceea ora Europei a trecut. „Istoria şi tradiţiile sale politice (ale Europei), certurile ei de sate şi de prăvălioare; geloziile şi rancunele ei de vecini,... micul spirit moştenit din vremea în care era tot aşa de ignorantă şi nu mai puternică decât celelalte regiuni ale globului, au făcut-o să piardă imensa ocaziune de care nici nu şi-a dat seama la timp că a existat".

Oamenii cari o conduc nu sunt „hrăniţi decât de trecut" şi nu ştiu să realizeze altceva decât lucruri cari ţin de trecut. Ei „se uită la hectarele vecinului şi judecă pentru clipa de faţă".

Materia primă a politicei

Condamnarea Europei este deci categorică. Dar a cărei Europe ? D. Valéry are o mare admiraţie pentru Europa care „a inventat o curiozitate activă şi precisă, care, prin cercetări îndărătnice, a creat rezultate ce se pot compara între ele şi se adaugă unele la celelalte" (într'o notă, d. Valéry spune că acesta este punctul esenţial şi marea noutate) şi care „a dezvoltat la extrem libertatea spiritului şi a combinat pasiunea de a înţelege cu voinţa de rigoare".

Cu alte cuvinte, înalta intelectualitate filozofică, ştiinţifică şi creatoare a Europei, da! dar nu *politica* acesteia.

Paul Valéry

D. Valéry este de o asprime neiertătoare pentru această politică, despre care arată că se serveşte de „produsele cele mai neglijate şi mai neglijabile, de cele mai josnice: de instincte, de idoli, de amintiri, de regrete, de pofte... produse pe cari nici ştiinţa, nici artele nu le mai voesc şi nu le mai suferă".

Dispreţul pentru produsele inferioare, cari se chiamă amintiri, instincte, idoli, pofte, etc., şi pe cari noi ne vom permite a le numi materia primă a politicii europene, l'a dus în mod normal pe autor să vorbească de istorie.

„Istoria — scrie d. Valéry, — este produsul cel mai primejdios pe care chimia intelectului a elaborat-o. Proprietăţile ei sunt bine cunoscute. Ea ne face să visăm, ea îmbată popoarele, dă naştere la amintiri false, exagerează reflexele lor (ale popoarelor), întreţine vechile lor răni, le chinuie şi liniştea, le conduce la delirul măririlor sau la acela al persecuţiunii şi face ca naţiunile să fie amare, superbe, insuportabile şi deşarte. Istoria justifică orice vrei. Ea nu învaţă nimic, de oarece conţine orice şi dă exemple despre toate".

Părerea aceasta despre Istorie (cu un I mare) nu va plăcea desigur multora. Alţii o vor găsi poate paradoxală. Dar notarea de mai sus nu e paradoxală, ci, — faţă de ideile în curs — subversivă. Gândirea subversivă anunţă, însă, de multe ori adevăruri cari, mâine, vor fi recunoscute de toată lumea.

De altfel, puţină cugetare obiectivă ajunge, pentru a ne da seama că reflexiile d-lui Valéry asupra Istoriei exprimă în bună parte realitatea.

„Nu mai există chestii locale"

Dar să părăsim terenul acesta, lunecos pentru a vedea unde vrea să ajungă d. Valéry.

Cele ce preced fac să se ghicească uşor concluziile.

Când critici politica Europei care nu face decât să se uite la „hectarele vecinului" şi care-şi iroseşte toate energiile în certuri de sate şi de prăvălioare", este natural să doreşti alta. Şi, bine înţeles, una contrarie celeia de azi. Dar care?

In primul rând una care să nu mai fie bazată pe forţă.

D. Valéry este convins că forţa nu mai poate duce la nimic.

Dar, dacă se pronunţă în contra acesteia, nu este din motive sentimentale, ci, fiindcă e încredinţat că vremurile noui n'o mai justifică. D. Valéry nu e un utopist. El nu propune un sistem nou. Refuză să prevadă ce o să fie în viitor. „Nimic n'a fost mai ruinat de ultimul războiu—spune el — ca pretenţiunea de a prevedea". El nu face decât să constate ceeace este şi să anunţe schimbarea ce vine. Nu ne spune dece natură va fi schimbarea, dar e sigur că trecutul va trebui să dispară.

Nu credem că interpretăm greşit cugetarea d-lui Valéry spunând că, după dânsul, Europa veche e în decădere. Citām: „Lumea căreia am început să aparţinem: oameni şi naţiuni, nu este o figură asemănătoare cu lumea care ne era familiară... Nu mai există chestiuni locale.

....Nimic nu se mai face, fără ca lumea întreagă să se amestece.... Tot geniul marilor guvernări din trecut este extenuat, neputincios, inutilizabil".

Adică, pentru a vorbi mai concret, interdependenţa este azi aşa de mare („nu mai există chestii locale") fenomenele sunt aşa de întreţesute între ele şi se extind, prin repercusiuni fatale, într'o măsură aşa de extraordinară asupra tuturor continentelor, încât nu e posibil ca politica Europei să nu ia, mai curând sau mai târziu, un aspect radical deosebit decât cel de azi — azi fiind trecutul.

Vederile marelui scriitor, membru al Academiei franceze, socotit ca una din cele mai strălucite inteligenţe ale timpului nostru, vor interesa desigur pe cititori.

Regretăm numai că, din lipsă de spaţiu, n'am putut să reproducem decât puţin din *„Notele"* cari ar merita a fi toate traduse. Ne-am silit să dăm esenţialul şi sperăm că, graţie acestuia, chestia a fost lămurită şi — pentru unii — cauza câştigată.

I.

Gânduri

Există în fiinţa noastră virtualităţi şi dispoziţii care nu s'au manifestat încă nici în afară, nici în lăuntru. Astfel că nu putem fi niciodată siguri că centrul conştiinţei noastre e şi centrul individualităţii noastre.

Höffding

Gândul creşte în tăcere, ca luceafărul în întunerec.

Fouillée.

O activitate fără margini, de orice natură ar fi ea, sfârşeşte prin a da faliment.

Goethe

Nu există suflet, oricât de simplu şi de incult care să nu se poată ridica până la acea treaptă de emoţie intelectuală şi religioasă de unde lumea apare ca o iluzie şi o vanitate.

Jaurès

Trebue să ne alcătuim fiecare o lume divină a noastră, să ne croim un vestmânt din infinit; să putem spune: „infinitul meu", precum spunem: „dumnezeul meu."

Renan

A te îndoi de orice sau a crede orice, sunt două soluţii egal de comode, pentrucă ne scutesc de osteneala de a mai cugeta.

Henri Poincaré

Primul principiu al utopiştilor în ce priveşte religia, e toleranţa. Nimeni nu e persecutat pentru credinţa sa. Acest sistem de toleranţă e atât de preţios utopiştilor, că ei pedepsesc nu numai fanatismul, dar orişice zel religios prea indiscret.

Morus (Insula Utopiei)

Bunul cel mai nepreţuit cucerit de oameni înpotriva tuturor prejudecăţilor, tuturor suferinţelor şi tuturor luptelor, e această idee: că nu există adevăr sacrosanct, adică interzis investigaţiei omului.

Jaurès

Singurul templu într'adevăr sfânt, e obştea oamenilor unită prin bună-înţelegere şi iubire.

Tolstoi

Nu există dovadă mai mare a unei lipse de simţ filosofic şi de înţelepciune, decât dorinţa de a trăi cu un filosof şi un înţelept !

Leopardi

Inchide-te în tine-însuţi. Sufletul superior îşi e îndestulător şi prin aceasta pururea senin.

Marc-Aureliu

Ce valoare are pentru om faptul că dispune de atâtea lucruri, când fatalitatea e înlăuntrul lui.

Emile Boutroux

M. Onofrei — Fecioară

PALAVRE VÂNĂTOREŞTI

Conu Alecu

Tovarăşul nostru, Conu Alecu Sovonici, e un om nalt şi uscăţiv, cu spatele puţin bulbucat ca o uşoară încovoitură de nueluşă gânjoasă, cu ochii albaştri ca două mărgeluţe, în care joacă priviri vii şi mobile. Un nas coroet şi plinuţ face drumul dela frunte până deasupra gurii, aplecându-şi puţin vârful deasupra, cu un aer de curiozitate. Pe faţa lui uscăţivă şi roşcovană se vede şiretenia de vulpe. Iar de câte ori i se prind minciunile, îşi netezeşte mulţămit ciocul tuns totdeauna cu îngrijire. Fire veselă, neobosit la drum, neastâmpărat ca argintul viu şi ghiduş lucru mare, dar şi mincinos mama focului. Se porneşte uşor ; oleacă de-l zădărăşti, nu se mai poate opri. Ştie el că nu toate spusele lui au crezare, şi de-aceia când vorbeşte, privirea i se roteşte în lături — parcă ar căuta sprijinul unei mărturii care să întărească adevărul celor spuse, mărturia unui prieten de vânătoare mort demult.

Printre vechii lui tovarăşi faima de mincinos îi e stabilită. De multe ori chiar când vorbeşte de întâmplări adevărate, atâta ce le înfloreşte şi le împodobeşte ce de-ale lui potriveli, încât la urmă esă soră cu minciuna. Pe buhnaci în deosebi îi vântură pe degete şi-i nebuneşte cu palavrele lui. De-l întreabă cum întreabă de obiceiu cel mai tânăr pe cel mai bătrân, pe unde a mai fost la vânat şi ce-a mai împuşcat, — el le spune toate de-a'ndoaselele. Unde a împuşcat prepeliţe, zice că n'a găsit nici urmă; iar unde n'a găsit nimic, atâta laudă locurile şi belşugul de vânat încât buhnacii aleargă cu limbile scoase pe cine ştie ce meleaguri şi ponoare sterpe de s'aleg numai cu truda.

Ne luam uneori de vorbă despre puşti ; şi fiecare dintre noi se'nţelege că-şi lăuda „rugina" lui. Aşa şi Conu Alecu.

„Măi, puşcă ce-am avut eu, n'aţi avut voi niciunul ! Un *juvertel peticer*, s'aprinzi bre, chibritul pe ţevile lui ; scurtuţă şi uşurică ca o pană, drept dragu' s'o ţii în mână. Şi s'aşează de minune că nici n'aveai nevoe să ocheşti. Bătea strâns de tot şi ducea unde vedeai cu ochii... Şi mi-a părea rău cât oiu trăi c'am vândut-o !"

— D'apoi de ce-ai vândut-o, Coane Alecule, dacă era aşa de bună, îl întrebă unul.

— Dă, bre, spune şi tu de ce-am vândut-o ? S'a pus unul pe capul meu, şi m'o ciocănit azi, m'o ciocănit mâne : „vinde-mi-o mie, Coane Alecule, că n'ai să ai parte de dânsa !" Ba că-i cu petiţe şi se'ncarcă greu, şi la umezeală nu face două parale... şi să-mi iau una cu cartuşe. Ş'aşa m'a adus şi m'a'nvârtit, bre, până ce m'a buimăcit şi mi-a luat bunătate de puşcă — de-mi pare rău şi azi. Şi i-am dat-o mai mult în dar... Ehei ! oftă Conu Alecu, ce puşcă era aceia !"

Pe faţa lui se citea resemnarea şi regretul după un lucru scump dus pe vecie. Şi făcând cu ochiul spre noi se porni iarăş la vorbă spre bucuria buhnacilor care căscau gura la dânsul.

„Ce juvaer de puşculiţă ! începu el duios ; primea încărcătură puţină : un degetar de praf şi unul de ploaie, atâta, bre. Da unde-ajungea, rupea... Şi ca să vedeţi voi ce bătae-avea... Mă duc eu odată la vie la mine, şi la dejun îmi vine gust de pui fript. Măi c'al dracului !... Cum să-i prinzi tu din vie ! Mă gândesc, mă'nvârtesc şi mi-aduc aminte de puşcă. Dau fuga în casă şi-o iau din cui încărcată cum era. Chem vieriţa şi-i spun : strigă, bre, puii la mâncare. Femeia aruncă jos o mână de grăunţe şi'ncepe să strige. Puii s'adună colo grămăgioară şi se pun la *ciuchit*. Eu mă dau oleacă'n napoi şi ochesc într'un porumbac. Poc ! într'însul. Şi-acolo a rămas fără măcar să dee dintr'un picior. Mai aştept oleacă până se strâng iar puii grămăgioară şi poc! în altul. Rămâne ş'acela fără suflare. Numai c'aista a mai dat dintr'un picior pân'a murit'.

— Bine, Coane Alecule, da' cum se poate una ca aceasta să tragi dumneata în grămadă cu ploaie şi să cadă numai câte unul ? îl întrebă un buhnaciu bănuitor.

— Apoi tocmai aci vroiam s'ajung şi eu... Căci vezi dumneata, rar puşcă care să ducă aşa grămadă cum ducea a mea, săraca ! Unde însămnam, acolo punea încărcătura, să fi fost el semnul numai cât un fund de cutie de chibrituri... De ce zic eu şi astăzi că-mi pare aşa de rău după aşa edec!..."

Odată pornit şi mai cu samă c'avea şi cine să-l asculte, Conu Alecu, după puţină gândire, îşi urmă vorba.

„Multe-am mai petrecut şi eu şi-am mai văzut în viaţa mea de vânător. Şi iaca, poate că nu mă'ţi crede, da' păcat că nu trăeşte bietu Nicu — că v'ar spune şi el ce-am văzut noi amândoi odată la un iaz.

— Ce-ai văzut, Coane Alecule, sare cu vorba un buhnaciu tinerel, iute şi ahotnic de vânat.

— Apoi ce să văd bre ! Eram la vânat cu bietu Nicu...

„...Care-a murit, — îl complectă un şiret ce ştia cusurul povestitorului.

— Ei da, care-a murit, — urmă Conu Alecu apăsând vorba. Şi trecându-şi degetele arătătoare dela ambele mâni pe sub nas, în vârful căruia se ivise o picătură strălucitoare, urmă mai departe. Eram pe coasta Şorogarilor. Cald al dracului... şi umblasem mult. Când ne trezim noi, trecuse de-amează; iar stomahurile ne cam ghionteau de foame. Ne coborâm devale la coada iazului Muscalului şi poposim la o fântânică subt nişte sălcii. Dăm apă la câni şi pe urmă ne aşezăm să'nbucăm şi noi câteceva.

Scoatem din torbă şi prindem să'nfulicăm ca cei flămânzi după atâta frământare. Da' cum mâncam noi aşa, nu ştiu cum mi-arunc eu ochii spre nişte lanuri cu semănături de pe coastă şi numai ce văd că dintr'un capăt de ogor ese ceva roşcat ca un câine, cu coada lungă şi tiptil-tiptil o croieşte înspre coada iazului. Mă gândesc eu : îi câine ; vine să beie apă. Mă mai uit la dânsu'... Da' iar zic: parcă-i prea roş la păr şi cu urechile prea ţapene, coada prea stufoasă şi prea merge târâş şi legănat. Când a ajuns la curat, îl văd că se opreşte şi se uită înapoi. Măi c'al dracului! are botu' prea ascuţit. Pe urmă iar o ia la drum târâş. Mă uit, mă gândesc. Mare lucru să nu fie vulpe! N'o vedeam bine că era cam depărtişor. Da' ce-o fi făcând ea ziua în ameaza mare la curat ? S'o fi scos ţânţarii din popuşoaie ? Era prea devreme. Il ghiontesc pe Nicu şi-l întreb încetişor : Nicule bre, ce dihanie e'aceia de colo ?—„Care?" — Ceia de colo, zic eu. Şi i-o arăt cu degetul. — „Aceia-i vulpe. Ce dracu, nu cunoşti nici atâta lucru", zice el. — Ei nu cunosc ! Bine că cunoşti tu !... Da' ce mama ciorilor cată ziua mare la iaz ? — „Ce caută ?!... I-i cald şi-a venit să se scalde, zice în râs Nicu"....

— Poate umbla după prins găinuşi, îl întrerupe un mehenchiu.

— Staţi bre, să vedeţi, urmează Conu Alecu. Ajunge vulpea la baltă. Se cioşmoleşte, se mai învârteşte, se mai uită când la dreapta, când la stânga şi pe urmă intră'n stuf ; apoi iar ese'afară. Da' mi-se părea mie că are ea ceva'n gură. Ce anume ? nu se vedea, că era — cum v'am spus — cam deărtişor de noi: să fi fost ca la două bătăi de puşcă dacă nu şi mai bine. Ne uităm să vedem ce-are să se mai întâmple... Şi cum ne uitam noi aşa, numai ce-o vedem că se 'ntoarce de-andăratele şi-şi vâră coada'n apă... Măi, şi asta-i încă una, zic eu şi nu-mi luam ochii dela vulpe. Şi'ncet-încet se vâră tot mai mult în apă până ce s'a cufundat cu totul. Na ! zic eu, că s'a'necat vulpea. Măi c'al dracului ! aşa ceva n'am mai pomenit pân'acuma.

— Poate că era vidră, zice un vânător, în glumă.

— Se ţin ele uneori vidrele şi pe la gloduri, întăreşte Conu Alecu, minciuna aruncată de prietenul lui... Decât că asta era chiar vulpe. Şi-a stat ea în apă de ne luasem acuma noi nădejdea dela dânsa. Şi ne minunam, şi eu şi Nicu, deaşa întâmplare. Când de-odată, ce să vezi dumneata ? izbucneşte vulpea afară din apă ş'o'mpunge de fugă — de parcă o luase copoiul din urmă, şi'napoi, tot în goană pe unde venise, până la ogoare. In capătul ogoarelor s'a oprit; s'a mai uitat odată 'napoi şi dintr'o săritură s'a mistuit în desime.

— Da' de ce fugea, Coane Alecule, îl întrebă grăbit buhnaciul ?

— Să vezi bre, dece... Multă vreme ne-am bătut noi capu' s'aflăm deslegarea întâmplării acesteia şi n'a fost chip. Hăt târziu, după vreo două luni, ne-a lămurit un ţăran puşcaş din Valea-Lungă. Ne-am întâlnit la vânat şi din vorbă'n vorbă i-am spus întâmplarea. Ş'acuma să v'o spun şi eu vouă.

— Vulpea bre, are purici tare mulţi, şi-o necăjesc amarnic vara. Şirată precum este, a găsit leacul să se scape de dânşii şi iaca cum. Caută un scaiu voinicesc şi-i rupe măciulia coaptă din vârf, plină de puf, şi cu dânsa în gură se duce la baltă. Acolo îşi vâră mai întâiu coada'n apă. Puricii, din pricina umezelei se trag mai sus, la rădăcină, unde-i încă uscat. După ce şi-a vârât coada 'n apă, puricii trec mai sus pe trup. Da' şi vulpea şireată se scufundă tot mai mult în apă, iar puricii şi ei se urcă tot mai sus spre cap la loc uscat. La urma urmelor ajung la bot şi, ne mai având păr în care să se ascundă, iar apa ajungându-i din urmă, sar pe puful scaiului. Iar când simte vulpea că n'a mai rămas nici unul pe trupul ei, dă drumul scaiului din gură pe apă şi pe urmă o sbugheşte de fugă, curată — parc'atunci s'a schimbat de cămaşă.

Şi una după alta curg snoave din izvorul nesăcat al gurii bogate a lui Conu Alecu; poveşti şi întâmplări ce fac să treacă vremea repede. Petreceri sănătoase în care numai cei vrednici la povestit îşi încearcă puterile cu dânsul, iar cei slabi au câştigul înveselirii.

Dar pe toate metehnele lui Conu Alecu le acopere sufletul lui cel bun precum şi firea lui cea primitoare, întovărăşite de acea întreagă şi neprecupeţită binevoitoare primire faţă de acei care-i păşesc pragul căsuţei lui bătrâneşti.

Conu Alecu păstrează totdeauna în beciu un văsuşor de roş şi altul de alb, rubin lichid şi chilimbar topit nu altceva; vin tare şi parfumat din via lui, vestita podgorie a Şorogarilor, culeş şi călcat anume pentru casă.

In sările de iarnă pe când crivăţul se furişează prin hogege, se zbengue neputincios pe la astupătorile sobelor şi chiue ciudos pe la fereşti, noi în casă la Conu Alecu, ne înfierbântăm cu chilimbăraşul lui, gros ca untdelemnul, scos proaspăt atunci din poloboc, aşa încât ni se pare că suntem în toiul verei. Ş'apoi nu-l beam aşa gol, ci cu căptuşală. La camară stau la întuneric jamboane de porc sărăţele şi mirodenite; dintr'însele ne'nfruptam tot postul Crăciunului. Feliuţe subţirele înfierbântate pe jar potolit numai cât să se încălzească şi să le iasă salamura la faţă, se petreceau unele după altele, în gurile noastre lacome şi păgâne. Ş'apoi depe coarda tavanului odăii, dolofanele mere domneşti, ru-

Continuare în pagina IV-a

menele țigance și acrișoarele cretești, ne parfumau gura. Ce mere!! culese cu mâna, unul câte unul ca nu carecumva să fie ciocnite și să putrezească până la vremea mâncării; după dânsele vinul ne părea și mai bun.

Așa petreceam sările până când iarna biruită făcea loc primăverei... Și'n sările călduțe din postul mare stam în cerdac și ascultând toaca măruntică a deniilor, aceleași gânduri ne'nfiorau:

— Auzi ?! Vin sitarii, Coane Alecule!

— Vin bre, vin; răspundea el blajin, cu cănuța de vin în mână. O leacă de ploiță mai trebuie și-i găsim în Vlădiceni.

In căsuța aceia bătrânească rămasă de la părinții lui, cu odăițele mititele, dar cu ospitalitate multă; în gospodărioara aceea tihnită și modestă; în mijlocul a atâta bunătate sufletească, vremea se scurgea plină de mulțumire. Plecam dela dânsul cu sufletul înveselit. Și ne este drag Conu Alecu fiindcă-i și om cum se cade.

* * *

Inceputurile vânătorești ale lui Conu Alecu n'au fost tocmai strălucite. Ba, ași putea zice că nici nu făgăduiau că mai târziu va deveni un bun vânător. Cele dintâiu isprăvi le-a săvârșit la baltă, ca tot hagiamiul. In zorii zilei, când răcoarea apei înfiorează prin spate, Conu Alecu ascuns în stuf până'n brâu în apă, pândea ceasuri întregi ivirea lișițelor, înbâcsindu-și plămânii cu duhoarea greoaie a bălții. Mai târziu ridicându-și câne de vânat, orizontul vânătoresc se lărgi. Ogoare, miriști, pârloage, toate erau puricate cu deamănuntul. Și mult a mai umblat Conu Alecu în tinerețe! Cât călca el într'o zi nu călca alt vânător într'o săptămână. Acu'l vedeai într'un ogor și când îl căutai era în cine știe care altul. Mai mult alergând se ținea după capriciile cânelui său, când în lung, când în curmeziș. Abea'l prindeai cu ochii o clipă și iar se făcea nevăzut și deodată apărea de-asupra vreunui ponor, pe-o muche de creastă ori pe vreun dâmbac iscodind împrejurimile. Niciodată nu puteai ști în ce parte se află, iar ploaia puștei lui împroșca pe tovarășii din popușoaie. La vânat nu cunoștea hodina. Pe călduri năbușitoare, ori pe ploi când vânătorii se aciuiau la umbră de copaci sau la adăpost de colibă, el frământa mereu țarinile până ce-l apuca noaptea'n ogoare. Ș'atunci pleca spre casă cu pușca atârnată de umăr cu țevile în jos.

Toate ponoasele stângăciei lui le trăgea Azorică, prepelicarul lui Conu Alecu, un câine delicat și friguros. Când greșea focul ori săreau rău prepelițele și Conu Alecu nu putea să tragă într'însele sau când vreun șiret de urechiat o ștergea din covru mai de vreme, Azorică era cel vinovat. Ș'atunci Conu Alecu îl lua în primire. Mai târziu, după școala făcută, atâta aștepta Azorică: s'audă buhnind împușcătura, și dacă nu-l vedea pe Conu Alecu că aleargă după vânat, o croia înapoi și pasă-mi-te să se mai poată apropia stăpânul său de dânsul, dar nici el de stăpân; se ținea în urmă-i, cocârjit și ofilit, pândindu-și bănuitor stăpânul dela distanță. Conu Alecu striga de i se rupeau plămânii, îl amenința, își îndulcea apoi glasul în dezmerdări duioase, stăpânindu-și mânia, îl momea cu pâine, doar-doar îl va ademeni să se apropie. Dar zadarnică trudă. Azorică știa el ceeace-l aștepta și rămânea ne'nduplecat. Apoi reacțiunea lua locul șireteniei. Se repezea Conul Alecu la Azorică, furios, aprins de mânie, zvârlea cu bulgări într'însul, dar câinele ca un jongleur minunat se ferea în suciturі caraghioase. Conu Alecu exasperat peste măsură se resemna. Iar Azorică încredințat că primejdia trecuse, îl urma prudent. Și când nici nu-i trecea prin minte lui Conu Alecu, se trezea cu Azorică căutând înaintea lui. Iar Conu Alecu înduioșat îl mângâia și-i vorbea: „Măi Azorică măi, dece mă necăjești tu pe mine așa? hai! ia spune!" Câinele se gudura încrețind din buze. Și'mpăcarea era făcută.

Dar vârsta aduce cumințenie. Conu Alecu nu-și mai bate câinii, împușcă bine și nu mai aleargă ca un zănatic. Voinic încă cu toți cei șaizeci de ani ai lui, merge la vânat cu lefoșeaua sa cea bătrânească, transformată în „foc central", decalibrată de multă întrebuințare și de cartușele de alamă dilatate și crapate.

Conu Alecu mai are și o șușanea cu care în amurgul serilor trage din grădinuța lui împestrițată cu știubeie, în prigorii lacomi ce-ațin calea albinelor pline de miere.

Iarna hultanii îndrăzneți când râvnesc la hulubii lui Conu Alecu, plătesc cu viața îndrăzneala lor. Hrăpărețul doborât e spânzurat într'o prăjină lungă. Trupu-i slab și ușurel pălălăiește în suflul vânturilor reci ca semn de spaimă pentru alți svânturați nărăvași din văzduhurile cenușii.

GH. HARALAMB

C. Medrea — Pictorul I. Teodorescu-Sion

Reproducerea vieții

Semnalez învățaților noștri și în de obște tuturor celor studioși, o operă de o extremă valoare, care tratează despre originea și evoluția sau reproducerea vieței:

BIOLOGIA Y PLASMOGENIA
de
ALFONSO L. HERRERA
Director al studiilor biologice
Profesor la Facultatea Națională de Inalte studii din Mexic

Un volum de peste 500 de pagini, dedicat Memoriei lui Giordano Bruno, fundatorul Filosofiei Infinitului.

Planul lucrărei constă în următoarele capitole, extrem de amănunțite și înzestrate cu numeroase ilustrații, cu totul curioase și concludente.

Capitolul prim: PROPUNEREA FUNDAMENTALĂ

Toate fenomenele organizmului, atât în trecut cât și în prezent, au avut și au drept cauză puterile fizico-himice cunoscute.

Biologia *e știința acestor fenomene.*
Plasmogenia *e ștința originei protoplazmei.*

Capitolul II: DEMONSTRARE

A. — Faptul unităței fundamentale.
B. — Faptul vieței celulare, elementare.
C. — Faptul evoluției.

Capitolul III: CONCLUZII

1. Cum se ivește omul pe pământ?
2. Cum se ivește materia în infinit?

Mai întâi viața tebuie privită ca o manifestare universală, cu infinite modalități și aspecte, în spațiu și'n timp, atât pe planeta noastră cât și în toate elementele siderale.

Cum se ivește omul pe pământ? Cum se ivesc toate ce-l însoțesc: rocile, plantele, întreaga animalitate, organicul și neorganicul, planeta, satelitu-i, sorii, negurile universale, materia energică care evoluiază și dăinuește ca mișcare în Infinit...

Dar să lăsăm la o parte orice schițare a acestei neasemănate lucrări, cu toate că puținora abordabilă încă, din pricina prea recentei ei apariții, și încă la Mexic, în Spaniola, și să ne apropiem de ideile lui Herrera, din alte ale lui rezumate...

P. M.

Insemnătatea Filosofică a nouilor imitări ale Celulei vietuitoare și ale Cromosomelor

La temelia oricărui fanatizm religios găsim ideea străveche a unui creator al vieții, privit ca un fapt plin de mister. Tot ce va contribui să spulbere un atare mister e de-o însemnătate filosofică nepomenit de mare.

Acum câțiva ani am propus să se dea numele de plasmogenie unei științi care studiază tot ce se referă la obârșia protoplazmei sau a sevei vitale. Leduc, Traube Bütschei, eu, Harting, Rainey, Berthelot, E. Fischer și alții, am dovedit că substanțele și formele cu activitățile ființelor vietuitoare se reproduc în laboratorii.

Dogma pasteuriană, care declara generația spontană cu neputință, și-a schimbat valoarea. Acum se caută a se reproduce separat fenomenele, sintezele organice ale materiei, sintezele morfologice, pentru a le întruni mai târziu și a forma în cele din urmă din ele o ființă artificială simplă, deziderat neatins încă în chip deplin. Celulele mele fluovosilicice se reproduc în chip limitat, după cum dovedesc comunicările mele făcute Academiei de Științi în anii din urmă. Eu am găsit însă o tehnică dintre cele mai simple, care îngădue să se dobândească colonii de celule, cu miezul și cu accesoriile lor, fără laborator și fără aparate.

Facem un amestec potrivit din substanțe obicinuite, din silicat de sodiu sau sticlă solubilă, cam la 30 gr. B, cu o pulbere colorantă, ca sineala. Răspândim amestecul acesta pe un carton alb și lăsăm să cadă în el picături dintr'o substanță deshidratantă, bunăoară din alcool absolut. Fiecare picătură formează prin difuziune și din alte pricini un nucleu cu structuri interne sau cromosome, cari arată o analogie izbitoare cu cromosomele naturale. S'ar zice că asemeni cartoane arată desenurile amplificate ale unor celule naturale, colorate în albastru.

Ca încheiere, cu una dintre cele mai vulgare substanțe industriale, producem după voie imitații macroscopice ale elementelor vieței, ale fecundărei, chiar și ale eredităței, fără să fie nevoe de puteri necunoscute, misteroase. Cu toate că deocamdată nu-i vorba de cât de analogii, faptul este de o adâncă însemnătate și, alăturat de altele tot atât de vorbitoare, ajunge pentru a spulbera îndoiala cea mai transcedentală asupra explicărilor metafizice ale organizărei vieței.

Intreaga știință omenească înaintează cu repeziciune spre o concepție electronică a Universului, electronul fiind unitatea fundamentală și universală. Discuțiile noastre asupra feliului de materie, *organică* sau *neorganică,* din care au fost alcătuite cele dintâi ființi, sunt discuții copilărești, fiindcă materia este una și se bazează pe electron.

Viața nu poate fi decât *mișcarea în infinit* și în realitate totul e viu, iar moartea nu-i decât o perioadă de repaos care duce la alte transformări ale aceleiași materii, sub înrâurirea acelorași forțe. Fără a se uita că deosebirea dintre forță și materie dispare cu progresul științei.

Cartoanele mele au fost adresate mai multor corespondenți și societăți, și acum chiar în cele mai modeste școale se vor putea imita faptele cele mai profunde ale vieței celulare, cel puțin în aspectele lor microscopice, amplificate printr'o simplă meșteșugire.

In Românește, de P. MUȘOIU

R. U. R.

Celebra „dramă utopică și colectivă" a lui

Carl Ciapek,

care a produs acum trei ani atâta senzație la Paris, apare acum în românește în traducerea d-lui F. ADERCA. Indrăzneață și plină de noutate, lucrarea aceasta a scriitorului cehoslovac imaginează un conflict între oamenii vii și oamenii-mașini, creați în laboratoriile științifice ale viitorului. Iar drama patetică și impresionantă care izvorește din acest conflict, dă prilej autorului să descopere perspective curioase din lumea muncii și a iubirii.

Admirabila și nespus de interesanta lucrare a apărut în No. 75—76 al

Bibliotecii „Dimineața,,

Cronica Șahului

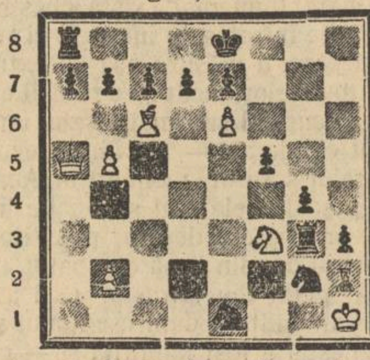
PROBLEMA ANALITICA No. 3

de **Ing. L. Loewenton,** București

(inedită)

Negru (14 figuri)

Ré8, Ta8 și g3, Cé1 și g2, Nh2, Pa7, b7, c7, d7, é7, f5, g4 și h3

Alb (7 figuri)

Rh1, Da5, Cf3, Nc6, Pb2, b5 și é6

a) In poziția depe diagramă, alb joacă și face mat în 3 mutări.

b) Cu pionul din b2 în c2, alb joacă și face mat în 3 mutări.

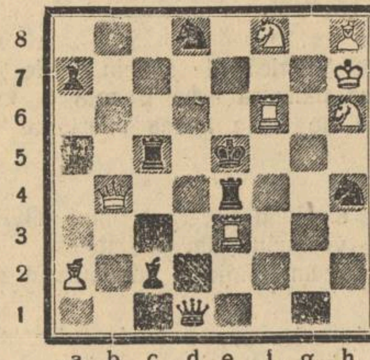
PROBLEMA No. 15

de **I. Togstad**

(„La Stratégie", 1912)

Negru (8 figuri)

Ré5, Dd1, Tc5 și é4, Cd8 și h4, Na7 și c2

Alb (8 figuri)

Rh7, Db4, Té3 și f6, Cf8 și h6, Na2 și h8
Alb joacă și face mat în 2 mutări

Soluția problemei analitice No. 2 (T. R. Dawson)

Alb (13 figuri): Rd7, Tb4, Ca6 și f8, Nb1 și h8, Pa2, b5, c4, d2, é4, f5 și h5.

Negru (13 figuri): Rd4, Db8, Ta8 și b7, Na7, Pa4, a5, b6, c7, é5, f7, g6 și h7.

Mat în 2 mutări.

O problemă fină, delicată, spirituală! O problemă ușoară și fără „mistere".

Tema obicinuită „en passant" e speculată aci într'un mod original. Matul în două mutări e, firește, 1. f5×é5+, f7—f6 2. N×f6. Realitatea acestui mat se dovedește simplu:

Dintre piesele negre, nu a putut trage în mutarea precedentă decât P din é5. A venit din é6 sau din é7?

Lipsesc de pe tablă 3 figuri albe (D, T și Pg2) și 3 figuri negre (doi cai și N pe alb). Pionul d7 a bătut în drumul său spre a4 trei figuri ceeace evidențiază transformarea pionului g într'o figură. Acest pion a bătut în f5 sau h5 nebunul, apoi în g7 un cal. *Transformarea,* s'a putut efectua pe unul din cele trei câmpuri h8, g8, f8. In h8 e incompatibilă cu existența pionului negru din a4; în g8 presupune existența unei piese albe așa că nu rămâne decât în f8. Or, în f8 a bătut un C, care nu a putut veni decât din é6 în acest caz pionul a venit din é7, sau înainte de plecarea calului *(atunci nu ar veni albul la mutare)* sau *după* plecarea calului, în ordinea mutărilor: Cé6—f8+; g7×f8C+ (cu N din h8), *é7—é5* etc...

Rezultatul concursului e surprinzător de frumos. Față de unica soluție ce am primit-o la problema analitică No 1, avem dreptul să ne bucurăm de cele 11 (unsprezece!) soluții — *toate corecte* — ce ni s'au trimes la problema analitică No. 2. Felicitând pe deslegători, publicăm mai sus problema analitică No. 3, datorită harnicului și talentatului nostru problemist d-l *ing. L. Loewenton,* care, conpunând problema special pentru „Cronica Șahului" ne-a exprimat dorința de a vedea-o rezolvată de cât mai mulți din cititorii noștri.

Din cei 11 concurenți și anume: Gică Alexandrescu, Gabriel Brottmann & Sady Barber, Nicu Tănăsescu, *București,* Traian Adam, *Constanța,* M. Rabinovici, L. Rabinsohn, Calman Scharff, *Dorohoi;* G. Max. *Galați;* H. Ianovici, A. Rabinovici, *Piatra-Neamț;* I. Schlarko, *Timișoara,* premiul de 100 lei, a fost acordat prin tragere la sorți, d-lui Gică Alexandrescu, care e rugat să ne comunice adresa.

NOTĂ. — Soluțiile problemelor 8, 9 și 10, precum și numele deslegătorilor, în numărul viitor.

ȘTIRI

Redacția *„Revistei de Șah"* ne roagă să anunțăm cititorilor noștri, că și-a mutat sediul la *Iași* în strada *Arcu No. 3.*

Acest eveniment este de mare importanță pentru unicul nostru organ șahist din țară, care va apare astfel renovat și în condițiuni technice și redacționale superioare celor ce le-a avut în orășelul Soroca.

Amintim, în treacăt, de etapele critice prin care a trecut revista, de jertfa și munca enormă ce a depus'o pentru susținerea și răspândirea ei entuziastul șahist și marele idealist *Anatole F. Ianovcic,* și ne bucură că va putea însfârșit s'o conducă și mai frumos și cu mai multă încredere în viitorul ei.

Urând „Revistei de Șah" viață lungă, îndemnăm pe toți șahiștii să se aboneze și să sprijine mult această excelentă și atât de necesară publicație. Costul unui abonament pe un an este de 300 lei; pe 6 luni 175 lei.

CORESPONDENȚĂ

Soroca-A. F. I. — Mulțumim pentru dedicație, dar problema are nevoie de o corectură căci se rezolvă și prin 1. Dg7.

Iași-P. L. — Problema dv. (Rc8, Ra5) are prima mișcare prea evidentă, deoarece regele evită șahul. Căutați a o transforma.

I. G. — Se va publica.

Dorohoi-M. R. — Studiile vor rămânea inedite! Incercați deocamdată probleme.

Ștefănești-I. F. — Problema în 3 mutări (Rd5, Rd8) n'are soluție; la 1...., R×c7 2. Ne7? e5—e4! și nu mai e mat în a treia mutare. Problema în 2 mutări nu are deasemenea soluție, din cauza mutărilor de așteptare ale negrului. Mai încercați!

Galați-G. M. — Problema dv. e slabă.

Loco-C. B. — Nepublicabilă.

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

Curiozități

Cel mai mare diamant

Un căutător de diamante a găsit la marginea orașului Diamantim din Brazilia, o piatră de 4.500 carate. Diamantim e centrul minelor de diamante, cel mai bogat loc din întreaga lume; totuși nici aci nu s'au găsit încă pietre mai mari ca 130—140 carate. Valoarea uriașei pietre găsite de data aceasta nu se poate preciza nici măcar aproximativ. Ea va fi șlefuită și atunci lumea va avea un briliant de 1.800 carate — unic în felul lui, deci fără preț.

Electrificarea gospodăriei

Următoarele cifre arată gradul de electrificare a gospodăriilor familiare din America: feruri electrice de călcat lenjuri s'au instalat până în prezent peste 10.000.000 bucăți; absorbitori de praf — 4 milioane buc.; mașini de spălat 2.600.000; mașini de gătit 300.000. Din suma totală a energiei electrice produsă în Statele Unite, 9 la sută se întrebuințează pentru nevoile gospodăriei casnice. Că e aci locul unei întrebuințări prin excelență calificate, o dovedește faptul că tocmai aceste 9 la sută achită costul a 28 la sută, din costul întreg al electro-energiei americane.

Ouă pascale

Obiceiul ouălor pascale se trage dela romani, care își sărbătoreau pe „zeița roadelor" în Aprilie și-i aduceau prinosul din ouă și pâine. In evul mediu obiceiul acesta s'a transformat: deoarece consumarea ouălor în timpul Postului Mare era oprită, creștinii trimeteau unii altora ouăle în ziua Invierii, sfințite în ajun la slujba Invierii, ca semn de ridicare a interzicerii. In cursul Postului se adună cantități mari de ouă deoarece păsările se ouă în acea vreme într'una. Cu timpul, creștinii începură să facă schimbul de ouă simbolic între dânșii, venind personal ca mosafiri de sărbătoarea Paștilor. La început schimbul se făcea cu ouăle sub aspectul lor natural — albe; — apoi a triumfat obiceiul de a le fierbe și a le vopsi în roșu. Sărbătoarea Paștelui nu permitea altă culoare decât cea roșie, ca semn de sânge, de mare bucurie, etc. Fierberea ouălor s'a introdus treptat; ouăle sfințite trebuiau mâncate cu evlavie. Apoi schimbul ouălor individual a născut obiceiul de a le încerca: al cui ou e mai tare?

In familie, posesorul oului celui mai tare rămânea să se uite numai cum alții mănâncă ouăle sparte de dânsul. S'au introdus cu această ocazie mai multe glume și tachinări festive. Pe timpul lui Louis XIV, însuși regele, după slujba Invierii, împărțea ouăle argintate, boite și aurite, curtezanilor lui. Pictori celebri ca Vatteau și Laucret se ocupau cu pictarea manuală a ouălor. In Alsacia, părinții pun ouă vopsite sub scări, prin tufe, prin șure și colțuri ascunse. Copiii, deșteptați în dimineața Invierii află că epurii le-au adus ouă, care trebue căutate pretutindeni. Ei aleargă atunci și scotocesc toată casa, curtea și grădina, căutând să se întreacă unul pe altul și să adune cât mai multe ouă.

Vapor hotel

Un inginer american, Johnson a isprăvit construcția unui mare vapor-hotel de 8 etaje, din care 4 se află sub linia apei.

Acest vapor-hotel numără 500 camere de mare lux, fie care având bae. Coverta de sus e transformată într'o grădină, unde pasagerii se pot plimba cu biciclete și automobile.

Vaporul-hotel mai are și un teatru cu o scenă prevăzută cu cele mai moderne mecanisme.

Legenda lui Franz-Iosif

In Viena și Austria se crede că adevăratul Franz Iosif a murit încă acum 30 de ani, însă că camarilla curții Habsburgilor, temându-se de desagregarea monarhiei, găsise un moșneag care se asemăna perfect cu Franz-Iosif și-l instalase pe tron. Se afirmă că în 20 de ani s'au schimbat 6 Franzi-Iosifi pregătiți în mod special în castelul Sibrov, proprietatea contelui Galama. Pensionarii acestui „institut" își însușeau manierele veritabilului Franz-Iosif; umblau, tușeau, vorbeau, dormitau și semnau — la fel ca monarhul decedat. Abia murea unul dintre ei, ajuns pe tron, și un altul îi ocupa locul, purtând aceleași favoriți și având aceiași chelie. In primii ani ai războiului european, poporul se ruga prin temple pentru sănătatea împăratului, iar armatele căutau să-i asigure victoriile.

S'a întâmplat însă ceva cu totul neprevăzut. Franz-Iosif „al 7-lea", fost factor poștal, era un grobian și bețiv, irascibil și prost. Urcat pe tron, chemă într'o zi pe cismarul palatului — Bubacec, și-i ordonă să-i lucreze niște cisme. Bubacec le făcu după o măsură veche rămasă dela veritabilul Franz-Iosif. Fostul factor avea însă picioare mult mai mari și pline cu bătături dureroase.

Cismele cele noui i-au pricinuit dureri chiar în prima zi când le-a încălțat. Tare supărat, „împăratul" îl chemă pe Bubacec și-i dădu câteva palme, apoi îl îmbrânci până la scări, pe care nefericitul cismar se rostogoli până'n treapta de jos. „Sferele" curții fură extrem de îngrijorate: noul împărat înjura ca un birjar, mânca cât trei; refuza să mănânce bucate „franceze" și prefera pe cele mai simple, consumând și cantități mari de rachiu și bere. Se apropia un mare scandal. Dar într'o zi „împăratul" a mâncat prea mult, s'a îmbolnăvit și a murit. Nefiind un Franz-Iosif „al optulea" în rezervă, tronul fu ocupat de Carol, veritabil Habsburg, sub care monarhia își încetă existența multi-seculară...

Cât valorează corpul omului?

Profesorul de chimie Pearl din Texas a făcut următorul calcul: Dacă s'ar descompune corpul unui om de greutate mijlocie, adică de 75 kg., în elementele sale chimice, s'ar vedea că conține: atâta apă ca să poți spăla două cearșafuri: fier, ca să faci un cui mare; var, să spoești o găinărie; destulă pucioasă ca să distrugi toți puricii unui câine. Ca să cumperi toate aceste substanțe dela farmacie, îți trebue 98 de cenți, adică în sumă rotundă un dolar.

A apărut

„Lectura" No. 117

— Floarea literaturilor străine —

RUZENA SVOBODOVA

SUFLET DE COPIL

trad. de MARGA DIMA

Lei 5 .— Scrierea complectă

La chioșcari și librari

CĂRŢI ŞI REVISTE

HENRI BARBUSSE: — Manifeste aux Intellectuels, edit. „Les Ecrivains réunis", Paris, 1927

Scrisă în acelaş spirit ca „La lueur dans l'abîme" şi „Le couteau entre les dents", broşura din urmă a lui Barbusse: „Manifeste aux Intellectuels", e adresată special acelora cari au datoria să recunoască rolul lor social, decisiv, în această epocă de descompunere, „în acest sfârşit al unei anumite civilizaţii".

După critica generală a dualismului social, care şi-a găsit expresia culminantă în capitalismul american; după apărarea marxismului de acuzaţia că n'ar recunoaşte individualismul, Barbusse precizează că „individul este celula reală a omenirii" şi că „însăşi colectivitatea este un organism". Deci : individ şi specie—elemente biologice, pe cari Barbusse nu le consideră însă prin ele înşile ci prin aspectul lor social, deci transitoriu. „Astăzi, individul ne interesează mai puţin decât ansamblul, şi lăsăm particularul pentru a ne consacra colectivului". De aci se impune recunoaşterea „fatalităţii economice şi istorice, care dă colectivului un rol tot mai mare". Deşi pomeneşte de „fatalităţi" economice, Barbusse proclamă rolul omului în îndrumarea acestor fatalităţi pe calea intereselor comune. Omul, considerat însă ca **individ social.** De această calitate nu pot scăpa nici intelectualii, nici artiştii.

Barbusse are metoda lui de simplificare extremă a fenomenelor sociale—şi curajul de a trage consecinţele logice, chiar dacă premisele sunt uneori arbitrare. Astfel se arată el în critica ce-o face „ordinei stabilite" sau noţiunii „Dumnezeu". Reacţionarii apără pe Dumnezeu, pentru că prin el menţin „ordinea". Revoluţionarii esclud pe Dumnezeu din afacerile omeneşti; ei înlătură abstracţiunile (chiar dacă ele se numesc: dreptate, raţiune, pace). Manifestările Spiritului trebue să aibă realizări vizibile în domeniul social, altfel ele sunt înşelăciuni cari menţin antagonismul dintre clase şi opresiunea Statului.

Intelectualii să se elibereze deci de „mitologia" socială. Să vadă unde e interesul comun, unde e dreptatea vieţii. Barbusse ajunge la concluzii, repetate şi de alţii cari au pornit dela alte premise: 1) Muncitorii intelectuali să se apropie de muncitorii manuali; astfel se vor elibera şi de servilitatea faţă de cei bogaţi. 2) Să lupte împotriva propagandei reacţionare şi „a ideologiei şi culturii burgheze". 3) Să ajute la înflorirea unei arte colective. Prin aceste trei principii de acţiune se va realiza „o grupare internaţională şi o unitate" pe care se poate întemeia viitorul. Aceasta nu înseamnă altceva decât: **Internaţionala Intelectualilor întemeiată pe umanitarism,** paralelă cu Internaţionala Proletarilor întemeiată pe socialism. Această formulă am desvoltat-o într'o broşură franceză de curând apărută la Paris. Cu o singură deosebire: umanitarismul exclude comunismul politic, pentrucă e intolerant şi brutal, ca şi fascismul. Pe când Barbusse, deşi s'a ferit să pomenească în broşura lui cuvântul comunism, pare că se bizue pe el—dacă ţinem seama de celelalte broşuri sociale ale autorului lui „Clarté".

EUGEN RELGIS

STEFAN ZWEIG: Amok, ou le Fou de Malaisie, nuvele traduse de A. Hella şi O. Bournac. Prefaţă de Romain Rolland. Editura Stock, Paris, 1927

In colecţia „Le cabinet cosmopolite" au apărut primele nuvele traduse în franceză, ale lui Stefan Zweig. O recunoaştere oarecum târzie a aceluia care a făcut mult pentru Franţa culturală. Ne spune R. Rolland în prefaţă: Zweig a fost „traducătorul şi criticul desăvârşit, care a răspândit in Germania poemele lui Baudelaire, Rimbaud, Samain, Marceline Desbordes-Valmore, întreaga operă a lui Verhaeren, care îi datoreşte strălucirea lui în toată Europa centrală". Ştefan Zweig a fost însă, în timpul războiului, şi tovarăşul lui Romain Roland, căruia i-a consacrat unul din cele mai bune volume biografice şi critice. Poet, eseist, critic, dramaturg şi nuvelist, Zweig nu e totuşi un diletant. A dovedit o seriositate şi o pătrundere de maestru în tot ce a realizat prin peregrinările sale planetare. Figura lui Zweig merită să fie reţinută. Rolland ne-o prezintă în trăsături admirabile: ...„Pasiunea de a cunoaşte, curiositatea niciodată potolită, demonul care vrea să vadă, să ştie şi să trăiască toate vieţile, au făcut din el un **Fliegender Holländer,** un pelerin... care străbate toate domeniile civilizaţiei,... care devorează toate cărţile şi toate ţările, adunând autografe— o magnifică colecţie, în locuinţa lui frumoasă de pe colina ce domină oraşul lui Mozart (Salzburg). In febrilitatea lui de a descoperi taina oamenilor mari, a marilor pasiuni, a marilor creaţiuni, de a afla ceeace ei n'au mărturisit, Zweig este îndrăgostitul indiscret şi cucernic al geniului, care îi siluește misterul, pentru a-l iubi însă mai bine... El e poetul înarmat cu cheia redutabilă a d-rului Freud, al cărui admirator şi prieten a fost dela început şi căruia i-a dedicat cartea cea mai bună de critică: „Lupta cu Demonul". E un vânător de suflete, pe cari nu le ucide însă.... Zweig iubeşte cu inteligenţa. Inţelege cu inima. Amândouă, amestecate, alcătuesc întrînsul, ca într'unul din personagiile unei nuvele ale sale (Amok), acea arzătoare curiozitate psihologică, având toate caracterele „pasiunii trupeşti"... Sânge şi Spirit... Acesta e motivul central, care determină aranjarea celor mai importante cărţi ale sale, de eseuri şi nuvele, şi mai ales a cărţii pe care o prezint acum".

In adevăr, nuvelele cuprinse în acest volum corespund caracterizărilor lui Rolland. O mare simpatie se desprinde din paginile stilizate cu deosebită grijă, şi cari par totuşi naturale, autorul lăsând pe eroii săi să-şi povestească viaţa şi să-şi analizeze singuri momentele cele mai tragice. Medicul german, pierdut într'o colonie olandeză din archipelagul malaez, îşi expune nebunia la care l-a dus singurătatea în pădurile bântuite de friguri. Amok e un fel de turbare specifică în regiunile tropicale: nefericitul cuprins de „amok" aleargă mereu, ucizând tot ce întâlneşte, până ce cade istovit. Medicul a fost cuprins de acel amok al iubirii la apariţia unei femei albe în sihăstria lui malaeză. O femee pe care o urmăreşte apoi, fără s'o cucerească; pe care o doreşte până la moarte, căreia îi este totuşi devotat, păstrând secretul morţii ei din cauza unui avort. El face să dispară orice urmă a adevărului, pentru a salva şi onoarea postumă. Se aruncă de pe bordul vaporului, ajuns în Europa, peste sicriul moartei—care scapă din mâinile celor cari o debarcau pentru a o duce la autopsie. Sicriu şi medic, pier în valurile cari vor păstra o taină a „nebuniei amoroase".

Numai un mare scriitor poate trata astfel de subiecte, fără a fi romantic sau senzaţional. Sunt drame sufleteşti, reale, obsedante, pe cari le putem descoperi în mari călătorii, prin acea simpatie înţelegătoare de care a dat dovadă Ştefan Zweig.

E. R.

FERNAND FLEURET: Histoire de la bienheureuse Raton, fille de joie
Editions de „La Nouvelle Revue Française" *)

E o satiră anti-religioasă amintind pe Voltaire, astfel că ne-ar părea demodată, dacă misticismul şi neo-creştinismul actual nu i-ar da o suficientă raţiune de a fi.

Povestirea se petrece în secolul al XVIII-lea. Tânăra Raton, o fată dela ţară, vine la Paris să servească drept subretă unei ducese, Impresionată adânc de slujba auzită la biserică în tovărăşia stăpânei sale, Raton mărturiseşte acesteia că ar vrea să ajungă călugăriţă, dar află cu amărăciune că pentru aceasta, e nevoie de o zestre de cinci mii de livre. Ca să poată strânge suma ea se dădu ducelui, cerându-i dinainte 50 livre pentru prima îmbrăţişare şi câte 10 pentru fiecare din cele ce vor urma.

In curând ducele face apel la prietenii săi, să contribuie şi ei la complectarea zestrei. Raton ar fi cu totul mulţumită, dar un servitor al casei i-a descoperit secretul şi îi stoarce bani, ameninţând-o că va spune totul ducesei. De aceea Raton îşi părăseşte stăpânii şi se retrage într'un bordel şic, unde, într'un răstimp destul de scurt, reuşeşte să adune zestrea cerută.

Dar biata fată a mai căpătat încă ceva pe de-asupra: sifilisul portughez. Şi curând după ce s'a făcut călugăriţă, Raton prezintă stigmate sfinte la mâini, la picioare şi în coastă, astfel că multe din maici o consideră sfântă. După moartea ei, o minune, vindecarea unei prostituate şchioape care îngenunchiase lângă patul mortuar, vine să confirme această părere.

I. D. G.

EMMANUEL BOVE: Armand (Ed. Emile Paul, Paris)

In cele două cărţi ale sale: „Mes Amie" şi „Armand", Emmanuel Bove schiţează figura unui personagiu care se aseamănă întrucâtva cu Salavin al lui Duhamel, dar care-şi păstrează anumite trăsături ce aparţin unei lumi mai îndepărtate.

Arta lui Bove, spune Jean Cassou în „Europe", consistă dealtminteri într'o juxtapunere foarte emoţionantă prin simplitatea ei, a amănuntelor celor mai exacte şi mai minuţioase.

Şi totuş aceasta nu ajunge pentru a desina limpede lumea pe care ne-o înfăţişează actorii şi drama lui. O mulţime de lucruri rămân într'o umbră adâncă în care nu se pot aventura decât elanurile cele mai tăinuite ale inimii noastre.

Sunt lucruri pe care autorul le mărturiseşte şi sunt altele pe care le ascunde. Confesiunile sale, Bove ni le face cu o luciditate cu totul nouă, neasemuit de atractivă. Dar şi partea de mister a lucrării e tot atât de atractivă. Câtă obscuritate ascund gesturile şi gândurile lui Armand! Ce rezonanţe şi ce armonii minunate am descoperi într'însul dacă l'am mai putea urmări. Insă oricât de încet s'ar scurge viaţa — şi aci se scurge într'o ucigătoare toropeală — ea tot îl duce cu sine cu impecabilă siguranţă, departe de noi, pe acest netrebnic erou.

Ne vine foarte greu să determinăm ideia ce-şi face Armand despre realitate. Ii vede cu o stranie şi penibilă acuitate toate aspectele, dar nu pare să înţeleagă nici sensul şi nici efectele lor. Nu-şi poate închipui că lumea ar putea să aibă vreo influenţă asupra lui. Cu atât mai puţin nu se gândeşte că cel mai neînsemnat dintre actele lui ar putea să aibă vreo repercusiune asupra lumii, schimbându-i mersul, făcând în chip logic şi de neînlăturat să se producă o catastrofă.

Un dezastru mai groaznic. mai patetic decât moartea însăşi îl pândeşte astfel pe Armand, în ciocnirea dintre el şi viaţă.

*) De vânzare la libraria Hasefer.

Invăţământul ştiinţific şi cultura generală

Intre condiţiile de propăşire ale artei şi ştiinţei, cele două coloane ale edificiului cultural, există o deosebire esenţială.

In studiul larg conceput şi diferenţiat pe argumente de specialitate şi pe experimente pozitive, d-l M. Sanielevici arată în „Arhiva pentru ştiinţa şi reforma socială", că arta poate înflori şi în societăţile mai primitive. Nu numai că un popor fără carte poate produce scoarţe sau cântece de o valoare artistică superioară fabricatelor unei ţări rafinate sau melodiilor scrise de un virtuos al viorii, dar chiar referindu-ne la cultura antică, simplicitatea stilurilor dornic şi ionic sau sculptura lui Phidias, pot fi mult mai preţuite decât arta realistă rafinată a perioadei alexandrine.

Nu tot astfel stau lucrurile cu ştiinţa, a cărei desvoltare în antichitate pare strâns legată de propăşirea economică. Grecii încep să producă opere ştiinţifice mai însemnate numai în perioada înfloririi economice băneşti şi a comerţului maritim; ştiinţa se desvoltă mai repede în oraşele şi porturile care constituie centre de activitate comercială şi activitatea ştiinţifică se mută cu schimbarea conjuncturilor economice. Ea este un produs al civilizaţiei orăşeneşti: Grecii au fondat oraşe dela începutul civilizaţiei lor, iar Alexandru cel Mare a fondat numeroase oraşe şi a dat desvoltare intinsă comerţului, ceeace constituie bazele civilizaţiei perioadei alexandrine.

Romanii, esenţialmente plugari, nu dau o producţie originală în ştiinţă; când ajung să statornicească o mare împărăţie cu libertatea de circulaţie a bunurilor, tot Grecii sunt purtătorii culturii, ca şi în regimul imperiului alexandrin.

In fine, decăderea economică a imperialismului aduce cu sine şi o decădere a ştiinţei şi culturii ştiinţifice, care se prăbuşeşte aproape complect în Europa occidentală odată cu întoarcerea ei la economia naturală şi la regimul feudal.

Iar legătura culturii moderne cu antichitatea se face prin ţări mai înaintate economiceşte, Imperiul Bizantin şi cel al Arabilor.

In orice caz antichitatea a produs mari valori ştiinţifice, pe care studiindu-le chiar în limba noastră naţională, putem spune că ne adăpăm dela tradiţia clasicismului tot atâta cât şi cei ce studiază filologia limbilor respective, şi că deci lozinca „înapoi la clasicism" nu este cu dreptate adresată acelora ce aprofundează astăzi spiritul lui Hypocrat, al lui Euclid sau al lui Arhimede.

Logica poeziei

Hans Larsson, profesor la Universitatea din Lund a publicat mai de mult două lucrări: „Intuiţia, câteva cuvinte despre Poezie şi Ştiinţă" şi „Logica poeziei". — două studii desăvârşite de un spirit hrănit cu adânci cunoştinţe şi exercitat cu analiza psihologică.

Aceste două lucrări deţin un loc de seamă în mişcarea generală a ideilor în epoca noastră.

Hans Larson a desprins şi a invederat rolul intuiţiei în cunoaştere şi în viaţă.

In cunoaşterea intuitivă se contopesc numeroase noţiuni cari, din punctul de vedere al ştiinţei abstracte rămân impenetrabile, dacă nu chiar ostile unele faţă de altele.

„Adevărul suprem, spune Larsson, binele suprem, frumosul suprem s'ar părea că alcătuesc o unificare a noţiunilor opuse pe cari nu avem obiceiul să le unificăm."

In chip general, astfel, viaţa logică şi viaţa etică, viaţa practică şi cea estetică se opun între ele, întrucât socotim drept nişte concepte superficiale.

Pe măsură însă ce alăturăm concepţia de intuiţie, putem pătrunde mai bine esenţa şi originalitatea lor, — le putem vedea apropiindu-se şi contopindu-se într'o armonie vie.

De bună seamă că e foarte greu să distingem şi să definim limpede partea precisă pe care o deţine intuiţia în cunoaştere.

Hans Larsson face să consiste intuiţia în actul de a sezisa nemijlocit un tot şi de a percepe în funcţie de acest întreg părţile din cari se compune, — o sinteză imediată, prin urmare.

In „Logica Poeziei", Larsson încearcă să analizeze poezia prin latura ei teoretică, iar nu, cum ar părea mai firesc, din punctul de vedere al sensibilităţii.

In felul acesta, alegerea cuvintelor, figurile poetice, imaginile, ritmul şi compoziţia sunt studiate sub raportul lor estetic, arătând şi în acest prilej că sinteza intuitivă se poate întrebuinţa ca principiu suprem al esteticei. Viaţa estetică, considerată în acelaş timp ca productivă şi ca receptivă, ar putea fi explicată foarte bine plecând de la acest principiu.

In concluzie, Larsson afirmă, că întocmai ca şi viaţa practică, viaţa estetică ar fi înjosită dacă nu şi-ar păstra legătura cu viaţa teoretică...

Două mari scriitoare cehe

RUZENA SVOBODOVA

Dela renaşterea literaturii cehe, la începutul secolului al XIX-lea, femeile ţin un loc larg în această literatură. Ba, chiar o femeie, Bozena Nemcova (1820—1862), e aceea care a creiat romanul ceh şi prin: *„Bunica"* i-a dat prima capodoperă. Şi în timpul de faţă, printre prozatorii de talent cehi, numărul femeilor e mare.

Printre acestea, d-nei Ruzena Svobodova (1868—1920) i se cuvine un loc de frunte. In romanele şi nuvelele ei, o preocupă mai mult sufletul femeii şi al copilului. Realistă la început, ea studiază contrastele, conflictele între caracterul femeii alcătuit din duioşie pasionată, şi între josnicia societăţii burgheze (de pildă în: „Un spic prea plin", „Pe un tărâm nisipos", „Un naufragiu"), sau antagonismul ce domneşte între două generaţii femenine (ca în: „Iţe încurcate").

Apoi deodată d-na Svobodova părăseşte realismul pentru a se consacra unui fel de roman simbolic care a fost foarte discutat, dar care îşi are farmecul lui. Prima etapă pe această cale o formează romanul: „Indrăgostitele". Vin apoi, pentru ca să nu cităm decât lucrările principale: „Flăcări şi flăcărui", „Zadarnice iubiri", „Isvorul sfânt", „Grădina Irenei", etc.

Stilul autoarei se resimte şi el de această transformare. La început de o simplicitate studiată, devine mai complex. Se resimte voinţa autoarei de a creia „un stil artistic". Compoziţia de asemenea, vastă în primele opere, tinde să se restrângă. D-na Svobodova a ştiut, într'adevăr, foarte bine să condenseze o acţiune într'o scurtă povestire: nuvelele ei sunt o dovadă strălucită a acestui dar preţios. Autoarea îşi propunea de altfel să reia cele mai multe din romanele ei, pentru a le concentra, condensa. Moartea a împedicat-o de a-şi pune în fapt acest plan. Aşa cum sunt însă, romanele acestea vor ocupa un loc de cinste în literatura cehă.

GABRIELLA PERISSOVA

Incă un mare talent femeesc cu care se mândreşte literatura cehă e d-na Gabriela Perissova. S'a născut în Kuko Hora (Boemia) în 1862. A debutat în literatură cu o serie de nuvele, în 1880, care o clasau în primul rang al scriitorilor cehi. Aceste bucăţi scurte, sunt mici giuvaeruri. Nuvelele ei tratează de obicei scene din viaţa ţărănească, sau cel puţin dela ţară. Iată câteva titluri: *Nemuritor, Fericirea, In asfinţit, Tilinca,* etc. A mai scris şi câteva drame preţuite, cari s'au jucat la Praga. O limbă bogată, un stil limpede ca unda de isvor, cunoaşterea desăvârşită a obiceiurilor şi caracterele populaţiunii ce descrie, au făcut să fie supranumită: *George Sand a Boemiei.*

Un real serviciu face publicului nostru cititor valoroasa publicaţiune săptămânală „Lectura", aducând, în ultimul ei număr (117), câte o măestrită nuvelă din fiecare din aceste artiste ale scrisului ceh, — atât de puţin accesibil nouă.

O aventură amoroasă a lui Byron

Din toate legăturile de dragoste ale lui Byron, cea mai agitată a fost legătura cu frumoasa Carolina, fiica contelui Demborough şi soţia onorabilului William Lamb. In timpul acestei legături Byron se pomeni într'o zi, sau mai bine într'o noapte, într'o situaţie care ar fi putut deveni tragică, dar care, mulţumită spiritului său prompt, deveni comică. Această întâmplare a fost povestită de Carolina Lamb amicei sale doamna Ionghe (Ida de Saint-Elme) care a povestit-o la rându-i în ciudatele ei memorii (opt volume, 1829). Carolina Lamb, măritată de timpuriu cu un bărbat sever pe care nu-l iubea, a trebuit să-şi caute aiurea sufletul înrudit pe care-l chema cu toată ardoarea imaginaţiei ei înflăcărate. Era în strânse legături de prietenie cu Wellington, Canning, Hobhouse şi mai cu seamă cu poetul italian Ujo Foscolo, care fusese găzduit la castelul ei din Brocket-Hall. Dar marea pasiune a vieţii ei a fost Byron care prin reputaţia lui de bărbat frumos şi celebru o sedusese încă înainte de a-l cunoaşte. Când se cunoscură întâi, la o recepţie dată de lady Jersey, Carolina era să leşine de emoţie. A doua zi îi scrise poetului o scrisoare lungă unde făcând aluzie la eroul din poema „Corsarul", îi oferea amorul lui Gulnare şi devotamentul lui Kaled. Şi hotărî să înmâneze ea însăşi această scrisoare lui Byron; dar ştiind cât de greu poate cineva pătrunde în casa lui, femeia iscodi o stratagemă romantică.

Işi comandă o livrea de servitor, pe măsura ei, îşi ascunse părul într'o caschetă galonată şi astfel deghizată bătu la uşa ilustrului poet. Deschise devotatul valet Fletcher. Carolina spuse că vrea să-i vorbească lui Byron într'o chestiune extrem de importantă, şi afectă un aer atât de misterios că bietul valet o conduse numai decât în odaia poetului. Byron era întins pe o canapea şi citea. Fără a rosti un cuvânt Carolina îi întinse scrisoarea şi în timp ce poetul citea, ea îşi scoase cascheta, iar părul i se scurse pe umeri. Când Byron ridică ochii ea îi căzu la genunchi. „Sunt a dumitale, zise ea, dar azi nu vreau să fiu decât Kaled. Scrisoarea ţi-a arătat unde o poţi găsi pe Gulnare". Byron voi s'o ia în braţe, dar ea scoase un pumnal din sân, ameninţându-l.

— Ai avea curajul să mă ucizi?

— Da, răspunse ea, căci am avut şi curajul să viu. Sunt gata la orice.

— Eu nu, răspunse poetul râzând. Şi fiindcă trandafirii sânului dumitale ascund pumnale, voi veni să te văd când mă voi fi decis să mor.

A doua zi Byron era la Carolina şi de data aceasta pumnalul lui Kaled a rămas în teacă. Legătura ţinu o bună bucată de vreme fără ca soţul, fireşte, să ştie ceva — când avu loc acea întâmplare tragi-comică de care am pomenit mai sus. Iată cum o povesteşte Carolina Lamb:

— După un bal primisem pe Byron la mine. Eu dormeam în pat şi el pe divan, când simţii că mă bate cineva pe umăr; deschid ochii — era soţul meu — Carolina, îmi zise încet, scoală; servitorul spune că a văzut intrând un hoţ în casă. L'am căutat pretutindeni şi nu l'am găsit. Vreau să-l căutăm în camera ta. — „Dumnezeule! exclamai eu, un hoţ!" şi aruncai o privire spre locul unde dormea Byron. Nu mai era pe divan. In aceiaşi clipă auzirăm paşi pe scară; soţul meu alergă într'acolo: alunecase servitorul. Credeam că era Byron. Acesta, ascuns după uşă, se ivi şi zise: „Carolina, dă-mi pumnalul lui Kaled!" Eu sării din pat, deschisei sertarul şi îi dădui pumnalul. „Eşti scăpată" îmi zise Byron care învelindu-şi capul cu o batistă astfel ea să-şi ascundă un ochi, şi strângându-şi mantila în jurul trupului, adaose: „Carolina, acum sunt hoţ adevărat: cutia cu bijuterii sau viaţa!" Ii dădui bijuteriile. Byron sună. Soţul meu veni în fugă la sgomotul soneriei şi mă găsi în genunchi, ţinută de păr de falsul bandit gata să mă ucidă cu pumnalul. „O ucid, zise el lui Lamb cu voce cavernoasă, dacă nu-mi juraţi amândoi că-mi lăsaţi bijuteriile şi mă lăsaţi să plec". Soţul meu, de spaimă, căzu pe panou. Scoborârăm cu hoţul şi soţul meu îi deschise uşa să plece. A doua zi am primit bijuteriile înapoi, împreună cu o scrisoare pentru d. Lamb: „Hoţul îţi datorează viaţa; primeşte bijuteriile înapoi; dar păstrează-le bine, căci ar putea să revie să le ia...". Din nenorocire hoţul romantic a pierdut în camera mea o scrisoare pe care i-o scrisesem cu vre-o câteva zile mai înainte. Soţul meu o găsi, mi-o arătă şi eu îi mărturisii tot. M'a ertat".

Fireşte, amanţii au continuat să se vadă, dar Byron s'a săturat repede şi s'a lăsat văzut cu alte femei. Carolina era să înnebunească de durere; îşi urmări amantul cu stăruinţă, făcându-i scene de gelozie în public. Trebuiră să se despartă, detestându-se unul pe altul.

Carolina Lamb se răzbuna ca o femee, ceiace e teribil, ca o femee de litere, ceeace e sălbatec. Publică un roman, *Glernarvon,* al cărui erou principal era Byron. Il descria ca pe un monstru, acoperindu-l de toate viciile şi învinuindu-l de toate infamiile, făcând chiar din el un asasin. Cartea a făcut un scandal enorm în marea societate a Londrei; dar lui Byron nu-i mai păsa. Părăsise Anglia pentru totdeauna.

KASIMIR EDSCHMIED: Die gespenstigen Abenteuer des Hofrat Brüstlein. Zsolnay Verlag *)

In Germania cu deosebire, sunt la modă, de vreo 20 de ani încoace, povestirile fantastice. Meyrink, Ewers, Strobl şi atâţia alţii satisfac acest gust al publicului german. Romanul lui Edschmied cu lungul titlu de mai sus amestecă fantasticul cu humorul şi satira.

Un nobil bogat şi un bătrân încă, trăieşte retras de lume şi amărât de faptul că în urma unui accident trebuie să umble cu genunchi de argint. Un fizician genial îi dă posibilitatea să trăiască în trecut, transformându-se în orice fel de om va voi. Astfel eroul romanului reapare mai întâi sub forma unui chinez frumos şi bogat.

Dar conştiinţa Europeanului subsistă, deşi priveşte neputincioasă la tot ce face noul ei stăpân; şi cum Chinezul asistă la o bătaie între două europene geloase fără să simtă altceva decât scârbă şi fără să intervie ca să le despartă, conştiinţa europeană e revoltată şi provoacă o nouă încarnare.

Acum Brüstlein vrea să fie un erou şi ni se înfăţişează ca ofiţer de marină şi mai târziu ca amiral încărcat de glorie. Dar cu această ocazie face o descoperire neplăcută deşi interesantă: că meseria de erou înseamnă o prefăcătorie a vieţii întregi, aceea de-a face pe eroul.

Amiralul se preschimbă într'un nobil francez din secolul al XVII-lea, amorezat foarte de o femeie minunată ca frumuseţe, un fel de Ninon de Lenclos, rommanţioasă. Ea îi spune că nu-i poate da ceeace a dat atâtor nedemni, când i se oferă în schimb un trup şi un suflet de o perfecţie umilitoare. Dacă el ar avea o singură metealnă, s'ar mai putea sta de vorbă. După multă îndoială Brüstlein se hotărăşte să-şi scoată un ochi; şi într'adevăr, acum femeia îl iubeşte şi mai târziu îl ia de bărbat. Această întâmplare convinge vechia conştiinţă ce veghează, că nu e nevoie de un trup impecabil pentru a afla fericirea. De aceea Brüstlein îşi reia înfăţişarea dela început şi găseşte într'adevăr, foarte curând „un suflet care să-l înţeleagă".

I. D. G.

*) De vânzare la libraria Hasefer.

INSEMNĂRI

Cu prilejul serbărilor dela Mantua

TRADUCĂTORII IN ROMÂNEŞTE AI LUI VIRGILIU.—In Academia Română, în şedinţa din 16 Septembrie 1888 sub preşedinţia lui P. S. Aurelian, s'a citit relatarea unui profesor dela liceul din Beiuş, Ioan Buteanu, *„despre o traducere a operelor lui Virgiliu în versuri româneşti făcută de preotul Moise Sora Noacu, scrisă cu litere latine şi terminată în 1846“*. Academia decisese atunci să-şi procure pentru Bibliotecă amintita tălmăcire, — dacă nu în manuscriptul traducătorului, dar măcar în copie. Mi-a fost însă zadarnică truda pentru aflarea traducerii acesteia făcute de Sora Noac, preot greco-catolic al eparhiei Oradiei-Mari, dintr'ale cărui versiuni româneşti din clasicii latini Academia posedă, scrisă cu caractere chirilice, elegia VI din cartea patra a Tristelor lui Publius Ovidius Naso (şi anume la secţia manuscriptelor, în volumul numerotat 460—461, la foile 94 şi 95 ale antologiei alcătuite de Nicolae Pauletti, „în anul 1834, în Luna Dechemvri“).

In schimb, am dat însă (la manuscrisul No. 676) de Aeneida lui Virgiliu tradusă de Dr. Atanasiu Şandor. Scrisă la 1860, această tălmăcire a „toată Eneida stătătoare din XII cărţi într'o sumă de aproape zece mii de versuri“ e precedată de o încercare de prozodie şi metrică şi este urmată de „înşirarea alfabetică a numelor proprii şi-a unor altor cuvinte de unii doară neînţelese, ce vin-înainte în Eneida la contextul versurilor“.

Iată primele versuri ale celei dintâi cărţi:

Eu, cel ce odinioară cântam din fluier subţire
Versuri, eşind din păduri, am silit pre agri de-aproape
Ca la coloni poftitori totdeauna să dea ascultare:
Lucru ce torn e plăcut, iară acum a zeului Marte
Armele cânt, şi pre întâiul bărbat, ce din părţile Troii
Foarte prin soarte-alungat a venit la maluri Lavine
Mult el pe-uscat şi pe mări necăjit prin puterea zeimii
Pentru mânia crudelei în-minte-ţinândei Junonii,
Multe încă'n bătăi pătimì, până urbea fundase....

Despre ceilalţi traducători (printre cari, autorul splendidei tălmăciri metrice în care se află versuri ca: „Râpăe roibii, şi rupe copita cu tropote câmpul“, „Vuetă vaer de guri şi se vaetă vuet de trâmbiţi“), — vom vorbi într'un număr viitor. — *Barbu Lăzăreanu*

Centenarul lui Beethoven la Viena

Marile sărbători ale centenarului lui Beethoven, în oraşul în care atâtea locuri şi atâtea lucruri vorbesc încă de gloria lui, au fost mai mult decât un măreţ, un mişcător omagiu adus genialului muzicant. Umanitatea cugetătoare a ţinut să vină şi să proclame, prin iluştrii ei emisari, nu numai admiraţia ei pentru Beethoven, dar credinţa şi în marile idei de libertate, fraternitate, atât de scumpe inimii lui.

Treisprezece state şi-au trimis delegaţi la această sărbătoare a muzicii: Italia a fost reprezentată prin Pietro Mascagni, Elveţia prin compozitorul Gustave Doret, Ungaria, Polonia, Germania, Jugoslavia, Cehoslovacia, etc., prin membri din ministerele lor, iar Franţa a trimis un delegat extraordinar: d. Edouard Herriot, ministru al instrucţiunii publice. Cuvântarea d-lui Herriot a adus momente de adevărată, de înaltă emoţie:

„Ca Francezi, spune el, ne place să găsim în opera maestrului accentul unei arzătoare pasiuni care porni din ţara noastră în momentul când el visa să dea oamenilor fericirea libertăţii. Am venit aci ca pelerini, pentru a ne afirma speranţele că într'o zi aceste imnuri ale profetului vor deveni cântecele de iubire ale unei umanităţi înfrăţite şi reconciliate“.

Aceasta a fost tema fundamentală a discursului d-lui Edouard Herriot.

După terminarea discursurilor au urmat execuţii din întreaga operă a maestrului, execuţii dirijate de Franz Schalk, Pablo Casals, cu concursul ansamblului dela opera mare din Viena.

Moartea lui Gaston Leroux

Un scriitor care de mulţi ani încânta spiritul amatorilor de aventuri extraordinare şi de povestiri fantastice, Gaston Leroux, a murit săptămâna trecută la Nice.

Acest maestru al romanului-foileton excela într'un gen destul de greu şi puţin comun, pentru care se cere nu numai o mare bogăţie de imaginaţie, dar şi obişnuinţa compoziţiei şi construcţiei episoadelor. Gaston Leroux, poseda, în gradul cel mai înalt, toate aceste calităţi. Puterea lui de invenţie era inepuizabilă şi nimeni nu ştia mai bine ca el, să conducă o intrigă, să varieze episoadele, să împletească peripeţiile. Dela cea dintâi pagină, el prindea interesul cititorului, îi excita curiozitatea şi-l ţinea atent până la sfârşit. Dar mai avea o calitate rară: avea simţul misterului, al fantasticului. Sub acest aspect se apropie, uneori de Wells şi de Edgar Poë.

Gaston Leroux a fost mai întâi jurnalist şi cronicar judiciar; ca reporter, a călătorit mult, mai ales în Rusia şi îi plăcea să-şi amintească adeseori că această excelentă şcoală, călătoria, l'a pus totdeauna în contact direct cu viaţa. El lasă numeroase lucrări, unele de un succes încă prezent: „Le Parfum de la Dame en noir“, „Le Mystère de la chambre jaune“, „Chéri-Bibi“, „Balaoo“, „Le Fauteuil hante“, „La poupée sanglante“, „La Machine à assasiner“ şi întreaga serie, atât de pitorească şi dramatică, intitulată „Rouletabille“. Ultimul lui roman este „Les Aventures de Master Flou“ şi a apărut de curând. In teatru, Leroux a scris „La Maison des Juges“ şi, puţin înaintea răsboiului, piesa: „Alsace“.

Gaston Leroux s'a născut la 6 Mai 1868; moare cu câteva zile înainte de a împlini 59 ani. Era un om vesel, un bun tovarăş, un încântător camarad, un sincer prieten.

Ellen Key şi voinţa de a iubi

Corespondentul feminin al doctrinei nitzscheene se numeşte Ellen Key.

Suedeza aceasta, în seriosul conflict care este problema secolului nostru, a adus conştiinţa intransigentă, setea de adevăr a rasei sale.

Elena Key spune Leonie Bernardini-Sjoestedt, a rostit cuvântul care revoluţionează.

Ea a cerut ca femeia să nu mai fie de-aci 'nainte judecată după morala sexuală, ci după morală pur şi simplu.

Ea n'a prevăzut că punea astfel în joc edificiul social în întregime şi că temelia vie pe care e zidit, se clătina.

Prin Ellen Key vorbeşte cugetarea milenară, obscură şi subterană a femeei, comprimată de dogme, dar totdeauna vie, renăscând în toate inimile în fiecare primăvară: „Dragostea complectă şi pură“. Ceeace pângăreşte e „dragostea“ fără iubire, divorţul dintre inimă şi trup, căsătoria fără dorinţă. Toate acestea sunt lucruri care prihănesc sufletul omului.

Dumas-fiul, a formulat şi el adesea această cugetare. Dar ceeace contează cu adevărat e accentul; numai accentul învederează adevărul: notele complimentare ale vibraţiei îl împrăştie în depărtări nebănuite.

Feminista aceasta a cutezat să se ridice împotriva feminismului atot triumfător. Ea a declarat că Eva modernă nu tinde să-l egaleze pe bărbat, rivalizând cu dânsul, luându-şi asupră-şi aceleaşi datorii, — ci să aibă şi deaci 'nainte dreptul de-a fi femeie, în tot înţelesul cuvântului, adică să fie mamă şi amantă: să aibă dreptul la iubire şi dreptul la copil.

Revendicarea aceasta, de-altminteri, necesită o turburare socială cu mult mai mare decât cea pe care o presupune accesul femeii la toate carierele masculine şi chiar şi la drepturile politice.

E un lucru cu neputinţă de realizat în societatea modernă aşa cum e organizată astăzi.

Ellen Key a fost mai presus de toate o femeie curagioasă. E destul de greu pentru o femeie să spună ceeace gândesc toate celelalte.

Cum a ajuns Ellen Key să ceară „amorul liber“, „unirea liberă“, câtă vreme idealismul concepţiei sale nu corespunde instinctelor de nestatornicie şi de libertinaj?

Cărei necesităţi sociale îi corespunde acest deziderat?

De bună seamă, el se datoreşte faptului că în ţările nordice, din pricina sărăciei crescânde — există un număr din ce în ce mai mare de femei care au pierdut pentru totdeauna nădejdea de a se putea căsători.

Le rămâne, aşa-dar, să aleagă între singurătate şi dispreţ. Şi trebue să mărturisim că alegerea nu e de loc uşoară.

Din părerile lui Joseph Deltheil

Nu mai există Pirineii, nu mai există regule de roman. Suntem o seamă de tineri pe care-i plictiseşte ideia că un roman ar fi un gen fix, confecţionat după anume reţete încremenite. Să nu mai fie reţete; fiecare temperament omenesc să se exprime în toată libertatea.

Un singur criteriu: rezultatul. O operă de artă e ca o prăjitură: dacă place gustului, ce-ţi pasă de ingredientele care o compun? Nu se face o carte ca o serie de *„bouchées à la reine“*. Fiecare roman primeşte sosuri diferite...

Şi apoi, „Sur le Fleuve de l'Amour“ este oare un roman? Cuvântul acesta de roman are azi un înţeles aşa de larg! Oare cărţile lui Barrès, Giraudoux sau Marcel Proust sunt romane? Ei aşi!! Eu am scris o carte, dar nu un roman.

. . . .

Alături de viaţa interioară, viaţa psihologică, în care se complac romancierii, e totuşi viaţa trupească, viaţa celor cinci simţuri. Sunt desigur lucruri care ating sufletul, dar sunt şi de acele care mulţumesc ochiul, urechea, gura, nasul, organele genitale. Ce curioasă răsturnare de roluri să pui mintea mai presus de ochi! Am încercat adică să spun că în faţa universului e mai întâi corp cu simţire. O catedrală e mai întâi şi mai întâi piatră. Un om e mai întâi de toate carne.

Maxim Gorki şi sentimentul naturii

Maxim Gorki a scris o scrisoare-prefaţă la operele lui Prişvin publicate în „Krasnaïa Nova“.

După un entuziast elogiu adresat operei celui prefaţat, Gorki trece la câteva consideraţiuni generale:

„La noi, spune el, s'au ivit foarte mulţi peisagişti cu cuvântul. E de-ajuns să evocăm „Povestirile de vânătoare“ ale lui Turgheniev, admirabilele imagini ale lui Tolstoi şi „Stepa“ lui Cehov.

„Multă vreme, continuă Gorki, descrierile lirice ale naturii m'au entuziasmat, — dar cu trecerea anilor imnurile acestea deşteptară în mine o crescândă indignare. Mi se părea că limbagiul acesta în imagini de care se uzează pentru a ilustra „frumuseţile naturii“ era întrucâtva o umilinţă pe care omul şi-o impunea sieşi în faţa misterului pe care n'a fost în stare să'l învingă“.

Şi Gorki demonstrează că omul însuşi a inventat, cu propria lui imaginaţie frumuseţile naturii şi i le-a transmis într'o oarecare măsură.

„In realitate, nu există nici un fel de frumuseţe în pustiu; ea rezidă în sufletul întunecat al Arabului. Şi nici în austerul peisagiu finlandez nu există frumuseţea; Finlandezul a închipuit-o şi a împodobit cu dânsa ţarina lui aridă.

„Hegel a voit să descopere o frumuseţe la meduzele ce până atunci nu erau decât obiecte de repulsiune, — şi a izbutit întrucâtva.

„Omul s'a învăţat să exprime în termeni armonioşi urletul vântului, dansul macabru al valurilor mării şi cutremurele de pământ. Şi aceasta e gloria omului, fiindcă în creerul său sălăşluieşte acest entuziasm şi acest lirism faţă de o natură pe care, altminteri, încearcă s'o învingă prin toate mijloacele cu putinţă“...

Pseudonime

— Aţi citit operele lui Samuel Clemence? Ce părere aveţi despre scrierile lui Pedersen? Vă plac nuvelele lui Richard Englaender? Cunoaşteţi operele lui Poclaine?

— Cine sunt aceştia?

Nişte începători?

— Nu, sunt celebrităţi mari în literatură şi anume: Clemence e numele adevărat al lui Mark Twain, Richard Englaender e cunoscut în literatură sub pseudonimul „Peter Altenberg“. Knut Hamsun e pseudonimul unui scandinav: Pedersen, caşi Molière al unui francez: Poclaine!...

Thackerray îşi semna cele dintâi scrieri: Michel-Angelo Mithmorch, iar Victor Hugo—Ouérot. Herman Hesse îşi iscăleşte astăzi romanele cu numele de Sinkler. Goethe, în perioada „italiană“ a activităţii lui literare îşi semna operele cu pseudonimul Meller. Puşchin şi-a publicat un ciclu lung de nuvele sub numele de Belchin. Istoria literaturii ruseşti cunoaşte un filosof paradoxal care semna: Cozma Prutcov; de fapt însă paradoxele acestuia erau creiate de trei poeţi: doi fraţi Jemciujnicovi şi contele Alexis Tolstoi.

Maupassant şi Balzac au adăugat un „de“ — numelor lor autentice, comunicându-le astfel o nuanţă de obârşie nobilă. Când cineva îi spuse lui Balzac: — „Familia de-Balzac d'Intréguy îşi neagă relaţiile de rudenie cu Dv.“ — celebrul scriitor răspunse îndată:

— Cu atât mai rău pentru dânşii!..

Iacob Mayer-Baer, autorul „Hughenoţilor“ iscălea simplu: „Meyerbeer“.

„Voltaire“ n'a fost un nume autentic, ci unul din cele circa 200 pseudonime ale unui domn Arrouet, care, căzuse bolnav într'un cătun italian — „Voltera“ — şi a devenit apoi nemuritor în istoria universală.

Atmosfera istorică

Nu toate detaliile potrivite unei epoci istorice, spune d. Ioan D. Gherea în „Viaţa Românească“, fac şi atmosfera istorică. Mai trebue ca detaliul să fie **caracteristic,** dar e nevoie să insistăm puţin asupra sensului acestui cuvânt.

S'ar părea că detaliul caracteristic unei epoci istorice ar trebui definit ca fiind, pe cât se poate, posibil numai în acea epocă, şi din cunoaşterea lui să se poată deduce cât mai mult din ideologia întreagă a acelui timp, detaliul să fie deci rezumativ, oarecum. Dar aceasta s'ar putea numi detaliul caracteristic **intelectual,** şi e mai mult de resortul istoriei decât al artei. Detaliul caracteristic **literar** trebuie să aibă un tonus afectiv care să corespundă celui pe care îl are epoca istorică în mintea noastră, şi să-l evoce astfel. După cum vedem ne-am întors iarăş la nebuloasa afectivă.

Şi aceasta explică de ce atmosfera istorică e ceva exclusiv literaturii contemporane. In timpul nostru s'a trezit cu deosebire interesul pentru licărirea afectivă care înconjoară orice element intelectual; şi acest interes s'a trezit pe toate tărâmurile: în pictură, în muzică, în literatură, în filosofie, în psihologie.

Care anume detaliu e caracteristic, în sens literar, unei epoci, nu se poate hotărî dinainte. Şi tocmai pentrucă efectul lui se exercită pe cale afectivă şi nu intelectuală, rezultatul e mai puţin general, mai subiectiv. Niciodată nu poţi fi sigur că ceiace ţi-a evocat o epocă istorică va avea acelaş efect asupra altuia.

MĂRUNTE

— Adunarea generală a *„Reuniunii Artistico-Educative a profesorilor de muzică, desen, gimnastică şi lucru manual“* din întreaga ţară, a avut loc în Bucureşti, în zilele de 28 şi 29 Aprilie a. c. S'a dat cuvenita descărcare vechiului comitet şi s'a procedat la alegerea noului comitet, constituit astfel: preşedinte, d. I. Croitoru; vicepreşedinţi: d-nii I. Bucovineanu şi Dimitriu-Bârlad; secretar general: Condoiu Virgil; casier: d-na Marieta Popescu-Paşcanu; membri: C. Dumitrescu, Rădescu, G. Maxen, Petrescu-Dragoe, Chervasie, Gr. Magiari, Popescu Sofia, Stănescu Virginia, Zaharescu; cenzori: C. I. Ştefănescu, Teodorescu Filofteia şi Petrescu Emil.

S'a examinat proectul de reorganizare al învăţământului secundar în punctele care-i interesează pe membrii Reuniunii şi s'a ajuns după desbaterile şi propunerile făcute de d-nii Ţincu, Bucovineanu, Chervasie, Rădescu, Maxen, Croitoru, Dimitriu-Bârlad, Condoiu şi doamna Popescu-Paşcanu, la următoarele constatări şi deziderate:

1) Se cunoaşte prea puţin aportul şi rostul grupului artistico-profesoral din învăţământ.

2) Reuniunea are un scop pur profesional şi membrii ei se socotesc — după cum şi sunt — membri activi ai Asociaţiei Profesorilor secundari şi Reuniunea ţine să dovedească că formează în această Asociaţie, pe lângă secţia literară şi ştiinţifică, a treia secţie — cea Artistico-Educativă.

3) Este o imperioasă necesitate pentru viitorul şcoalei încadrarea demnă şi neîntârziată, din punct de vedere moral şi material, în viitoarele legiuiri, a disciplinelor artistico-educative din învăţământul secundar; altfel se distruge raţiunea lor de existenţă.

4) Este de o capitală importanţă pentru susţinerea intereselor profesionale şi cultural artistice apariţia în mod regulat şi permanent, a unei reviste de specialitate susţinută de întreg corpul didactic respectiv.

— D-na Maria S. Pallade-Galaţi, autoarea volumului de poezii „Din Lanuri vii“ şi a romanului „Numerus Clausus“, va scoate în curând de sub tipar un nou roman „Din umbra vieţii“.

— S'a pus sub presă şi în curând va apărea în **Biblioteca „Dimineaţa“** volumul de nuvele **Ochiul de nichel,** datorit d-lui Tudor Teodorescu-Branişte.

— Stanislav Psihâsevschi, ajuns la vârsta de 65 ani, a primit dela guvernul polonez o pensie viageră. Autorul „zăpezii“ şi al „Familiei Polaneţchi' e admirat astăzi pentru noua lui piesă „Răzbunătorul“, care stârneşte admiraţia nemărginită a publicului teatral din Varşovia.

Cărţi apărute în Editura „Cugetarea“

IMPARAŢIA CERURILOR Lei 55.—

şi

EINŞTEIN şi UNIVERSUL Lei 50.—

Două admirabile lucrări de astronomie popularizată scrise de

CH. NORDMANN

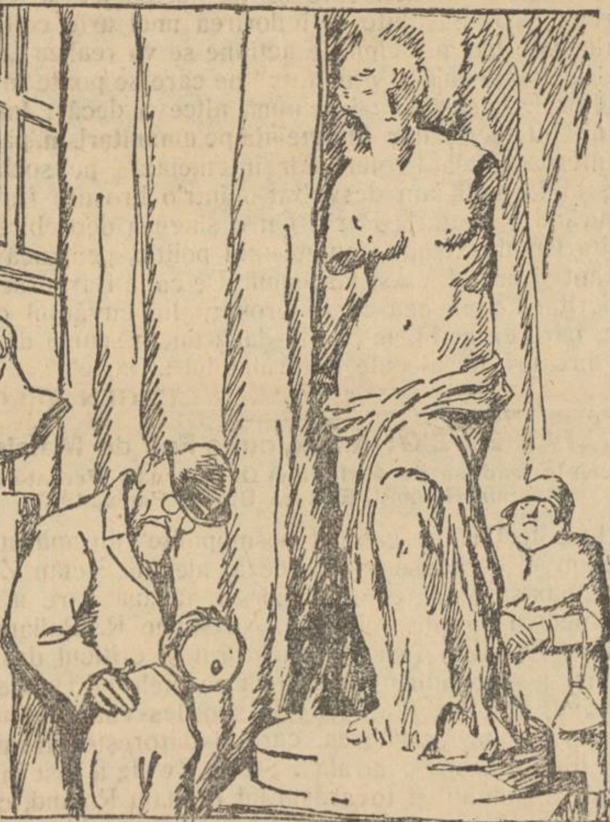
Astronom al Observatorului din Paris

Scuză

— Nu ţi-i ruşine! Om zdravăn.... şi cerşeşti.
— M'am îndreptat tocmai de când am început să cerşesc. *(Krocodilul)*

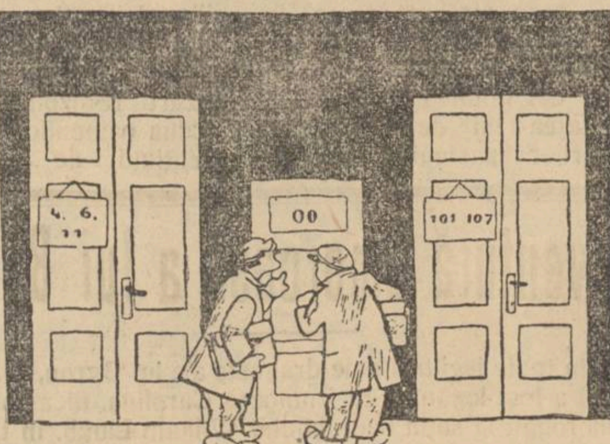
Copiii moderni

— Ei, nu mă întrebi de ce n'are braţe?
— Nu! Voiam însă să te întreb de ce-i sunt acoperite picioarele?

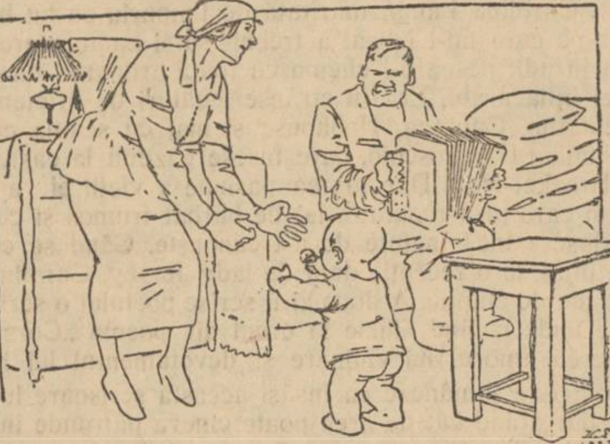
Numerotarea biurourilor

Autorităţile sovietice au înlocuit prin numere tăbliţele cu numele demnitarilor.

— Ce număr straniu. Oare ce înseamnă?
— Desigur.... sala de şedinţă. *(Krocodilul)*

Primii paşi

— Uite, Ştefan, Vasca a început să umble
— Da? Umblă? Atunci trimite-l după vodcă. *(Krocodilul)*

TIP. „ADEVERUL“ S. A., STR. SARINDAR No. 7—11

NUL VIII.—. No 336

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 15 Mai 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT in 1893

Ionel Teodoreanu

de M. D. RALEA

Ionel Teodoreanu este scriitorul cel mai reprezentativ al generaţiei noastre, al celor care au împlinit de curând treizeci de ani. Generaţie curioasă prin amestecul educaţiilor care au influenţat-o şi prin idealurile care au condus'o. Suntem mai ales o generaţie mixtă. Ante şi post belică. Cei mai bătrâni ştiu bine ce înseamnă aceasta. Cu oarecare pretenţie, am putea spune că noi facem legătura între cele două lumi, despărţite deopotrivă prin amintiri şi prin aspiraţii. Dănuţ, eroul principal al romanului „La Medeleni" este, în multe privinţi, adolescentul care am fost mulţi dintre noi. Psihologia lui e a noastră prin atâtea caractere.

Pe atunci, — „c'était le bon vieux temps", — se preţuia romantismul şi literatura. Şi existenţa celor mai distinşi juni din acele vremuri — hélas, destul de îndepărtate, — era mai ales literară. Simbolismul mai avea oarecare credit şi când citesc predilecţiile lui Dănuţ, îmi amintesc nu fără oarecare mirare cât prestigiu avea asupra noastră fadul şi manieratul Samain.

Dar ne înnebuneau pur şi simplu aerele de spiritual şi trist arlequin ale lui Laforgue, viaţa bizară în scurta şi neînţeleasa ei ardoare a lui A. Rimbaud. Cărţile de căpătâi erau însă Baudelaire şi Verlaine. Le citeam pe sub bănci în orele de Latină la Liceul internat şi sprijiniţi pe înalta lor aristocraţie estetică, dispreţuiam în vacanţii, cu misoginismul firesc liceenilor cultivaţi, domnişoarele instinctive, ori burghezismul ce ne părea teribil de ruginit al familiei. Zâmbeam cu indulgenţă unei lumi care n'avea alt defect decât că era aşa cum era. Dar aceasta nu se putea pricepe atunci.

Misticismul nu făcea încă ravagii în tineret, iar Faguet (pe care-l acuzam însă că nu pricepe simbolismul), Lemaître şi France, nu erau încă belferi anoşti şi limitaţi cum au devenit astăzi. Moravurile erau ceva mai puţin plate, ceva mai eroice şi, poate deci, ceva mai ridicule. Căutam senzaţii dar preţuiam şi sentimentul pentru muzica sufletească pe care o provoacă. Acei pe care ne preocupa şi politica eram democraţi, cu promisiunea secretă şi intimă, ca atunci când vom fi maturi să desfiinţăm toate prejudecăţile, toate tiraniile şi toate ipocriziile.

De toate acestea, cel puţin de unele din ele, ne aduce aminte azi Dănuţ al lui Ionel Teodoreanu. Ajunşi la trei-zeci de ani, aproape toţi oamenii simt nevoia să-şi lichideze adolescenţa şi prima tinereţă. E ceeace ar fi în ritul catolic a doua comuniune. Oamenii de rând marchează această primă vârstă, critică prin gesturi: se însoară, devin ambiţioşi ori sgârciţi. Scriitorii compun romane. Scriind epopeea „Medelenilor" adolescenţei sale, Ionel Teodoreanu şi-a lichidat prima tinereţă. Căci un sentiment care se povesteşte, care devine public, înseamnă că a trecut. Se întâmplă la fel cu confesiunile de dragoste.

* * *

Lumea din „La Medeleni", care prezintă câteva analogii şi multe diferenţe cu aceia din „Viaţa la ţară", e lumea unei anumite clase moldoveneşti, astăzi în mare criză, dacă nu în deplină decadenţă. E marea burghezie rurală de dincoace de Milcov. Sunt oameni bogaţi, care trăesc la ţară şi la oraş, viaţă largă, fără griji, viaţă occidentală, prin tendinţi, dar profund naţională prin ceeace ţine de instinct şi de inconştient. Există o anumită patriarcalitate orientală, făcută din lene, din glumă, din romantism, din lipsa totală a zilei de mâine (ceeace e firesc la aceste clase) dar mai ales prin lipsa totală de preocupări principiale de morală ori politică, de ideologie, în fine mai ales lipsită de fiorul religios sau mistic.

Ionel Teodoreanu

Bonomie deplină, „joie de vivre", viaţa luată sub aspectul ei amabil, spiritual şi confortabil. Adăugaţi la aceasta o anumită fantazie veşnic în trudă ca să decoreze mereu existenţa cu mici întâmplări din planul imaginativ, să o prefacă, să-i dizolve monotonia şi automatismul. Aşa simplu, timid, vesel şi distrat de tot ce e grav şi îngrijitor cum s'a trăit în lumea avută din Moldova în a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi chiar şi până la războiul mondial, nu s'a trăit decât doar în Rusia în nobleţe şi în Franţa secolului al XVIII. Rusia nobleţei lui Tolstoi şi Franţa, iată cele două modele ale mentalităţii boerimii moldoveneşti. Sunt defectele şi calităţile pentru care această parte de ţară românească îşi datoreşte distincţiunea şi ruina. Le-au descris Radu Rosetti ori G. Sion în „Amintirile" lor.

Va trebui cândva descris specificul sufletului moldovenesc. Astăzi el e schiţat. D-l M. Sadoveanu i-a dat, în literatură baza sa istorică, ancestrală, şi a desenat conturul ţărănimii şi micii sale burghezii. Petre Carp şi Matei Cantacuzino i-au înfăţişat atitudinea politică. D-l G. Ibrăileanu ideologia. Lipsea o verigă din această definiţie a fenomenului moldovenesc. Salutăm începutul complectării ei în romanul lui Ionel Teodoreanu. Era o lume moldovenească, aceia a marii burghezii care continuă sufletul şi manierele boereşti, care nu fusese încă prezentată în literatură. Şi se vede astăzi cât merita. Ionel Teodoreanu cunoaşte bine această lume şi va continua fresca începută, într'o largă compoziţie. Prin aceasta, literatura românească aşa de unilaterală în temele pe care le tratează, se complectează cu un nou aspect. Am avut literatura ţărănimii, a micii burghezii rurale, a mahalalei, a funcţionărimii. A marii burghezii continuatoare şi imitatoare, a boerimii dispărute ori internaţionalizate, am avut prea puţin, ori de loc. Aceasta trebuia căutată în Moldova, unde a apărut mai pregnant, mai desvoltat şi mai întâi o viaţă de curte. Ecoul modern al acestei vieţi îl descrie acum I. Teodoreanu.

D-l Deleanu — una din cele mai reuşite, mai organice figuri a romanului — e admirabil în nepăsare, în bună dispoziţie, în epicureismul său fără trivială jovialitate şi fără ferocitate în egoism. Cine a trăit la Iaşi a întâlnit multe figuri de acestea. Herr Direktor, e specimenul civilizat, occidental, moldoveanul care nu mai vrea să fie moldovean, dar tocmai prin aceasta foarte moldovean. Alexandru Pală, continuă tradiţia boerilor artişti şi absenteişti. Rodica e „duduia", tip de gâscă moldovenească. Nu mai vorbesc de moldovenismul servitorilor. Acela e mai puţin nou. Regret mult că Ionel Teodoreanu i-a hărăzit un rol cu totul episodic unchiului Vania. Figura sa bizară şi fugitivă ar fi meritat o altă tratare. Ar fi fost poate portretul moldoveanului boem şi vagabond. (Sunt puţini, dar tot sunt). Chiar când merge la Bucureşti autorul rămâne în mediu moldovenesc. E cazul soţilor Balmuş.

* * *

Structura sufletească care contemplează acest mediu şi aceste împrejurări e câteodată aceia a unui realist. Ochiul lui Ionel Teodoreanu vede cu deosebită justeţă anumite situaţii. Dar în mod obişnuit gama sufletului lui Ionel Teodoreanu variază între aceste două note extreme: vis şi senzualitate. Dănuţ, care e de multe ori autorul, e mereu prins între simţuri şi reverie, construeşte prin cea din urmă şi cheltueşte prin cele dintâi. Această împerechere poate să pară disonantă. Numai în aparenţă însă. Visătorul, tocmai fiindcă brodează alături de realitate, fiindcă nu oferă simţurilor altă supapă mai efectivă, e exasperat, în tensiune, în excitare. Pe de altă parte senzualitatea puternică, când nu-şi găseşte mereu căi de acţiune directă, se revarsă în vis, îi provoacă mereu temele. Visul, e de multe ori o formă a sexualităţii.

Intre Adina şi Monica, iată tocmai situaţia sentimentală a lui Dănuţ. Sau între literatură şi Adina, în alte împrejurări.

Ne-am deprins, după o definiţie prea strâmtă a romanului realist, să nu amestecăm poezia cu realitatea. Romanul trebue să fie numai cea din urmă. Cineva plecând dela delimitarea arbitrară şi artificială a genurilor, obiecta lui Ionel Teodoreanu că amestecă prea des în scrisul său viziunea poetică. Fără îndoială în artă, totul e problemă de grad, de dozare. Dar participarea visului la realitate nu e oprită de nici o lege de gust. Un artist original sfarmă limitele unui gen, mai dinainte precis. „Créer dans un genre, c'est ajouter à ce genre" (Thibaudet) mi se pare perfect adevărat. Nordicii, Knut Hamsun în primul rând, aşa îşi concep romanele. Şi trebue să amintim aici de un tânăr scriitor francez, mort în război, Alain Fournier, cu al său admirabil „Grand Meaulnes", care din punct de vedere al structurii sufleteşti — lăsând la o parte procedeele tehnice, — amestecă la un loc un lucid realism cu o atmosferă de basm.

Când se trezeşte din vis, senzualitatea e aproape singura realitate pentru Dănuţ. Ca şi cum sătul de atâta vis, ca să câştige echilibru din reacţiune bruscă, intră în realitatea cea mai realitate, cea mai tangibilă, adică în aceia biologică, a simţurilor. Şi invers, când acestea devin cotropitoare, tiranice, când alarmează sufletul, rămâne calea visului, ca un refugiu.

„Pentru Dănuţ scrisul era un refugiu, o scăpare de propriul său suflet, un fel de fetişism în care Metaforele erau icoanele. Cum fugi de umbra stranie a unui cimitir şi cum te bucuri să intri în prima casă ţărănească întâlnită, casă plină de copii care mănâncă mămăliga la măsuţa joasă, cu mâinile mânjite, fiindcă acest decor îţi alungă spaima cimitirului, aşa fugea din sufletul său refugiindu-se în metafore.

Şi fiindcă sufletul era brăzdat de spaime, metaforele isbucneau impetuoase spre viaţă, ca hergheliile de cai sirepi, fugind de crucile de foc ale furtunilor... Adora concretul spre a se izbăvi, prin el, de teroarea abstractului. Făcea metafore, cum îşi astupă femeile ochii şi urechile când le e frică prea tare..." Alternantă de spaimă şi voluptate, de umbră şi lumină, de spleen şi delir. Aceste contraste hotărâte sunt rare la omul matur. Din contra ele constituesc însuşi esenţa sufletului adolescent. Atunci sexualitatea sporeşte ca într'un neobosit caleidescop infinitatea imaginilor. Adolescentul nu poate trăi cu silogisme şi cu bun simţ, fiindcă nu urmăreşte încă nici un scop practic. El **trebue** să divagheze. Imaginele fac parte din atmosfera acestei vrâste. Ca s'o facă înţeleasă Ionel Teodoreanu, a adunat nu numai imaginile care se perindă în capul lui Dănuţ, dar a descris aceste imagini tot cu imagini, adică a făcut înţeleasă „teoria cunoaşterii" adolescente cu propriul său instrument.

Era metoda cea mai indicată şi cea mai adequată vieţii pe care o trata şi o exprima. Ni l'a descris pe Dănuţ cu mentalitatea lui Dănuţ, adică l'a lăsat să plutească în ambianţa care-i convenea mai bine, chiar când vorbea autorul, vorbea ca şi Dănuţ. Atmosfera nu se altera, nu se înstrăina. L'a pictat cu propriul său penel. Era greu de găsit procedeul mai fericit care să împace mai bine conţinutul cu expresia, scopul cu mijlocul. Deaceea redarea psihologiei vrâstei de optsprezece ani de către Ionel Teodoreanu, e unică în literatura noastră şi prin adâncimea ei se poate considera comparativ cu marile literaturi occidentale.

* * *

Criticul A. Thibaudet susţine că Taine şi-a ratat romanul său „Etienne Mayran", fiindcă eroul era adolescent şi sufletul adolescenţilor nu e interesant. Toată lumea ştie un lucru mult mai simplu: că Taine şi-a greşit romanul fiindcă nu avea talent literar propriu zis. Era prea critic ca să creeze. Iar afirmaţia că sufletul adolescent nu e interesant e mai mult decât discutabilă. Mai întâi toate sufletele sunt interesante pentru artist. Şi eroul ca şi omul banal. Dar mai ales e interesant adolescentul, în care se încrucişează două drumuri, se sbat două suflete, unul care rămâne în urmă, copilul, şi

William Hogarth — Sigismonda

altul care năzueşte înainte, omul. La această primă perioadă critică viaţa oarecum alarmată primind cea dintâi ameninţare, cea dintâi oprire prin barierele maturităţei care se anunţă, e în maximul ei de pulsaţie. Intenzitatea e vibrantă, vitalitatea ajunge la paroxism.

Nenumăraţi autori au descris cu predilecţie găsind-o extrem de interesantă, vrâstă critică între 45 şi 50 ani. Atunci se decide între maturitate şi bătrâneţe. Dar tot aşa de capitală e vrâsta de 18 ani. Şi acolo se desenează o mare răspântie a vieţii. Aci viaţa care începe, dincolo viaţa care sfârşeşte. Ca să se reprezinte un elan vital aşa de impetuos, trebuia o compoziţie specială. Din instinct, Ionel Teodoreanu a găsit-o.

Mi se pare că i s'a obiectat lipsa de evenimente, de conflicte tragice, lipsa de acţiune, de evoluţie epică. S'a uitat însă că viaţa prea bogată **izbucneşte**, nu se **desfăşură**.

Bergson, filozoful vieţii şi al tinereţei, combate unde-va ipoteza biologică, spencerismul după care evoluţia vieţii s'ar fi făcut unilinear: o speţă s'a transformat în alta şi aşa mai departe. După el transformarea s'a făcut altfel.

A existat iniţial un elan de viaţă aşa de impetuos încât a explodat deodată în mii de direcţii, ca gloanţele unui şrapnel. Speciile au pornit explosiv toate deodată. Omul, insecta, reptila şi planta, fiecare reprezintă un senz al exploziei.

Nu ştiu dacă în biologie lucrurile s'au petrecut exact aşa şi dacă felul acesta de transformism e singurul. Mai probabil că ambele feluri de evoluţie sunt posibile. Când impulsiunea iniţială e prea vie, când materia care se modelează e prea exuberantă, evoluţia cea mai probabilă e cea explosivă. Aşa trebue să fie manifestările, conduitele tinereţei. Când e vorba de persoane mature, cu obiceiuri tihnite atunci desfăşurarea evenimentelor unul din altul, unilinear, epic, e mai firească. Pentru romanul adolescenţei nu era posibilă altă compoziţie.

„Evenimentul", care caracterizează mersul epic al acţiunii, presupune descompunerea vieţii în câte-va momente culminante, văzute în mare, printr'o viziune telescopică, în care se descrie o linie de viaţă oarecum punctată, fără continuitate, cu spaţii albe, cu lacune. Nu sunt înregistrate decât punctele care sar în ochi. Dar „evenimentele" sunt compuse şi ele dintr'o mulţime de acţiuni mai mici, imperceptibile. Oamenii maturi fac economii de viaţă ca să poată trăi, din când în când, discontinuu, câte-o împrejurare mai esenţială. Ei aleg, fiindcă au puţin. Ei preferă evenimentele fiindcă nu pot să se cheltuiască, să se împrăştie tot timpul în acţiuni mici. Tinerii însă trăesc tot timpul, se irosesc mereu, viaţa lor e continuă, nu întreruptă în pauze ca la bătrâni. La ei nu se pot înregistra evenimente fiindcă nu sunt lacune, fiindcă trăesc mereu, sunt tot timpul vii, în tenziune. Nu se poate stabili contrastul între calmul obişnuit şi agitaţia din momentele de criză. Bătrânii selectează, sistematizează. Viaţa lor e desenată de scopuri. Tinerii nu urmăresc nimic, nu aleg nimic, viaţa lor se revarsă. Tinerii au tot timpul evenimente mici ,adică n'au de loc momente culminante. Viaţa lor, nu poate descrie deci o curbă epică unilineară, cu gradaţiile ei, de conflict, de acţiune, cu contrastele ei de inerţie şi tenziune, viaţa lor nu se desfăşoară liniştit, previzibil, pe o linie trasă mai dinainte. Ea e impetuoasă şi isbucneşte în toate părţile. Pentru ei totul e important, totul e puternic. Ceeace pentru noi e simplu şi neglijabil pentru ei e „eveniment".

Dacă Ionel Teodoreanu ar fi fixat romanul său, într'o desvoltare clasică, într'o acţiune selectată din momente mari şi prea caracteristice, n'ar fi putut lăsa impresia vioiciunei, a tinereţei, a forţei inepuizabile, a împrospătării vecinice. Eroii săi **trebuiau** să trăiască toţi deodată, în mod anarhic, cu fantazia, cu nervii ,cu conduita lor imprevizibilă şi neastâmpărată. Compoziţia romanului lui Ionel Teodoreanu aminteşte procedeele de evoluţie ale insuşi elanului vital.

Ceeace impresionează, aşa dar, în „La Medeleni" e o bogăţie de viaţă neînchipuită. O pădure tropicală în care vegetaţia iese din orice, din umezeala aerului, din fecunditatea pământului. Dar toată această vibrare continuă, această împletire inextricabilă de linii de viaţă, are şi inconvenientele ei. Câteodată se poate spune despre romanul lui Ionel Teodoreanu că are „le défaut de ses qualités". E aşa de încărcat, aşa de plin, că apare congestionat. E aproape gata să izbucnească: Există în el prea multă încordare. E prea nutrit. E mai mult decât bogăţie, e obezitate. Tenziunea care se impune şi cititorului la lectura lui, îl oboseşte şi-l zăpăceşte. De aici reese şi impresia de încărcare, de ornamentaţie prea grămădită, într'o architectură barocă. Din stilurile arhitectonice, acela care are cele mai multe analogii cu romanul lui I. T., e „rococo"-ul. Şi acolo prea multe linii mărunte încălecate unele peste altele ,prea multă preocupare de ornamentaţie (aplicaţii străine, de metal, de lac ,de culori, de auriu), prea multă atenţie detaliului, care devine un scop în sine, depăşeşte rolul de mijloc modest în redarea unui tot armonios.

Am spus mai sus că imaginile sunt indispensabile materiei romanului „La Medeleni". Tinereţea are nevoe de acest stil. Altfel rămâne neînţeleasă. Imaginea e un mijloc ca să redea viaţă, dar aici ea devine un scop. Totul e problemă de grad, de măsură.

Şi fiindcă suntem la capitolul rezervelor, să mai adăugăm încă unul. Atitudinea autorului în faţa materialului său îmbracă câteodată un aspect prea literar. Nu mai vorbesc de nenumăratele citaţii din Samain, Verlaine, Rimbaud, Mallarmé, puse acolo ,desigur ca să definească psihologia lui Dănuţ, june poet, intoxicat enorm de literatură. Dar era nevoe chiar de citaţia textelor? Nu se putea aminti doar că anumiţi autori îi sunt preferaţi? Psihologia nu câştigă nimic prin textul versurilor.

Dar însăşi optica autorului e câteodată atinsă de literatură. Ea transpune o lume văzută-literar, adică prea reliefat, prea „saillant", preocupată de contraste de efect. Când trebue să dea firmă unei crâşme I. T. o numeşte: „La musca vadană", un erou se chiamă: „Minodor Stratulativ". Se va zice: dar aceste nume există. Ei şi? Dece autorul le-a ales tocmai pe acestea?

Un capitol se chiamă „Il était un petit pommier". Apoi prea multe hors-texturi: „quand j'ai bu du vin clairet"... „unu Plă Duduilă"... „Eşti caş toporaş"... „Die Rose, die Lilie, die Taube"... „Il hais le mouvement qui deplace les lignes", etc., etc. Scrisorile Olguţei sunt prea ticluite. Sunt apoi în „La Medeleni" prea mulţi zarzări înfloriţi şi prea mulţi hulubi. Astfel lumea nu mai e privită direct, înregistrată, din observaţie pură şi simplă. Intre simţurile autorului, între puterea sa de observaţie şi expresie se interpun canoane, reminiscenţe, reţete, atitudini artificiale de prefacere a realităţei în sensul unui efect mai dinainte voit. Spontaneitatea e filtrată printr'o artă subtilă, dar totuşi, nu mai puţin artificială. Se vede prea uşor cultura literară, a autorului, conştiinţa sa excesivă, intenţia sa voită de a întrebuinţa cutare ori cutare artificiu. Viaţa e colectată şi redată după un specific exagerat care nu are aroma naturei, ci pe aceia a biroului. Afară de cele lămuritoare pentru sufletul eroilor şi de cele pline de poezie, unele comparaţi sufăr de literaturism. Iată una luată la întâmplare: „Toate amintirile se alterau, ca prăjiturile cu cremă vara". Aici comparaţia nu e nici proprie, nici poetică. E pusă pentru un anumit efect, care tocmai din această cauză e ratat.

Spiritul literar ,adică în cazul de faţă conştiinţa prea mare a creaţiei, duce la un fel de spirit de sistemă. Se rotunjeşte după un plan prea precis, prea dogmatic caracterul personagiilor. Ca să li se dea nota caracteristică desenul e caricatural câteodată. De cele mai multe ori I. T. e un psiholog adânc.

Continuare în pagina II-a

Sunt personagii în romanul său care vor rămânea. Sunt unele definitive. D-l Deleanu, Rodica (puțin cam prea mult „vai!"), Puiu, Tonel. Altele încă foarte reușite: Mircea Balmuș, băiatul timid și silitor, d-na Balmuș, etc., etc. Nu mai vorbesc de Dănuț.

In unele locuri situațiile sufletești sunt schițate remarcabil. Iată de pildă o pagină minunată de Psihanaliză: începutul (fatal platonic) al dragostei lui Puiu pentru Olguța. Când încep să se deștepte simțurile, ele iau calea indirectă și imită mulajul unor afecțiuni deja cunoscute: acela al dragostei pentru soră, al compătimirii, al devotamentului. Senzualitatea nu începe brusc, direct, decât la copii inferiori. Și apoi dragostea adevărată e totdeauna suprasexuală.

Iată cum iubea Puiu: „Pe Olguța îi plăcea să și-o închipue toamna, în odaia de la Iași a Monicăi. Ar fi vrut s'o știe bolnavă, puțin, nu mult, s'o doară gâtul de pildă. Să-i fie frig. Să fie ceva mai palidă, mai puțin energică. Infrigurată, să aibă un șal pe umeri și să stea zgribulită, în fundul divanului. Leila să toarcă. In sobă să ardă focul. Olguța să fie îmbrăcată în haine de toamnă, cu puțin miros de naftalină: rochie de culoare închisă, neagră mai ales, ghete înalte. O îmbrăcăminte de doliu.

El să stea la picioarele divanului, sau la picioarele Olguței. Afară frig, burniță. Să fie și el bolnav, ca Olguța să se arate blândă cu el. Să fie zi de școală: nici o sărbătoare, nu-i mai sărbătoare decât o zi de școală petrecută acasă, când știi că toți colegii stau în bănci. Olguța să privească spre fereastră. El să mai pue lemne pe foc. Să vadă mormanele de jar sclipind în umbră și să audă clocotul muzical al apei din samovar. Să se facă seară.

— Noapte bună, Olguțo.

— Noapte bună, Puiule.

...Și să-i sărute mâna...".

Găsesc acest pasaj cu totul remarcabil.

Olguța este cu siguranță un tip. E însă un tip prea „caracteristic", prea șarjat. E în perpetuă tensiune. Incordarea ei, fără umbre, fără variații, e monotonă. Și la urma urmei e anostă. Dar intenția autorului n'a fost s'o zugrăvească așa. Se vede bine că el admiră puțin tipul Olguței, care, cum se zice, îl „epatează". Scrisorile pe care le scrie sunt iritante în maniera lor veșnic aceiași. Nici un incident, nici un episod din care să putem surprinde și altceva în sufletul acestei fete și și care să ne repauzeze. Un asemenea personaj, în realitate, ar fi peste măsură de enervant. Dar autorul n'a voit s'o prezinte așa. Și după părerea mea, el a scăpat o admirabilă ocazie de a varia puțin acest tip. Ar fi putut înfățișa direct începutul de dragoste al Olguței pentru unchiul Vania. Ar fi prezentat astfel și un alt aspect al acestei ființe teribil de simplificată. Ar fi făcut-o puțin tristă, puțin gânditoare, puțin posomorită; ar fi umanizat-o puțin.

Dar dacă tipul Olguței e prea unitar, prea aranjat, prea consequent acelaș, există altele care, mai puțin studiate, ajung șovăitoare.

Această șovăire reese poate și din lungimea detaliilor, înfățișate de multe ori pentru ele însăși și nu ca subordonate liniei principale. Trebue să mărturisim, că ținând seamă de toate deliciile lecturei, romanul e totuși prea lung. Maniera lui e discursivă și prin atenția care se dă amănuntului, amintește de procedeul analitic al unor naturaliști.

Dar nervii moderni vibrează în viteză. Răbdarea și supunerea resemnată la realitate e o virtute dispărută. Arta modernă în toate manifestările ei e sintetică. In pictură ansamblul nu se mai recompune din detalii insistate, așa cum proceda spre admirația tuturor, altădată, Claude Monet. Expresionismul modern se reduce la câteva linii esențiale. Se urmărește un caracter predominant care se înfățișează cel mult într'o schemă. In literatură la fel. P. Morand, Romains, Mauriac, Edschmid ne dau un desen simplu și condensat.

De multe ori numai indicații, puncte de vedere, complectate apoi de dispoziția noastră mentală. Dacă ar trebui să aleg pe scriitorul european, cel mai opus, mai antipodic lui Ionel Teodoreanu, acela ar fi, fără îndoială, Jean Cocteau. „Le grand écart" și „La Medeleni" sunt între ele ca ziua și noaptea. Dar aceasta nu înseamnă deloc că procedeul lui I. T. nu e perfect legitim. E vorba de o caracterizare nu de o preferință.

* * *

Am insistat poate prea mult asupra câtorva rezerve, fiindcă scriitorul și romanul îmi sunt prea aproape. Legat de generația mea, m'am ferit poate să nu fiu influențat de atâtea motive extraliterare. Ionel Teodoreanu este astăzi, din toate punctele de vedere, o mare realitate a literaturei noastre. Dar este încă și o mare speranță. Cei de o vârstă cu el trebue să-i aducă laudele, și să-și formuleze temerile.

Și apoi Ionel Teodoreanu ne-a înălțat la un nivel, de la care ne-a dat dreptul să fim pretențioși. El este astăzi cel mai reprezentativ, mai bogat, mai talentat prozator dintre tineri. Romanul acesta, fără îndoială, e începutul unei serii care va urma. După confidențele adolescenței, vor veni preocupările maturității. Ceeace a încercat până acum, adică epopeia tinereței, e impunător. Ne-a descris în pagini de adânc realism și de înaltă poezie o perioadă a vieții pentru care a găsit mijloacele cele mai indicate ca să ne-o suggereze, să ne infiltreze direct în pulsația ei inițială, clocotitoare de exuberanță abia conținută. In toate acestea a arătat pe lângă calitățile de romancier, pe acelea de mare scriitor, de stilist desăvârșit. Cititorul să ne ierte încă o citație pentru care va fi recompensat prin calitatea poeziei și a formei. E vorba de primele semne ale dragostii lui Mircea: „In sufletul lui Mircea era ca o mirare care prefăcea conturul sufletului și al gândurilor. O mirare...

Inaintea primăverii trece un vânt. Trece un vânt pe străzi, printre case, magazii, biserici, printre oamenii preocupați, care se duc la treburile lor de toate zilele, într'o zi ca toate zilele.

Și deodată un trecător, — tânăr sau bătrân, femee sau fată, — ridică ochii, ascultă, privește, respiră... Ce s'a întâmplat? A înflorit o zare? Au râs mălinii unde-va înainte de vreme? Au respirat violetele într'o pădure? A zburat un înger nevăzut din ceruri și s'a dus iar înapoi, cu parfum de toporași în aripi? Cine știe!

Nu s'a întâmplat nimic... Cine știe!

A trecut un vânt înaintea primăverii, printr'un oraș. Și capetele trecătorilor se ridică. Cerul pare că a venit. Un trecător zâmbește altuia fără să-l cunoască. Fiecare ar vrea să facă semne de bună venire cuiva. Nu-i nimeni. E o mirare; orașul e altul, oamenii sunt alții. Unde-va un glas începe să cânte. E o mirare pretutindeni, pe urma unui vânt care a fluturat soare, perdele, plete, suflete..."

Adâncă și minunată poezie psihologică! Dar înainte de toate minunată tinerețe. Poezia e tinerețe și tinerețea e dragoste. Pe acestea I. Teodoreanu ne-a făcut să le simțim încă odată, adică să reîntinerim. Ii suntem recunoscători ca tuturor marilor artiști.

Incotro se va îndrepta deacum înainte talentul său? Pascal spune unde-va: „La vie heureuse commence par l'amour et finit par l'ambition". Ceeace tradus în alți termeni înseamnă că într'o viață complectă, după dragostea tinereții, încep preocupările de conștiință, problemele tragic omenești, valorile maturității. Poate că acesta e și destinul lui Ionel Teodoreanu, ca al nostru, al tuturor.

MIHAI D. RALEA

Fără titlu

A. CEHOV

In veacul al cincilea, ca și astăzi, soarele răsăria în fiecare dimineață și se apleca somnoros spre Apus, în fiecare seară. Dimineața, când cele dintâi raze se sărutau cu roua, pământul se înviora, văzduhul se umplea de zvonurile bucuriei, ale entuziasmului și ale nădejdii, — iar seara, acelaș pământ se liniștea și se scufunda în întunerecul nemilostiv. Trecea astfel zi după zi și noapte după noapte.

Din când în când norii alergau pe cer și tunetul bubuia cu furie, — sau cădea o stea, sau venea în goana mare un călugăr palid și povestea fraților că nu departe de mânăstire a văzut un tigru — și-atâta tot; apoi iarăși trecea zi după zi și noapte după noapte.

Monahii lucrau și se rugau lui D-zeu, iar bătrânul lor stareț cânta din orgă, făcea versuri latinești și scria note pe partituri. Acest minunat bătrân era înzestrat cu un dar neobișnuit. Cânta din orgă cu atâta artă încât chiar și cei mai bătrâni monahi, al căror auz se tocise către sfârșitul vieții, nu-și puteau stăpâni lacrimile, când din chilia lui se revărsau melodiile de orgă. Când vorbea el despre ceva, chiar despre cel mai obișnuit lucru, despre arbori, spre pildă, despre fiare, sau despre mare, nu era chip să-l asculți fără un zâmbet, sau fără o lacrimă; părea că în sufletul lui sunau aceleași strune ca și în orgă. Iar dacă se mânia, sau dacă avea o mare bucurie, sau de începea să vorbească despre ceva spăimânăttor și măreț, atunci o inspirație pasionată punea stăpânire pe dânsul, în ochii-i fulgerători năvăliau lacrimi, figura i se rumenia, gasul îi bubuia ca tunetul, și monahii ascultându-l, simțeau cum inspirația lui le fereca sufletele; în astfel de momente mărețe, minunate, puterea lui era fără de margini, și dacă le-ar fi poruncit bătrânilor să se arunce în mare, atunci cu toții până la unul, cu entuziasm, s'ar fi grăbit să-i îndeplinească voia.

Muzica, glasul și versurile, în care el preamăria pe Dumnezeu, cerul și pământul, erau pentru monahi un izvor de nestrămutată bucurie In monotonia vieții, i-ar fi putut plictisi arborii, florile, primăvara și toamna, — le-ar fi putut obosi auzul sgomotul mării, — le-ar fi putut fi lehamite de cântecele pasărilor, — dar talentul bătrânului stareț, le era necesar ca și pâinea de fiecare zi.

Trecură zeci și zeci de ani, — zi după zi și noapte după noapte. Afară de pasările și de animalele sălbatice, nici un suflet nu se arăta în imprejurimile mânăstirii. Locuințele omenești învecinate se aflau destul de departe, așa că pentru a porni spre ele dela mânăstire, sau dela ele la mânăstire, trebuia să treci o sută de verste de pustietate. Iar ca să treacă pustietatea, se hotărau numai oamenii cari desprețuiau viața, renunțau la ea și intrau pentru totdeauna în mânăstire ca într'un mormânt.

De aceea, care n'a fost mirarea monahilor, când într'o noapte bătu la poarta lor un om, ce părea a fi un orășan, cel mai de rând păcătos, iubitor de viață.

Mai înainte de-a cere dela stareț, blagoveștenia și înainte de-a se închina, acest om ceru mâncare și băutură. La întrebarea, cum a căzut din oraș în pustietatea aceea, el răspunse cu o lungă poveste vânătorească: plecase la vânat și fiindcă băuse cam mult, s'a rătăcit. La propunerea de-a se face călugăr și de a-și mântui sufetul, el răspunse cu un zâmbet și cu vorbele: „Nu vă sunt tovarăș? Ce mai vreți?..."

Mâncând și bând, el se uită pe rând la monahii cari îl slujiau, dădu din cap și zise:

— Voi nu sunteți buni de nimic! Nu știți decât să mâncați și să beți. Oare astfel se mântuie sufletul? Gândiți-vă că în vremea aceasta, când voi stați aici în liniște mâncând, bând și cugetând la fericire, aproapele vostru moare și se prăvălește în iad! Priviți ce se întâmplă în oraș! Unii mor de foame, — alții neștiind unde să-și mai cladească aurul se pierd în desfătări și pier ca muștele, înămolindu-se în miere. Nici credință, nici adevăr nu mai au oamenii. Și oare, cine ar trebui să-i mântuiască? A cui este datoria de-a propovădui? Nu cumva a mea, care sunt beat de dimineață până seara? Oare smeritul vostru suflet iubitor de blândețe și cu credința lui Dumnezeu vi s'a dat numai pentru ca să ședeți aici între patru pereți și să nu faceți nimic?

Cuvintele orășanului beat erau cutezătoare și neplăcute, dar îl izbiră pe stareț într'un chip straniu. Bătrânul, uitându-se la călugării săi, se făcu palid și zise:

— Fraților, totuși el a spus adevărul! La dreptul vorbind, sărmanii oameni pier în viciu și necredință din neînțelegere și patimă, iar noi nu ne urnim din loc ca și cum acest lucru nu ne-ar privi. De ce n'am merge și nu le-am aduce aminte despre Hristos, pe care ei l-au uitat?

Cuvintele orășanului l-au fermecat pe bătrân. A doua zi, și-a luat toiagul, și-a luat ziua bună dela frați și s'a îndreptat spre oraș. Și monahii au rămas fără muzică, fără cuvântările și versurile lui. Așteptară o lună, două; dar bătrânul nu se mai întorcea. In sfârșit, după a treia lună, se auzi bătaia cunoscută a toiagului său. Monahii i se repeziră întru întâmpinare și-l năpustiră cu întrebări; dar în loc să se bucure, el începu să plângă amar fără să spună un cuvânt. Monahii luară seama că el îmbătrânise și slăbise foarte mult; și fața îi era istovită și exprima o scârbă profundă și când plângea avea înfățișarea unui om care a fost jignit.

Călugării de-asemeni începură să plângă și să-l întrebe cu compătimire, de ce plânge, de ce este atât de posomorît; dar el nu spuse nici un cuvânt și se închise în chilie. Șapte zile a stat astfel; nu a mâncat și nu a băut nimic, nu a cântat din orgă; și a plâns tot timpul. La bătăile în ușă și la rugămințile monahilor de a eși și de a-și împărți cu dânșii durerea, el răspundea cu o tăcere adâncă.

In cele din urmă eși. Adunându-i împrejurul său pe toți călugării începu să povestească cu ochii plini de lacrămi, cu scârbă și cu indignare ce s'a întâmplat cu dânsul în cele din urmă trei luni. Glasul îi era liniștit și ochii scăldați în zâmbet, când descria drumul dela mânăstire la oraș.

Pe drum, spunea el, pasările îi cântau, pâraele murmurau și nădejdi dulci și tinere îi frământau sufletul; mergea și se simțea ca un soldat care se duce la războı și este sigur de izbândă; visând mergea și compunea versuri și imnuri, fără a băga măcar de seamă, când s'a isprăvit drumul.

Dar glasul începu să-i tremure, ochii să-i lucească și întreaga lui ființă se înflăcără de mânie, când începu să vorbească despre oraș și despre oameni.

Nici odată nu a văzut și nici nu a cutezat să-și închipue ceeace a întâlnit, intrând în oraș. Numai atunci, pentru întâia oară în viață, în anii bătrâneții, el a văzut și a înțeles cât de puternic este diavolul, cât de fermecător răul și cât de slabi, cât de josnici și cât de nemernici sunt oamenii. Printr'o întâmplare nenorocită cea dintâi locuință la care s'a oprit, era o casă de desfătare.

Zeci de oameni bogați, mâncau și beau fără măsură.

Imbătați de vin, ei cântau cântece și spuneau cu îndrăzneală cuvinte spăimântătoare și grețoase, pe care nu-și îngădue să le rostească un om cu frica lui Dumnezeu. Fără margine de liberi, curagioși, fericiți, ei nu se temeau nici de Dumnezeu, nici de diavol, nici de moarte; — vorbiau și făceau tot ce voiau și mergeau inconștienți, unde-i mâna pofta.

Vinul, curat ca chihlimbarul, străbătut de scântei de aur, era par'că nespus de dulce și de parfumat, — și cine-l bea, zâmbia fericit și voia să mai bea încă.

Bucuria băutorului era mereu sporită, de amețeala vinului și de farmecele diavolești ascunse în dulceața sa.

Bătrânul, înflăcărându-se mai tare, și plângând de mânie, continuă să povestească ce-a văzut. La masă, între cei ce chefuiau, spunea el, stătea o femee pe jumătate goală. Cu greu și-ar putea închipui mintea omenească să găsească în natură ceva mai frumos și mai desăvârșit. Această canalie tânără, cu părul lung, de culoare arămie, cu ochii negri și buze sensuale, nerușinată și îndrăzneață, își arăta dinții albi ca zăpada și zâmbia ca și cum ar fi vrut să spună: „Priviți cât sunt de îndrăzneață și de frumoasă".

Mătasa, aurul și argintul cădeau în valuri pe urmele ei, dar frumusețea nu vroia să se ascundă sub haină, ci ca verdeața cea tânără, din pământul de primăvară, se arăta lacomă privirilor uluite de atâta strălucire. Obraznica femeie, bea vin, cânta, și se dădea fără șovăire, primului venit.

Mai departe, bătrânul scuturându-și cu mânie mânile, descrise luptele de tauri, teatrele, atelierele artiștilor, unde se schițează și se modelează din noroi, femei goale.

A vorbit inspirat, frumos și sonor, ca și cum ar fi cântat pe niște strune nevăzute, iar monahii încremeniți, ascultau lacom cuvintele lui și suspinau în extaz...

Descriind toate farmecele diavolului, frumusețea răului și desăvârșita grație a respingătorului corp femeiesc, bătrânul îl blestemă pe diavol, — porni desnădăjduit, și se închise în chilia sa.

A doua zi de dimineață, când eși din chilie, în mânăstire nu mai rămăsese nici un călugăr. Fugiseră cu toții la oraș..

Traducere din rusește
de DR. I. NEGRESCU

Conferințe

Orașul, educator economic al națiunii

Opera de îndrumare economică se face astăzi la noi fără metodă. In interesanta sa prelegere, ținută la Fundația Carol I, d. M. Manoilescu a arătat cum ar trebui să se facă educațiunea economică în școli și în ,nstituțiunile noastre de specialitate, pentruca să ajungem cu toții la prețuirea timpului, la înțelegerea structurii actuale social-naționale a țării, și a cadrului în care se desvoltă astăzi comerțul și industria României.

Omul economic, spune d. Manoilescu, are cele trei aspecte clasice: producător, factor de schimb și capitalist.

Pătura cea mai importantă și temelia avuției și producției naționale este agricultura. Centrele de progres trebue să fie fermele, fiindcă ele utilizează toate sistemele binefăcătoare ale regimului capitalist.

Educația economică a masselor trebue să arate orașelor cum trebue prețuită agricultura, — și învățământul agricol trebue ajutat să progreseze.

Al doilea component al producției e lucrătorul. El trebue îngrijit cu toată atenția și solicitudinea.

Al treilea colaborator al producției e *industriașul* și *capitalistul*. Situația acestora, mai cu seamă în Ardeal, e plină de îngrijorare, fiindcă influențe artificiale au împins numai o parte din locuitori spre această activitate. Cei ce au dispoziții naturale, cei cu ereditate profesională și cei formați în asemenea ambianță, trebuesc încurajați și ridicați la rolul de conducători.

Cu acest prilej, conferențiarul protestează împotriva barierei prejudecăților, apărând „libera circulație a capacităților".

Pentru *funcția de schimb* defectul economiei capitaliste îl constitue înmulțirea nemăsurată și nelogică a micilor comercianți — energii pierdute.

Pentru educația *consumatorului* opera e mult mai grea și mai delicată. E vorba de educația individuală și națională. In școlile noastre educația economică e cea evanghelică — deci fără nici un efect. Cheltuelile inutile ale vanității fiecăruia de a se clasifica peste locul lui — trebuiesc suprimate. Apoi educația consumatorului trebue pregătită, în special pentru a-l hotărî să prefere la producții egale pe cele naționale. Tot dela oraș va porni propaganda și curentul acesta.

Pentru *funcția de capitalizare* — acumulare și plasament — avem de a face cu neîncrederea excesivă de care suferă românul față de instituțiile capitaliste dela oraș.

EDITURA „VIAȚA ROMÎNEASCĂ"

A apărut:

G. IBRĂILEANU

Scriitori Romîni și Străini

I. L. Caragiale -- M. Eminescu -- I. Creangă
Mihail Sadoveanu -- Jean Bart -- G. Coșbuc
Mihail Codreanu -- Ionel Teodoreanu
I. I. Mironescu -- Iacob Negruzzi -- Demostene Botez -- Duiliu Zamfirescu -- A. Macedonski -- H. Streitman.
Anatole France -- William James
Marcel Proust -- Ladislas Reymont
Max Nordau -- Thomas Hardy

Prețul 100 Lei

ANECDOTE

Isac, cu geamantanele în mână, se repede pe peronul gării. Intreabă pe un funcționar:

— Când pleacă expresul?

— La 8.50, răspunde funcționarul.

Atunci Isac, instinctiv:

— Să fie 7.50 și îl iau!...

* * *

O femeie curtată rapid de un tânăr cuceritor.

Ea. — Nu, nu. Te cunosc. Am auzit vorbindu-se de d-ta. Dumneata nu crezi în iubire.

El. — Cei mai buni popi n'au crezut în Dumnezeu!

* * *

Doi bârfitori privind într'un parc o pereche care trece:

— Frumoasă femee!

— Frumoasă, dar n'are un ban. El însă e bogat ca pentru doi!

— Intocmai: și ea e frumoasă pentru doi!

* * *

O actriță se plânge unei amice de prostia cameristei pe care o are.

— Inchipue-ți, mărturisește ea, că zilele trecute, proasta îmi aduce o carte de vizită și-mi spune că au venit doi domni care vor să mă vadă. „Pe unul l'am dus în salon, iar pe celălalt l'am lăsat la ușă", declară ea mulțumită. Firește, am sărit în sus: „De ce l'ai lăsat la ușă, toanto?" Și camerista arătându-mi cartea de vizită, îmi răspunde cu cel mai firesc ton: „Doar nu eram să-i las pe amândoi cu un singur bilet!"

* * *

Abraham roagă un prieten al lui, aviator, să-i plimbe familia deasupra orașului. Prietenul, care cunoștea limbuția lui Abraham îi răspunde:

— Ascultă, Avram, te iau cu Sara în avion, dar să știi pentru fiecare cuvânt pe care ai să-l rostești vei plăti o sută de franci amendă.

Abraham primește. Aviatorul în ora plimbării deasupra orașului, face diferite piruete și mișcări periculoase ca să-și sperie amicii.

La aterizare, Abraham se repede înaintea aviatorului:

— Mm! Mm! Mm!

— Ce e? Ce s'a întâmplat?

— Mm! Mm Mm!

— Vorbește frate! Acum nu mai plătești nici o amendă....

— A căzut nevasta din aeroplan!

Cugetări și proverbe *)

Câinii își câștigă existența dând din coadă.

Cine pretinde că leul e un măgar, să se ducă să-i pună căpăstru.

Când o femeie jură, înseamnă că minciuna merită osteneala

Nu-ți poți închipui câți bani încap în mâna unei femei, mai ales când această mână e mică.

Fericirea în doi ține tocmai timpul cât să numeri până la trei.

Un imbecil îi spune unei femei că are dinți frumoși; un om de spirit o face să râdă.

Unei femei îi trebuesc cel puțin patruzeci și cinci de ani ca să ajungă la treizeci.

Dacă nu poți fi bogat, fii vecin cu un om bogat.
(Proverb armean)

Când vi se spune că e mai bine de mers pe jos decât călare, să nu credeți. **(Proverb turcesc)**

„Voi face cutare lucru, dac'o vrea Dumnezeu!" — spunea cineva; dar vorba asta n'avea nici-un sens, căci încă n'o întrebase pe nevastă-sa. **(Proverb japonez)**

Prima dată când mă înșeli e greșala ta; a doua oară, e greșala mea. **(Proverb arab)**

Vrei să fii fericit o zi: îmbată-te! Vrei să fii fericit două zile: însoară-te! Vrei să fii fericit o săptămână: taie-ți porcul! Vrei să fii fericit toată viața: fă-te popă!
(Proverb normand)

*) Din volumul domnilor D. A. și Ath. Gh.: „24 de ore de râs".

Parisul este bine cunoscut din romanele sale de aventuri se cunosc moravurile oamenilor de lume și ale banditilor, se cunoaște orașul cu palatele și străzile lui, cu centrele sale pitorești și elegante sau dosnice și sărăcăcioase.

MIZERIILE LONDREI

ne transportă însă într'o lume până acum necunoscută

MIZERIILE LONDREI

ne conduc în cârciumile de rând ale metropolei engleze unde mișună o populație mizeră, în somptuasele palate nobile unde clocotește ura și răutatea. Rând pe rând, pătrundem în cartiere sărăcăcioase și bogate, avem de-aface cu ticăloși și cu nobili, cu răi și cu buni.

Deasupra tuturor se ridică eroul romanului, omul fără nume

OMUL CENUȘIU

El ne duce în celebra închisoare Newgate; cu el asistăm la moartea prin ștreang a ticăloșilor; el ne duce în subteranele palatului Palmure; el știe să descopere pe asasini, să scape pe cei amenințați, să pedepsească pe vinovați.

Duminică 15 Mai va apărea
în fascicole, senzaționalul roman

MIZERIILE LONDREI

PRIMA FASCICOLA GRATUIT

Theodor Pallady

Cel ce va scrie cândva istoria picturii româneşti contimporane, va trebui să găsească un colţ cu totul singular pentru ritmica deosebită a coloristului prin excelenţă, Pallady.

Dincolo de ceeace obicinuit se înţelege prin sensibilitate coloristică, pictorul Theodor Pallady pecetluieşte o treaptă mai sus, o culme şi, întrucâtva, un simbol.

Modulaţiuni şi nuanţări meşteşugite, tonalităţi şi valoraţii fine, vibrează în atmosfera caracteristică a pânzelor.

E însăş pulsaţia cromatică a materiei care trăieşte puternic în opera d-sale.

E cel mai frumos imn al culorii pe care-l cunoaşte pictura românească, — dar e şi cea mai serioasă problemă care i se pune viitorului.

Spuneam în cronica despre actualul Salon oficial, că artişti de seamă din plastica noastră îşi reiau astăzi o libertate a cărei sacrificare nu le-a fost cerută de nimeni, — dar care odinioară fusese probabil utilă.

Ne gândeam de bună seamă, între altele, şi la cele două pânze nerealizate esteticeşte, pe cari le expune acolo d. Pallady.

Th. Pallady Studiu

De ce sensibilitatea d-sale nu recunoştea înainte o îngrădire în respectarea formelor, în desenarea lor — şi de ce în anii din urmă neglijează tot mai sistematic legile perspectivei şi principiile formale?

Ferindu-ne de a judeca cu superficialitatea generalizărilor pripite, va trebui totuş să acceptăm o aplicaţiune curentă şi să recunoaştem covârşitoarea influenţă a spiritului francez contimporan asupra artei d-lui Pallady, ca şi, dealtminteri, asupra întregii noastre evoluţii artistice şi culturale.

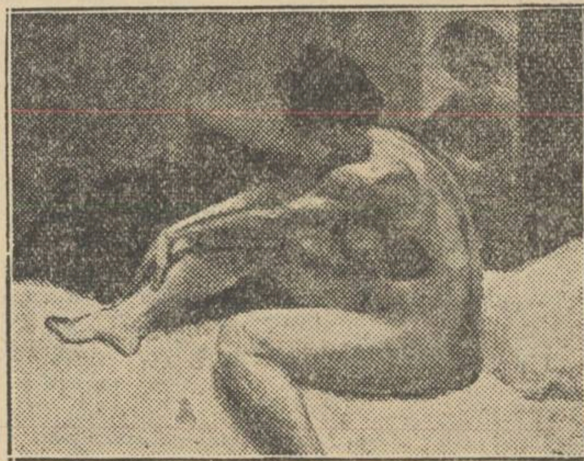

Th. Pallady Nud

Arta actuală a d-lui Pallady, ne îngăduim s'o spunem, nu e nici puternică, nici românească; e numai interesantă.

Un corespondent, oricât de egal, al lui Matisse, la noi, nu-şi are înţelesul. Şi-apoi, această frecventă apropiere nu-l supără de loc pe d. Pallady?

Tendinţele abstracte ale ultimelor manifestări apusene au fost mai puternice decât seva sănătoasă a specificului nostru.

Th. Pallady Nud

Aspectul stenogramatic al lucrărilor recente vădeşte o nepăsare inexplicabilă, un dispreţ aproape, pentru tot ceeace estetica formală socoteşte necesar înjghebării arhitectonice a unei opere de artă.

O pictură fragmentară, — cu puţine valori de contrast, şi cu planuri foarte sumar tratate, —desprinde în expoziţia d-lui Pallady o formă anemică, nerotunjită, adesea numai schiţată şi vagă.

N'am susţinut niciodată întâietatea formei, însă niciodată n'am admis complecta înlăturare a proporţiei şi-a echilibrului volumurilor.

Tonitza, Şirato, Ştefan Dimitrescu, au trecut şi dânşii prin faze extreme, însă n'au rămas niciodată în faza în care stăruie d. Pallady.

Dacă stilizarea melodioasă a culorii şi minunata transparenţă a nuanţelor alcătuesc marile însuşiri ale d-lui Pallady, — culoarea absoarbe însă contururile, perspectiva şi proporţia, — şi aceasta e marea slăbiciune a picturii d-sale.

Ni se înfăţişează astfel, o operă unilaterală, lipsită de rezistenţă şi pronunţat decadentă, care ne face să presupunem că artistul acesta înzestrat e astăzi într'o etapă de tranziţie.

H. BLAZIAN

Epigraf

Stihuri, zburaţi acum din mâna mea
Şi şchiopătaţi în aerul cu floare,
Ca păsările mici de catifea
Ce 'ncep în Mai să 'nveţe şi să zboare.

Stihuri, acum porniţi, vă scuturaţi,
Ca frunzele-aurite pentru moarte.
Pustnicii tineri, trişti şi delicaţi
Păstra-vă-vor într'un sicriu de carte.

Stihuri de suflet, dintre spini culese,
Indurerate 'n spic şi 'n rădăcini,
Pătrundeţi înţelese şi neînţelese
In suflete de prieteni şi străini.

Şi semănaţi, ca noaptea ce vă naşte,
Sfială şi 'ndoieli unde-ţi cădea,
Căci Cel-ce ştie însă nu cunoaşte,
Varsă 'ntuneric alb cu mâna mea.

Schivnicie

Subt povârnişul caselor de şiţă
Intârzia din ceruri o şuviţă,
Oprită 'n marea moartă a nopţilor din sat,
De-o cracă neagră, de potop uscat.

Turmele albe, de azur şi foc
Incet strămutatu-s'au din loc.
Răsucitu-s'a lumina 'n sine ca zuluful.
Cerul, desumflat, şi-a strâns burduful.

Vânt e? Geamăt e? Agonie este?
Spaimă liniştită stăpâneşte preste.
Al cui e glasul mare care bate?
Au vine din Psaltire? Au vine din cetate?

Dropii de beznă se târâsc îngenunchiate.

T. ARGHEZI

File de carnet

Teatrul Naţional a reluat comediile lui Caragiale *O scrisoare pierdută* şi *O noapte furtunoasă*, iar publicul a primit cu entuziasm aceste două reluări.

Cei care proorociau acum trei decenii, o moarte glorioasă dar apropiată acestor piese s'au înşelat. Doftorii în critică se înşală, tot aşa cum se înşală şi doftorii în medicină. Ceeace este mai ciudat însă, este faptul că s'a înşelat autorul însuşi. In adevăr, nici Caragiale nu nădăjduia ca opera lui să-i dăinuiască atâta vreme, ca tipurile zugrăvite de el să vieţuiască atâtea decenii, ca satira lui să fie şi astăzi de actualitate. De aceea, el însuşi scria undeva că valoarea unei opere nu se măsoară după durata ei în timp, ci după intensitatea ei şi, ca să explice lucrul, făurea această imagină pitorească: piramidele Egiptului trăesc de mii de ani şi totuşi cuprind *mai puţină viaţă* decât o gânganie, care se naşte în zorii zilei ca să moară pe înserat.

Impotriva diagnosticelor puse cu îngâmfare de doftorii criticii, împotriva prevederilor autorului însuşi, — cele două comedii ale lui Caragiale trăesc — slavă domnului! — sunt *„bine merçi"* şi cuceresc din belşug omagiile publicului.

Izbânda aceasta este de două ori tristă.

E tristă — mai întâi, pentrucă dovedeşte limpede că de-atunci încoace, nu s'a scris nici o piesă care să poată înlocui piesele lui Caragiale în spiritul publicului Când vedem cum cad, în mijlocul unei nepăsări obşteşti, cele mai multe din piesele originale şi când, apoi, ne ducem să aplaudăm *O scrisoare pierdută*, avem impresia penibilă a unei familii în care muma are mai mult succes decât fiicele ei, tinere dar clorotice şi gângăvite.

Şi mai e tristă această izbândă şi din alt punct de vedere: pentrucă dovedeşte încă odată că, — de când Caragiale şi-a fixat pe hârtie minunatele lui tipuri, — nimic nu s'a schimbat, nimic nu s'a îmbunătăţit în minunata noastră ţară....

Tipătescu se vaită mereu *„Ce lume! ce lume!"* — dar nu face nimic ca s'o îndrepte sau ca s'o civilizeze şi, neputând evada din mijlocul ei, o suportă cu mici crize de efemere răscoale lăuntrice. Cetăţeanul turmentat întreabă şi astăzi: *„Eu cu cine votez?"* — iar Caţavencu, practicând micile lui şantagii, e de părere — când e strâns cu uşa — că într'o democraţie tânără ca o noastră, autoritatea poate *„ba chiar trebue"* să-i lămurească pe cetăţeni cu cine să voteze! Cât despre Pristanda, cine nu ştie că — urmând mai departe cu numărătoarea steagurilor de Zece Mai — le încurcă şi acum, cu aceleaşi aere inocente...

Zilele trecute citiam într'o gazetă a guvernului că autoritatea nu poate admite *„o stare de lucruri intolerabilă"* la adăpostul *„unui paragraf de lege defectuos redactat"*. S'au scandalizat gazetele opoziţiei şi-au înfierat *„cinismul"* ziarului guvernamental. Dar eu mi-am adus aminte de momentul din *O scrisoare pierdută:*

— „Asta-i violare de domiciliu!"
Şi replica definitivă a lui Pristanda:
— *„Curat violare, da umflă-l!!"*

Ceeace exprimă, mai plastic, ideia formulată de gazeta guvernamentală.

...De-aproape cincizeci de ani, — nimic nu s'a schimbat, nimic nu s'a îmbunătăţit în viaţa noastră.

Şi vorba lui Caţavencu:

„Istoria ne învaţă că o societate care nu merge înainte, stă pe loc, ba chiar dă îndărăt!"

* * *

Imi mărturisesc sincer slăbiciunea: îmi plac profesiunile de credinţă, mai ales când sunt formulate într'un pretenţios stil programatic.

De-aceea, citesc cu pasiune toate programele — pe cele politice şi pe cele literare şi fac mici calcule — singurele calcule care-mi plac; în cât timp va fi călcat în picioare cutare program? Iar când ajung să calculez data călcării programului, fac un mic pariu — singurul pariu care mă pasionează — cu mine însumi: mai totdeauna câştig, pentrucă mai totdeauna călcarea programului se produce *la data* sau *mai înainte* de data socotită de mine, niciodată *după*.

Am citit, zilele trecute, programul unei noui publicaţii literare. O mână de scriitori îşi propun — fără exagerare — să-i ucidă pe scriitorii bătrâni. Vă rog să credeţi că asasinatul nu se va săvârşi în chip obicinuit... O, nu... Scriitorii sunt oameni rafinaţi. Au făurit deci, un plan diabolic, pe care ni-l comunică în programul lor.

Sunt în Africa — scriu ei, — triburi care au obiceiul să-şi urce bătrânii neputincioşi în arbori şi, apoi să sguduie din puteri arborii. Bătrânii care se pot ţine, căţăraţi de crăci, pot trăi. Cei care cad la pământ, sunt însă ucişi.

Şi scriitorii din jurul revistei cu pricina, adaugă: Aşa vom face şi noi!

Este, trebue să recunoaşteţi şi dv., un program macabru. Singura lui scuză este că revista întreagă e macabră.

TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

Gânduri

Aproape totdeauna, pentru a trăi în pace cu noi-înşine, travestim în calcule şi sisteme neputinţele şi slăbiciunile noastre, ceiace satisface acea parte din noi care este, ca să zicem aşa, spectatoarea celeilalte.

Benjamin Constant.

Viaţa ca şi moartea, însemnătatea şi existenţa lumii din afară, totul depinde de atitudinea sufletului.

R. Wagner

BIBLIOGRAFIE

— Flamura; Universul literar, Anul XLII, No. 18; Cele trei Crişuri, Anul VIII, No. 3—4; Analele Dobrogei, Anul VII, 1926; Revista literară a liceului Sf. Sava, Anul I, No. 4; Complex, anul I, No. 3.

— **Const. Kiriţescu:** „Societatea Naţiunilor şi şcoala", Edit. Cartea Românească, Bucureşti. Lei 8.

— **Const. Kiriţescu:** „Istoria Războiului pentru întregirea României"; Edit. Casa Şcoalelor, Bucureşti, Lei 150.

— **Maria I. Pallade-Galaţi:** „Numerus Clausus", roman, Tipogr. „Cultura Poporului", Galaţi, Lei 60.

— **I. M. Raşcu:** „Nelinişti", Poeme, Tip. „Lupta", Bucureşti, Lei 40.

— **D. A. şi Ath. Gh.:** „Sub abat-jour" (24 de ore de râs), Edit. Cărţii de spirit, Iaşi, Lei 80.

— **Al. Negură:** „Fulgi"... (versuri), Tip. Ienci, Arad, Lei 40.

Salonul Oficial

Şt. Dimitrescu Desen

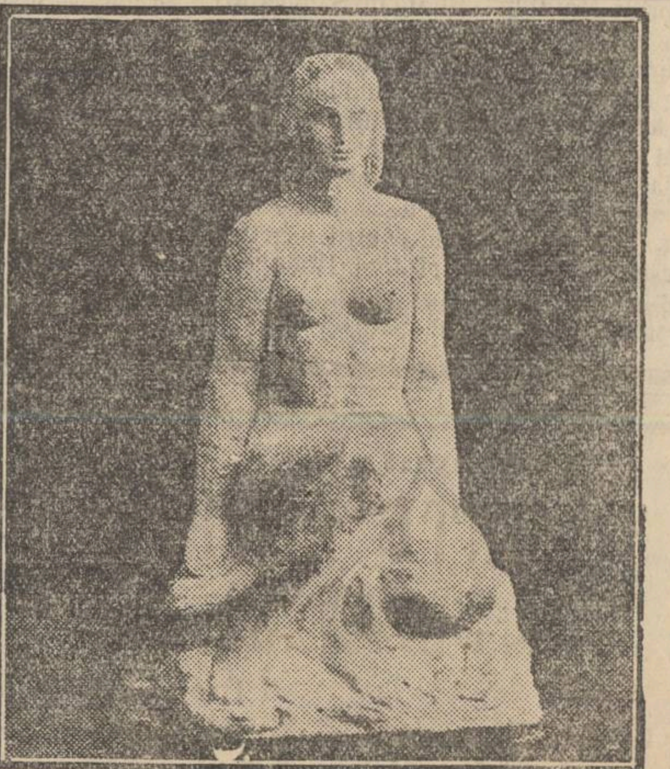
Sabin Popp Portret de familie

E. Serova-Medrea Ivan Nicolaevici

Mina Bick-Wepper Odrasla

M. Onorfei Sfinxul

Un original: James Joyce

Nu e mult de când se putea vedea la amiazi la unul din micile restaurante din jurul gării Montparnasse din Paris, un domn rezervat, ascuns după un ziar şi pe care chelnerul îl servea cu un deosebit respect. Publicul de asemenea lua aminte la el. Acest musafir neobişnuit era James Joyce, marele poet irlandez care locueşte din 1920 la Paris.

Joyce e un bărbat înnalt şi slab, cu faţa palidă, prelungă, mâinile mici, fine şi nervoase, părul negru dat pe spate şi cu o ţinută în totul foarte îngrijită. Privirea lui dindărătul unor ochelari puternici pare că pătrunde în adâncul lucrurilor. Dar rareori exprimă ceeace vede. Marele scriitor este un mare tăcut. Numai în cercul intim al amicilor e mai vorbăreţ, mai vioi. Are o spaimă deosebită de ziarişti. Nici Frédéric Lefèvre, reputatul ziarist literat dela „Nouvelles Littéraires“ n'a isbutit să aibă cu el o convorbire de o oră.....

* * *

Asemenea lui Bernard Shaw, Joyce e din Dublin şi s'a născut la 1882 dintr'o veche familie catolică. Şi-a făcut educaţia la Jezuiţi, pe care i-a descris în volumul „Chipuri din tinereţe“. Mai târziu urmează filosofia, matematica, ba urmează şi un an de medicină; se ocupă şi cu limbile străine. Azi Joyce vorbeşte cincisprezece limbi străine. La Paris îi vine gândul să cânte căci are o frumoasă voce de tenor; dar părăseşte această intenţie. Inapoindu-se la Dublin, deschide un cinematograf — primul cinematograf din Irlanda. Se căsătoreşte. Altă călătorie: Roma, Triest, Zürich. Lipsit de mijloace predă în Italia lecţii de engleză, franceză şi germană, iar în Zürich de italiană. Tot în Zürich deschide şi un teatru englezesc unde reprezintă piese de Wilde, Shaw şi Shakespeare. Joyce scrie şi o piesă de teatru, dar mult mai importante sunt operele lui în proză.

Prima carte a lui Joyce se intitulează „Muzică de cameră“, o culegere de versuri. Apoi urmează „Oameni din Dublin“, figuri sculptate cu o naturaleţă uimitoare. Editorul cere schimbări în text de teama unui scandal public, în special suprimarea unor scene din viaţa particulară a reginei Victoria şi a lui Eduard al VII-lea. Cere să schimbe numele cafenelelor, restaurantelor din Dublin. Apoi cere ca autorul să depue 100 lire sterline cauţiune, în cazul unei urmăriri judiciare. Şi după ce apare cartea, Joyce află că un cetăţean din Dublin al cărui nume nu l'a putut afla, a cumpărat toată ediţia şi i-a dat foc în câmp. Abia şapte ani mai târziu, în 1914, cartea a văzut lumina tiparului la Londra. Volumul „Chipuri din tinereţe“ nici n'a găsit vre-un editor în Europa, ci tocmai în America. Ediţia germană e mult îmblânzită.

Dar soarta cea mai agitată o are volumul „Ulise“, capodopera lui Joyce, pe care critica literară din Europa şi America o pune alături de lucrările lui Shakespeare, Rabelais şi Dostoiewski. „Ulise“ e romanul uriaş al vieţii unui om timp de o zi. Romanul are 732 de pagini şi cuprinde toate elementele — chiar cele mai necurate, unele de-adreptul pornografice — din cugetul şi activitatea unui om de-alungul unei zile. „Ulise“ a început să apară în „Little Review“ din New-York. „Societatea pentru stârpirea viciilor“ a dat alarma, de unde a pornit un proces uriaş. Editorii au pierdut procesul şi au fost condamnaţi la o sută de dolari amendă, iar revista suprimată. Evenimentul e de când lumea :au mai păţit-o şi alţii, printre cari Wedekind în Germania, Walth Whitman în America, Flaubert în Franţa...

După multă căutare Joyce a găsit un editor la Paris, sau mai bine o editoare, doamna Sylvia Beach, fiica unui preot american, o femeie de spirit şi de lume. Ea conduce lângă Odeon, o mică librărie cu cărţi englezeşti. După ce a aflat dela Joyce de ce e vorba n'a pregetat o clipă să editeze opera, deşi n'avea nici bani şi nici experienţa editurii. A găsit o tipografie la Dijon (pentru o carte englezească!) iar primii bani s'au adunat prin subscripţie publică. Nouă dactilografe din Paris refuzaseră să copieze „episodul cu Circea“ .In sfârşit a acceptat o englezoaică — până ce venind soţul şi zărind manuscrisul, l'a aruncat în foc!... Dar originalul între timp ajunsese în America, unde fusese cumpărat de un colecţionar. Acesta refuză să mai trimeată înapoi în Europa filele care trebuiau recopiate. Aşa că a fost nevoe de fotografiarea, destul de costisitoare a fiecărei file în parte. Fotografiile au fost trimise la Paris, unde după multe cercetări, a fost găsită o nouă dactilografă care să transcrie manuscrisul pentru tipar. După ce isprăvi de transcris, veni la Joyce furioasă, îi aruncă manuscrisul în obraz şi dispăru. Biata fată n'a mai putut fi regăsită spre a i se plăti munca. Tot mai sunt fete pudice la Paris....

„Ulise“ apăru însfârşit la 2 Februarie 1922, când autorul împlinea exact 40 de ani. Vânzarea cărţii e şi azi oprită în Anglia şi America. Exemplarele subscrise de amatorii americani au fost confiscate la vama din New-York, 500 exemplare au fost distruse de poşta din New-York, 499 au fost arse de vama engleză la Felkestone, abia câteva exemplare au putut fi introduse prin contrabandă în Canada.

E explicabilă deci curiozitatea stârnită de această operă. Dreptul exclusiv de editură a lui „Ulise“ îl are doamna Beach din Paris. Ceeace nu împedică însă revista „Two Worlds Monthly“ editată de Samuel Roth, să publice lucrarea lui Joyce în foiletoane. Până acum au apărut cinci fragmente .Dar ce fragmente! Textul e cu totul schimbat şi prelucrat pentru uzul familiilor americano-puritane, astfel că nici o societate pentru „ocrotirea virtuţilor“ să nu mai fie jignită. Editorul american a declarat unui reporter dela „Chicago Tribune“ că are autorizaţia lui Joyce. Doamna Silvia Beach declară la rândul ei că nu e adevărat. Termenul technic pentru o astfel de operaţie se numeşte pe englezeşte *pirated*. Hoţie! Şi o serie de cablograme şi scrisori au fost expediate spre America pentru a desminţi afirmaţia lui Samuel Roth...

A apărut:

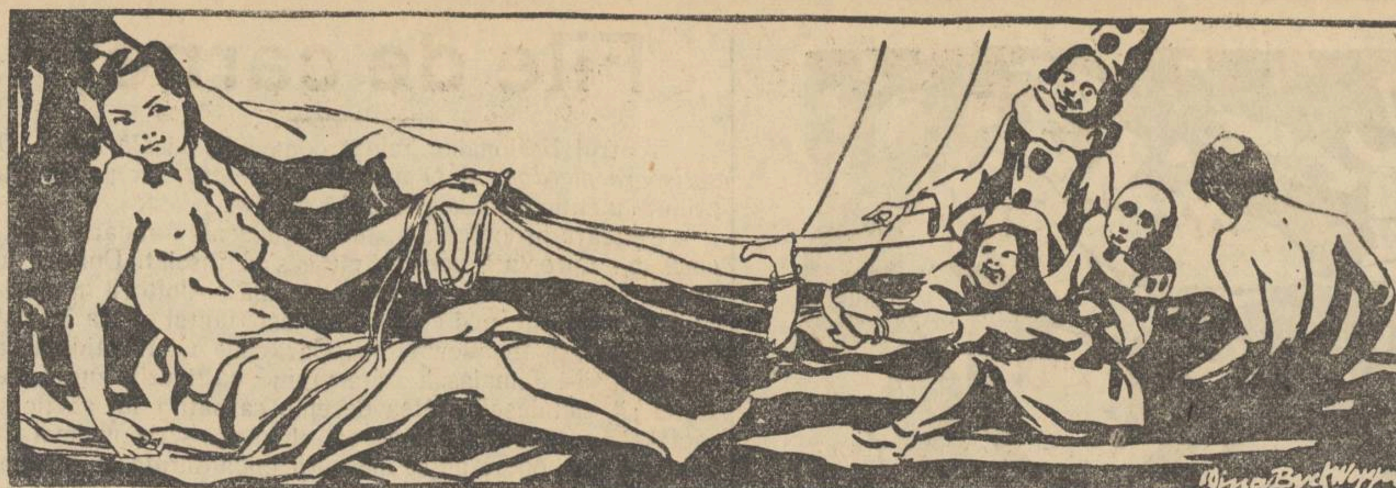
CUVINTE POTRIVITE

(VERSURI)

de TUDOR ARGHEZI

Preţul 250 LEI

De vânzare la Fundaţia culturală Principele Carol, Str. Latină No. 10, Bucureşti (Telefon 47/43).

Prima lecţie de ministru

— AMINTIRI —

...Aşa dar, guvernul căzuse, iar noi venisem la putere. N'am ştiut nimic de căderea guvernului, iar cât despre venirea noastră la putere, n'am aflat decât după ce mi-s'a încredinţat o funcţiune pentru a cărei ocupare nu ţi se cere să prezinţi nici un fel de diplome sau certificate şi nici să faci dovada că posezi ceva cunoştinţe.

Funcţiunii acesteia care se ia în condiţiuni aşa de comode şi lesnicioase, i se zice funcţiunea de ministru. De ce i se zice aşa ? E treaba filologilor să lămurească punctul acesta.

Fapt e că în acea seară de 6 Ianuar 1913, mă dusesem de vreme acasă. Auzisem în oraş că la Stambul ar fi turburări, dar dacă nu erau măceluri şi spânzurători, lucrul nu merita să-ţi pierzi vremea, alergând după ştiri mai precise. Când nu fuseseră turburări în neastâmpăratul cartier din Stambul ?

Auzisem deasemenea împuşcături venind din spre partea aceia a oraşului, dar nici faptul acesta nu merita vreo importanţă deosebită. Puştile nu sunt făcute doar pentru alt ceva, decât ca să tragi cu ele. Tragi în vânt, când eşti cu chef şi tragi în cineva în momente de supărare. Şi pe semne, în seara aceea de 6 Ianuar 1913, oamenii dela Stambul trebue să fi fost tare supăraţi, căci se spunea că trag unii într'alţii. Dar nici lucrul acesta nu constituia o raritate, aşa că puteam lăsa pe a doua zi, ca să aflăm câţi şi cine, au fost împuşcaţi.

Insă, pe la miezul nopţii o maşină se opreşte în faţa casei mele şi după puţin timp aud puternice bătăi în poartă.

Ducându-mă să deschid, văd că doi militari, doi ofiţeri superiori, veniseră să mă poftească să merg cu dânşii la *Sublima Poartă*.

„Te roagă fratele meu, îmi zise acela dintr'ânşii pe care îl cunoşteam de mai înainte, să vii cu noi până la Sublima Poartă, unde te aşteaptă“.

Fratele acestui ofiţer era cunoscutul mareşal *Mahmud Şefchet Paşa* — Alah să-l ţie la dreapta sa !

„Dar de ce mă aşteaptă şi ce caută fratele d-tale la Sublima Poartă, acum la miezul nopţii ?" l'am întrebat eu mirat şi oarecum neliniştit.

„Nu ştii că astăseară fratele meu a fost numit *Mare-Vizir*, fiind deci însărcinat cu formarea guvernului ?" îmi răspunse el.

Când să intru la Sublima Poartă, cât p'aci să cad. Mă împiedicasem de un om, care mi s'a părut că doarme.

Mă lămuri însă ofiţerul, care mă însoţea, spunându-mi că omul cel lungit pe podeaua dela intrarea în Sublima Poartă nu dormea sau mai bine zis dormea somnul de veci.

„E *Nazim Paşa*, îmi spuse încet ofiţerul, şi a fost omorît de ai noştri acum câteva ceasuri".

Omorît generalul Nazim Paşa, ministrul de război şi comandantul trupelor turceşti, care se războiau cu armatele statelor creştine din Balcani ! Vestea eşea din cadrul ştirilor obişnuite şi arăta că în seara aceea se petrecuseră lucruri puţin obişnuite.

Câţiva paşi mai încolo dormeau acelaş somn, produs de aceeaş pricină doi din aghiotanţii fostului generalisim, pe când lumina slabă a unui bec electric colora în negru pete de sânge proaspăt vărsat.

Veneam, deci, la putere, trecând aievea prin sânge şi peste cadavre.

In sala cea mare a consiliului de miniştri, sală cu o vedere splendidă asupra Cornului-de-Aur, şedea la un capăt de masă mareşalul Mahmud Şefchet Paşa, iar lângă dânsul vre-o trei, patru din fruntaşii partidului nostru, ai partidului june-turc.

In noaptea aceea mareşalul era de nerecunoscut. Obosiţi şi stinşi erau ochii lui, de obicei aşa de vii şi de scăpărători şi un sentiment de mâhnire, de deprimare sufletească se citea pe figura lui de o extremă mobilitate.

Vorbea puţin şi sacadat şi ţinea capul mereu plecat în jos. Şi mustăţile cărora le ducea mult de grijă, purtându-le drept în sus, luaseră acum direcţia capului.

Era de nerecunoscut acest Arab din Bagdad, un Arab de sânge, uimitor de sprinten, sclipitor ca spirit şi inteligenţă, stăpânit de un veşnic neastâmpăr, şi având în vorbire o volubilitate, cum nu găseşti decât la cei din rasa lui.

Acum, însă, mareşalul şedea tăcut şi abătut. După ce m'a cercetat o bucată de vreme cu privirile, ca şi cum atunci mă vedea pentru întâia oară, îmi zise într'un oftat de durere : „Nebunii noştri au făcut iar revoluţie, au răsturnat guvernul lui *Chiamil Paşa* şi m'au silit să primesc eu locul de Mare-Vizir. Pentru ce ? Pentru ca să câştigăm războiul împotriva balcanilor, ceeace nu e cu putinţă !" rosti el, apăsând pe cuvintele dela sfârşit.

Iar după ce se opri un răstimp: „Acum hai să formăm guvernul chiar în noaptea aceasta, ca să nu zică Europa că la noi este anarhie".

Şi guvernul a fost format chiar în noaptea aceea, aşa că Europa n'ar fi putut spune că Turcia a căzut în anarhie. Ce-i drept, guvernul a fost format în condiţiuni destul de originale, cari vor fi, poate, lămurite cu alt prilej.

* * *

A doua zi era Vineri, adică o zi de sărbătoare, când toate autorităţile statului sunt închise. Totuş, Marele Vizir a dispus ca chiar în dimineaţa acelei zile să ţinem tot la Sublima Poartă primul consiliu de miniştri după constituirea guvernului. Nu numai că erau de cercetat şi lămurit chestiuni de o importanţă capitală, dar mai era nevoe ca miniştrii să se vadă şi să se cunoască între dânşii.

Aşa dar, în dimineaţa zilei de Vineri, m'am îndreptat din nou spre Sublima Poartă, ceeace, dată fiind distanţa la care se găsea locuinţa mea, era o adevărată călătorie — şi încă o călătorie făcută cu proprii speze şi mijloace, pe atunci nefiind cunoscut şi practicat în Turcia sistemul de a pune la dispoziţia Excelenţelor ministeriale şi a subalternilor acestor Excelenţe maşini de ale statului. Turcii erau încă departe, în această privinţă, de gradul de progres al altor state şi popoare.

La Sublima Poartă nu era decât garda — o gardă de trei ori mai numeroasă decât fusese până în ajun, — iar pe coridoare vre-o doi, trei servitori. Chem pe unul din servitorii aceştia şi-l întreb dacă n'a venit Marele Vizir.

In loc să-mi răspundă *da* sau *ba*, servitorul întrebat începu să dea din mâini, să dea din cap, să se strâmbe la mine şi să scoată nişte hârâeli din gât, de credeai că este apucat de alte alea.

Mi-am închipuit că e nebun sau că a trecut prin via Domnului, ceeace era mai puţin probabil.

Trec mai încolo şi chem pe un al doilea servitor, dela care am vroit să aflu acelaş lucru, adică dacă Marele Vizir venise sau nu venise încă la Sublima Poartă.

Dar nici cu servitorul acesta nu mi-a mers mai bine, căci şi cu el s'a repetat scena cu celalt servitor. Aceleaşi gesticulaţiuni, aceelaşi strâmbături şi pocituri şi aceleaşi informe horcăeli.

Mărturisesc făţiş că am fost cuprins de un sentiment de teamă. Cine şi ce erau oamenii aceştia, cari, în loc să vorbească în graiu omenesc, se dedau la astfel de scamatorii — şi încă pe seama unei Excelenţe ministeriale, ce-i drept, foarte proaspătă, dar oricum o Excelenţă ?

Erau oare nebuni adevăraţi, rătăciţi prin cine ştie ce întâmplare în vastele încăperi ale Sublimei Porţi sau, ceeace era mai aproape de mintea omului, date fiind împrejurările turburi de atunci, ceva indivizi suspecţi, periculoşi, trimişi de adversarii noştri să ne omoare sau să arunce în aer Sublima Poartă ?

Din fericire, printr'o uşă întredeschisă am zărit pe secretarul Marelui Vizirat şi m'am refugiat la dânsul, aducându-i totodată la cunoştinţă cele petrecute.

Secretarul cu tot respectul ce era dator să aibă pentru o Excelenţă ministerială, nu-şi putu stăpâni râsul şi îmi zise : „Se vede că sunteţi ministru nou şi că nu posedaţi unele cunoştinţe foarte necesare. Aceia pe cari i-aţi luat drept nebuni sau indivizi veniţi aicea cu cine ştie ce gânduri rele nu sunt decât servitorii voştri, servitorii consiliului de miniştri şi vă asigur că sunt oamenii cei mai pacinici şi cei mai bine intenţionaţi faţă de împărăţie şi mai cu seamă faţă de persoana miniştrilor pentru care au tot respectul şi un devotament neţărmurit.

„Insă, *sunt surdo-muţi* şi au fost aleşi aşa pentru consideraţiuni pe cât de înalte, pe atâta de binecuvântate. Anume ei intră în tot momentul în sala cea mare în orele în care se ţine consiliul de miniştri şi dacă n'ar fi surzi şi muţi, ar auzi multe din secretele de stat ce veţi dezbate şi ar fi, poate, ispitiţi să le împărtăşească şi altora, ajungând în chipul acesta până la urechea duşmanilor noştri. Pe când aşa nu e nici o primejdie“.

Explicaţia era aşa de logică, încât nu numai că te închinai înaintea ei, ci mai erai şi dator să preţueşti şi să admiri spiritul de adâncă înţelepciune şi prevedere de care a dat dovadă cel dintâi om de stat, punând în slujba consiliului de miniştri servitori surdo-muţi.

De cât se ivea o greutate mare şi serioasă. Cum ne-am fi putut înţelege cu aceşti oameni, care n'aveau putinţa să prindă şi să destăinuască înaltele secrete ale împărăţiei ?

Secretarul Marelui Vizir se aştepta la întrebarea aceasta. De aceea, îmi zise zâmbind şi înclinându-se cât mai respectuos : „Permiteţi-mi să vă dau o lecţie — prima lecţie ce trebue să înveţe un ministru nou".

Lecţia consta în oarecare semne cu ajutorul cărora m'aş putea înţelege cu surdo-muţii noştri.

„De pildă, îmi zise el, dacă vrei să-i întrebi ceva despre ministrul sau ministerul de externe, n'ai decât să pui unul peste altul cele două degete arătătoare, făcând în felul acesta chipul unei cruci. S'a admis semnul crucii pentru a indica ministerul de externe, pentru că la acest minister se duc ambasadorii şi miniştrii străini, cari, precum se ştie, se ţin de religia creştină. Vezi, dar, ce logică este în alegerea acestui semn".

Aşa e ! Ceva logic şi mai firesc decât a face chipul crucei şi a înţelege prin aceasta ministerul de externe, nici nu se putea concepe măcar.

„Semnul pentru ministerul sau ministrul de interne, continuă cu lecţia sa secretarul Marelui Vizirat, este tot atât de logic şi de nimerit. Te deschei la haină şi arăţi căptuşala. Nu e căptuşala înlăuntrul hainei ? Inlăuntru, adică interne.

„Ministerul de finanţe nu poate fi exprimat altfel, decât punând unul peste altul degetul cel mare şi degetul arătător dela mâna dreaptă şi mişcându-le de câteva ori, ca şi cum ai număra bani.

„Mişti de câteva ori degetul arătător dela mâna dreaptă, făcând gestul că tragi cu puşca şi servitorul a şi înţeles îndată că e vorba de ministrul de război.

„Ridici în sus palma mâine şi sufli de două, trei ori într'ânsa, ridicând puţin şi capul în sus de fiecare dată, şi el a priceput că îl întrebi de ministrul de marină".

Aci prinzând un gest de nedumerire din partea mea, drăguţul şi atât de ştiutorul secretar al Marelui Vizirat m'a lămurit spunându-mi că mai înainte de întrebuinţarea forţei aburului la vapoare, vasele mergeau împinse de vânt, care sufla în pânze. Semnul de mai sus arată tocmai lucrul acesta şi s'a păstrat ca o dovadă de vechimea instituţiei servitorilor surdo-muţi.

„Dar semnul pentru ministerul sau ministrul lucrărilor publice ?“ l'am întrebat eu, de oarece cunoaşterea acestui semn mă privea direct şi mă interesa personal.

„E foarte simplu şi, fireşte, foarte logic, mă lămuri secretarul. Depărtezi puţin unul de altul degetul arătător de degetul mijlociu şi în această poziţie le mişti de câteva ori, ducându-le şi înainte şi înapoi. Prin aceasta arăţi şinele dela căile ferate, iar căile ferate depind de ministerul lucrărilor publice".

Aceasta a fost prima lecţie ce am primit în calitatea mea de ministru

N. BATZARIA

Scrisori din Mănăstire

REVEICA

... Frunzele, îngălbenite, ale sălciilor de pe marginea drumului, se aşterneau încet peste dârele roţilor lăsate de cele din urmă trăsuri care dusese spre târg musafirii mănăstirii.

Vântul rece de toamnă aduna nori plumburii, ce se ridicau de după munţi, acoperind albastrul cerului şi umbrind petele de lumină, care mai stăruiau, ici şi colo, şi păreau a se ascunde, apoi, sub streşinile chiliilor tăcute, din care ca nişte păsări de noapte, în ziua întunecată, se strecurau maicile, îndreptându-se cu paşi moi şi nesiguri, spre biserică ori spre Poartă *).

In mănăstirea amuţită de zgomotul vorbelor şi încremenită parcă în singurătatea ce-o lăsase în urmă adunătura mirenilor, nu se mai auzea decât huruitul monoton al vârtelniţei şi lovitura cadenţată a vatalei asurzite de croncănitul cioarelor ce se învârteau, îngrijorate, pe deasupra turnurilor, pe ale căror cruci se aşezau o clipă, ca să sboare iar, jelind, spre biserica vecină.

Pe drumul mănăstirei trece, din când în când, câte un car acoperit, peste care foi roşii de cireş şi ruginii de mesteacăn, cad încet, ca lacrămile pe un obraz încremenit în durere.

Şi seara, cu umbra-i tristă şi rece, se lasă deodată şi cuprinde tot lăcaşul.

Pe cărarea piezişă ce duce din drum spre chilii, merge, caşi când s'ar furişa, o femee, pe al cărui trup învălit în zdrenţe de abia se mai ţine urzeala unei broboade legată la spate în cruciş.

— Măicuţă, faceţi-vă pomană şi primiţi-mă să mă odihnesc sub acoperământul chiliei sf. voastre", — se roagă Reveica la o maică ce stă în pragul unei portiţe.

— Da' cine eşti tu?

— Sunt o făptură a lui Dumnezeu şi vin, la mănăstire, să mă rog pentru mântuirea păcatelor omeneşti.

— Da' cine te-a îndreptat aici?

— Sufletul meu, măicuţă.

— Da' de unde eşti şi de unde vii?

— De ce mă mai întrebi? Vin din lumea cea păcătoasă.

— Eşti venetică. Nu, nu ne trebuie aici asemenea făpturi.

— Sunt venetică şi acum alerg să mă adăpostesc la **Casa Domnului.** Primeşte-mă, măicuţă, în numele Lui.

— Nu. Nu pot. Du-te, femee, în drumul tău.

— Capătul drumului meu aici ar fi să fie şi voi maicele, cu toatele slujitoare **Celui de sus**, trebue să ocrotiţi pe cei săraci şi obijduiţi.

— Dacă eşti cu credinţă în Dumnezeu şi cu suflet curat, de ce n'ai stat acolo, în lume, de unde vii?

— Lumea e rea şi în ea n'am putut trăi.

„De când sunt, mi-am spus ori când, curat, tot gândul; am spus ori cui adevărul şi lumea m'a nesocotit.

— Cum?

— Au zis că-s nebună; şi, pentrucă nu puteam sta la un loc cu cei răi şi făţarnici, m'au închis cu cei rătăciţi la minte; şi dacă am fugit şi murind de foame, pe drumuri, am furat pâne din casa celor îndestulaţi, — m'au pus cot la cot cu tâlharii. Şi, după ce am ispăşit acolo păcatele altora, am auzit că aici, la mănăstire, în sfântul lăcaş al Domnului, e numai bunătate, dreptate şi cuvânt sufletesc şi am venit de departe, cale lungă, ca să le găsesc.

— Du-te, hai, du-te, în plata Domnului; pe uşa casei mele să nu intri cât îi trăi, venetico!

— Dumnezeu să te ierte, maică", — zice Reveica, şi alături, sub nucul de lângă gardul unei chilii părăsite, cade trudită şi istovită de foame, murmurând: „Doamne, fie în voia ta!"

Şi nu mai simte frigul ce îi îngheaţă trupul şi nici foamea pe care n'o mai putea astâmpăra.

. . . .

Prin geana roşie dinspre răsărit străbat raze de soare ce trec uşor peste vârful nucului îngălbenit... smălţuesc, o clipă, brădetul şi apoi ca şi chemate de clopotul mănăstirii, se scoboară încet şi poleesc, mai viu, crucile bisericilor.

Trezită din somnul adânc al chinului, Reveica deschide ochii mari şi, extaziată în faţa frumuseţei darurilor dumnezeeşti, îngână:

„Doamne, tu care le-ai făcut pe toate şi ai grijă şi de râma ce umblă sub pământul pe care calc, — îndură-te! Opreşte-mi aici pribegia şi îngădue, păcătoasei de mine, sălăşluirea în locaşul tău".

Şi, adunându-şi strâns, în jurul trupului, zdrenţele ce-o acopăr, Reveica intră în casa părăsită în care, speriaţi şi orbi, se isbesc de ziduri liliecii.

Pereţii chiliei în ruină i-a lipit Reveica; şi urma unei ferestre a zidit-o, lăsând luminii, numai vestigiul unui ochiu.

— Da' de ce-ai închis fereastra? o întrebă o maică într'o zi.

— Pentrucă lumina sufletului nu vine dela soare.

In biserică, la leturghie, Reveica se aşează, într'o zi, alături de proestoasele mănăstirii şi deodată îsi simţi zdrenţele coatelor trase cu putere înapoi.

— Hai, du-te, în pridvor, cum îndrăzneşti să stai şi tu în rândul maicilor?

— Suntem toate făpturile Domnului. Cu toatele am păcătuit în lumea asta şi nimeni nu poate şti, după păcatele noastre, care ni-i locul în care ne vede Domnul, în casa lui. Dincolo, în viaţa de apoi, ni-l va alege, după judecata şi îndurarea sa.

Şi Reveica rămâne ca o statue în mijlocul bisericii şi se închină pătrunsă de extazul credinţei.

Intr'o zi umblase mult Reveica, propovăduindu-şi religia prin satele vecine şi, după preceptul lui Hristos, cerând în nevoe ajutorul aproapelui.

Serara la priveghere, — căzută de oboseală, — se aşeză în strană şi, prinsă de înţelesul ce căuta să-l desluşească din rugăciune, nu simţi îndemnul de a slăvi şi în gest pe Domnul şi rămase jos, neclintită, la locul ei.

— Dacă nu vrei să te închini şi să respecţi biserica, să nu mai treci pragul casei Domnului. Du-te, păcătoaso, în lumea ta.

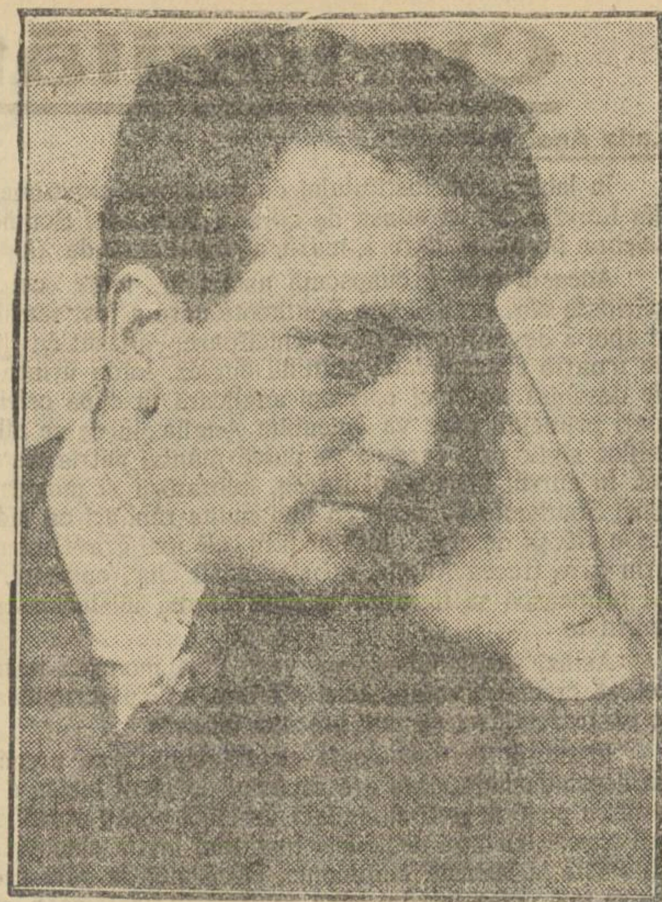
— Casa Domnului e şi aici şi ori unde, sub cer, dacă omul e cu credinţă. De-oiu sta în strană, în casă ori pe drumul pe care am să plec, tot în puterea şi în îndurarea lui fi-voi ori unde şi ori când.

Şi pe cărarea muntelui, ce duce spre alte meleaguri, Reveica, nebuna, păşea liniştit în dimineaţa aceia, târându-şi zdrenţele prin iarba de abia încolţită.

CONSTANŢA MARINO-MOSCU

*) (Piaţa mănăstirii).

Pentru tot ce priveşte „Adevĕrul Literar“: m nuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri, Sâmbătă orele 5—6. între

Primăvară

— CROCHIU —

Pe o stradă goală urcă 'ncet,
Strânşi într'o ritmare indolentă,
Mână 'n mână-o fată şi-un băet,
Poate un student şi o studentă.

Merg şi nu ştiu pentru ce anume;
Numai pentr'un dor de rătăcire.
Parcă 's singuri numai ei pe lume,
Urmăriţi de-o grea nedumerire.

Li se pare tristă fericirea,
Li se pare sufletul amar;
Şi de-aceia îşi ascund privirea,
Şi vorbesc din ce în ce mai rar.

DEMOSTENE BOTEZ

Cum l'am cunoscut pe Gleb Uspenschi

(Amintirile lui S. I. Elpatievschi)

L'am văzut pentru prima oară pe Gleb Uspenschi în 1876, când venise la Moscova. Nu mai ţin minte cine m'a dus la el. Era în noaptea Invierii. Grupul nostru de studenţi şi studente s'a desprins din mulţimea care umplea Cremlinul şi a pornit spre hanul lui Mamontov. Aci Uspenschi informat de vizita noastră, ne-a întâmpinat el însuşi. Nu ţin minte exact şi amănunţit despre ce anume s'a vorbit la această întrevedere. Cineva, mai îndrăzneţ dintre noi, a exprimat ceeace era pe atunci tema tuturor discuţiilor literare: tineretul aşteaptă dela literaţi, şi mai ales dela Uspenschi, nu schiţe sau eseuri mici, ci povestiri şi romane mari, pânze largi de reflectare artistică a vieţii.

Noaptea era caldă. Gleb Ivanovici era în balcon, asculta miile de clopote de aramă ale Moscovei, revenea în odae, asculta şi vorbea. Ţin minte că făcuse să alunece conversaţia asupra vechilor icoane ruseşti şi a sfinţilor ruşi, legând oarecum toate acestea cu literatura poporanistului Levitov, bolnav de moarte pe atunci în clinica profesorului Zahariin. Mi-a rămas în memorie statura-i înaltă, puţin gârbovită, figura-i nervoasă, ochii frumoşi, şi ţigara nelipsită dintre degete, şi gestul caracteristic nedefinit, cu care îşi sublinia vorbele...

După vre-o treisprezece ani l'am revăzut la Nijni-Novgorod, în casa lui Vladimir Galactionovici Corolenco care îl găzduia. Intâlnirea noastră a fost scurtă. Uspenschi era la Nijni în trecere spre Siberia. Mi-a rămas numai o impresie: Uspenschi ne-a povestit despre o doctoreasă din Petersburg, entuziasmată de teoriile lui Lombrozo asupra criminalilor şi degeneraţilor, care şi-a făcut un obicei să măsoare unghiurile faciale şi să examineze umflăturile craniilor.

— Ia un compas, îl pune pe faţa unei fete şi apoi declară: „e prostituată"...

Mie mi-i cu neputinţă să redau acuma cât umor şi câtă bătae de joc distrugătoare era în vocea lui Uspenschi, pe când povestea.

In 1891, Uspenschi a stat la mine două săptămâni: atunci l'am cunoscut bine. Dar era bolnav, alienat, şi-şi urma tratamentul la ospiciul celebrului psihiatru Sinani. In intervalele de luciditate era lăsat să-l viziteze pe Corolenco şi pe Annenschi la Nijni-Novgorod.

— „Mă duc la locurile sfinte", spunea el lui Sinani. Intr'o zi a sosit astfel la Nijni. Copiii lui Corolenco fiind bolnavi, Uspenschi a ajuns să stea la mine...

Seara. Ai mei s'au şi culcat. Gleb Ivanovici umblă prin odae, aprinde o ţigare, care se stinge; o reaprinde şi-mi vorbeşte în şoaptă încordată, înfiorătoare, ducându-şi mereu două degete în jurul capului, ca şi cum şi-ar urmări gândurile aprinse în creer. Mă duce la fereastră, deschide oblonul şi zice:

— Uite-o. Se zbate! Vezi cum se uită ea?...

„Ea" e o sfântă, o călugăriţă, care vine în fiecare seară, se lipeşte de geam şi se uită în inima lui Gleb Ivanovici, cu ochi severi şi mustrători.

Căutam să-l conving, că gerul face izvoade pe geam. Deschideam cu totul obloanele şi-i arătam piaţa închisorii, pustie, albă de zăpadă. Insă Gleb Ivanovici se supăra şi-mi zicea:

— Cum, dumneata n'o vezi? Uite-o, uite-o colo...

Şi şoapta lui devenea mai încordată, mai înfiorătoare.

Reuşeam să-l iau dela fereastră şi să-l aşez la masă. Atunci începea să-mi vorbească cât de bine pricepe el acuma, că a scris prea multe prostii şi nedreptăţi despre Rusia, despre poporul rus; că lucrurile stau cu totul altfel decât au fost zugrăvite în scrierile lui care acuma, citite, aduc numai pagubă. Aci se emoţiona, se scula şi începea să umble prin odae.

Ii răspundeam cu cuvinte pe care le găsea cu acest prilej inima mea întristată; îl asiguram că se mai poate drege răul, că Gleb Ivanovici va mai scrie lucruri minunate şi drepte despre Rusia...

Uneori ajungeam să-l calmez. Se culca în odaia vecină cu cabinetul meu. Ne separa un perete subţire; şi toată noaptea, cu mici întreruperi, auzeam aceiaşi şoaptă încordată şi înfiorătoare; auzeam cum aprinde mereu chibrite, ţigări... Dimineaţa la şease, Uspenschi, îmbrăcat, venea în sufragerie. Samovarul era gata. Beam ceai şi vorbeam. Ni se aduceau ziarele, şi Uspenschi se cufunda în citirea lor; nu citea numai ceeace era publicat ci şi printre rânduri, cum se deprindea pe atunci fiecare intelectual rus; şi tocmai Uspenschi ştia să citească printre rânduri ca nimeni altul, prinzând tragedii mari şi fapte superbe din informaţii incolore. Apoi venea în sufragerie toată familia mea şi fiul lui Uspenschi — Saşa care-l însoţea în călătorii... In casă se făcea mult zgomot şi viaţă. Tinerii îl luau pe Gleb Ivanovici spre povârnişul malului Volgăi, de unde se vedeau nesfârşitele depărtări înzăpezite. Gleb Ivanovici se întorcea dela aceste plimbări tocmai la prânz, şi era înviorat şi împrospătat.

Zilele treceau însorite, cu ger. Iar seara veneau prietenii noştri: Corolenco, Annenschi. Ne aşezam cu toţii lângă cămin. Gleb Ivanovici părea a fi cel de odinioară, sănătos, plin de vervă şi tot cu umorul său extraordinar. Părea liniştit şi duios, pronunţa pe neaşteptate nişte replici colorate şi incisive care ne uimeau prin originalitatea lor. Ne gândeam: psihiatrii se înşeală, Gleb Ivanovici mai poate să se însănătoşească complect. Intr'o seară nevasta mea l'a întrebat:

Ce prieteni mai are în Petersburg Alexis Suvorin *) şi care cercuri din societate le frequentează el?

Gleb Ivanovici răspunse scurt:

— Speluncile lumii înalte.

Fiind întrebat ce părere are despre evoluţia religioasă în viaţa lui Lev Tolstoi, Uspenschi, zise repede:

— Optzeci de mii de chilometri în jurul lui însuşi.

Iar unui domn curios să ştie dacă făcuse cunoştinţă cu Tolstoi, îi răspunse, zâmbind:

— Mi-au spus mereu mai mulţi amici: de ce nu te duci odată la Tolstoi? — M'am dus. Sun. Ese un lacheu şi-mi zice: „Domnul Conte face rugăciumi". Eu — fuga de acolo, fuga! Nu m'am mai dus la dânsul...

Uspenschi era în genere dornic să se afle în societate, să vadă oameni şi s'a supărat foarte mult când noi l'am convins să nu meargă la o serată dela o şcoală de Duminică pentru adulţi. Am invitat într'o zi la masă mai mulţi intelectuali şi scriitori cari îl iubeau pe Uspenschi. Masa sufrageriei noastre era insuficientă şi am mai pus o mesuţă separată la care s'au aşezat: avocaţii N. N. Freilich şi S. Kilevein şi inginerul A. I. Feith. Gleb Ivanovici a întârziat puţin la plimbare. Locul său rămăsese neocupat la masa cea mare, însă Uspenschi salutând pe invitaţi şi văzând cine sunt, zise repede:

— Nu, e mai bine să stau aci, cu clerul...

„Clerul" fiind foarte spiritual, Gleb Ivanovici a petrecut de minune la masa cea mică.

Seara, plecau mosafirii, familia mea se culca, şi noi rămâneam din nou între patru ochi. Atunci sfânta călugăriţă venea la geam şi privea spre Gleb Ivanovici, cu ochi severi şi mustrători. Din nou începea el să se condamne pe sine însuşi: că n'a scris despre Rusia şi despre poporul rus ceiace trebuia să scrie, şi din nou sfredelea întunericul nopţii cu şoapta-i înfiorătoare, încordată.

A plecat atunci dela mine la ospiciu, şi nu l'am mai văzut, dar aflam toate amănuntele asupra boalei sale, care progresa...

Dario Niccodemi

Autorul dramatic italian Dario Niccodemi e de fel din Toscana. Familia sa emigră în Argentina pe când el era încă tânăr de tot; viitorul dramaturg fu deci silit să-şi isprăvească studiile în limba spaniolă pe care ajunse s'o stăpânească repede.

Inceputurile sale literare datează din 1902, când debută prin cronici scrise în gazeta *El Pais* din Buenos-Ayres. Tot atunci, începu a scrie piese de teatru în limba spaniolă. La 1903 teatrul *Odeon* din susnumitul oraş îi reprezintă piesa *Indoiala* care obţinu un succes răsunător.

Entuziasmat de marea artistă franceză Réjane, pe care avu prilej s'o admire în Argentina şi pe care doria cu orice preţ s'o aibă interpretă, se hotărî să scrie o piesă în limba franceză. Cu tenacitatea care îl caracteriza, învăţă şi aceastâ limbă atât de bine încât putu scrie în franţuzeşte comedia *Rândunica* pe care Réjane i-o jucă la Bruxelles. Succesul fu şi de data asta foarte mare.

Opera lui Niccodemi e extrem de bogată. Din repertoriul scris pentru Réjane, vom mai cita comedia *Suzeraine* şi admirabila piesă *Refugiul*, jucată şi la noi în 1909 de Al. Davila, în traducerea lui G. Metaxa-Doro, pe scena teatrului Leon Popescu. Din piesele scrise în italieneşte remarcăm: *Pentru viaţă; Umbra; Zborul; Scampolo; Zorile, ziua şi noaptea, etc.* La noi afară de *Refugiul* s'a mai jucat: *Scampolo*, la Teatrul Naţional din Bucureşti şi *Umbra* la Teatrul Regina Maria.

Actualmente Niccodemi este directorul celei mai importante companii dramatice din Italia. Cu această trupă, a cărei protagonistă e marea artistă Vera Vergani, el face turneuri prin Italia şi America de Sud, locul primelor sale succese.

Ceeace face valoarea pieselor lui Niccodemi e viaţa pe care el ştie s'o insufle personagiilor sale, analiza magistrală a pasiunilor, distincţia literară pe care o păstrează în cele mai mici scene. O lucrare de maestru în acest gen, e comedia într'un act „POETUL", apărută în româneşte în ultimul număr al „Lecturii" (118). In această savuroasă satiră personagiile sunt caracterizate în câteva trăsături; de cum intră în scenă, ele trăesc. Iar comicul ţâşneşte spontan, nu din efecte eftine, ci din contrastul ideilor şi al situaţiilor, rămânând tot timpul în cadrul unei rare eleganţe literare.

*) Fost radical şi „frondeur" rus, care apoi intemeiase ziarul „Novoe Vremea", mare organ reacţionar.

AMINTIRI

Vecini şi prieteni

— INEDITĂ —

Al doilea fiu al lui Nicu Ghyka, Eugeniu, agitat în viaţă, înzestrat cu o inteligenţă mai vie decât frate-său, cu o înfăţişare frumoasă şi cu o mare putere fizică, s'a arătat la început de un caracter mai puţin serios, aplecat spre violenţă şi spre cheltueli. Fiind încă la Universitatea din Berlin, a făcut datorii destul de însemnate, a căror achitare a fost cerută mamei sale, în ţară. Mătuşa Catinca pe acea vreme nu ştia de unde să economisească ca să plătească datoriile lăsate de soţul ei şi să-şi crească cei patru fii în străinătate: doi la Berlin şi doi la Viena, fără a mai vorbi de educaţiunea fiicei, încredinţată unei prea distinse dame engleze de neam mare, dar sărăcită, domnişoarei Fity Gerald. Datoriile lui Eugeniu fiind presante, ea, în urma sfatului tatei, vândMu caii şi trăsura, proprietatea particulară a tânărului, ce se ţineau la Comăneşti pe cheltuiala obştească, realiză din acea vânzare o sumă destul de respectabilă pe care o trimese creditorilor care-i se adresaseră şi scrise fiului său că, nedispunând pentru moment de alţi bani, să se puie la cale cum va şti pentru restul datoriei şi să-şi achite treptat din pensiunea lui.

Tânărul, foarte supărat, scrise o scrisoare puţin respectuasă tatei şi alta mamei sale, în care prevenea că, deoarece nu-i dă cu ce să facă cinste iscăliturii sale, pleacă în America spre a lua parte, în oastea federală la războiul civil ce izbucnise în Statele-Unite şi speră să nu se mai întoarcă în ţară.

Şi făcu precum scrisese. Deoarece nu avea cu ce să-şi plătească pasagiul, îşi oferi serviciile pe bordul unui vas care era pe punctul să plece şi pe care ajunse în New-York. Acolo cu toate că nu vorbia limba engleză, graţie frumoasei şi voinicii sale înfăţişări, faptului că călăria minunat şi culturii sale superioare obştiei voluntarilor ce sosiau din Europa, fu primit ca brigadier într'un regiment de cavalerie. Făcu cea mai mare parte a războiului în corpul generalului Frémont, se distinse, fu rănit de mai multe ori şi înaintă repede: la sfârşitul războiului era căpitan de stat-major. Nu se ţinu însă de hotărârea de a nu se întoarce în ţară: la începutul anului 1865 era la Comăneşti unde se împăcă cu maică-sa. Dacă frate-său mai mare nu voise să audă de slujbă sub regimul cuzist, el primi după puţine luni prefectura de Bacău unde îşi făcu nume de diregător cinstit şi vrednic, deşi cam apucat. După răsturnarea lui Cuza fu numit prefect de poliţie la Iaşi unde, în urma evenimentelor dela 3 Aprilie, se cerea un prefect *à poigne*. Nu ocupă însă acest post decât câteva săptămâni.

Unui act de energie al lui Eugeniu Ghyka i se datoreşte că, la 1868, guvernul nostru a putut să obţie dela acel austriac numirea unei comisiuni mixte, austro-ungaro-română, care să revizuiască linia graniţei între România şi monarhia Habsburgică, în multe locuri încalcată de acea din urmă şi s'o restabilească definitiv conform convenţiunii dela Şiştov. In zadar stăruise de ani de zile guvernul nostru în acest scop. Eugeniu Ghyka, folosindu-se de faptul că un Ungur, cu fiii şi cu ginerii lui se stabilse pe un loc ce, fără putinţă de îndoială aparţinea moşiei Comăneşti, clădise case, defrişase pădure pentru a face locuri de arătură şi de fâneţe şi îngrădise păşuni, a adunat într'o bună dimineaţă un număr îndestulător de puşcaşi de pe moşie, cu care, urcându-se pe munte, a legat pe Unguri, a dat foc caselor şi stogurilor de fân şi a dus vitele ce le-a găsit la Comăneşti. Bineînţeles că guvernul austro-ungar a cerut satisfacţie pentru acest act de violenţă, însă guvernul român a refuzat-o, arătând că violenţa a fost provocată de Ungurii care cotropise moşia Comăneşti. Din discuţiile ivite asupra acestui incident a rezultat numirea unei comisii mixte însărcinată cu restabilirea graniţei dela 1792.

Sub Carol I nu a voit să ocupe nici un serviciu al statului şi, aproape dela început, a făcut opoziţie personală Domnitorului. Persoane care l'au cunoscut bine au atribuit această duşmănie către noul Domn faptului că, prin accesiunea unei dinastii străine, se închide pentru pământeni orice speranţă de ajungere la Domnie. Această lămurire îmi pare foarte verosimilă: am cunoscut doară destui care, din copilărie hrănise nădejdea Domniei şi nu au putut ierta niciodată pe principele Carol pentru că li făcuse cu neputinţă aducerea la îndeplinire a acestui vis. Sunt dator însă să declar pentru a fi drept, că dacă această nădejde transmisă din tată în fiu, prin atavism, era împărtăşită de mulţi, n'am cunoscut nici pe unul care să fi posedat calităţile de suveran ale primului rege al României şi care să fi fost în stare să aducă la îndeplinire ceeace a înfăptuit el în timpul Domniei sale atât prin meritul său propriu nu mai puţin decât prin situaţiunea lui de membru al familiei Hohenzolern. Eugen Ghyka mai avea două motive pentru a face opoziţie înverşunată Domnului: ura pe Germani şi însuşi mărturisia că are un suflet rusesc: *(une âme russe)*. Nu odată auzitu-l-am zicând că Rusia trebuie să puie mâna pe România şi să mute de aici poporul român, distribuindu-i pământuri pe şesurile Volgăi.

După întoarcerea lui din America izbuti să-şi creeze o popularitate destul de mare la Bacău. Forţa lui fizică, înfăţişarea lui mândră şi frumoasă, neînfricarea de care dăduse dese dovezi, mai ales dela conflictul lui cu Gorovei. [1]

Impusese Bacăoanilor, războinici din firea lor şi veşnic gata de harţă. Apoi deşi conservator convins, îi plăcea să se puie în contact cu lumea mică şi s'o trateze pe picior de egalitate, ştiind totodată să se ferească de familiaritate prea mare din partea ei. Tânărul chefliu şi cheltuitor din tinereţe, odată ajuns la vârsta matură, devenise un bărbat econom, regulat în cheltueli, nedepăşindu-şi niciodată budgetul şi, după ce construcţiunea căii ferate Târgul-Ocnei-Palanca înzecise valoarea părţilor de Comăneşti ale moştenitorilor lui Nicu Ghyka, se transformase într'un minunat om de afaceri care nu întârzie să dispuie de mari capitaluri pe care ştiu să le facă să fructifice în chip minunat. Când se începu construcţia căii ferate Târgul-Ocnei-Palanca, care străbătea uriaşul complex Comăneşti în tot lungul lui, copartaşii săi se grăbiră să-şi vândă pădurile de brad casei Götz, singur Eugeniu aşteptă ca preţurile să se ridice şi-şi vându lemnul de brad cu preţ neasemănat mai ridicat decât fraţii. Totuş traiul lui rămase foarte modest şi cumpătat. Nu se sfia să spuie că el nu priveşte averea ce a moştenit-o şi a sporit-o în mod atât de însemnat ca aparţinându-i lui, ci familiei Ghyka, reprezentată prin nepotul său, Neculai, singurul fiu al fratelui său mai mare, Dimitrie, iar celorlalţi fraţi şi moştenitorilor lor, nu numai că nu le va lăsa nimica, dar, dacă ar sta în putinţa lui, li-ar lua şi tot ceia ce posedă în Comăneşti. Nu se sfia să proclame că, după dânsul, societatea nu se alcătuieşte din indivizi ci din familii şi că pământul trebuie să aparţină familiei printr'un membru statornic din tată în fiu. Iată deci o concepţie mai mult decât medievală a proprietăţii funciare, care suntem în drept să n'o aprobăm şi să o numim străină; dar de oarece e lipsită de orice fel de egoism josnic, nu putem decât s'o privim ca respectabilă. Şi a făcut întocmai după cum a zis: şi-a lăsat averea întreagă fiului celui mai mare a nepotului său de frate, Neculai, imobilizând astfel stăpânirea averii sale în mâna unui nepot de frate pe o generaţie mai mult decât se credea. Dacă s'a restrâns de vreme în cheltuielile sale personale şi a dus un trai măsurat şi cu mult mai prejos de mijloacele lui, era departe de a fi fost lipsit de generozitate. Ii plăcea să facă binele şi aceasta fără absolut nici o ostentaţiune: a dat şi la instituţiuni de binefacere şi la particulari în nevoie. Mulţi tineri bacăoani datoresc generozităţii sale faptul de a fi putut face studii şi a îmbrăţişa o carieră onorabilă. Cunosc un fapt săvârşit de el care-i face cinste.

Intr'un hotel din Bucureşti, unde trăgea pe la sfârşitul anilor 1880, era o *madamă* care avea o fiică de toată frumuseţea. Ea ajuta pe maică-sa, dar aparenţa şi atitudinea ei arătau o creştere superioară acelei ce o au fetele de madame de hotel. S'înţelege că, date fiind obiceiurile noastre, toţi pasagerii îşi puneau ochii pe frumoasa fată şi încercau să-şi mulţumească poftele stârnite de frumuseţea ei. Purtarea fetei părea însă absolut fără prihană: Ghyka o auzise de mai multe ori ridicând glasul şi ameninţând să strige când un pasager mai îndrăzneţ se încumeta s'o închidă în camera lui. Auzi dela alţii că i s'au oferit sume mari şi o întreţinere din cele mai luxuoase de către bărbaţi bogaţi care îşi pusese în cap s'o posede cu orice preţ, dar că ea totdeauna răspinsese cu indignare aceste propuneri. Iar mama ei nu numai că n'o ajuta în încercările ei de a-şi păstra cinstea, dar o îndemna să se vândă, arătându-i că este săracă lipită pământului, că nu cunoaşte nici o meserie, că nu va putea fi decât *madamă* la hotel ca şi ea. Mai de vreme sau mai târziu, va fi silită de nevoie să-şi precupeţească frumuseţea. Fata răspundea că mai degrabă moare sau se călugăreşte, dar că este hotărâtă să rămâe cinstită. Interesat de aceste împrejurări, Ghyka într'o zi în care găsise pe fată plângând în camera lui, nu o lăsă să iasă şi o întrebă cu bunătate asupra pricinilor supărării ce o arată. Glasul lui inspiră fetei încredere şi ea îi expuse toată situaţia sa. Ele fuseseră într'o situaţie destul de bună, aşa de bună în cât părinţii ei putuseră s'o crească pentru cariera de învăţătoare. Moartea timpurie a tătâne-său le redusese la cea mai neagră mizerie, silind pe măsa să accepte situaţia ruşinoasă în care se aflau. Ea până atunci izbutise să se apere cu succes de toate ispitele şi chiar de actele de violenţă ce i se pusese în cale, dar ceeace o desnădăjduia cumplit era stăruinţa ce o punea măsa pentru a o hotărî să le scoată pe amândouă din sărăcie prin precupeţirea trupului ei.

Eugeniu Ghyka avusese probabil la început aceleaşi scopuri ca ceilalţi bărbaţi asupra frumoasei fete, dar glasul ei sincer, durerea ce se vedea întipărită pe faţa ei, indignarea vederat neprefăcută la ideia de a se prostitua, hotărârea eroică de a suferi toate lipsurile mai de grabă decât necinstea, stârniră toate instinctele nobile dintr'însul. Spuse fetei să fie liniştită şi să aibă încredere într'însul, căci va şti s'o puie în stare să-şi câştige viaţa în chip cinstit. Mai luă câteva lămuriri pentru a fi şi mai convins de adevărul celor ce le auzise, apoi încredinţându-se de perfecta ei bună credinţă, chemă pe *madama* şi după ce îi făcu o crudă certare, îi declară că, din acel moment înainte, el se însărcinează să plaseze pe fiică-sa într'un pension unde îşi va putea complecta studiile şi o va ajuta să obţie după absolvirea studiilor un loc în învăţământ. Ceeace a şi făcut.

Eugeniu Ghyka, la vârsta de patruzeci şi doi de ani, a făcut cucerirea inimii unei tinere domnişoare din înalta societate ieşană, frumoasă şi bogată şi, lucru mai straniu nu el ceru mâna domnişoarei ci domnişoara îl peţi. Se căsătoriră, dar deosebirea de vârstă era din cale afară de mare, căsătoria nu fu fericită şi divorţul îi puse capăt. Graţie aptitudinilor sale pentru afaceri el izbuti să lichideze în chip deosebit de avantajos pentru soţia sa averea din Rusia a acesteia, lăsându-i după despărţenie un venit cu mult mai mare decât acel de care dispunea la căsătorie.

Eugeniu Ghyca a murit în Bucureşti de pneumonie, în vârstă de şaptezeci şi patru de ani.

Era un compozit de însuşiri frumoase amestecate cu cusururi şi slăbiciuni care adesea întunecau calităţile, cusurul dominant fiind o nemăsurată vanitate; un bărbat de o speţă cum au fost mulţi în boierimea noastră, pe care cusururi relativ mici i-au împiedecat să devie oameni de mâna întâia.

De ceilalţi fraţi: Gheorghe şi Neculai (Nunuţă) am prea puţin de zis. Pe cel dintâiu l'am frecventat prea puţin, al doilea era un cuconaş de ai noştri, cu inimă de aur, generos şi simpatic, dar vanitos, risipitor şi uşuratec.

RADU ROSETTI

— Sfârşit —

1) La o alegere la colegiul al IV-lea de Bacău în anul 1867 sau 1863, la care fusese proclamat deputat, Ghyka trecea în trăsură pe stradele Bacăului, aclamat fiind de delegaţii care îl alesese. Un ofiţer de pompieri numit Gorovei, un feliu de urieş, înzestrat cu o putere herculeană, care servise de aprig agent electoral guvernului liberal de atunci, se năpusti asupra unuia din aclamatorii noului deputat, maltratându-l grozav. Ghyka, cum văzu această brutalitate, sări din trăsură şi se îndreptă asupra lui Gorovei. Acesta văzând venirea potrivnicului, lăsă pe delegat şi, scoţând sabia, voi să dee o lovitură pe obraz lui Ghyka care, în două sărituri ajunsese aproape de el. Dar Ghyka apucă cu mâna stângă sabia imobilizând-o şi, cu dreapta dădu o groaznică lovitură de pumn în faţa lui Gorovei, care căzu la pământ leşinat, ceeace puse capăt conflictului. Dar mâna cu care Ghyka apucase sabia lui Gorovei era tăiată rău. Noul deputat ales se resui în trăsură, legându-şi mâna cu basmaua şi se duse la otelul Alecu Vasiliu, centrul social şi politic al Bacăului pe acea vreme, chiemă pe un medic şi puse să i se coase mâna chiar pe prispa otelului, fumând în acest timp o ţigară, în faţa întreg Bacăului adunat în otel şi în faţa lui. Acest fapt de vigoare pusese temelia popularităţii sale la Bacău care, cu alternative de sporire şi de scădere, a durat până la moartea lui.

Deşi era nu numai conservator convins, dar chiar, în multe privinţi retrograd, nu admitea faptul şi cultiva prietenia liberalilor, ştiind în chip minunat să-şi menajeze prietenii atât între fruntaşii cât şi între codaşii lor.

Bineînţeles că nu se dădea în lături dela toate procedeele uzitate la noi pentru a câştiga voturi.

Cronica științifică

Omul electric

Bărbatul, ca soarele electric; femeia ca pământul magnetic

O femee-medic, d-na dr. Mueller-Senfterberg, emite o interesantă concepție asupra originei și esenței sexelor, în cartea apărută de curând sub titlul **„Körper, Seele, und geist im All."**

Ipotezele savantei doctorese se bazează pe observațiile profesorului Schweninger, prin care se dovedește realitatea efectelor tămăduitoare a razelor electrice emanate din mâinile omenești.

Profesorul Schweninger a arătat de mult că, în toate cazurile de magnetism uman, excesul de energie electrică a magnetizorilor are un efect excitant asupra mai slabelor fluide electrice ale pacienților. Mai marea sensibilitate a femeilor ar fi în legătură — după Schweninger — cu mai marea radiere electrică a lor.

D-na Mueller-Senfterberg a încercat să explice mai marea sensibilitate femenină care e în contrast atât de mare cu tendința impulsivă continuă a bărbatului spre progres. Ea pune aceste două aptitudini deosebite în legătură cu întreaga evoluție a planetei noastre.

Ea se întreabă: care e rostul formării sexelor? Din care fapt de **adaptare** a rezultat crearea celor două sexe în regnul vegetal și animal?

Savanta germană e convinsă că creațiunea sexelor nu poate fi pusă în legătură de cât cu istoria evoluției soarelui și pământului.

După cum soarele își lasă liber razele lui să cadă asupra pământului, producând aci căldură, rodnicie, eflorescențe, tot astfel — afirmă d-na *Mueller* — energiile electromagnetice ale bărbatului sunt într'o mai puternică expansiune liberă ca la femee.

Când se compară razele solare precum și diferitele acțiuni ale fluidelor electromagnetice provenite de la soare sau din energiile pământului, cu organele de reproducere ale sexelor, se recunoaște imediat această adaptare a ființelor — încă de la originea lor — la soare și pământ.

„Spiritul străbătător — scrie d-na *Mueller* — spiritul nou creator și inventiv al bărbatului este asemenea razelor străbătătoare înainte **ale Soarelui.**

Femeia, dinpotrivă, e legată, dela origine, de pământ, duce o viață retrasă în sine-însăși, asemenea energiilor magnetice ale pământului. De aceia și viața afectivă a ei este mai bogată, sensibilitatea ei e mai dezvoltată ca la bărbat.

Fluidul imanent al femeii își întinde numai sfios antenele absorbind în ea viața din afară cu o putere magnetică. Și vestitul profesor Schweninger remarca faptul, că emanațiile magnetice ale mâinilor femeii sunt de un efect mai puternic de cât acelea ale bărbatului. Și de aceia el atribuie femeii un fluid magnetic mai puternic.

Bărbații, se vor umfla de sigur în pene, când vor auzi de această nouă ipoteză care-i asemuiește cu soarele, dând femeii rolul pământului. Și-i vorba aci nu de o figură poetică, de un simbol, ci de o concepție **ȘTIINȚIFICA** emisă de oameni de știință, și nu de poeți. Și mai e de notat, că noua ipoteză a fost zămislită de creerul unei femei.

Această nouă teorie electrică a sexelor, care e atât de mult în armonie, cu teoria modernă a naturei electrice a Materiei universale, capătă un înțeles și o valoare și mai mare, când o asociem cu noțiunile fizice curente asupra relației dintre **electricitate și umezeală.**

E de remarcat că aceiași legătură se găsește și 'n corpul femeii. E cunoscut că organismul femeii e creat astfel de natură, că trebue să piardă mari câtimi de energii în timpul sarcinei, facerii și alăptării și pentru transmiterea acestor energii ființei care-i continuă existența, are nevoie de mari câtimi de lichide.

Și — **ca și pământul,** căruia e adaptat — organismul feminin conține mai mult lichid. Dar prin această mai mare umezeală organismul ei are posibilități pentru o mai mare capacitate magnetică. Ca echivalent psichic ar putea fi socotită mai marea putere de atracție a femeii.

Mari poeți ai omenirii au avut intuiția acestor tainice fenomene ale naturii, atunci când au socotit marea, ca simbol al femeii și tot astfel când au făcut ca toate figurile seducătoare mitice ale mărilor (undinele, sirenele, etc.) să fie de sex feminin.

YGREC

Atitudinea de ironie și de sarcasm pe care vigurosul scriitor francez

OCTAVE MIRBEAU

o are în fața minciunilor și prefăcătoriilor vieții, e accentuată la potențial în puternica și impresionanta povestire

UN OM SENSIBIL

pe care o publică într'o foarte îngrijită traducere, datorită d-nei Julieta H. Blazian, excelenta colecție de popularizare

Biblioteca „DIMINEAȚA" No: 80

Prețul unui volumaș numai lei 6.

A apărut

„Lectura" No. 118

— Floarea literaturilor străine —

DARIO NICCODEMI

POETUL

trad. de VIRGILIU MOSCOVICI

Lei 5 .— Scrierea completă

La chioscari și librari

Alexandru Cuprin

O lecție de bestie

După zile lungi și multe de secetă înspăimântătoare, veniră însfârșit ploile binecuvântate. Pădurile s'au răcorit. Pâraele și râulețele secate s'au umplut cu apa vie, curgătoare, dulce. Bestiile pădurilor chinuite de sete băură indeajuns, iar acei care știau și erau în stare să se scalde, intrară cu plăcere în apele răcoritoare.

O turmă de elefanți sălbateci se întorcea înspre amurg dela adăpat — pe Marea Cărare a Bestiilor, bătătorită de sute de generații. Un pui de elefant de vreo tonă și jumătate, în vârstă de cincisprezece ani, alerga jucând neastâmpărat înaintea turmei.

Deodată el se opri, auzind o voce nemulțumită și bombănitoare care eșea de jos parcă de sub picioarele lui.

Era graiul unei furnici, care căra pe spatele ei, o bucățică de mugur uscat.

— Ești orb, tu bloc enorm de carne? Pe unde mă duc — tot dau peste pui de elefanți. Aceștia vecinic te împiedică să treci pe unde vrei. Se vâră mereu sub picioarele trecătorilor muncitori!....

Tânărul elefant își holbă ochii mici și roșii, își ciuli urechile și urmă să stea locului, mut de surpriză. Dar mama tânărului elefant îi strigă:

— Ești surd? Cere repede scuze și se dădu la o parte din cărare.

— Iartă-mă, bădiță, — bombăni rușinat puiul de elefant; și se dădu la o parte.

Furnica nu-i răspunse nimic. Tânărul elefant așteptă puțin până când bătrâna se arătă mai bine dispusă și o întrebă timid:

— Spune-mi, mamă, de ce furnica aceea e atât de supărată?

— De ce? Ea cară o greutate pe care, dacă ai mări-o de atâtea ori de câte tu ești mai greu și mai prost decât furnica, și dacă ai pune-o pe spinarea ta, te-ar strivi cu aceeași ușurință cu care eu — uite — strivesc cu piciorul meu un scorpion....

Scrisori din Paris

Carpantier joacă Reviste

Așa dar, Georges Carpantier a trecut la *rolul de* „vedetă". Sâmbăta trecută celebrul boxeur a și debutat pe scena de la „Palace" în mijlocul unei armate întregi de femei goale sau aproape goale, pe fondul unei noui reviste de „music-hall", sub potopul de scântei multicolore — de invidiat chiar pentru componentele spectrului solar. Nenumărații adoratori, francezi și anglo-americani, ai Marelui Georges au fost prezenți. Teatrul era arhiplin. Lojile revărsau blănile de hermină și chinchilă. Bărbații purtau smokinguri și fracuri. Până și în cuștile „promenoir"-ului, democrația republicană se înghesuia unul peste altul, deși prețurile au fost ridicate cu 33 la sută, în vederea marelui eveniment. Acest public s'a recrutat dintre prietenii sportivi ai lui Carpantier, cari îl divinizau încă, acum cinci ani, când ținea sus arta luptelor de la ring; nu-i aprobă nici acum trădarea mănușii de boxeur.. .

Preludiul apariției Marelui Georges îl constituie o sumedenie de tablouri și trucuri. Deși noua revistă s'a construit și se reazămă numai pe persoana lui Carpantier, direcțiunea Palace-ului nu s'a abătut nici de astădată dela tradiționalismul sacru al genului: abondența decorurilor luxoase, îngrămădiri parcă inutile de mătasă, brocart, aur, plus invențiuni nesfârșite de trucuri executate de regisori, scamatori veritabili. Nu se simte nici insuficiența trupurilor de femei și de „girls" cu picioare neobosite.

Apariția lui Carpantier e întâmpinată cu tunete de aplauze. E zvelt și elegant, îmbrăcat în costumul alb de sport; salută publicul cu zâmbete incomparabile, e mișcat, înduioșat de furtuna primirii, își duce când o mână când alta, la inimă.

Se face tăcere și Carpantier începe să... cânte. N'are voce, dar cântă drăguț. E aplaudat frenetic. Repetă. Apoi armata de femei, fâlfâind războinic... penele de struț, îl acostează pe Georges Carpantier provocându-l la un match — de box? — Provocarea se acceptă și peste un minut Carpantier reapare în smoking. Intre timp un negru „manager" instalează un ring cu toate atributele necesare.

De astă-dată Carpantier trebue „să se lupte" cu domnișoara Hamilton — o actriță subțirică și frumoasă, țesută parcă din eter, — ceiace, evident, îi surâde incomparabil mai mult decât vreo luptă împotriva posomorâtului Dempsey.

Georges e mulțumit. Pe figura lui nu se vede nici o urmă din catastrofa care rănise profund, acum cinci ani, mândria franceză. El dansează ușor și frumos — charlestonul, și dansează „primul **round**" contra domnișoarei Hamilton. Adoratorilor lui — celor dela „promenoir" — nu le place asemenea moliciune de moravuri: ei ar prefera să-și vadă idolul mai degrabă sub o droae de lovituri zdrobitoare de fălci date de pumnul unui champion mondial, — decât în brațele gingașe ale dansatoarei de „music-hall."

Dar spectacolul continuă. Georges Carpantier dansează „a doua repriză-round" cu d-ra Hamilton, și juriul proclamă rezultatul:

— A învins Mademoiselle Hamilton!

Splendidul Georges își manifestă astfel cavalerismul. In actul al doilea, el acordă oarecare satisfacție și sportsmenilor puri. Schimbându-și smokingul cu un negru „combinaison" de mătasă, se produce în câteva exhibiții gimnastice și trece la inscenarea boxului împreună cu boxeurul Walker. Acestuia i s'a rezervat pe scena dela Palace, rolul cel mai ingrat: nu se știe cât primește, nici ce carieră a avut până acum, însă astăzi el e acela „care primește palmele", și care se află în situația permanentă de părtaș pasiv al loviturilor, în fiecare seară, în tot lungul sezonului, până la scăderea interesului general pentru această revistă „carpantistă".

Debutul lui Georges s'a produs cu un mare succes. E mulțumit însuși eroul zilei, e mulțumit anteprenorul, *idem* publicul. Interviewat, Carpantier declară jurnaliștilor imediat după debut:

— Nu mă încântă onorariul de 6.000 franci pe seară, ci sunt înduioșat și satisfăcut de faptul că pot cânta și pot dansa charlestonul, ceiace îmi umple sufletul cu calmul plăcut al unei chemări artistice îndeplinite...

UN RAPIN

Cronica Șahului

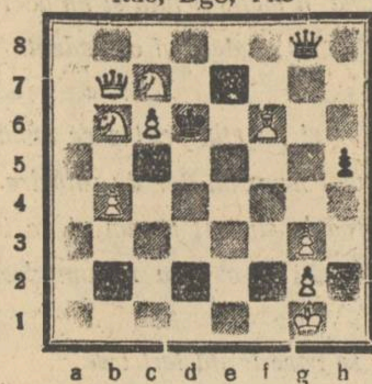
PROBLEMA No. 16

de **Prof. I. Halumbirek,** Viena.

(Deutsche Schachzeitung 1926)

Negru (3 figuri)

Rd6, Dg8, Ph5

Alb (9 figuri)

Rg1, Db7, Cb6 și c7, Nf6, Pb4, c6, g2 și g3,
Alb joacă și face mat în 3 mutări

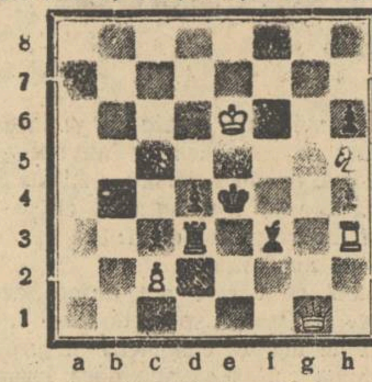
PROBLEMA No. 17

de **A. Akerblom,** Aveste.

(Chemnitzer Wochen-Schach 1926)

Negru (7 figuri)

Ré4, Td3, Nf3, Pc3, d4, h4 și h6

Alb (5 figuri)

Ré6, Dg1, Th3, Ch5, Pc2
Alb joacă și face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 9

Iucată la un simultan din Chicago, în anul 1922.

Alb: **Eduard Lasker** *Negru.* **Sparrow și Dittus**

Partidă scoțiană

1. é2—é4, é7—é5; 2. Cg1—f3, Cb8—c6; 3. d2—d4, é5×d4; 4. Cf3×d4, Dd8—h4; recomandat de *Pulling,* în locul mutărei obicinuite Cf6. Alb trebue să jertfească pionul é4 dacă vrea să obțină șanse de atac. 5. Cb1—c3, *(Steinitz)* Nf8—b4; 6. Cd4×c6, Dh4×é4+; 7. Nf1—é2, Dé4×c6; pentru desvoltare, ar fi fost mai bine să ia calul cu pionul. 8. 0—0, Cg8—f6; slab jucat. Negrul pierde rocada permițând albului să atace. Cé7 era obligat! 9. Né2—f3, Dc6—c4; 10. Tf1—é1+, Ré8—f8. (La 10...., Né7 ar fi putut urma: 11. Ng5, d6; 12. Cd5, Né6; 13. Cf6:+,gf; 14. N×f6, Tg8; 15. Nd5, Dg4; 16. D×g4, T×g4; 17. N×é6, fe; 18. T×é6, Rf7; 19. T×é7+, Rf6:; 20. T×c7 și câștigă). 11. a2—a3, Nb4×c3; 12. b2×c3, d7—d6; 13. Ta1—b1, Nc8—g4; 14. Tb1×b7, Ng4×f3; 15. Dd1×f3, d6—d5; 16. Tb7×a7!!, o surpriză care e preludiul unei combinații foarte ingenioase. 16...., Ta8×a7; 17. Df3×f6!! și negrul a cedat, căci: 17...., Ta8; 18. Dé7+, Rg8; 19. Dé8+, T×D; 20. T×T mat! La 17...., g7×f6; 18. Nh6+, Rg8; 19. Té8 mat.

Soluția problemei No. 8 (Rabinovici)

Alb (5 figuri): Rd2, Dé8, Tc1, Ch4, Nf7. *Negru* (5 figuri): Rd4, Th5, Nd5, Pb4 și é5.
Mat în două mutări.

1. Dé8—a8!

La 1. Dc6 negru răspunde é5—é4! și nu mai e mat în a doua mutare.

Soluția problemei No. 9 (Cofman)

Alb (4 figuri): Rc5, Dd3, Pb2 și h7 *Negru* (9 figuri): Ra5, Th6, Pa2, a4, c6, c7, d5, g6 și h5.
Mat în 3 mutări.

1. Dd3—f1!, a2—a1D 2. b2—b4+, a4×b4 (e. p.) 3. D×D+ mat. 1...., a4—a3 2. b2—b4+, Ra4 3. Dd1+ mat 1...., Th6×h7 2. Rc5×c6 și 3. Db5+ mat. 1...., ~ 2. Df8 și 3. Da8+ mat.

Soluția problemei No. 10 (Zilahi)

Alb (7 figuri): Rd1, Dg1, Tf5, Cf6, Ng4, Pd2 și é4. Negru (7 figuri): Rg3, Nf4, Pd3, é5, g2, h3 și h4.
Mat în 2 mutări.

1. Ng4—f3!!

La 1. Nh5 negru răspunde h3—h2 și nu mai e mat în a doua mutare.

Am primit soluțiuni corecte dela: Gabriel Brottmann & Sady Barber, I. L. Lewin, Topsy, Nicu Tănăsescu, Samuel Thau, *București;* Sandu Reiter, *Câmpina;* Victor Simu, *Caransebeș;* M. Rabinovici, L. Rabinsohn, Calman Scharff, *Dorohoi;* G. Max, *Galați;* B. I. Semo, *Giurgiu;* Gheorghe V. Axinte, O Costăchel, D. & M. Davidsohn, Paul Leibovici, Vasile Leonescu, *Iași;* Victor Pirozinski, Nicolai Varganici, *Pașcani;* H. Ianovici, Avram Rabinovici, *Piatra-Neamț;* Isidore Fain, *Ștefănești;* Ștefan Fedorovicz, Emil Schechter, *Tg.-Neamț;* Iosif Schlarko, *Timișoara* (8, 9 și 10); Iuliu Weissman, *Câmpina* (8 și 9); Elza M. Bramarc, Basile Mărculescu, Jean Schapira, Sandu Ungureanu, *București;* Gheorghe I. Mocrjițchii, *Timișoara* (8 și 9); Gică Alexandrescu, *București;* Lazăr Rusulescu *Caransebeș;* Aurel Glückman, Sandu Stein, *Iași;* M. Segal, *Piatra-Neamț* (9 și 10); George Gaftonică, Jacques Rosenzwitt, *București;* Traian Adam, *Constanța;* Alexandru Gh. Popovici, *Craiova* (8); Iosit Adler, *Râmnicul-Sărat* (9); Carol Marcovici, *Iași;* H. Timin & H. Waintraub, *Ștefănești* (10).

Am mai primit la timp soluțiuni corecte dela: Filip Segal, *București;* (6 și 7); I. L. Lewin, *București;* Iuliu Weismann, *Câmpina;* Vasile Leonescu, *Iași;* (6); Elza M. Bramarc, *București;* B. I. Semo, *Giurgiu;* Ștefan Fedorovicz, *Tg.-Neamț;* Gheorghe I. Mocrjițchi, *Timișoara* (7).

CORESPONDENȚA

Dorohoi. — L. R. & C. S. — Publicăm problema dar fără dedicație.

Rupea. — Dr. A. R. — Mulțumim pentru cele trimese și așteptăm cele promise.

R.-Sărat. — I. A. — Problema dv. admite mai multe soluții între cari și 1. Dg4 +.

Loco. — ATA. S. — Problema cam simplă admite și soluția 1. Cd8 +.

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

Curiozități

Lada Anei Southcote

In laboratorul institutului de psihologie experimentală din Londra ,a fost adusă de curând lada Anei Southcote, celebra profetesă care a murit acum o sută de ani.

Această ladă e cunoscută astăzi în toate cercurile spiritiste din Anglia. Ana Southcote care a fost servitoare și apoi a devenit celebră ca ghicitoare, a lăsat cu limbă de moarte această ladă statului englez. Lada urmează să fie deschisă de cinci episcopi anglicani în clipa celei mai mari primejdii care va amenința Anglia. In ea se află un mijloc sigur prin care se va putea mântui patria testatoarei. In cursul unui secol întreg, adoratorii și moștenitorii Anei Southcote au cerut în mai multe rânduri ca lada să fie în sfârșit deschisă. Insă, nici în cele mai grave momente prin care trecea Anglia, nu s'au găsit cinci episcopi, care să primească să figureze la deschiderea misterioasei lăzi spiritiste.

Astăzi împlinindu-se un veac dela moartea testatoarei, se crede că voința Anei s'a împlinit cu scrupulozitate și păstrarea lăzei nu mai are nici un sens.

Institutul de psihologie experimentală se pregătește să deschidă lada, care are aspectul de pivot biblic, e tapisată cu piele neagră și sigilată cu cinci peceți purtând chipul regelui George al III-lea. Institutul invită cinci episcopi să asiste la această ceremonie. Dacă nici de data aceasta nu se vor putea întruni cinci arhierei în acest scop, atunci lada va fi deschisă și fără dânșii.

Treizeci și șase divorțuri în patru ore

Lordul Marewall, unul dintre judecătorii dela Curtea Supremă de Justiție din Anglia, a pronunțat în 4 ore, 36 de sentințe de divorț. In toate aceste cazuri părțile au fost de acord asupra despărțirii mutuale, totuși rămâne faptul uimitor, că pentru fiecare proces n'a fost nevoe decât de 6 minute și jumătate. E un record, și presa engleză întreabă dacă procedura divorțurilor nu e prea simplificată?

La premiul Romei

In școala de Bele-Arte din Roma s'a organizat un concurs de sculptură pentru obținerea premiului orașului Roma. Zece concurenți sunt închiși în chiliile unei mânăstiri pentru 36 de ore. O masă, un scaun, un pat și o lampă de petrol — iată toată mobila din aceste chilii. Concurenții primesc de trei ori pe zi hrană și șampanie. Nici-o comunicare cu lumea din afară nu le e îngăduită. Sunt datori să facă aci schițele respective, care apoi vor fi prezentate unui juriu. După schițele aprobate, se vor executa în 72 de zile modelele, iar după aceea va avea loc acordarea premiilor.

Sărmanul Charlot

Charlie Chaplin și-a câștigat simpatiile lumii întregi, care a luat partea acestui nefericit soț și părinte — în procesul intentat de fosta lui nevastă. In ședința tribunalului, distribuitorul filmelor lui Charlot, un oarecare Iosif Schenk, a arătat că Chaplin nu primește de nicăeri nici-o leafă, și câștigă numai atunci când joacă în vre-un film. Schenk a fost propus ca martor de către soția divorțată a lui Charlot, Lita Grey, care pretinde să fie întreținută împreună cu copilul lor, de fostul ei soț. Interogatorul lui Schenk a ajuns să stabilească că Charlot are 76 la sută din vânzarea filmelor realizate de dânsul. Cât de mari sunt aceste venituri se vede din faptul că numai una din societățile de filme îi plătește lui Charlot peste 300.000 lire sterline pe an. Totuși, Chaplin n'are de nicăeri vreun câștig stabil; el câștigă numai atât cât lucrează.. Tribunalul a fixat 300 lire sterline pe lună d-nei Grey, care însă nu s'a declarat mulțumită numai cu atâta. Ea afirmă că Charlot „prețuește" trei milioane de lire; deci, cere 700 lire lunar pentru întreținerea ei, a copilului, a casei și a șease servitori.

Cel mai mare cinematograf din lume

Cel mai mare cinematograf din lume se află bineînțeles la New-York și se numește „Palatul Principal de Cinematografie". E construit în stilul impus de guvern tuturor cinematografelor americane. Fiecare etaj are scările lui separate, ascensoare și culoare — foyere proprii. Parterul, amfiteatrul, balconul și galeria au fiecare câte 4.000 de locuri numerotate. Numerile locurilor rămase neocupate sunt anunțate prin semnalizare electrică pe tablourile speciale din coridoarele în care pot încăpea încă vreo 4.000 oameni. Astfel, toată mulțimea din sala de spectacol poate trece în coridorul respectiv și viceversa. Orchestra se compune din o sută de artiști și 5 dirijori. Biblioteca muzicală conține 10.000 volume și 50.000 partituri. Trei bibliotecari le așează în 75 dulapuri prevăzute cu pereți de azbest și cu încuietoare automate. Orga are trei pedale și se află într'o sală mare dedesubtul scenei. Deasupra scenei, 25 clopote pot executa orice melodie. Separat de orchestră, într'o cameră vecină, sunt plasate 24 fanfare și 16 tromboane. Corul se compune și el din o sută de cântăreți. După un plan calculat, cele 25 de piane se află așezate în diferite secțiuni ale clădirei. Energia electrică necesară acestui cinematograf ar putea satisface nevoile de lumină, căldură și muncă mecanică, ale unui oraș de 25.000 de locuitori. Cabina pentru proectarea filmelor e deservită de 10 operatori. La dispoziția publicului sunt oricând: băi, spital, infirmerie, bibliotecă, salon de gimnastică, — iar pe acoperiș, teren pentru tennis și un stadion sportiv. Personalul (lucrători și servitori) se compune din 125 de persoane, plus pompieri și infirmieri care sunt numai ai acestei case.

Venitul săptămânal *net* al acestei întreprinderi e fantastic: 120.000 de dolari.

GETICA

O protoistorie a Daciei
DE
VASILE PÂRVAN

Lucrare însoțită de 462 figuri,
-- 43 planșe și 4 hărți. --
„CULTURA NAȚIONALĂ"
1926

CĂRŢI ŞI REVISTE

PAUL MORAND: „Le voyage" Notes et Maximes
Paris Hachette 1927

Casa de editură **Hachette** publică de un timp incoace o serie de cărţi specifice, fiecare subintitulată **„Note şi Maxime"**, cu privire la cele mai variate domenii ale vieţii descrise de anume competinţe-profesionişti respectivi. Prefeţele acestor cărţi caută să justifice genul, insistând mai ales asupra oportunităţii lui in zilele noastre, şi se referă la faima **„Notelor şi Maximelor"** din timpurile lui **Pascal, La Bruyère** şi **La Rochefoucauld.**

Trebue să observăm aci că nici justificările şi nici referinţele acestea nu se prea deosebesc prin claritate. **La-Rochefoucauld** a dat într'adevăr literaturii franceze nişte mostre incomparabile de cugetări-note abreviate; însă nu atât **La Bruyère** i-a fost moştenitorul, cât **Vauvenargues şi Chamfort.** Iar **Pascal** nu ne-a lăsat aforisme ci fragmente; şi apologia creştinismului creiată de dânsul nu era menită să devină o adunare de maxime.

Se poate scri un gând cât de profund, şi totuşi — nu un aforism, care prezintă inainte de toate o formă de supremă stricteţe şi perfecţiune literară. Cartea lui La Rochefoucauld se apropie mai mult de o adunare de versuri; ea e prea departe de a fi un tratat filosofic sau un carnet scris de un cugetător. Intre o **„notă"** şi o **„maximă"** diferenţa e aceiaşi ca între zămislire şi realizare sau ca între viaţa poetului şi versul rupt dintr'însul.

Editorii **„Notelor şi Maximelor"** cred că succesul acestui gen e asigurat, deoarece cititorul modern e plictisit de cărţile lungi şi e nerăbdător în citire. Aforismele însă sunt în genere improprii pentru citire repede; dar şi cele mai simple note cer cititorului multă atenţiune şi mult timp liber, când sunt impregnate câtuşi de puţin de gândire serioasă. Se poate aluneca uşor pe cuvinte când ele prezintă numai vorbărie; însă eşti nevoit să te opreşti in această alunecare, când cuvintele exprimă o gândire. Adică tocmai ceiace nu convine unui cititor grăbit. Având mereu în vedere să satisfacă această specie de cititori (grăbiţi), editura **„Notelor şi Maximelor"** va ajunge să renunţe la note cu tâlc, fără să mai vorbim de maxime perfecte, cizelate...

Hachette a publicat până acum: **„Provincia"** lui François Mauriac, „Literatura" lui Van-Derème şi **„Călătoria"** lui Paul Morand. „Provincia" are conţinut însemnat şi interesant; „Literatura" e vorbărie goală deşi spirituală. Când îl citim însă pe Morand, ne vine neastâmpăr să luăm cel dintâi tren sau să cumpărăm un bilet de vapor. Nici-unul din cei trei autori n'a scris aforisme ca atari, însă cartea lui Morand abundă în observaţii spirituale, în născociri vesele şi — lucru principal — excită pofta pentru temele expuse într'însa.

Morand ne sfătueşte amical ce geamantane să cumpărăm şi ce dispoziţie să avem când vom pleca la gară. El are prudenţa mare de călător, are prudenţa de om inteligent: altceva nici nu putem aştepta dela autorul lui „Rien que la terre." Multă ironie şi prea puţin entuziasm nu împiedică cartea „Le voyage" să ne molipsească de ceiace îi constitue facultatea cea mai bună şi puternică: setea incurabilă de a schimba neîncetat reşedinţele: Deşi Morand ridiculizează această sete, ea îi încălzeşte fiece pagină, fiece gând scris — dinlăuntru.

Când Morand vorbeşte despre pasiunea călătoriei, el e autentic şi egoist sănătos „să-ţi lauzi colţişorul unde stai nemişcat — asta e demn de un cadavru..." „Pretutindeni pe unde trec, mi se spune: n'ai văzut încă nimic, rămâi aci mai mult. Insă numai eu unul ştiu că viaţa e scurtă şi că întreaga lume pe care trebue s'o mai văd — e înaintea mea..." „Eu sunt acel călător duşmănos care, fiind în inchisoare examinează ferestrele, plafonul, gratiile, şanţurile cu rizicul de a-şi suci gâtul sau, fiind invitat să stea într'o vilă, în vilegiatură, vizitează în prima zi toate satele învecinate, în a doua — oraşele, iar în a treia — îşi ia rămas bun şi pleacă..."

Cam ce era să facă Morand, după ce şi-a scris cartea „Le voyage", dacă nu să plece din nou într'o călătorie? Iar noi citind-o, suntem tentaţi să-i urmăm numai decât exemplul... N.

CARL VAN VECHTEN: Niegger Heaven
Editura Alfred Knopf, New-York

Cu verva şi cu spiritul său atât de personal, Carl Vechten a scris un nou roman, foarte amuzant, prin care ne iniţiază în viaţa Negrilor moderni din Harlem, acea parte a New-Yorkului unde aceştia şi-au clădit o adevărată societate în miniatură. Societatea aceasta e foarte complexă. Ea cuprinde toate treptele sociale şi are toate prejudecăţile lor. Toate problemele tragice, comice, sau obicinuite ale vieţii se înfăţişează şi aci ca şi aiurea.

Toate aceste probleme îi inspiră lui Van Vechten intriga romanului său.

Byron Kasson, eroul romanului, e un tânăr intelectual, destul de snob, extrem de conştient de rasa lui şi atât de orgolios încât dispreţueşte, întocmai ca un alb, pe Negrul incult care-i lustrueşte ghetele în colţul străzii. Totuşi fiind negru, şi cu toată educaţia lui universitară, întâmpină destule greutăţi pentru a găsi o ocupaţiune care să nu fie numai manuală.

Se amorezează de Mary Love, fiica unui Negru burghez şi instruit. Mary e bibliotecară, şi, la dânsa se întâlnesc diferite personalităţi din lumea intelectuală a Negrilor, care discută cu pasiune toate problemele, ce se referă la dezrobirea lor intelectuală definitivă.

Byron şi Mary se iubesc, dar se tortureazã cu rafinamentul pe care-l adaugă jocului de iubire şi de noroc intelectualii oricărei rase şi de orice culoare.

Byron frecventează cabareturile din Harlem pentru a se distra, şi devine prietenul unei văduve bogate şi destrăbălate. Povestea lui se isprăveşte dramatic, într'o larmă de jazz-band.

„Niegger Heaven" spune Marc Loge în „Revue de Génève", e o operă colorată, pitorească, dureroasă în care Van Vechten a invederat cu îndrăzneală, efectele psihologiei de clasă, ale prejudecăţilor de culoare, şi ale ascunselor resentimente de rasă, care cresc posibilităţile de suferinţă, cu desvoltarea intelectuală.

E o carte foarte ciudată şi extrem de interesantă pentru Europeni cu deosebire, care nu cunosc deloc asemenea probleme a căror însemnătate o ignorează cu totul.

Tolstoi şi Shakespeare

„Ruskii Sowremionik" publică o scrisoare inedită, pe care marele Tolstoi o adresa în 1907 cunoscutului critic Eugen Reichel asupra operei lui Shakespeare. Scrisoarea se găseşte în *muzeul Tolstoi* din Moscova.

Iată traducerea ei în româneşte:

Iasnaia Poliana. 2/15 Martie 1907

Am citit cu mare interes cartea d-voastră „Literatura „Shakesperiană". Afirmarea d-voastră că „Novum Organum" nu e de Bacon şi că unele drame atribuite lui Shakespeare nu sunt de Shakespeare, — este foarte convingătoare, dar în aceste chestiuni sunt prea incompetent, ca să-mi pot da o părere hotărâtoare.

Un lucru este însă, după mine, neîndoios: că majoritatea dramelor atribuite lui Shakespeare (între care şi „Hamlet") sunt, din punct de vedere artistic, sub orice critică.

Critica d-voastră a operelor **„Regele Lear"** şi **„Makbeth"** e atât de întemeiată şi atât de exactă, că e de mirare, că acei care au citit cartea d-voastră, s'ar mai putea entuziasma pentru pseudo-frumuseţile lui Shakespeare.

Cititorii şi spectatorii acestor drame stau ca sub influenţe hipnotice. Ei n'au o părere proprie şi văd negrul ca alb. Ei repetă numai ceeace li s'a sugerat de alţi o mie. Eu am scris de mult articolele mele asupra lui Shakespeare şi ştiu că n'o să conving pe nimeni. Vreau totuşi să stabilesc că nu mă aflu şi eu sub hipnoza generală.

Sunt ferm convins că nici cartea d-voastră, nici prelegerea mea nu vor putea convinge pe marele public Când vrei să consideri procesul formării opiniei publice, atunci îţi dai seama că în multe din cele mai importante chestiuni se emit judecăţi care n'au nici o justificare. Trebue să ne mirăm chiar că din când în când se mai aude câte o judecată dreaptă. Şi aceasta se potriveşte mai cu seamă pentru operele poetice.

Fiecare poate judeca atunci când e vorba de bucate gustoase sau miresme plăcute.

Dar valoarea unei opere de artă o poate fixa numai un public neinfluenţat. Oamenii în majoritatea lor, nu au însă o poziţiune dreaptă în faţa artei şi de aceea e falsă opinia publică asupra artei.

Aşa a fost întotdeauna şi aşa e şi azi. In vremea noastră sunt lăudate în artă, în literatură, în muzică şi în pictură, opere cari n'au nici o valoare. Nu vreau să pronunţ nici un nume, dar când veţi urmări fenomenele acelei boli sufleteşti, pe care o numim artă, veţi înţelege şi d-voastră, ce vreau să spun prin aceasta.

Şi de aceea nu mă aştept că se va distruge valoarea falsă a unui Shakespeare, ci văd sosirea în viitor a unor noui Shakespeari.

Dobitocia şi mărginirea judecătorilor publici şi a marelui public vor favoriza naşterea acestor pseudogenii. Mă aştept că această decădere a inteligenţii, se va întinde din ce în ce mai mult şi nu numai în domeniul artei ci şi în acel al ştiinţei, al filosofiei şi aşa mai departe şi vom asista la bancruta civilizaţiei, aşa cum s'a întâmplat în antichitate când s'au prăbuşit civilizaţiile egiptiene, babilonene, greceşti şi romane.

Psihiatrii ştiu că este semnul unei ruini spirituale atunci când cineva vorbeşte fără nici o judecată şi vrea să spue toate dintr'odată.

Când însă bolnavul are convingerea, că ştie toate mai bine ca alţii şi vrea această convingere s'o impue şi altora, atunci nu mai încape îndoială că e nebun. Lumea noastră aşa numită civilizată se găseşte în situaţia aceasta tristă şi primejdioasă.

Ea este—după părerea mea—aproape de acea prăbuşire pe care au suferit'o vechile civilizaţii.

Supravaloarea prezentă a ideilor lui Shakespeare, concepţiunile oamenilor în politică, artă, ştiinţă şi filosofie sunt criteriile pentru situaţia de azi.

Burghezia română şi marxismul

Orice marxist român, spune d. G. Zane în „Viaţa Românească", trebuie să recunoască influenţelor ideologice ale Apusului partea lor de contribuţie; singura problemă care se pune este aceia de a li se determina cu precizie rolul lor. Ar putea servi în această privinţă, poate mai mult decât în orice alta, învăţăturile lui Marx. După cum în marxism transformările economice au nevoe de auxiliarul dreptului pentru a triumfa, şi ele triumfă prezentându-se oamenilor sub culorile justului, ca realizarea unei armonii, mai curată şi mai dulce şi prin aceasta se reliefează un adevăr pe care realitatea istorică îl atestă; tot aşa, extinzându-se tema, se poate admite că importarea unei ideologii potrivite, era necesară la noi, pentruca să acopere, prin enunţarea unor principii generale referitoare la binele obştesc, brutalitatea realităţii de clasă şi a intereselor personale. Era chiar un mijloc nu numai de a acoperi realitatea care trebuia ascunsă, dar era şi unul, chiar foarte puternic, acela ca în lupta pentru realizarea revendicărilor viitoarei burghezii şi a desfiinţării vechilor privilegii, să se strângă masse cât mai compacte, pe care totdeauna a reuşit să le înşele pretinsa generozitate a ideologiilor reformiste. Este firesc că întrebuinţarea acestei noi arme de luptă apare cu mult mai târziu, decât primele manifestări reformiste, căci nu toate mijloacele puteau fi întrebuinţate chiar dela început şi e natural ca ele să fi survenit în era de pregătire dintre 1821 şi 1848. Dar că această ideologie trebuia societăţii noastre din acea epocă, şi că nu se putea sub nici un chip ignora, ne dă un exemplu afirmarea oficialităţii vremii, care caută să arate că toate instituţile, chiar şi cele curat iobage, sunt expresia acestei ideologii. In interpretarea pe care o dă dreptul iobag, al Regulamentului, comisiunea marilor proprietari din 1849 declară că acest drept emana dela principiul libertăţii depline personale şi modul de producţie este rezultatul colaborării a două categorii sociale, proprietari şi ţărani, ca o rezultantă firească a unui acord de voinţe libere. Numai o împrejurare momentană şi trecătoare, datorită rarităţii populaţiei, rectifică în fapt aplicarea integrală a principiilor libertăţii, care după părerea comisiunii, odată cu dispariţia acestor împrejurări vor căpăta o deplină funcţionare.

Dickens şi Moş Crăciun

D-l André Maurois publică în **Revue hebdomadaire** un mare studiu asupra vieţii şi operei lui Dickens, în care figura scriitorului popular englez este evocată cu multă strălucire. D-l André Maurois notează că, nu numai Dickens a rămas scriitorul popular al unei rase, dar el a contribuit într'o mare măsură să modeleze această rasă, şi explică sensibilitatea aleasă a romancierului prin anii lui de copilărie şi tinereţe, care au fost dureroşi.

Charles Dickens, care s'a născut la 1812, era fiul unui mic funcţionar la cassieria flotei naţionale şi era un om încântător: vesel, ştiind să povestească frumos şi să-şi primească bine prietenii, dar cheltuind totdeauna mai mult decât câştiga şi se cufundă, cu o curioasă indiferenţă, într'un ocean de datorii. Tatăl lui Dickens fu urmărit în aşa fel de creditorii lui, că trebui să părăsească oraşelul Chatham pentru a-şi reface norocul la Londra, unde soţia lui deschise un pension de fete, în care nu găseai însă niciodată vreo elevă. In cele din urmă John Dickens fu arestat şi pus în închisoare. Charles Dickens avea atunci zece ani şi-şi luă greaua sarcină de „cap de familie." Având acasă o mamă care nu-l putea ajuta, el trebui să se facă lustragiu de ghete, îngrijea pe fraţii şi surorile lui, făcea cumpărăturile pentru menaj şi căuta să vândă ceeace mai rămăsese din lucrurile vechiului cămin. Voind să-şi câştige existenţa, câteva rude îndepărtate, fabricanţi de cremă, îl angajară cu 6 silingi pe săptămână, să împacheteze cutiile de cremă. Cum deveni foarte îndemânatic în această meserie, patronii avură ideea să creieze o reclamă vie, punându-l să lucreze în dosul unui geam, în vederea trecătorilor. Duminica îşi petrecea ziua la închisoarea tatălui său, unde se aduna întreaga familie.

Când tatăl său, graţie unei oarecari moşteniri, putu să-şi capete însfârşit libertatea, Charles Dickens, după ce-şi petrecu vremea într'o şcoală a unui oarecare Jones, un ignorant şi un brutal, intră ca secretar la un avocat. Işi cumpără cu caţi-va şilingi un vechiu tratat de stenografie şi, prin muncă proprie, deveni în scurt timp un excelent stenograf. A fost apoi amploiat la un tribunal şi apoi ziarul „The True Sun", îl angajă ca reporter-stenograf pentru şedinţele din Parlament. Dickens câştiga atunci cinci guinee pe săptămână. Il ajunse norocul.

Trăind în atmosfera ziarului, îi veni gustul să scrie. Incercă să povestească o scurtă istorioară, pe care o trimise unei publicaţii săptămânale şi avu bucuria, peste o săptămână, să-şi vadă bucata publicată. Urmă experienţe cu acelaş succes şi reuşi să fie primit la un cotidian „Evening Chronicle" cu o serie de mici articole, scurte crochiuri ale vieţii londoneze, pe care le intitulase ‚Sketches"; semna Boz şi primea 7 guinee pe săptămână. Succesul fu răsunător şi, la 24 ani, Charles Dickens se lăsă de stenografie pentru a se ocupa de literatură şi a se căsători. In această epocă un desenator la modă, Seymour, propuse editorilor Chapman să publice o serie de crochiuri cu textul de Dichens. Succesul fu enorm; apărea o fascicolă pe săptămână şi pe când cea dintâi fascicolă fu trasă numai în 400 exemplare, la a cincea se ajunsese la peste 40.000 exemplare.

Astfel se formă scriitorul care a avut cea mai mare influenţă asupra timpului şi ţărei sale, pentrucă în el se rezumau exact şi caracterul măreţ, ca şi cel obscur al rasei sale. Când muri, în 1870, se anunţă copiilor, în toate casele engleze şi americane, această moarte ca un doliu de familie şi se citează cuvântul unui copil, cuvânt care dă dovadă de imensa popularitate a scriitorului: „Dacă a murit domnu' Dickens, oare va muri şi Moş Crăciun?"

Reflecţii asupra literaturii

Desprindem din cartea scriitorului francez Fernand Vandérem, aceste maxime interesante:

Ceeace numim uneori posteritate, nu e decât un critic în căutarea unui subiect de articol, ori un profesor ce vânează ideia unei teze.

De ce să credem că *mâne* va avea mai multă judecată decât *azi* şi că secolele uzează prostia?

Inima trebue să se încreadă în posteritate, dar raţiunea — nu.

Există aceeaşi reţetă pentru a reuşi în literatură, ca şi aceea ce te face să câştigi la curse, ruletă sau bursă.

Numai un geniu poate să creieze pentru posteritate şi pentru creditori.

Rolul social al artei

Despre caracterul social al artei, spune în ultimul număr al revistei „Complex", d. Eugen Herovanu, nimeni nu se poate îndoi: arta e un produs al vieţii sociale, cum e bunăoară şi dreptul.

Pentru Grecii vechi, arta n'avea în vedere decât frumosul. Dar la acest popor admirabil, frumosul era o preocupare permanentă, aproape o normă generală a vieţii. Şi până acolo mergea rigoarea principiului în această materie, încât legi civile pedepseau adesea artiştii care s'ar fi încumetat să reproducă plastic ceeace era urât sau diform.

Arta modernă şi-a întins considerabil domeniile. Urâtul fizic sau moral nu mai înspăimântă pe nimeni; ba adeseori îl ispiteşte pe artist cu aceeaş putere ca şi frumosul, inspirând uneori opere de reală valoare şi de mare sinceritate fără ca cineva să poată numaidecât bănui la autorii lor cine ştie ce perversitate morală. De cât, un lucru: arta bună înobilează tot ce atinge; prin ea urâtul capătă farmec, deşteptând interesul, mila sau simpatia, cu singura condiţie, ca scopul urmărit de artist să fie el însuş nobil şi frumos.

Guyau a spus că „adevărata frumuseţe artistică e prin ea însăşi moralizatoare"; ea e o expresie a adevăratei sociabilităţi." Şi înaintea lui, Flaubert spunea, dând acestei idei o expresie mai înaltă şi mai pură: „estetica nu e decât o justiţie superioară."

In lupta de fiecare zi, peste rivalităţi absurde, peste jocul pasiunilor de tot felul, peste tot ce tulbură, coboară sau degradează viaţa, — în sufletul ei, omenirea aşteaptă încă sfârşitul tragediei sale.

D. Herovanu încheie preconizând punerea artei în serviciul ideii de pace, asumându-şi sarcina de a infiltra în suflete speranţa în zile mai bune şi credinţa în mersul ascendent al vieţii, peste toate crizele pe care le străbate astăzi.

Inspirată din poezia tragică a anticilor greci, dar pătrunsă de fiorul marelui războiu mondial,

ANTIGONA

lui

Walter Hasenclever

e o lucrare dramatică impresionantă şi extrem de interesantă din punct de vedere poetic.
Tradusă de d. ION SAN-GIORGIU, lucrarea aceasta a apărut în

Biblioteca „DIMINEAŢA" No. 79

Preţul 6 Lei

Dureroasa viaţă a lui Charles Baudelaire *)

Pentru sufletul modern, Baudelaire e poetul prin excelenţă. Dacă fiecare veac îşi are filosofia şi poesia sa, veacul nostru — care ar începe acum 4-5 decenii — se recunoaşte în versurile impecabile ale aceluia care a scris, din sângele şi nervii săi „Les fleurs du mal". Ceeace scandaliza şi nedumeria acum 70 de ani pe aproape toţi cei cari se îndurau să închine poesiei câteva clipe, ni se pare astăzi expresia desăvârşită a unei experienţe sentimentale definitiv intrată în patrimoniul umanităţii. Atâtea şi atâtea din versurile cari apăreau generaţiei contimporane lui ca o îndrăzneaţă încercare de mistificare, pentru cei cari astăzi îşi mai îngădue curajul de a ceti ele sunt tălmăcirea muzicală — o muzică ce s'ar adresa creerului, nu numai sufletului şi nervilor — a tot ce frământă un suflet modern.

Cazul Baudelaire e poate cel care ilustrează mai bine vechea experienţă că generaţiile se succed dar nu se aseamănă.

Era dar firesc ca astăzi, când parcă fiecare e dornic să cunoască ce a fost viaţa acelora, cari, prin gândul, scrisul sau activitatea lor au plămădit sufletul nostru, aşa cum este, să se simtă nevoia unei lucrări care să povestească „dureroasa viaţă a lui Charles Baudelaire": cel care a întreprins'o nu putea fi decât un poet — François Porché — fiindcă cine poate înţelege mai bine un poet decât alt poet.

Când s'a născut acela care trebuia să devină unul din marii poeţi ai vremii sale, la 9 April 1821, tatăl său avea 62 de ani, iar mama sa numai 26 ani. Aci trebuie căutată explicaţia întregii nenorociri a celui mai mare dintre „poeţii blestemaţi", pe care avea să-i cânte mai târziu un frate mai mic, Paul Verlaine.

In adevăr, tatăl său muri curând şi nu mult după aceia, tânăra văduvă, care era mama viitorului poet se remărită, în 1828, cu un ofiţer, Ol. Aupick. Din clipa aceia „bucuria pieri pentru totdeauna din viaţa lui Baudelaire", scrie biograful său. Nu că tatăl său vitreg ar fi fost faţă de el ceeace obişnuit e un bărbat faţă de copiii din prima căsătorie ai soţiei sale! Din potrivă: maiorul Aupick era un om foarte cum se cade, leal şi care îşi iubia destul de mult soţia pentru a-i putea iubi şi copiii. Pentru copilul acela cu o sensibilitate pe care nu o puteau înţelege alţii, soţul mamei sale — oricât s'ar fi silit acesta să-l atragă — nu era decât un intrus în fericirea sa tihnită de până atunci, un străin ce-i furase din avuţia cea mai mare ce o avea, dragostea mamei sale.

Se mai adăuga apoi că tatăl său, militar şi în cele mai ascunse cute ale sufletului său, înţelegea să facă din copilul faţă de care socotia că are datorii, un om care să corespundă idealului său: din păcate, lucrul nu era cu putinţă, căci în copilul acela sufletul nu era un material maleabil, posibil să fie modelat după principiile pedagogice ale unuia sau altua. Era o individualitate prea puternică pentru ca metodele comune să-i poată fi aplicate. Iată ceeace n'a înţeles nici odată bunul ofiţer şi în conflictul acesta dintre ideile lui Aupick şi temperamentul lui Baudelaire — altul decât cel cu care era obişnuită lumea din jurul său — găsim izvorul tuturor nenorocirilor ce i-au copleşit viaţa până în ceasul din urmă.

Conflictul izbucni cum era şi firesc, şi rezultatul fu o călătorie spre ţările calde şi exotice, pe care o întreprinse în vara anului 1841. Scopul nu fu însă atins, căci fratele nedespărţit al poetului, „spleenul" pe care l-a cântat în versuri dureroase şi nemuritoare, îi otrăvi zilele pe bordul vasului ca şi în escalele din drum. Fu silit să se întoarcă la Paris, a cărui nostalgie l-a ros totdeauna, oridecâteori părăsia oraşul copilăriei sale.

Devenit major, prima lui grijă şi hotărâre fu de a se consacra cu totul literaturii: pus în posesia moştenirii rămasă dela tatăl său, părăsi domiciliul părinţilor săi şi se instală într'un apartament retras, cu gândul de a lucra.

Bunele lui gânduri multă vreme rămaseră simple intenţii. Viaţa e aşa de frumoasă încât cu greu te înduri să i te sustragi pentru a te deda lucrului, care merge anevoie când nu eşti indulgent cu tine însuţi, ci din potrivă eşti călăuzit de cele mai aspre principii! Era prea tânăr ca să nu-l atragă tot ceiace poate oferi viaţa unui rentier elegant şi inteligent.

Şi într'o seară se întâmplă aventura cea mare: intrat la întâmplare într'o sală de teatru de cartier, zăreşte pe scenă o femeie, o mulatră, care învie în el amintirile ascunse în subconştientul său din călătoria sa exotică spre ţările calde — Jeanne Duval nu era o frumuseţe: şi nici alte calităţi nu avea — totuşi fu pasiunea cea mare a lui Baudelaire şi inspiratoarea celor mai frumoase poeme ale aceluia care a scris câteva din cele mai frumoase versuri ce s'au scris vreodată.

Averea pe care o moştenise poetul nu era mare: cheltuelile pe cari le făcea nu întârziară s'o ruineze. Şi începu viaţa aceia de mizerie care îi otrăvia toate clipele, hărţuit de creditori şi de nevoi. Munca lui nu producea mai nimic, deşi cronicele sale artistice erau dintre cele mai pricepute, iar versurile lui, acelea pe cari le-a adunat mai târziu sub titlul celebru de „Les fleurs du mal". Şi, ca desăvârşire, suferinţele fizice prilejuite de boala care avea să-l ucidă la o vârstă când alţii deabea încep a produce, la 1867.

Bolnav, nevoiaş, silit să stea departe de Paris, într'o ţară pe care o ura, Belgia — precum mai târziu un alt scriitor de talent, Léon Bloy, avea să petreacă un an şi jumătate într'o ţară pe care a blestemat-o apoi toată viaţa, Danemarca — Baudelaire avea să ciseleze, în câţiva ani, versurile sale nemuritoare, poemele în proză şi acea minunată traducere din Edgar Poë, care a însemnat atât de mult pentru desăvârşirea concepţiei sale artistice.

Şi apoi, brusc, paralizia generală ce-l lovi într'o catedrală: Câteva luni de zile de agonie şi într'o zi de vară, la 31 August 1867 moartea liberatorie.

O Mort, vieux capitaine, il est temps, levons l'ancre.

Şi totodată, intrarea triumfală în eternitate şi nemurire.

MANUEL MENIÇOVICI

*) La vie douloureuse de Charles Baudelaire, François Porche, Paris 1927.

INSEMNĂRI

Epoca superlativului

Epoca noastră este epoca superlativului. Ea își ține cafitățile la superlativ, cum femeile poartă perlele pe trei șiruri. Printr'un fenomen de compensație, pe măsură ce rochiile și părul se scurtează, concepțiile se măresc. Bunicele noastre visau să se mărite după un tânăr gentilom și să trăiască mulțumite la gura sobei; fetele de azi, cu părul tuns băețește, visează să se mărite de douăzeci de ori și să aibă tot atâtea automobile cât și d. Citroën.

Luați un ziar și veți constata că nu există scriitor, artist, etc., care să nu fie „cel mai bun din generația lui"; nici o piesă de teatru, care să nu fie „cea mai bună lucrare a timpului". Se joacă „reviste" cu femei atât de puțin îmbrăcate, care sunt „cele mai nemuritoare stele".

Dacă vă duceți la un anticar, nu ezită să vă propună pe „cel mai autentic Leonardo da Vinci". Intr'o zi, o tânără persoană, care este „cea mai frumoasă femee din România", sau „cea mai frumoasă femee din Franța", etc., pleacă în America, unde este aleasă drept „cea mai frumoasă femee din lume". Se face apoi un alt concurs: cea mai blondă, cea mai elegantă, cea mai grațioasă, sau: femeea cu cel mai frumos păr, cu cele mai frumoase picioare.

Aceste frumuseți „unice" au totuși dezavantajul de a îmbătrâni, deci a nu mai fi frumoase. De ce nu s'ar alege și cea mai urâtă femee din lume: fiți siguri, cu cât va înainta în vârstă, cu atât va fi mai urâtă. E cel puțin un fenomen constant și alegerea dv. va dăinui ani de zile, fără ca timpul să vă contrafacă preferințele. — **B.**

Paul Géraldy și masculinizarea femeii

Intrebat de un ziarist ce crede despre masculinizarea exterioară și interioară a femeii, Paul Géraldy răspunse hotărît:

„Nu vreau să spun că locul femeii e numai la bucătărie și în odaia copiilor. Femeia poate munci și trebuie să muncească. Ea nu trebuie însă să ajungă la funcțiunile pe care le deține bărbatul, căci în chipul acesta întreaga ordine socială de astăzi se poate zdruncina.

„După părerea mea, femeia nu e o ființă socială. Ea înseamnează un element anarhic în omenire și, dacă va fi primită la conducerea societății, nu-și va găsi niciodată drumul adevărat, și va distruge sociabilitatea dovedită a bărbatului.

„Elementul feminin nu poate să aducă decât revoluții, care nu sunt niciodată ceva bun".

Intrebat apoi despre literatura actuală, Paul Géraldy răspunse:

„Socotesc că datoria literaturii de azi constă în a lega misticismul cu inteligența, rațiunea sănătoasă cu poezia, lirismul cu realismul.

„Sunt prea multe ezitări în literatura actuală. Toată lumea caută noutatea. De aceea publicul cititor nu înțelege prea mult, derutat fiind în necontenitele inovații"

Ida Rubinstein

Ida Rubinstein a prezentat la Opera din Paris, cu strălucirea și perfecția de care obișnuește să se înconjoare la fiecare spectacol montat de ea, **l'Imperatrice au rochers,** de Saint-Georges de Bôuhélier, muzica de Arthur Honegger. Efortul artistic al Idei Rubinstein a fost răsplătit cu omagiul întregei asistențe, care și-a amintit, cu această ocazie, toate meritele trecute ale marei tragediane.

Incă tânără fiind, pe când aparținea înaltei societăți din Petersburg, ea se simți irezistibil atrasă către teatru, dar întâlni o ostilitate sistematică, de natură să descurajeze voința-i de a deveni artistă de scenă. Avu, la timp, însă un sprijin îndoit, în decoratorul Bakst, colaboratorul ei la atâtea realizări scenice, și în Serge de Diaghilew.

Prima ei aparițiune la Paris, în **Cleopatra,** provocă o mare curiozitate, care crescu mai mult la interpretarea **Shéhérazadei.** Dar oricât de admirabilă s'ar fi arătat ea în arta dansului și a mimicei, Ida Rubinstein se văzu atrasă spre o formă vecină, mai diferită, a expresiunii teatrale. Ilustrul poet italian Gabriele d'Annunzio înțelese că ea trebuia să fie, cu o egală intensitate, tragediana pe care o aștepta pentru a creia **Saint Sébastien.** După cunoștința ei scrise el **Le Martyre,** renunțând la limba italiană, pe care ea nu o cunoștea destul de bine.

Și iarăși a doua zi după premiera piesei **Le Martyre de Saint Sébastien,** o înconjurară pe Ida Rubinstein, rezistențele. I se imputa suplețea talentului său. Dansatoare, mimă dramatică, tragediană! Ce gen se va mai gândi să abordeze? Prietenii Idei îi cunoșteau estetica ei. Antichitatea, care nu cunoștea clasificațiunile noastre arbitrare, nu reunea ea, printr'un efect de ansamblu, cântecul, dansul și recitația? Ida Rubinstein, cu mare cultură clasică și admiratoare pasionată a marilor tragici greci, profesa doctrina lor, căutând să i se conformeze cât mai mult. Se gândea că dansul, muzica și tragedia sunt de aceeaș esență, că trebuiau reprezentate împreună. Pentru ce să ațâțăm între ele certuri deșarte?

Pentru Ida Rubinstein — și aceasta fixează frumusețea artei pe care o urmează — obiectul nostru constant trebuie să fie în a da, în cea mai largă măsură posibilă, realității cotidiene ceva din grația visului. Adevărul nu este aparența imediată; el este conținut pe deaîntregul în absolut, în etern. Acolo este singura frumusețe, demnă de a ne reține. Să încercăm să o atingem, fără să ne preocupăm să știm dacă, ajungând la ea, va trebui să trecem peste convențiuni.

Nu se putea, dar, pentru Gabriele d'Annunzio, o mai bună artistă, care să-i înțeleagă opera. Și alegerea aceasta a fost pentru Ida Rubinstein o mândrie legitimă. Ea vedea în el, în d'Annunzio, un poet prin excelență liric, și lirismul este ritmul obișnuit al cugetării sale. Nici un alt poet nu i se părea că posedă, în acceaș măsură ca el, arta de a analiza pasiunile în esența lor, în generalitatea lor și, ca să împrumutăm cuvântul ei obișnuit: în absolutul lor.

„Le Martyre de Saint Sébastien", care consacră uniunea a două talente destinate să se complecteze, revelă darurile multiple și incomparabile ale Idei Rubinstein. De atunci ea a fost aplaudată într'una și pretutindeni. Fiecare din eforturile ei înseamnă o dată. In mod succesiv, a fost admirată în **La Pisanelle,** în **Hélène de Sparte,** în **Salomeea** lui Oscar Wilde, în aceea a lui Florent Schmitt, în **Artémis troublée,** în **Istar,** în **Orphée** a lui M. Dukas, în **Phédre** de Gabriele d'Annunzio. Pe scena Operei jucă **Antoniu** și **Cleopatra,** montată cu o bogăție extraordinară. Ea nu ezită să interpreteze chiar „La Dame aux camélias" în teatrul Sarei Bernhardt, minunând prin inteligența și arta desăvârșită cu care știu să-și creieze rolul. Aceiaș succes obținu cu **Idiotul** lui Dostoiewsky.

Astăzi, Ida Rubinstein triumfă, la Paris, în „L'Impératrice aux rochers". Dar își înfățișează alte evocări; ea nu găsește mulțumire numai în satisfacerea prezentă. Visul nu este oare o anticipație asupra viitorului? Și Ida Rubinstein își va pregăti alte succese.

G. B.

Binele și răul

Răul e necesar. Dacă n'ar exista răul — spune Anatole France undeva — n'ar exista nici binele. Răul e singura rațiune de a fi a binelui.

Ce-ar mai însemna curajul departe de primejdie și mila fără durere?

Ce s'ar mai alege din cucernicie și din sacrificiu în mijlocul fericirii universale ? E cu putință oare să concepem virtutea fără viciu, iubirea fără ură, frumusețea fără urîțenie?

Numai mulțumită răului și suferinței, pământul poate fi locuit și viața merită să fie trăită. Și nu trebuie să ne plângem prea mult de ceeace ne face diavolul, — marele artist și marele savant care a născocit cel puțin jumătate din lumea aceasta.

Și jumătatea aceasta e atât de bine lipită de cealaltă încât e cu neputință să te atingi de una dintr'însele fără să pricinuești cu aceeaș lovitură un rău asemănător și celeilalte.

Cu fiecare viciu pe care-l suprimăm distrugem și o virtute corespunzătoare.

Intr'o zi la un iarmaroc, am avut plăcerea să fiu de față la reprezentarea vieții sfântului Anton de către un teatru de păpuși. Era un spectacol care întrecea în filosofie tragediile lui Shakespeare și dramele lui Ennery. Ah ! cât de bine am înțeles atunci harul Domnului și farmecul satanei !

Scena înfățișa un pustiu spăimântător, care însă fu repede înțesat cu îngeri și cu demoni. Desfășurarea acțiunii strecura în inimi o înfricoșătoare impresie de fatalitate, care era prilejuită de intervenția simetrică a demonilor și a îngerilor, ca și din mișcarea personagiilor cari erau conduse cu niște sfori subțiri purtate de o mână nevăzută.

După ce-și isprăvi rugăciunea, sfântul Anton, rămas încă îngenunchiat, își înălță fruntea bătătorită ca genunchiul cămilelor, fiindcă o ținuse prea mult în țărână, își ridică ochii arși de lacrimi și văzu înainte-i pe regina din Saba cu brațele deschise, zâmbindu-i ademenitor în vestmântul ei de aur.

Când asistăm la scena aceasta ne înfiorăm, ne temem să nu se piardă, și urmărim înmărmuriți spectacolul turburării și al ispitei primejdioase prin care trece o clipă.

Ne recunoaștem cu toții într'însul și, atunci când triumfă, suntem și noi tovarăși la bucuria lui. E izbânda întregii omeniri în lupta ei eternă.

Sfântul Anton nu e un mare sfânt decât fiindcă a rezistat ademenirilor reginei din Saba. Or, trebuie să recunoaștem că trimițându-i această femeie frumoasă care-și ascundea picioarele de țap sub faldurile rochiei brodate cu perle, diavolul a săvârșit o faptă necesară pentru învederarea sfințeniei sihastrului.

Astfel, spectacolul marionetelor mi-a întărit credința că răul nu se poate deslipi de bine și că e nevoie de diavol pentru frumusețea morală a lumii.

Brandes și Clemenceau

Georg Brandes, care era de aceaș vârstă cu Georges Clemenceau, fu prieten cu acesta din urmă până aproape la mijlocul marelui războiu. Scriitorul danez, totdeauna preocupat de viziunea lui despre o republică europeană, publică o carte în care judeca cu severitate și pesimism politica aliaților. Clemenceau replică printr'un articol răsunător: „Adieu à Brandes".

Brandes, din partea lui, nu spuse adio lui Clemenceau. Unul din ultimele volume care l'a preocupat a fost studiul lui Clemenceau asupra lui Demostene. Brandes aduce un strălucitor omagiu spiritului viguros și culturii bătrânului vendean, dar observă, cu multă finețe, că omul de stat francez a exaltat patriotismul atenianului în dauna marilor lui calități de orator. Brandes credea, că Demostene este mare numai prin geniul lui oratoric, dar nu prin politica lui șovinistă:

„In ochii lui Clemenceau, scrie Brandes, Filip al Macedoniei și Alexandru sunt străini, barbari slab atinși de cultura elenică. Evident că Macedonenii nu erau Eleni. Dar cosmopolitul Alexandru vorbea grecește, dormea cu Iliada sub perină și avu ca magistru pe Aristotel. Ni-l putem oare reprezenta ca un adversar barbar al adevăratului spirit grec? Idealismul strâmt al lui Demostene a avut drept consecință distrugerea cetăților splendide ale Greciei, pe care o politică realistă le-ar fi putut face să trăiască ani îndelungați, chiar secole întregi.

Demostene a apărat tradiția strămoșilor, idealul și onoarea Atenienilor cu o energie și o nobleță admirabilă, dar fatală adevăratului interes al Atenei, care era interesul întregului univers".

Proust în Rusia

Până în 1927 Proust a fost cu totul interzis în Rusia. E drept că atunci când Cei Zece au premiat „A l'ombre des jeunes filles en fleurs", Rusia era în plină revoluție. Dar îndată ce a fost introdusă această operă, ea a și fost pusă la index și nimeni n'o mai putea citi nici în original nici în traducere.

In ultimul timp s'a îngăduit introducerea lui Proust în țara sovietelor și cel dintâi volum a fost tradus și a apărut zilele acestea la casa de editură „Academia" din Leningrad.

Volumul conține numai primele o sută douăzeci și patru de pagini din „Du Côté de Chez Swann", ceeace înseamnează că opera complectă va avea douăzeci și patru de volume cel puțin.

Traducătorul A. A. Frankovski, spune Aimot, merită sincere elogii; el a știut să urmărească sinuozitățile frazei lui Proust în toate capriciile ei, și să-i păstreze acele prețioase digresiuni fără de care lectura ar deveni greoaie și incoloră, — cel puțin pentru cititorul cultivat.

Dostoiewsky despre atentatele politice

Sovietele au publicat memoriile lui Souvorine, vechiul director al ziarului **„Novoie Vremia".**

Din aceste memorii a fost traduse multe părți în franțuzește. Intre altele următorul pasagiu în care Souvorine relatează o conversație cu Dostoiewsky asupra atentatelor politice. Souvorin găsește pe Dostoiewsky făcând țigări, dar cu fața transpirată a unui om care ar fi eșit de la baia de abur. In acea zi se petrecuse atentatul în potriva lui Boris Melikof, care a fost ucis.

„Am avut o criză de epilepsie, îi spuse Dostoiewsky. E foarte bine. Sunt mulțumit, foarte mulțumit".

Și continuă să facă țigări.

Știrea despre atentat nu ajunsese încă până la el, totuși conversația se preciză asupra crimelor politice și în special asupra atentatului de la Palatul de Iarnă, care avusese loc de curând.

Analizând acest eveniment, Dostoiewsky se opri asupra atitudinii ciudate a societății rusești, din acea vreme, față de aceste crime. Societatea le aproba oare cum, sau — ca să fim drepți — nu prea știa cam ce să creadă.

— Inchipueți, zice Oostoiewsky, că ne-am fi oprit în fața unei vitrine de la o prăvălie mare. Alături de noi ar fi un om care s'ar preface că se interesează de lucrurile expuse.

In realitate așteaptă pe cineva și se întoarce mereu. Deodată s'ar apropia un individ repede de el și i-ar spune : „Peste o minută o explozie va face praf Palatul de Iarnă. Am pus acolo o mașină infernală". Să presupunem că noi am auzi conversația fiindcă indivizii nu ar scobori în destul vocea. Ce am face în cazul acesta, dumneata și eu ? Ne vom precipita oare la Palatul de Iarnă spre a împiedica catastrofa iminentă ? sau ne vom adresa poliției spre a denunța pe indivizi? Ai face d-ta una ca asta ?

— Nu, de sigur că nu, răspunse Souvorine.

— Eu nici atât. Și pentru ce ? Asta e grozav. Suntem în prezența unei crime. Am putea să o împedicăm poate. Mă gândeam la aceasta tocmai când ai intrat. Cercetam motivele care m'ar fi obligat să denunț crima. Ele sunt foarte importante. Apoi pe acele care m'ar fi împedicat de la aceasta. Ele sunt fără valoare : frica de a trece drept un denunțător. Mă vedeam în rolul acesta : cum m'aș fi prezintat la comisariat ? Cum m'ar fi primit ? Ce interogator mi s'ar fi făcut ? Aș fi fost supus la o confruntare ? Mi-ar fi dat o recompensă ; ori poate m'ar fi acuzat că sunt părtaș la crimă. Ziarele ar fi zis : Dostoiewsky a denunțat niște criminali. Dar oare era asta treaba lui ? Treaba poliției ; doar pentru asta e creată și plătită. Apoi liberalii m'ar fi sfâșiat, nu m'ar fi ertat niciodată.

Te întreb dacă e normal aceasta ? La noi totul e anormal. De aceia ni se 'ntâmplă lucruri de aceste și nimeni nu știe ce trebue să facă, nu numai în clipe de acestea grele, dar și în cele mai ordinare și mai obișnuite. Mi-ar fi plăcut să scrim ceva despre asta. Așì fi avut de spus lucruri și bune și rele guvernului și societății. Dar nu e cu putință. La noi e oprit să vorbești despre lucruri importante".

MĂRUNTE

— D. Victor Giraud într'un volum recent a schițat aceste trei portrete de surori:

Jacqueline Pascal, Lucile de Chateaubriand și Henriette Renan.

Jacqueline Pascal încarnează tendințele profunde ale marelui secol, în clipa când separatismul religios turmenta spiritele; Lucile de Chateaubriand e o muză romantică; Henriette Renan prin independența-i de spirit, prin gustu-i de analiză și discuție, este prima feministă.

Deși se deosibesc mult, ele totuși au un punct comun: toate trei au descoperit în afecțiunea lor frățească ținta unei existenți chibzuite, regretând că n'au cunoscut întotdeauna o reciprocitate dulce și binefăcătoare.

— Librăria „Cassa Poporului", transformată în soc. cooperativă sub denumirea de *„Librăria Cooperativă C. Dobrogeanu-Gherea"*, rămânând în vechiul local din strada Sf. Ionică No. 5, informează publicul cititor că, intrând în legătură cu cele mai serioase Case de editură din străinătate, poate oferi un bogat și variat asortiment de cărți de literatură, sociologie, economie politică, etc.

— A murit, la Paris, Léon Denis, care-și devotase viața cauzei spiritismului și care a publicat, în această chestiune, mai multe lucrări: Creștinism și spiritism, După moarte, problema ființei și a Destinului, Marea taină, Spiritismul și contradicțiile bisericei catolice; în sfârșit, o foarte curioasă lucrare, Adevărul asupra Jeanei d'Arc, unde face din sfântă un medium. Léon Denis moare în vârstă de 81 ani.

— Sâmbătă, 14 Mai a apărut *„Viața Literară"* care a fost în vacanță până la această dată.

A APARUT **INTRE TRECUT și VIITOR** A APĂRUT

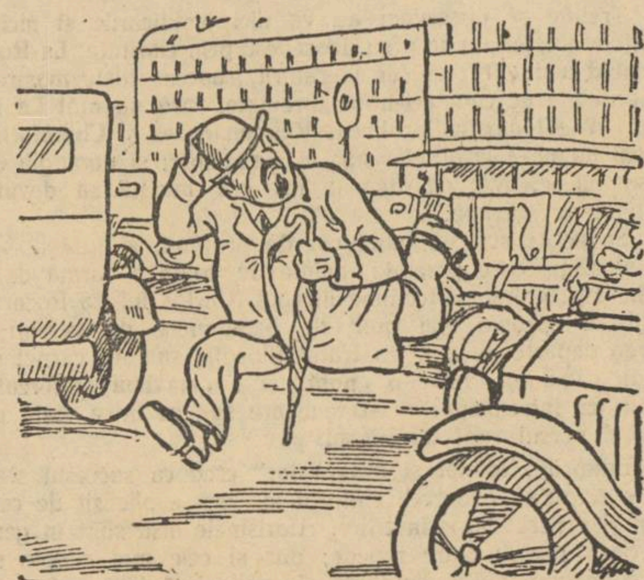
DE GUGLIELMO FERRERO

TRADUCERE DE

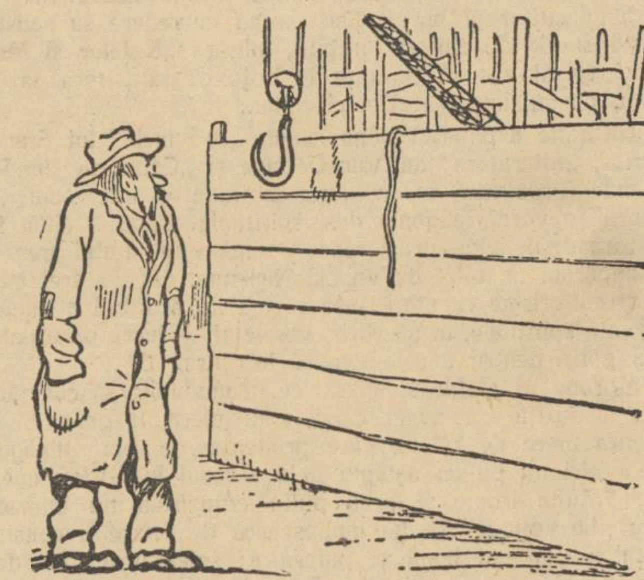
Col. Const. C. Alexandrescu

Un volum Lei 50 — La toate librăriile

Asociații de idei...

— Ah, uitasem să mă duc la parastas. Sunt tocmai 40 de zile de când sărmanul meu cumnat a fost strivit de-un automobil...

— Da, mâine e ultimul termen pentru chirie.,

— ...Și... Bancherul W. tot mai joacă la bursă?

— Ai auzit? — Amicul S. și-a schimbat a 5-a oară partidul....

— ...Am uitat să cumpăr amândouă ziarele....

ANUL VIII. — No. 337

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 22 Mai 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897, CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

LITERATUL

Bulgăroaica din comedia lui Shaw bănuieşte că ideia pe care şi-o face ea despre eroi şi eroism vine dela Byron, dela Puşchin, şi dela Opera din Bucureşti. Această fecioară balcanică ştie, drept vorbind, dela sine cum trebuie preţuită literatura. Cât nu ştie încă, o vor învăţa întâmplările care-i trec peste cap gonite de criza unui război. Isteţul Shaw a dat critica eroismului convenţional pe seama unor rurali orientali, abia pătaţi de cultură urbană occidentală.

Fireşte, ruralii cei alteraţi, dar cu atât mai mult cei cu totul curaţi de fard cărturăresc, au despre unele lucruri, despre eroism de exemplu, idei mult mai adevărate decât acele pe care le aranjează şi le împrăştie înflorite orăşanul scriitor. Ţăranul oriental ştie, şi a ştiut totdeauna, ceeace Shaw descopere ca ultimă şi maliţioasă noutate în ochii Europenilor literarizanţi din Apus. Dar între acest ţăran şi târgoveţ, stă perdeaua greoaie a ţărănismului literar cu sentimentalismul lui îmbâcsit şi ipocrit, caracteristic intelectualului semi-urban care îl produce.

Cultura literară a creat Europeanului o naivitate nouă, artificială oarecum şi deosebită de cea primitivă. Pentru toate ideile care nu ating prea mult interesele lui practice, Europeanul mediu este un produs al literatului. Iar literatul este un om care lucrează sub autoritatea unor legi artistice. Efectul esenţial al acestor legi este aceia ce obişnuit se numeşte stilizare: Cuprinsul literaturii este, în deobştie, un material amplificat sensaţional. Câte odată filozofii moralişti au denunţat **minciuna artei**, şi psihologul Ribot, mi se pare, a spus ingenios că romanele şi teatrul sunt mitologia omului actual. Literaţii, de partea lor, caşi toţi ceilalţi artişti, au repetat de când se pomeneşte, în numele „adevărului" şi al „naturii", aceiaş revoluţie totdeauna energică şi totdeauna confuză. Era confuzia inevitabilă şi comodă fiindcă, dela origini până nu demult, nevoile şi intenţiile artistice erau amestecate, naiv sau interesat, cu nevoi şi intenţii practice — religioase, morale, politice, sau chiar ştiinţifice. La mijlocul veacului XIX confuzia artei cu ştiinţa a fost mai caracteristică şi mai patentă decât în alte timpuri; să nu uităm însă că dogma lui Boileau — **rien n'est beau que le vrai** nu era decât o formă mai inocentă a aceluiaş amestec de dorinţe în definitiv eterogene. Totuşi, între toate revoluţiile artistice în favoarea „adevărului", naturalismul lui Zola a fost, după părerea tuturor, cazul cel mai frumos, comic chiar, dar cu deosebire preţios pentru teoria şi istoria literaturii. Dar tocmai aşa cum a fost, prin naivitatea cu care Zola desminţea în practică copilăroasa pompă scientistă a teoriilor sale, opera acestui conferenţiar popular al romantismului în descompunere, a devenit, probabil imboldul ultim şi brutal care a făcut să se elibereze arta literară de retorică — cu un cuvânt mai vag, dar mai popular: de literatură.

Bulgăroaica lui Shaw nu are dreptate, cred, atât cât vrea. Mi se pare că răspunderea trebuie împărţită pe din-două. Nu Byron, Puşchin, şi libretele de operă sunt singurii vinovaţi; mai e şi publicul, prin felul lui de a trata poezia.

Interesul publicului pentru poezie se împarte între căutarea unor vagi delectări asociative, şi curiozitatea bine afirmată de a afla idei şi fapte, pe cât se poate deosebite de acele cu care se întâlneşte în cursul ordinar al vieţii. Prin imagini şi prin muzicalitate poezia ajută pe profan să-şi învioreze reminiscenţele personale, să facă ordine agreabilă în visurile sale familiar consolatoare. Tocmai această plăcere de a-şi amenaja visarea intimă face pe profan să dea poeziei valoarea informativă. Prin aceasta poezia se face literatură, — şi constatarea este valabilă pentru orice artă utilizabilă informativ.

Acum, fiindcă în zilele noastre arta s'a dezlegat categoric de interese şi de produceri cu care a fost dela origini amalgamată, intervine între poeţi şi public o caracteristică neînţelegere în privinţa aşa numitei literaturi.

Artistul actual refuză din principiu, funcţiunea de informator. Arta se formează din atitudini şi procedări abstractive, conscient unilaterale. Ea stilizează în chip propriu curentul inform al experienţei imediate. Stilizarea artistică apare negreşit ca o deformare condamnabilă, îndată ce o judecăm din punctul de vedere al altor stilizări, ale celei banal practice, de exemplu, sau al celei ştiinţifice mai cu seamă. Şi deoarece acum autonomia artei şi dreptul propriu al intenţiei artistice sunt irevocabil afirmate, înţelegem că răspunderea pentru sofismul stângaciu pe temeiul căruia arta este utilizată ca instrument de informaţie practică sau ştiinţifică, cade tot mai greu asupra publicului.

Domnişoara Petkof, dintr'un târguşor balcanic, îşi interpretează logodnicul — un maior bulgar — după eroii lui Byron şi ai lui Puşchin. Desigur e vina ei că, la verificare, lucrul se dovedeşte greşit. E vina ei, pentrucă n'a înţeles din vreme că poeţii n'au lucrat în vederea unei verificări practice. Pentru a o consola, Shaw îi dăruieşte, la moment, un otelier elveţian, proprietar a 200 de cai, 70 de trăsuri, 4000 de feţe de masă, 9600 de şervete, 2000 de perine, 10.000 de cuţite, furculiţe, şi tot atâte linguriţe, şi porunceşte la 600 de servitori. Gluma e generoasă, — glumă de literat. Elveţianul lui Shaw nu-i şi el decât tot un **erou** poetic. Dacă Domnişoara Petkof ar avea ocazie să-l verifice, aşa cum l-a verificat (cu ajutorul decisiv al lui Shaw) pe maiorul Saranof, rezultatul ar fi o decepţie mai mult; fiindcă aici decepţia e nu numai implicată, ci chiar garantată prin definiţie. Prin definiţia artei — se'nţelege.

Ştim. Bărbaţii maturi, eminent practici, consideră poezia, şi arta în general, potrivit cu viaţa lor: o desconsideră adică mai mult sau mai puţin amabil. Oricât de maturi şi de practici însă, cad şi ei ocazional în conspiraţia veche şi naivă în care scriitorii şi publicul cooperează la confecţionarea literaturii. Câţi oameni serioşi nu şi-au închipuit că se informează despre ţărani, minieri, financiari, despre curtea papală şi viaţa sentimentală a episcopilor şi paraclisierilor, prin cetirea romanelor lui Zola? Literatura acestuia a zămislit în capetele cetitorilor o donchişonadă pozitivistă ilustră; şi enormitatea cazului sporeşte caracteristic valoarea lui instructivă.

De când se ţine minte publicul cere şi literatul oferă produse extraordinare, chipuri amplificate, fapte sensaţionale, enormităţi sublime, hidoase, comice: zei, eroi, monştri grozavi sau ridiculi. Preot, mag, profet, aed, sau om de condei, literatul, în haine istoriceşte diverse, oferă, sub forme felurite, combinaţii de visare şi gândire care, înainte de toate, trebuie să prezinte imagini excepţionale, în contrast cu norma impresiilor din viaţa comun practică.

Să observăm că, pe vremuri, chipurile oferite de literatură se înfăţişau stând dincolo şi mai presus de public: erau zei şi eroi, creaturi din altă stofă decât muritorii care se uitau la ei ca la nişte stăpâni străluciţi şi misterioşi. Cu timpul, materialul literar s'a coborât la trepte mai normal umane. Oricum, artistul simte şi imaginează afară din normă, **enorm** în înţelesul etimologic, în câtva chiar în înţelesul curent al cuvântului. Legea fundamentală a literaturii rămâne tot amplificarea şi sensaţionalul. Cu cât artistul stă mai aproape de public, cu cât e mai literat adică, cu atât efectele acestei legi sunt mai brutale, fiindcă în majoritatea oamenilor capacitatea de contemplare e slabă şi nestabilă; pentru a o trezi, trebuie violenţă.

Faţă cu diferenţiarea conştiinţei civilizate, greşeşte, din principiu, cine caută **informaţii** propriu zise despre ţărani, minieri, pescari, călugări, bancheri, despre Ruşi, Japonezi sau Inzi, în romane, în teatru, în impresiile de călătorie ale poeţilor şi romancierilor. Zeci de mii de Europeni cultivaţi au repetat, ca faptă reală, că Trapiştii nu-şi zic altă vorbă decât: Frate, trebuie să murim..... Este, se pare, o curată invenţie teatral poetică a domnului de Chateaubriand.

* * *

Din vreme în vreme literaţii singuri îşi dau seama că trebuie corectată sau înlocuită metoda de stilizare ostenită prin abuzivă întrebuinţare. In comedia al cărei titlu este **Arms and the man — Arma virumque** dela începutul Eneidei — Shaw face o nerespectuoasă revizuire a ideilor **literare** despre eroism. Cred că lecţia trebuie să o înţelegem noi cei de astăzi aşa: arta, a lui Shaw nu mai puţin decât a lui Byron, Puşchin sau cea care se cântă la Opera din Bucureşti, să o luăm drept ceeace este, în specificitatea ei manifestă. Arta este exces sistematic. De sigur însă nu m'aş mira ca, nu numai privitori şi cetitori pasivi, ci chiar vre-un critic să fi luat piesa drept izvor pur de informaţie sociologică şi istorică, asupra Bulgariei şi asupra războiului sârbo-bulgar.

PAUL ZARIFOPOL

Ida Rubinstein şi D'Annunzio

Apropiatul număr al revistei **Nuova Antologia** din Roma va publica un articol al Idei Rubinstein, intitulat „Cum l-am cunoscut pe D'Annunzio". Sunt pagini pline de ardoare şi de recunoştinţă pentru acela care i-a dat, după cum mărturiseşte, „o voce" şi „o expresie verbală marelui avânt liric care-o înălţa". Sporesc interesul artistic şi literar al acestor amintiri câteva scrisori inedite ale poetului.

D'Annunzio se stabili la Paris în vremea când baletele ruseşti, în toată prospeţimea noutăţii lor, exaltau pe parizieni, şi asistă la reprezentaţiile trupei lui Sergiu Diaghilew. „Interpretam pe atunci **Schéhérazada** şi **Cleopatra** — scrie Ida. — Fără îndoială că fisionomia pe care-o dădeam celor două eroine nu-i displăcu. Ochii săi, în care privirea se ascunde mai înainte de-a străluci, se aţintiră cu voluptate asupra voalurilor bătute 'n pietre cu care-i plăcuse magului Bakst să mă impresoare, iar cadenţele acelei poeme mimice meritară aprobarea Poetului, căci am aflat în urmă dela Montesquiou că-l întrebase ce ar fi putut să facă pentru mine". — „Scrie pentru Ida o tragedie", răspunsese Montesquiou. Din această convorbire luă naştere **Misterul Sf. Sebastian**" D'Annunzio se văzu cu celebra mimă, îi expuse ideia nouei opere şi din ziua aceea îi spuse „frate".

Ca să isprăvească „Misterul" Poetul se stabili la Arcachon. Iubea şi înţelegea admirabil acel ţinut sălbatic de pe malul Atlanticului francez. In casă avea reproducerile tuturor Sfinţilor Sebastian zugrăviţi, desenaţi ori sculptaţi de-a lungul veacurilor; iar în grădina vilei, aplecată pe-o coastă şi visând la călătoriile de odinioară, zăcea o corabie pe care Poetul o găsise pe plajă şi o urcase până acolo. „Era un simbol?", se întreabă Ida. D'Annunzio renunţase la peregrinările sale, în această iarnă a anului 1911.

Odată isprăvită poema, la care scrise fără odihnă nesfârşite zile („Le démon me défend d'interrompre le labeur terrible", îi scria Idei într'o scrisoare), D'Annunzio, ca să urmărească cu mai multă asiduitate repetiţiile Misterului, se stabili la Versailles, într'un apartament din parterul palatului în care locuia la etajul de sus interpreta sa.

Se ştie succesul cu care fu primit **San Sebastiano,** după prima reprezentaţie dela 11 Maiu 1911 la Teatrul Châtelet din Paris; dar Poetul nu încetă nici după aceea de a-şi îndemna interpreta.

După **San Sebastiano** urmă **La Pisanella.** „Activitatea, munca cu repetiţiile Sf. Sebastian — povesteşte Ida Rubinstein, — provocaseră şi reaprinseseră în inima Poetului o voioşie aproape copilărească. Râdea de orice. Şi astfel s'a născut ideea de-a scrie Pisanella, în care înţelegea să evoace aspectul vesel şi râzător al persoanei mele. Se închise iarăşi la Arcachon (1913).

De îndată ce opera fu isprăvită, D'Annunzio o copie cu mâna sa, precum îi este obiceiul, şi-i trimise manuscrisul Idei. „Que de temps perdu à ce travail manuel", scria el în scrisoarea care însoţea aceste pagini.

Pisanella fu urmată de-o tragedie cu mult mai sângeroasă, războiul, în care D'Annunzio avu rolul pe care toţi îl cunosc, evocat cu cuvinte de entusiasm în aceste amintiri.

Ultimele scrisori sunt datate din Fiume. In lupta şi vălmăşagul acelor zile memorabile, Poetul îşi îngădue câte un scurt răgaz ca să viseze, cu Rubinstein, o reprezentaţie a **Fedrei** la Paris. Iar puţin mai târziu, scriitoarea acestor amintiri întruchipa Fedra d'annunziană pe scena Marei Opere din Paris.

Mina Bick-Wepper — Florica

Scrisori din mănăstire

Poetului G. Topîrceanu

Domnu Radu,

Factorul mănăstirii pare a face şi el parte din totul, unic, ce alcătueşte acest lăcaş.

Ca şi gardul căzut al ţarinei ce n'a mai putut rezista mulţimii trecătorilor grăbiţi; ca şi clopotul—afon—ce pare a-şi rechema necontenit sunetele trimise de mult peste dealuri şi văi; domnu Radu, încercat în feliu şi chip în slujba-i grea, stă, de multă vreme neclintit la locul lui.

Şi, la ceasul când soarele pare a se juca „de-a ascunsele" cu brădetul de pe Ciungi, când cârduri de vite se întorc de pe câmp şi în sat miroase a lapte şi a fum;—domnu Radu în căruţa lui din patru scânduri, vine agale, la pas, în timp ce mănăstirea se frământă în înfrigurate aşteptări.

In fundul văii, se arată iapa domnului Radu, pestriţă şi bărdăhănoasă, ce merge încet şi resemnat, rotindu-şi din când în când coada şi alungând roiul de muşte de pe crupa-i lătăreaţă, pe care peria şi ţesala nu par a fi trecut cândva....

Adus de spate, în haina-i neschimbată, ce seamănă cu ogorul nou încolţit, domnu Radu, cu mânile-i moi, ce-i spânzură bleg pe genunchi, se uită înainte şi pare a nu avea, în clipele acelea, nici o dorinţă şi nici un gând. Şi numai când hăţurile lăsate în voie, ajung până sub roţile căruţei, domnu Radu se uită cu coada ochiului în jos şi adună încet curelele sub picior, mormăind epei acelaş îndemn: „Hi, Balano, hi!".

Iar când acei ce-şi aşteaptă nerăbdători veştile, îi ies în cale şi se înşiră pe şosea, domnu Radu opreşte la rând căruţa şi cu ochii lui de peruzea falsă, se uită indiferent pe deasupra capetelor şi pare a aştepta să fie întrebat.

— Am ceva, Radule ?

— Apuui... Azi n'aveţi nimic.

— De ce ai oprit atunci ?

— Aşa, ca să vă spun.

Iar când ştie domnu Radu, că în tolba-i soioasă aduce veşti, îşi netezeşte încet mustăţile de culoarea inului rău topit, surâde de departe şi opreşte pe Balana numai cu un cuvânt.

— Câte scrisori am, domnule Radu ?

— Apui... Aveţi, aveţi azi, multe, aveţi două scrisori.

— Numai două? ziceai că-s multe...

— Apui, cum să nu fie ? Alţi boeri n'au nici atât...

Şi numai din oprirea Balanei, cei ce primesc mandate, mai dinainte o ghicesc.

Domnu Radu prinde atunci hăţurile cu amândouă mâinile şi se dă pe spate, ca şi când ar struni un armăsar. Iar iapa ridică încet capul, îşi scutură coama ghemuită în ciulini— pe când factorul, surâzător, îşi lasă peste căruţă picioarele cu ciubotele mari, ale căror creţuri seamănă oricând cu dârele glodului uscat; şi, scoborând îşi şterge iar mustăţile cu mâneca hainei, şi declară mulţumit:

„Azi, îi bine: aveţi un mandat".

Apoi, îndesându-şi bacşişul în buzunarul răzbuzat, murmură cu aceaşi mulţumire: „s'trăiţi !"

Uneori, domnu Radu pare a fi zadarnic aşteptat în lungul şoselei. Soarele apune după Ciungi şi pete de umbră se întind şi cuprind toată colina din faţa primăriei. Drumeţii, întrebaţi de n'au văzut factorul, ridică din umeri ori clatină din cap, până ce, îndărătnicii ce au aşteptat până atunci, zăresc pe Balana mergând mai iute, la trap.

— Am scrisori, Radule?

— Nu, azi n'are nimene, nimic, spune Radu din mersul căruţei.

— Cum se poate? Aşteptam; am fost anunţat că mi s'a trimis ceva de mare interes... De ce-ai venit ?

— Cu oficialele, dela târgu Neamţ,—răspunde el încetenind.

— De ce n'ai adus şi corespondenţa particulară ?

— Apui.... să vă spun drept : n'am mai aşteptat poşta di la gară; că am avut şi noi, în dimineaţa asta, o leacă di hram la Valea-Seacă...

Domnu Radu hârtoae către Primărie, roatele alunecă în şanţ. Balana se opinteşte şi în hurducătură, factorul se îndoae până în crupa-i încordată; iar căruţa, scârţiind, se ridică sus, pe podeţ.

— Să fi adus măcar ziarele de eri; aici suntem ca pe **ceia lume;** nu mai ştim ce se petrece în ţară măcar. îi zice vizitatorul nemulţumit mergând în urma căruţei şi înconjurând, cu alţii, pe domnu Radu, din obiceiu.

— Las', că-ţi ceti, mâne, mai mult,— răspunde flegmatic, domnu Radu, căutând, preocupat şi aprins la faţă, în tolba-i ţepşită, din care prinde cu două degete, ca dintr'un voloc plin, trei *oficiale* şi un ziar întârziat.

Intr'o zi fu domnu Radu tare uluit : ochii lui, vagi şi liniştiţi, căpătară, de odată, mişcarea bulei nivelatorului în mâinile unui copil; iar mustăţile, încâlcite şi moi se lipiră în vorba-i lată, de buzele-i galbene-vineţii.

— Nu se poate, Radule, mandatul meu, grabnic, de alaltăeri, nu trebuia suprataxat.

— Apui dă; poate că acu aşa a fi; da anu trecut ştiu eu bine că le suprataxam, în localitate, pe toate, la rând.

CONSTANŢA MARINO-MOSCU

Inconsecvența

Intr'o zi, în parlament — în parlamentul de pe vremuri în care inteligența nu era o rușine iar sudalma și pumnul nu deveniseră un titlu de glorie — un deputat ocupa tribuna ca să demonstreze, prin sistemul clasic al celor două coloane, că Petrache Carp s'a contrazis în nu mai știu ce chestiune, că originalul bărbat de stat a avut, la răstimp de un an, două păreri diferite asupra acelorași probleme. Și deputatul spunea cu patos :

— Dar să vedeți, d-lor, ce părere a susținut d. Carp acum un an...

— Am să-ți răspund la anul ! — replică scurt, tăios conu Petrache, potrivindu-și monoclul și zâmbind — cu ucigătorul lui zâmbet ironic...

...De câte ori, în politică sau în viața de toate zilele, aud pe numeroșii procurori ai consecvenței rostind, cu ton declamator, aspre, neîndurate rechizitorii împotriva inconsecvenței, — mi-aduc aminte de replica definitivă a lui Petrache Carp :

— Am să-ți răspund la anul!

* * *

Inconsecvența — o vină?

De sigur, este o inconsecvență urâtă, desgustătoare, pentrucă e inestetică : aș numi-o lichelism.

Dar există una sinceră, frumoasă, impresionantă, seducătoare : inconsecvența fără scop, inconsecvența pentru inconsecvență, ca arta pentru artă.

E mișcarea continuă a spiritului viu. E mlădierea spirituală. E sbaterea minții agile în năzuința de-a prinde adevărul. E *pasiunea adevărului*. E marea, unica pasiune vrednică de admirație.

A fi consecvent înseamnă, pentru cei mai mulți, a te închide ermetic într'o singură atitudine ; a-ți strivi personalitatea în cadrul unei singure doctrine ; a iubi o singură idee. E în consecvență ceva din prozaicul vieței bunului, pacinicului burghez.

Inconsecvența e pitorească; are ceva din farmecul straniu al vieței boeme, al vieței nomade, al vieței de aventură. Inconsecvența înseamnă o goană nebună după un ideal vecinic neatins ; înseamnă mișcarea continuă, vibrația neîntreruptă...

Admire cine vrea fanatismul sterp, perseverența în acelaș cadru strâmt, încăpățânarea îngustă! Eu admir inconsecvența, minunata nestatornicie, schimbarea la față de fiecare clipă...

Inconsecvența este esența însăși a vieței. In formele-i cele mai desăvârșite, există în natură. Natura e pilda strălucită a inconsecvenței.

O toamnă nu seamănă nici cu toamna trecută, nici cu cea viitoare. Un fluture nu se abate pe-o singură floare. Un cocoș nu iubește o singură găină. Anotimpurile, vietățile și lucrurile neînsuflețite să aibă mai multă mobilitate decât omul ?

Consecvența este o constrângere a spiritului și a sufletului, impusă de-o biată prejudecată. De prejudecata că *„nu-i frumos"* să te contrazici. Dar există un om cu adevărat consecvent ? Există un om care liberat de această prejudecată, să rămână totuși statornic, să nu-și îngădue luxul variațiunii?

Cercetează-ți, cetitorule, sufletul cu onestitate: cartea care ți-a plăcut azi, nu te-a plictisit oare ieri, sau alaltăeri, sau mai de mult ? priveliștea care te-a desfătat acum un an, îți pricinuește azi aceiași impresie ? In lungul anilor, n'ai părăsit anume obiceiuri și nu ți-ai însușit altele noi ? Vârsta, împrejurările mărunte ale vieței tale nu te-au schimbat de fel? Nu te-au făcut să vezi lumea cu alți ochi? Cum, anii au trecut fără să lase nici-o urmă asupra ta? Tu, cel de azi, ești aidoma cu cel de acum un deceniu ? Anume fapte ale tale, de demult, nu ți se par azi ciudate ? Și în ceasurile tale de visare nu-ți răsare dinaintea ochilor icoana celui care ai fost tu ?

...Haide, suntem între patru ochi, mărturisește sincer, cetitorule, că ești profund inconsecvent și că, numai din hipocrizie, ridici piatra împotriva inconsecvenței semenului tău...

* * *

Consecvența e prozaică. E vulgară. E — mai ales — simplistă.

Un om, care a citit o singură carte. Un matelot, care a făcut o singură călătorie în larg. Un amant, care a iubit o singură femee. O curtezană, care a avut un singur amant. Ce poate fi mai burghez, mai prozaic, mai vulgar ?

Consecvența e rece. E îngâmfată. Cuprinde în sine convingerea fermă, pretenția ridiculă că posedă piatra rară a adevărului. Inconsecvența e pasionată : crede rând pe rând în toate adevărurile. Sau, ades, e sceptică : nu crede în nici un adevăr și le îmbrățișează pe rând, pe toate. Se îndoește de fiecare în parte și, de-aceia, le admite pe fiecare la rând.

In toate veacurile, consecvența a prezidat crime și represiuni. Sub forma fanatismului — a fanatismului politic, sau religios — a poruncit ucideri și întemnițări. Intolerantă a devenit tiranică.

Dimpotrivă, inconsecvența a fost surâzătoare, tolerantă, îngăduitoare. Veacurile curse sub domnia inconsecvenței au fost cele mai fecunde, pentrucă au însemnat eflorescența tuturor doctrinelor, tuturor programelor, tuturor sistemelor.

Inconsecvența e generoasă : se risipește, se dăruește fără calcule meschine. Consecvența e egoistă. Are ceva din hâda înfățișare a lui Harpagon.

Pe fondul cenușiu al veacurilor, se desinează icoana minunată a celui mai strălucit tip de inconsecvență ; a artistului rafinat care a ridicat inconsecvența la rangul de doctrină ; a eroului impecabil care și-a înscris numele în istorie fără fapte de vitejie sau de lașitate, fără fapte de slavă sau de rușine, ci numai prin formidabila-i inconsecvență. Icoana pasionatului alergător pe urmele unui ideal ce se depărta asemeni castelelor din vis. Icoana vecinicului însetat de noutate, de schimbare, de varietate. Icoana vecinicului flămând de *altceva*. Icoana omului care s'a risipit pretutindenea, care n'a păstrat nimic pentru sine, care n'a râvnit decât *să schimbe* și *să se schimbe*, care a fost mereu urmărit de urâtul acelorași lucruri, de spleenul chinuitor. Icoana vagabondului neobosit, a nomadului nehodinit. Icoana omului care a iubit, mai mult decât orice, mișcarea. Icoana omului care a urît, mai adânc decât orice, prozaica, meschina, obositoarea statornicie, Icoana lui Don Juan, maestrul inconsecvenței...

TUDOR TEODORESCU-BRANIȘTE

Maxim Gorki

Cel mai ilustru dintre scriitorii ruși în viață e desigur Maxim Gorki. Pe adevăratul lui nume îi zice Alexei Pieșcov. S'a născut la 1869 în orașul Nijni-Novgorod, trăindu-și copilăria și prima tinerețe în neagră mizerie, — copil al nimănui, orfan de tată și de mamă.

Trebuind să-și caute singur pâinea, îl găsim, la nouă ani, mâncând bătae ca ucenic de cizmărie, apoi la un desenator, la un zugrav de icoane, — până la 15 ani încercase astfel toate meșteșugurile, afară de unul: al scrisului și cititului! Il învață în sfârșit și pe acesta singur. Setea de a se lumina îl aduse până în ținutul Kazanului, unde, pentru a putea trăi, se face, pe rînd, ajutor de bucătar pe un vapor de pe Volga, hamal, lucrător la ferăstraie, zarzavagiu, macagiu, vagabond și cerșetor.

Desnădăjduit de a nu putea găsi mijloace ca să studieze, se sinucide. Scapă, și continuă a cutreera hoinar stepele și orașele Rusiei, dar începe a se încerca în mici schițe literare care atrag atenția vestitului scriitor Korolenko. Acesta îl găzduiește la el și mijlocește plasarea lucrărilor lui în publicațiunile mai mari. In 1892 dă nuvela *„Makar Ciudra"*, în anul următor nuvela *„In noapte"* — și iată-i stabilită deodată gloria, care crescu din an în an prin zeci de nuvele și romane, admirate de tot universul.

Gorki, în toate scrierile lui, ne-a zugrăvit în tablouri inimitabile, de un halucinant realism, viața umililor și vagabonzilor, pe care a trăit-o și el, — a desmoșteniților fără număr care colcăie în mizerie și ignoranță pe vastele întinderi ale Rusiei. Tablouri de un desnădăjduit pesimism! Cea mai caracteristică din scrierile lui e drama „Azilul de noapte", jucată și la noi.

O pildă tot atât de vorbitoare este și magistrala nuvelă „CAIN", pătrunsă de înțelegere miloasă și de adâncă umanitate, și care a apărut în traducere românească în ultimul număr al „LECTURII".

Pentru a combate relele ignoranței în patria lui, a întemeiat o casă de editură la Nijni-Novgorod pentru răspândirea scrierilor literare ieftine. Reacțiunea îl vede cu ochi răi și în primele zile ale revoluției din 1905 e întemnițat. Dar un protest măreț al lumii intelectuale din toate țările îi deschide porțile temniței. Gorki vine atunci pe câtva timp la Paris.

In ultima revoluție sovietică a fost la început amicul și admiratorul lui Lenin, dar în curând ia poziție ostilă bolșevismului și pleacă din Rusia.

El trăește acum în Italia, pe insula Capri, unde își continuă creațiunea literară.

Heinrich Mann

Nalt, blond, cu un punct de ironie în pivirea lui albastră, Heinrich Mann călătorește foarte mult. E unul din scriitorii germani cari au cea mai radicală influență asupra cititorilor săi Plecat de la vârsta de douăzeci de ani în Italia, a trăit aci până în 1914; iarna se întorcea în Germania sau și-o petrecea la Nisa. Aplica oare formula lui Goethe și Heine care plecau de voe din Germania pentru a o vedea mai bine?; sau a lui Nietzsche care spunea că spre a fi bun german trebue să te degermanizezi? In cosmopolitismul lui Heinrich Mann e mai curând o simpatie deosebită pentru lumea latină. Dinspre femei de origină portugheză el a moștenit pasiunile meridionale, gustul ideilor limpezi și a viziunilor plastice. Fără a pierde totuși însușirile germane; căci în opera lui germanii recunosc propria lor înfățișare, ca într'o oglindă și mărturisesc cu ciudă că e veridic tabloul vieții sociale din timpul Imperiului.

Heinrich Mann judecă Germania imperială cu o luciditate și o sinceritate teribilă. Făcuse parte din această Germanie dar, sufletește, nu se lăsase înregimentat. Născut la 1870 la Lübeck unde tatăl său era senator, respirase atmosfera unui oraș altădată liber. Tatăl lui făcea parte din acele familii de nobili cari n'au primit fără rezervă regimul lui Bismarck. Vechile lor averi și tradițiile lor de independență erau din vremea Hansei; priceperea lor în trebile publice pe care le administrau cu autoritate dar și cu simțul libertății, îi deosebia de parveniții de după 1870. Ei, vechi burghezi liberali se simțeau înlăturați de germanii pe care Heinrich Mann i-a ridiculizat în romanul *Supus*.

Acest roman a provocat scandal în Germania. Scris în 1914, interzis firește de cenzura imperială, a apărut abia după încheerea războiului. Unii dintre cei cari nu consimțeau încă să-și facă un examen de conștiință, nici o altfel de mărturisire publică, au declarat că autorul „a scuipat în obrazul patriei".

Câtuși de puțin. Dacă satira cetățeanului imperial atingea nouăzeci și nouă la sută din germani, nu era vinovat Heinrich Mann, ci germanii înșiși, regimul politic care i-a preschimbat în oile lui Panurge. Tocmai pentrucă-și iubește neamul, autorul, de-asupra accidentelor istoriei crede nu într'o reîntoarcere a „tiraniei care prostește", ci într'o regenerare, într'o renaștere a spiritului; tocmai spre a scoate la lumină însușirile curat omenești ale poporului său, Heinrich Mann, asemenea lui Nietzsche, Heine și Goethe nu s'a sfiit să sfâșie țesătura germană.

Eroul Diedrich Hessling, reprezintă massa populară, din care se poate face orice și pe care o tratau ca atare înșiși conducătorii. De aceia Mann o găsea odioasă și grotescă. Și viziunea lui se impune tuturor acelora care au cunoscut Germania imperială. In gesturile și faptele lui Diedrich Hessling regăsesc o veche cunoștință. Revedem ca pe o pânză de cinema viața obicinuită a Berlinului, a provinciei, manifestațiunile publice, bețiile studențești, scenele de berărie și de familie, intrigile mercantilismului și arivismului. Mai mult decât zeci de dizertații, filmarea acestui roman ar da imaginea reală a vieții germane de dinainte de războiu. Iată mulțimile industriale ale Berlinului făcând o demonstrație colosală *Unter den Linden :* porțile castelului se deschid, apare Impăratul fără excortă, călare, cu o cască de oțel, asemenea cavalerului de Graal; privirea lui intimidează poporul; furia se transformă în extaz; figurile crispate se destind, pumnii se desfac, gurile murmură un imn de adorare pentru Kaizer și pentru solidul Diedrich care, măsurând cu privirea un manifestant ce strigase „cabotinaj" îl dăduse la pământ cu o lovitură de pumn. Impăratul se depărtează în galop, manifestanții îl excortează către *Tiergarten* strigând *ura !* Diedrich dă fuga și tăind drumul se aruncă la pământ într'o băltoacă de noroi vociferând un *„hoch !..."* în fața împăratului care izbucnește în hohote de râs la vederea unui supus atât de amuzant. La Roma, acelaș Diedrich, în călătorie de nuntă, salvează pe Kaizer de atentatul unui italian care voia să-l ucidă cu... un tub de pastă de dinți! „Supusul" e consecvent căci chiar în ora supremă a fericirei sale spusese miresei „care avea degete groase și un suflet wagnerian": „Inainte de a trece la actul propriu-zis, să ridicăm cugetul nostru către majestatea sa Impăratul. Căci fericirea noastră trebue să facă onoare Majestății Sale dându-i buni soldați".

Desigur numai niște oameni care confundau emoția din muzica wagneriană cu cea din bere și resimțeau fiorul sublimului la ritualul din berării și cazărmi, puteau admira ideologia care a creat pe Diedrich Hessling. Opera lui Heinrich Mann este în primul rând revanșa spiritului eliberat de prostia pompoasă.

Cărți cari trebuesc citite:

recomandate de Bibliofila, Strada Wilson No. 1 (Palatul Fundației Carol)

UN EVENIMENT LITERAR.

NOU !! A apărut mult așteptatul volum de *Arghezi Tudor*, Cuvinte potrivite.

Grigorescu, 12 aquaforte de R. Iosif cu o prefață de St. I. Nenițescu.

Editura *Bibliofila*, Strada Wilson 1

CĂRȚI FRANȚUZEȘTI

Béraud H.: Mon ami Robespierre ; *Barrès M.:* Le mistère en peine lumière ; *Bertrand L.:* Idées et portrets. Conține : La renaissance classique, Paul Bourget, Curel, Adam P., Régnier, Emile Baumann, Le roman d'histoire ; *Bosschère :* Marthe et l'enragé ; *Cahuet A.:* Les amants du lac (Le plus beau roman d'amour) ; *Duhamel G.:* Civilisation (50 bois originaux de Raymond Thiollière) ; *Girard P.:* Conaissez mieux les femmes. (Consacré à l'amour) ; *Green J.:* Adrienne Mesurat ; *Panait Istrati et Jéhouda :* La famille Perlmutter ; *Machard A.:* Printemps sexuels. (L'épopée au faubourg) ; *Malarmé St.:* Poésies. (Edition complète, contenant plusieurs poèmes inedits) ; *Martin M.:* Nuit et jour ; *Maurois A.:* La vie de Disraëli ; *Mistler J.:* la vie d'Hoffmann ; *Les oeuvres libres No. 71*. Conține : Dernstein H. Félix, pièce inèdite en trois actes ; London J., Le jeu du ring, nouvelle inèdite, Derieux H., Le veritable Julien Sorel, une page de l'histoire judiciaire de la Restauration, souvenirs inédits ; *Ségur N.:* L'anneau charnel (grande nouvelle inédite) ; *Pourtalès :* Chopin, ou le poète ; *Rey A.:* La question des assurances sociales ; *Rosny (Aîné):* L'Academie Goncourt (Mémoires de la vie littéraire) ; *Willy et Pol Prille :* Les bazars de la volupté, (Dessins originaux de Quint).

The near east year book and who's who, 1927. Conține o dare de seamă asupra : afacerilor politice, financiare, comerciale, industriale și sociale, din Jugoslavia, România, Bulgaria, Grecia și Turcia.

CĂRȚI GERMANE

Döblin Alfr.: Manas ; *Meyrink G.:* Der Engel vom westlichen Fenster ; *Schnitzler A.:* Spiel im Morgengrauen.

Drews Arth.: Die Christusmythe, Der Sternhimmel in der Dichtung und Religion d. alten Volker und des Christentums. Die Entstehung des Christentums aus dem Gnostizismus, Das Markusevangelium als Zeugnis gegen die Geschichtlichkeit Jesu, Die Religion als Selbstbewusstsein Gottes ; *Gruber O.:* Im Kampf um Christus, (Eine Uberprüfung der Angriffe des Prof. Arth. Drews gegen die geschicht. Existenz Jesu ; *Horneffer A.:* Der Priester. (Din sumar : Der Priestliche Charakter, Der Priester als Kranker, Der Priester als Zauberer, Der Priester als Arzt, Der Priester als Prophet u. Lehrer, Der Priester als Künstler und Denker, Der Priester der Zukunft ; *Qabbala :* Das Buch Baehir Krit. Neuausgabe von Dr. G. Scholem.

Hellmund H.: Das Wesen der Welt. (Conține : Die metaphysik der Physik, Chemie, Biologie, Politik, Geschichte, Religion, Pädagogik, Geschlechter, ästhetik, Genius, etc.

Fülop-Miller R.: Lenin und Gandhi ; *** Magie der Weltgeschichte bis Lovis Corinth.

CITIȚI :

Weltstimmen. (Conține schițarea celor mai frumoase cărți din literatura mondială).

SCHIMB DE CĂRȚI.

Se primesc înapoi cărțile cumpărate la „BIBLIOFILA", str. Wilson 1, contra 75% din valoarea lor. Cereți condițiunile

Afară de cărțile de lux și curente cât și o bogată colecție de stampe vechi și moderne la BIBLIOFILA, str. Wilson No. 1 (Pal. Fund. Carol) se găsește sau se poate procura ori ce carte de literatură sau știință în toate limbile în condițiunile cele mai avantagioase.

Comenzi din provincie se efectuează contra rambursîn schimbul unui acont corespunzător.

Citiți în LECTURA No. 119

„CAIN"

DE

Maxim Gorki

Niciodată genialul scriitor rus, prietenul duios al celor umili, nu a tratat cu mai multă umanitate o dramă sufletească mai sfâșietoare, decât în această nuvelă.

LEI 5. — Scrierea completă. — La chioșcari și librari

Confesiunile lui André Gide

„Știu, de altfel, tot răul pe care mi-l fac povestind aceasta, și ceeace va urma. Presimt tot ce se va putea spune împotriva mea. Dar povestirea mea n'are rost decât dacă e deplin adevărată. Hai să zicem că scriu din pocăință".

După care, André Gide începe, cu o simplitate de Dumnezeu, să istorisească toate bunele și relele vieții sale. Când cineva își face autobiografia procedează sau zugrăvindu-se glorios, ca Chateaubriand care face să depindă de persoana lui tot cosmosul, sau descriindu-se păcătos și mizerabil, cu un „parti-pris" de mortificare, cu un sentiment religios de spovedanie, sau în sfârșit cu „forfanterie" și cinism. La Rousseau găsim aceste ultime două atitudini. Sentiment religios și bravadă a publicului.

La Gide nu întâlnim aproape nici-un mobil. Ne povestește viciile sale, în special pederastia; ne descrie cum se ascundea, la 5 ani, împreună cu băiatul portăresei sub masa din sufragerie unde alternau voluptatea cu prăjiturile; ne descrie cum, mai târziu, în tovărășia lui Oscar Wilde cutreera Algeria în căutare de mohameți de 16 ani; ne descrie cum de aceste vicii nu s'a putut și nu se poate debarasa, cu toate sforțările; ne arată profunda lui descurajare, și iadul care este în el, fără a ne lăsa să prevestim că se va îndrepta vreodată. Niciun fel de preocupare a efectului pe care spovedania lui îl va face în public.

In primul rând trebue să ne oprim puțin pentru a admira cum se cuvine o societate, ca cea franceză, în care se admite ca cineva să vină cu destăinuiri atât de absolute. E semn că o asemenea societate are o morală așa de sigură de ea-însăși încât de nimic nu se poate teme Minunat lucru securitatea cu care spiritul francez primește să audă și să înțeleagă orice; categoriile moralei sunt așa de puternice încât nici-o discuție nu le poate slăbi.

De altfel, acelaș sentiment de forță pe care ni-l oferă societatea în care scrie Gide, ni-l dă și Gide el-însuși. Gide nu scrie lucruri de scandal ca să epateze pe snobi. Deasemeni nu-i la el nici acel delir de pocăință, acea socoteală — în fond destul de meschină — pe care o au toți credincioșii practicanți și care socot că dacă ai mărturisit ceva inconfortabil de mărturisit, ai spălat păcatul, ba chiar ai devenit Iisus. Acest mecanism comod a trecut, bunăoară la Ruși, printre procedeele curente ale vieții cotidiene. Un Rus din trei ne va face oricând cele mai fantastice confidențe. După care, va considera că trebue să-i fim aproape recunoscători pentru aceste confidențe, ba chiar să-l adorăm și să ne considerăm pe noi înșine mult mai prejos de el. Cine nu cunoaște aceste trucuri ieftine prin care misticismul ne face să ieșim cu fața curată din cele mai inavuabile încurcături?

Să recunoaștem însă că asemenea deliruri de pocăință sunt uneori sincer impresionante. Ele traduc realmente ultima scăpare a unui suflet perdut. Sunt cel din urmă strigăt înainte de prăbușire.

Dar, încă odată, la Gide nu-i nimic din toate acestea. Gide povestește numai și numai pentru a povesti. Crede că experiențele suferinței lui sunt vrednice de interes, — și atâta tot. „Mettons que c'est par pénitence que je l'écris" spune Gide, făcând astfel o mică sforțare pentru a fi politicos cu cetitorul.

Gide nu are nevoie de penitență. Sau dacă trebue să o facă, va fi o penitență propriu zisă, ca acele multe pe care ni le descrie în chiar această carte. Gide, când s'a hotărît să scrie aceste memorii unde, alături de lucruri sublime de puritate și delicatețâ, circulă cele mai murdare orori sexuale, — avea limpede sentimentul că nu se înjosește nici pe el nici pe cetitor. Știa cât de curată îi este, în cele din urmă, inima; se știa cât de cuprins este, cu toate acestea, de o veche morală tradițională franceză,— catolică și protestantă în acelaș timp; știa cât de mult poate el iubi pe oameni și pe Dumnezeu. Așa încât știa că, orice ar spune, nu-l poate coborî în ochii lui, și poate că nici chiar în ochii altuia. Intocmai ca societatea franceză care e atât de etern morală încât nici-un imoralism nu o poate pune în panică, — tot astfel și strălucitul ei reprezentant, tot astfel André Gide lasă să se verse din sufletul lui atâta imensă bunătate și înțelegere a oamenilor, atâta modestie umilă și simplitate a inimii, încât micile murdării pe care ni le descrie par în adevăr niște simple „accidente" în care el nu are aproape nici-o răspundere.

Și, cu prilejul acesta, să ni se dea voie să remarcăm un fenomen destul de curios.

Tot ce este moral în Gide, tot ce e nevoe de adevăr, de delicatețâ, de pasiune — îl ține dela *alții*. Dela societate, dela incomparabila tradiție burgheză din Franța. Gide este dintr'o distinsă familie de profesori universitari trăind într'o mare opulență atât materială cât și intelectuală. Apoi, după bunic, este protestant. Și protestantismul francez este poate cea mai glorioasă dintre mișcările civice și morale din câte cunoaște Istoria. In scurt, toate virtuțile sale, Gide le deține dela mediul în care s'a născut și a copilărit.

Viciile — din contra — îi vin dela el, direct și exclusiv. Și totuși, impresia care se degajează în cele din urmă din toată persoana lui, este că viciile sunt niște *accidente* pur exterioare, venite *dela mediul* insalubru în care trăia, etc., etc. Și aceste accidente vin să roadă zadarnic din personalitatea inatacabil morală a „omului"!

Acest lucru e instructiv pentru cine vrea să priceapă ce este și cum se alcătuește o personalitate. Toate elementele care compun ceeace ni se pare că este mai personal în Gide sunt lucruri împrumutate dela mediu. Și invers: tot ceeace este adus de el personal și în ciuda oprobriului social, apare, în cele din urmă, ca ceva *adventice*, și exterior individualității sale.

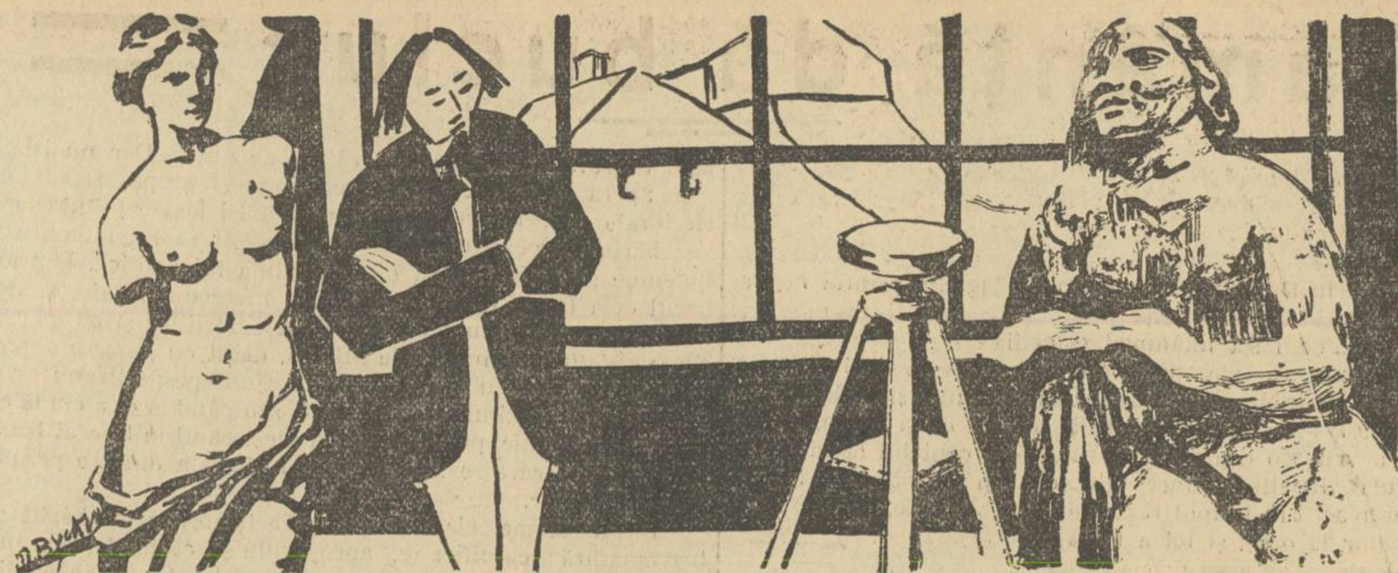
Ceeace înseamnă că personalitatea e mai presus de toate o chestie de atitudine, și nu de conținut sufletesc. Personalitate e sinonim cu trăinicie și rezistență. O seamă de sentimente — indiferent de numărul sau de gradul lor de noblețe — dacă stau legate unele de altele fără ca nimic să le poată deslega —, iată din ce e făcută impresia noastră că avem în față o personalitate autentică.

Incăpățânat nu înseamnă personal. Indărătnicia e tocmai o protestare forțată și o stratagemă disperată de a combate îndoiala care ne cuprinde. Când suntem siguri, nu mai avem nevoie să fim încăpățânați...

Dealungul unor spovedanii care ar trebui să-i facă socialmente mult rău în ochii opiniunii, Gide ne apare rămas candid, modest, bun, iubitor al tuturor oamenilor și chiar — ceiace-i admirabil când e adevărat — al lui Dumnezeu.

D. I. SUCHIANU

P. S. — Confesiunile se numesc: *„Si le grain ne meurt"*, 3 vol. *„Nouvelle Revue Française"*.

Mina Bick-Wepper

Trucurile ieftine ale celor mai mulţi dintre artiştii contimporani îşi găseau adesea temeiul estetic în valoarea decorativă a operelor lor. Ni s'au părut o vreme, cel puţin sub acest raport, sinceri, dar stăruinţa în abstractizări dubioase le-a desminţit intenţiile, şi grimasa cu pretenţie de artă superioară şi-a anemiat impulsivitatea.

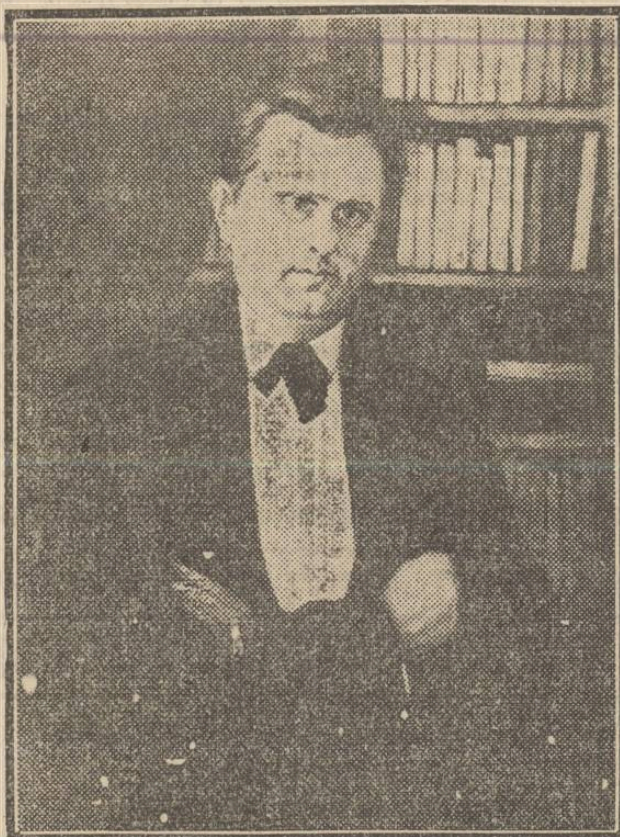
La noi ca şi aiurea, o agonie lentă vesteşte falimentul definitiv al acestor opintiri sterile şi nefaste cari afirmau fără elementară modestie că nu se vor strădui niciodată să placă celor ce nu vor putea să le înţeleagă niciodată.

Mina Bick-Wepper Sărutul (Panou decorativ)

Rânjetul modernismului caricatural îşi trimite din ce în ce mai de departe şi mai imperceptibil ecoul.

In mijlocul haosului momentan şi al nedumeririlor multiple, punctul luminos a pornit dela aceeaş veche şi limpede înţelegere a frumosului, pe care tradiţia cinstită a bunei-cuvinţi a întronat-o în arta adevărată.

Mina Bick-Wepper Portret

Decorativul cu suflet românesc, al lui Teodorescu-Sion, sau acela mai intelectualizat al doamnei Cuţescu-Storck, au adus preocuparea de suprafaţă şi adesea neglijarea amănuntului şi a grupărilor cari apăreau când

Mina Bick-Wepper Supărata

prea izolate—ca în ultimele lucrări ale doamnei Storck—, când îngrămădite fără folos estetic ca în acelea ale d-lui Sion.

O împăcare a acestor tendinţe se pare că vrea să înfăptuiască în expoziţia sa din Sala Ileana a Cărţii Româneşti, doamna Mina Bick-Wepper.

Masele sunt aci mai unitar distribuite, gruparea elementelor de construcţie picturală e atent şi expresiv realizată, şi accentul decorativ nu e deloc forţat.

Ilustraţia a fost o veche preocupare a d-nei Bick-Wepper. Paginile revistei noastre au adăpostit destule bucăţi bune ale artistei, şi această activitate a fost mai presus de toate pentru d-sa un exerciţiu util.

Uleiul ne-o arată pe d-na Wepper într'o haină mai pretenţioasă şi cu noui calităţi.

Mişcarea melodioasă a liniilor gradează desfăşurarea maselor, şi nuanţele se echilibrează spontan şi sugestiv.

Mina Bick-Wepper Odrasla

Vigoarea şi siguranţa virilă a execuţiei dovedesc un temperament de pictor generos înzestrat.

Stilizările şi compoziţiile d-sale rămân însă expresia originală a unei bogate fantazii feminine.

Un optimism sănătos respiră din toate lucrările expuse. Nici-o încordare sufletească prea vizibilă şi deci inestetică, şi totuş aceaş intensitate de temperament în tratare ca şi în concepţie.

Mina Bick-Wepper aduce o culoare interesantă, o atmosferă prietenoasă şi certitudinea unui talent real.

Controlându-şi mai mult desenul, variind gamele croatice, supraveghindu-şi compoziţia şi dând mai multă viaţă lăuntrică lucrărilor sale, artista aceasta va şti să surprindă taina pe care numai cei aleşi o pătrund...

H. BLAZIAN

O călătorie pe Coasta de Azur

Staţiuni de cură şi sanatorii maritime

Călătoria de studii medicale pe coasta de Azur între 17—24 Decembrie, a continuat dela Grasse până la Menton. Drumul pe care-l luăm dela Grasse e o continuă încântare. Trecem pe la le Bar les Gorges-du-Loup, Tourettes-sur-Loup, Cagnes, lăsând Vence în lături, unde n'am avut timp să ne oprim pentru a vizita sanatoriul de tuberculoşi dar am putut totuşi să apreciem la distanţă cât e de bine situat ca expunere.

Sosim la Nizza. Intrarea e prin Promenade des Anglais. Marile hotele apar cu faţadele lor monumentale şi marea lasă să-şi audă orchestraţia valurilor. Urcăm la Cimiez ca să trecem noaptea la Regina-Palace. De pe terassa hotelului, oraşul se desfăşoară în vale scânteetor de lumini. Seara reprezentaţii de teatru la Casino municipal şi la Casino de la jetée.

A patra zi a excursiei începe printr'o expediţie technică pentru a vizita la Villefranche, marea uzină de ozonificare a apei potabile, care deserveşte principalele staţiuni ale Coastei de Azur şi unde d-rii Planat şi Geneuil ne dau toate explicaţiile. Luăm apoi drumul prin la Grande Corniche pentru a merge la Menton. Ne oprim la Mont-Agel. De pe un platou unde lavanda înfloreşte şi îmbălsămează aerul, priveliştea se desfăşoară pe o întindere de 250 km. dela Hyères până la Bordighera. Halta însă e prea scurtă. Reperăm ca într'o repetiţie generală staţiunile vizitate şi cele ce ne mai rămâneau de văzut pe litoral. Reluăm autocarul ca să scoborîm la Turbie. Aici e un trofeu care comemorează supunerea triburilor rebele de Romani. Pe acolo treceau legiunile lui August şi punctul acesta era hotarul unde sfârşea Italia şi începea Galia. Monumentul e astăzi în plină restaurare şi lucrările sunt conduse de archeologul erudit care e Casimir, primarul din localitate. Descindem apoi coasta abruptă — drumul e superb, vederile se schimbă la fiecare cotitură — cu viraje impresionante. Sosim la Menton şi ne găsim în plină vară. Pe strade, în piaţa centrală, dealungul mării, pe şoseaua aşa de frumoasă care e locul de plimbare cel mai căutat, grupuri circulă în costume deschise ca în lunile calde la plaje. Exigenţele esteticei aşa cum le cer ultimele mode feminine vin în ajutorul curei speciale de pe coastă. Cum razele de soare nu găsesc aproape nici un obstacol ca să ajungă direct pe pielea aproape goală, cura se face ambulator între două flirturi, şi e în felul acesta mai agreabilă, chiar dacă nu corespunde cu totul prescripţiunilor medicale. Recepţia e la hotel Majestic. Cei mai mulţi dintre medicii din Menton participă la dejunul care ni se oferă. Din convorbirile avute — convorbirile sunt tot atât de instructive ca şi conferinţele şi permit chiar să fixeze mai bine impresiile şi să risipească nedumeririle — aflăm amănunte interesante asupra localităţii ca resurse climatice şi ca indicaţii pentru cura diferitelor afecţiuni. Am ca vecin de masă pe Langenhangen, unul din cei mai vechi practiciani din Menton, care citându-mi propriul lui exemplu — tuberculos cu 35 de ani în urmă, având leziuni care luaseră un mers evolutiv, el s'a vindecat aici — pledează pentru avantajele staţiunii ca localitate climatică în anumite forme ale tuberculosei pulmonare. Leziunile pulmonare în plină evoluţie ar putea fi întru câtva biciuite de aerul dela Menton, care are o acţiune de stimulare asupra schimburilor nutritive. Bolnavii aceştia sunt însă greu de căutat şi rezultatele rămân dubioase ori şi unde. Menton îşi făcuse altă dată reputaţia unui centru de tuberculoşi. Hotelierii au reacţionat, lezaţi în interesele lor.

Cei cari veneau numai să se odihnească şi chiar bolnavii cu alte afecţiuni, evitau staţiunea din teama contactului cu tuberculoşii, fobie exagerată, de oarece tuberculosul când îşi ia precauţiunile poate să preîntâmpine contaminarea dar încă destul de răspândită. Numărul tuberculoşilor a descrescut considerabil: 200 aproximativ din 12.000 vizitatori câţi vin pe fiecare an la Menton. Sanatoriul dela Gorbio, pe care l'am vizitat altă dată, situat deasupra oraşului într'o poziţie excelentă, şi-a schimbat destinaţia. El e rezervat actualmente convalescenţilor şi bolnavilor cu diferite afecţiuni cronice în afară de tuberculosă.

După amiază o excursie era proiectată pentru grotele de la Grimaldi, bogate în schelete preistorice. Incidente recente de frontieră au făcut ca autorităţile italiene să refuze permisiunea pentru vizitarea lor. Am fi putut vedea cu aceeaşi ocazie laboratorul pe care Voronoff l'a instalat în castelul Grimaldilor. Mediul Rivierei, — peisajele superbe, marea, munţele, vegetaţie luxuriantă — face o straşnică concurenţă curei de întinerire şi e probabil că şi experienţele lui reuşesc mai bine acolo decât aiurea. Vizităm în schimb Garavan, unde în grădini superbe, banani, lămâi, portocali cresc şi se desvoltă exuberant. Pentru a ne duce la Monte Carlo luăm drumul prin Cap-Martin. Pădurile seculare de măslini, aloeşii, garoafele gigantice pe cari le vedem acolo denotă o climă excelentă. Grădinarii pregătesc cu multă grije, artişti şi ei în felul lor, parcul marelui hotel, închis încă, dar unde în Ianuarie şi Februarie vizitatorii vin foarte numeroşi. De la Cap-Martin printre pini parasoli, autocarul îşi face drum spre Monte Carlo. Aici ne aşteaptă o largă ospitalitate. Banchetul dat de prinţul de Monaco la Casino de Paris, pentru medicii cari făceau parte din excursie, ia caracterul unei mari festivităţi. Ministrul Prinţului, Piette prezidează alături de d-rul Vivant, preşedintele Societăţii medicilor din Monaco.

Toasturi sunt schimbate în cari tonul de oficialitate ori cât ar fi reeşit e întrecut de cel de cordialitate. Piette în numele prinţului de Monaco ne adresează un cald salut de bună venire. Maurice Faure găseşte cuvinte de înaltă elocinţă ca să răspundă şi să exprime mulţumirile noastre ale tuturor.

Ascultăm apoi un concert dat de orchestra particulară a prinţului de Monaco cu un program special întocmit pentru participanţii la excursie. O harpistă — e fiica unui medic — ne dă ocazie să admirăm un rar talent. La Monte-Carlo e indicat să-ţi treci seara — unii îşi trec şi zilele şi nopţile acolo — la Casino. Nici ruleta, nici trente-et-quarante nu erau încă în plină activitate. „Sezonul" e de-abia la început dar pentru jocurile de noroc se găsesc totdeauna amatori. E acelaş spectacol pe care toţi cei cari au fost la Monte-Carlo l'au văzut şi cum ispita e mare n'au putut rezista totdeauna la tentaţia de a participa la el.

In jurul meselor de joc, doamne fac roată, unele în toalete prea sclipitoare ca să nu atragă atenţia că ţin şi ele să-şi încerce norocul, dar că preferă să ponteze deoarece e mai sigur pe cei cari câştigă decât la ruletă.

A doua zi — e a cincea zi a excursiei — înţelegem că ruleta care aduce venituri mari — ni se spune 150 milioane franci anual — îşi răscumpără păcatele. Sunt numeroase instituţiile cari au fost create şi se întreţin graţie fondurilor realizate prin ea.

Vizităm mai întâi institutul de fizioterapie, unde totul e prevăzut pentru tratamente cât de complecte. Trecem apoi la institutul oceanografic, unul din cele mai bogate din lumea întreagă. D-rul Ricard ne conduce şi ne dă toate explicaţiile. Regretăm că nu ne putem opri decât un timp prea scurt în acest institut cu vaste colecţii. Aquariul ne dă viziunea vieţii din adâncul mărilor. Asistăm la voracitatea squalilor cari urmăresc cu lăcomie bucata de carne care li se întinde. Ceeace, suscită mai mult admiraţia noastră sunt actiniile, meduzele, coraliile, animale cari apar ca flori strălucitoare cu petale cari se mişcă. Inotând în apă torpilele îşi descarcă electricitatea. Un crustaceu, un fel de melc bizar, Pagurus striatus îşi plimbă casa de care atârnă ca un buchet de flori actinii sclipitoare.

Pagurul e un animal înzestrat cu calităţi deosebite, cari îi permit să-şi asigure un trai comod. El îşi schimbă domiciliul de câte ori socoteşte că cel pe care îl are nu-i convine şi se introduce în carapacea altor melci pe cari îi evacuează sumar şi expeditiv, devorându-i ca să le ia locul. Actiniile nu sunt pentru el o simplă podoabă în scop estetic, ci constitue o adevărată artilerie care-l apără de atacuri vrăjmaşe. Prin celulele pe care actiniile le posedă şi cari secretă o substanţă toxică, animalele mai vorace decât pagurul sunt ţinute în respect. E un exemplu de simbioză, de alianţă între animale foarte diferite între ele făcută în scop defensiv şi ofensiv.

Aquariul ne desvălue viaţa din abizurile mărilor, care şi ea se desfăşoară cu episoade diverse şi unde o luptă aprigă e dusă cu destulă înverşunare ca şi printre oameni cari sunt uneori între ei când squali, când paguri. In muzeul de arheologie pe care-l vizităm în urmă, ne oprim mai cu deosebire la două schelete de oameni preistorici cari fac un contrast isbitor; unul gigantic — tipul Cro-Magnon — altul pitic — tipul Grimaldi. Faure ne face cu multă competinţă — el cultivă preistoria ca o ocupaţie de predilecţie — o adevărată conferinţă şi relevează că prezenţa acestor două tipuri aşa de diferenţiate de schelete omeneşti în ultima epocă glaciară în vecinătatea oaselor de mamuth, de elefant, de ipopotam e o dovadă că apariţia omului pe pământ e încă şi mai depărtată decât se crede de cei mai mulţi şi datează din epoca terţiară. Ascultându-i expunerea ne transportăm cu imaginaţia cu mii de veacuri înapoi, la aurora originei noastre, când de-abia ridicaţi pe labele dinapoi primii oameni, descendenţi direcţi ai antropoizilor rătăceau pe pământ prin aceste părţi. Sunt scene din romanele lui Rosny cu subiecte preistorice, pe care le evocam în clipele acelea.

După amiază vizităm un spital pe care l'ar invidia orice oraş mare. Toate secţiunile sunt perfect organizate. Trecem apoi la grădina botanică, care e o dovadă strălucită de ceea ce poate să facă energia omenească din stânci aride şi sterile. Cărând acolo pământ vegetal pentru a le permite să-şi prindă rădăcinile, s'au plantat phenixi, chamaerops, varietăţi de palmieri gigantici având 20 de metri înălţime. Scoborâm pe o potecă care se învârteşte în spirală, vedem aloeşi, yucas, agave, cactuşi încărcaţi de flori roşii cari răsar printre pietre. Monte Carlo oferă vizitatorilor şi alte spectacole decât cel al ruletei, dar e mult mai puţin cunoscut sub înfăţişarea aceasta.

Plecăm apoi pe drumul care e pe marginea mării şi sosim la Beaulieu. D-rul Hérard de Bessée ne face o conferinţă care încheie şi rezumă seria celor pe care le ascultasem până atunci. Indicaţiile climei litoralului, mai cu deosebire cele speciale pentru Beaulieu, sunt documentat prezintate. Seara, la masa care ni se oferă, avem ocazie să ascultăm pe Hérard de Bessée ca pe un orator care ne adresează unul din cele mai frumoase toasturi din câte auzisem până atunci. El găseşte cuvinte elocinte pentru reprezentanţii fiecăreia din ţările cari participau la excursie şi pentru români, în special, reamintind de origina noastră latină şi de legionarii Romei, cari în drumul lor spre noi, au trebuit să treacă şi prin aceste locuri.

A doua zi dimineaţa — era a şeasea zi a excursiei — Riviera ni s'a prezintat sub un alt aspect. Ne era dat să avem toate contrastele pentru ca nimic să nu lipsească din program. Munţii erau acoperiţi de zăpadă. Era una din rarele zile când ninge pe litoral. Prin Cap Ferrat ne îndreptăm spre Mont-Alban unde peisajul e de iarnă, aproape polar, şi scoborâm apoi repede ca să vizităm vila şi grădinile d-rului Berlioz — soarele apăruse şi zăpada pe munţi lua reflecte de briliante — cari ne transportau în plantaţii de tropice. Portocali şi mandarini încărcaţi cu fructe de aur, arbori de ţări calde cari purtau chitre, palmieri de toate felurile dau grădinii acestea un aspect paradisiac.

Finalul excursiei e dejunul dela Mont Boron deasupra Nizzei în hotelul monumental, care a fost palatul reginei Amalia a Portugaliei, Miramar-Palace. Medicii dela Nizza veniseră aici în grup numeros. Primarul din Nizza prezidează. Ascultăm o orchestră excelentă şi primim flori dela graţioase buchetiere îmbrăcate în costumul pitoresc al Nizzei. Toasturile încheie banchetul. Primarul ne spune cuvinte extrem de amabile. Faure, ca totdeauna eloquent, îi răspunde. E rândul nostru al străinilor să ne arătăm sentimentele de gratitudine pentru admirabila şi prieteneasca primire care ni s'a făcut pretutindeni, în tot timpul excursiei. Delegatul Olandei, de Wilde, vorbeşte în numele colegilor lui din ţările de Nord. Iau şi eu cuvântul pentru grupul nostru. Arăt impresia neştearsă pe care o păstrăm din călătoria aceasta pe ţărmul înflorit al Rivierei, unde totul e frumuseţe şi lumină, şi exprim toate mulţumirile noastre medicilor de pe litoral şi d-rului Faure, animatorul şi conducătorul excursiei. Adaog că această călătorie creând relaţii colegiale şi prieteneşti între reprezentanţii diferitelor ţări cari au participat la ea, ar putea fi un prilej de apropiere între naţiuni, pentru a stabili peste frontiere şi patriile locale legături de solidaritate internaţională. Medicii ar avea în felul acesta rolul de a contribui la rândul lor, ca să găsească formula unei adevărate Societăţi a Naţiunilor, pe care oamenii politici au atâtea greutăţi ca să o clădească şi ale cărei temelii sunt destul de şubrede ca să se clatine la orice conflict. Cum timpurile nu sunt încă împlinite pentru un acord complect între popoare, medicii ar putea, prn propriul lor exemplu, lucrând fiecare în sectorul lui, să caute să ajungă între ei cel puţin la legături de afecţiune care să-i unească în aceleaşi sentimente prieteneşti şi fraternele.

Călătoria era terminată. Descindem la Nizza. Revedem oraşul superb, animat şi plin de viaţă. Seara asistăm la o reprezentaţie la Casinoul municipal. „Dama cu camelii" moare în frumuseţe cu toată greva orchestrei teatrului, înlocuită în ultimul moment, cu o orchestră improvizată.

A doua zi e cel din urmă dejun pe care-l luăm împreună la bufetul gării. E melancolia despărţirii. Poetul zice: „partir c'est mourir un peu". Dar cum spuneam în cuvintele adresate d-rului Faure, pentru a-i exprima încă odată mulţumirile noastre, plecăm pentru a reveni, — călătoria se repetă în fiecare an în Decembrie — aşa încât ne vom retrăi amintirile la viitoarea excursie în cadrul acesta de feerie unic în lume, a cărui viziune a fost pentru noi o continuă încântare şi desfătare.

Dr. S. IRIMESCU

Cafeaua Șeih-ul-Islamului

— Amintiri —

Pe măsură ce treceau zilele, se înmulțeau și cunoștințele mele în ce privește felul de a mă înțelege cu credincioșii și în deosebi atât de discreții surdo-muți, puși în suljba consiliului de miniștri.

„Primei lecții de ministru" i-a urmat o a doua, a treia, ba chiar, când se ivea nevoia, mai primeam crâmpeie de lecții suplimentare, pe care neobositul și pururi drăguțul secretar al Marelui Vizirat mi le împărtășea cu un sentiment de deosebită plăcere.

Știam acum să întreb nu numai de cutare sau cutare ministru, ci cunoșteam și semnele cu ajutorul cărora puteam cere un pahar cu apă, un *calem,* adică un toc turcesc mai bine ascuțit la vârf sau care să scrie mai groscior, puteam încredința harnicilor noștri surdo-muți fesul, ca să-l calce la calapod, știind să le explic măsura în care vroiam și forma ce țineam să aibă, etc., etc.

Precum vedeți, bagajul meu de cunoștințe în graiul surdo-muților sporise în proporții destul de însemnate.

Ce-i drept, erau unii colegi care, prin faptul că mai ocupaseră și sub alte guverne demnitatea de ministru, mă întreceau în această privință. Ba char gurile rele susțineau că unii dintre miniștri, oameni în puterea vârstei, recurgeau la bunele și discretele servicii ale surdo-muților pentruca să exprime unor cadâne sentimentele lor de..., dar socot că această lature sentimentală nu prezintă vreun interes vrednic de relevat.

N'a fost tocmai lesne să mă descurc atunci când era vorba de cerut o cafea. Aceasta pentru motivul că mult lăudata cafea turcească — și e lăudată cu drept cuvânt — nu e uniformă în ce privește modul ei de a se fierbe și gradul de dulceață, ci se face în diferite feluri după gustul fiecăruia. E cafea cu caimacul deasupra, e cafea cu caimacul la fund. Iar după gradul ei de dulceață, e cafea cu mult zahăr, cu puțin zahăr, precum și cafea fără zahăr de loc. Ba chiar fostul sultan *Mahomed Reșad,* despre care sunt încredințat că Alah l'a pus în acea parte a raiului, unde se servesc mai multe cafele, având însă la îndemână și un munte de pilaf, socotea drept o datorie de conștiință ca la orice audiență să-ți recomande în mod stăruitor și în interesul sănătății tale, cafeaua fără un pic de zahăr.

Oricum, fapt e că a fost cam greu să-mi pot însuși, adică să pot lămuri fără să greșesc oamenilor noștri de serviciu deosebirea între toate aceste nuanțe de cafea.

Insă, când ți se încredințează o funcțiune pe cât de înaltă, pe atâta de plină de răspunderi, nu e greutate în fața căreia să te poți da în lături și nu sunt cunoștințe, oricât ar fi ele de încâlcite, pentru care să nu-ți dai toate silințele, ca să ți le însușești.

Treptat, treptat am ajuns deci să pot cere o cafea după gustul și dispoziția ce aveam în momentul acela. Bunăoară, dacă folosindu-te de degetul arătător, plezneai de câteva ori din buze, însă mai puternic, însemna că dorești o cafea cu mult zahăr. Dacă însă treceai degetul numai odată sau de două ori pe buze, fără să le pleznești, era semn că vrei să iei o cafea cu puțin zahăr. Insă, dacă te frecai pe obraz cu acelaș deget arătător, cu aceasta iți exprimai dorința de a lua o cafea fără zahăr.

Vedeți, era simplu, practic și logic — mai ales logic. Numai că se cerea o oarecare ținere de minte și nu toată lumea — înțeleg lumea miniștrilor — era dispusă să-și pue memoria la astfel de cazne și sforțări.

Fără doar și poate, cel mai puțin dispus în această privință era *Șeih-ul-Islamul,* care, în raiul unde s'a dus de vreo zece ani, stă negreșit în partea rezervată acelora care nu știu decât să-și facă rugăciunile cu cea mai strictă punctualitate și care, în trecătoarea viață de pe pământ, erau cu desăvârșire străini de toate plăcerile, de toate ispitele și de toate frământările necăjitei omeniri.

Șeih-ul-Islamul acesta (știți că el este un fel de Patriarh al tuturor credincioșilor în Mahomet de pe fața pământului) era un adevărat sfânt. Adică așa cum îmi închipui că au trebuit să fie sfinții: având mereu gândurile și ochii spre cer și neplecând niciodată urechia la zgomotele de pe pământ, la tot ce se face și se petrece în jurul lor.

Ca o dovadă de sfințenia cucernicului Șeih-ul-Islam poate servi și mărturisirea ce mi-a făcut că de când se pomenește, nu ține minte să fi lăsat să treacă o zi, fără să-și fi făcut complect la ora exactă cele cinci rugăciuni reglementare.

Indeplinirea acestei datorii, care în convingerea sa era o chezășie mai mult că i se vor deschide mari și largi porțile raiului, forma grija sa de căpetenie în tot timpul când în Consiliul de miniștri, din care făcea parte, se dezbăteau chestiuni importante — unele așa de importante că de dezlegarea ce li s'ar fi dat, atârna însăși viața împărăției lui Osman.

Il vedeai uitându-se mereu ba la soare, ca să-l vadă unde a ajuns pe cer, ba la ceas, ca nu care cumva să treacă cu un minut-două peste vremea prescrisă pentru facerea rugăciunei, ba urmărind — cu priviri câte odată de neliniște— soarta covorașului din colțul odăei, a acelui covoraș pe care te așezi pentru a-ți face rugăciunea și care era folosit în acelaș scop și de alți miniștri.

Așa era Șeih-ul-Islamul, alături de care m'am găsit o bucată de vreme.

Dar Natura, darnică față de dânsul în ce privește cucernicia și virtuțile supra-pământești, fusese cam sgârcită în alte direcțiuni. De pildă, în ce privește aptitudinea de a învăța cât de cât vreo limbă străină. Iar de oarece și graiul surdo-mutesc putea fi socotit pe dreptate ca o limbă de sine stătătoare — și încă o limbă destul de complicată și de nuanțată — n'ai fi putut pretinde adânc înțeleptului, dar cam septagenarului Șeih-ul-Islam să-și lase înaltele sale preocupări de dragul unei limbi, care nu se mai vorbea dincolo de coridoarele Sublimei Porți.

De altfel, am mai spus că tot ce se petrecea pe pământ și în jurul său nu se bucura din parte-i de nici o atenție și de nici un interes. De aceea, nici n'ajunsese măcar până la urechile sale că oamenii care ne serveau erau lipsiți de graiu, așa cum concepem noi ceilalți graiul, și de simțul auzului.

Un interes pentru cele lumești l-a arătat doar în noaptea ce a urmat zilei în care căzuse Adrianopolul sub asalturile armatelor bulgărești și când venerabilul Șeih-ul-Islam s'a chinuit ore întregi cu importanta întrebare dacă merii înfloresc înaintea cireșilor sau cireșii înaintea merilor.

Dar iată că unul din servitorii surdo-muți intră în sala Consiliului de miniștri după primul sfert de oră de când începuse ședința și aduce pe o frumoasă tavă de argint un număr destul de impunător de cești cu cafea. Așa dar, persoanele străine, care, cu treabă sau fără treabă, se tot învârteau prin coridoarele Sublimei Porți și-ar fi putut satisface sentimentul de curiozitate îndreptățită de a afla numărul Excelențelor ministeriale turcești, numărând ceștile de cafea, aduse de servitor cu o gravitate deosebită.

Și omul, după ce servi pe Marele Vizir, apropie frumoasa tavă de argint de Șeih-ul-Islam, ca fiind, după Marele Vizir, demnitarul cel mai important și totodată cea mai înaltă față bisericească din împărăție.

Insă, în loc să-i facă semnul de rigoare, ca să-i arate felul de cafea pe care îl dorește, mult simpaticul Șeih-ul-Islam îi zise vorbndu-i în graiu omenesc, adică turcește: „Mie să-mi dai o cafea fără zahăr".

Servitorul continuă a sta nemișcat și a zâmbi cu zâmbetul, care nu-l părăsea niciodată.

„Ești surd, băete? îl întrebă Șeih-ul-Islamul cu un accent de blândă dojană. Ți-am spus să-mi dai o cafea fără zahăr.

— „Nu numai că e surd. i-am zis eu, vrând în acelaș timp să-i arăt venerabilului bătrân că tot e bine să mai știi ce se petrece pe pământ, dar mai e și mut. Știi, pentruca să nu fie cumva prinse și, eventual, dezvăluite secretele împărăției...

— Ce secrete și ce împărăție! îmi tăie vorba Șeih-ul-Islamul. Nu mi-a spus mie un vecin, că dacă vroim să aflăm ceva secrete privitoare la împărăția noastră — Alah să o aibă în paza Lui — trebue să ne adresăm străinilor, căci ei știu mai bine ce se petrece la noi și tot ce se pune la cale cu privire la țara noastră?

Și apoi, continuă el urcând tonul, să rămân eu fără cafea din pricină că omul care ne servește e surdo-mut?"

Nu, o astfel de nenorocire trebuia evitată și am evitat-o, dând totodată necăjitului Șeih-ul-Islam cheia enigmei, arătându-i adică semnul cu ajutorul căruia ar fi căpătat fără greș cafeaua în care nu era nici un pic de zahăr.

Am dat cu degetul arătător pe obraz și filigeana conținând cafeaua dorită a fost pusă înaintea Șeih-ul-Islamului care odată cu mulțumirile sale, repetă și el de câteva ori gestul ca să nu-l uite.

„Dar miniștrii obosiseră de atâta discuțiune și frământare pentru binele obștesc. Deci, după al doilea sfert de oră, s'a hotărît o suspendare a dezbaterilor de vreo douăzeci de minute. Acum puteau intra în sala Consiliului și oameni care aveau simțul auzului și posesiunea graiului. De aceia al doilea rând de cafele fu servit de unul, care nu făcea parte din categoria privilegiată a surdo-muților.

Șeih-ul-Islamul, însă, nu observă amănuntul acesta, ci — îndată ce văzu lângă dânsul frumoasa tavă de argint, se grăbi să-și frece de obraz degetul arătător.

„Acesta nu e surdo-mut, l-am lămurit eu, așa că îi puteți spune cu vorba".

— „A, foarte bine, făcu Șeih-ul-Islamul mulțumit".

Al treilea rând de cafele, adus în timpul când Consiliul de miniștri își reluase gravele și importantele dezbateri, fu servit, tocmai din pricina aceasta, de către unul din surdo-muți. Șeih-ul-Islamul însă, ocupat cu pregătirile pentru rugăciunea a patra din ziua aceia, nici nu-și aruncă privirile asupra noului aducător de cafele. Inchipuindu-și, prin urmare, că este unul și acelaș cu aducătorul rândului al doilea, îi zise vorbindu-i: „Mie să-mi dai o cafea fără zahăr".

— Acesta e surdo-mut, i-am șoptit eu la ureche.

— Dar când a asurzit și când a amuțit? isbucni Șeih-ul-Islamul. Mai acum un sfert de oră și auzea și vorbea.

N'a fost tocmai lesne să-i explic că, deoarece la rândul al doilea de cafele, miniștrii nu erau în ședință, a putut servi unul care nu era nici surd, nici mut, dar că acum avem în dezbatere mari și importante secrete de stat, așa că rândul acesta de cafele nu poate fi servit decât de unul care nici n'aude, nici nu vorbește.

„Iată de ce la noi totul merge deandoaselea", fu reflecția și concluzia Șeih-ul-Islamului.

Orcum, întâmplarea din ziua aceea cu cafelele și nevoia ce simțea mai pe urmă să recurgă din când în când la cunoștințele mele și la priceperea mea în graiul surdo-muților au contribuit la strângerea între noi a unei prietenii de care m'am socotit mândru și foarte onorat.

N. BATZARIA

Inspirată din poezia tragică a anticilor greci, dar pătrunsă de fiorul marelui războiu mondial,

ANTIGONA

lui

Walter Hasenclever

e o lucrare dramatică impresionantă și extrem de interesantă din punct de vedere poetic.

Tradusă de d. ION SAN-GIORGIU, lucrarea aceasta a apărut în

Biblioteca „DIMINEAȚA" No. 79

Prețul 6 Lei

Sămânță dă bucluc

— N'ați auzit?

— Ce s'auzim?

— A fugit!

— Cine?

— A lu Dobre — fata lu Dobre Țiganu, primul negustor dă fructe în toată Joița!

— Și cum s'a întâmplat comedia?

— Cum s'a întâmplat? S'a întâmplat că s'a întâmplat, așa cum s'a întâmplat cu ocazia când a fugit și întâiași dată pramatea — c'a mai fugit odată, tot așa ca și acum, atunci când a vrut s'o dea măsa după Albert contabil la moșie la Stratulat. Incaltea atuncea ăla era un pripășit de Neamț rămas p'aci din timpul războiului, da' ăsta de, om cu vază, judecător la oraș, și tot a fugit!

— Parcă ar avea măciș în piele!

— Măciș n'are ea, că dacă ar avea măciș ar fi mai bine — te scarpini și-ți trece, dar de fugit nu fugi că n'ai de ce și n'ai încotro!

— Zi mai bine neam rău și pace!

— Neam rău nu tocmai s'ar brodi, că de... neamul nu este tocmai așa de lepădat. Părinții au ridicatără case, pe ea au dat-o la vreme în școală, la Hanul lui Dobre trage tot lume pe sprinceană. Dar e soiu' ei așa, hoinăreț.

— Soiu, ne soiu, nu e tot una cu neamul? La urma urmelor, ce pricopseală să fie aia după niște case ridicate cu banii băngii pă polițe. Școala? Păi unde a învățat fata relele dacă nu în școală cu haimanalele de băeți și ce povețe era s'apuce ea dela Voicu care și-a lăsat femeia cu copiii și s'a însurat de-a doua oară cu Ilinca, fata Saftii spălătoreasă cu ziua, — el învățător care trebue să dea sfaturi la oameni! Și mă rog, care e lumea aia așa dă bună care trage la Dobre Țiganu'? Agenții dela oraș, care umblă cu politică după voturi? Și'ncolo?

— Și asta e un cuvânt că muerea trebue să-și lase bărbatu' și să fugă cu altu'?

— Este nu este, vorba e, a fugit?! N'ai ce leac să-i mai faci. Ce strică neamul la urma urmelor că fata nu e de neam? Nu care cumva că toți trebue să se nască boeri din boeri?

— Și la urma urmelor chiar și printre boeri nu se întâmplă și la ei așa ceva?

— Ei, păi acolo e mai lată! Fug ele miresele chiar din noaptea nunții!

— Fug că fug, pentrucă așa le este portul și cum vezi [illegible] nu și mai vâră coada în neamul lor ăl pricopsit!

— Așa e, dar vezi d-ta că rușinea la omul sărac se vede mai lesne!

— Dar rușinea e tot rușine și oricât de moțat le-ar fi soiul, nici Dunărea cât este ea de Dunăre, de lată și de lungă, tot nu-i spală de ocară!

* * *

Clacă mare în poartă la Chițoran. E după ogoritul porumbului și lumea așteaptă ploaia. Ast timp cam întârzie și oamenii adastă cu însămânțatul. Să vâre boabele, le e teamă de vre-o secetă ceva mai lungă, care ar prelungi încolțitul și ar ofili frunza. Să mai aștepte cu semănatul, le e teamă că trece sorocul și intră cu culesul în vreme rea. Nehotărîrea îi mâniază și de ciudă s'au apucat în chip de șezătoare, să vorbească pe oameni de rău. Chițoran, care trece în sat un fel de pristav al Delenilor, e de altă culoare politică decât aceea a lui Dobre Țiganu, negustor cu vază și titor la biserică în Joița,—tatăl fetei care a fugit! Pe prispă stau prăvălite două tabere, care dau la darac cinstea fetei cu pricina. Una ține cu pristavul din Deleni și alta cu titorul din Joița. La mijloc stă să-i împece cuconu Răzvănescu, pensionar la Regie care e și o fărâmă de rubedenie cu cei doi membri ai celor două tabere adverse,—cum s'ar zice și cu neamurile unuia și cu ale ăluilalt — un fel de spălătanie de ploscă, în fond. După acte însă, nimica toată de rubedenia lor. Cuconu Răsvănescu nu face nici un fel de politică. A făcut pe vremuri... votând rând pe rând cu guvernul care-i plătea leafa și acum face cu acela care... îi achită pensia. Are o decorație, o diplomă căpătată după o contrabandă și o sfoară de pământ dobândit după legiuirea însurățeilor, arendată popii pe o chirioară de nimica toată, și pe o baniță de mei păsăresc la sfârșitul fiecărei recolte. Pământul este hotărnicit cu șanțuri în adâncurile cărora se plămădesc aromele tari ale boziilor. Pe marginele lor, arterele salcâmilor încărcate cu flori luminoase, își scutură podoaba îngreunată de parfum, pe răzoarele de dincoace de meiul popii, care le trimit în slavă, zâmbele înmuguritului. Cuconu Răzvănescu sare șanțul, își tae o nuia proaspătă din pom, înfige în gaura mondirului o buruiană la întâmplare, în mijlocul căreia fulgeră aurul pufos al polenului și intră în vorbă, pentru a convinge lumea strânsă în uluca lui Chițoran, cu greutatea cuvântului său „INDEPENDENT" și cu ruina unei atotputernicii apuse;

— La urma urmelor ce ne importă pe noi, oameni pașnici, isprăvile vecinilor?

Nuiaua se înfige într'un favorit și favoritul își reschiră căneala spre pavilionul veșted al unei urechi în lobul căreia licărește, printre perii țepoși, un icușar prins cu arnici.

— Cam așa este, — aprobă cu un șiretlic cumpănit pristavul Delenilor, scuipând încolțit într'o brazdă de merișor.

— Atunci?

— Atunci vine că și noi avem fete măritate și socotesc că nu ne-ar sta de loc bine să le știm fugite dela bărbat — este?

— Este, — întărește omul cu cercel în ureche — dar de vreme ce muerile noastre nu și-au pierdut capetele, la ce bun să mai proorocim într'altfel?

Un scuipat trece sgomotos spre florile albastre de merișor din gura lui Chițoran, astupată de răspunsul *„înțelept"* al pensionarului dela tutunuri.

— Dar vedeți D-vs. că socoteala este cu totul alta, se răsucește pristavul Delenilor spre cuconul Răsvănescu, apucându-și cu amândouă palmele, deșertul care se hâltăcăe în pânza cămășii, după ce a mai scuipat o toană florile de merișor!

— Care anume socoteală?

— Vreau să zic adică, cam ce ar fi pălăvrăgit lumea într'un caz că întâmplarea s'ar fi brodit să fie cu o fată de-a mea?

— Ce-a fi zis ea, ar fi zis, dar la ce bun să ne tocim noi măselele ca să zicem acuș despre niște oameni cu care n'avem nici în clin nici în mânecă.

Salcâmii își schimbă fulgerele florilor ocolind razele apusului care le ruginesc frumusețea. Nuiaua cuconului Răsvănescu se plimbă dela un favorit la altul, răsturnând peste fălcile scorogite, firele ghimpoase de păr pe a căror albeață ascunsă mijește prin urmele verzui-unsuroase ale otrăvurilor, dresurilor din vremuri. Chițoran a rămas fără scuipat în gură de atâta mânie și cu care zadarnic s'a trudit să dărâme cinstea casei titorului din Joița, precum și culoarea lui politică. Acolo țintea el, la politică. Incolo, fuga fetei titorului nu-l sinchisea câtuși de puțin. Dar nu isbutise. Spera ca rușinea să se resfrângă și asupra reputației electorale a negustorului a cărui fată își lăsase pe neașteptate bărbatul, pentru ca astfel gurile rele să nu întârzie să îndemne pe clefetitori să discute faima lui politică. Pensionarul dela Regie îl combătuse însă înverșunat, până la derută, pare-se mai mult cu *prestigiul* favoriților și cu mișcările *emulative* ale nuelei de salcâm, decât cu *puterea de argumentare,* care nu mulțumise îndeajuns pe partizanii pristavului, care continuau să mormăe, scuipând și ei a ciudă ca și șeful lor politic, printre dinți și mestecând în treacăt frunzele verzi cu care se întâlneau în forfoteala dinspre prispă, pătul și cuptor.

Intr'o vreme claca amuți. Partizanii celui bârfit se îngrămădiră semnificativ, apropiindu-și căciulele, țuguindu-și buzele și murmurând pe la urechi. Un unchiaș din tagma lor își adună crăpătura cămășii sub bărbie, se propti hotărît într'o bâtă alămăită și, dregându-și vorba, interveni în înserarea domoală a cărei poezie mută apăsa mai mult atmosfera de nedumerire din pragul pristavului, cu melancolia trâmbelor de întuneric:

— Păi de ocărît, cum văd, ați ocărît, toți cu toții, cât v'a luatără gura, dar de pricina fugăritului femeii nu v'ați întrebat nici unul!

— !!!???

— Păi dă grasă nu a fugit ea muerea până n'a aflat că boerul ei o înșeală!

— Păi asta să fi fost buba?

— Păi care alta, căci de trai bun nu și-a lăsat ea, femeia, acaretul și sculele gospodăriei!

Ochii pristavului se rostogoliră în roșeața mâinei. Cuconu Răsvănescu trase dârz de amândoi favoriții și partizanii lui Chițoran priviră pleojdiți într'o parte, în iarbă.

— Putea ea oare nevasta să închiză ochii și să se facă niznai la un așa bairam în familie? urmă biruitor unchiașul cu bastonul de alamă.

Da' obrazul ei unde era? Iac'așa, v'ați năpustit pe spinarea bietei femei și dacă ea n'a fost aci să vă declare pricina, v'ați repezit la Dobre Țiganu — tat-su! Ce strică el bietu' negustor dă pă urma procopselilor lui gineri-so?

— Atunci cine strică? se rățoi adunarea înălțându-se de pe vine.

— Păi cine să strice, tot tat-su strică, întăriră într'un glas partizanii pristavului Chițoran. De ce a dat fata după un berbant ca ăla?

— Tot tat-su a eșit hoțu' de păgubaș? se aplecă unchiașul spre o parte din mulțimea care mai rămăsese tolănită în iarbă. Sămânța strică, nu tat-su, așa să știți d-v. — pustia aia dă sămânță din care a răsărit marcoava cu care a fugit gineri-so.

— Care sămânță, unchiule?

— Păi nu spusei? Marcoava!

— Care Marcoavă, unchiule?

— Nemernica cu care a fugit nemernicu, nepoate!

— Da' ce Dumnezeu sămânță mai e și aia, unchiule?

— Iaca, sămânță dă bucluc, nepoate.

SĂRMANUL KLOPȘTOCK

Colțul librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din str. Eugen Carada 7 (fost Karageorgevici) primind un nou transport de cărți germane le pune în vânzare pe cursul scăzut al mărcii, cu următoarele prețuri:

Operele lui Upton Sinclair;

Romanele acestui mare scriitor american alcătuesc lectura cea mai interesantă și mai distractivă. Cititorii cari nu-l cunosc pe Sinclair ne vor fi recunoscători pentru sfatul dat de a-l citi.

Recomandăm romanele izolate: Man nennt mich Zimmermann, Nach der Sintflut, Die Wechsler, Die Metropole, pe care le oferim *cu lei 80 volumul.*

Romanele: König Kohle — lei 120—; Jimmie Higgins lei 140; Hundert Prozent — lei 100; — Der Liebe Pilgerfahrt lei 180; Samuel der Suchende lei 160.

In frumoasa ediție de opere complecte de Sinclair, avem cinci volume și anume: vol. I cuprinzând: Der Sumpf și undert Prozent; — volumul II: Jimmie Higgins și Man nennt mich Zimmermann; volumul III cuprinzând: Der Liebe Pilgerfahrt și Samuel der Suchende; — volumul IV: König Kohle și Industriebaron; volumul V cuprinzând: Die Metropole și Die Wechsler.

Fiecare din aceste volume, frumos legat, costă lei 200.

Din scriitorii ruși

Alexandra Kollontay: Wege der Liebe (cuprinzând celebrele nuvele din viața femeii în Rusia de astăzi). costă lei 150.

Lydia Sejfullina: Wirinea (tragedia unei țărance ruse) lei 100;—Der Ausreisser (din viața vagabonzilor ruși) lei 60.

I. Babel: — cel mai viguros scriitor tânăr al Rusiei de azi — a scris: Geschichten aus Odessa (sunt minunate schițe din viața evreească din Odessa) lei 70 (legat frumos, lei 120); Budjonnis Reiterarmee, lei 125.

Marietta Schaginian: Abenteuer einer Dame, lei 125

In limba franceză

Amintim ultimele și extrem de interesantele biografii-romane (din seria: Romans des grandes existences); Véridique aventure de Christophe Colomb (lei 105) „Mon ami Robespierre" de Henri Béraud (lei 105) și de Guy de Pourtalès recomandăm noul roman: „Vie de Chopin" tot atât de frumos ca și „Vie de Franz Liszt".

Paul Valéry

Am reușit să ne procurăm câteva exemplare din volumul de versuri: „Charmes" de Paul Valéry — volum epuizat și extrem de rar — pe care le oferim clienților noștri cu lei 250 exemplarul.

Expediem cărți în provincie numai în urma remiterei unui acont anticipat prin mandat poștal.

A APARUT **INTRE** A APARUT

TRECUT și VIITOR

DE GUGLIELMO FERRERO

TRADUCERE DE

Col. Const. C. Alexandrescu

Un volum Lei 50 La toate librăriile

Amănunte istorice

Bijuteriile Ţarilor la Londra

Nu de mult s'au vândut la licitaţie la Londra o parte din bijuteriile Romanovilor. Ele fuseseră mai înainte vândute de Soviete unui sindicat financiar englez pe o sumă fabuloasă. Cele mai multe din aceste bijuterii sunt din veacul al 18-lea. Şi deşi nu e vorba de întreg tezaurul Romanovilor, credem că nu-s lipsite de interes istoric câteva amănunte asupra lor.

Viaţa pitoresc-religioasă dela curtea vechei Moscove era cu deosebire strălucitoare. Totuşi la începutul veacului al 17-lea, a suferit o oarecare întunecare din pricina reformelor lui Petru cel Mare, care ura orice pompă. La sfârşitul vieţii chiar Petru cel Mare a trebuit să-şi schimbe întrucâtva felul de traju. Intrucât voia să asigure după moarte drepturi mari soţiei sale Caterina, se hotărî s'o încoroneze cu tot ceremonialul cuvenit. Ţinând seama de acest lucru penibil că frumoasa Caterina fusese adusă ca sclavă în Rusia, că fusese la început amanta şi mult mai târziu soţia ţarului rus, încoronarea s'a făcut intenţionat extraordinar de strălucitoare. Pentru întâia oară apoi o femee primea în istoria Rusiei un titlu imperial. Ceremonia avu loc în Catedrala Uspenski din Moscova, iar podoabele costisitoare nu se mai văzuseră în număr aşa de mare. Pentru încoronarea nouei ţarine s'au comandat în străinătate nenumărate diademe, printre care coroana alcătuită din diamante de neobicinuită mărime şi extraordinară frumuseţe, era împodobită cu perle rare, iar vârful crucii acoperite cu diamante era împodobit cu un rubin uriaş pe care odinioară prinţul Gagarin îl dăruise prinţului Menşicov de la care ajunsese în stăpânirea Caterinei. Coroana constitue azi un adevărat „tezaur de diamante".

Odată cu încoronarea Caterinei I începe domnia femeiască în Rusia timp de şaptezeci de ani. Toate ţarinele au avut o mărturisită dragoste pentru pietrele preţioase şi podoabele costisitoare. Ele nu făceau nicio deosebire între averea lor particulară şi averea imperiului rus şi erau astfel în fericita situaţie de a cheltui pe bijuterii sume pe care nu le-ar fi putut cheltui nici un alt suveran al Europei. Iubirea ţarinei Ana pentru pietre preţioase era atât de mare că a echipat caravane întregi ca să-i aducă podoabele dorite din China şi India. In castelul din Gacina a întemeiat un atelier special unde venea singură să controleze şlefuirea pietrelor preţioase. Ea repară „Moara pietrelor preţioase" ridicată de Petru, dar care mai apoi a ars, unde lucrau nenumăraţi şlefuitori. In vremea Caterinei II pompa la Curtea rusă era atât de mare, că însuşi Ludovic XV al Franţei a fost strâmtorat din pricina darurilor pe care a crezut că e dator să le trimită ţarinei.

Astfel, în tezaurul ţarilor ruşi s'a adunat cu vremea un depozit uriaş de pietre preţioase. Cei mai de seamă giuvaergii ai timpului fuseseră chemaţi la Petersburg: Pfisterer, Posier, Duval... Printre operele de artă ale acestor maeştri vom cita în primul rând: două coroane, sceptrul imperial, mărul imperial şi lanţul cel mare al ordinului Sf. Andrei. Marea coroană împărătească a fost făcută pentru încoronarea Caterinei I, de giuvaergiul Posier în anul 1762. Această coroană care a fost întrebuinţată la şapte încoronări — dela Caterina II până la Nicolae II—în afară de valoarea proprie a materialului, e unică prin realizarea ei artistică. Are în total 4963 pietre preţioase în greutate de 2858 carate printre cari 75 perle mari şi un rubin mare de 400 carate. Acest rubin a fost cumpărat în anul 1676 de trimisul rus la Peking, cu 26720 ruble. Coroana e neînchipuit de graţioasă şi uşoară, cântărind totuşi două chilograme jumătate. Mărul imperial e alcătuit dintr'o ghiulea goală de aur şlefuit şi bogat împodobită cu briliante. Crucea şade pe un safir de o mărime neobişnuită. Mărul imperial şi sceptrul datează din timpul Caterinei II. Sceptrul e alcătuit dintr'un baston de aur şi un măr de aur prins în opt cercuri împodobite cu briliante. Podoaba de seamă a sceptrului e renumitul diamant Orlow de 195 carate. Se spune că diamantul Orlow vine din India unde împreună cu alt diamant de aceeaşi mărime alcătuise ochii unui Buddha din palatul unui prinţ indian. La începutul veacului al 18-lea piatra fusese furată de un soldat francez şi a ajuns astfel în Europa. Fireşte, e greu de controlat această legendă. Fapt sigur e că acest diamant a fost cumpărat în anul 1773 de prinţul Orlow, favoritul Caterinei. Prinţul căzuse tocmai în dizgraţia ţarinei; dar când spre împăcare îi trimise de ziua numelui ei acest diamant, a cărui valoare trece de 400.000 ruble, nu numai că prinţul şi-a redobândit graţia ţarinei, dar a fost acoperit de daruri de preţ şi titluri nobiliare.

Aşa numita „coroana mică" a fost lucrată la sfârşitul veacului 18 pentru împărăteasa Maria Fedorowna de soţul ei Paul. O a doua coroană, asemănătoare a fost lucrată pentru încoronarea — ultima — din 1894, întrucât s'au întrebuinţat două coroane: una pentru ţarina văduvă Maria Fedorowna şi alta pentru soţia lui Nicolae II, Alexandra Feodorowna. Această coroană mai nouă, care a costat totuşi foarte scump, nu poate fi asemuită nici pe dedeparte cu celelalte coroane în ce priveşte valoarea artistică şi pietrele preţioase întrebuinţate. Arta giuvaergiei se afla pe o treaptă mai ridicată în veacul 17 şi 18 decât azi. Tot atât de originale sunt şi buchetele de flori alcătuite din diamante şi care slujeau la împodobirea corsajelor. E de remarcat în special marele buchet din flori de smaralde şi flori de briliante pe care-l purta în deosebi Caterina II. Dacă apeşi pe un buton nevăzut, buchetul se deschide, apare o mică privighetoare din pietre preţioase de diferite culori, dă din aripi şi arpegiază un lied.

In afară de pietrele preţioase şi podoabele amintite mai sus, Sovietele mai posedă o colecţie extrem de bogată din cele mai rare bijuterii care prin arta cu care au fost lucrate şi frumuseţea lor, au valoarea pietrelor preţioase. Intregul tezaur e preţuit la 350 milioane ruble aur, adică vreo 35 miliarde lei.

A apărut:
CUVINTE POTRIVITE
(VERSURI)
de TUDOR ARGHEZI
Preţul 250 LEI
De vânzare la Fundaţia culturală Principele Carol, Str. Latină No. 10, Bucureşti (Telefon 47/43).

Din viaţa amoroasă a lui George Sand

In noua sa lucrare „Chopin sau Poetul" Guy de Pourtalès ne povesteşte într'o formă simplă, concisă şi sugestivă viaţa de aventuri amoroase a Aurorei Dudevant, aceea care adoptase penru literatură pseudonimul de George Sand.

Să trăiască, spune Pourtalès, a fost grija esenţială a acestei femei mărunte, lacome şi atât de minunat înzestrată pentru toate extravaganţele spiritului şi ale cărnii. Gloria şi iubirea au alcătuit dubla problemă a fericirii către care năzuia.

La douăzeci şi şapte de ani, provinciala aceasta şi-a scris cea dintâi carte şi şi-a ales primul amant. La treizeci de ani, ar fi putut să spună ca şi străbunicul ei, mareşalul de Saxa: „Viaţa e un vis. Am trăit puţin dar frumos!"

George Sannd

In al treizeci şi patrulea an „cette faunesse surprenante" — cum îi place lui Pourtalès s'o numească—se credea ajunsă la capăt şi pentru totdeauna desgustată de plăcere. Nu bănuia că boala dorinţei când şi-a deschis într'o fiinţă rana ei vecinic vie, n'are prea mulţi sorţi de vindecare.

Or, dorinţei acesteia nestăpânite, Aurora Dudevant îi mai adăuga şi gustul lungilor asocieri. Işi conformase astfel inima şi mintea, şi se familiarizase în acelaş timp cu patul şi cu cugetarea.

Jules Sandeau i-a furnizat numele de scriitoare, teoriile asupra „amorului liber şi divin" şi cea dintâi prietenie amoroasă.

Decepţia care urmă după această încercare, o făcu să declare război oricărui jug, chiar şi sentimentului.

Pentru a scăpa de amintirile care o tulburau, căută o tămăduire inteligentă, împotriva amorului, şi minunat de antiseptică, în braţele lui Mallarmée.

Iată ce mărturiseşte ea într'o scrisoare:

„Intr'una din acele zile de plictiseală şi de disperare, am întâlnit un om care nu se îndoia de nimic, un bărbat liniştit şi puternic, care nu înţelegea nimic din firea mea şi care-şi bătea joc de durerile mele. Vigoarea spiritului său, mă fascină dela început; opt zile crezui că el cunoaşte taina fericirii, că mi-o va împărtăşi şi mie, că nepăsarea lui dispreţuitoare mă va vindeca de susceptibilităţile mele copilăreşti. Imi închipuiam că suferise ca şi mine şi că triumfase asupra sensibilităţi sale exterioare. Nu ştiu încă dacă m'am înşelat; nu ştiu dacă omul acesta e puternic prin măreţia sau prin sărăcia lui... In sfârşit, mă port la treizeci de ani cum nici o fetiţă de cincisprezece ani nu s'ar purta...."

Femeia aceasta atât de învăluită în cuvinte, găseşte uneori accente care să ne îngădue să pătrundem adâncurile ei sufleteşti.

In aceeaş scrisoare, adresată lui Saint-Beuve, ea adăuga:

„Dacă Prosper Merimée m'ar fi înţeles, poate m'ar fi iubit, şi dacă m'ar fi iubit, m'ar fi făcut să mă supun voinţei sale,— şi dacă aşi fi fost în stare să mă supun unui bărbat, aşi fi fost mântuită, **căci libertatea mea mă roade şi mă ucide...**"

Aceasta era adevărata boală a acestui mare temperament. Avea nevoie de un stăpân, şi nu-l căuta decât printre cei slabi. Uşoara ei inversiune psihologică determina erorile psihologice din care s'au născut apoi toate greşelile ce le-a săvârşit împotriva liniştei sale.

Lipsea un bărbat din viaţa lui George Sand, lipsea un fel de amant ideal, stăpân pe gândurile ei şi sclav trupului ei,— acel faimos alter-ego al nostru, care ne solicită instinctele fără să le poată sătura vre-odată, care născoceşte suferinţele noastre cele mai scumpe şi care ne înalţă ca pe îngeri până la desmierdările mistice ale sufletelor.

Greutatea este să găsim întrunite într'un singur trup toate culorile neurasteniilor noastre.

Truda aceasta o numea George Sand „căutarea adevărului". Şi la urma-urmei de ce nu? Se numeşte adevăr, ritmul după care ni se pare că maşina noastră dă cel mai mare rendement fie în plăcere, fie în durere, în muncă sau în dragoste.

Trebuie să-l facem însă lui George Sand dreptate: după răul individual, sufletul plastic se pasiona tot atât de mult de răul general; „suferinţa rasei, vederea, cunoaşterea, meditarea asupra destinului omului" o preocupau cu deosebire, şi se uita adesea pe sine, pentru a-i înţelege pe ceilalţi.

Ea a ştiut să lase să-i îmbătrânească inteligenţa; a ştiut să dea vârstă gândurilor sale.

Şi totuşi, cu toate că a luat parte la luptele ideologice ale secolului, în ciuda influenţei pe care a exercitat-o de tânără asupra spiritelor vremii sale, geamătul profund al acestei femei e acela al Leliei sale: — „De zece mii de ani îi strig infinitului: „adevăr! adevăr!" şi infinitul îmi răspunde: „dorinţă, dorinţă!"...

Anecdote

Dublu înţeles:

Poetul. — Aşi putea cunoaşte, domnule redactor, părerea dv. asupra ultimului meu volum?

Redactorul. — N'are nici o importanţă.

* * *

Pictură modernă.

Un pictor către un coleg:—Mizerie!... N'am băgat de seamă şi m'am aşezat pe paletă !...

Amicul: — Perfect! Tae turul pantalonilor, pune-l în ramă şi trimite-l la Salonul Oficial! Va fi tabloul tău cel mai bun!...

* * *

Plecând din hotelul unde stătuse câteva ore, d. Berger se pomeni asaltat de o sumedenie de servitori, servitoare, portari, băeţi de serviciu, pentru bacşiş. Abea scăpat şi pe jumătate urcat în automobil, d. Berger zări şi un mic groom care-i surâdea, spunând: „Cred că domnul nu mă va uita nici pe mine..."

— Desigur că nu! răspunse d. Berger strângându-i călduros mâna. Am să-ţi scriu!...

* * *

Directorul gimnaziului îşi termină conferinţa moralizatoare din amfiteatrul şcolii, pe un ton emoţionant şi patetic:

— Şi acum, copiii mei, duce-ţi-vă cu Dumnezeu!...—Dar unul câte unul măgarilor! se răsti el furios, zărind pe elevi dând fuga spre eşire.

* * *

Intelectualul.

Profesorul X îşi petrecuse seara într'o familie de prieteni. La plecare ploua însă atât de tare, că fu rugat să rămâe. Profesorul primi. Pe neaşteptate musafirul dispăru fără să fi băgat cineva de seamă. Când familia era gata să plece să se culce, se pomeniră cu profesorul intrând pe uşă, ud leoarcă!

Se dusese acasă să-şi ia cămaşa de noapte.

* * *

A. către un amic: — Frumos papagal ai!... Vorbeşte?

B. — Când l'am cumpărat, da. De când aude însă pe nevastă-mea vorbind, a amuţit.

Cugetări

Nu căutând o aplicaţie se fac descoperirile, ci cercetând faptele, legile ştiinţifice, într'un cuvânt ştiinţa pură.

* * *

Adevărata ştiinţă nu suprimă nimic, ea caută pururea şi priveşte drept în faţă, fără a se turbura, lucrurile pe care încă nu le înţelege. A nega lucrurile nu înseamnă a le suprima; înseamnă a închide ochii şi a crede că lumina nu există.

Claude Bernard

E o iluzie să deduci totul din principii absolute: cine vrea să se razime pe absolut, nu se razimă pe nimic.

Berthelot

„ZOOLOGICE"

Cocorii

C'un scârţâit de osie neunsă,
Dispar adânc în zarea cenuşie...
Şi'n depărtarea de tristeţi, impunsă,
Cocorii fac în drum geografie.

Se pierd în sbor simetric şi umil
Ca nişte detronaţi monarhi ai zării
Ce merg spre 'ndepărtatul lor exil,
Purtând în ochi blazonul resemnării...

Solfegiu

Parfumul primăverii a'mbătat
Văzduhul cu miresme tari; iar nucul
In zale de frunziş s'a îmbrăcat, —
Şi, cadenţat, solfegiază cucul....

Ecou-i ţine isonul grăbit
Şi notele tăcerea grea, o şterg;
Apare cucul din frunziş, subit,
Ca dintr'un ceas de lemn din Nüremberg!

ALEXANDRU BILCIURESCU

Din „Glasuri în surdină" *)

Paradisul pierdut

Lângă cărarea şerpuitoare, în al cărei veşted frunziş paşii lunecă şi se adâncesc ca în blănuri molatece, — la o cotitură, e o mică pajişte împrejmuită de ştejari bătrâni: — un templu cu negre coloane brăzdate, cu vibrătoare cupolă prin care se filtrează lumina. O blândă lumină, ce se aşterne peste lucruri ca văluri diafane. Pare să fie acolo sanctuarul pădurii — inima în care susură pacea profunzimilor răcoroase; în care se amestecă vastele respirări ale veşniciei impregnate în haosul vegetal; în care se vădeşte miriadara germinare a firii, obscura voluptate a pământului care se lasă supt de foamea creaturilor sale.

Miron e cuprins iarăşi de beţia singurătăţii. Caşicum ar sorbi şi el seva nesecată, simte cum urcă prin el elanurile pădurii, cum se redeschid în el eflorescenţele reveriei, cum pâlpâe gândurile învăluite în sentimente — ca stelele într'o vaporoasă aureolă. Dar prin toate, ca eterul atotpătrunzător, stăruie acea cucernicie pură, fără Dumnezeu, fără idealuri precise: — exaltare spre slava armoniilor.

Se sbate în el spiritul — ca un vultur care vrea să-şi ia sborul, dar e reţinut de lanţul robiei: îşi simte greutatea trupului şi legăturile trainice, cari îl ţin prizonier în inchisoarea lui de carne şi de oase. Se avântă, nu numai sub impulsiunile firii, ci cu voinţa pe care i-o luminează conştiinţa. Vrea să răsbată negura existenţelor vremelnice, contopindu-se în fericirea ce nu mai doreşte, în desăvârşirea ce nu mai caută alte întrupări. Dar, mai crâncen, resimte fatalităţile pământene: sclavia lui de fiu al maternităţii dureroase; nimicnicia lui de animal ce trebue să se menţină printre primejdii ascunse sau sfidătoare, — în această lume unde, după înălţare, e inevitabilă căderea şi după noua înălţare mai pasionată, căderea e şi mai profundă...

Acest dor de Nirvana budistă — purificată de mituri şi complectată cu spiritualismul modern — îl cuprinde pe Miron în unele ore mistice, cari contrazic optimismul său robust ce tinde doar să echilibreze libertatea interioară cu necesităţile fatale. O contrazicere, firească însă, pentru acele suflete nepotolite, pentru acele minţi torturate — prea devreme — de întrebările conştiinţei. Dorul acesta nu se deosebeşte mult nici de extazul creştinismului primitiv: — adorarea religioasă este, pretutindeni, năzuinţa de-a trece prin moarte trupească în imortalitatea spirituală.

Ca o agonie stărue dorul. El se repercutează şi în simţurile lui Miron. O iritaţie maladivă îi dă acea tremurare a cărnii, acea langoare a membrelor care îl face să se lase, descordat, în iarbă. Melancolia adolescenţii virgine îl roade în piept, ca o foame. Umezeala tenace a pădurii îl pătrunde, e înfiorat câteva clipe şi iar se încovoaie sub stâncile tristeţii. Gem, în tăcerea lui, aspiraţii către Necunoscutul fascinant: l-a cunoscut cândva? de ce nu i-a rămas măcar memoria existenţelor anterioare?

Privirea turbure e ţintuită spre strania visiune deacolo, din mijlocul templului fremătător. E un arbore mic, de esenţă rară, rătăcit prin aceste păduri de stejari, de fagi, de brazi. N'are obişnuita formă a copacului. Cu coroana mai mult largă decât înaltă, atârnândă ca nişte plete, el pare un altar demult părăsit, năpădit de ierburi şi de ederă. Dar privirea stăruitoare descoperă, sub vălurile străvezii, formele omeneşti ale trunchiului cu coaja netedă, cenuşie. Inadevăr, imagina se contureaza neliniştitoare, dramatică: un corp omenesc răsturnat, e trunchiul. Capul, umerii, mâinile sunt înfipte în pământ; torsul e răsucit de încordare, cu brazda şirii spinării, cu umflăturile muşchiuloase ale spatelui de atlet încleştat în luptă. Cele două ramuri cari se desfac din trunchiu, arată întocmai ca două picioare, îndoite şi depărtate în efortul lor, cu vinele şi tendoanele reliefate. Titanica trudă a unui îngropat de viu, care îşi avântă greutatea, voind s'o smulgă din gura amorfă care l-a înghiţit în parte. O visiune atroce, pe care privirea întărâtată o însufleţeşte tot mai mult. Se sbate corpul gol, se suceşte, tremură de istovire — şi iar se smulge, se învârteşte în juru-i; se arcueşte, se destinde — şi crengile flexibile flutură în vânt...

Nepotolită e tortura îngropatului. Miron n'o poate îndura — căci ea se resfrânge şi în sufletul său, îngropat în camera lui potrivnică, tentaculară. Şi, deodată, visiunea din mijlocul pajiştei se contopeşte cu sufletul lui Miron. Ea este o întrupare a destinului său. E mai mult decât un simbol. E un adevăr viu, o necruţătoare confirmare. Şi copacul-om îi spune legenda lui reală:

...Acolo, sus, în nesfârşirea armoniilor astrale, un spirit dintre nenumăratele spirite înfrăţite în Unitatea supremă, a fost alesul pătimirii. De care divinitate cu capricii, suverane sau cu secrete intenţiuni?... Şi alesul a fost prăbuşit din fericirea lui. Cădea prin hăul din ce în ce mai dens, mai rebel; şi, pe măsură ce cădea, spiritul se condensa, se materializa, se umaniza... Cădea, cădea, străpuns de teroare, muşcat de desnădejde... Şi isbitura teribilă i-a vădit fundul abisului. S'a adâncit cu mâinile şi capul în Terra cea flămândă: — şi ea îl ţine, pătimaşă. Căci inepuisabilă e viaţa acestui trimis al eternităţii, care se sbate în sanctuarul pădurii milenare. Pământul îi soarbe forţele pure şi le risipeşte, prin obscure rădăcini, în tot cuprinsul său. Se fecundează: — pretutindeni, nasc alte întrupări cari seamănă cu dânsul, exilatul din pajiştea pădurii. Caşi dânsul, ele se sbat în închisoarea lor de carne flagelată de instincte; caşi dânsul, misionar martir, sufletele omeneşti sânt arse, nu rareori, de dorul reîntoarcerii, acolo sus, în împărăţiile desvârşite ale spiritelor...

EUGEN RELGIS

*) Roman ce apare în curând, în editura Brănişteanu.

Atitudinea de ironie şi de sarcasm pe care vigurosul scriitor francez
OCTAVE MIRBEAU
o are în faţa minciunilor şi prefăcătoriilor vieţii, e accentuată la potenţial în puternica şi impresionanta povestire
UN OM SENSIBIL
pe care o publică într'o foarte îngrijită traducere, datorită d-nei Julieta H. Blazian, excelenta colecţie de popularizare
Biblioteca „DIMINEAŢA" No. 80
Preţul unui volumaş numai lei

Scrisori din Paris

Spre... „Nemurire"

Alegerile celor doi „nemuritori" pentru Academia Franceză vor avea loc la 30 Iunie a. c., însă, intrigile prealabile începute acum câteva luni au și ajuns la limita tensiunii posibile. Numărul candidaților — paisprezece — e neobicinuit de mare; între alții: Tristan Bernard, Claude Farrère, Paul Faure, prof. Richet, etc.... Pretutindeni nu contenesc discuțiunile aprinse asupra șanselor fiecărui candidat; se încheie și numeroase pariuri. Se afirmă că Tristan Bernard s'ar fi compromis definitiv, trimițându-și declarația la Academie cu ajutorul poștei... pneumatice: că „originalitatea" aceasta îl va menține „muritor".

Se mai spune că Claude Farrère și Abel Hermant au prea mulți dușmani din cauza activității lor caustice și n'au nici o șansă.

Alții cred că Hermant nu trebue să piardă speranța: el va candida pentru a patra oară — ce-i drept — dar Victor Hugo n'a căzut de patru ori în alegeri sau Alfred de Vigny de cinci ori și Emile Augier de trei ori? Aceștia au învins doar la urma urmei... Dar acei care pierd speranța mai trebue să ție seamă și de faptul, că foarte multe celebrități franceze n'au intrat în numărul „nemuritorilor". Insiși academicienii explică acest fenomen astfel: n'a permis-o „spiritul atotputernic al vremei"; sau — Academia trebue să aibă un caracter de salon literar de cea mai strictă și supremă morală (dacă nu mai simplu: de plictis neîntrecut)... Molière n'a fost „nemuritor", de oarece juca teatru — ceiace nu-i ertase biserica. Balzac n'a fost admis în Academie, fiind un boem dezordonat. Flaubert — fiindcă tribunalul i-a condamnat romanul Madame Bovary ca operă imorală. Theophile Gautier — fiindcă scrisese în tinerețe ceva cam pornografic; și adversarii lui au trimis tuturor academicienilor, în ajunul alegerii, câte un exemplar al acestui „păcat din tinerețe". Daudet? — Dar tocmai el a scris cea mai veninoasă satiră asupra Academiei — „Nemuritorul"! Zola — pentrucă avea o limbă grea și niște vederi prea îndrăznețe. Maupassant — pentrucă murise prea de vreme, etc. etc...

Atunci: din care elemente se recrutează Academia? Voltaire a răspuns odinioară astfel: „Academia Franceză e o instituție în care sunt primite persoane cu titluri de nobleță, demnitari superiori, prelați, judecători, avocați, medici, geometri și chiar... scriitori". Astăzi, Voltaire n'ar fi avut dreptate. Actuala Academie franceză numără 18 literați, 8 istorici, 4 bărbați politici, 3 militari, 1 matematician, 1 filozof, 1 avocat, 1 diplomat și un pictor. Bartou afirmă (e membru al Academiei și el) că Academia trebue să fie o „Adunare a celor mai străluciți reprezentanți ai spiritului francez" nu numai ca personalități, ci și ca expresii ale anumitelor forțe, care au creiat măreția Franței și a culturei sale. De aceia Academia numără în sânul ei pe reprezentanții bisericii franceze și ai aristocrației. De aceia adică a fost ales în sânul ei nepotul ducelui Richelieu, devenit celebru mulțumită unor aventuri amoroase: el era aproape analfabet și nu putea scrie nici un bilețel cu mâna lui. Astăzi vedem în Academie pe nu „nemuritor" care se numește Ducele de la Force: meritele literare ale acestei persoane se reduc la câteva broșuri scrise despre toți strămoșii... autorului. Apoi mareșalul Lyautey fusese ales în Academie, în calitate de mare administrator al coloniilor sau ca promotor al culturii franceze în America de Nord....

Jean Bernard, autorul cronicilor „Viața Pariziană" din ziarul „Liberté" afirmă că în ajunul alegerilor se vor mai fixa încă două candidaturi de mari jurnaliști, și că unul dintre ei va fi ales cu scopul ca Academia să aibă în sânul ei, pentru prima oară, și un reprezentant al celei „de a șeaptea mare putere".

După cum se știe, acum doi ani Charles Maurras a candidat la Academie și a căzut sub pretextul că nu e un jurnalist pur...

UN RAPIN

Anecdote medicale

— Atunci, doctore, e grav ceeace am în stomac!
— Doamnă, autopsia ne-o va spune.

* * *

Domnișoara X... întreabă pe doctor.

— Spune-mi, te rog, domnule doctor, ce e acela amor platonic?

— O, e foarte simplu copila mea: ca toate tonicele, e un excitant.

* * *

O doamnă foarte avară și destul de bogată, se făcea în fiecare an că uită să plătească contul medicului. Intr'o zi, întâlnindu-l pe stradă, se gândi să obțină o consultație gratuită:

— Ce faci, doctore, când ești răcit? întrebă ea.
— Tușesc, doamnă, răspunse doctorul salutând-o.

* * *

— Doamnă, spuse doctorul, boala soțului dv., nu e gravă. Ceeace-i trebuie, este un repaoz absolut. Am prescris o poțiune calmantă, chiar puțin stupefiantă.
— Și de câte ori pe zi trebue să-i dau s'o ia?
— N'o să-i dați să ia de loc, doamnă. Poțiunea e pentru dv.: de patru ori pe zi.

* * *

Doctorul după ce a examinat o clientă tânără și frumoasă:

— N'aveți nimic, domnișoară, dar sunteți la vârsta la care o fată tânără trebuie să se mărite.
— Dar, doctore, sunt măritată de șase luni.
— Atunci... divorțați 1).

*) Din volumul „Sub abat-jour".

Cronica teatrală

Sfârșitul stagiunii

Teatrele își vor închide în curând porțile. De-aceia un bilanț al actualei stagiuni se poate alcătui de pe acuma — numai dacă autorii dramatici români n'au de gând să ne facă o surpriză în ultimul moment.

Toate piesele originale, reprezentate pentru prima oară în această stagiune, au căzut rând pe rând (și cu câtă dreptate!), fie că autorii erau la debut, fie că ei făceau parte de mult din Societatea Autorilor Dramatici... ocupând chiar locul de președinte.

Autorul român nu s'a putut manifesta la teatrele particulare — deoarece deficitul lor eventual privește numai pe cele câteva persoane fizice din fruntea acestor întreprinderi — ci s'a introdus la Teatrul Național, căci Statul pe lângă atâtea și atâtea sarcini mai poate susținea și câteva piese proaste.

Apoi teatrele particulare n'au decât personalul strict necesar, care nu poate fi expus la epuizare prin piese cu câte trei-patru reprezentații, — pe când Teatrul Național posedă o sumă de energii prea hodinite...

Există un comitet de lectură al Teatrului Național. Acest comitet, — nu știm din ce pricini, — nu și-a făcut datoria. Nu și-au dat samă membrii comitetului de calitatea pieselor admise? Și-au închipuit ei că, cu astfel de piese, se încurajează literatura națională?

Noi nu credem că un autor slab devine forte printr'o serie de reprezentații, — după cum nici un spectator cu înclinații teatrale nu ajunge bun autor asistând, câțiva ani, la spectacole cu piese proaste.

Dar cunoaștem cazuri când autori de merit — ale căror opere n'au fost reprezentate — au scris în umbră piese după piese care, într'o bună zi, s'au impus lumii întregi.

Credem că Teatrul Regina Maria, alegând piese bune (cu unele excepții numai) de autori străini și jucându-le acătării, face un mai mare serviciu chiar literaturii dramatice originale decât Teatrul Național — întrucât creiază și întreține o atmosferă de artă adevărată, nu de cabotinagiu.

Dintre autorii români unii sunt stăpâni pe limbă și stil. Aceștia, în loc să-și piardă timpul cu piese originale, mai bine s'ar ocupa cu tradusul lucrărilor străine. Atunci n'am mai auzi traduceri monstruoase ca multe din cele de azi. Gândiți-vă numai la „Veșnicul tânăr", care se reprezintă acum...

Spre sfârșitul stagiunii, atât Teatrul Regina Maria cât și Teatrul Național au recurs la piese care fac legătura intre comedie și revistă. Spectatorii nu mai pot sta în localuri. Parcă a început să le fie foame. Iar setea le deviază atenția dela picioarele actrițelor la bateriile pline de brumă...

De-aceia la Teatrul Național se reprezintă comedia „Veșnicul tânăr". Regizorul a garnisit-o și cu muzică (sau poate se aud acordurile orhestrei dela vre-un Grătar din apropiere).

Iar Teatrul Regina Maria joacă „Foc de pae", piesă nostimă — recurgând pentru eroină la o actriță adecvată acestui soiu de roluri.

Păcat că d. Iancovescu, cu „Azais", lipsește din Capitală...

Pe când teatrele și-au potrivit repertoriul după sezon, împrospătându-și forțele unul dela altul, — Opera Română, cu glasul stins de atâta zbucium, a apelat pentru ultimele accente la cântăreți de peste graniță: români și străini. Astfel i s'a dat prilej d-lui Onofrei să-și revadă țara, cântând...

M. SEVASTOS

Raporturile economice dintre sate și orașe

Atât în ceeace privește schimbul interior, cât și în ceeace privește importul și exportul, țările române au fost continuu sub influența a două linii comerciale: a) una care străbate Moldova și leagă Liowul cu Suceava și cu marea, la Cetatea-Albă; b) cea de-a doua, care leagă centrul european cu Dunărea prin Brașov și Sibiu, până la Brăila. Centrele cele mai de seamă s'au desvoltat pe lângă aceste căi de comunicație, — a spus d. Tașcă în conferința dela I. S. R.

Comerțul interior se făcea în târguri periodice: iarmaroacele. In aceste iarmaroace schimbul se făcea mai ales de către producătorii boieri. Sătenii nu produceau îndeobște decât atâta cât le trebuia lor. Numai răzeșii și moșnenii produceau și pentru schimb și făceau un întins comerț cu vitele și cu produsul gospodăriei lor în târgurile anuale.

După 1740, țăranul este liberat de iobăgie, dar starea lui nu se îmbunătățește simțitor.

De-abia după 1800 starea țăranului se îmbunătățește și relațiuni economice mai dese se stabilesc între sate și orașe.

Infățișarea raporturilor dintre sate și orașe s'a schimbat complet în vremurile noastre. Nu mai avem economia domestică închisă; azi avem o formă economică superioară.

Și acum, ca și mai înainte, schimbul se face prin intermediari. Acești intermediari, și atunci când îi cumpără produsele, ca și atunci când îi vând pe cele industriale, sunt foarte bine organizați, ei formează adevărate societăți de speculă.

Toată cauza și a relei producțiuni și a inferiorității schimbului la sate stă în faptul că țăranul este un izolat. Intre el și ceilalți săteni nu există nici un fel de legătură, nici un fel de asociație, nici o solidaritate.

Dacă veacurile al XVIII-lea și al XIX-lea sunt caracterizate prin individualism, veacul al XX-lea este veacul asociațiunii.

Conferențiarul arată că trebue să intre și satele în mișcarea generală a veacului. Binefacerile asociației trebuie să li se aplice și lor. Pentru scoaterea producțiunii de sub domnia întâmplării, trebue să se constitue asociațiuni cooperative de producțiune. Pentru a libera schimbul săteanului de tirania intermediarului, trebuie să se constitue cooperative de vânzare. Dacă până acum aceste cooperative nu au dat rezultatul dorit, este pentrucă nu s'a găsit încă organul de legătură dintre ele. Trebuie să se înființeze mari birouri de en-gros, formate atât de țăranii din cooperativele de vânzare, cât și din târgoveții din cooperativele de consumație, cari să cumpere produsele unora și să le distribuie celorlalte.

Intermediarul are rolul lui în economie și în schimb.

El nu poate fi suprimat. Acei cari au dus lupta împotriva intermediarului și au căutat suprimarea lui au greșit. D. Tașcă nu cere suprimarea lui, ci înlocuirea lui cu o societate cooperativă.

Aceasta este îndrumarea care trebue dată naționalismului nostru. Naționalismul nu trebuie să fie sterp și distructiv; el trebue să fie fecund și constructiv. Nimic nu se clădește pe ură, dar s'au clădit civilizații întregi pe dragoste.

Cronica Șahului

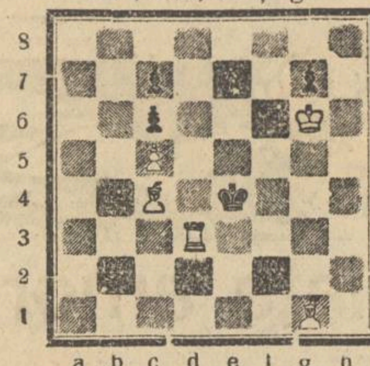
PROBLEMA No. 18

de **I. Glückman**, Iași

(inedită)

Negru (4 *figuri*)

Ré4, Pc6, c7 și g7

Alb (5 *figuri*)

Rg6, Td3, Nc4 și g1, Pc5

Alb joacă și face mat în 4 mutări

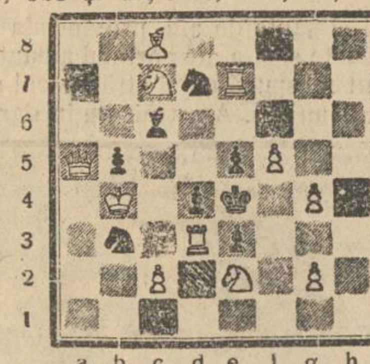
PROBLEMA No. 19

de **M. Rabinovici**, Dorohoi

(inedită)

Negru (8 *figuri*)

Ré4, Cb3 și d7, Nc6, Pb5, d4, é3 și é5

Alb (11 *figuri*)

Rb4, Da5, Td3 și é7, Cc7 și é2, Nc8, Pc2, f5, g2 și g4

Alb joaca și face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 10

Jucată în concursul internațional dela Newyork la 9 Martie 1927

Alb. **J R Capablanca** *Negru.* **R. Spielmann**

Gambitul Damei

1. d2—d4, d7—d5; 2. Cg1—f3, é7—é6; 3. c2—c4, Cb8—d7; 4. Cb1—c3, Cg8—f6; 5. Nc1—g5, Nf8—b4; Spielmann joacă întocmai cum a jucat Capablanca cu negru în prima lor întâlnire din acest concurs. Campionul lumii i-a pregătit însă o noutate! 6. c4×d5, é6×d5; 7. Dd1—a4, tendința de simplificare urmărită prin această mutare este caracteristică pentru stilul lui Capablanca. 7....., Nb4×c3+; 8. b2×c3, 0—0; 9. é2—é3; c7—c5; 10. Nf1—d3, c5—c4; 11. Nd3—c2, Dd8—é7; 12. 0—0, a7—a6; 13. Tf1—é1, Dé7—é6; 14. Cf3—d2, b7—b5; 15. Da4—a5, Cf6—é4; 16. Cd2×é4, d5×é4; 17. a2—a4!, Dé6—d5; Cu scopul de a-și desvolta N la b7 și a-și apăra pionii; negrul nu bănuește însă planul adversarului căci altfel ar fi jucat b5×a4. 18. a4×b5!! Campionul lumii decide repede partida printr'o frumoasă combinație. 18....., Dd5×g5; 19. Nc2×é4, Ta8—b8; dacă juca T la a7 atunci urma poanta combinației b6!, D×D; b6×a7!!, D×a1; T×D, Cb6; Tb1! 20. b5×a6, Tb8—b5; 21. Da5—c7, Cd7—b6; 22. a6—a7, NC8—h3; 23. Té1—b1! sfărâmă orice încercare de rezistență. 23......, Tb5×b1+; 24. Ta1×b1, f7—f5. (La 23. Tc8 urma 24. D×b6!, T×D; 25. T×T, cu amenințarea imparabilă a8D sau Tb8). 25. Né4—f3, f5—f4; 26. é3×f4 și negrul a abandonat.

Soluția problemei No. 11 (Ianovcic)

Alb (9 figuri): Rh6, Th5, Cg7, Ng5, Pc5, d3, é2, h3 și h4. Negru (7 figuri): Ré5, Nb8, Pd4, d5, é3, f5 și f7.
Mat în 3 mutări.

1. Rh6—h7, f7—f6; 2. Nh6 și 3. T×f5+ mat. 1......, Nd6. 2. Né7 1......, Nc7; 2. Nd8 etc.

Soluția problemei No. 12 (Loewenton)

Alb (9 figuri): Ra2, Dh1, Ta4 și g4, Ca6 și é4, Nd7, Pc2 și d2. Negru (7 figuri): Rd5, Cb5 și f4, Nd4, Pa7, c3 și é5.
Mat în 2 mutări.

1. Dh1—b1!

La 1. Dh6 negru răspunde Cg6. La 1. Dh8, Cc7. La 1. Cb4+ Rc4 și nu mai e mat în a doua mutare.

AM PRIMIT SOLUȚIUNI CORECTE DELA: Gică Alexandrescu, Elza M. Bramarc, Gabriel Brottmann & Sady Barber, I. L. Lewin, Topsy, Jacques Rosenzwitt, Nicu Tănăsescu, Samuel Thau, Sandu Ungureanu, *București;* Sandu Reiter, Iuliu Weismann, *Câmpina;* Lazăr Rusulescu, Victor Simu, *Caransebeș;* Alexandru Gh. Popovici, *Craiova;* M. Rabinovici, L. Rabinsohn, Calman Scharff, *Dorohoi;* G. Max, *Galați;* B. I. Semo, *Giurgiu;* Gheorghe V. Axinte, O. Costăchel, D.& M. Davidsohn, Aurel Gluckmann, Paul Leibovici, Vasile Leonescu, Maria Stein, *Iași;* Victor Pirozinski, *Pașcani;* H. Ianovici, Avram Rabinovici, M. Segall, *P. Neamț;* Isidore Fain, *Ștefănești;* Ștefan Fedorovicz, Emil Schechter, *Tg. Neamț;* Iosif Schlarko, *Timișoara,* (11 și 12); Carol Marcovici, *Iași;* Gheorghe I. Mocrjițchi, *Timișoara* (11). Basile Mărculescu, *București;* Riven Schwartz, *Ștefănești;* Elena Marian, Craiova (12).

AM MAI PRIMIT LA TIMP SOLUȚIUNI CORECTE DELA: Jacques Rosenzwitt, *București;* Alexandru Gh. Popovici, *Craiova,* (9 și 10).

CORESPONDENȚA

Tel-Aviv. — A. C. — Mulțumim pentru simpatia ce ne-o arătați. Problema dv., deși corectă, e prea simplă. Mai trimeteți.
Dorohoi. — DOR — Problema dv. (Ré5, Rb6) e slabă.
Câmpina. — I. W. — Idem.
Piatra-Neamț. — H. I. — Nepublicabilă.

ȘTIRI

♜ Cu ocazia inaugurării palatului din *Camberra* (noua capitală a Australiei), destinat parlamentului, s'au jucat prin *radiotelegrafie* șase partide de șah între parlamentarii Australieni și Englezi.

Interesant este faptul că *Ducele de York* (al doilea fiu al regelui Angliei) care a asistat la această solemnitate, a început prima partidă având ca adversar pe d-l *Baldwin,* primul ministru englez.

E de relevat faptul că prin aceste partide de șah se face pentru prima dată comunicația radiotelegrafică între Anglia și Australia.

♘ La Berlin are loc al doilea congres internațional al organizațiilor șahiste muncitorești, din următoarele state: Austria, Danemarca, Germania, Rusia și Ungaria. La concursurile organizate cu această ocazie, vor lua parte peste 800(!) de persoane.

♞ La Brema s'a ținut în cursul lunei Aprilie un concurs de șah la care a participat, pe lângă maeștrii germani și marele maestru *Boguljulow*. După cum era de așteptat, maestrul rus a eșit întâiul cu 6 puncte, urmat de: *Brinckmann* 4 jum.; *Wagner* și *Hilse* câte 4; *Carls,* 3 jum.; *Krüger* și *Schönmann* câte 2 jum.; *Holzhausen* cu 1.

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

Curiozități

Invazia turiștilor

In Mai, Iunie și Iulie peste 400.000 turiști americani vor sosi în Europa pe 359 vapoare care aparțin la 20 societăți. 245 vapoare vor pleca din New-York, 41 — din Boston, 66 — din Quebec și Montreal. In total 149 vapoare vor veni în Franța, și restul — la Hamburg, Bremen, Anvers și Geneva.

Bogățiile Braziliei

La a 7-a expoziție de produse tropicale dela Paris, pavilionul Braziliei a fost construit din 12 specii de lemn, din cele mai prețioase, fără cuie și fără clei — numai prin simpla potrivire a bucăților componente: pavilionul a fost strâns și apoi desfăcut după numerele însemnate pe fiecare bârnă sau placă de lemn. Interiorul a demonstrat enorma bogăție a Braziliei în păduri. 58 la sută din suprafața acestei țări, mai mari decât întreaga Europă, prezintă stocul de lemn al lumii. Aci cresc cele mai scumpe specii de pomi: cedru, mahon, palisandru, roz... Bumbacul și cafeaua din Brazilia au ajuns să domine prin piețele străine. Cafeaua ce se produce acolo este cinci optimi din producția mondială. Petrol, cupru, fier, cositor, marganț, platină, aur, diamante se găsesc în Brazilia aproape pretutindeni. Flora și fauna, pene, piei, etc. constitue în Brazilia cele mai vaste și neatinse încă domenii de exploatat.

Calamitatea șobolanilor

Statisticile engleze arată că înainte de 1921 șobolanii pricinuiau Marei Britanii imense pagube care se cifrau la peste 15.000.000 lire pe an. Inmulțirea lor înspăimântătoare ar fi dublat această sumă pentru anul în curs 1927; însă, o lege excepțională votată în 1921 a obligat pe fiecare proprietar de imobil să stârpească șobolanii de pe proprietatea sa. S'a dat atunci proprietarilor un termen scurt —numai de un an — după care judecătoriile urmau să-i amendeze și să-i condamne la închisoare pentru nepăsare în această privință. Măsura aceasta s'a dovedit foarte bună și astăzi numai docurile și unele silozuri vechi din porturile engleze mai suferă din pricina șobolanilor. Se mai găsesc foarte puține din aceste rozătoare pela gospodării dela țară. Se știe că omenirea întreagă ar fi fost demult învinsă de șobolani, dacă nu i-ar fi combătut cu înverșunare. Combaterea a progresat de când s'a constatat faptul, că șobolanii răspândesc ciuma prin puricii lor. In ce privește dezastrul produs de șobolani în agricultură, statisticele din Statele-Unite afirmă că numai cerealele mâncate și stricate de dânșii anual valorează peste 100.000.000 dolari! Indrăzneala lor când își caută hrana, întrece orice închipuire. Ei rod stâlpii de lemn, tuburile de canal și de apă, zidurile, podelele de ciment. Nici o piedică nu-i oprește afară de fier și oțel. In istorie se cunosc cazuri când șobolanii atacau în masse oameni puternici, îi doborau și îi sfâșiau. Mai mulți bețivi căzuți prin colțuri ascunse de clădiri au fost astfel omorâți...

Contra naturii

Scriitorul englez Bernard Shaw e cunoscut ca unul din cei mai riguroși „puritani", extrem de cumpătat în mâncare sobru în tot regimul lui zilnic. Or, împlinind anul trecut 70 de ani, Shaw și-a schimbat brusc „linia de conduită" și a început să ia dela viață tot ceeace ia un om tânăr și sănătos. In ce privește masa, Shaw a trecut la cărnuri, vinuri, gustări picante și aperitive tari. Revistele engleze reproduc fotografii luate în timpul mesei, când Shaw, totdeauna singur, deși mai înainte era nedespărțit pretutindeni de soție, mănâncă și bea la o masă încărcată cu sticle și bucate....

Salvarea e pe... acoperiș!

Câteva case de construcție americane și germane, fac o întinsă propagandă în favoarea acoperișurilor transformate în grădini și în terenuri pentru sport. Se știe că aerul din orașe e mult mai curat la oarecare înălțime decât jos, la nivelul străzilor sau al primelor două etaje; dela etajul al șaselea în sus, aerul e din ce în ce mai sănătos.

Propaganda caselor de construcție se izbește însă de rezistența numeroșilor specialiști și meseriași care trăiesc de pe urma... acoperișurilor tradiționale. Fabricile de țigle, de fier și tinichea în plăci, etc. pornesc și ele ofensiva contra novatorilor, cari caută să convingă, individual, pe fiece capitalist care își proectează vreo clădire înaltă. Novatorii posedă fabricate din timp orice fel de montări dintre cele mai atrăgătoare — adevărate grădini suspendate ale Semiramidei: apă, cascade, umbră, răcoare se instalează cu mare ușurință și dau multă economie de timp. Zgârâie-norii din America au și ajuns la desființarea acoperișurilor. Spitalele, școlile și instituțiile își organizează florăriile, terenurile pentru băi de soare, aleele pentru plimbare — la o înălțime de 20—30 metri și mai sus.

Un record original

Howard Stribling din insula Cuba a câștigat un mare pariu în dolari, mâncând o sută de portocale în două ceasuri.

Oglinzi la încrucișarea de străzi

Cele mai numeroase ciocniri între trăsuri, automobile și tramvae se întâmpla la întretăierile străzilor. Pentru evitarea lor s'au introdus niște oglinzi mari plasate în centrul acestor întretăeri — de 45 grade. Torentul mișcării din strada laterală, care se revarsă la încrucișare, apare foarte clar, deși micșorat, în fața fiecărui șofer sau vizitiu, ceeace îi permite să manevreze ușor pentru a evita ciocnirile din flanc.

BIBLIOGRAFIE

Dr. P. Constantinescu-Iași: „Evoluția stilului moldovenesc", Edit. Viața Românească, Iași.

Dr. P. Constantinescu-Iași: „Originalitatea pridvorului deschis în arhitectura românească", Edit. Viața Românească, Iași.

I. M. Rașcu: Neliniști (Poeme), București, 1927, Prețul 40 lei.

Alexandru Lupeanu: Blajul istoric în icoane, Blaj, 1924, Prețul 10 lei.

Alexandru Lupeanu-Melin: La Piatra Libertății (Cuvânt festiv), Sibiu, 1926.

D. G. Kiriac: Cântările liturgiei pentru copii și popor, Târgu-Jiu 1926, Prețul 25 lei.

Societatea de mâine No. 19; Graiul Românesc No. 4; Revista spiritistă No. 8; Glasul Moților No. 11—12.

CĂRȚI ȘI REVISTE

Dr. P. CONSTANTINESCU-IAȘI: Originalitatea pridvorului deschis în arhitectura românească.

(Institutul de arte grafice «Viața Românească», Iași)

Arta veche românească îi preocupă azi pe mulți dintre specialiștii și teoreticienii noștri de seamă.

O ramură care a stârnit mai puțin pasiunea cercetătorilor e arhitectura. Lucrările mai vechi ale domnilor: Sp. Cegăneanu, Al. Tzigara-Samurcaș, P. Antonescu, G. Balș, V. Drăghiceanu, N. Iorga, O. Tafrali, Ghica-Budești, etc. deosebeau două școale arhitectonice, după caracterele lor esențiale care se diferențiau în Muntenia și Moldova. Intre altele, întrebuințarea pridvorului liber se arăta că e specifică bisericilor din Muntenia unde artiștii își îndreaptau toată atenția asupra porticului de origină bizantină.

In Moldova pridvorul deschis nu apare decât întâmplător, și autorii noștri îl socotesc când de origină locală, când o influență muntenească.

Pentru precizarea acestei chestiuni, d. dr. P. Constantinescu-Iași întreprinde o mai atentă cercetare a monumentelor noastre, revizuind întreaga evoluție a elementului arhitectonic care ne interesează, — și ajunge în esență la următoarele concluzii:

Evoluția construcției introductive e destul de variată în Moldova; pridvorul își schimbă dimensiunile, dar e mereu închis; totuși, nici cel deschis nu-i lipsește. Intr'adevăr, el apare încă din epoca lui Ștefan cel Mare, sub forme modeste și fără a ajunge la desvoltarea celui muntean.

Se pot astfel deosebi două faze: una a încercărilor, dela începutul veacului al XVI-lea, — și a doua, a realizării în bună parte a ceiace era pridvorul liber în Muntenia, cuprinzând două veacuri.

In Moldova nu apare nicăieri slonul brâncovenesc, și din lipsa cmplectă a influențelor italiene, aici s'a resimțit mai mult înrâurirea monumentelor gotice lipsite cu totul de porticuri introductive.

Autorul arată apoi că pridvorul liber a apărut pentru întâia oară în Moldova ca o variație arhitectonică pentru înfrumusețarea monumentului, — cu un veac și jumătate mai înainte de apariția pridvoarelor similare din Muntenia.

Originalitatea pridvorului deschis în arhitectura românească trebue de atribuit școalei din Moldova, strălucitei epoci a lui Petru Rareș în deosebi; de aici fu împrumutat de arhitecții munteni, care l-au dus până la desăvârșire, pentrucă au avut condiții mai prielnice.

Ca o ultimă dovadă că pridvorul liber a fost împrumutat din arhitectura moldovenească este faptul că singurul monument sigur din veacul al XVI-lea cu pridvor liber, Bolnița Coziei, este un produs al influenței moldovenești. Intreaga factură a acestei capodopere — cum a fost considerată de toți descriitorii ei — după planul triconc și liniile elegant de proporționale ale bisericilor lui Ștefan cel Mare, după elementele decorative externe din aceiaș școală este de orgină moldovenească. Insuș pridvorul este o copie a celui dela Moldovița, după pilaștri, sau a celui dela Părhăuți, după dublul etaj. Și faptul se explică lesne prin influența covârșitoare pe care a avut-o Petru Rareș asupra Munteniei și în special asupra lui Radu Paisie, ctitorul Bolniței și domnul susținut de Rareș pe scaunul său.

Volumașul d-lui Constantinescu-Iași aduce o contribuție prețioasă în discuția problemei, — iar argumentele d-sale de ordin științific par în totul întemeiate.

Pentru cercetătorii de mâine, interesantele rezultate obținute de d-sa vor fi pozitive puncte de sprijin.

Jakot Wassermann: Der Aufruhr am den Junker Ernst. Fischer Verlag *)

Tânărul Ernst, în jurul căruia gravitează romanul lui Wassermann, e un poet.

Războaele religioase bântuie cu furie și inchiziția recrutează victime cu nemiluita, după întâmplarea denunțurilor, sub conducerea episcopului Philipp Adolf din Wurzburg, unchiul eroului; în acelaș timp, Ernst, băiat de șeaptesprezece ani, cutreeră satele și orașele din împrejurimi și povestește basme.

La început nu i le ascultă decât copiii; ori unde ajunge se adună în jurul lui un public de fetițe și băeți, care-i sorb cuvintele. In curând însă oamenii vârstnici sunt fermecați și ei, și chiar unchiul cel crud, episcopul.

Dar pe acesta ca și pe pater Gropp, mâna dreaptă a celui dintâi, îi pune pe gânduri dela o vreme puterea „magică" a lui Ernst. Și după multă șovăire—căci Philipp Adolph își iubea mult nepotul—poetul nostru e vârât în închisoarea ereticilor. Totuși, episcopul nu se poate hotărî să dea ordin ca Ernst să fie torturat. In schimb, mama tânărului, cumnata lui Philipp Adolph, acuzată și ea de vrăjitorie, e torturată în fața fiului ei.

Dar copiii din întreg ținutul au prins de veste ce soartă îl amenință pe poetul lor. Ei se adună cu mille, pătrund în oraș și, profitând de zăpăceala autorităților, deschid cu forța închisoarea și liberează pe Ernst...

Totuș, nu judecați cartea numai după subiectul naiv de mai sus. Ea conține admirabile descrieri de castele vechi, câteva frumoase schițe de basme și e scrisă într'un stil mlădios și evocator.

I. D. G.

*) De vânzare la librăria Hasefer.

GUY de POURTALES: Chopin sau Poetul

E cunoscut interesul pe care-l poartă muzicii essaisistul și romancierul Guy de Pourtalès.

Această preocupare se întrezărea, dealtminteri, chiar într'una din cele dintâi cărți ale sale: „Marins d'Eau douce", — și s'a afirmat apoi în „Viața lui Franz Liszt" și în recentul său roman „Montclar".

„Chopin sau Poetul" e o lucrare în care autorul ne apare sub un aspect oarecum mai complex, mai interiorizat și mai spontan chiar. E cartea unui cercetător pasionat și erudit, care se dovedește un mare iubitor de muzică și un generos înțelegător al romanticilor.

Alături de Liszt, Frédéric Chopin a adus o întregire caracteristică romantismului muzical al epocii, prin lirismul său cald și prin inspirația lui națională.

Exaltarea romantică se tălmăcea în sensibilitatea ascuțită a lui Chopin printr'o nevoie sinceră de creație, născută din însuși naufragiul său sufletesc. Expatriat și dezamăgit în dragoste, „îngerul cu fața frumoasă ca o femeie tristă" — cum îi scrisese odinioară o mână iubită, — purta pretutindeni cu dânsul nostalgia Poloniei îndoliate, pe care-o părăsise în preajma revoluției.

Dansurile rustice, mazurcele, baladele poloneze, sunt toate ecourile melodiilor strămoșești, — sunt cântecele patriei rănite, — sunt minuni de sensibilitate rafinată.

Muzica lui Chopin e un imens strigăt de desnădejde, un mare poem de inspirație în acelaș timp bolnăvicioasă și delicată.

Viața desprinde pentru el înțelesuri cu totul noui, — iar iubirea îl învață legi necunoscute. Prin deosebirea dintre sufletul lui și firea capricioasă, lipsită de feminitatea caracteristică chiar intelectualilor, a amantei sale George Sand, — Chopin încearcă sfâșierea, transfigurarea marilor dezamăgiri. Din tăcerea suferinței sale, Frédéric Chopin și-a zămislit o operă vie și puternică, pe când în pofta ei pustiitoare, de voluptate și desfrâu, George Sand n'a rămas decât cu gloria efemeră a unei opere debile și cu aureola de amantă desmățată a generației sale.

Străduințele lui Guy de Pourtalès n'au urmărit decât să găsească caracterele figurii lui Chopin și să le reașeze în cadrul lor. Și-a lăsat personagiile să se înfățișeze singure, fără a născoci nimic — interpretând, când socotia util, faptele, pentru a le da astfel prin prețuirea artistică o valoare în durată.

Grupând în oarecare ordine evenimentele, degajând trăsăturile afective și spirituale, fără a ținti, după cum singur ne-o spune, — să explice ceiace în sufletul lui Chopin a rămas întotdeauna inexplicabil, — Pourtalès a căutat să nu-și despartă modelul de umbra aceea care-i dă sensul său intim și nebuloasa ei frumusețe...

ARTHUR SCHNITZLER: Spiel im Morgengrauen, Fischer Verlag *)

Sublocotenentul Kasda primește, dis de dimineață, o vizită neașteptată: Fostul ofițer Bogner, demisionat din armată pentrucă nu a putut plăti niște bani pierduți la cărți, vine să-l întrebe dacă nu poate să-i împrumute o mie de fiorini; e acum casier într'o bancă, a fost „silit de împrejurări" să-și însușească mia, și e pierdut dacă nu o poate pune la loc. Kasda nu l'ar putea împrumuta decât cu o sută de fiorini, dar îi promite că are să riște această sută la joc de cărți, în speranța să câștige o mie.

Descrierea partidei, care se prelungește până dimineața, e partea cea mai frumoasă a povestirii. Beția jocului care pune încet, încet stăpânire pe Kasda pe măsură ce el câștigă, astfel că în ultima jumătate de ceas e în stare să piardă cei cinci mii de fiorini câștigați, și să mai piardă, pe datorie, alți unsprezece mii, e redată cu minunata pătrundere psihologică ce caracterizează pe Schnitzler.

Kasda se duce la un unchiu al său, pe care nu-l mai văzuse de mult, să-i ceară banii. Dar acesta îi spune, că s'a însurat între timp și că și-a pus toată averea pe numele nevestii. Se nemerește însă, ca această nevastă să fie o fostă amantă a tânărului ofițer. Kasda se duce la dânsa, și rezultatul e că femeia îl seduce. Iar după noaptea de dragoste ea lasă pe masă o mie de fiorini „drept plată", aceasta ca răzbunare pentru că el îi dăduse, pe vremuri, zece fiorini înainte de-a o părăsi, când dânsa îl iubea. Kasda trimite mia de fiorini lui Bogner, iar el se împușcă.

Trei ceasuri mai târziu unchiul aduce suma cerută, pe care nevasta lui i-o trimisese de mai înainte.

Cititorul a înțeles poate, chiar după acest succint rezumat, defectul nuvelei: dramatismul convențional.

I. D. G.

*) De vânzare la librăria Hasefer.

Un „bun european": Prince de Ligne

In legătură cu noua favoare care se face scrierilor Prințului de Ligne, comentate pretutindeni, d. Raymond Recouly face, în **„Revue de France"**, un portret al aceluia care, mai înainte de toate, merită a fi numit ‚un bun european" și care a fost reprezentantul cel mai desăvârșit al acelui cosmopolitism inteligent, de care se mândrește atât epoca noastră. Prințul de Ligne scria: „Sunt Francez în Austria, Austriac în Franța și unul și altul în Rusia; este singurul mijloc de a place peste tot și de a nu fi înstrăinat nicăieri". Și adăoga: „Am șase sau șapte patrii: Imperiul, Flandra, Franța, Austria, Polonia, Rusia și chiar Ungaria".

Acest wallon, mândru de Wallonia lui, era dintr'o nobilă familie care avea justa mândrie a originei sale, a bogățiilor și rudeniilor ei. După o educație complectă, el fu la 15 ani, șambelan al împăratului Austriei și prezentat Curții din Viena; la 18 ani, fu căsătorit cu o fetiță de 15 ani, ceeace i se păru o aventură bufonă. El constată că nu este o altă carieră mai fericită decât a lui, pentrucă niciodată nu i-au turburat viața: remușcarea, ambiția, gelozia. „Inseamnă, spune el, că n'am fost deloc nenorocos, pentrucă adevărata fericire n'am avut-o decât de patru ori, în patru zile: când am îmbrăcat întâi uniforma, când am luat parte la prima luptă, când mi s'a spus pentru prima oară că sunt iubit și când am ieșit din casă după ce zăcusem de vărsat. Iată cele patru zile în care am fost foarte fericit că sunt pe lume". Soldat entuziast: „Puneți meseria armelor deasupra tuturor celorlalte", spunea el. Avu cuvinte, gesturi care deveniră celebre. Remarcându-i-se simțul politic al Englezilor și perfecțiunea instituțiilor lor, el făcu această observație: „Nu uitați marea, fără care toate aceste calități vor fi ca și inexistente."

D-l Raymond Recouly notează că simțul lui politic, justețea cugetărilor și judecăților lui asupra oamenilor și evenimentelor, sunt ceeace este mai remarcabil la Prince de Ligne. Trăind în intimitatea suveranilor, mai ales în anturajul Caterinei a II-a a Rusiei, pe care o întovărăși în faimoasa călătorie din Crimeea, înainte de răsboiul cu Turcii, având relații cu Voltaire, Rousseau și alți oameni eminenți ai epocii lui, unul singur din contimporanii lui, Casanova, putea să susțină o comparație cu el, prin numărul și varietatea țărilor vizitate, a personagiilor și tipurilor caracterizate la cea dintâi privire. „Marele seigneur, mareșal și șambelan, decorat cu toate ordinele, cavaler de la Toison d'Or, spune d. Raymond Recouly, are acestea comune cu aventurierul venețian: se simțea la locul lui, pretutindeni, în toate capitalele Europei; erau și unul și altul cosmopoliți, de un cosmopolitism inteligent și rafinat. Erau făcuți să se întâlnească și să se înțeleagă".

Un nou roman de Maxim Gorki. – Amintirile Verei Figner.

Ca în toate lucrările sale din ultimul timp, Maxim Gorki tratează și în noul său roman „Uzina Artamanovilor" (Das werk der Artamanows, Malik Verlag Berlin) un subiect desprins din istoria socială a Rusiei țariste. De astădată, însă, problema este pusă mult mai larg: nu numai un aspect parțial — ca de ex.: în „Fiul călugăriței" sau „O spovedanie", — ci însăși totalitatea acestei istorii este oglindită aici. In agini captivante prin realismul lor viu și deprimante, în acelaș timp, prin o nemiloasă analiză psihologică, Maxim Gorki ne descrie procesul de prefaceri sufletești ce a mers paralel cu procesul de industrializare a Rusiei.

Titlul romanului indică cuprinsul lui. E vorba de uzina Artamanovilor, simbol al capitalismului; și de familia Artamanov, simbol al burgheziei din Rusia. Acțiunea se petrece — cum altfel nici nu se putea — în două veacuri. Pe la mijlocul veacului XIX, după eliberarea țăranilor, Ilja Artamanov, iobag eliberat cu daruri bogate de boierul la curtea căruia fusese vechil, întemeiază într'un orășel rusesc o țesătorie, simplă și primitivă, am putea spune: manufacturistă dacă am vroi să vorbim în limbajul economiștilor. Un patriarhalism străvechiu caracterizează începuturile uzinei și familiei Artamanov. Nemulțumirile, critica și răsvrătirile sunt necunoscute. Numai vitalitatea extraordinară a acestor oameni abia ieșiți din barbarie îi ridică uneori, inconștient, împotriva orânduirii de viață, odată stabilite. Dar schimbarea vremurilor preface țesătoria bătrânească într'o uzină capitalistă modernă în fruntea căreia stau, ridicați deasupra lucrătorilor cu care odinioară lucrau la acelaș războiu și mâncau la aceiași masă, Artamanovii burghezi. Vechile legături de familie patriarhală dispar. In mijlocul muncitorilor încep fierberea nemulțumirile proletare. Se petrece astfel, lent, o întreagă revoluție pe care Gorki ne-o înfățișează cu o plasticitate rară, fără comentarii sociologice, fără nici un cuvânt de explicare. Romanul sfârșește în anul de pomină 1917. Norodul răsculat pune stăpânire pe uzina exploatatoare și dă ultima lovitură familiei Artamanov pe care, de mult, nu o mai ținea vie patriarhalismul de odinioară, ci numai interesul comun al banului...

* * *

Tot în Rusia țaristă ne duc amintirile cunoscutei revoluționare Vera Figner care au apărut de curând și în traducere germană. (Nacht über Russland, Lebenserinnerungen von Vera Figner, Malik Verlag Berlin). Cartea aceasta — îndrăznim să spunem: o autobiografie nu numai a autoarei, dar și a primei mișcări revoluționare rusești în care ea a avut un rol atât de important — interesează în primul rând istoricii, politicianii și sociologii. Dar cuprinsul ei o pune totuș alături de oricare roman astfel că nu ne facem decât o datorie dacă o semnalăm aici și iubitorilor de literatură. Să spunem, cu acel critic german, că este o „epopee a ideei?" Nu știm dacă am spune destul. Desigur, întreaga carte nu constitue decât o dovadă mereu confirmată că, în pofida tuturor opresiunilor, ideea este nemuritoare. In epoca când Vera Figner și tovarășii ei aduc din Apusul înaintat în Rusia înapoiată cuvântul mântuitor al revoluției și-l răstălmăcesc — așa cum înțeleg — într'un poporanism cu program democratic, dar metode de luptă teroriste, țarismul se afla la culmea puterii sale, iar massele erau încă departe de a fi coapte pentru noua solie. Totuși, revoluționarii trec la acțiune, împotriva tuturor obstacolelor și primejdiilor. Ei organizează conspirații și atentate care culminează în uciderea țarului. Ei nu desarmează, însă, nici în ceasul ultimei înfrângeri, iar deceniile petrecute în casematele cetății Schlüsselburg întăresc numai credința lor în loc să o zdruncine. Și când cei ce au supraviețuit teroarea și temnița, respiră din nou aerul libertății, ei văd vie și puternică ideia revoluției. Bineînțeles, utopiile narodnicilor vechi au dispărut. Dar trăește mișcarea muncitorească. In Rusia industrializată, poporul și-a cucerit un parlament și în parlament răsună biruitor glasul deputaților social-democrați...

Astfel, fără îndoială, amintirile Verei Figner sunt o epopee a ideii. Dar ele ne dau totodată povestea unei vieți bogate și agitate, cu peripeții aventuroase și zbuciumări sufletești cum nu le-au mai trăit mulți muritori. Ca document omenesc, în înțelesul cel mai propriu zis al cuvântului, vom recomanda înainte de toate această carte cetitorului dornic de lectură bună.

Congresul de sexuologie

Congresul de sexuologie este unul din cele mai importante congrese ce au avut loc în Europa, nu numai din cauza multiplelor chestiuni în legătură cu aparatul sexual, care constitue substratul organic hereditar al permanenței rasei, dar și prin aceea că orizonturile pe care le deschide sunt imense.

Fără procreație rasa omenească s'ar fi stins și viața afectivă, care e stăpânită în mare parte de evoluția aparatului sexual, n'ar mai avea ființă. De aceea, — spune d. dr. G. Marinescu în „Arhiva pentru știința și pentru reforma socială", — am văzut reuniți la Congresul de sexuologie, dela Berlin, filosofi, teologi, sociologi, magistrați, psihiatri, neurologiști, etc., cari au adus interesante contribuții, privitoare la aparatul sexual.

Una din chestiunile importante discutate a fost aceia a dualității aparatului sexual,— discuție la care au luat parte mai ales Bouin și Pézard, ca reprezentanți a două concepții diferite, primul susținând că există o glandă interstițială, care determină caracterele sexuale secundare, opinie care a dus la teoria întineririi a lui Steinach, — iar, pe de altă parte, părerea susținută de Pézard și Champy, după care ormonul sexual nu e localizat în glanda interstițială, ci chiar în însăși glanda testiculară.

Cu toate discuțiile numeroase, rezultatul nu a fost decisiv, deși Bouin a căpătat noi aderenți.

Cercetările lui Pézard asupra modificărilor caracterelor sexuale secundare, după alterările glandei testiculare sau ale rezidului ovarial, dela păsări, au fost foarte interesante.

In legătură cu aceasta a făcut Sellheim dela Leipzig, o comunicare asupra unei femei care, la un moment dat, își pierdu aspectul ei cu totul feminin, și căpătă caractere masculine. Pentru aceasta ea era considerată ca o adevărată vrăjitoare.

Examinată de aproape, i s'a găsit o tumoare ovariană care, ridicată, făcu să dispară caracterele secundare masculine și femeia își reluă caracterele feminine anterioare.

Tot acest autor a dat la lumină o reacție analoagă cu reacția Wassermann, care permite să se facă diagnosticul între cancer și sarcină, iar— pe de altă parte,—poate diferenția sexul...

O nouă aristocrație

D. C. Rădulescu-Motru a tipărit de curând o lucrare intitulată **Personalismul energetic** (edit. Casa Școalelor, 272 pag. lei 70) în care e sintetizată activitatea de gânditor și profesor de un sfert de veac a autorului. Noua lucrare a domnului Motru, susținută de ultimele date ale psihologiei și istoriei științelor ar trebui să provoace un adevărat examen de conștiință al educatorilor și să însemne pentru viitorul om politic noul catechism de cârmuire a țării. **Personalismul energetic** este mai mult decât o concepție filosofică, este un îndreptar social și național pentru o țară care, deși înzestrată cu toate bogățiile naturale, a rămas o țară acoperită de bordee.

Originalitatea filosofică a lucrării stă în deosebirea care se face între **Eu** și **Personalitate.** Eul este o intuiție emoțională primitivă, lipsită de consistență. „Intuiția emoțională primitivă constitue sâmburele eului, declară d. Motru. Ea forma de viață pe care va lua-o fiecare om. Este chemarea sau vocația de care vorbesc apostolii și poeții." Nenumăratele definiții date personalității, d. Motru le rezumă în fraza lapidară: **„Aptitudinile statornicite într'un gen de muncă hotăritor pentru viața individului, formează personalitatea".**

De la această deosebire fundamentală, de care n'a ținut seamă nici unul din psihologii și pedagogii moderni, d. Motru își construește întreg sistemul de gândire. Valoarea sintetică și practică a acestui sistem pentru civilizația contemporană se poate ușor deduce din aceste câteva rânduri în care ni se arată direcția de evoluție a omului: „Pe măsură ce simțirea eului se limpezește de elementele primitive, care însoțesc atitudinile corporale: adică pe măsură ce eul prinde a avea o conștiință de sine, de-asupra expresiilor emoționale de ură, invidie, trufie, gelozie, dispreț, etc. pe cari le găsim întovărășind imediat anticipațiile organismului, în aceiași măsură și structura personalității se precizează și devine puternică. Polipul prinde schelet. Gigantismul emotiv face loc activismului practic. Omul din personificator, devine un cuceritor al naturii. Cristalizarea persoanei se cimentează în forme definitive. **Eul, emoție difuză, ne-a dat persoana mistică; eul eșit din conștiința intuiției clare, ne va da persoana energetică a profesionistului de vocație".**

D. Motru ne dă un tablou precis și sigur, luminat de acest principiu, al evoluției omului, de la umblatul pe brânci, până la zborul în avion cu mâna pe cârmă. Ni se arată caracterele primare ale sufletului indic, primele construcții raționale ale filosofilor greci, apariția lui Isus care aruncă în sufletul omului sâmburele unei discordii sortită să ție aproape două milenii, și însfârșit, apariția omului modern, a profesionistului de vocație, adică a creatorului, care continuă în plan sufletesc și plan social, evoluția biologică a energiei terestre.

Critica culturii europene se impune astfel de la sine, întrucât nu tinde la crearea personalismului energetic, ci se menține în făgașuri vechi, formale și sterile: „Foarte mulți bărbați politici, și chiar pedagogi, se cred îndreptățiți să aibă un ideal de cultură, în vederea căruia ar dori să cioplească sufletul tinerelor generații. Pentru unii, modelul cioplirii este idealul antic, pentru alții idealul creștin, pentru alții naționalist; pentru alții în sfârșit o concepție filosofică oarecare despre lume și viață". E limpede. Concepția d-lui Motru spulberă violent gloriola de aer mânjit cu aur care strălucește în jurul capului tuturor apostolilor de vorbe, atât de prețuiți și temuți în țara noastră. Domnia-sa este hotărît împotriva educației cu valorile formale care și-au trăit traiul și care nu mai au dreptul să ne ție în lene sterilă și sărăcie nobilă. Critica pe care d. Motru o face, din acest punct de vedere, stării de spirit din România, e cu deosebire virulentă. Ea atinge miezul tuturor insuficiențelor naționale: „In România energia personalității omenești nu este pusă în valoare. Aci se ignorează că dinamica progresului stă în primul rând în cultivarea aptitudinilor sufletești, **productive".** Și mai departe: „Nu se respectă competența profesională. Un singur cult este în floare: cultul incompetinței. Știi tu cine sunt eu?... Dacă ași fi vrut eu!... Dacă m'ar fi ascultat pe mine... Acestea sunt vorbele pe care le auzi la fiece ocazie. Eul este hipertrofiat în schimb personalitatea este amorfă. **In ce este specialist** domnul cutare? **In nimic".** Astfel de tăeturi cu bisturiul, închee aproape fiecare capitol.

Tot atât de adâncă este și înțelegerea sufletului românesc creat de munca agrară: **„După cum se prezintă diferitele categorii de muncă, așa se prezintă în orișice țară, categoriile de personalitate.** De munca agricolă, primitivă, se leagă o personalitate quasi telurică. In manifestările unei asemenea personalități, aproape nu știi deosebi ce este personal de ce este cosmic. Cele mai intime dorințe sufletești sunt împletite cu faptele naturii, în așa fel, că unele și altele par a forma împreună un singur tot. **Frunză verde firul erbii, mă sui în dealul Cernii, unde cântă puiul mierlii, la mândra cu ochii negri!...** etc. Personalitatea celui ce doinește astfel este ca floarea ce n'o poți bine deosebi de iarba pământului". Dar d. Motru se grăbește să ne spue că de-asupra muncii agricole primitive „se ridică organizația muncii specializate" și că **„la fiecare specializare în munca societății corespunde o nouă formă a personalității".**

Din cele spuse mai sus reese că d. Motru vede mult mai departe decât vedem noi cei ce ne mulțumim a trăi în împrejurările proprii de azi ale țării noastre. D. Motru este ceeace se cheamă **un precursor.** Noua aristocrație care se crează pe încetul ‚de-un veac încoace în Europa, **aristocrația creatorilor de valori,** menită să ia locul vechei aristocrații de arme și ogor, nu are încă la noi atmosfera prielnică. Suntem o țară foarte bogată și cu o populație relativ foarte mică. Ceeace putem dobândi din recolta grânelor, din defrișarea pădurilor, din exportul vitelor și petrolului face peste șaptezeci la sută din veniturile României. In asemenea împrejurări economice — nu trebue să uităm că toată populația rurală n'are alte nevoi decât cele ale vitelor cu care ară! — orășenii își pot îngădui orice lux, și mai cu seamă luxul de a întreține o școală sterilă. Profesionistul — **„chemare hotărâtoare pentru întreg rostul vieții",** spune d. Motru — este încă văzut ca un grad ceva mai sus slugei dela bucătărie și dădacei din gineceu, căci toate bunurile vieței curg la noi de aiurea.

D. Motru știe că nimic nu s'a produs în natură și om decât prin necesitate. Pledoaria pentru noua aristocrație a muncitorilor calificați, a profesioniștilor creatori, poate face azi impresia chemării unui om amenințat de sărăcie sau foarte zgârcit. Dar strigătul acestui profesor universitar, strigăt de o tragică inactualitate — ar trebui să fim 65 milioane de locuitori frământați de o neertătoare luptă pentru existență — va rămâne ca mărturie a unei conștiințe europene, cu dragoste pentru viitorul și prestigiul neamului românesc, într'un veac prea ferice pe aceste meleaguri ca să aibe grija neliniștită a zilei de mâine. Și apoi cine ne silește să devenim „profesioniști", „specialiști", ca orice șofeur, când avem putința cu un doctorat înscris unde trebue, să ne schimbăm șofeurii ca pe o cămașă de mătasă adusă gata de la Lyon?

F. ADERCA

INSEMNĂRI

Scriitorii ca reformatori

Istoria cărţilor celebre se confundă adesea cu istoria reformelor. Spiritul creator se dovedeşte a fi, astfel, de utilitate imediată socială.

Un nou exemplu s'a produs nu de mult. Winston Churchill, ministru de justiţie în guvernul englez, a pornit de două ori la importante reforme — după o seară petrecută la teatru. Intâiu, el a reformat procedura penală în urma sugestiilor primite din piesa lui Galsworthy „Dreptatea". A doua oară, tot o lucrare a acestui scriitor l-a îndemnat la o operă de reformă. E vorba de piesa „Refugiul" a marelui scriitor englez la a cărei reprezentare a asistat ministrul de justiţie. Piesa demonstrează **ad oculos** că puterea sergentului de poliţie englez este prea puţin îngrădită de legi şi duce uneori la grave prejudicii. Intors acasă, ministrul a imaginat idea unei reforme a serviciului poliţienesc care astăzi este în curs de pregătire...

Astfel de cazuri se cunosc multe. Romanul lui Pestalozzi „Lienhard şi Gertrud" a avut pe vremuri o influenţă hotărâtoare asupra organizării învăţământului primar. Scrierile poetului Friedrich von Spee au contribuit foarte mult la desfiinţarea sistemului inchizitorial în Germania. Celebrul roman al lui Victor Hugo „Ultima zi a unui condamnat" a fost un protest viguros în potriva pedepsei cu moartea şi a avut ca efect indirect desfiinţarea acestei pedepse în multe ţări. Nu de mult, s'a desvelit în Australia monumentul poetului Charles Reade care, într'un roman devenit celebru, a descris viaţa mizerabilă a deportaţilor şi a provocat un puternic curent în potriva deportaţiilor care în cele din urmă au şi fost desfiinţate.

Cel mai mare succes l-a avut, însă, pe acest târâm Charles Dickens, un scriitor care a ajuns la o atât de mare popularitate tocmai fiindcă biciuia în operele sale relele sociale ale epocei. Desfiinţarea detenţiei pentru debitorii neplatnici se datoreşte în bună parte paginilor sale pasionate, iar descrierea realistă a mizeriei copiilor abandonaţi din „Oliver Twist" a provocat o reacţiune puternică din partea opiniei publice care a silit guvernul să ia măsuri reale de îndreptare. Mai mult chiar decât Dickens a făcut pentru copii, exploataţi în mod sălbatec de tânărul capitalism englez, scriitoarea Elisabeth Barett Browning prin poezia ei „Strigătul copiilor". O directă urmare a acestei poezii a fost interzicerea muncii copiilor în mine, măsură care a inaugurat o întreagă legislaţie de protecţie. Şi cine nu cunoaşte influenţa hotărâtoare a romanului „Coliba unchiului Tom" asupra eliberării sclavilor în America de Nord? Infiinţarea Crucii roşii" a fost de asemenea provocată de o carte a lui Henri Dunant „O amintire din Solferino" (unde a avut loc o luptă sângeroasă între austriaci şi francezi în războiul dela 1859). In cartea aceasta ororile războiului erau descrise cu atâta putere încât apariţia ei a stârnit convocarea unei conferinţe internaţionale şi a stimulat încheerea, în 1864, a convenţiunii dela Geneva din care s'a desvoltat ulterior „Crucea roşie" internaţională. In aceiaşi direcţie a militat celebra carte a baronesei Bertha Suttner „Jos armele" care a contribuit în mod decisiv la crearea mişcării pacifiste internaţionale.

Astfel, scriitorii s'au pus totdeauna în serviciul aspiraţiilor generoase cărora ei le-au dat glas şi răsunet. Numai în literatura română nu prea găsim exemple de acestea.

Din spiritul lui Aurélian Scholl

Franţa a sărbătorit, de curând, 25 de ani de la moartea gazetarului şi celui mai spiritual om al timpului, Aurélian Scholl.

Printre faimoasele cuvinte ale lui Scholl, se află şi acestea:

Un Gascon devenit Parizian, se pregătea să plece în provincie, în propagandă electorală şi se lăuda că toţi adversarii lui vor fi reduşi la tăcere: „Am cu mine, afirma el, o mare provizie de palme".

„Fără îndoială, sunt economiile dv.", replică spiritualul Scholl.

In culegerea „Gasconiana", sau „Recueil des hauts faits et jeux d'esprit des Enfants de la Garonne", An. IX, pe 1801, se găseşte acelaş spirit într'o mică anecdotă rimată:

En plein café, certain Gascon
Vantait sa valeur, sa naissance.
Chacun connaissait sa prudence!
Personne, son extraction.
On sourit: mon brave se fâche.
— „Qu'est-ce donc?... Me croit-on un lâche?
Je donne cent coups de bâton
(Dit-il) au premier téméraire!"
— „Le présent ne vous coûte guère,
Figeac: Vous êtes bien en fonds!"....

Coincidenţă, sau reminiscenţă?

Contra-atac religios

„Pravda Comsomolă" („Com-so-mol") — „Communisticeschii Soiuz Molodeji" — („Uniunea Tineretului Comunist") constată faptul că în Comsomol domneşte o tactică periculoasă: tineretul comunist rus nu mai combate religiunea, se dezinteresează de lupta ateistă, vrea să „stupească" în „gloatele bigote" şi să le lase „în voia propriei lor soarte". Din cauza acestui indiferentism — spune „Pravda Comsomolă" — vechile înclinări mistico-religioase au început să câştige teren în mediul tineretului neînregimentat în Comsomol. Şi doar mulţimile de tineri neînscrişi în Partidul Comunist copleşesc numericeşte cu totul — tineretul organizat... „Avem toată posibilitatea ca tocmai generaţia noastră să pună capăt bigotismului şi habotniciei de tot felul; iar noi scăpăm mereu acest prilej, unic în istorie, de a lichida cu decrepitele credinţi. Vedem totuşi că până şi în tineretul şcolar avânturile tâmpeniei religioase îşi croesc din nou drumul. Ne am slăbit munca anti-religioasă şi vedem acuma vechile organizaţiuni bisericeşti şi sectante izbutind să se regrupeze şi să se adapteze la nouile condiţiuni politico-culturale din Republica Sovietică. Mişcarea aceasta a şi reuşit să efectueze o intensă campanie militantă care „a reînviat" formele şi metodele medievale sau din primele secole ale creştinismului idolatric. Influenţa sectei „popiţilor" pătrunde până şi în mediul comsomol. Organizaţiile bisericeşti şi sectante se perfecţionează în scopul de a prinde tineretul în cele mai variate mreje religioase. Sectele desvoltă o activitate din ce în ce mai mare. Nu se poate încă sconta puterea sectelor clandestine. Insă cele vizibile organizează „cercurile de muncă", învaţă fetele să croiască şi să coase, pătrund în cooperativele ţărăneşti şi în asociaţiile muncitoreşti, altoindu-le ideile religioase. Munca culturală începe să fie legată de aceste idei, deci încătuşată de premise, prejudecăţi şi superstiţii. Cultura trebue lăsată liberă; iar mişcarea religioasă îi impune studierea evangheliei, organizarea cercurilor corale, muzicale, autodidactice, cari se ocupă discutând predicile morale-religioase ale unor fanatici şi dogmatici. Aceştia din urmă aparţin celor mai variate nuanţe mistice şi disputele sau certurile lor încep să intereseze tineretul mai mult decât cele mai raţionale şi pozitive şezători cultural-politice şi literar-artistice. Mişcarea religioasă seduce poporul prin cântece, muzică, declamaţii şi spectacole teatrale, unde se joacă piese religioase!

Care este eşirea din aceste primejdioase capcane, întinse liberei cugetări comsomole? Comsomolul trebue să treacă şi el la contra-atac pe frontul religios. Dar înainte de toate trebue lichidată tactica noastră criminală cu „stupirea" în „gloatele bigote", cu indiferentismul nostru şi cu „lăsarea religioşilor în voia propriei lor soarte"...

Un romancier contimporan cu Shakespeare

Este vorba de **Thomas Deloney,** care trăia în timpul Elisabetei, prin urmare contimporan cu Shakespeare şi care a scris cel dintâi roman popular „Jack de Newburg", apoi „Thomas de Reading", şi „Nobila meserie", toate pe la sfârşitul secolului al XVI-lea.

Nici Taine, nici Filon, nici Jusserand, în studiile lor, n'au amintit pe Deloney. El prezintă totuşi cea mai înaltă expresie a romanului în timpul lui Shakespeare, şi d. Legouis se arată deci mult mai bine informat ca înaintaşii lui, semnalând pe Thomas Deloney cititorilor volumului „Histoire de la littérature anglaise", tipărit în 1924.

Deloney, de meserie ţesător de mătase, a scris, fără nici o pretenţie literară, romanul corporaţiilor din epoca lui. El a zugrăvit aşa cum îi vedea, în mediul lor, pe meseriaşii englezi de odinioară, alcătuind un tablou de moravuri de o valoare documentară considerabilă, fără echivalent până aproape în secolele mai noui. Deloney priveşte în jurul lui şi-şi concentrează observaţia asupra muncitorilor, asupra spiritului, sentimentelor, prejudecăţilor şi felului lor de traiu. Este un realist de mare envergură, povestitor simplu dar bogat în observări şi caracterizări admirabile.

Ceeace Deloney numeşte „nobila meserie", este acea a pantofarului, a cismarului Hugues, care, în cei dintâi secoli ai creştinismului, este condamnat la spânzurătoare. Tovarăşii lui îşi împart oasele scheletului lui, devenite, în mâinile lor experte, diferite obiecte de care aveau nevoe. Astfel cismarii au drept patron pe sfântul Hugues. Deloney povesteşte viaţa acestor meşteşugari, într'o operă încântătoare, a cărei acţiune arată întreaga viaţă socială a Angliei de pe la 1600. O carte fără isvoare, fără poezie, fără imaginaţie, fără idei generale, dar o carte întemeiată pe fapte, pe tradiţia locală, pe experienţa profesională. Vechiul autor englez, spune Legouis, a fost un precursor; romanul social modern îşi are rădăcinile în Thomas Deloney. — **g. b.**

Concurenţă Almanahului de Gotha

Pentru a doua oară, firma engleză de editură Routledge şi Sons publică un „Europa Year Book", anuar politic, economic şi social pentru 1927. Această publicaţie, mult mai bine concepută, mai vastă şi mai modernă decât almanahul Gotha german, prezintă în 700 pagini un tablou complect al Europei contemporane. In cea dintâi parte a lucrării, prefaţa a fost scrisă de sir Arthur Salter, eminentul director al secţiei economice dela Liga Naţiunilor: a doua parte, mult mai întinsă decât cea dintâi (economică), este un dicţionar biografic conţinând mai mult de 50.000 nume de personalităţi din lumea politică, presă, din lumea financiară şi industrială, din cea intelectuală. Noul anuar este mult mai complect decât acel din 1926.

Lucrarea reprezintă o muncă remarcabilă şi răspunde unei reale nevoi.

Gleb Uspenschi

In seria lungă de aniversări, comemorări şi jubilee literare, a trecut aproape neobservată data de 6 Aprilie, când s'au împlinit 25 ani dela moartea lui Gleb Ivanovici Uspenschi — cel mai sensibil, gingaş şi abnegat dintre scriitorii poporanişti ruşi. Era singurul intelectual în literatură care a cerut: „să fim bătuţi şi noi, cei privilegiaţi, cu vergi, de vreme ce aceste execuţii se aplică ţăranului!" Scrierile lui Gleb Uspenschi oglindesc un uriaş proces sufletesc intentat de conştiinţa aspră şi mustrătoare omului modern, slab şi nesimţitor faţă de suferinţele altora. Literatura lui Uspenschi prezintă un vast câmp de luptă pentru triumful „cinstei şi cugetului" în raporturile omeneşti din Rusia marilor mişcări de primenire, în mijlocul marilor păcate tradiţionale.

Frâul moralei nu era corset de moralizare—la Uspenschi; el ridica exigenţele „cinstei şi cugetului" în faţa fiecărui pas făcut de om în viaţa de toate zilele. Aspru şi ascet, Uspenschi vestejea şi biciuia „arta pentru artă" în literatură, pictură şi muzică. „Estetica lui Gleb Uspenschi" ocupa în Rusia literelor un loc aparte: contemplarea operelor de artă clasică, de frumuseţe ca atare, era menită după Uspenschi, să aducă omului în contemplare — moartea „beznei vechilor păcate". Poporanismul lui Uspenschi în partea-i poetică ne aduce aminte de cele mai energice sclipiri din poezia jună a lui Octavian Goga: „Clăcaşii", „Cântăreţilor dela oraşe" etc... Uspenschi era alcoolic; înebunit şi internat într'un ospiciu, arăta un caz extrem de tipic de „dedublare a personalităţii: *St. Gleb,* — purtător al tuturor lucrurilor curate, combătut neîncetat de *Ivanovici*— acest vas arhiumplut de păcatele taţilor, moşilor şi strămoşilor („Ivanovici" — după numele tatălui lui Uspenschi —Ivan). Literatura rusă numără numai trei nume de puritate cristalină personală, de întruparea însăşi a „cinstei şi conştiinţei": Uspenschi, mort în ospiciu, Garsin — sinucis într'un acces de melancolie, şi Nadson — mort de tuberculoză.

Aceştia au fost „îngeri ai cerului literar rusesc", căutători eterni ai adevărului şi dreptăţii...

Le Mirliton du Romantisme

D. Robert Francheville în vatra stinsă a romantismului a găsit câteva perle de stil pe care le prezintă cititorului într'un amuzant volum.

Acesta constitue o analogie a literaturii lacrimatorii, ce pe vremuri făcea zilnic să curgă în Paris „şapte zeci şi cinci de litri de lacrimi!"

Iată câteva eşantioane:

Amelie şi Montrose de M. Faure:

Montrose. — Mă înduioşezi, Surrey... Deschide-mi pieptul tău ca să las să cadă lacrimile mele.

Surrey. — Nu-ţi pierde timpul, şterge-o de aici!

Henri III de Al. Dumas tatăl

Saint Megrin (ducesei de Guise): Spune-mi dacă mă iubeşti... Te implor pe marginea mormântului.

Miracolul rozelor de Bérand şi Uipp

Ivonet, un artisan din secolul al XIII către logodnica sa: Mă electrizezi!

Notre Dame de Paris de V. Hugo

Gringoire, vorbind de capra Djali: Aveţi un animal foarte frumos.

Esmeralda: E sora mea!

L'orfévre du Ponzau change de Favre

„...chiar de-ar avea zece capete pe umeri, i le-aşi face să cadă toate unul după altul".

Monte Cristo de Al. Dumas-tatăl

Bertuccio: Am auzit ultimu-i ţipăt. Era un ţipăt suprem!

Lord Davenant de M. M.

Milord. — Am vrut să fug, dar strigătul răzbunător m'a urmărit. Il simt, e aici; mă urmăreşte neîncetat şi chiar până şi în pieptul unui amic.

Henry. — O! ce înfricoşătoare poziţie!

Jenneval de Mercier

„...Tot ce merge strâmb, nu mai e în linie dreaptă.

La Belle Gabrielle de Maquet

La Ramée (Henrietei): Regele va şti în ce nour de sânge s'a exalat prima d-tale sărutare.

Crillon (lui Pontis): Dacă vei fi omorât, să strigi ajutor!

Salonul oficial din Paris

In al douăsutecincizecilea an de existenţă, salonul oficial din Paris nu poartă de loc în structura lui esenţa unei îmbătrâniri fireşti. Cel puţin aşa afirmă d. Ionel Jianu în articolul care vesteşte vernisagiul actualului salon.

Faptul că astăzi nu se mai găsesc acolo decât doi sau trei cubişti nu se datoreşte intransigenţii juriului, ci mai degrabă spiritului vremii.

Cubismul, futurismul şi dadaismul au dispărut din configuraţia estetică a epocii noastre. Ele au fost nişte butade ale unor spirite violente, neliniştite...

Au fost avânturile spre necunoscut, asalturile date de imaginaţia exaltată a câtorva artişti, domeniului rigid al abstractului.

In faţa inutilităţii acestor revolte, spiritele s'au calmat. Artiştii au revenit la singura comoară inepuizabilă de lumină şi forme: la natură.

„In actuala expoziţie, Renoir are nenumăraţi elevi şi discipoli. Plein-airismul domină. Deasemenea Jean Paul Laurens vede perpetuându-se o direcţiune ilustrată de talentul său realist. Subiectele istorice sunt minuţios tratate în compoziţii decorative care amintesc câte-odată prin puterea şi prin varietatea lor penelul primitivilor olandezi.

Simbolismul unui Puvis de Chavannes găseşte şi el numeroşi adepţi.

Dar ceiace se impune dela început spectatorului care vizitează această expoziţie, e numărul formidabil de portrete.

Portretul domină. Variat în tratare, când clasic, când impresionist, când plin de lumină, când rigid ca desen, portretul stăpâneşte toate sălile.

E încă o probă a preponderenţei desenului asupra culorii, preponderenţă pe care o constatasem şi la Salonul de toamnă şi care e un vestigiu al defunctului cubism.

In mulţimea portretelor, femeia — subiect prin excelenţă plastic — îşi plimbă surâsul ei atotcuceritor".

MĂRUNTE

— Prima ediţie a „Cântărilor Liturgiei" pentru copii şi popor a maestrului D. G. Kiriac s'a epuizat în mai puţin de un an, atât de mult se simţea lipsa mai cu seamă la ţară, a unor cântări bisericeşti clare, simple şi totdeodată pătrunse de spiritul evlavios şi sărbătoresc al cântărilor tradiţionale din biserica noastră.

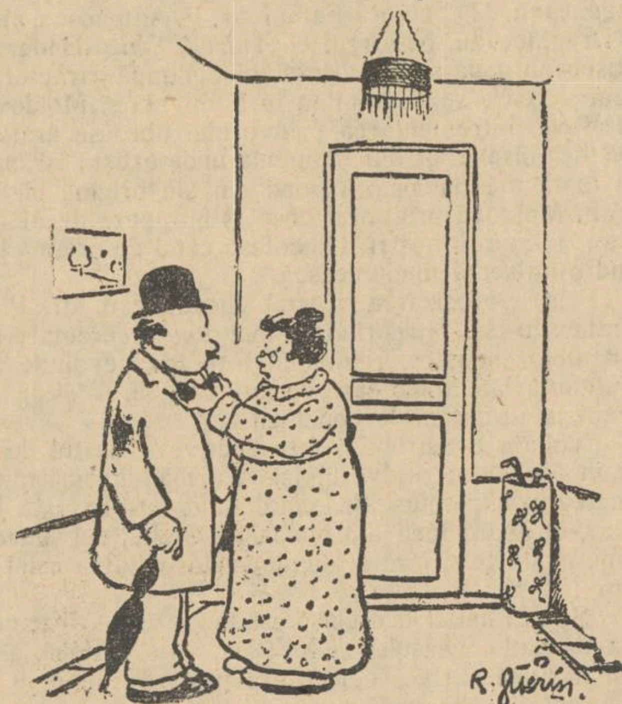
In urma multiplelor cereri şi insistenţelor, a apărut a doua ediţie în aceleaşi bune condiţiuni technice ca şi cea dintâi, tipărită tot la Institutul de Arte grafice N. D. Miloşescu din Tg.-Jiu, unde este şi depozitul general.

— A apărut No. 1 al revistei ebraice pentru copii „Eşcolath" (Struguri).

— In curând va apare în *Biblioteca Dimineaţa* volumul de nuvele *Ochiul de nichel* datorit d-lui Teodor Teodorescu-Branişte.

Pentru tot ce priveşte „Adevărul Literar": manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5–6.

Manifestaţiile

— Fii prudent. Dacă-s manifestaţii pe străzi, nu te amesteca. Te ştiu eu: te *ambalezi* uşor...

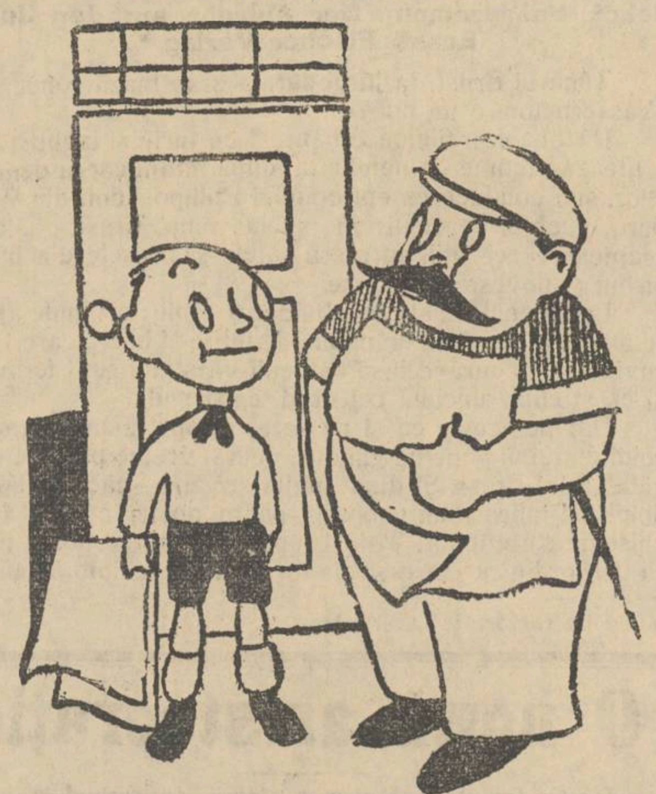
(L'Oeuvre).

La dentist

— Dacă mai plângi.... să ştii că n'am să te mai iau niciodată la doctor.

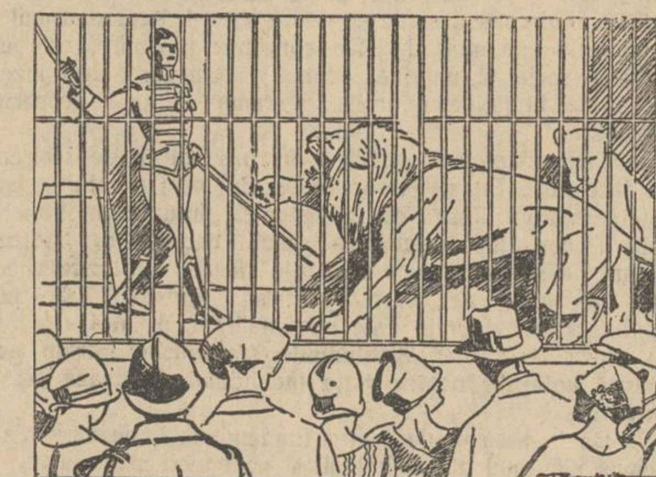
Protecţionismul

— Tată, ce-i aceia protecţionism?
— Protejarea comerţului împotriva consumatorilor.

(L'Oeuvre)

La circ

EL. — Bună ar fi blana leului pentru un dormitor.
EA. — Dar şi dresorul...

(Le Journal)

TIP. „ADEVERUL" S. A. STR. SARINDAR No. 7—11

ANUL VIII. — No. 338

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 29 Mai 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 1897
CONST MILLE 1897—1920 }

FONDAT in 1893

Freudismul

Orice om, cu pretenţie de cultură, în zilele noastre, vorbeşte despre Freudism ca despre o noţiune curentă, intrată definitiv în mentalitatea generală.

E în adevăr ceva romantic şi misterios în această concepţie care arată viaţa sufletească banală, de toate zilele, ca izvorînd din adâncuri unde se frământă forţele oarbe ale instinctului: „caracterul nostru ca **o condensare** a istoriei pe care am trăit-o din copilărie, înaintea naşterii chiar", — după cum zice Bergson. Aceasta ademeneşte imaginaţia şi aţâţă curiozitatea. O ceată de amatori de ştiinţă şi filozofie a pus mâna pe ea, unii o apără cu entuziasm pripit, alţii o atacă cu porniri violente, deformând-o după sentimentele lor de simpatie şi antipatie. Cei care citesc cărţile lui Freud fără pregătirea necesară, nu-şi dau socoteală că au de a face cu cazuri patologice şi confundă doctrina, care e de interes general, cu aplicaţia la nevroze, care aparţine exclusiv medicinii. De aci indignarea multora care acuză pe psichiatri de pornografie.

Ei protestează, în numele moralei şi a demnităţii omeneşti împotriva acestei abominabile teorii care scoboară viaţa sufletească în tot ce are mai nobil şi mai înalt, reducând-o la josnice mobile instinctive.

Aceste polemici pe temă afectivă au contribuit, desigur, în mare parte, la popularitatea Psychanalizei şi la faptul că a devenit un lucru la modă şi o atitudine snobistă.

In lumea ştiinţifică Freudismul a întâlnit de asemenea o primire care nu a fost mai puţin senzaţională decât acea din lumea snobilor.

Problema Psychanalizei, aşa cum o pune Freud, depăşeşte cu mult domeniul medicinii şi al Psychiatriei, însemnând un punct de vedere nou în toată cultura actuală.

Din punct de vedere psihologic, Freudismul reprezintă tendinţele anti-intelectualiste ale mişcării noastre filozofice. Ca atare, are adversari redutabili printre alienişti, psichiatri şi filosofi Ce trebue să înţelegem prin atitudine anti-intelectualistă? Pe când psichiatria clasică priveşte aşa numitele facultăţi intelectuale (memoria, atenţia, imaginaţia) ca **entităţi morbide** (vorbind de delirul imaginaţiei, delirul ecmenezic), ca elemente esenţiale şi de prim plan, în examenul maladiilor mentale, Freud le priveşte ca pe nişte derivate secundare ale acţiunii dinamice rezultată din tendinţele afective ale vieţii conştiente.

Viaţa psichică nu este pentru el un moment stabilit şi bine conturat ca pentru psichologia clasică, ci un „tot în devenire" în acord cu datele lui Bergson din **„l'Evolution Créatrice"**.

Aceasta a ridicat împotriva lui în primul rând pe psichologii atomişti din şcoala lui Wundt, în special pe Kraeplin, care — deşi în urmă şi-a modificat părerile — îl înfierase la început pe Freud cu epitetul de: **„metapsichiatru"**, creând în Germania un formidabil curent protivnic Psychanalizei.

De după războiu însă, Psychotherapia luând un loc tot atât de important ca şi chirurgia în lumea medicală, teoriile lui Sigmund Freud au câştigat din nou teren, întâlnind un sprijin puternic în concepţia **energiei psichice**, pusă în valoare prin lucrările atât de însemnate în lumea ştiinţifică ale lui **Pierre Jonet**.

Ce este deci Freudismul sau, mai bine zis, Psychanaliza — care e termenul curent? Psychanaliza înseamnă în primul rând o metodă de investigaţie sufletească, apoi un corp de doctrine, adică un ansamblu de teorii şi hipoteze asupra activităţii psichice şi în fine o metodă de tratare a stărilor psichice morbide. Pe când psichiatria clasică se mulţumea să vorbească despre obsesiuni şi bizarerii, taxându-le numai cu aceste epitete, nesocotind cu intenţie **„conţinutul"** nevrozei, — Freud caută să determine de ce se manifestă cutare sau cutare anomalie psichică sub o formă mai degrabă decât sub alta, adică ştiinţificeşte caută să înlocuiască o judecată de valoare prin o explicaţie deterministă. Aci este marele merit al Psychanalizei lui Freud.

Metoda investigaţiei preconizată de Freud stă în a cere pacientului, într'o serie de şedinţe succesive, să-şi lase gândul absolut liber şi să spuie **tot** ce-i trece prin minte. Sub haosul de cugetări, imagini, amintiri, visuri, etc., cel ce are experienţa analizei, poate găsi indicii, care să-l pună pe urma altor fenomene psichice mai adânci şi în mare parte inconştiente, şi să se dea pe faţă astfel adevărata cauză a manifestărilor morbide.

Cu alte cuvinte, Freud consideră viaţa noastră conştientă ca o mică insulă plutitoare pe o mare imensă frământată de puteri nemărginite în adâncurile ei. Insula conştiinţii se menţine la suprafaţă numai prin jocul forţelor inconştiente care-şi găsesc din clipă în clipă un echilibru stabil. Adică ansamblul ideilor şi sentimentelor deplin conştiente din viaţa unui individ la un moment dat, presupune o pătură imediată de urme uşor de amintit ale unui trecut psichologic recent, apoi mai în adâncime, în inconştient — forme de gândire şi simţire din ce în ce mai obscure şi mai vagi şi mai ales forţa oarbă a instinctelor. Astfel că fiecare acţiune a noastră, un act de mânie, de gelozie, etc., este rezultatul, nu al unui sentiment sau a unei idei **unice**, ci al unui **„complex"**, adică al unui grup de reprezintări mintale, legate printr'un afect, un sistem ideo-afectiv în termeni **psichologici**. Deci ceiace se petrece în sufletul cuiva, ceeace realizează este rezultatul luptei ce se dă în fie ce moment între diferitele **tendinţe** ale vieţii inconştiente profunde. Numai tendinţa admisă în conştiinţă provoacă stări de conştiinţă şi acte. Aceasta explică de ce concepţia Freudiană a întâlnit atâta rezistenţă în şcoala lui Kraeplin şi în Franţa; prin ea se dă o importanţă primordială factorului „tendinţă şi difuziune afectivă" împotriva predominanţei „sferelor intelectuale" şi se introduce punctul de vedere biologic în psichologie.

Tendinţele instinctive deci luptă între ele spre a ajunge conştiinţă: unele izbutesc, altele sunt „înnăbuşite" (refoulées) pentru totdeauna sau numai pentru un timp. Când este interferenţă între două tendinţe, se produc aşa numitele „lapsus-uri", uitarea momentană a unui nume sau a unui lucru, etc.

Astfel Freud povesteşte că la un banchet dat unui înalt funcţionar, unul din asistenţi se scoală să ţină un toast şi zice: „Beau şi vă poftesc să beţi pentru **dărâmarea** prosperităţii şefului nostru" în loc să zică „beau pentru prosperitatea şefului". La un moment dat deci tendinţele de ură şi de vrăjmăşie ascunse sub masca politeţii şi a formulei protocolare, năvălesc pe neaşteptate în conştiinţă provocând acel lapsus revelator.

Cuvântul de „înăbuşire" (refoulement) este foarte bine potrivit, deoarece el caracterizează foarte bine actul psichic prin care căutăm să ne scăpăm de unele idei, sentimente, dorinţe, care ne vin fără voie şi pe care căutăm să le „împingem îndărăt" în adâncimile de unde au venit.

Reprezentarea unei crime la cinematograf ar putea să nu trezească nici un fel de răsunet în sufletul unui spectator, pe când la altul ar putea să provoace cine ştie ce impulsie criminală pe care ar căuta să o îndosească, să o alunge în întunerecul inconştientului, nu ca pe o influenţă exterioară, ci ca pe o forţă interioară nebănuită până atunci în el şi pe care totuşi trebuie să o socotească vrând-nevrând ca făcând parte constituantă din personalitatea lui. Interesant e că prin această concepţie ni se dă omul, individul constituit sufleteşte într'un anume fel, din care nimic nu se poate dezrădăcina, în care nimic nu se poate crea printr'o influenţă exterioară şi totuşi se poate **modifica** prilejuind dezvoltarea unor tendinţe şi **înăbuşind** sau **sublimând prin transfert** alte tendinţe. Dar dintr'o înăbuşire violentă şi neîndemânatică a tendinţelor inconştiente, se pot naşte psychozele, deci consecinţele medicale şi educative ale psychanalizei atârnă în totul de felul cum se face înăbuşirea sau refularea.

Cerând dela pacient eliberarea controlului logic, a controlului critic, se îngădue darea la lumină a înăbuşirilor violente ce provoacă psichoza, descătuşarea tendinţelor înăbuşite zilnic spre a fi eliberate dacă este cazul, sau a fi înăbuşite pe altă cale în mod judicios şi fără a violenta tendinţele inconştiente şi astfel se vindecă anomaliile psichice.

Această destindere obţinută prin metoda de tratare, se poate realiza în mod firesc şi spontan pe alte căi. Distracţia este un prilej de astfel de emancipare sufletească şi mai ales visul. De aceia psychanaliştii dau o atenţie deosebită acestor fenomene în aplicarea metodei lor. Atât în timpul distracţiei, cât şi mai ales în timpul somnului, sufletul scapă de sub controlul superior şi putem astfel pătrunde până la viaţa instinctivă care se frământă sub nivelul raţiunii şi a conştiinţii; se dau pe faţă atunci idei şi imagini, adeseori cu totul în contradicţie cu cele ce alcătuesc personalitatea obişnuită a celui ce visează.

Caracterul simbolic al viselor, observat de toţi cei ce s'au ocupat cu studiul acestor fenomene înainte de Freud, este explicat de acesta prin tendinţa instinctelor refulate de a se strecura în conştiinţă sub o formă deghizată spre a scăpa cenzurii, criticii superioare. Visarea în stare de trezire are acelaş caracter de simbol, iar fantaziile imaginative creiate prin această visare pot căpăta o valoare colectivă, socială, trecând prin creaţia artistică, devenind opere de artă. Creaţiunea artistică deci poate fi privită sub alt unghiu de considerare în lumina psychanalizei. Iată de ce Freudismul are un atât de mare răsunet în cugetarea contimporană şi în preocupările literare.

Ceiace se impută lui Freud este conceptul prea lung al sexualităţii în izvorul vieţii psichice, cel puţin în manifestările ei patologice. Or, războiul mondial a revelat o serie infinită de variaţii în nevroze, care cu nici un preţ nu puteau fi explicate prin traumatismul sexual al lui Freud, chiar cu adoptarea **narcizismului** lui Jonet. Rivers care a avut o experienţă de războiu considerabilă este de părere a se adopta în locul instinctului sexual ca element primordial şi generator al activităţii sufleteşti instinctul de conservare care-l înglobează şi pe cel sexual.

De fapt războiul nu este o stare permanentă a omenirii, aşa că instinctul de conservare nu intră în joc atât de des, căci nu ne simţim continuu existenţa în primejdie. Cu instinctul sexual e altă ceva. Progresul social este condiţionat de o strictă înfrânare a vieţii sexuale şi condiţiile sociale pun în cauză acest instinct mai în fiecare clipă a vieţii. Deci am putea zice că factorul etiologic al nevrozelor este structura socială. Freud pune în lumină prin psychanaliza lui această dilemă: progresul social prin refularea instinctului social, dar şi apariţia din cauza acestei refulări a o mulţime de manifestări de psychonevroză la indivizii neadaptaţi sau rău adaptaţi din cauze biologice — constitue o adevărată plagă socială.

Neurologii au băgat de seamă cu prilejul psychanalizei că există o lume, de care până acum au fost foarte străini: lumea sociologiei! Iar faptul acesta explică în deajuns preocupările pasionate ale educatorilor, pedagogilor şi păstorilor turmeei bisericeşti, pentru psychanaliză. Problema centrală a higienii mintale devine din ce în ce mai mult problema sexuală.

Este însă cu neputinţă a se înţelege patologia nevrozelor şi a maladiilor mintale, după cum este cu neputinţă a se face un program de educaţie sexuală fără o cunoştinţă aprofundată a psichologiei sexuale a copilului şi asupra ei insistă Freud amănunţit în teoria aşa numitei **libido** şi a clasicului **Complex al lui Oedipe.**

Profilaxia **„pericolului venerian psychic"** capătă din aceste studii un caracter special: **momentul important** pentru viaţa sexuală a individului este **prima sa copilărie.** In acest moment al vieţii sale se schiţează constituţia psycho-sexuală, aşa că toată educaţia sexuală de mai târziu rămâne fără rezultat, fără o educaţie în acest senz a primii copilării, iar aceasta nu se poate realiza de cât prin educaţia prealabilă a tatălui şi a mamei.

De aceia la congresul educativ de la Villebon, acum câţiva ani, renumitul pedagog d-rul Decroly a arătat că educaţia sexuală trebuie făcută în trei etape: o perioadă de pregătire generală, o perioadă în care, ca un derivativ, să se îndrepte atenţiunea copiilor asupra instinctelor în legătură cu instinctul sexual: protecţiunea, maternitatea, generozitatea şi numai spre 16 ani să vie ceiace am numi noi o educaţie sexuală propriu zisă. In această epocă iarăşi psychanaliza ne dă un ajutor preţios prin sublimare, canalizarea energiilor psichice trezite de instinctul sexual refulat, spre scopuri spirituale, înalte; activitatea estetică şi sportivă nu ar fi la această vârstă de cât expresiunea tendinţelor sexuale sublimate.

Se fac atâtea greşeli în educaţia sexuală tocmai din cauză că se ignorează complect deosebirea care există între sexualitate, fenomen pur omenesc, şi reproducere în Botanică şi Zoologie. Fenomenul sexualităţii este mult mai complex, institute şi reviste speciale sunt consacrate în străinătate unei **„Sexualwissenschaft"** ce abia a luat naştere şi în care conceptul sexualităţii este privit ca un concept **biologico-social.** In ţările în care problema educaţiei sexuale s'a înţeles din acest punct de vedere, această educaţie nu mai e lăsată pe mâna oricui şi mai ales pe mâna corpului didactic, care ar fi împins să facă „un învăţământ sexual" intelectualist, poate şi cu trepte formale. De pildă, la Königsberg şi la Praga s'au făcut două catedre de învăţământ superior de „Sexualwissenschaft". Dermatologul I. Iessner a fost însărcinat cu cursul de higienă sexuală şi educaţia celor două sexe, la Königsberg, iar la Praga profesorul Peiaka. Au fost şi congrese pentru „Discuţia reformei vieţii sexuale", bazată pe ştiinţa sexualităţi, sub preşidenţia unui mare specialist în această ştiinţă: doctorul Magnus-Hirschfeld. Ar fi de dorit ca acum când se agită şi la noi posibilitatea unei educaţii sexuale să nu se lase chestiunea pe seama birocraţilor şi a făuritoarelor comisii de programe, ci să se ia avizul oamenilor de ştiinţă în curent cu aceste însemnate probleme — căci, după cum am văzut, e mai mult vorba de educaţia unor tendinţe decât de un învăţământ propriu zis.

Revenind la Freudism şi la Psychanaliză important e să reţinem că psychanaliza este **un punct de vedere nou** în studiul fenomenelor sufleteşti şi ca atare poate să aducă servicii imense în toate domeniile activităţii omeneşti individuale şi sociale, dovadă literatura psycho-analitică atât de bogată în cât d-rul Reik a creiat de curând la Viena un oficiu pentru a o centraliza. Totuşi Freud insistă el însuşi asupra caracterului aproximativ al afirmărilor psyhanalizei: „E în caracterul propriu al spiritului ştiinţific de a şti să se mulţumească cu aproximaţiile certitudinii şi a putea să-şi continue opera constructivă, cu toată lipsa dovezilor definitive şi ultime."

In ceeace priveşte aplicările ei terapeutice ele trebue să rămână absolut în domeniul medicinii, căci, după cum zice d-rul Henry Flournoy în excelenta sa broşură **„La Psychanalyse, les Médecins et le Public"**, progresele medicinii se fac simultan în diferite direcţii şi nici una nu poate fi considerată ca singura bună cu excluziunea celorlalte. Freud el însuşi e de părere că psychanaliza nu poate **singură** da cunoştinţa unei stări mintale morbide. Deci în nici un caz, atât doctrina cât şi aplicările ei, nu pot fi obiectul „zelului naiv" al diletanţilor şi al snobismului.

Rămâne totuşi stabilit că Psychanaliza este pentru multe spirite serioase şi ponderate unul din cele mai mari evenimente ale medicinii, psichologiei şi culturii generale de azi.

ISABELA SADOVEANU

T. Burcă — Focăinţa

Târgul de copii

de T. ARGHEZI

Pe vremea când o casă din sat se vindea cu 300 de lei, Ion Marin, cel mai sărac plugar din Străchineşti, era să se îmbogăţească. Fără casnă, el ajungea capitalist, câştigând 5000 de lei, adică o sumă mai mare de cât, adunate laolaltă, toate averile de pungă din satul lui. Târgul se făcuse în tinda primăriei şi vecinii începeau să-l pismuiască de norocul ce dăduse peste el.

— Ce zici, tu, Catinco, să-l **dăm** sau să nu-l dăm ?

— De, ştiu eu ce să zic ? răspunse nevasta. Par'c'aş zice să-l **dai** şi par'că să nu-l dai. Pe care l-a ales boerul, sări-i-ar ochii din cap ?

— Nici n'a ales. Mi-a spus să-l alegem noi. L-aş da pe Ion.

— Pe cel mai mic ?

— Dar prea mi-i drag, Ion.

— Şi mie, bărbate.

— Mă gândeam la Niculae. Poţi da tu, pe Niculae ?

— Nu-l poţi da pe Niculae.

— Să-l dăm pe Dumitru... Dumitru e mijlociul. Cum să dai mijlociul ?

— E greu să-l dai.

— Gheorge e al doilea după Pavel.

— Mai are puţin şi-l ajunge pe cel mare.

— Mă îndemnam să-l dăm pe Ştefan. E cel mai mare

— La Sân' Petru a împlinit şase ani...

— Cum făcurăm noi, bărbate, că făcurăm numai băieţi ?

— Dumnezeu să ni-i ţie, nevastă, dar tare aş fi vrut să fie unul din ei o fetică, zise Marin.

— Cu o fată ar fi fost, poate, mai uşor...

— Fata nici în ruptul capului n'aş fi dat-o. Şi pe băieţi nu-i dau nici mort.

— Dar ce i-a venit boerului să-ţi ceară tocmai ţie copii ? Cucoana lui nu ştie să facă ?

— O fi uitat de când era tinerică ori nu ştie boerul să-i potrivească. Ne-a spus că îmbătrâneşte fără neamuri şi nare cui să-i lase averea.

— Par'că se legase să o lase oamenilor.

— I-ar fi adus aminte al de Moş Toader, dar boerul s'a posomorît. Nu-i trebuesc o sută de moştenitori, vrea numai unul.

— Putea să ceară de la Ioniţă, că are unsprezece.

— Ioniţă n'a voit să-i dea.

— Leanca văduva are patru.

— Leanca s'a blestemat să i-se usuce mâna cu care

Continuare în pagina II-a

și-o duce copiii la boer. I-a dat pe un băiat 3000 de lei și văzând că copiii s'au scumpit mie mi-a dat 5000.

— Ii lasă toată averea, toată? Și casa din București, și via din deal, și moșia ?

— Și. Il face și deputat.

— Măi, bărbate, după glas te cunosc că l-ai vândut !

— Pe care ? răspunse șovăind bărbatul.

— Nu știu pe care... Te trăsnește ăl de sus.

— L-am vândut, nevastă, și-mi pare rău. Mi-a dat și o sută de lei arvună... Cum să-mi iau acum, vorba îndărăt ?

— Când ai primit arvuna te-ai gândit pe care-l vinzi?

— Nu m'am gândit la nici-unul. Am văzut suta de lei. Știi tu, femee, că noi nu am avut niciodată o sută de lei ? Dar când om avea cinci mii ?

— Te-ai pricepe tu, să-i numeri ?

— Nici cât tine, femee.

— Cât o fi cinci mii de lei ? Cât oala de apă ?

— Mai mult.

— Cât căciula ?

— Mai mult.

— Cât donița ?

— Și mai mult.

— Ai luat o sută de lei...

— Uite-i colea, în sân. Nu mai știam unde să-i pui. M'am dus la perceptor și i-am plătit datoria : se adunase 2 lei și 75 bani. Luai un pachet de tutun și o sticlă de gaz — și dincoace nițică țuică. Am cheltuit cinci lei. Am luat și chibrite. Și nu mai am avut ce să iau. Ia trage un gât de țuică, nevastă...

— Nu-mi vine, bărbate....

— Nici mie nu mi-a venit. Era să duc sticla la gură pe drum și m'am oprit. Mi-e înghițitoarea astupată. Unde sunt copiii ? Mi s'a făcut dor de ei, Ioană.

— La joacă, bărbate.

— Ia banii ăștia, să-i dăm boerului când o veni. O să se supere că lipsesc din ei vre-o cinci lei....

— Să-i dăm țuica, tutunul și gazul.

In ochii Ioanei, cum sta în prag, se ivi o flacără albastră și brațul ei gol răzimat de părete alunecă lenevit de-a lungul cămeșii și căzu pe fotă.

— Mărine, șopti femeea, nu vii în casă, să-ți spui ceva la ureche ?...

Marin, care se lenevise și el, scăldat de un gând, surâse.

— Vream și eu să-ți spui ție ceva, dar nu știam să încep. Haide...

In rărunchii Evei svelte și osoase, cuprinși de soare și furnicați de vântul care cutreeră cucuruzul, încolți atunci, pe la toacă, al șeaselea băetan.

T. ARGHEZI

Psalmul Tînărului din Naïn

No. 4

Mi-s pleoapele închise... toropit,
Sunt între vis și viață adormit,
Dar simt un snop de raze ce mă scaldă:
Tu mă 'nfășori cu dragostea Ta caldă;
Cu degete de raze luminoase,
Fierbinți, tu-mi mângâi amândoi obrajii
Și bați la poarta ocnii 'ntunecoase
A bietei inimi moarte și închise.

Ce vis de soare viu, mi se trimise?
— Aci e frig, e umed și 'ntuneric,
Prăpastie adâncă de primejde
Și nici o bucurie, nici nădejde!
De unde acest fior prin trupu-mi veșted?
In undele de vânt ce-mi trec pe creștet
Ghicesc fluidul degetelor Tale.
M'ași ridica să te urmez pe cale
Dar frig de plumb m'a 'nțelenit pe spate
Și mâinile-mi le simt ca încleștate
Pe piept asemeni cercului de fier.

. . . .

Dar cine-a smuls lințoliul ? Ce mister ?

— „Trezește-te, copile din Naïn,
Iți poruncesc să te ridici din raclă,
Eu, Cel a Tot Puternicul puterii".

Și ochi-mi se deschid,... s'aprind ca faclă,
Și sus de tot zăresc un ochiu senin :
E toată bolta 'ntinsului divin,

Nețărmurit surâs al învierii...

1927.V.15. D. NANU

Două concepții despre talent

Am văzut cum d. Lovinescu a întâmpinat cu fățișe dușmănie sau cu tăcere calculată mișcarea modernistă, pentruca azi să se improvizeze crainicul ei in extremis. Locvacele critic, înfrânându-și locvacitatea, a ignorat mișcarea în bloc, în epoca ei eroică, atunci când ea lupta împotriva tuturor. A sburăturit-o apoi în cei mai de seamă reprezentanți ai ei și a dus o nespus de inteligentă campanie contra singurului modernist al prozei noastre: G. Galaction, campanie care va rămânea o pomină de pătrundere și de bună credință critică.

După astfel de isprăvi, să ne mai mirăm de ostilitatea sburăturistă față de modesta mea activitate critică? Deși sunt un glas izolat în critica română de azi (și aceasta este poate singura mea tărie), am onoarea de a fi ținta celor mai oneste sburături. Se vede că un instinct îl avertizează pe istoricul impresionist că aparțin unei alte familii sufletești decât cei ce vânează gloriolele criticei de bulevard.

In loc să discute miezul părerilor exprimate aici, continuă să sburătureasca. Ca deobiceiu, când îl ataci frontal, răspunde pieziș, ocolind răspunsul, ca să dea naivilor impresia că răspunde. Regret că nu pot împărtăși cititorilor aici, în întregime, răspunsurile „sburătorului" la criticele mele.

Mă voiu mărgini să-i arăt „argumentele".

Mai întâiu, am un cusur, care mă scoate din rândul oamenilor, cu care poți discuta cuviincios: n'am talent! Intr'un fel de pridvor teoretic al primului răspuns, citim următoarea declarație înduioșătoare: **„sensul precis al criticei mele este tocmai disocierea criticei de pamflet și eliminarea pasiunilor, a relei credințe și a necuviinței din domeniul evaluărilor literare"**. Dar deabia întorc pagina și culeg, din acelaș articol următoarea sburătură: **„talentul literar este singura perversitate de care d. Caracostea este cu totul străin"**. Cum vedeți, suntem departe de pamflet și în imperiul bunei cuviințe. Și am ajuns să ne autorevizuim dela pagină la pagină!

Ca să mai pot totuși discuta cu amicul meu fie și concepția modernă despre talent, declar că am toate perversitățile de pe lume, plus: o catastrofală lipsă de talent, Căci, atunci când m'am convins că n'am geniu, nu m'am putut consola de această infirmitate decât cedând tot talentul de pe lume d-lui Lovinescu și semenilor săi. Imi aduc numai aminte că, atunci când scriau unii că am „talent", eram mușcat de o nespusă părere de rău. Poate unde vedeam cum foesc talentele în jurul meu? In orice caz, dacă am fost ursit să nu mă pot lepăda definitiv de critică, cel puțin îmi plătesc luxul de a nu avea talent, în sensul modernist al manualelor de stil și compoziție.

Am văzut cum, atunci când e vorba de a discuta concepții literare, unul din talentele d-lui Lovinescu este de a înșeila te miri ce crâmpee izolate, înadins trunchiate și desfăcute de contextul lor, pentru a dovedi, nu ceeace spun ele, dar ceeace dorește criticul. Lucrurile se țin. La fel procedează și când vrea să arate lipsa de talent a confraților care înțeleg să scrie altfel decât critica de bulevard. Astfel criticul care distrugea scrisul lui Galaction subliniindu-i neologismele, acuma își autorevizuește punctul de vedere, dar își păstrează metoda, subliniind la mine câteva cuvinte românești, pe care le ridic la un înțeles estetic modern. Pentrucă, de pildă, alături de **creațiune** întrebuințez și **plăsmuire**, alături de **existență** zic și **fiinare**, de un **nuvelist** creator zic că este **poet** și alături de **mediu** scriu și **încunjurime**, etc., etc., d. Lovinescu pune cuvintele mele între ghilemele, de unde rezultă că sunt lipsit de cugetare și de talent.

Firește, nu părerile confratelui meu despre mine interesează pe cititor, ci calea pe care el ajunge aici. Cine vrea să vorbească de talent și ceva mai sus, de stil, trebue să privească totalitatea. Ciugulind însă un cuvânt de ici, altul de dincolo și culegând te miri ce crâmpeiu de frază tendențios trunchiată, poți dovedi că Taine, de pildă, este un naufragiat al stilului, după cum poți dovedi ușor că cugetarea critică a unui Dilthey, în comparație cu a d-lui Lovinescu este o sdreanță. S'a zis de mult: dați-mi două rânduri ale unui scriitor și mă fac forte să-l condamn la spânzurătoare. Este procedeul favorit al d-lui Lovinescu, atunci când, cu un tact unic, transformă întreaga critică română într'un vast cimitir. Despre acest procedeu, un critic francez de azi scrie: **„cet artifice grossier et malhonnête, prend toujours auprès du public"**. Și d. Lovinescu a ghicit că cel mai bun teren de cultură pentru procedeul său favorit, este publicul nostru postbelic.

După ce am văzut cum combate cu procedeul acesta, iată acum câteva păreri moderne despre talent, ca să scandalizez pe „șeful moderniștilor români". Dacă le primește, trebue să-și autorevizuiască procedeul și (lucrul m'ar mâhni) poate chiar părerile despre scrisul meu. Dacă nu le primește, riscă să intre în conflict cu un aspect esențial al conștiinței moderne critice și să-și piardă panașul de șef modernist.

Când scrii, un singur lucru importă: să te exprimi întreg, așa cum ești! Unii, potrivit „regulelor" de stil și compoziție, se uită în primul rând la public și la succesul ieftin; sunt perimați. Alții privesc în ei și numai în ei: succesul nu-i atrage, ci numai exprimarea complectă a propriei conștiințe. Dacă nu mă înșel, aceasta este atitudinea modernă, când e vorba de stil și de „talent". Și atunci, de ce n'am accepta curajos reversul, nu zic al unor calități, dar al credinței către noi înșine, pe care o prețuim mai presus de orice? Atunci când vedem că un lucru este „mai important" decât crede impresionismul fără busolă, de ce să nu-l spunem, de ce să nu-l repetăm, punându-l adesea în lumina sporită a unei documentări tot mai ample? Căci am văzut eu multe. M'am oprit, de pildă, îndelung la scrisul celui care a creat romanul modern și la muzicantul care, preferând haosul drumurilor bătute, a creat, într'o mare măsură, sensibilitatea modernă: pedanții pedanților! A, decâteori un Wagner, de pildă, nu repetă: ia seama, „lucrul e de cea mai mare însemnătate"; ce-ți spun acum **„e bogat în urmări"**; reviu, căci **„e primordial"**; anticipez, căci **„se cuvine să fie relevat de pe acum"**; stăruesc, pentru că **„e mai complicat decât s'ar părea"**; ascultă **„e momentul acum să pătrundem mai adânc în acest suflet... să ni se desvălue ce are el mai deosebit, unic pe lume"**..

Fericit cine, ca impresionistul nostru, aparține familiei de spirite care n'a cunoscut imperativul modern al afirmării depline.

Atunci când sunt stăpânit de o concepție, care totdeauna este un fragment dintr'un tot, eu, în critică, nu am la dispoziție nici „leitmotivul", nici simbolul, nici alegoria, nici transpunerea într'o gamă de viziuni externe; sunt deci nevoit la pedanteria insistențelor, a repetărilor, adesea migăloase, știind bine că acestea pot fi ușor parodiate de vrun d. Lovinescu oarecare. Reacțiunea negativă a d-sale mă onorează și mă definește.

Când deci, pentru a mă încondeia, scrie că, pentru mine, **„ecoul unei opere în cititor"** devine: **„ființarea ei ca un tot de sine stătător, hrănit de simțirea mea și întruchipat în imaginația mea"** de fapt criticul subliniază singur distanța dintre impresionismul ieftin al „ecourilor" în veșnică autorevizuire și conștiința modernă, frământată de nevoia certitudinei și a experienței interne adânc trăite.

Intr'o vreme care se caută pe sine și dacă mi-e îngăduit să adaog într'o situație când înțelepciunile oficiale nu-ți pot asigura un minim de răgaz, de ce n'am avea și în stil curajul vremei, și signatura situației date? Ca să lăsăm terenul liber pentru impresionismul veșnicelor autorevizuiri? Dacă dincolo de repetări, de migăleli, de pedantisme, se afirmă o conștiință care caută pasionat o cale și luptă să se exprime întreagă, restul nu importă! Scrisul acesta, pentru cine știe și vrea să vadă, va avea o vieață lăuntrică va fi un tot, chiar când, în năzuința către tot, el rămâne adesea „neisprăvit" și fragment, cum a fost cazul lui Eminescu. Și repet: cine zice stil, zice afirmare din această năzuință către totalitate. Cred că în concepția aceasta despre stil și talent e mai multă conștiință modernă decât ar putea bănui vreodată fericitul șef talentat al moderniștilor români.

Tenorii criticei foesc la noi. Cu pregătirea postbelică, mâine vor fi legiune. Și, ca să scandalizez complect pe șeful lor, d. Lovinescu, mai fac o mărturisire de credință. Intre un tenor critic, care se autorevizuește la tot pasul și un ventriloc, care spune ceva, îl prefer pe acesta din urmă; și cred că sunt modern. Dacă talent înseamnează a scrie pentru galeria celor ce înțeleg cititul ca o distracție în timpul digestiei, sau meșteșugul retoric de a da naivilor impresia că spui adevărul, când știi bine că afirmi inexactități, să avem curajul de a trimite astfel de talente și noutăți acolo unde le e locul: la camera de vechituri a literaturii noastre.

D. CARACOSTEA

A APARUT INTRE A APARUT
TRECUT și VIITOR
DE GUGLIELMO FERRERO
TRADUCERE DE
Col. Const. C. Alexandrescu
Un volum Lei 50 La toate librăriile

O vizită la Knut Hamsun

Knut Hamsun deși a scris literatură din tinerețe, nu și-a început de fapt cariera literară, care i-a asigurat un loc de frunte în literatura universală, decât mult mai târziu, după ce a trebuit să cunoască lupta aprigă pentru existență. Mediul în care Knut Hamsun a trăit în copilărie și adolescență, condițiile grele pe care le-a cunoscut până târziu în viața matură, au lăsat urme vizibile în scrierile lui. Nu e oare surprinzător că aproape toți eroii săi — gândiți-vă la **„Pan"**, la **„Ultimul capitol"**, la **„Victoria"**, la **„Foamea"** — dovedesc stăpânire de sine, toți sunt prada unei neîncetate lupte cu ei insiși din care es totdeauna victorioși și aproape fără excepție toți cunosc sentimentul resemnării eroice? Anii grei de neînchipuite lipsuri și privațiuni pe care i-a trăit Knut Hamsun — „Foamea" este un fragment de autobiografie — l-au învățat ce însemnează a ști să renunți nu din lașitate, ci din eroism.

Atmosfera care se desprinde din tot ceiace a scris Knut Hamsun, ritmul de viață atât de deosebit de al nostru pe care îl trăesc eroii lui, ni l-au transpus pe autorul lui **„Pan"** într'o lume ireală, a cărei cercetare pare de la început că ne este interzisă. Niciodată n'am putut să avem imagina exactă despre acel care a descris peripețiile **„Vagabondului ce cânta în surdină"**.

Și totuși Knut Hamsun trăește în Cristiania, are casă, nevastă, copii și duce viața unui om complectamente normal. Iată cum ni-l descrie **Franz Zuchner**, trimisul unei reviste germane, în urma unei vizite pe care i-a făcut-o:

După ce corespondentul face o descripție a drumului ce a trebuit să străbată pentru a ajunge la Hamsun, a casei în care el locuește, urmează:

„Atunci intră Knut Hamsun în odae, mare la trup, slab, cu părul alb. In picioare are cisme, bluza de lucru pe care o poartă peste flanelă îi dă înfățișarea unui țăran. Când însă vorbește, glasul său e melodios și frumos, ca sunetul unei viori căreia i s'a pus surdină. Ne așezăm înaintea focului. Nasul său coroiat se desemnează puternic în lumină. Iși sprijină capul între mâini și rămâne așa nemișcat... Vorba lui tinerească aproape copilărească, vrăjește. Această trăsătură este specific norvegiană, căci norvegienii sunt niște copii blonzi, cu ochii mari albaștri, cu inima deschisă..."

Knut Hamsun nu poate suferi iarna; anotimpul său favorit este primăvara. „Atunci el se mută pe moșioara lui și acolo trăește în singurătate prin pădure sau pe stânci, ca un țăran. Acolo nu vine nici un străin să-l viziteze și dacă câte-odată un American sau Englez se hazardează până la el, Knut Hamsun se ascunde sus în munți, în pădure sau la țărmul mării, până când necunoscutul, desamăgit, pleacă.

Când istorisește aceste lucruri, Knut Hamsun râde încet, dar imediat devine serios.

Iarna nu e în stare să facă nimica; când, din potrivă, revin nopțile luminoase, poate iarăș să scrie. Lângă patul său, are totdeauna hârtie și creion; când se deșteaptă noaptea și imaginația îi lucrează, scrie pe întuneric toate ideile care îi vin. Nu se scoală și nu aprinde lampa, căci îi este întotdeauna lene. Dimineața citește fără greutate ceeace a scris pe întuneric...

Knut Hamsun vorbește cu mândrie de cei patru copii ai lui, doi băeți și două fete; copiii cu obrajii roșii, sunt puternici și vioi. Amândoi băeții sunt pasionați pentru sport și nu împărtășesc aversiunea tatălui lor pentru iarnă. Toată ziua sunt cu patinele pe ghiață.

In cursul convorbirii, Knut Hamsun istorisește un amănunt interesant: „Mai de mult Hamsun se numea Hamsund. Redactorul unei reviste a uitat odată să adauge pe d terminal. Hamsun a găsit numele lui astfel schimbat foarte frumos și de atunci l'a păstrat. Un nepot al lui a voit să facă și el aceeași amputație; a fost însă oprit de scriitor. A urmat un lung proces, care s'a terminat în favoarea lui Hamsun.

Stând de vorbă timpul trece repede. Ziua scurtă de iarnă e pe isprăvite și apusul roșu strălucește prin fereastră. Imi iau rămas bun dela Knut Hamsun. Fiind încă în odae, îmi spune să-mi pun căciula în cap și s'o îndes bine pe urechi: afară e un ger strașnic! După aceia tropăind cu cismele lui mari, îmi strânge mâna încă odată la ușă".

Aici însemnările lui Franz Zuchner se sfârșesc.

Neînsemnate în sine, amănuntele date de corespondentul german pun suficient în lumină persoana scriitorului norvegian. După cum se poate vedea atmosfera de liniște și seninătate a celor mai multe dintre romanele lui Knut Hamsun, atmosferă pe care pasiunile violente ale eroilor, dramatismul acțiunii, nu o împiedică de a rămâne dominantă, e însăși atmosfera în care el trăește. Ce preț a trebuit însă să plătească Knut Hamsun ca să ajungă aici?

Curiozități literare

CUM SCRIU OAMENII DE LITERE?

Toată lumea își închipue că marii scriitori scriu ușor, fără nici o greutate, că au această facultate de-a scrie ca un dar dela natură. Or, aproape totdeauna opera literară este fructul unei îndelungate munci, iar **„geniul nu este decât o îndelungă răbdare"** cum spunea **Buffon**.

Printre autorii neobosiți în a-și corecta lucrările, cităm pe: Flaubert, care a refăcut romanul **„Madame Bovary"** de șapte sau opt ori; Baudelaire, care-și refăcea un sonet de o sută de ori: Emile Augier nu-și recitea nici odată operele, ca să poată rezista tentației de a le reface. Balzac adăuga mereu unei lucrări, astfel că începând printr'o lucrare mai mică, o simplă nuvelă, termina totdeauna cu un roman destul de voluminos. Cu totul opus, V. Hugo își micșora totdeauna opera; uneori, din 40 rânduri dintr'o pagină, nu mai rămânea decât unul. Dar aceste metode cer o muncă încordată.

Unii autori scriu totuși definitiv și fără nici o ștersătură. Dumas-fils își scria piesele într'un timp foarte scurt. **„Monsieur Alphonse"** a fost scris în 17 zile ; La visite **de noce"** în 8 zile; „La Princesse Georges" în trei săptămâni ; „Străină" într'o lună. Al doilea act din **„Dame aux camélias"** a fost scris într'o zi, dela masa de prânz și până la orele 4. Manuscriptele lui n'au nici o ștersătură. Aceasta nu înseamnă însă că opera a fost executată fără greutate și reflexie. Toți amicii lui știau că ele cereau o lungă incubație timp de multe luni sau chiar ani întregi. Cei mai mulți scriitori, nu-și scriau opera decât numai după ce o aveau fotografiată în memorie. Ei dictau astfel secretarului lor, fără nici cea mai mică întrerupere, două sau trei mii de versuri.

Această greutate de a elabora opera de artă, explică anumite manii pe care le au scriitorii în timpul lucrului. Aceste manii sunt, cele mai adesea, o explicare psihologică, fără să fie nevoe să spunem, cum se obișnuește, că acești maniaci erau adevărați nebuni. Unii, pentru activarea circulației cerebrale, se plimbau compunând, alții făceau exerciții fizice. Alții, cei slabi, cei anemici căutau prin atitudine afluxul sângelui la creer. Descartes și Cujas lucrau în atitudine orizontală. In acelaș scop, Schiller își ținea picioarele pe ghiață, iar Chateaubriand, dictând secretarului său, se plimba cu picioarele goale pe scândura rece a camerei. Unii autori au creerul mai excitat și caută calmul și liniștea: Montaigne și Jean Jacques Rousseau lucrau la țară **„înaintea atâtor chilometri de tăcere"** după frumoasa expresie a lui d'Esparbès. Alții aveau nevoe de un excitant cerebral și căutau zgomotul mulțimii și cafeaua. Se mulțumiau chiar în tovărășia animalelor. Théophile Gauthier, Baudelaire, François Coppée, nu puteau lucra decât în prezența pisicilor. Gauthier avea în jurul lui, totdeauna, 12 sau 15 pisici.

Excitant cerebral mai periculos este alcoolul, de care abuzau: Musset, Poë, Verlaine, Schubert; cafeaua o obișnuia de predilecție Balzac; tutunul, Flaubert și Alphonse Daudet. Mai inofensive sunt parfumurile pe care le adorau: Baudelaire, Théophile Gauthier, Loti, Maizeroy. Lord Byron iubea mirosul de trufe, de care avea buzunarele pline. Tot ca o manie, parnasienii își scriau numele proprii cu o abondență de K de H și mai ales de X. Simplificările aduse ortografiei de un secol și mai bine nu le erau pe plac; ei vor scrie totdeauna **„lis"** cu **y** și **„phtisie"** cu doi **h**. Alții căutau punctuația și sublinierea. Villiers de l'Isle Adam ezita ore întregi între o liniuță și un apostrof și îndoiala asupra unei litere capitale îl tortura.

Edgard Pöe, Barbey d'Aurevilly și mulți alți povestitori străini, căutau variația caracterelor de imprimat, scriind când cu italice, când cu petit, când cu capitale mari. Parnasienii au avut mania capitalelor. După Théophile Gauthier mai mult de o sută de poeți au scris : **Espoir, Beau, etc.**

Titlul cărții constitue un element important al succesului. Maupassant iubia titlurile simple. Cei mai mulți scriitori nu dădeau la două din volumele lor un nume, care să fi început cu aceeași inițială. Cele mai multe titluri ale lui Sardou, au chiar aceeaș asonanță: Dora, Fédora, Théodora.

Insfârșit, un mic truc foarte întrebuințat pentru a atrage publicul, este aliniatul. Ziariștii iubesc mai ales aliniatul, care solicită ochii cititorului, și fac aliniate la 2 sau 3 rânduri. **„Des blancs, des blancs !"** era strigătul lui Rochefort. Parnasianii, din contră, refuzau aliniatele.

In toate cele expuse până aci, nu trebue să vedem numai manii, dar și preocuparea de a atrage ochii publicului.

MEDICII IN TEATRU

Comedia modernă — se spune — arată în medic un personaj cu totul altfel decât acel al comediei lui Molière. Cele mai adesea, când medicul apare pe o scenă modernă, este pentru a îndeplini rolul corului antic, dar sub o modă contimporană. El explică și comentează evenimentele și mai ales sufletele personagiilor, după spiritul lui științific. Tipul cel mai complet este acela al doctorului Rémonin din „Străina" lui **Dumas-fils.** Vă amintiți cum definește el amorul, amorul definit de atâtea ori și totdeauna greu de definit: „Amorul face parte din evoluțiunea naturală a ființelor; el se produce la o vârstă oarecare, independent de orice voință și totdeauna fără obiect determinat. Incercăm trebuința de a iubi fără să fi iubit pe cineva mai înainte. Prin aceasta el aparține fizicei, care tratează proprietăți existente în interiorul ființelor; pe când căsătoria este o combinație socială, care reintră în chimie, pentrucă aceasta tratează acțiunea corpurilor, unul asupra altuia."

Să fim numai puțin atenți ca să vedem dacă într'adevăr există o așa mare diferență între medicul lui Dumas-fils și al lui Molière, de pildă. Introducerea noastră de mai sus, a parafrazat cu acelaș exemplu din Dumas-fils, o părere de acum câțiva ani a lui V. E. Michelet, cu privire la medicii în literatură și în teatru. Să căutăm un exemplu în Molière. Vă amintiți că francezii au un cuvânt, o expresie minunată, ca să arate comicul în care se situiază medicul: **Voilà pourquoi votre fille est muette!** Una din situațiile cele mai amuzante din **„Doctorul fără voie"** de Molière, a dat naștere cuvintelor de mai sus, care servesc a caracteriza explicațiile pretențioase, în dosul cărora se ascunde, de cele mai multe ori, o adevărată ignoranță. Să ne amintim scena în chestiune: Sganarelle, în fața ignoranței lui Géronte, se dedă cu un aer de seriozitate mai mult decât comic, la raționamente din cele mai bufone:

„Or, acești vapori de care-ți vorbesc, trecând din partea stângă, unde este ficatul, în partea dreaptă, unde este inima, se întâmplă că plămânul, pe care îl numim latinește „armyan", având comunicație cu creerul, pe care-l numim în grecește „nasmus", prin mijlocul vânei cave, pe care în limba evreiască o numim „cubile", întâlnește în drumul lui pe suszișii vapori cari umplu ventriculele omoplatului ; și pentrucă sus numiții vapori..., înțelegeți, nu-i așa?..., și pentrucă sus numiții vapori au această răutate,.... ascultați, vă rog.... au oarecare răutate, care este cauzată...., fiți vă rog, atenți,... care este cauzată prin acreala substanței fluide produsă în concavitatea diafragmei, se întâmplă că acești vapori... ossalundus nequeis, potarinum, quipsa milus : Iată dar dece fiica d-tale a amuțit!"

Câtă deosebire este oare între Sganarelle, cu „ossalundus nequeis" și doctorul Rémonin al lui Dumas-fils, pentru care amorul face parte din chimie, tratând acțiunea corpurilor, unul asupra altuia?

G. B.

V. Schmidt

Ochi în noapte

„Bamaku" nu era un uriaş al oceanelor, ci un vas poştal care făcea cursa între Bordeaux şi Dakar. Căpitanul Kandart era aspru şi arţăgos, dar în fond un om de treabă.

Kandart era un mare amic al dobitoacelor şi ţinea la ele mai mult decât la pasageri. Papagalii lui făceau un tămbălău groaznic pe bord. Trei maimuţe băteau mereu în pereţii vasului şi un câine uriaş se primbla nestânjenit în sufragerie vârîndu-şi nasul în toate farfuriile.

Se întâmplă adesea că vasele din Senegal aduc pe bord animale sălbatece, în vederea menajeriilor sau a grădinilor zoologice. Căpitanul Kandart aducea cu sine o tânără leoaică de curând căzută în cursă şi transportată cu mare greutate din interiorul ţării.

Leoaica avea o înfăţişare impunătoare, dar nu părea să fie în toane bune. Cuşca, a cărei soliditate fusese cercetată cu de-amănuntul, se afla pe coverta de sus. Fiara sta tot timpul întinsă în închisoarea-i strîmtă, iar ochi-i luceau în amurg ca tăciuni aprinşi. De câteori se apropia cineva de cuşcă, leoaica se arunca la gratii cu urlet înfiorător.

* * *

Stam de vorbă cu căpitanul Kandart.

— Nu m'aşi simţi deloc bine, dacă leoaica asta ar fi liberă.

— Nici eu, răspunse Kandart. N'am văzut fiară mai nedomolită. Ar doborî un om cu o singură labă.

— Cuşca e destul de bună?

— Fii pe pace! Cuşca mea nu e coteţ de epuri!

Şi ca să mă linişteascǎ, scutură lanţurile şi lacătele care încuiau uşa. Fiara începu să urle furioasă.

Nu sunt fricos. Am trăit destul prin păduri, dar sunt obicinuit să fiu totdeauna prevăzător şi nu treceam niciodată prin faţa cuştei fără a încerca lacătele.

* * *

Era o vreme minunată. Imi fumam în fiecare seară pipa pe covertă şi rămâneam aproape totdeauna mai mult ca ceilalţi pasageri, spre a respira aerul proaspăt sub lumina scânteetoare a stelelor. Imi plăcea să privesc pe întinderea mării şi să ascult zgomotul ritmic al maşinilor, care cu fiecare impuls mă apropiau de patrie.

Intr'o seară rămăsesem mai mult ca deobicei. Insfârşit mă hotărâi să intru în cabină. Scoborîi treptele povârnite şi cotii în micul coridor întunecat care ducea spre cabine.

Deodată rămăsei locului împietrit. Inaintea mea — abea la un metru departe — luceau doi ochi de foc. Nici peste un veac, dacă aşi trăi, nu voi uita acele pupile, care aruncau asupră-mi razele lor verzui: leoaica!

Inima începu să-mi bată puternic, mâinile se prinseră de un belciug din perete, părul mi se făcu măciucă în cap. Genunchii se muiară sub greutatea trupului şi numai printr'o sforţare supraomenească m'am putut ţine pe picioare.

In jur domnea tăcere deplină. Fiara sta tot atât de nemişcată ca mine. Ochii mi se obicinuiseră cu întunerecul încet-încet şi putui deosebi liniile trupului. Leoaica sta întinsă jos cu capul pe labele din faţă; îi plăcea probabil răcoarea depe linoleum.

Mă privea ţintă şi eu eram sigur că mă vede mult mai bine decât o vedeam eu pe ea. Mă cercetă cu de-amănuntul, ca şi cum mă înghiţea cu anticipaţie, cu privirea.

Trecură câteva minute nesfârşite. Mi se părură veacuri. Incetul cu încetul mă potolii, inima prinse a bate mai puţin tare; redobândii o parte din sângele meu rece.

Ce era de făcut? Situaţia era mai mult decât periculoasă. Nu puteam rămânea locului de-apururea în faţa fiarei sălbatice sau să aştept să se arunce asupră-mi. Trebuia cu orice chip să încerc să scap. Făcui o mişcare extrem de prevăzătoare, înapoi. Dar leoaica îşi ridică numaidecât partea de sus a trupului. Auzii scrăşnitul ghiarelor jos. Rămăsei nemişcat şi bestia se aşeză şi ea la loc.

Se ştie că animalele sălbatece, chiar înfuriate, foarte arareori se aruncă asupra unei fiinţe care stă ţeapănă. Aveam deci o slabă nădejde de scăpare; dar câtă vreme voi putea rezista dorinţei de a fugi?

Imi trecură prin cap cele mai năstruşnice planuri. Să strig? La cel dintâi zgomot leoaica îmi sare de gât. Să fug? Nu cred să-mi fi îngăduit să fac un singur pas înapoi. Să aştept revărsarea zorilor? Inseamnă să mă las la voia fiarei.

In spaima sălbatică ce mă cuprinsese cugetam dacă n'ar fi bine să mă arunc asupra leoaicei. M'ar sfâşia, fără nicio îndoială, dar poate tot mi-ar veni cineva în ajutor, înainte de a fi fost ucis.

Din fericire, de frică stam înlemnit, şi părăsii ideia cea nebună. Stam nemişcat în faţa fiarei nemişcate. Respiram fără niciun zgomot.

Azi, după atâţia ani, nu pot cugeta la noaptea aceia fără un fior de panică. Eram cu totul lipsit de puteri. Incercai cel puţin de zece ori să mă retrag, dar leoaica se ridică şi ea pe jumătate. Insfârşit hotării să nu mai lupt, ci să stau locului, lipit de perete, în timp ce sângele îmi ciocănea în pleoape.

Căutam să înlătur gândurile, dar tot timpul mă vedeam întins şi plin de sânge, sfâşiat; era îngrozitor. Cred că cea mai îndrăzneaţă fantezie n'ar putea născoci o tortură mai mare! Pe la Teneriffa, nopţile sunt scurte. Şi totuşi mi se părea că noaptea aceia nu mai avea capăt. Insfârşit raze slabe mijiră în fundul coridorului.

Mă întrebam ce va face acum leoaica, şi o priveam ţintă, îngrozit. Disperarea şi osteneala mă scuturau ca gerul.

Deodată fiara se'ntinse şi crezui că ultimul meu ceas bătuse. Leoaica se'ntinse şi căscă zgomotos. Apoi se apropiă de mine cu paşi domoli. Imi adunai ultimele puteri şi fugii cu un ţipăt de nebun. Dar puterile-mi erau sleite; mă împiedecai de cea dintâi treaptă şi rămăsei locului.

Auzii atunci un muget tunător — nu, un lătrat! Mă întorsei cu o faţă idioată... In lumina zilei sta câinele cel mare al căpitanului, dând din coadă. Leoaica fusese... câinele!

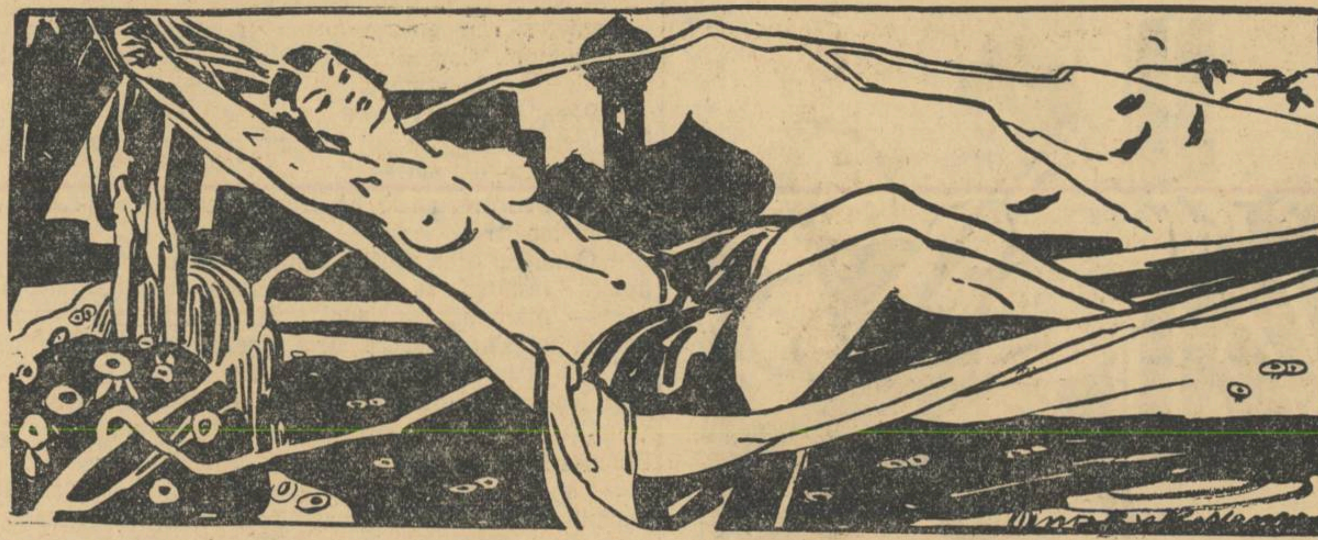
Strigătul meu fusese auzit, şi se auzeau paşi din toate părţile. Se ivi cel dintâi căpitanul care în grabă nici nu se îmbrăcase.

— Ce e? Ce-ai păţit?

Ar fi trebuit poate să născocesc ceva. N'am putut. Dârdâiam tot. Nici nu m'am putut ridica. Povestii, clănţănind din dinţi, tot ce se întâmplase.

E nefolositor să vă mai spun că aplauzele pe care le-am recoltat au fost peste aşteptările mele...

Strănepotul prooroculului

Ali Haidar Bei. Scriu acest nume, purtat de un om, cum sunt puţini printre semenii noştri, dar îl scriu cuprins de o chinuitoare îndoială, căci nu ştiu de ce fel de urare să-l însoţesc. Să-i urez oare fostului coleg şi prieten, care este Ali Haidar Bei, să mai trăiască ani mulţi pe acest pământ, care pentru dânsul n'a fost tocmai o „Vale a plângerii", sau să-i urez ca Alah să-l aşeze cât mai aproape de strămoşul său Mahomet nu un oarecare Mahomet, ci Mahomet, proorocul Coranului, şi întemeietorul religiei Islamului?

Stau cu atât mai mult la îndoială, cu cât nu mă pot pronunţa asupra hotărîrii ce ar fi luat cel interesat, dacă ar fi fost pus să aleagă între înşelătoarea şi trecătoarea viaţă din lumea noastră pământeană şi viaţa de veşnice şi nestinse fericiri ale raiului.

Oricum, lucru asupra căruia nu încape nici o îndoială, este că, acum sau mai târziu, pentru Ali Haidar Bei raiul este asigurat. Şi nu aşa un oarecare colţ mai retras şi mai ascuns, ci partea cea mai bună din raiu, partea aleasă de însuşi strămoşul său Mahomet.

In adevăr, este şi de folos să ştiţi că Ali Haidar Bei era un strănepot cât mai neaoş şi mai autentic al proorocului dela Meca. Mi-a arătat şi mi-a lămurit în repeţite rânduri arborele său genealogic din care vedeai în chip neîndoios că prietenul nostru era al treizeci şi şaptelea coborâtor în linie directă al întemeietorului religiei ce-i poartă numele.

Nu-i aşa că e o apreciabilă cinste aceea de a cunoaşte şi chiar de a te împrieteni cu oameni, cari se trag din sfinţi şi din prooroci? O cinste de care mai avusesem parte în prima mea tinereţe, când vântul soartei, reprezintat prin autorităţile şcolare, mă trimisese să împărtăşesc tainele a nu mai ţiu minte cărei ştiinţe elevilor dela gimnaziul nostru dela **Ianina** din Epirul lui Pyrus şi al oracolului dela **Dodona.**

In Ianina aceasta, cu o climă ce te predispune la visare şi cu un miros de lucruri foarte vechi, făcusem, nu mult după sosirea mea acolo, cunoştinţa unui tânăr, a cărui ocupaţie de căpetenie era să stea mai toată ziua în vârful unui deal ars de soare, făcând adânci şi înţelepte reflecţii asupra zădărniciei sforţărilor omeneşti.

Intrebându-l cine este, tânărul acesta şi-a întrerupt o clipă meditaţiile sale şi mi-a răspuns: „Sunt nepotul sfântului Gheorghe."

— Iar eu sunt nepotul Sfântului Dumitru, i-am răspuns din parte-mi, crezând că omul vrea să petreacă pe socoteala mea.

„Mai este un Sfânt Dumitru?" mă întrebă el cu toată curăţenia unui suflet, pe care păcatul nu-l întinase şi minciuna nu-l atinsese.

Şi mi-a lămurit tânărul cu pricina că el este nepotul unui alt sfânt Gheorghe, al unui sfânt Gheorghe local, care a căpătat cununa de martir şi un loc de cinste printre sfinţii raiului creştin, pentrucă refuzase să ia de nevastă pe fata stăpânului său. Stăpânul acesta era un turc bogat, iar fiică-sa — unica sa fiică — era nespus de frumoasă. Totuşi, tânărul creştin a preferit să fie tăiat în bucăţi — cum a şi fost — decât să facă o astfel de partidă. O virtute cum rar se întâlneşte în zilele noastre.

Decât cu Ali Haidar Bei, la care e vremea să ne întoarcem, treaba stătea cam altfel. El nu era nepotul unui sfânt, făcut ca atare în urma vreunui accident de căsătorie, ci al omului ales de Alah, ca să împărţească lumii dumnezeiasca Lui învăţătură şi veşnicele adevăruri. De aceea, avea ca nimeni altul dreptul de a purta titlul de **şerif,** adică de membru în linie directă al familiei lui Mahomet ,titlu care până mai acum câţiva ani nu era numai aducător de o cinste teoretică, ci de onoruri şi demnităţi reale şi chiar de apanagii destul de frumuşele.

De altfel, nu e decât drept să recunoaştem că Ali Haidar Bei se arăta vrednic şi de veneraţiunea de care era înconjurat din partea celorlalţi credincioşi în Mahomet şi de demnităţile şi de apanagiile ,cari îi dădeau putinţa să înfăptuiască aci pe pământ o parte din viaţa fericită de care urma să se bucure pe deplin în raiul strămoşului său.

Bine şi foarte simetric făcut, întrunea în persoana sa fizică însuşirile ce se cer unuia care într'o zi ar putea fi chemat să fie calif, adică urmaşul pe pământ al proorocului. Bărbat frumos, având acea frumuseţe bărbătească impunătoare, n'avea nici o infirmitate, nici un beteşug. In trăsăturile obrazului său era săpat cu fineţe şi desăvârşire tot ce vechea şi nobila rasă arabă a produs mai caracteristic, mai pur semitic.

Ochi mari, vii şi negri, a căror sclipire şi mobilitate era voluntar domolită de gravitatea ce-i impunea situaţia lui deosebită de acea a restului muritorilor.

O frunte regulată de om inteligent, un nas bărbătesc de o desăvârşită regularitate, o gură care era o ispită pentru sexul frumos şi un oval al feţei ,care putea fi dat drept model. Şi ce bine se armoniza totul cu aceea culoare brună dar nu închisă, care era încă o dovadă a obârşiei pur arabe a lui Ali Haidar Bei!

Stă scris undeva la Coran că omul e dator să se desăvârşească incontinuu şi să-şi sporească mereu cunoştinţele Iar Ali Haidar Bei nu înţelegea să lase neîmplinit măcar cel mai neînsemnat precept al cărţii celei sfinte. Se desăvârşea în virtuţi, practicând binele pe o scară întinsă, ţinând mereu deschise baerile pungii şi porţile casei sale. Nu ştia ce-i ura, dar nici slăbiciunea şi neiertata îngăduinţă.

Scriind acestea, îmi vine în minte o scenă petrecută în Senatul turcesc, unde avusesem nepreţuita cinste să mă găsesc ani de zile alături de Ali Haidar Bei.

Ministrul justiţiei venise la Senat cu un aer grav şi misterios şi ceruse să declarăm şedinţă secretă. „Am de făcut, ne împărtăşi el, o propunere de o importanţă cu totul deosebită."

Propunerea ministrului, care supraveghea împărţirea nepărtinitoare a justiţiei consta într'un proect de lege, un proect de lege scurt, alcătuit dintr'un singur articol, dar tratând o chestiune de o actualitate palpitantă şi de o însemnătate cu adevărat vitală.

Era adică vorba de a stabili în mod precis pedepsele ce s'ar fi cuvenit îndrăzneţilor şi nesocotiţilor, cari săvârşeau sacrilegiul de a spune vorbe de ocară la adresa unuia din marii profeţi trimişi de Dumnezeu pentru luminarea şi mântuirea oamenilor. A amâna rezolvarea unei astfel de chestiuni, însemna a expune statul şi societatea la zguduiri şi chiar la nenorociri din cele mai mari.

Şi pentru a câştiga şi voturile senatorilor nemahometani (în gândul lui zicea, poate, ale senatorilor **ghiauri**), ministrul s'a grăbit să ne încredinţeze că în rândul „marilor profeţi" intră, alături de Mahomet, şi Moise şi Iisus Cristos. Chiar pedeapsa era aceiaşi pentru cel ce s'ar fi făcut vinovat de ofense şi ocări la adresa unuia din aceşti profeţi ai Domnului.

Cât despre pedeapsă, se prevedea un minimum de un an şi un maximum de trei ani închisoare.

Proectul acesta a fost combătut cu înverşunare şi a fost respins cu o importantă majoritate de voturi. Imi aduc aminte că-l combătusem şi eu, vorbind din punct de vedere creştinesc, arătând, între altele, că noi n'avem voe să cerem pedepsirea unor nenorociţi cari spun cuvinte de hulă împotriva întemeietorului religiei noastre, pe când însuşi Iisus Cristos a spus în clipele când, pus pe cruce, era chinuit şi batjocorit: „Iartă-i, Doamne, că nu ştiu ce fac!"

Şi am mai spus că dogma creştină nu admite calitatea de „profet" pentru Fiul lui Dumnezeu.

Oricum, fapt e că proectul ministrului de justiţie a fost respins cu mare majoritate de voturi şi că, împreună cu alţi senatori mahometani, însuşi Ali Haidar Bei a votat împotriva lui.

Socotind în incurabila mea naivitate că şi cele spuse de mine ar fi contribuit întru câtva la provocarea acestui vot, m'am dus să-i mulţumesc. El, însă, mi-a spus cu un zâmbet de ironie: „Prietene, nici n'am fost atent la ce ai vorbit tu. Dar nu pot să pricep ignoranţa şi mai ales îndrăzneala ministrului, care şi-a permis să caute a dezlega acum o chestiune, rezolvată de atâtea veacuri. Nu ştie, oare, el că la vechile noastre cărţi sfinte stă scris negru pe alb că cel ce cutează să spue un cuvânt de ocară la adresa unuia din marii profeţi nu e pedepsit altfel decât cu ştreangul şi cu moartea? Iar el spunea de închisoare de un an, de trei ani, într'o materie unde nu se încape nici o îngăduinţă şi nici o târguială".

Şi fizionomia, de obiceiu aşa de liniştită şi de senină a lui Ali Haidar Bei, se întunecă, căpătând o expresiune a luptătorului care nu cruţă pe vrăjmaş şi nu ştie ce e mila şi iertarea.

Intr'o altă împrejurare ce merită de asemenea să fie relevată, vrednicul strănepot al proorocului s'a găsit într'o încurcătură din care nu mai ştia cum să iasă.

Doritor anume de a-şi înmulţi cunoştinţele, aşa cum sfătueşte pe credincioşi autorul Coranului, Ali Haidar Bei citise, între altele, şi un manual de Astronomie. Nu sunt sigur dacă destăinuind amănuntul acesta, nu săvârşesc o mare şi nepermisă indiscreţie, de oarece Astronomia e una din acele ştiinţi profane, nerecunoscută ca adevărată, neadmisă deci în şcolile religioase mahometane şi pe care unul ce merge pe căile trase de Coran, n'are măcar voe să o citească şi să o cerceteze.

Ali Haidar Bei însă nu se putuse împotrivi ispitei. Citise şi văzuse într'însa că pământul e rotund şi că se învârteşte.

Cum se putea împăca adevărul acesta, de care se pătrunsese însuşi prietenul nostru, cu cele scrise cât se poate de lămurit la Coran că pământul este aşa ca o tipsie nesfârşit de întinsă şi că se reazămă pe nişte stâlpi aşa de groşi, că toate braţele, lipite unul de altul, ale oamenilor ce trăesc astăzi pe pământ n'ar putea îmbrăţişa unul din stâlpii aceştia?

...Şi Ali Haidar Bei îmi zicea cât se poate de nedumerit: „Nu pot tăgădui forma rotundă a pământului şi nici mişcarea lui. Totodată însă nu pot pricepe cum de se face că la Coran stă scris într'altfel?"

— S'o fi înşelat, îi zic eu, cel ce a scris în Coran că pământul are forma unei tipsii.

— Copil ce eşti! mă mustră Ali Haidar Bei cu toată blândeţea. Nu ştii oare că nimeni, adică nici o mână de om n'a scris Coranul şi că, scris de Alah încă dela începutul începuturilor, a fost împărtăşit sfântului şi veneratului meu strămoş prin îngerul Gabriel, care i-l aducea filă cu filă?

— In cazul acesta greşala e mai lesne de lămurit, i-am întors eu vorba. Pe semne, în ziua în care îngerul Gabriel aducea fila în care era vorba de forma pământului, s'o fi oprit undeva în drumul dela cer la pământ, o fi stat de vorbă cu alţi îngeri şi din nebăgare de seamă o fi rătăcit fila cu pricina. Venind însă pe pământ şi ducându-se la proorocul Mahomet, i-a spus aşa din gură, fără să-şi aducă întocmai aminte de cuprinsul filei pierdute.

— Atotştiutorul şi Atoatevăzătorul Alah ar fi aflat şi ar fi văzut numaidecât lucrul acesta şi nu l-ar fi îngăduit", îmi tăie el scurt toată argumetarea şi toate explicaţiile mele.

De altfel, şi alegerea făcută în persoana mea, ca să interpretez pasagii dintr'o carte sfântă, care n'avea cum să mă privească, nu era tocmai fericită. Aveam toată stima şi tot respectul pentru strănepotul proorocului şi chiar pentru opera proorocului, dar nu eu eram cel chemat să lămuresc părţi puţin clare din această operă, precum nu eu puteam avea din pricina aceasta vreo vină sau răspundere.

N. BATZARIA

CRONICA ŞTIINŢIFICĂ

Din viaţa termitelor

Maurice Maeterlinck, cunoscutul poet şi dramaturg care, poetizând viaţa socială a albinelor, a deşteptat un interes mai viu în marele public asupra acestor gâze folositoare, a dat la lumină de curând o descriere a organizării Termitelor, urmată de reflexiuni asupra comunismului insectelor, în genere.

Termitele sunt insecte din ţări mai calde. Nu lipsesc nici din Europa sudică. Cele din regiunile tropicale clădesc însă muşuroaie enorme, cât nişte stoguri şi aşa de rezistente că pot susţine un bivol.

In aceste muşuroaie sunt milioane de fiinţe care aduc foarte puţin cu furnicele, totuşi au fost numite **furnici** albe, din pricina culorii, a vieţii în comun şi a obiceiului de a clădi muşuroaie, sub care sunt nenumărate şi complicate galerii, camere spaţioase, puţuri înguste dela etaj la etaj. Viaţa la întunerec le-a atrofiat ochii, sunt oarbe. Totuşi execută lucrările lor şi dau atacuri la porţile muşuroaelor, caşi cei mai vigilenţi lucrători şi soldaţi.

Intr'o termitieră sunt numeroşi indivizi, din cari unii sexuaţi: bărbaţi şi femei, care poartă aripi în vremea nunţii, caşi furnicele. Alţii fără sex, ori mai bine cu organele sexuale atrofiate, căci sunt şi bărbaţi şi femei „castraţi voluntar" cum spune autorul.

Bărbaţii cei mai viguroşi au rol de a apăra societatea cu fălcile lor enorme; femeile asexuate şi alţi bărbaţi lucrează pentru comunitate, pe când regina sau reginele — căci sunt şi mai multe într'o termitieră — stau prizoniere şi au pântece enorme, ce varsă necontenit ouă.

Hrana e vegetală. Celuloza, care se mistue greu, e totuşi foarte bine digerată, chiar când e amestecată cu lemn, datorită şi unor fiinţe inferioare — protozoari — care trăesc în maţele termitelor, precum la mamiferele erbivore — oi, boi — un microb ajustă digestia.

După această introducere, reproduc câteva pagini din opera lui Maeterlinck, despre **lucrători.**

* * *

„Organizarea socială şi economică a termitierei e mult mai stranie, mai complicată şi mai deconcertantă decât acea a stupului. Se găsesc în stup lucrătoare, puet, bărbaţi şi o regină care în fond nu este decât o lucrătoare ale cărei organe reproducătoare s'au desvoltat liber. Toată lumea aceasta se hrăneşte cu miere şi polen, recoltate de lucrătoare. In termitieră, polimorfismul e şi mai surprinzător. După Fritz Müller, Grassi şi Sandias, clasicii termitologiei, se socotesc 11—15 forme de indivizi eşiţi din ouă în aparenţă identice. Fără să intrăm în amănunte complicate şi prea tehnice a unora din aceste forme, pe care în lipsă de ceva mai precis le-au numit formele 1, 2 şi 3, ne vom mărgini să studiem cele trei caste (care de altfel cuprind şi subdiviziuni), şi care se pot numi casta muncitoare, casta răsboinică şi casta reproducătoare.

„In stup, ştim că femela domneşte singură: e matriarcat absolut. La o epocă preistorică, fie prin revoluţie, fie prin evoluţie, bărbaţii au fost oropsiţi şi numai câţiva dintre dânşii sunt toleraţi abia câtva timp ca sarcină costisitoare, dar inevitabilă. Eşiţi din câte un ou asemene acelor din care se nasc lucrătoare, dar nefecundate, ei formează o castă de prinţi netrebnici, lacomi, turbulenţi, cheflii, sensuali, încurcălume, imbecili şi dispreţuiţi pe faţă. Ei au ochiul minunat, dar creierul foarte strâmt şi sunt lipsiţi de orice armă, ne având acul lucrătoarei, care în fond nu este decât oviductul pe care o virginitate immemorială l-a transformat în pumnal otrăvit. După sborul nupţial, împlinindu-şi misiunea, ei sunt măcelăriţi ,fără glorie, căci virginele prudente şi nemiloase nu cred că face să tragă pumnalul preţios şi fragil rezervat inimicilor mari, contra unor asemeni nevoiaşi. Ele se mulţumesc să le smulgă o aripă şi să-i arunce pe uşa ştiubeiului ca să moară de foame şi de frig.

„In termitieră o castraţie voluntară înlocueşte matriarcatul. Lucrătorii sunt bărbaţi sau femei, dar sexul lor e complect atrofiat, abia diferenţiat. Ei sunt complect orbi, n'au arme, n'au aripi. Numai ei sunt însărcinaţi cu recolta, cu roaderea şi mistuirea celulozei şi hrănesc pe toţi ceilalţi locuitori. In afară de dânşii, nici unul din aceşti locuitori, fie acesta rege, regină, războinici sau lucrătoare ouătoare ce pot înlocui reginele în caz de lipsă, ori vrâstnici aripaţi, nici unul nu e în stare să se folosească de proviziile ce le stau la îndemână. Ar muri de foame pe cea mai măreaţă grămadă de celuloză, unii, ca războinicii, din pricină că fălcile sunt aşa de monstruoase că fac gura inaccesibilă, alţii, ca regele, regina, adulţii aripaţi, care părăsesc cuibul şi indivizii ţinuţi în rezervă sau în observaţie pentru a înlocui la nevoie pe suveranii morţi sau neputincioşi, pentru că n'au protozoare în intestin. Singuri muncitorii ştiu să mănânce şi să mistue. Ei sunt întrucâtva stomahul şi pântecele colectiv al populaţiei. Când o termită, oricărei clase ar aparţine, simte foame, loveşte cu antena lucrătorul ce trece. Indată acesta procură celui care cere ceiace are în stomah, dacă acela e un tânăr viitor rege sau regină. Dacă solicitatorul e adult, lucrătorul îi întoarce dosul şi-i cedează cu generozitate ceiace are în maţe.

Cum se vede, e comunism integral, comunismul esofagului, dus până la coprofagie colectivă. Nimic nu se pierde în sinistra şi prospera republică, în care se înfăptueşte, din punct de vedere economic, idealul scârbos pe care se pare că ni-l propune natura. Dacă vre-unul schimbă pielea, sdreanţa e devorată imediat; dacă unul moare: lucrător, rege, regină ori războinic, cadavrul e la moment consumat de supravieţuitori. Nici o rămăşiţă, curăţitul e automatic şi totdeauna cu folos, tot e bun, nimic nu e lăsat, totul e de mâncare, totul e celuloză şi excrementele sunt refolosite aproape fără sfârşit. Excrementul este de altfel materia primă, dacă se poate spune, a tuturor industriilor, chiar şi acea a alimentării, cum am văzut. Galeriile lor, de exemplu, sunt netezite şi lăcuite pe dinlăuntru cu cea mai mare grijă şi lacul întrebuinţat e exclusiv din materii fecale. E de fabricat un tub, de proptit o galerie, de construit celule ori loje, de clădit apartamente regale, de reparat o spărtură, de astupat o crăpătură, prin care ar putea trece puţin aer proaspăt, o rază de lumină, lucru mai groaznic de cât orice, tot la rămăşiţa mistuirii recurg. S'ar zice că înainte de toate sunt chimişti sublimi a căror ştiinţă a trecut peste orice prejudecată, peste orice scârbă, care au ajuns la senina convingere că în natură nu-i nimic greţos şi totul se reduce la câteva corpuri simple, chimiceşte indiferente, fireşti şi curate.

„Prin facultatea surprinzătoare a speciei de a porunci corpurilor şi a le schimba după scopurile, nevoile şi împrejurările comunităţii, lucrătorii se impart în două caste: mari şi mici. Cei dintâi, înzestraţi cu fălci puternice, care încrucişează lamele loc ca foarfecele, merg departe, pe drumuri descoperite, să tae lemn şi alte materii tari, cu scopul aprovizionării; cei de al doilea mai numeroşi, rămân acasă şi se consacră ouălor, larvelor, nimfelor, alimentării insectelor perfecte, regelui şi reginei, magaziilor şi tuturor grijelor menajului."

Trad. de T. A. B.

VISCOLUL

Când am deschis ușa să intru în vagon, lampa din tavan s'a speriat, a pâlpâit și s'a stins. In încăperea îngustă și caldă mirosea a ulei de rapiță ars, a mandarine și a valeriană. Becul electric de pe peron, clătinat de vânt și îmbrobodit în pânze iuți de ninsoare, trimetea prin sticla zaharisită a geamului fâșii rupte de lumină.

Aveam două tovarășe de drum. Profilul uneia se tăia neted, în linii mari și drepte, pe patratul ferestrei. Ceilaltă era ghemuită sub pleduri și numai ochii i se deslușeau în umbra tulbure, prea mari, de culoarea geamului înghețat.

Când trenul a plecat gâfâind trudit, să spintece vântul, femeea cu ochii ca sticla a început să vorbească. Vorbea repede, cu glas uscat și fără timbru. Ceilaltă o asculta, ori se gândea la altceva, ca și cum de mult ar fi știut pe derost povestea. Femeea cu glas mort a întins o mână desnădăjduită.

— Mania, auzi? Viscolește, **ca atunci...**

Tovarășa a cules mâna albă ș'a așezat-o domol sub pleduri, ca pe un lucru prețios și fragil.

— Dormi, Nadia, e miezul nopții. Liniștește-te, lasă... De ce nu vrei să închizi ochii? Știi bine că nu era **el...**

Au tăcut. Dar când vântul s'a izbit iar cu fruntea în coasta vagonului, Nadia a tresărit ș'a întrebat:

— Nu era el?... Așa-mi spuneți toți. Dar atunci, ce căuta pe mâna aceea inelul lui? Nu, Mania, eu nu trebue să mai dorm, — e păcat... Poate că vine iar, și iar n'aud când mă strigă... Căci dacă nu era el, înseamnă că el poate încă să mai vie... Nu-i așa, Mania?

Și-a ținut răsuflarea, așteptând răspuns. Ceilaltă dormea — ori se prefăcea că doarme. Târziu, în fulgerarea de o clipă a luminii dela un canton, le-am văzut pe amândouă, drepte, cu ochii deschiși în întuneric.

M'am ghemuit în colțul meu ș'am încercat să mă gândesc la altceva, să dorm. Dar povestea femeii cu ochii înghețați, a femeii care nu mai vroia să doarmă, m'a ținut treaza multă vreme. Din când în când mi se părea că vântul, strecurându-se pe sub vagoane, o strigă pe nume cu glas omenesc, — **ca atunci.**

Iată povestea Nadiei, așa cum am auzit-o în tren, pe întuneric, în noaptea aceea când omătul înghețat foșnea pe la ferestre, aspru ca nisipul.

* * *

Pe strada cotită din marginea orașului, Nadia se întoarce dela slujbă. Se oprește cu mâna pe mânerul porții și se uită peste câmp. Până departe, unde apa vânătă a râului își duce la vale sloiurile albe, grămezile de gunoi suflate cu omăt par spinările unor dihănii uriașe pitulate la pândă, gata să sară. Și printre ele rătăcesc haite de câini sălbătăciți, cu guri crunte, cu ochi vrăjmași, cu pântece supte.

Nadia intră repede în ogradă izbind în urma ei poarta masivă de fier: când îngheață gunoaiele pe câmp, câinii înebuniți de foame dau la om...

Femeea urcă, fără grabă, treptele de lemn. Numără scările, pentrucă n'are la ce se gândi și număratul o distrează.

— Trei-zeci și patru — mai sunt șaisprezece; trei-zeci și cinci — mai sunt cinci-spre-zece...

Ușa se descuie ușor, dacă știi s'o împingi puțin în sus cu genunchiu. Nadia aprinde lampa și lasă storul la fereastră. O izbitură de vânt îi zguduie în mână cercevelele șubrede. Pe urmă, femeea îngenunche pe covor și aprinde focul în soba scundă. Iși scoate căciulița, își netezește la tâmple părul tăiat băețește și se uită împrejur cu aceeași privire seacă și indiferentă cu care-și cercetează, în fiecare seară, colțul ei de lume. Toate sunt la locul lor: patul făcut de dimineață sub cuvertura pe care se răsucește un balaur de catifea, dulapul de haine, fotoliul lângă măsuța cu samovarul...

Focul s'a aprins. Soba bubuie înfundat. Nadia deschide oblonul și întinde mânile răsfirate spre facăra care zbucnește în casă cu fum cu tot.

— Vine viscol...

Pune cărbuni în samovar și încuie ușa. Apoi se oprește în mijlocul odăii cu o neliniște nelămurită. Iși privește atent mânile, parcă nu le-a văzut de mult. Pe inelarul subțiat, inelul de logodnă alunecă până la încheietura falangelor. Il scoate și-l trece pe degetul din mijloc. In locul lui pielea rămâne mai albă, — un cerc îngust de lumină.

Samovarul începe să respire somnoros. Afară, vântul s'a întețit. O scândură dela dulap trozneşte fără veste. Nadia tresare. Simte cum se apropie de ea frica, — o vede la pândă în colțurile întunecate, cu ochii încremeniți, cu gura încleștată, cu brațele frânte.

De obiceiu, Nadia nu se gândește la nimic. Vine acasă, își bea ceaiul și se culcă. Adoarme îndată, cu pumnii strânși lângă obraz, și doarme fără visuri. Dar în seara asta e viscol. Și dincolo de fereastră, în noaptea care se svârcolește pe câmp, au început să urle câinii: întâi departe, izolat, pe urmă mai aproape, laolaltă.

Nadia își toarnă ceaiul. Fără voie, mâna ei se întinde spre al doilea pahar.

— Pentru cine?...

Pune repede paharul la loc și se uită speriată împrejur. In haină de argint cu falduri rigide, sub aureolă de raze aurite, Maica Domnului cu chip de lemn de pe care vopseaua se desface în solzi mărunți, binecuvântează larg odaia. Dar Maica-Domnului nu se uită la Nadia. Nu s'a uitat niciodată. Privește țintă undeva, spre stânga. Zadarnic, când era mică, Nadia se trăgea tot mai aproape, până-și lipea obrazul de icoana rece cu miros de metal coclit și de busuioc: privirea icoanei aluneca asupra unui punct din spațiu în care nimeni, niciodată, nu va putea să se așeze.

Nadia își întoarce ochii dela icoană și ridică din umeri.

* * *

Când i-a venit vestea că bărbatul ei a căzut în războiu, — nimeni nu putea spune în ce zi și în ce loc, — Nadia a refuzat, cu silă, pomana mângâerilor. N'a vrut să se ducă la părinții ei. A rămas pe loc și a așteptat. In fiecare seară, fereastra ei lumina până târziu, la marginea orașului, drumul pe care trec pribegii și fugarii. Toată lumea o socotea nebună. Doar Matvei Alexeevici, proprietarul, îi ieșea seara înainte ș'o întreba:

— Ei, Nadejda Mihailovna, vine boerașul nostru, vine?

Ea se rumenea ușor și răspundea:

— Trebue să vie, Matvei Alexeevici, trebue să vie... Poate la noapte, poate mâine...

Matvei Alexeevici nu putea să clatine din cap: avea gâtul prea gros. Se uita numai în urma ei, lung, clipind des din ochii sub care se umflau două pungulițe vinete.

Pe urmă, — nici ea nu știa anume de când, — Nadia n'a mai așteptat nimic. Matvei Alexeevici a mai întrebat-o o vreme, seara, în capul scărilor:

— Ei, vine boerașul nostru, vine?

Dar Nadia trecea înainte fără să răspundă.

* * *

Nadia și-a turnat al doilea pahar cu ceai. Nu-i e somn ș'ar vrea să-și treacă vremea cu ceva.

Deschide saltarul măsuței. Acolo, între cutii și plicuri vechi, se oxidează un fluture mic de beteală. Dintr'un buchet de flori au rămas numai bețișoarele cozilor, legate c'un șnur. Doar o creangă de mimoza păstrează încă pe vârf trei bobițe de aur decolorat.

Nadia împinge, brusc, saltarul cu fantome. Dincolo de ușă s'a auzit lunecând un foșnet. Parcă s'a oprit cineva cu urechea lipită de lemnul ușii să asculte...

Un urlet s'a pornit sub fereastră, aproape, ca un semnal. Și după el se ridică laolaltă glasuri multe și felurite, țipete subțiri, strigăte aproape omenești. Și vântul zguduie fereastra și aruncă în geamuri vârtejuri de omăt.

...La etajul de jos, într'o odaie caldă cu ferestrele bine astupate, sub lumina rumenă a lămpii din plafon, Matvei Alexeevici șade în halat cu coatele pe masă și citește cu glas Viețile Sfinților. Se oprește după fiecare pagină, chiar dacă se întâmplă să fie la mijlocul unei fraze, și fumează o țigare. In fundul divanului, cu spatele lipit de sobă, nevasta lui ascultă cu ochii închiși. Când se oprește Matvei Alexeevici din cetit, femeea tresare, — deschide ochii și întreabă, placid:

— Ha?... Parc'ai zis ceva, tătucă...

Dar ca s'ajungă până la ei, Nadia ar trebui să coboare, singură pe întuneric, cinci-zeci de trepte în spirală care troznesc la fiecare pas. Și deasupra scărilor, în coridorul nalt, vântul plimbă făpturi viclene care pășesc ca pisicile, șueră și râd prin unghere și-ți suflă în ceafă respirația lor tăioasă...

Nadia s'a ridicat dela masă, să caute ceva în dulap. Și aude limpede cum, odată cu ea, pășește cineva în fundul coridorului și cum, odată cu ușa dulapului ei, geme o ușă în odaia goală de alături, unde s'a sinucis, astă toamnă, un pictor bețiv și șchiop...

Vântul vine în vârtej, din toate părțile deodată. Parcă vrea să ridice pe sus casa lui Matvei Alexeevici și s'o ducă, răsucind-o, cine știe unde. Pe subt cercevelele rău încheiate, se așează pe pragul ferestrei o dungă de sticlă pisată. Pe urmă, vântul cade fără veste și se lasă o liniște înfiorată și apăsătoare.

Focul s'a stins. Lampa cu gazul uscat în globul de porțelan, toarce pe sticlă fir răsucit de funingine și țiuie subțire și susținut, întrerupându-se doar ca să pâcâe ca un om care trage din lulea.

— Nadia...

A sărit în picioare, trezită dintr'odată. Vântul fâlfâe la fereastră, lampa s'a stins. Nadia ascultă adânc — dar nu aude decât vuetul arterelor ei. Ciocane de plumb îi bat în tâmple.

Omătul a limpezit noaptea. Fereastra taie în întuneric o pată dreptunghiulară prin care nu pătrunde lumina, dar care totuși e lumină. Nadia vrea să ridice storul. Mâna ei atinge pulberea de omăt de pe pervaz și se trage înapoi tresărind.

Se așează pe marginea patului, cu sfială, ca într'o odaie străină. Dimineața o găsește tot acolo, cu trupul încordat de o așteptare grea și fără rost.

* * *

— Pe cine s'o fi supărat așa de dimineață Matvei Alexeevici?...

Nadia ridică storul. Jos, în fața porții, proprietarul împrăștie cu lovituri sălbatece o ceată de câini vagabonzi. Dihăniile se trag mai încolo mârâind și arătându-și colții, dar după câțiva pași se răzgândesc și iar se întorc. Matvei Alexeevici, cu boneta pe ochi și cu blana între umere, blastămă ca un păgân și izbește fără cruțare.

Nadia caută prin casă ceva să se îmbrace. Dar a uitat ce caută, și iese pe ușe numai în rochie, cu pantofi subțiri, cu capul gol. Coboară scările două câte două și lasă toate ușile deschise în urma ei, ca după mort.

Până la poartă calcă pe urmele lui Matvei Alexeevici. Picioarele ei înguste se înfundă în tiparele largi, ca'n niște cizme uriașe de puf.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Matvei Alexeevici, ce s'a întâmplat?

Omul cel gros asvârle ciomagul pe urma câinilor care s'au hotărît, însfârșit, să plece. Răspunde răgușit, gâfâind:

— Mare năcaz, Nadejda Mihailovna, mare năcaz! Astă noapte mi s'a părut că bate cineva în poartă. Vântul, zic. Da' tot n'aveam liniște. Cum s'a luminat, m'am îmbrăcat. Zice femeea: — Stăi, omule, c'ai să răcești.

— Nu, zic, nu pot, parcă am așa, o grijă... Și iaca... Dumnezeu să-l ierte!

Lângă poartă e un troian mic, cu formă ciudată. Din omătul răscolit ies la iveală două mâni împreunate, o bucată de manta sură și vârfurile cismelor. Matvei Alexeevici a acoperit fața mortului cu o basma roșie în pătrățele.

— Cine-i?

— Ia, un venetic, un biet soldat gol și prăpădit... Dacă nu ieșeam, îl rupeau dihăniile, că începuse să-l desgroape. Vre-un rătăcit, vre-un fugar, — cine știe de unde venea și unde se ducea, noaptea'n câmp pe-o vreme blăstămată ca asta... A murit la ușa mea pentrucă nu m'am îndurat să-mi las patul cald ca să-i dau drumul... Dumnezeu să mă ierte!

Chipul neted și lustruit al lui Matvei Alexeevici s'a boțit ca la copiii mici când se pregătesc să plângă.

Nadiei i se pare că e într'o biserică neînchipuit de mare și de sonoră în care ard, fără să pâlpâie, lumânările multe. Clipește mărunt și îngenunchie în omăt, cuvioasă. Degetele ei se întind, șovăitoare, până deasupra pânzei de pe obrazul mortului, — dar nu îndrăznesc s'o ridice. Nadia se uită la mâinile înghețate ale străinului, — la mâinile care s'au strâns una pe alta până la urmă, de frica singurătății și a morții. In forma lor e ceva cunoscut. Iși aduce aminte... De mult, pe o platformă de tramvai. Ea se ținea de bara de fier din mijloc. El a pus atunci mâna lui peste a ei. O mână subțire, cu degete ascuțite, cu veriga îngustă de aur în care înfipsese un smarald palid și mic, în culoarea ochilor ei...

— Inelul!

Mâna stângă a străinului poartă o verigă de aur c'un smarald palid, mărunt cât o sămânță de micșunea... Pe umărul Nadiei se lasă, moale și grea, palma lui Matvei Alexeevici.

— Ai înebunit, Nadejda Mihailovna? Ce faci?... E păcat, mare păcat...

Nadia se scutură, și ochii ei privesc ciudat pe Matvei Alexeevici, — parcă l-ar vedea departe, în mijlocul câmpului, cât o păpușă de mic.

Nadia simte pe mâni mângâerea degetelor aspre și reci ale mortului. Inelul iese greu, Alunecă puțin, apoi se oprește, ca și cum degetul înțepenit s'ar răzgândi și n'ar mai vrea să i-l deie. L-a scos. In locul lui, degetul a rămas zugrumat de-un cerc îngust și palid.

Matvei Alexeevici a înțeles. Și-a luat boneta de pe cap, s'a îndoit din mijloc, atât cât poate el să se îndoaie și-și face cruce. Nadia se ridică, scuturându-și omătul de pe genunchi. Ii vine în gând să arunce inelul și să fugă, — **ca să nu știe.** Să fugă peste câmp, mereu înainte, ca să ducă cu ea pe totdeauna clipa asta, cea din urmă, de îndoială... Dar mâna ei se înalță fără voie în dreptul ochilor. Și în interiorul verigii de aur, Nadia cetește tare și rar, de parcă acum învață a silabisi: **Nadejda, Martie 1912...**

Un țipăt strident a rupt liniștea dimineții cenușii. Am tresărit din somn. Viscolul încetase. Cu vuet amorțit, trenul lupta cu omătul, subt cerul vânăt și încremenit.

— Nadia!

In compartiment, femeea înaltă se ridicase și se uita fără să înțeleagă la pledurile desfăcute pe canapea. Nadia lăsase în ele doar forma ușoară a trupului ei. Străina a întors spre mine ochii întrebători și rătăciți de spaimă.

— Nadia?...

Dar Nadia rămăsese în urmă. Auzise poate, ca și mine, glasul vântului — și-i înțelesese chemarea. Trupul ei mic era undeva, între șine o grămăgioară albă. Poate că și eu și-a strâns mânile, una pe alta, până în clipa din urmă, de frica singurătății și a morții, — ca străinul. Iar peste ochii ei deschiși, peste ochii care nu mai știau să doarmă, s'a lăsat, însfârșit pleoapa odihnitoare și rece a omătului.

AGLAIA CRASNOVA

Somnambulism

S'au stins treptat ferestrele în noapte,
Au amuțit și ultimele șoapte, —
Și-acum, târziu, sunt numai eu și luna
Și umbra celui dus pe totdeauna.

Sunt obosit și somnul e aproape...
Voi adormi cu luna pe pleoape, —
Apoi suit pe casă, fără frică,
Pe streșini am să merg ca o pisică.

Și dacă umbra celui dus din lume
Cu glas perdut mă va striga pe nume,
Trezit acolo, voi cădea grămadă,
Sfărmându-mă pe-asfaltul depe stradă.

D. N. TEODORESCU

Citiți în LECTURA No. 120

PROMETEU

Grandios tablou de moravuri și de psihologie antică, — o capodoperă de stil și rafinament crud și sensual —

DE

PIERRE LOUYS

Autorul celebrului roman „AFRODITA"
Trad. de P. SANDU

LEI 5. — Scrierea completă. — La chioșcari și librari

Intersantă
Distractivă **Instructivă**

Biblioteca „DIMINEAȚA"

AU APĂRUT PÂNA AZI APROAPE 100 VOLUME
— Cea mai răspândită biliotecă de popularizare —
Lucrări originale și traduceri din operele cele mai de seamă

LEI 60. — ZECE VOLUME

ADICA LEI 6.— în loc de LEI 8.—, 10.—și 12 VOLUMUL

No. 1. — **Războiul balcanic** de M. Sadoveanu.
No. 2. — **Diavolul** de I. Agârbiceanu.
No. 3. — **Spitalul** de P. I. Jouve (trad. de Victor Ion Popa).
No. 4. — **Mâna Vrăjită**, de Gerard de Nerval (trad. de Eug. Boureanu).
No. 5. — **Crima Lordului Arthur Savile** de Oscar Wilde (trad. de Ion Popa).
No. 6. — **Șeful gării** de A. de Herz.
No. 7. — **Lăcustele** de Gleb Uspenski (trad. de M. Sevastos).
No. 8. — **Toamne de odinioară** de Gala Galaction.
No. 9. — **Fantezii humoristice** de Edgar Poe.
No. 10. — **Secretul lui Don Juan** de Rémy de Gourmont.
No. 11. — **Nuvele** de Gh. Brăescu.
No. 12. — **Viața lui Eminescu** de Gala Galaction.
No. 13. — **Adio** de H. de Balzac (trad. de Alice Gabrielescu).
No. 14. — **Xanthis sau vitrina sentimentală** de Albert Samain (trad. de M. Carp).
No. 15. — **La Montmorency** de H. Sanielevici.
No. 16. — **Imprumutul răposatei** de Blasco Ibanez.
No. 17. — **Domnișoara Roxana** de Anatole France (trad. de N. Davidescu).
No. 18. — **Viața în armată** de Anton Bacalbașa.
No. 19. — **Poeme** de Ștefan Petică.
No. 20. — **Zina apelor** de Bojena Niemțova.
No. 21. — **Surpriză** de J. Dongorozi.
No. 22. — **Poveștile lui Hinu Ion** de Sandu Teleajen.
No. 23. — **Omul cu obrazu 'ncrustat** de Jak London.
No. 24. — **Flămânzii** de I. Ciocârlan.
No. 25. — **Lupii** de Eug. Boureanu.
No. 26. — **O sărutare** de J. H. Rosny (trad. de M. Carp).
No. 27. — **Homunculus** de Al. Ciura.
No. 28. — **Viața mea**, povestirea unei țărănci din Rusia de Leon Tolstoi (în rom. de V. I. Popa).
No. 29. — **Prima Turcoaică** de N. Batzaria.
No. 30. — **Patru cuvântări** de Jean Jaurès (trad. de D. I. Suchianu).
No. 31. — **Păianjenul** de Hans Heinz Evers.
No. 32. — **Faust**, tragedie, de Goethe (trad. de Iosif Nădejde).
No. 33. — **Amintirile unui băiat de familie** de I. Petrovici.
No. 34. — **Tristan** de Thomas Mann.
No. 35. — **Amazoana**, culegere de eseuri scrise cu o artă specific feminină de Natalia Negru.
No. 36. — **Laguna** de Joseph Conrad.
No. 37. — **Descântecul** de I. Vinea.
No. 38. — **Crainquebille** de Anatole France (trad. de M. Carp).
No. 39. — **Povestiri din Danemarca** de Drachmann (trad. din nemțește de I. Botez).
No. 40. — **In tren** de H. Sanielevici.
No. 41. — **Secretul contesei de Regnier.**
No. 42. — **Singurătate** de I. Agârbiceanu
No. 43. — **Balzac și Stendhal** de Brandès.
No. 44. — **Crima din str. Nopții** de N. Davidescu
No. 45. — **Livada de măslini** de Maupassant.
No. 46. — **Sărutul cel mai dulce** de Septimiu Popa.
No. 47. — **Din minunile instinctului la insecte** de J. H. Fabre.
No. 48. — **O mireasă la loterie** de W. A. Hoffman.
No. 49. — **Radeș** de D. N. Teodorescu.
No. 50. — **Werther** de Lazăr C. Lazarevici.
No. 51. — **Domnul Șef** de Adrian Pascu.
No. 52—53. — **Profesiunea D-nei Warren** de Georg Bernard Shaw.
No. 54—55. — **Cum am ucis pe Rasputin** de V. Purișkevici.
No. 56. — **Nebuna** de Octav Mirbeau.
No. 57 — **Plăpumarul chior și Taurul alb**, de Voltaire.
No. 58. — **Gazda cu ochii umezi** de George Mihail Zamfirescu.
No. 59. — **Către timpuri mai bune** de Anatole France.
No. 60. — **Nevinovata** de Heinrich Mann.
No. 61. — **Clacă și Robie** de I. Neagu Negulescu.
No. 62. — **Odaia Ceasornicului**, de Georges Duhamel.
No. 63 — **O împușcătură în ceață** de Jens-Peter Jacobsen.
No. 64. — **Un șalzeci și șasă,...** de Șalom Alechem.
No. 65. — **Livretul roșu**, de Luigi Pirandello.
No. 66. — **Familia Lewton**, de H. Sanielevici.
No. 67—68. — **Viața părintelui Vasile Fiveischi**, de Leonid Andreev.
No. 69. — **Văzute și trăite**, de I. Petrovici.
No. 70. — **Drumețul din Praga**, de Guillaume Apollinaire.
No. 71. — **Floarea roșie**, de Voevolod Garșin.
No. 72. — **In tinerețe sau la bătrânețe**, de. N. Batzaria.
No. 73. — **O lună de miere**, de Israel Zangwil.
No. 74. — **Patima iubirii**, de Rabindranath Tagore.
No. 75—76. — **R. U. R.**, de Carl Ciapek.
No. 77. — **Crocodilul**, de Th. Dostoewski.
No. 78. — **Micile ironii ale vieții**, de Thomas Hardy
No. 79. — **Antigona**, de Walter Hasenclever.
No. 80. — **Un om sensibil**, de Octave Mirbeau.

A apărut:

EVREICA și alte povestiri de ANDERSEN

Traducere de N. BATZARIA

Volumul cuprinde cele mai alese povestiri ale celebrului scriitor danez, are o splendidă copertă în culori și numeroase ilustrațiuni în text.

Prețul lei 30

CRONICA MODEI

A cincea artă

Când mi-am adus aminte că am o carte de invitație pentru expoziția modelelor aduse din Paris de cunoscuta „Maison Sorel", era cam târziu. Știam din alte dăți că cele două saloane, în care dela cinci la șapte vor defila manechinele vii, sunt luate cu asalt încă dela ora patru. Erau într'adevăr înțesate când am intrat. Dar am avut noroc: pe o canapeluță, pe care numai bine ar fi ocupat-o întreagă o elegantă din secolul trecut cu crinolina ei obligatorie, sau acum două-zeci de ani, două rotunde doamne cu turnùri, încăpuseră acum la rând patru dudui strâmte în șolduri și cu rochii lipite de trup. Erau patru, și cu oarecare gentilețe din partea lor, s'a mai făcut la margine un loc și pentru mine.

Nu venisem așa târziu. Defilaseră numai pijamalele și acum, domnișoarele Béatrice, Rosita și Edmée (toate manechinele au nume frumoase) se îmbrăcau în odaia de alături pentru plimbarea de dimineață la **Bois**.

In pauză, doamna Sorel dă câteva explicații unei cliente nerăbdătoare:

— Chez **Paton**, predomină negrul și bleu-marine, chez Doeuillet mult gris și albastru. Tailleurul a revenit, dar se mențin și ensemblurile de „deux-pièces, trois-pièces". La rochiile de „après-midi", jupa e fronsată sau cu godeuri în față, iar în spate plonjează. Ca garnitură nervuri și decupeuri; encolurile și mânecile „très travaillées".

Sunt nevoită să redau întocmai explicațiile doamnei Sorel. Cititoarele care urmăresc moda înțeleg numai acest limbaj. Traducerea ar părea obscură, dacă nu chiar afectată și pretențioasă.

Ușa din fund se deschide întrerupând convorbirile din salon. O tăcere avidă se îndreaptă în spre costumul din crêpe imprimat și crêpe uni care îmbracă formele perfecte ale domnișoarei Béatrice. Ea înaintează printre cele două șiruri de priviri ațintite, dreaptă, cu capul sus, surâzând spre tavan, ținând o mână rotunjită înainte ca pentru o gesticulație de om orb, făcând la fiecare colț al odăii pirueta unei persoane care ar avea la genunchi articulații de lemn. D-ra Béatrice se silește pe cât poate să imite poza țeapănă a femeilor de ceară din vitrine și pasul sacadat cu care ar merge ele dacă li s'ar aplica un mecanism de umblat.

Mă gândesc la truda pe care și-o dă în sens invers modelatorul în ceară de a da manechinelor sale o înfățișare de „viață", un gest cât mai degajat, un zâmbet cât mai firesc...

D-șoara Rosita își face la rându-i apariția. Simfonie de gris și albastru închis. E o artă întreagă în aceste opere de „haute couture", dar manechinele nu defilează decât un moment, cât să admiri fără să reții. Grija cea mare este să nu se fure modelul. O doamnă care ascundea în dosul gentei un creion a obținut din partea d-nei Sorel o privire și un surâs atât de exagerat grațioase încât și-a lăsat schița neisprăvită.

După tailleurul și mantourile de dimineață, urmează variațiile jerseului de sport și rochiile simple de oraș.

Sunt bine aranjate la rând, fără pauze, căci plimbarea la **Bois**, ca și cursele după cumpărături, și chiar sportul, se rezumă pentru cele mai multe din bucureștence în aceeaș strâmtă cale a Victoriei.

Incep rochiile elegante de vizită și de seară. Dar am amețit, chiar fără sclipirile strassului, pailletelor și mătăsurilor lucioase. Observ totuș că s'au scurtat foile. Astă-toamnă ele cădeau cuminți până sub genunchi. In primăvară, rotula a rămas descoperită, iar rochiile de vară au liberat încă un loc ca de-o palmă deasupra. Ce va fi la modelele de toamnă?

Manechinele n'au obosit de două ceasuri de când defilează. D-șoara Edmée, în rochie de mireasă, adună ultimele exclamări de admirație și expoziția se închee.

Aștept să se scurgă lumea și ies la urmă. Dar pe scări, mă ciocnesc de prietena mea Annie, mai lingușitoare ca totdeauna:

— Mai stai! Am de încercat ceva. Ce bine-mi pare că te văd! Ai să-mi arăți defectele la rochie.

Prietena mea e o veche clientă a casei. Ea a văzut modelele pariziene de-acum trei zile și chiar și-a ales unul, după care d-na Sorel îi încearcă astăzi „copia".

— Nu-mi plăcea culoarea. Și mă costă mai eftin. Așa-mi spune și Jean: să fac economie. Modelul costă 15.000 de lei, iar comanda numai 13.500. E o diferență!

— Jean trebue să fie încântat.

— Aș! Nu-l cunoști? După el, aș putea umbla și cu rochiile de anul trecut.

Atunci pentru cine-și face atâta de lucru Annie, cu nenumăratele ei toalete? Pentru ea singură nu. Mi-aduc aminte că în primul an de ocupație, atunci când nu erau nici vizite, nici plimbări și nici jurnale de modă, ea era aceea care exclama, ușurată:

— Ce bine că nu mai trebuie să ne facem rochii!

Dar de ce mai întreb, în loc să-i mulțumesc pentru luxul ce-l face, pentru eleganța ei rafinată care-i totdeauna o plăcere pentru ochi? Annie își dă toată osteneala aceasta costisitoare pentru prietenele ei, adică puțin și pentru mine.

Nu-i pot fi azi, ca răsplată, de mare folos. Rochia îi vine fără cusur. E un „fourreau" pe care s'au aplicat de sus până jos volănașe mici, plisate, din crêpe de Chine bleu tivite cu rose. O capă largă îl complectează. Duminecă, la curse, Annie va triumfa.

Putem să plecăm. Dar în ultimul moment, d-na Sorel găsește că rochia simplă de Kasha „tourterelle" pe care a îmbrăcat-o din nou prietena mea nu-i „finie", nu-i „habillée", îi lipsește ceva...

Annie nu mai respiră. Ce-i lipsește rochiei? Are la ea un feutru de aceeaș culoare, geantă și umbreluță asortate. Cum ar fi rochia mai complectă?

D-na Sorel zâmbește enigmatic, stă puțin, apoi desprinde din dulap o hăinuță cu pete neregulate beige și marron, anunțând:

— Un „sans-manches" din piele de șarpe!

Și o îmbracă autoritar pe prietena mea amuțită.

După aceea mai scoate una, tot cu solzi de reptilă, dar cu petele mai mari, verzui-roșcate, vizibile dela distanță. Annie ezită. Imi cere părerea. Ce să spun? Eu știu că prietena mea, cu toate cheltuelile ei extravagante, sau poate din pricina lor, n'a ajuns încă să aibă automobil, așa că uneori, când nu găsește trăsură, e nevoită să ia tramvaiul, unde o haină scumpă nu-și are locul. Dar deoarece d-na Sorel a convins-o că fără pielea de șarpe nu-i „îmbrăcată", s'o ia cel puțin pe aceea mai închisă.

Annie mă ascultă, rămâne cu jacheta pe ea, și plecăm, după o tocmeală de cinci minute din care prietena mea a câștigat cinci sute de lei, iar d-na Sorel cel puțin trei mii la cele șapte cerute.

Afară e încă ziuă. In dreptul unei vitrine, Annie întâlnește o prietenă. Se opresc la vorbă. Prietena are o mulțime de lucruri de povestit: o nuntă în familie, un proces, mici neplăceri domestice... Annie, mai răbdătoare ca de obicei, o lasă să vorbească. Ea o așteaptă să se întrerupă singură cu acel „Ce elegantă ești!" admirativ și puțin invidios, care-i plătește toată risipa banilor și toate certurile de acasă. Dar prietena nu se întrerupe. Annie forțează puțin situația:

— Ai o pălărie nostimă, Marie!

Prietena mulțumește cu un vag: „Da? Găsești?" și-și urmează istorisirile. Dar Annie o ascultă acum atât de rău... O strângere de mână rece și se despart. Ne urmăm drumul. Annie e tăcută, preocupată, își pândește imagina în toate oglinzile și vitrinele prăvăliilor. In sfârșit hotărăște vina jachetei de reptilă, cu o nuanță de reproș către mine:

— E prea închisă. Nu se remarcă.

Mâine, se va duce poate s'o schimbe cu cealaltă care atrage atenția și pe care d-na Sorel, totdeauna amabilă cu clientele, i-o va ceda cu un adaos.

E ora mesei. Annie îmi întinde mâna:

— Am întârziat puțin. Jean e așa exact. Mă duc repede. Nu, nu mai iau trăsură, Știi, trebue să fac economie...

Și-mi arată, cu un gest puțin dezolat, hăinuța de piele de șarpe.

ALICE GABRIELESCU

AUTENTICE

In curând vor apărea în 15 volume operele lui Marcel Schwob. Manuscrisele lui Marcel Schwob nu sunt însă prea ușor de descifrat, căci autorul „Monellei" avea obiceiul să scrie cu penițe stricate. Odată Jules Renard — care a fost unul din prietenii lui cei mai buni — îl întrebă care e pricina acestei manii. Marcel Schwob răspunse:

— Când penița nu fuge prea repede, ai timpul să cugeți înainte de a scrie.

* * *

Lucien Romier asculta pe Leon Blum care de la tribuna Camerei ataca furios guvernul. La un moment dat fiind întrerupt, leaderul socialist ridică brațul și jură:

— Nu credeți că sunt lipsit de orice calcul politic de partid, că mă gândesc numai la interesul țării mele? Ei bine jur, jur, jur!...

Minut emoționant... Dar scuturându-se de această emoție, Lucien Romier la urechea vecinului, șopti cu un surâs răutăcios:

— La urma urmei poate că e adevărat!...

Ștefan Luchian — **Tufănele în ulcică**

In jurul unei despărțiri

S'a spus că m'am despărțit de nevasta mea din pricini care nu-i fac cinste. Nimic mai neadevărat. Nevasta mea a avut întotdeauna o purtare ideală și din cei cinci ani de vietuire laolaltă eu nu păstrez decât amintiri frumoase care, acum mai ales, îmi sunt neprețuit de scumpe.

Căsnicia noastră a servit tuturor de pildă. Ba unii bărbați mai neciopliți mi-au spus cu franchețá că sunt un dobitoc și jumătate și că de aceea nevasta mă duce de nas ca pe un cățel. Dar aceasta nu era decât o laudă deghizată, căci acei cunoscuți erau grozav de invidioși.

Pentru a vă încredința de netemeinicia celor afirmate de răuvoitori vă voi povesti câteva întâmplări din viața noastră, din care veți vedea că realitatea e cu totul alta și foarte departe de cea descrisă de clevetitori.

Așa, chiar dela începutul căsniciei, nevasta m'a făcut să înțeleg și să apreciez sufletul ei de elită. Odată, la masă, mi-a spus foarte drăgălaș (ea nici nu putea să fie altfel decât drăgălașă).

— Nu-i așa că iepurașul meu mă iubește?

— Mult.

— Nu-i așa că măgărușul meu o să facă ce-l rog?

— Desigur.

— Nu-i așa că o să-ți mai iei o slujbă?

— Dacă trebue...

— Trebue. Mi-am făcut socoteala și am văzut că n'o să pot primi decât de două ori pe lună. Nu-i așa că șoricelul meu vrea ca nevasta lui să fie pe deplin fericită?

Evident că mi-am luat încă o slujbă. Ea îmi răpea o parte din Duminici și aproape toate serile, dar eram fericit pentrucă nevasta mea putea să primească de patru ori pe lună. In afară de asta am avut prilejul să mă conving că Elena mea — care e înzestrată cu un suflet nobil — se strădueşte toată ziua să-mi înlăture necazurile și am crezut că trebue să mă arăt demn de atențiile pe care mi le arată neîncetat. In sfârșit, fusei fermecat de grația delicată cu care știu să-mi mulțumească.

— Știu că ești bărbat drăguț și o să vrei să dăm și un bal anual.

Și dându-mi o tiflă îmi cedă și friptura ei.

— Mănâncă, e delicioasă.

Mi se păru că ar fi crudă pe o parte și arsă pe cealaltă, dar o mâncai — deoarece nevasta mea se pricepe și nu mi-ar fi dat, Doamne ferește, o mâncare rea. Abia mai târziu mi-am dat seama că ea nici n'o gustase.

Aceleași guri farfarale au scornit că nevasta mea n'ar fi în stare să facă sacrificii atunci când există o desechilibrare între venituri și cheltueli. E o acuzație cum nu se poate mai nedreaptă. In astfel de ocaziuni fără să urmeze vre unui imbold străin, spunea: „trebue să facem jertfe". Și chiar din aceiași clipă începeau economiile. Mi se interzicea să fumez, să umblu cu trăsura sau tramvaiul, să iau aperitivul obicinuit. Mi se suprimau chiar galoșii, mănușile și ziarele. Fiind însă vorba de mântuirea noastră nu ziceam nimic, ba, entuziasmat de proectele nevestii, am renunțat și la cafeaua dela zece dimineața. Elena își exprima marea ei satisfacție întrebându-mă:

— Știi bine că nu mai e nimic de tăiat la tine?

Și, desigur ca să-mi înlăture orice sforțare, își răspunse singură:

— Am să mă mai gândesc, poate că mai e ceva.

In asemenea vremuri gospodăria trecea prin grele încercări. Alimentele, erau cumpărate în cantități neînsemnate și numai după mai multe consilii în care la toate obiecțiile mi se răspundea: „trebue să facem economii". Fără îndoială că întotdeauna i-am dat dreptate, deoarece nevasta mea e o gospodină de rasă. Apoi ea singură și-a impus privațiuni dureroase de care mă simt mișcat numai gândindu-mă. Singur D-zeu și cu mine știm cât a suferit de mult. Astfel, o rochie de mătasă de care avea nevoe pentru vizite a amânat-o cu aproape două săptămâni, iar o brățară masivă de aur — la care recunoscuse singură că trebue să renunțe deocamdată — a luat-o numai ca să-mi facă o surpriză plăcută de ziua mea. E o atenție care mi s'a părut plină de dragoste. La pantofi, pălării și rochii de vară pot spune că abnegația ei m'a umplut de admirație, deoarece — vă mărturisesc cu mâna pe conștiință — într'o singură zi a târguit numai pentru echivalentul lefei mele pe două luni.

— De acum n'o să mai avem grijă până la toamnă, îmi spuse ea aruncând o pălărie care-i era prea mică și lăudându-mi foloasele marilor cumpărături.

In privința neîngrijirii mele în îmbrăcăminte de care s'a vorbit atâta și de care tot nevastă-mea a fost învinuită — se putea altfel? — se cade să recunosc că vina întreagă e numai a mea. Dacă umblu fără dungă la pantaloni, cu guler colorat la cămașă albă, cu căptușeala descusută la haină și fără nasturi, e fiindcă am căpătat de acasă acest urât nărav. Pentru a vă dovedi că Elena a fost acuzată pe nedrept, cred că e destul să vă istorisesc următoarea scenă: Anul trecut eram la masă: eu, nevasta și vărul ei, student la medicină, care mănâncă și doarme la noi. Obicinuit, el îmi însoțește nevasta la concerte, teatre, alergări, etc., încât s'a spus că ei — dar nu despre asta e vorba. Cum spuneam, stam tustrei la masă și admiram, în tăcere, pe Elena cum îmi ghicea gusturile la împărțirea mâncării:

— Nu, bărbatul meu, nu mănâncă mușchiu — ia-l tu Valeriu, că ție iți place.

Mărturisesc că mușchiul preparat bine e slăbiciunea mea; dar n'am protestat, fiindcă nu e frumos să-ți contrazici tovarășa de viață pentru atâta de puțin lucru. In felul acesta mă alegeam întotdeauna cu oase, carne tare, pe când lui Valeriu i se dau cele mai minunate bucăți spre marea desnădejde a nevestii mele care nu găsea nimic destul de bun pentru el. Deodată, pe când voiam să-i cer puțin muștar, văzui că ea se schimbă fețe, fețe.

— Valeriu, gulerul nu se potrivește cu cravata.

— Știu eu ce guler mi s'a dat!

Atunci Elena puse degetul pe sonerie și sună furioasă. Când servitoarea intră speriată, ea îi spuse abia stăpânindu-și mânia:

— Ai dat conașului Valeriu un guler vechiu.

— Coniță, eu...

— A doua oară să știi că ești concediată. Eși.

Eu încercai să împac lucrurile și-i spusei:

— Dragă, de unde vrei să știe...

Dar ea mi-o tăie scurt.

— Dacă nu te pricepi, de ce nu taci!

Cred că e clar pentru oricine că dacă din fire n'aș fi atât de neglijent, nevasta ar avea grijă și de mine, — deoarece întâmplarea povestită dovedește că ea se pricepe cu prisosință la îmbrăcăminte.

Gurile rele au mai lăsat să se înțeleagă că nevasta mea ar fi... adică... însfârșit, călcat unele îndatoriri conjugale. Dau cea mai formală desmințire acestor svonuri D-zeu știe de unde isvorîte și care n'au nici un temei. Noi ne-am luat din dragoste și chiar mai târziu, când eram deja căsătoriți de mult, Elena îmi spunea:

— Cocoșelule dulce, te iubesc ca în prima zi. Tu ești un bărbat drag.

E limpede că nu mi-ar fi spus-o, dacă nu m'ar fi iubit și dacă ar fi păcătuit întrucâtva împotriva legământului de credință.

Nenorocirea e că Elena avea multe mătuși susceptibile cărora trebuia să le facă vizite dese, mai întotdeauna lungi și istovitoare, deoarece când venea acasă — se întâmpla de multe ori să sosească în urma mea — era palidă și obosită. Dar trebue să recunoașteți, ca și mine, că sunt multe cazurile când nu te poți sustrage dela aceste corvezi oricât ar fi ele de neplăcute pentru tine.

E drept că într'o seară am văzut-o într'un cupeu cu un bărbat pe care n'am reușit să-l identific cu nici una din rudele noastre, dar e sigur că aceasta n'a făcùt-o din porniri rele. Cred mai curând că trebue să-i fi fost urât să se întoarcă singură acasă. Teama e lesne de înțeles, — de un timp încoace străzile sunt așa de puțin sigure! In ce mă privește, eu nu văd nimic rău în gestul ei, din contră mă bucură că știe să-și prețuiască viața cum se cuvine, înlăturând primejdiile care stau pururea în calea unei femei singure și frumoase. Pizmașii fericirii noastre spun iară că în lipsa mea nevasta primea vizite prea multe.

E drept, dar asta o făcea din devotament pentru mine fiindcă eu sunt cam sălbatec și ea se sacrifica primind, în locul meu pe toți acei care mie nu mi-ar fi făcut nici o plăcere dacă ar fi trebuit să-i văd. Și nu pot să mă plâng: ori de câte ori veneam acasă, aveam bucuria să nu găsesc nici un musafir. Deci toată plictiseala o îndura numai nevasta mea.

E o pildă de sacrificiu cum nu cunosc alta mai frumoasă.

O singură dată am rămas puțin pe gânduri. Era în noaptea când am găsit în patul nostru un buton de aur. Dar după ce l-am privit stăruitor și m'am încredințat că nu-i al meu, mi-am zis că, probabil, nevasta îl va fi găsit pe stradă și apoi mi l-a vârît sub cearceaf ca să mă necăjească. Și în adevăr că și-a ajuns ținta, pentrucă până am dat de el m'am frământat multă vreme, ba chiar m'am supărat puțin. Dar, după câtva timp, mi-am zis că gluma are haz și am râs din toată inima împreună cu Elena care, mă încredința că i-am ghicit de minune intenția deși, desigur spre a da mai multă savoare jocului, se prefăcuse că se sperie puțin când îi arătai butonul și o întrebai de rostul lui. De altfel realitatea nu poate să fie decât cea înfățișată de spusele nevestii mele.

Despre însușirile sale nobile — așa de multe și așa de variate — aşi putea să vorbesc zile întregi fără să reușesc să vi le fac cunoscute pe toate. Vă spun doar că într'o zi m'am simțit rău de tot. După vre-un ceas de luptă cu boala, văzând că răul nu dispare, am plecat dela birou, am luat o trăsură și m'am dus acasă. Nevasta avea două prietene la ceai. Ca să n'o stingheresc, m'am dus la mine în odaie și m'am vârît în pat așteptând ca vizitele să se sfârșească. După o oră și 37 de minute Elena veni la mine și mă întrebă cu dragoste și grije, așa cum numai ea știa să întrebe:

— Dar ce ai?

După ce-i dădui toate deslușirile îmi zise desnădăjduită:

— Extraordinar, ce nenoroc. Te-ai îmbolnăvit tocmai când trebuia să mă duc la Operă.

E lesne de înțeles că durerea ei m'a mișcat. Voiam să caut o eșire din acest impas când ea îmi spuse:

— Mi se pare că am găsit. Tu ai să stai acasă cu Safta, iar eu mă duc cu Annie și Valeriu. Cred că o să petrecem de minune. Ce zici de nevestica ta: nu-i așa că are cap?

Și, fericită, mă trase de păr. Apoi dintr'o dată deveni preocupată. Mi-am închipuit că poate sunt atât de schimbat încât am uimit-o. Ca să n'o sperii i-am zis:

— Dragă, nu-ți fie teamă, mă fac bine.

— Știu.

— Atunci de ce...

— Nu sunt îngrijată de tine.

— Ai ceva?

— Mă gândeam dacă e mai nimerit să îmbrac rochia mauve sau rochia de mătasă citron. Tu ce zici?

I-am spus că în amândouă e la fel de frumoasă, dar că mauve-ul dă frumuseții sale mai multă liniște. Și după ce ne mai sfătuirăm câtva timp în privința toaletei ea plecă mulțumită de lângă mine și nu uită să-mi spună:

— Serios, pe viitor trebue să ai mai multă grijă de tine.

Și sunt multe împrejurările care acum îmi scapă din vedere dar in care ea a fost pururi mai presus de orice laudă.

Din cele ce v'am mărturisit până acum cred că v'ați încredințat pe deplin că în toate numai eu sunt de vină, pe de-oparte, fiindcă n'am știut să prețuesc cum se cuvine însușirile sale nobile și pe de altă parte pentrucă n'am căutat nici odată să mă ridic până la înălțimea puterei sale de sacrificiu.

Ne-am mai despărțit fiindcă ,vremurile schimbându-se, trebuia să facem iar economii și n'am voit să-i mai cer noui sacrificii. Mi-ar fi fost nespus de greu, — mai ales de când m'am convins de tăria spiritului său de jertfă care mă făcea să-mi văd necontenit toată micimea mea sufletească. Și azi am remușcări când mă gândesc câte a trebuit să îndure din pricina nesocotințelor și avariției mele. Nădăjduesc însă — pentru liniștea mea sufletească o doresc din toată inima — că dela moșia prietinului ei, unde s'a retras desamăgită și sfărîmată, se va înapoia cu rănile vindecate și deci va putea să râdă vieții tot atât de minunat ca în ziua când am serbat logodna noastră.

CONSTANTIN PELMUȘ

Atitudinea de ironie și de sarcasm pe care vigurosul scriitor francez

OCTAVE MIRBEAU

o are în fața minciunilor și prefăcătoriilor vieții, e accentuată la potențial în puternica și impresionanta povestire

UN OM SENSIBIL

pe care o publică într'o foarte îngrijită traducere, datorită d-nei Julieta H. Blazian, excelenta colecție de popularizare

Biblioteca „DIMINEAȚA" No. 80

Prețul unui volumaș numai lei 6.

Din lumea artelor

Opera „Invierea"

Compozitorul Franco Alfano a scris mai demult o operă pe libreto-ul combinat după romanul lui Lew Tolstoi: „Invierea". Actul întâiu: „Seducerea", în conacul lui Necludov. Actul al doilea: Catiuşa e părăsită de Necludov, în gara dela ţară. Actul al treilea: căderea Catiuşei, în închisoare; şi actul al patrulea: învierea sufletească spre o nouă viaţă, la un punct de etapă din Siberia... Acum, „Invierea" se reprezintă, la Opera Comică dela Paris.

Compozitorii apuseni pe teme ruseşti au început să asculte de unii cunoscători ai genului şi vieţii ruseşti. Astfel opera lui Franco Alfano a scăpat de multe invenţii absurde à la russe. Totuşi, Francejii, neputând să-şi închipue o odae dintr'o casă rusească care să n'aibă şi un... samovar, un exemplar din această „maşină" se află pe masa de scris din cabinetul lui Necludov! Apoi însăşi Catiuşa apare în actul intâiu îmbrăcată ca o balerină, care e cât p'aci să danseze o... „căzăcească", în loc să fie ceeace e: o servitoare.

Opera Comică, deşi condusă în ce priveşte operele ruseşti de regisori cu experienţă „rusească", nu poate să-şi iniţieze încă artiştii până într'atât ca ei să nu interpreteze măcar scenele date de însuşi Tolstoi, în sensul naiv şi stereotip: Necludov e un boer capitalist, care seduce pe o servitoare proletară, îmbrăcată ca o princesă. Gardianul închisorii — purtând un mare cnut — e menit ,şi el, să provoace aversiunea publicului faţă de vremurile civilizaţiei ruseşti de pe vremea lui Tolstoi.

La urma urmei nu s'a dat prea multă atenţie nici textului, nici firului acţiunii din romanul „Invierea". Mutarea Catiuşei din cabinetul boerului la gară, apoi la închisoare şi în sfârşit în Siberia, fără vre-o aluzie la celelalte etape şi mai ales la procesul dela tribunal — constitue insuficienţa mare a noii opere.

DESFIINŢAREA „MUZICII VECHI" DE OPERA

O discuţie angajată la „Nar-com-pros" din Moscova („Comisariatul de Instrucţie al Poporului") s'a isprăvit cu o rezoluţie categorică: că trebue creiat fără întârziere un nou repertoriu de operă, conform vieţii şi ordinei de stat sovietice. In primul rând se vor creia condiţii care să stimuleze producţia noilor compoziţii muzicalo-dramatice. Se vor comanda librete şi muzici pe anumite subiecte, unor compozitori şi autori dramatici. Aceste creaţiuni vor fi pătrunse de patosul revoluţionar, care va oglindi entuziasmul masselor populare, sau vor fi o satiră îndreptată împotriva burgheziei...

O NOUA BIOGRAFIE A LUI BEETHOVEN

In curând va apărea o carte scrisă de Alexandre Arsène, care a găsit un material biografic cu totul nou asupra vieţii lui Beethoven, astfel că figura acestui geniu va căpăta alte trăsături, surprinzătoare şi necunoscute până acuma.

CHOPIN PE ECRAN

Viaţa lui Chopin va constitui un interesant şi complect scenariu pentru un mare film, care se lucrează şi încurând va fi distribuit principalelor case de filme.

POLA NEGRI S'A CASATORIT

La 14 Mai a. c. s'a oficiat la Paris căsătoria celebrei artiste de cinema Pola Negri cu prinţul Mdivani, un Georgian (din Gruzia, Caucaz) de o rară frumuseţă. Interviewată adouazi de mai mulţi gazetari, artista n'a răspuns decât foarte scurt: — „Căsătoria mea e o adevărată căsătorie din dragoste..."

SOŢII CHAPLIN

Procesul şi lupta între soţii Chaplin continuă. Soţia i-a propus lui Charlie ca acesta s'o despăgubească cu suma de 1.000.000 dolari plus 25 la sută din beneficiul rezultat din încasările dela ultimele două filme înscenate de Chaplin: „In căutarea aurului" şi „Circul". Charlot găseşte exagerate aceste pretenţii şi refuză să le satisfacă; iar fosta-i soţie s'a decis să se lupte înainte fără cruţare cu Charlot.

RECORDURI ULTRA-MODERNE

La Cazablanca (Marocco), celebrul Nicolas, dansatorul francez, a bătut cu 8 ore propriul său record, dansând fără încetare 274 ore, adică 10 zile şi jumătate! Un alt dansator, italianul Ferrari, încearcă acuma la Rabbat să bată noul record stabilit de Nicolas.

Colţul librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din str. Eugen Carada 7 (fost Karageorgevici) primind un nou transport de cărţi germane le pune în vânzare pe cursul scăzut al mărcii, cu următoarele preţuri:

Operele lui Upton Sinclair:

Romanele acestui mare scriitor american alcătuesc lectura cea mai interesantă şi mai distractivă. Cititorii cari nu-l cunosc pe Sinclair ne vor fi recunoscători pentru sfatul dat de a-l citi.

Recomandăm romanele izolate: Man nennt mich Zimmermann, Nach der Sintflut, Die Wechsler, Die Metropole, pe care le oferim *cu lei 80 volumul.*

Romanele: König Kohle — lei 120— ; Jimmie Higgins lei 140; Hundert Prozent — lei 100; — Der Liebe Pilgerfahrt lei 180; Samuel der Suchende lei 160.

In frumoasa ediţie de opere complecte de Sinclair, avem cinci volume şi anume: vol. I cuprinzând: Der Sumpf şi hundert Prozent; — volumul II: Jimmie Higgins şi Man nennt mich Zimmermann; volumul III cuprinzând: Der Liebe Pilgerfahrt şi Samuel der Suchende; — volumul IV: König Kohle şi Industriebaron; volumul V cuprinzând: Die Metropole şi Die Wechsler.

Fiecare din aceste volume, frumos legat, costă lei 200.

Din scriitorii ruşi

Alexandra Kollontay: Wege der Liebe (cuprinzând celebrele nuvele din viaţa femeii în Rusia de astăzi). costă lei 150.

Lydia Sejfullina: Wirinea (tragedia unei ţărance ruse) lei 100;—Der Ausreisser (din viaţa vagabonzilor ruşi) lei 60.

I. Babel: — cel mai viguros scriitor tânăr al Rusiei de azi — a scris: Geschichten aus Odessa (sunt minunate schiţe din viaţa evreească din Odessa) lei 70 (legat frumos, lei 120); Budjonnis Reiterarmee, lei 125.

Marietta Schaginian: Abenteuer einer Dame, lei 125.

In limba franceză

Amintim ultimele şi extrem de interesantele biografii-romane (din seria: Romans des grandes existences); Véridique aventure de Christophe Colomb (lei 105) „Mon ami Robespierre" de Henri Béraud (lei 105) şi de Guy de Pourtalès recomandăm noul roman: „Vie de Chopin" tot atât de frumos ca şi „Vie de Franz Liszt".

Paul Valéry

Am reuşit să ne procurăm câteva exemplare din volumul de versuri: „Charmes" de Paul Valéry — volum epuizat şi extrem de rar — pe care le oferim clienţilor nostri cu lei 250 exemplarul.

Comemorarea lui Spinoza

Societatea Română de Filosofie a sărbătorit zilele acestea amintirea filosofului olandez Baruch Spinoza.

Comemorând pe Spinoza, a spus la această sărbătorire d. C. Rădulescu-Motru, afirmăm că geniul acestui cugetător s'a unit cu fondul comun al spiritului european, pe care tindem să ridicăm şi noi Românii, cultura naţională.

Filosoful Spinoza era olandez, nu după origină, ci prin cultură. Mediului olandez îi datora Spinoza construcţia intuiţiei morale, pe care se bazează întreg sistemul său filosofic. Inspiraţia filosofului venia mai de departe; armătura însă în care inspiraţia s'a întrupat pentru a putea circula în mentalitatea europeană, era luată din mediul olandez. Pământul Olandei a europenizat sămânţa venită în sbor de departe, şi astăzi din rodul acestei seminţe se alimentează o bună parte din elita inteligenţei europene.

D. Rădulescu-Motru a salutat apoi şi pe oaspeţii olandezi, cari se află actualmente în ţară.

D. I. Petrovici a spus că dacă patriotismul ne obligă să sărbătorim la orice ocazie nimerită pe oamenii mari ai neamului, calitatea noastră de cetăţeni ai lumii civilizate ne îndeamnă să proslăvim pe orice om mare, oricărei naţiuni i-ar aparţine.

Acum doi ani l-am sărbătorit cu tot fastul pe Kant, anul acesta pe Beethoven, şi acuma pe Spinoza, care a compus şi dânsul — ca şi precedentul sărbătorit — o vastă simfonie a cugetării omeneşti.

Spinoza, exemplu măreţ de desinteresare în viaţa practică, a fost o culme în lumea cugetării. A descoperit în sine însuşi pe Dumnezeu, de care s'a simţit aşa de aproape, încât urmând limbagiul matematic care era la modă — s'a socotit faţă de Divinitate în acelaş raport ca o teoremă faţă de axioma ei. In acelaş raport a conceput întreaga lume faţă de Divinitate şi deaceea şi-a propus s'o cunoască şi s'o explice nu deschizând ochii în lumea din afară, ci construind'o matematiceşte, din premise raţionale, cu puterile lăuntrice ale cugetării lui.

E o altă analogie cu Beethoven, care, la rândul lui, din cauza surzeniei, a desluşit armoniile intime ale naturii, nu ascultând în afară, ci înlăuntrul sufletului său.

Prin identificarea cu Dumnezeu, Creatorul, pe care îl găsim în noi înşine, retrăgându-ne dela periferia individualităţii noastre spre interior, — omul dobândeşte libertatea, scăpând de presiunea implacabilă a lanţului cauzal care se desfăşoară cu necesitatea deducţiilor matematice.

Eliberarea se produce nu chemând pe Dumnezeu pe pământ şi punându-l să suspende determinismul faptelor, — aşa cum cred atâţia ci înălţându-te tu până la dânsul, ajungând astfel într'o regiune superioară, de unde să priveşti, nepăsător, desfăşurarea lucrurilor pasagere, fiind degajat din ţesătura inflexibilă a fenomenelor create şi identificat cu însuşi forţa creatoare.

Prin această identificare, omul dobândeşte libertatea deplină, metafizică.

A mai fost însă şi un alt factor care a procurat lui Spinoza libertatea: ce e dreptul una mai restrânsă, care a consistat în posibilitatea de-aşi exprima gândirea fără temere de prigoană.

Acest al doilea factor a fost ţara în care s'a născut, l'a adăpostit şi i-a creeat o a doua natură: Olanda unde s'a refugiat şi Descartes — maestrul lui Spinoza — pentru a putea lucra nestânjenit.

Evreu prin rasă, Olandez prin loc de naştere şi cetăţenie, Spinoza este însă mai presus de toate un exemplar superior al omenirii şi ca atare ne aparţine tuturor.

Raporturile sociale între sate şi oraşe

A 19-a conferinţă din ciclul „Sat şi oraş" al Institutului Social Român a ţinut-o d. Mihai Popovici, în aula Fundaţiei Carol I, vorbind despre „Raporturile sociale între sate şi oraşe".

Satul, pe de o parte, oraşul, de altă parte, sunt cele două formaţiuni care rămân dealungul timpului, oricare ar fi transformările omenirii. Definiţiile care s'au dat acestor două aglomeraţiuni au fost în genere unilaterale şi subiective. In realitate, viaţa o compun infinit de mulţi factori; pe complexitatea lor trebuie să ne bazăm în darea definiţiilor.

Pe consideraţia instinctului de apărare şi a spiritului gregar s'a susţinut că satul e o instituţie primară în viaţa omenirii.

Cu privire la satul românesc, d. Mihai Popovici a adus lux de dovezi despre legăturile funciare dintre satul şi ţăranii români cu pământul. Individualitatea ţăranului e bine fixată, tipică şi anevoe de modificat.

Cât despre oraş, fără îndoială, el e o formă superioară de aglomeraţie omenească. Formarea lui are cauze felurite şi specifice după epoci, popoare şi civilizaţie. Secolul al XIX-lea e veacul creării oraşelor, datorită mai ales capitalismului. Tipul orăşeanului e tot aşa de individualizat, stabil, ca şi antipodul său, tipul săteanului.

Tuturor trăsăturilor firii ţăranului le corespund cu totul altele ale firii orăşeanului.

Intâlnirea acestor două tipuri se face, ca formă externă, la târguri.

Care e influenţa satului asupra oraşului şi invers? Chestiunea se concentrează în problema migraţiunii sătenilor la oraşe. Exodul rustic la cetate e străvechiu. Motivele lui au fost şi sunt numeroase, precum suprapopulaţiunea satelor, crizele agricole, desfiinţarea industriei casnice, plasarea calităţilor personale — atâţia factori la care se mai adaogă atracţiile oraşului, varietatea ocupaţiilor, facilitatea comunicaţiilor, distracţiile, etc.

Pentru desvoltarea oraşelor, imigraţiunea rurală înseamnă infuziune de sănătate, energie, avânt, într'un cuvânt valorificarea biologică. Din punct de vedere social, cam la aceasta se reduce influenţa satului asupra oraşului. Tipul viu şi tenace al satului se acomodează şi asimilează relativ cu uşurinţa mediului oraşului.

La rândul lui satul e silit să accepte influenţa economică a oraşului. Pe de altă parte, viaţa frământată a oraşelor naşte clasele sociale şi agită ideile politice şi culturale.

Dar, pe lângă aceste părţi bune, oraşul are defectele sale, care influenţează în rău; astfel, prin influenţa de ordin biologic, prin simţul scăzut al moralităţii, (din pricina slăbirii credinţei religioase), prin concepţia slabă a solidarităţii familiare, etc.

In ce priveşte România d. Popovici declară: „Noi de fapt nu avem oraşe; încă nu am ajuns la starea de a deveni popor de orăşeni." Numai centrul oraşelor pare a fi oraş căci marginile sunt pur săteşti. Mai departe, d-sa arată că: „săteanul e tipul caracteristic naţional; el crează stilul unitar românesc. Tipul burghez e hibrid. Burghezia română n'a izbutit să-şi asimileze trăsăturile ei speciale, un stil propriu şi cultură unitară".

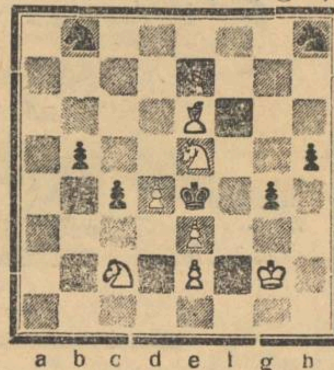
Cronica Şahului

PROBLEMA No. 20

de **Isidore Fain,** Ştefăneşti
(inedită)

Negru (7 figuri)

Ré4, Cb8 şi h8, Pb5, c4, g4 şi h5

a b c d e f g h

Alb (7 figuri)

Rg2, Cc2 şi é5, Né6, Pd4, é2 şi é3

Alb joacă şi face mat în 3 mutări

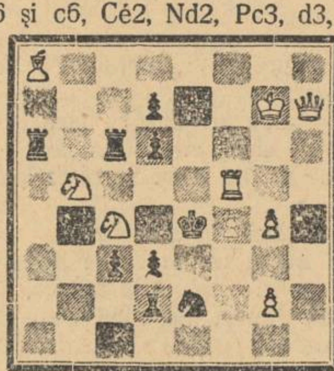
PROBLEMA No. 21

de **A. F. Ianovoic,** Iaşi

Dedicată d-lor P. I. Negreanu şi Camil Seneca
(inedită)

Negru (9 figuri)

Ré4, Ta6 şi c6, Cé2, Nd2, Pc3, d3, d6 şi d7

a b c d e f g h

Alb (9 figuri)

Rg7, Dh7, Tf5, Cb5 şi c4, Na8, Pf4, g2 şi g4

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 11

Jucată la Viena în concursul „Trebitsch" la 7 Martie 1927.

Alb. **A. Takacs** *Negru.* **E. Gruenfeld**

Deschidere neregulată

1. c2—c4, Cg8—f6; 2. Cg1—f3, é7—é6; 3. g2—g3, d7—d5; 4. Dd1—c2, Alb vrea să evite variantele cunoscute la perfecţie de adversarul său şi de aceea introduce în joc lovituri noi; după teorie era indicat b2—b3. 4...., Cb8—d7; 5. d2—d3, Nf8—é7; 6. Nf1—g2, 0—0; 7. 0—0, c7—c5; 8. é2—é4, d5×é4; 9. d3×é4, é6—é5; o mare greşală de poziţie; negrul cedează adversarului câmpul d5, slăbindu-şi considerabil situaţia. 10. Cb1—c3, Dd8—c7; 11. b2—b3, a7—a6; 12. Nc1—b2, Tf8—é8; 13. Ta1—é1, după Takacs, cea mai grea mutare din partidă; el prevede deschiderea liniei f pentru turn. 13....., Ta8—b8, negrul încearcă un contraatac pe flancul damei, dar fără nici un rezultat. 14. Cc3—d5, Cf6×d5; forţat, deoarece la Dd6, C×é5! urmat de f2—f4, e hotărâtor. 15. é4×d5, f7—f6; 16. Cf3—d2, Cd7—f8; 17. f2—f4!, é5×f4; 18. Tf1×f4, Nc8—d7; 19. Cd2—é4, Cf8—g6; 20. Tf4—f1, Tb8—d8; ignorează combinaţia adversarului, dar şi orice altă mutare, n'ar fi putut evita pierderea partidei. 21. d5—d6!!, Né7×d6; 22. Cé4×f6!+, g7×f6; 23. Ng2—d5+, Rg8—g7; 24. Nb2×f6+, Rg7—h6; 25. Té1×é8!, Td8×é8; 26. Dc2—d2+ şi negrul a abandonat pentrucă la Cf4 sau Nf4 urmează g3×f4 şi Df2 sau g2 cu ameninţări de mat.

Soluţia problemei No. 13 (Dr. Rotzoll)

Alb (6 figuri), Rh2, Cc1 şi é4, Nf5 şi g1, Ph3. Negru (4 figuri), Rf3, Dd8, Pc2 şi f4.

Mat în 4 mutări.

1. Nf5-h7!!., Dd5! 2. Ng6!, Dd8; 3. Nf5!, ~ 4. Cd2 sau g5+ mat. La 1....., Da5 2. Nd4 etc.

La 1. Na7?, Dd5! şi nu se mai poate da mat în a patra mutare.

Soluţia problemei No. 14 (Glückman)

Alb (7 figuri): Rc7, Db2, Té4, Pb4, d2, é3 şi f4. Negru (6 figuri): Rd5, Cé2, Pb7, d3, d6 şi f5.

Mat în 2 mutări

1. Db2—h8!

La 1. Da1, Cc3! La 1. Dg7, b7—b6; La 1. Dc1, Cc3 şi negru nu mai e mat în a doua mutare.

Am primit soluţiuni corecte dela: Gică Alexandrescu, I. L. Lewin, Topsy, Samuel Thau, Nicu Tănăsescu, *Bucureşti.* Sandu Reiter, *Câmpina.* Lazăr Rusulescu, Victor Simu, *Caransebeş.* M. Rabinovici, L. Rabinsohn, Calman Scharff, *Dorohoi.* G. Max, *Galaţi.* Gheorghe V. Axinte, O. Costăchel, Aurel Glückman, Paul Leibovici, Vasile Leonescu, Maria Stein, *Iaşi.* Victor Pirozinski, *Paşcani.* H. Ianovici, Avram Rabinovici, *Piatra Neamţ.* Gheorghe I. Mocrjiţchi, Iosif Schlarko, *Timişoara,* (13 şi 14). C. Beşicariu, L. Carniol, Basile Mărculescu, Jean Schapira, Sandu Ungureanu, *Bucureşti.* Iuliu Weisman, *Câmpina.* Alexandru Gh. Popovici, Elena Marian, *Craiova.* Berthold Catz, *Fălticeni.* David Isac, *Bivolari.* B. I. Semo, *Giurgiu.* D. & M. Davidsohn, Isac Glückmann, *Iaşi.* M. Segal, *Piatra Neamţ.* Isidore Fain, Isac Leibovici, *Ştefăneşti.* Ştefan Fedorovicz, Emil Schechter, *Târgu-Neamţ.* (14).

Am mai primit la timp o soluţie corectă dela: Jean Schapira, *Bucureşti.* (12).

BIBLIOGRAFIE

„700 Fins de Partie" de H. Rinck

La 1 Martie a. c., a apărut o nouă ediţie a lucrării maestrului Rinck. Cei cari cunosc primele ediţii (1909 şi 1913) „150 Fins de Partie" şi mai ales acea din 1919 „300 Fins de Partie" se vor bucura de această noutate. Munca depusă de autor la lucrările precedente este o garanţie sigură de valoarea noii ediţiuni. D-l Rinck este un mare entuziast al şahului şi contribuţia sa literară n'a avut niciodată alt scop decât de a încerca să dea altuia „un peu de gout pour les échecs", şi putem afirma că a reuşit pe deplin.

Lucrarea nouă a maestrului Rinck conţine 700 studii (600 pagini) tipărite în diagrame mari şi frumoase, câte 4 pe fiecare pagină. Cartea conţine 11 studii originale. Toate studiile sunt aranjate pe categorii (XXXVII) după materialul întrebuinţat pentru realizarea ideilor; şi fiecare studiu are în partea a doua a cărţei o soluţie detailată cu note analitice. In general lucrarea este editată cu multă îngrijire şi în afară de conţinutul bogat şi interesant are un aspect excelent.

Preţul e de 15 shilingi. Cartea se poate obţine la librăria „Socec" din Bucureşti sau la redacţia „Revistei de Şah" Iaşi, str. Arcu No. 3.

CORESPONDENŢA

Ştefăneşti — I. F. — Problemele 2 şi 3 sunt slabe. Mai trimeteţi.

Dorohoi. — L. R. — Nu publicăm problema cu dedicaţie, neputând satisface capricii personale; facem excepţie cu probleme dedicate şahiştilor cunoscuţi.

Piatra-Neamţ. — A. R. — Slabă.

Râmnicul-Sărat. — I. A. — Soluţia indicată de noi 1. Dg4+ e justă căci la f6—f5 2. Da4 mat. Soluţia dv. însă, e greşită căci la 1. Cc6 negru răspunde Dé5, şi nu mai e mat în a doua mutare.

Iaşi. — I. G. — Problema dv., în 3 mutări (Rh2, Rb7) deşi corectă e însă nepublicabilă, ideea fiind prea mult şi mai interesant exploatată. Mai încercaţi.

Fălticeni. — B. C. — Nepublicabilă.

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

Curiozităţi

Gurmanzii Japoniei

Celebrul pictor japonez Fugita a dat în cinstea amicilor săi, un banchet. Menuurile au fost pictate chiar de amfitrion. Loviturile de gong anunţau succesiunea bucatelor. Oaspeţilor li s'a servit:

Luimono — o supă din muguri de bambus, fierţi în roua dimineţelor de primăvară.

Otsu-Amago—păstrăvi cu sos alb din „topinambours"

Amono-Carigan-Iachi — răţuşte sălbatice la frigare, cu salată de castraveţi şi peşte crud.

Pampura — chişcari umpluţi cu castane, orez şi langustă pisată.

Apoi — ceai, verde, concentrat şi sărat; „cruchon" din şampanie şi vinuri de Burgundia. Nici în celebra „Fiziologie a Gusturilor", scrisă de Brillat-Savarin, nu sunt prevăzute asemenea minuni de gastronomie.

Somnul lui de-Pinedo

Primăria oraşului Manaos din Brazilia a organizat o strălucită primire şi sărbătorire pentru celebrul aviator de-Pinedo, care a şi executat complect zboru-i proectat, în jurul Oceanului Atlantic. Pinedo a fost plasat în loja centrală a Teatrului Comunal. Pe scenă se executa un concert, după care urma să se înceapă un bal. In zece minute, de-Pinedo, legănat de muzică, a adormit, fiind extrem de obosit. Atunci, muzica a trecut la piano, apoi la pianissimo; şi a tăcut. Publicul a părăsit sala teatrului într'o linişte şi ordine ca niciodată. De-Pinedo a rămas singur în teatrul gol, dormind în fotoliu.

Lada Anei Southcote

Continuă istoria cu lada misterioasă a Anei Southcote, despre care am mai publicat unele detalii interesante în „Adev. Literar." Deocamdată „Societatea de Cercetări psihologice" a admis la examinarea exteriorului acestei lăzi, pe câţiva „mediumi" şi „clar-vizionari." Dintre aceştia din urmă, doctorul Linch, membru al Camerei Comunelor, care nu crede în spiritism, puse mâna pe lada Anei şi apoi zise: — „Aci se află pâine, obiecte simbolice şi bisericeşti, şi manuscrise." Iar o altă „clar-vizionară", Francesca Kingston văzu în lada închisă „o mică cruce de piatră, un rulou de pergament scris englezeşte şi nişte obiecte în legătură cu războiul."

Lada a fost şi fotografiată cu razele Roentgen şi prin radioscopie. Acest procedeu a descoperit următoarele lucruri: o veche praştie cu un arc, o pungă de piele, inele, cercei, monede şi un rulou care pare a fi sau un manuscris sau un pahar pentru jocul de tarbut.

Negrii şi zoologia

In grădina zoologică dela Paris se clădeşte un cătun-model, în care vor locui 30 familii de Negri veritabili aduşi din Africa Centrală. Ca atracţie principală pentru public, un „Jazz-band" nesritean va cânta zilnic pentru dansatorii negri, care vor executa „black-bottom" şi „charleston", aşa cum aceste dansuri se păstrează din vremuri străbune la Triburile Negrilor africani.

Romanul lui Kemal

„Daily News" află că încurând va avea loc căsătoria lui Kemal-Mustafa-Paşa cu o Muntenegreancă de 17 ani. Dictatorul turc a văzut-o decurând la Brusa, unde fata venise împreună cu bătrânul ei tată, căutând de lucru. Kemal, uimit de frumuseţea copilei, a luat întâiu asupra-i cheltuelile pentru educaţia fetei. Evident însă că această educaţie n'a ajuns încă la desăvârşire: Mustafa s'a îndrăgostit de fată şi i-a propus s'o ia de soţie. Se afirmă că tânăra frumoasă n'a şovăit mult.

Corabia lui Noe

Din New-York se comunică un caz aproape biblic, în legătură cu inundaţiile din regiunea Mississipi. 700 de Negri surprinşi de revărsarea uriaşului fluviu, şi-au construit o mare clădire de lemn, care să poată pluti şi să le servească asemenea corăbiei lui Noe. Când însă apa se ridicase destul de sus, Negrii s'au convins că nu toate corăbiile de acest fel sunt bune pentru navigaţie. Din prudenţă, ei au fugit la timp şi au ajuns la un deal cu ajutorul bârnelor corăbiei desfăcute în grabă.

Două recorduri opuse

Presa engleză a constatat în domeniul gazetăriei două recorduri diametral opuse: o gazetă are un tiraj de 2.170.000 exemplare, iar o altă gazetă apare zilnic numai într'un singur exemplar! Prima — organ de presă periodică — se numeşte „Daily Mail", iar a doua poartă titlul: „Jurnal pentru Tatăl meu." Nici „Times" şi nici marile cotidiane din America n'au ajuns la un tiraj de 2 milioane ca „Daily Mail." Iar „Jurnal pentru Tatăl meu" apare de vreo douăzeci de ani. El e alcătuit, redactat, scris, zăţuit şi tipărit într'un singur exemplar şi în formatul unei foi mici de hârtie pentru scrisori! Domnişoara Alice Dence, fiica bătrânului arhitect Dence de 90 ani, din Iohannesburg, îl „publică" pentru tatăl ei, confecţionându-l zilnic, manu propriae, deşi şi ea a ajuns la vârsta de 60 ani... Arhitectul Dence şi-a păstrat încă trei lucruri: vederea, memoria şi fiica. Căutând să-i facă bătrâneţa cât mai fericită, domnişoara Dence nu reproduce în jurnalul lucrat de dânsa decât informaţii optimiste, ignorând crime, războae, revoluţii, execuţii, etc. Bătrânul Dence va muri convins că în ultimii ani lumea a renăscut definitiv pentru bine, frumuseţe şi armonie.

Incălzit... vulcanic

Laboratorul Institutului Carnegie din Statele-Unite a întreprins lucrări uriaşe cu scopul de a încălzi câteva oraşe cu vaporii vulcanului din provincia Sonome.

Un veac de precizie supremă

Mult veneratul Gustave Didier din comuna Saint-Paul, departamentul Pas-de-Calais, care se afla încă în serviciul accizelor, a ajuns acum două săptămâni la vârsta de 100 ani. Cu această ocazie s'a înfiinţat un comitet pentru sărbătorirea jubilarului. Evenimentul a atras atenţiunea Franţei întregi asupra acestui bătrân capabil încă de munca de funcţionar. S'au adunat fonduri pentru cadouri şi serbări. Orăşelul a fost pavoazat şi luminat din ajunul jubileului. O serbare populară, un banchet, jocuri sportive, parade şcolare, defilări militare şi profesionale — totul s'a pus la cale în dimineaţa zilei de sărbătoare. La ora 10 toate delegaţiile s'au aliniat lângă primărie. Primarul a scos dintr'o bogată cutie un cadou preţios şi un document de donaţie şi felicitare. Jubilarul trebuia să apară din casa lui după câteva minute când... unul dintre asistenţii de onoare ai bătrânului veni în fugă la primărie anunţând populaţia şi invitaţii că Didier, în ultimul moment, pe pragul uşei, gata să iasă din casă, a murit de emoţie.

CĂRȚI ȘI REVISTE

OTILIA CAZIMIR: „Fluturi de noapte"

Otilia Cazimir e un nume nou în literatura noastră. Primele poezii și le-a publicat în revista „Viața Românească" dela Iași, unde a fost recunoscută și apreciată. Astăzi este unul din talentele cele mai de seamă cari s'au ivit și s'au afirmat în timpul din urmă din cercul ieșean și cucerește cu farmecul creațiunilor sale pături din ce în ce mai largi de cititori, până la desăvârșita consacrare.

Puterea acestui talent delicat în formă, adânc în cugetare, ne consolează de atâtea compoziții factice, cari au mai mult forma decât fondul artei.

A simți, a pune într'un vers simțirea, și a o pune așa încât să meargă la inimă, — a formula o cugetare care să se îngemene cu cugetarea noastră și să o lumineze... acestea le găsești la Otilia Cazimir, mai mult poate decât la oricare poet.

Vorbim aci numai de cel mai nou volum al scriitoarei: „Fluturi de noapte". Acești fluturi fâlfâiesc cu aripi care n'au din noapte nimic decât melancolia, pe alocurea, — dar altfel flutură în plin soare și în plină lumină.

Pentru caracterizarea unei poezii, a *unui* fel de poezie, nimic nu poate să fie mai convingător, decât o citație.

Cităm din „Fluturi de noapte" această capodoperă, în care noutatea formei se îmbină cu vechea și eterna simțire omenească.

STROFE DE TOAMNĂ

Imi intră pe fereastră, în odaie,
Suflarea toamnei, cu parfum de ploaie.

Se rupe negura 'n bătaia vântului, —
Să înfășoare rănile pământului.

Aduce vântul glasuri — ori păreri?...
In noaptea transparentă care 'nvie,
Lumina vine 'mprăștiată, fumurie,
De pretutindeni și de nicăeri.

O frunză udă mi-a căzut pe mână
E grea și rece și miroase a pământ:
De parcă Toamna cântec mut îngână
Și fiecare frunză-i un cuvânt.

Lumina lămpii pâlpâind însamnă
Ingust dreptunghiu de primăvară 'n toamnă.

Un fluture cu aripi moi și grele,
Din umbra nopții vinete desprins
S'a rătăcit din zbor dintre perdele.
E ostenit.
Parc'a sburat pe-un câmp de vară însorit.
Și pe aripele pestrițe-a prins
Măruntă poleială de rubine,
Un cald reflex de soare în apus
Și cenușiul serii ce s'a dus
Și-argintul dimineții care vine.

In pânza rară adormit, înfige
Picioarele subțiri de sârmă — mici cârlige...
Și stă așa:
Un ghem înaripat de scai
Cu trupul cafeniu de catifea,
Cu aripile desfăcute 'n evantai.
Să-l prind încetișor, să-l pun pe-o floare....
Grăbit a fâlfâit din aripioare
Și mi-a lăsat pe mână colb ușor
De cositor.

Inchid fereastra și fac lampa mică,
Să-i fie cald, să nu-i mai fie frică...

Târziu l-am auzit — un vis
Ce-ar fi trecut foșnind prin casă —
Bătând cu-aripa somnoroasă
Hotarul negru-al geamului închis.

Și 'n dimineața rece și albastră
(De parcă-mi înflorise la fereastră
O proaspătă risipă de zorele) —
Pe lemnul aspru l-am găsit
Cu aripile strânse ghemuit,
Cu trupul subțiat ca un resort
Ce și-a destins fragilele inele
— Prizonierul milei mele, mort.

Aicea-i toată arta: muzica sentimentului, pictura ce imprumută versului culori, poezia ce face să tresalte cugetul și simțirea în formele frumosului. Ale eternului frumos!

Nu este un tablou, — sunt tablouri; și fiecare dintre ele e o capodoperă de concepțiune și de colorit.

Am putea zice: acesta este numai un *eșantilon*. Toată poezia Otiliei Cazimir e din aceiaș ștofă. Minunată!

Citiți-o, — și veți găsi o recreare și o înălțare sufletească, așa cum numai talentele excepționale pot să ne dăruiască.

CONSTANȚA HODOȘ

„MOMENTE SOLEMNE"
Cuvântări de d-l I. PETROVICI

Cărțile d-lui Petrovici aveau, până acum, nenumărate însușiri. Erau instructive — pentru cunoștințele pe care ni le dedeau; erau interesante — pentru contribuțiile lor de originalitate; erau seducătoare — pentru forma lor limpede și imajată; însfârșit, erau profitabile moralmente, pentru filosofia lor larg împăciuitoare.

Cu noul volum, apărut de curând în librărie, alături de vechile calități, se mai poate recunoaște încă una. **„Momentele solemne"** sunt un excelent breviar de educație civică.

Intr'adevăr. E vorba de o seamă de cuvântări ținute în diverse prilejuri, deschideri de an universitar, inaugurări de școli, iminența unui războiu, înființarea unei facultăți, moartea sau commemorarea unui om.

O impresie se degajează din toate aceste discursuri. Este remarcabila facultate a d-lui Petrovici de a **lua în serios**, cu toată profunzimea, acel lucru foarte respectabil care e: **o viață de om, care și-a împlinit datoria.**

Este o slăbiciune a Românului — slăbiciune fără îndoială trecătoare — de a persifla nouăzeci la sută din lucrurile de pe acest pământ, și de a nu lua în serios decât un singur lucru: **guvernul.**

In civilizația apusului, predomnește o altă atitudine. Ceeace se ia mai întâi de toate în serios este **omul**, dreptul lui, munca lui, meritul lui, contribuția lui. Cel din urmă dintre cetățeni, dacă își face conștiincios umila sau glorioasa lui datorie, este privit de semenii săi ca un veritabil **„moment solemn"**. Englezul, Francezul, Germanul — oridecâteori e vorba de personalitatea unui om care și-a achitat către societate polița pe care a contractat-o născându-se — îl privesc cu o adevărată solemnitate, ca pe un simbol al societății în ce are ea mai impunător și mai oficial.

Să se observe tonul de predică, de ceremonie, pe care un locuitor din Apus îl ia când vorbește despre un vecin pe care îl stimează. Putem spune, fără frică de a generaliza prea tare, că civilizație înseamnă în mare parte politeță, cuviință și respect al persoanei aproapelui — adică descoperirea unui „moment solemn" în orice individualitate omenească, dacă aceasta a știut să-și ocupe cum se cuvine locul — mare sau mic — asignat ei în societate.

Și educația civică stă toată, de la originea ei și până azi, într'o „Declarație a Drepturilor omului" — a dreptului acela, care le rezumă pe toate — a dreptului la respectul altuia, la dreptul de a fi privit ca parte integrantă din acea vastă solemnitate care este o societate serios organizată.

„Momentele solemne" ale d-lui Petrovici croesc o cale nouă în educarea simțului nostru civic. Să se observe că ele sunt de un gen inedit în literatura românească. Nu-s discursuri politice ,nici numai literare, nici simple orații convenționale și ocazionale. Ele sunt portrete ale unui om sau peisagii ale unei situațiuni (și situațiile sunt și ele un fel de portrete colective). Cuvântările d-lui Petrovici ne lasă pe gânduri. Căci d-sa știe a descoperi merite acolo unde ne-am fi așteptat să nu găsească. D-l Petrovici nu alege numai miniștri și voevozi. Vorbește și de personagii secundare. Iată de ce se degajează impresia că ceiace autorul prețuește mai mult nu-i nici opera efectivă, nici norocul, nici situația politică, ci **omul**, pur și simplu, exemplarul de umanitate. D-sa ne invită să credem că orice om are dreptul ca odată măcar să-l privim cu acea mentalitate de sărbătoare pe care individul o îmbracă atunci când gândește ca **cetățean.**

Iată de ce socotim că pe lângă calitățile ei artistice filozofice și informative, noua carte a d-lui Petrovici mai are și însușiri de utilitate; folosul lor practic stă în aceia că sunt un bun instrument de educație cetățenească, de învățare a deprinderii de a lua cele mai multe lucruri în serios.

Mergând, cu ocazia semicentenarului independenței noastre în orașul Soroca, am vizitat biblioteca județeană. Printre cărțile puse de o parte, fiind în curs de lectură, am zărit „Momentele solemne" ale d-lui Petrovici. Cronologicește, această carte era cea mai tânără, cea mai recent apărută din toate. Dar foile ei erau de pe atunci îngălbenite de întrebuințare. Și am avut atunci verificarea convingerii mele. „Momente solemne" sunt menite a se bucura de o largă răspândire în massele pe care pătura luminată este datoare a le educa.

D. I. SUCHIANU

JAMES STEPHENS: MARY SEMBLANT
roman tradus din engleză de Abel Chevalley, edit. Rieder, Paris, 1927

Mama e văduvă și lucrează cu ziua la case mari, unde sunt parchete de frecat, mozaicuri de spălat și bogății pe cari le poate privi doar cu coada ochiului. Locuește cu unicul ei copil, Mary, într'o cameră, la mansardă, „într'o casă leproasă dintr'o stradă chioară a Dublinului". Mama lipsește toată ziua. Mary, după ce rânduește cum poate camera, după ce cârpește câteva haine vechi și îmbucă ceva la prânz, se îmbracă pentru plimbare: va privi oamenii, cu toată timiditatea și mai ales vitrinile îmbelșugate din centru... Seara, când mama se întoarce obosită, Mary se așează pe pat, (nu aveau scaune), și ascultă cu drag vorbele nesecate ale mamei „care plângea uneori pentru că nu era bogată... Iși închipuia adesea că fratele ei, Patrick s'a întors din America, cu mare avere. Atunci ea ținea să povestească fetei sale tot ce va face și va cumpăra a doua zi... Se va aranja într'o casă spațioasă, înconjurată de o grădină plină de pomi roditori, de flori și de păsări..." Cu astfel de iluzii adormiau, pentru ca mama să reînceapă a doua zi să spele parchetele la case bogate și fata să aibă grijă de mica lor gospodărie—uneori și mai desgolită, când mama nu avea de lucru, sau când cădea bolnavă: amanetau unul câte unul, lucrurile lor destul de vechi, ca să aibă ce mânca...

Astfel trec anii. Mama muncește mereu —și mereu visează o moștenire salvatoare. Fata pare să aibă oarecare noroc: unul dintre uriașii „policeman" care își face serviciul la o anumită încrucișare de străzi ale Dublinului, o simpatizează. Se întâmplă chiar că acest uriaș, lângă care Mary tremură de timiditate sau de teroare, să vină s'o ceară în căsătorie. Mama e tot așa de înspăimântată ca și fata de acest gigant temut (ca orice „policeman") de norodul care furnică în jurul făpturii sale monumentale. Un noroc atât de brusc, atât de imens, în loc să le exalteze.—le strivește: nici mama, nici fata nu cutează să spună „da!" — și policemanul pleacă stacojiu, decis să doboare sub pumnul său pe un fleac de băiat care pare să fie tovarășul Mary-ei și prietenul familiei. Intr'adevăr, într'o zi băiatul povestește cum s'a luptat cu un urias care l-a atacat fără motiv. Mama și fata știu însă de ce. Tac însă, și dau tânărului flămând de mâncare. In sărăcia lor, găsesc mijloace să mai pună un tacâm la masă.. Și într'o seară mama primește o scrisoare pecetluită: „....au trecut mai mult de doi ani, de când un anume Patrick Ioseph Brady a încetat din viață și prin testament (datat din New-York) el lasă scumpei și prea iubitei sale surori Mari-Helene Semblant, născută Brady... casele și dependințele, moșiile, toate bunurile și proprietățile... până și argintăria, lingeria, provisiunile, obiectele antice... și chiar vinurile vechi, precum și titlurile de rentă, acțiunile, obligațiunile mai jos menționate"...

Iată cum se termină o carte, atât de simplă, prin subiectul ei, încât pare săracă și anostă. Totuși autorul scrie astfel, după ce d-na Semblant citi vestea, pe cari a visat-o de atâția ani: „Ea plânse și rugă pe Dumnezeu să nu-și bată joc de o femee care nu e numai săracă, dar și bătrână". Totuși, vestea era reală. La biroul de notariat i s'au dat imediat șaizeci de lire sterline cerute din „pur instinct pragmatic". Atunci abia a crezut că visurile pot deveni realități. Autorul nu ne spune ce-au făcut apoi mama, fata și tânărul care s'a luptat cu uriașul „policeman". E de prisos. Ultimile rânduri ale acestui roman sunt următoarele: „Având întâlniri mai urgente în altă parte, sărut mâna Mary-ei, îmi ridic pălăria, și mă dau la o parte... Ea își va urma deci drumul ,făcând ceeace va plăcea zeilor, căci nu va putea face altceva!"

O astfel de carte trebue citită, pentru a ne convinge că cel mai umil subiect poate fi tratat de un scriitor clar văzător ca James Stephens, cu o indulgentă ironie, cu acel **humour** alcătuit din glumă și simpatie, din inteligentă și scepticism. Amănuntele sunt încadrate în legi sociale, un gest umil devine expresia unei fatalități universale și acțiuni neprevăzute apar în cele din urmă ca efecte ale echilibrului divin, care răsplătește mizeria cinstită mai mult decât ar fi îndrăznit ea să viseze. Cartea lui Stephens mai trebue cetită pentru valoarea ei literară. Un stil care, în simplitatea lui, pare să nu fi cerut autorului nici un efort. Câte un adjectiv neașteptat sau o idee (ce luminează brusc niște adâncimi) ne arată că autorul a șlefuit cu mare grijă materialul elementar al romanului. Dintr'un simplu bloc de piatră, a făcut o broderie prin care surâde cerul.

E. RELGIS

Cărți cari trebuesc citite:

recomandate de Bibliofila, Strada Wilson No. 1 (Palatul Fundației Carol)

UN EVENIMENT LITERAR.

NOU!! A apărut mult așteptatul volum de *Arghezi Tudor*, Cuvinte potrivite.

Grigorescu, 12 aquaforte de R. Iosif cu o prefață de St. I. Nenițescu.

Editura *Bibliofila*, Strada Wilson 1

CĂRȚI FRANȚUZEȘTI

Béraud H.: Mon ami Robespierre; *Barrès M.:* Le mistère en peine lumière; *Bertrand L.:* Idées et portrets. Conține: La renaissance classique, Paul Bourget, Curel, Adam P., Régnier, Emile Baumann, Le roman d'histoire; *Bosschère:* Marthe et l'enragé; *Cahuet A.:* Les amants du lac (Le plus beau roman d'amour); *Duhamel G.:* Civilisation (50 bois originaux de Raymond Thiollière); *Girard P.:* Conaissez mieux les femmes. (Consacré à l'amour); *Green J.:* Adrienne Mesurat; *Panait Istrati et Jéhouda:* La famille Perlmutter; *Machard A.:* Printemps sexuels. (L'épopée au faubourg); *Malarmé St.:* Poésies. (Edition complète, contenant plusieurs poèmes inedits); *Martin M.:* Nuit et jour; *Maurois A.:* La vie de Disraëli; *Mistler J.:* la vie d'Hoffmann; *Les oeuvres libres No. 71.* Conține: Dernstein H. Félix, pièce inèdite en trois actes; London J., Le jeu du ring, nouvelle inèdite, Derieux H., Le veritable Julien Sorel, une page de l'histoire judiciaire de la Restauration, souvenirs inédits; *Ségur N.:* L'anneau charnel (grande nouvelle inédite); *Pourtalès:* Chopin, ou le poète; *Rey A.:* La question des assurances sociales; *Rosny (Aîné):* L'Academie Goncourt (Mémoires de la vie littéraire); *Willy et Pol Prille:* Les bazars de la volupté, (Dessins originaux de Quint).

The near east year book and who's who, 1927. Conține o dare de seamă asupra: afacerilor politice, financiare, comerciale, industriale și sociale, din Jugoslavia, România, Bulgaria, Grecia și Turcia.

CĂRȚI GERMANE

Döblin Alfr.: Manas; *Meyrink G.:* Der Engel vom westlichen Fenster; *Schnitzler A.:* Spiel im Morgengrauen.

Drews Arth.: Die Christusmythe, Der Sternhimmel in der Dichtung und Religion d. alten Volker und des Christentums, Die Entstehung des Christentums aus dem Gnostizismus, Das Markusevangelium als Zeugnis gegen die Geschichtlichkeit Jesu, Die Religion als Selbstbewusstsein Gottes; *Gruber O.:* Im Kampf um Christus, (Eine Uberprüfung der Angriffe des Prof. Arth. Drews gegen die geschicht. Existenz Jesu; *Horneffer A.:* Der Priester. (Din sumar: Der Priestliche Charakter, Der Priester als Kranker, Der Priester als Zauberer, Der Priester als Arzt, Der Priester als Prophet u. Lehrer, Der Priester als Künstler und Denker, Der Priester der Zukunft; *Qabbala:* Das Buch Baehir Krit. Neuausgabe von Dr. G. Scholem.

Hellmund H.: Das Wesen der Welt. (Conține: Die metaphysik der Physik, Chemie, Biologie, Politik, Geschichte, Religion, Pädagogik, Geschlechter, ästhetik, Genius, etc.

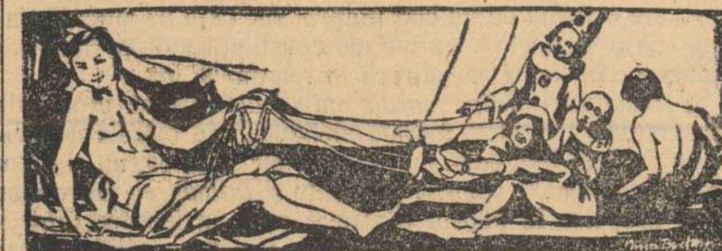
Fülop-Miller R.: Lenin und Gandhi; *** Magie der Weltgeschichte bis Lovis Corinth.

SCHIMB DE CĂRȚI.

Se primesc înapoi cărțile cumpărate la „BIBLIOFILA", str. Wilson 1, contra 75% din valoarea lor. Cereți condițiunile

Afară de cărțile de lux și curente cât și o bogată colecție de stampe vechi și moderne la BIBLIOFILA, str. Wilson No. 1 (Pal. Fund. Carol) se găsește sau se poate procura ori ce carte de literatură sau știință în toate limbile în condițiunile cele mai avantagioase.

Comenzi din provincie se efectuează contra ramburs în schimbul unui acont corespunzător.

Joseph D'Arbaud: La Bête de Vaccarès
Text provençal et français. PARIS Grasset. 1926.

Invierea unei limbi în parte uitată; formarea unei constelații literare cu un nume atât de sonor și straniu: **„Felibrige"**; renașterea poeziei **provensale**, — constitue unul din cele mai minunate fenomene ale istoriei secolului trecut. Cauzele care au creiat acest fenomen, au fost identice cu ale tuturor celorlalte resurecțiuni etnice și culturale din Europa. Societatea europeană s'a trezit atunci pentru o lungă epocă de lupte — împotriva celor mai variate juguri, care țineau încă încovoiate națiunile mici și mari, dornice de eliberare și independență. Inițiativele războinice luate într'un colț al Europei cu scopul de a scutura un jug — găseau numaidecât ecouri numeroase în nemulțumirile și revendicările împrăștiate pretutindeni: în Italia desbinată, în Polonia sfâșiată, în Balcanii martirizați, etc. Totuși, din complexul acestor mișcări identice, tocmai renașterea literară din **Provence** s'a distins atât prin succesele sale, fără precedent, cât și prin izolarea sau înstrăinarea ei capricioasă și oarecum misterioasă, în care rămâne cufundată până în zilele noastre.

Toată lumea cunoaște pe **Mistral.** Publicul cititor al tuturor țărilor culte a auzit de Roumanille și Aubanel; turiștii care vin să viziteze **Provence** află chiar din „călăuze" că există o literatură provensală cu totul nouă, „modernă". Dela celebrul articol scris de Lamartine, revelând literatura reinviată a **Provence**-ei și până în ziua, când lui **Mistral** i s'a înmânat premiul Nobel, — mii de critici din toate țările au scris despre „Felibrige", ridicând în slava cerului poemul **Mireille**, tradus în toate limbile.

Intr'adevăr, ,Mireille" e una dintre cele mai frumoase opere ale poeziei universale!.. Cu toate acestea vom ajunge inevitabil la concluzii negative dacă vom cerceta: cine anume, în Franța și Europa literară, este sau a fost apropriat și înrudit cu Mistral și cu ceilalți scriitori provensali? Care dintre curentele literare consacrate se consideră familiare cu literatura provensală? — Nici unul. Mistral și mișcarea literară renăscută prin el — este departe de sufletul literar de pretutindeni.

Izolarea aceasta nu se explică numai prin necunoașterea limbei provensale, nici prin alte pricini de ordin exterior: poezia **„felibrilor"**, în mijlocul poeziei altor națiuni și în condițiunile literare ale secolului trecut, nu apare „la vremea ei", are un aspect străin. Se poate afirma cu multă dreptate că și astăzi ne aflăm în lumea farmecelor creiate de poezia secolului XIX-lea; noile curente simboliste, impresioniste și constructiviste ne împing numai să ne delectăm cu versurile „tradiționaliste". Dar poezia lui Mistral nu aparține acestui trecut. Literatura **„felibrilor"** e mult mai aproape de Petrarca, de Ronsard, decât de Leopardi, Baudelaire sau Heine. Ea are un miez care e simplu, întreg și luminos; acest miez e învelit cu un corp radiant și fluid, care degajează bucuria și plenitudinea vieții — ceeace lipsește poeziei secolului al XIX-lea, atât de măreață, complexă și profundă.

Fenomenul care se chiamă Mistral și literatura provensală, e o minune. E evident că ne e cu neputință să-l explicăm, nici nu vom fi în stare vreodată s'o facem. Secolul trecut nu îngăduia ivirea de minuni și totuși „Mireille" și „Calendal" au căzut ca niște miracole spirituale în plină poezie dramatică, dar pozitivistă a epocii. Ceva mai mult: minunea dăinuește, ea nu s'a epuizat nici în zilele noastre: o nouă generație de **„felibri"** îi continuă afirmarea. Și, aprofundându-ne în citirea literaturii actuale provensale, vedem că tocmai în ultimii ani ea a ajuns în floare.

Acestei generații aparține și autorul lui „La Bête du Vaccarès" — Joseph d'Arbaud. El e poet; însă această carte e scrisă în proză și cuprinde două texte paralele: provensal și francez, făcute de însuși autorul. E o povestire autentică redată în viu graiu de un **gardian** (supraveghetor al hergheliilor de cai semi-sălbatici și al turmelor de vite cornute) care a trăit în secolul al XV-lea. El **a văzut** „cu ochii lui" pe ultimul semizeu, un satir decrepit, care se ascundea prin tufișurile și bălțile dela Vaccarès; satirul mai stăpânea cu puterea-i miraculoasă toate viețuitoarele de prin împrejurimi; ba l-a biruit și pe gardian, treptat, întrebuințându-și tainica putere a privirii și înțelepciunea supraomenească a graiului.

Povestea nu poartă vre-o urmă de stilizare, nici nu e prevăzută cu rechizite istorice. D'Arbaud, însuși el, fost „gardian, care a pătruns în tainele firii la Camargue și Vaccarès, ar fi putut să ne povestească toate acestea tot așa de bine fără să fi recurs la un alt „gardian"; și noi l-am fi crezut, desigur. Vorbește atât de frumos, și povestirea lui e atât de vie prin dragostea mare ce are pentru pământul lui natal și pentru oameni, animale și pomii crescuți pe acel pământ, încât și cititorul crede până la urmă în ființa cea veche, fantastică creiată de aceiași dragoste. Suntem uimiți cât de departe e acest satir de prototipul lui mitologic, cel rece și vrăjmaș față de oameni și de bestii!... Citind cartea lui d'Arbaud, nu mai putem uita pe acest semi-zeu condamnat la moarte, fioros și jalnic; el personifică liniștea înălțătoare a locului, poate a însăși **Provencei** de odinioară. Nu vom uita nici balta care îl înghite pe satir, nici pădurea, nici ploaia furtunoasă de trei zile, și nici caracterele de „gardieni" de prin aceste colțuri ale **Provencei**, unde toate rămân sau ar trebui să rămână așa cum ne-au fost destăinuite de d. d'Arbaud. Numele acestui autor se va păstra în memoria cititorului fermecat, iar povestirea „Bestiei dela Vaccarès" se va reciti nu odată, cu acelaș interes palpitant, cași întâia oară.

A. N.

RENÉ LE GENTIL:
„Chez... oncle Sam" (Histoires américaines)
Ed. „Société d'édition" *)

Cartea lui **René le Gentil** e o încercare de satirizare a oamenilor și a obiceiurilor din America. Extravaganța, originalitatea — cu un termen mai cuprinzător — anormalitatea atâtor aspecte ale vieții de toate zilele americane, e departe de a fi un subiect nou în literatură. Câte romane franțuzești sau nemțești, care sunt din punct de vedere literar sub-mediocre nu și-au ales eroii și subiectele din lumea Jankeilor și nu au căutat să ne convingă ce extraordinari oameni sunt americanii?

Ceeace e însă nou la **René le Gentil** e felul cum și-a adunat materialul: a tăiat din ziarele americane sau franțuzești telegramele și informațiile care relatau lucruri — după părerea autorului — extraordinare, le-a însoțit de câteva rânduri în chip de încheere și concluzie, și povestirile au fost gata.

Mai caracteristic pentru aceste povestiri este însă antipatia, disprețul și, nu o singură dată, ura cu care autorul vorbește despre Americani. Știm că de când America a devenit de o extremă exigență în chestia datoriilor materiale iar proaspeții ei milionari invadează Franța în căutare de distracții, scumpind traiul și făcând viața micului burghez francez imposibilă, isbucnirile de aversiune față de Americani nu sunt rare. **„Chez... oncle Sam"** nu este decât unul din felurile de manifestare ale acestei aversiuni.

A face rezumatul cărții lui **le Gentil** e o imposibilitate. Cele două sute douăzeci de pagini, cât are volumul conțin nu mai puțin de **nouă-zeci și șapte** de povestiri. Dar pentru ca să se poată vedea cam despre ce este vorba în această carte, ne vom mulțumi să transcriem câteva titluri de povestiri, și sperăm că cititorul va fi complect edificat: „Ku-klux-klan", „Desarmarea", „Procesul maimuții", „Contra Franței", „Problema picioarelor" (e vorba exclusiv de picioare femenine, N.R.) „Tatuajul", „Muzica indecentă", „Boxul feminin", „Sărutul mortal", „Mortul care vorbește", „Sclava albă", „Jartiera", „Veniturile bandiților", „Banditii cu fustă", „Bandiții moderni", „Fraude conjugale", „Violul legal" sunt titlurile unor povestiri alese la întâmplare. Restul sunt de aceiași factură și cu un conținut asemănător.

Cartea lui **René le Gentil**, scrisă, fără multă strălucire și nu cu destul spirit încât să fie amuzantă oferă celor ce se pasionează pentru rubrica **„Faptelor diverse"** din ziarele zilnice, o colecție întreagă de lucruri palpitante. Și numai ca asemenea colecție **„Chez... oncle Sam"** prezintă interes și are valoarea unui document al vremii.

*) De vânzare la librăria Hasefer,

INSEMNĂRI

Editurile

D. N. Ioanițiu, directorul editurii „Cartea Românească", a acordat nu de mult un interview unei reviste literare.

D-sa spune multe lucruri interesante.

Printre altele d. Ioanițiu ne informează ce citește publicul. Dintre scriitorii mai vechi — pe „Slavici, Coșbuc, Vlahuță, Creangă, Eminescu, Caragiale"... Dintre cei noi — pe „Rebreanu, Ionel Teodoreanu, Sadoveanu, Brătescu-Voinești, Dulfu, Ion Pillat, Otilia Cazimir"

Deci nici un modernist...

D. Ioanițiu trece apoi la chestia criticii și a reclamelor.

D-sa crede că numai reclama ziarelor de mare tiraj este folositoare. Critica revistelor — importantă și ea pentru educarea gustului public — nu influențează mult vânzarea cărților.

Aflăm cu acest prilej pentruce editura „Cartea Românească" nu ne trimite volumele pentru recenzii. (Dar oare de ce trimete volume tuturor celorlalte reviste?).

Totuși, noi am recenzat multe volume ale acestei edituri — volume pe care le cumpăram: deci numai pe cele bune.

Cu chipul acesta, editura „Cărții Românești" avea la dispoziție o revistă de tiraj, care-i cumpăra cărțile bune, i le anunța (uneori cu chenar) și i le recenza laudativ — asupra cărților proaste păstrând tăcere (doar nu era să cumpărăm și volumele d-lui Lungeanu).

Am căzut în cursă. Recunoaștem.

„Adevĕrul Literar" anunță la Bibliografie *toate* cărțile și revistele, pe care le primește la redacție. Pe unele le și recenzează. Deci nu din pricina neglijenței suntem lipsiți de volumele „Cărții Românești".

Poate conducerii acestei edituri nu i-au plăcut unele aprecieri ale noastre?

Pe acest teren nu putem face concesii.

Cât privește însă cursa — o vom evita.

Vom cumpăra mai departe volumele bune ale „Cărții Românești", dar și pe cele proaste — și le vom recenza după merit pe toate.

In interview, d. Ioanițiu ne anunță că a trăit mulți ani în străinătate. Iar intervieverul îi dă confirmare: „Manierele d-lui Ioanițiu vădesc cea mai pariziană educație".

Ne pare rău că, în chestia ce ne privește, n'am putut face și noi aceiași constatare.

Posibilitatea unui cod moral universal

In „Arhiva pentru știința și reforma socială" d. profesor I. Rădulescu-Pogoneanu face o succintă dare de seamă a celui de-al patrulea congres internațional de educație morală, care a avut loc la Roma.

Pentru congresul acesta fuseseră fixate două teme: 1) Posibilitatea unui cod moral universal ca bază a educațiunii, și 2) Personalitatea: mijloacele de a o desvolta în familie, în școală și în societate.

La tema întâia, de care ne vom interesa aci, au fost desemnați ca referenți indianul Abdulah Yusul Ali, profesor la colegiul „Islama" din Lahora, și filosoful italian Francesco Orestano.

Concluziunile celui dintâi au fost de natură sceptică, stăruind în deosebi asupra divergințelor morale dintre lumea asiatică-africană și cea europeană.

Incheierile filosofului italian, dimpotrivă, au fost cu mult mai optimiste.

Prin întinderea și multiplicitatea din ce în ce mai mare a relațiilor economice și de cultură, între deosebitele popoare ale omenirii, — omenirea, a spus Orestano, merge spre o unitate morală.

Nu e vorba de un cod propriu zis, care ar putea fi impus ca o lege, ci de norme ale conștiinții morale care călăuzesc popoarele și indivizii în relațiunile lor.

Ideia unei *ordine morale universale* este un proces de formațiune; regulele morale alcătuiesc, în orice colectivitate umană, împreună cu prescripțiile juridice, un „sistem de protecțiune"; *valorile* protejate și *întinderea* indivizilor sau grupelor în folosul cărora e pusă în lucrare protecțiunea, *variază* dela popor la popor și dela o epocă la alta; totuș *tipul de ordine* este identic pentru toate colectivitățile, întrucât toate variațiile se reduc la o singură scară a unei valori fundamentale, *valoarea vieții*, trecând (și ca *conținut* al valorilor de viață considerate ca esențiale, și ca *extensiune* a celor cărora li se recunoaște dreptul de a realiza valorile vieții protejate) dela un *minimum* spre un *maximum;* această morală protectoare a vieții este o *morală necesară*, pe care o regăsim cu prescripții identice (de porunci *negative)* în toate societățile și în toate vremile, constituind *unitatea morală a genului uman;* prescripțiile morale *pozitive,* dimpotrivă, s'au format încetul cu încetul, cu dibuiri succesive, pe măsura întinderii conștiinței de comunitate umană, a adâncirii valorii pozitive a vieții, a gradului de bogăție, sinceritate și eficacitate a *procedeurilor protectoare* ale Statului și ale societății pentru apărarea și desvoltarea vieții în fiecare colectivitate umană.

Se poate dar vorbi de o unitate morală a omenirii, — însă nu în sensul tradițional, static, ci dinamic, — de o mișcare grandioasă care tinde la unificarea morală a omenirii întregi, pe măsură ce crește în lume spiritualitatea, bogăția economică și solidaritatea muncii umane, care nu mai rămân izolate, ca o apă stătătoare, ci circulă și se înoesc ca sângele într'un organism viu. Procesul de solidarizare progresivă, politică, spirituală și economică, ce s'a efectuat în colectivitățile ce alcătuesc marile puteri europene de astăzi, e pe cale de a trece peste frontierele naționale și de Stat, impunând pretutindeni respectul vieții ca viață și pentru toate posibilitățile ei infinite de valorizare.

Sensul pornografiei în opera lui Gide

In jurul ultimei lucrări a lui André Gide, „Si le grain ne meurt", d. Octav Botez schițează câteva interesante considerații — în revista „Complex".

Se știe că cele trei volume de confesiuni și memorii, intitulate „Si le grain ne meurt", prin îndrăzneala și cruditatea unor pasagii au avut darul să scandalizeze sau cel puțin să irite opinia publică.

Având în vedere locul pe care Gide îl ocupă azi, în literatura franceză, cazul său deșteaptă o interesantă problemă.

Intenția de a obține un succes de scandal pornografic trebue dela început înlăturată.

Cei care-l cunosc pe Gide, știu că nu există scriitor mai indiferent la succesul material și mai disprețuitor de aplauzele eftine ale vulgului.

Cuvântul pornografie presupune obscenități menite să excite pe cetitor, fără ca acestea să fie indispensabile corpului însuși al operei.

Dar paginile lui Gide, considerate după judecata celor mai mulți scabroase, fac parte integrantă din opera lui, ba ciar în economia ei constitue un element esențial.

„Si le grain ne meurt" fiind o confesiune, chestia care trebue mai întâiu discutată e sinceritatea autorului față de el și arta lui, ca și dreptul său de a zugrăvi lucruri pe care morala colectivă le interzice.

Considerând opera în nsamblul ei, ușor putem pătrunde adevărata ei semnificație.

Conflictul dramatic care domină în „Si le grain ne meurt" formează adevărata sa semnificație care nu e decât veșnica luptă dintre corp și suflet, dintre plăcere și păcat

Față de el, formele speciale pe care plăcerea le ia în cazul lui Gide, rămân ceva secundar.

E adevărat totuși, că aceste forme sunt interzise de religie și de societate și, deși mulți scriitori au zugrăvit cu predilecție scene imorale și pasiuni vinovate, dintre moderni prea puțini au îndrăznit să le înfățișeze în mod direct și mai ales să facă confesiuni în această privință.

Lui Gide însă, căruia minciunile convenționale i-au repugnat totdeauna, i-a fost imposibil să mintă, și nevoia de a reacționa violent contra atmosferii ipocrite de ultrapuritanism a copilăriei lui, l'a făcut să braveze opinia publică și să fie sincer cu orice preț, cu riscul chiar al renumelui și al gloriei lui literare.

De aci scandalul... căci orice ar spune partizanii artei pentru artă, ea nu poate fi în complexul vieții și în cadrul unei societăți cu totul separată de morală, deși comandamentele acestei morale, sunt, e adevărat, într'o perpetuă schimbare, — și ceeace a stârnit scandal eri, poate fi acceptat azi. Reziduul creștin, care nu a dispărut cu totul în cei mai mulți din noi, protestează împotriva oricărei evocări prea directe a actului sexual și a devierilor lui, cu deosebire.

N. N. Evreinoff

Evreinoff este unul dintre puținii scriitori ruși din generația actuală care a supraviețuit, — din punct de vedere literar — revoluției din 1917. Cauza trebuește căutată în faptul că Evreinoff și înainte de revoluție, în anii premergători războiului a fost un răsvrătit împotriva formelor tradiționale impuse literaturii dramatice, a căutat noui drumuri și noui orizonturi pentru această literatură. Multe manifestări și direcții literare post-belice trebue să recunoască în Evreinoff un precursor. Expresionismul de astăzi și-a găsit prima lui formulare practică în opera din tinerețe a lui Evreinoff: „Fantasmagoria iubirii", care ca îndrăzneală de concepție și originalitate de exprimare, întrece multe din producțiile expresioniștilor de mai târziu.

Viața lui Evreinoff — spre deosebire de a altor scriitori ruși — și cariera literară care i-a creiat faima de care se bucură astăzi, nu prezintă nimic deosebit.

Născut la 1880 în Moscova, dintr'o familie de nobili, cu nu prea însemnate titluri de noblețe, ca fiu al unui inginer cu o importantă funcție la un oarecare minister, a rămas fiind încă mic, numai cu mama sa (de origină franceză), în urma divorțului între părinți. A început prin a studia muzica. La conservatorul din Petersburg a avut ca profesor pe Rymski-Korsakov. Curând însă fu atras de teatru. In 1905, i-se joacă pe o scenă din Petersburg prima lui operă: „Fundamentul fericirii". In acelaș an o a doua operă a lui („Stjopik și Minjuratschka") vede lumina rampei.

Cu doi ani mai târziu numai, îl vedem regisor, angajat — după o serie întreagă de succese în noua lui carieră — în locul vestitului Meyerhold la Teatrul imperial. Inscenează „Salomea" lui Oscar Wilde, dar reprezentația este interzisă de poliție. E ușor de închipuit cât a contribuit acest lucru la creșterea popularității lui.

Din 1910 până la 1917 Evreinoff are direcția unui teatru din Capitala Rusiei. O serie de înscenări celebre ca și reprezentarea operei lui „Culisele sufletului" îl fac cunoscut marelui public, nu numai din Rusia, ci și din Europa.

După războí, piesele lui încep să fie reprezentate și pe scenele străine. „Comedia fericirii" una din operele lui de frunte — a ținut afișul luni întregi la New-York ca și la Paris, iar de curând premiera aceleiași piese la Teatrul Popular din Viena, având ca interpret pe Moissi, „a stârnit" — scrie un ziar berlinez — „entuziaste aplauze".

Evreinoff — așa cum era de așteptat — a fost preocupat și de problemele pe care frământările sociale de azi le-au scos la suprafață. In „Corabia drepților" descrie criza personalității și ireductibilele conflicte între individualism și colectivism. El tratează această interesantă chestiune nu doctoral, din punct de vedere teoretic, ci ca unul ce o privește prin prisma realității vieții de toate zilele.

Evreinoff a căutat, într'o serie de lucrări, să dea o formulare teoretică și generală inovațiilor și elementelor nouă pe care el le-a introdus în literatura dramatică.

„Teatrul pentru el însuși" — lucrarea lui teoretică principală — cuprinde o serie de articole asupra teatrului modern, asupra problemelor care se pun și soluțiilor ce ele comportă.

Vom reproduce mai jos câteva crâmpee dintr'un studiu al său intitulat: **„Asupra monodramei".**

„Numesc „monodramă" — spune Evreinoff — acea reprezentare dramatică, care își propune drept scop, să exteriorizeze întru atâta frământările sufletești și peripețiile materiale ale eroului dintr'o lucrare dramatică, încât spectatorul să simtă în fiecare moment viața eroului, așa cum o vede și o simte însuși eroul. Drama de pe ecran trebue să devie prin felul nou și impresionant de reprezentare, drama însăși a privitorului; cu această dramă el trebue să se identifice."

Cum se va putea obține acest lucru? In câteva fraze autorul își concretizează ideia:

„Pentru a putea lua parte intensă la o reprezentare dramatică, puterea noastră de percepere va fi cu atât mai mare, cu cât ne vom concentra atenția asupra conflictelor sufletești ale unui singur erou și nu asupra mai multora.

De aici urmează cerința dramatică ca să existe un singur erou principal, în care să se concentreze întreaga acțiune și împrejurul căruia să se grupeze celelalte personagii... **Unificarea unui complex de compoziție dramatică prin scoaterea în relief a protagoniștilor** creiază posibilitatea unei estetice reprezentări de ansamblu și a unei puternice impresionări; acesta este însă drumul care duce la **„Monod ama".**

Construcția pieselor lui Evreinoff, începând cu „Fantasmagoria iubirii" și sfârșind cu „Comedia fericirii" dovedesc o aplicară strictă a principiilor de mai sus.

Desigur că noutatea elementelor introduse de Evreinoff în opera sa teatrală, au contribuit nu puțin să le asigure desăvârșitul succes de care se bucură.

Un sonet monosilabic

Regretatul poet *Jules de Marthold,* care a murit la Paris, în floarea vârstei, a lăsat o operă poetică uriașă. El este autorul acelui curios sonet monosilabic, pe care l'a publicat Léon Treich în cunoscutul lui „Almanach des lettres". Il reproducem și noi aci, nu numai ca o simplă curiozitate, ci ca o adevărată virtuozitate artistică. Jules de Martthold, învingând toate piedicile, a reușit să construiască un sonet de toată frumusețea:

Nul bruit, nul cri, nul choc dans les grands prés de soie
Où, tout rit et sent bon sous le ciel bleu du soir,
Où, sauf le ver qui luit, on ne peut plus rien voir,
Où le chat-lynx des bois va, court et suit sa proie ;

La voix des nids en choeur dit son pur chant de joie,
Un cerf boit à sa soif, au guet, l'eau du lac noir,
Au pan creux du vieux mur dort en paix un vieux loir,
Et sous les feux de juin, tout vit, tout croit, tout ploie.

Un vent chaud des blés murs fait un flot de la mer
Et sur les monts des pins ont cent longs bras de fer,
Sur un roc nu la tour plus que le roc este nue.

Doux et fort, oeil mi-clos, roi du sol, un boeuf paît,
Il pleut sans fin, croit-un, des clous d'or en la nue.
Le temps court, le temps fuit, la nuit meurt, le jour naît.

Pierre Louys

Il putem socoti ca un mare continuator al Parnasienilor, dar care a știut să toarne căldură și pasiune în statuaria lor rece.

S'a născut la 10 Decembrie 1870 la Paris, dintr'o familie de oameni de drept, a urmat studiile clasice în chip strălucit și avea la 20 ani doctoratul în mai multe științe. A murit la 4 Iunie 1925 din pricina urmărilor unei vieți neregulate.

Operele sale cele mai remarcabile sunt: „Afrodita", „Aventurile regelui Pausole", „Cântecele lui Bilitis", „Femeea și Paiața", etc.

Cântecele lui Bilitis, publicate în 1894 cu subtitlul „traduse din grecește" l-au făcut celebru dintr'odată și eleniști cu reputație le-au luat într'adevăr drept niște prețioase originale antice, înșelați fiind de forma sculpturală a stilului, cunoașterea psihologiei epocei și de erudiția lui vastă.

Ceeace l-a consacrat definitiv fu romanul de moravuri antice, pătruns de o puternică poezie sensuală, *Afrodita* (1896), opera capitală a vieții lui. Un articol al lui Fr. Coppée a revelat-o lumii întregi.

Dar într'adevăr interesant e în satira lui burlescă *„Aventurile regelui Pausole"* care e o fântână răcoritoare de rabelaisianism. Se simte influența lui Anatole France și verva galică a bătrânului Voltaire.

„Femeea și paiața" e un roman din viața spaniolă, turburător prin senzațiile stranii ce ne filtrează.

Nu se pot uita *„Sanguines", „Archipel"* și *„Crépuscule des nymphes"* delicioase povestiri pline de bizarerii cerebrale și senzoriale.

Puternica lui povestire: *„Prometeu",* din volumul *„Sanguines"* a apărut acum în românește în ultimul număr (120) al *„Lecturii"*. In „Prometeu", Pierre Louys ne înfățișează una din problemele scumpe lui, pe care vrea s'o altoiască pe trunchiul antichității elene, și anume că arta se sustrage oricărei legi omenești sau naturale, fiind de-asupra oricui și a orice : Frumosul mai presus de Rău și Bine. E plină de descrieri pitorești ca „Bâlciul sclavilor", etc., pune în acțiune figuri și suflete de „supraoameni" în toată frumusețea și oroarea lor și ne face să trăim, halucinant, antica atmosferă crudă și sensuală.

MĂRUNTE

— Toate vignetele din numărul acesta sunt datorite d-nei Mina Bick-Wepper.

— Curioase pagini despre Anatole France publică d. Nicolas Ségur în *Revue de France.* Sunt reflexiuni ale maestrului asupra păcii și socialismului de un interes real. „Punem pacea, era păcii, în viitor. Viitorul este un loc foarte comod pentru a așeza utopiile. Nimeni nu poate merge să le vadă". Și următoarea: „Nu împiedica, ci combate războiul prin demnitatea omenească. Din nefericire ținem foarte puțin la încetarea războiului, dar proclamăm, pretindem pacea; pacea care totdeauna va fi pentru *mâne.* Dar să nu uităm: cuvântul de ordine al universului este: „ucide !".

Inspirată din poezia tragică a anticilor greci, dar pătrunsă de fiorul marelui războiu mondial,

ANTIGONA
lui
Walter Hasenclever

e o lucrare dramatică impresionantă și extrem de interesantă din punct de vedere poetic.
Tradusă de d. ION SAN-GIORGIU, lucrarea aceasta a apărut în

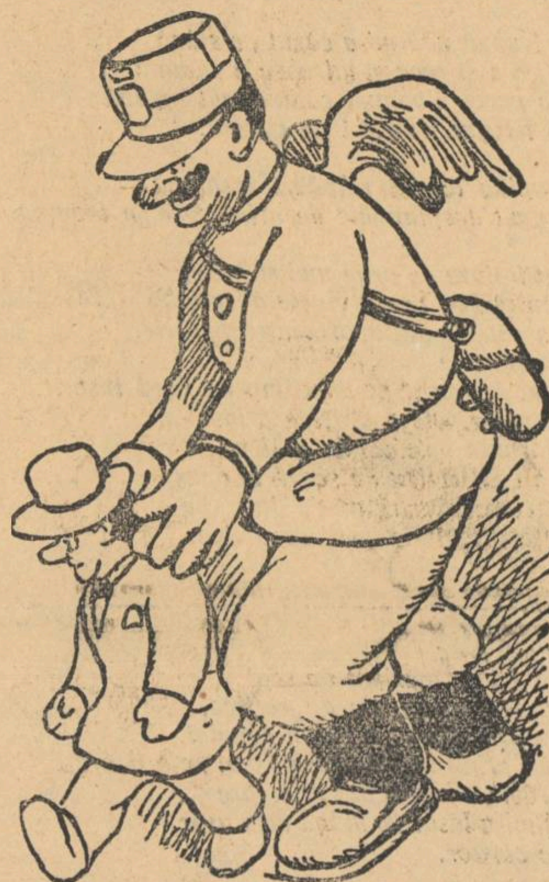
Biblioteca „DIMINEAȚA" No. 79
Prețul 6 Lei

Politeță

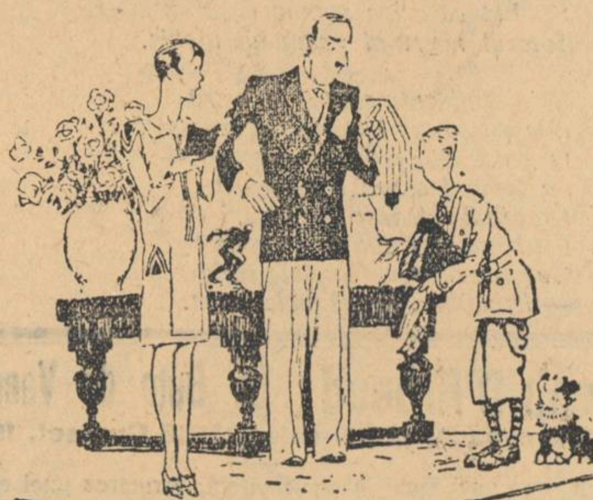
— Ce-ai zice dacă aș veni la masă cu mâinile murdare, ca tine ?
— Sînt prea bine crescut, papa, ca să fac vre-o aluzie.
(Le Matin)

Circulația

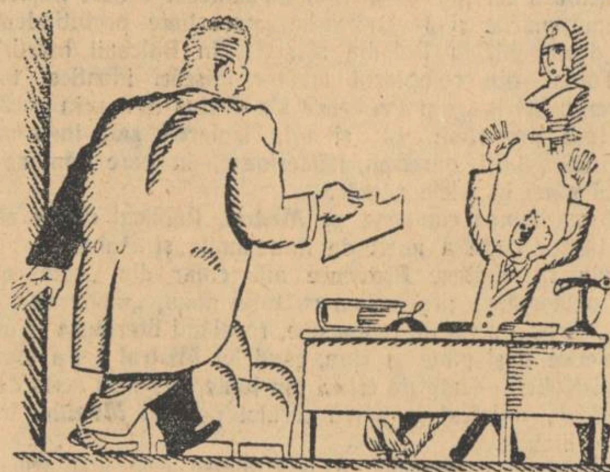
SERGENTUL. — Merge bine. Ai început să te deprinzi a trece strada. *(Le Journal)*

Clasificare

— Ești al doilea? Nu-i minciună?
— O ! papa, crede-mă....
— Bine, fie.... Și câți sunteți în clasă?
— Doi *(L'Excelsior)*

Schimbul și Conferința

— Domnule ministru, reprezentantul nostru la Geneva iar ne cere bani.
— ...Și asta-i Conferință economică! *(Le Journal)*

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. SARINDAR No. 7—11